100 +1

GABRIELA ADAMEȘTEANU

DIMINEAȚĂ PIERDUTĂ

Gabriela Adameşteanu

DIMINEAŢĂ PIERDUTĂ

Ediţia a III-a
Text definitiv

Prefaţă de MONICA LOVINESCU

EDITURA 100+1 GRAMAR
Bucureşti, 1997

PREFAȚĂ

„DIMINEAȚĂ PIERDUTĂ" SAU „ROMÂNIA PIERDUTĂ"

Neavând prilejul să citesc prozele anterioare ale autoarei, m-am aflat deodată în fața unui roman de deplină maturitate care situa pe autoare nu numai printre cei mai mari romancieri contemporani, dar și printre cei mai buni din întreaga noastră literatură. În fața unei astfel de revelații încerc să drămuiesc epitetele, fără de care aș risca un comentariu doar în semn de exclamație. Să le drămuiesc și să explic impresia aceasta de stare de excepție pe care atât de rar am întâlnit-o.

În primul rând, *Dimineață pierdută* este un roman cu adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate – și îndeosebi alternarea monologului interior cu dialogul – sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justificate, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile. Sunt *remarcabile*, dar la limită pot să nici nu fie *remarcate*. În ciuda perspectivei care se schimbă cu fiecare dintre personajele căruia i se dă cuvântul în deplină libertate, fără cenzura auctorială, caleidoscopul acesta mișcător se adună în final într-o perspectivă atât de unitară încât *Dimineață pierdută* poate fi citit dintr-o singură respirație, ca un roman tradițional și numai după aceea să-ți dai seama prin ce strategii narative a fost obținută curgerea, cât de savant fărâmițat este acest discurs ce ți s-a părut linear. *Dimineață pierdută* este într-adevăr un roman generos cu cititorul: îl implică direct, lăsându-l în principiu să-și aleagă perspectiva din care-l va citi – după cum o va prefera pe aceea a unui personaj sau altuia – dar nu-l derutează nici o clipă, viziunea de ansamblu nefiind în fond relativizată, ci adăogită, completată de versiunile diferiților protagoniști. De la primele pagini, de la primele rânduri, știi, simți că povestirea personajelor devine a ta, că nu vei mai ieși din ea până în final și că de-abia după o astfel de primă lectură, mereu participativă, îți vei oferi luxul de a remarca și analiza prin ce procedee ți s-a pregătit o astfel de capcană. Procedee, termenul e de altminteri neîncăpător, din moment

ce nu le simți înseamnă că harul – inexplicabil har – învăluie totul. Biografia ta de cititor se împletește cu biografia unor personaje, mai reale decât cele întâlnite în viață. Și care dintre cititorii Gabrielei Adameșteanu va putea să pretindă de acum înainte că n-a cunoscut-o personal pe memorabila Madam Delcă, zisă și Coana Vica, inimitabila mahalagioaică peste care a căzut istoria și într-un fel rolul de martor al unui sfârșit de veac în București, sau pe supraviețuitoarea marii burghezii de ieri, Ivona, care a trăit destrămarea propriei familii până la capăt, sau nu a avut drept părinte ori bunic pe profesorul Mironescu care încă de prin 1916 își punea, asupra firii românului și soartei României, întrebări mai actuale azi ca oricând?

O a doua caracteristică a *Dimineții pierdute*: în ciuda faptului că nu e în nici un fel vorba de un roman politic, veracitatea tuturor detaliilor, cât și libertatea inimitabilă a tonului fac din el unul din romanele cele mai adevărate din câte ne-a fost dat să citim și prin care (așa cum autoarea reconstituie atmosfera din preajma și din primele zile ale războiului din 1916)urmașii noștri vor putea reconstitui probabil, fără prea mari riscuri de a se înșela, aceste ultime decenii din Bucureștiul sfâșitului nostru de veac.

Într-o foarte inspirată cronică despre *Dimineață pierdută* și la care nu rămâne mare lucru de adăugat, Nicolae Manolescu vorbea de un roman al *femeilor*, substanța lui stând în clevetirile și bârfelile lor. Și bineînțeles că e așa, prima și ultima parte a cărții fiind constituite din monologul și dialogurile Coanei Vica, pornită la vizite prin București, dar nu doar ca să trăncănească, ci și pentru a adăuga pensiei ei de 650 de lei din care trebuie să trăiască și ea și omul ei, plus, cum spune singură „și chiria, și lumina și televizoru", cei 50 de lei pe care i-a lăsat cu gură de moarte o boieroaică la care fusese croitoreasă. Banii aceștia i-i dă, lunar, fiica boieroaicei, Ivona Scarlat, ea însăși pensionară. Dar romanul nu e numai al femeilor și al bârfelor (de altminteri de clevetit cu adevărat, un singur personaj clevetește în acest roman, Ortansa Cristide). Vica și Ivona își spun în două registre diferite, corespunzând la două pături sociale deosebite, păsurile de bătrâni, reamintindu-și – ca orice bătrân – obsesiv trecutul. *Dimineață pierdută* e poate în primul rând un roman al *bătrâneții*, bătrânețea personajelor, bătrânețea timpului, destrămarea, mucegăiala lui.

Și, dintr-o dată, din acest timp la pensie, din acest timp bolnav, fără viitor, irupe, miraculos, un trecut scăldat într-o lumină neașteptată, Ivona îi arată Coanei Vica o fotografie de familie luată într-o zi de vară prin preajma primului război mondial, și fotografia acaparează romanul, îi transformă sensul. Nimeni nu explică fotografia, ea se explică pe ea însăși,

animându-se. Fiecare dintre membrii familiei Mironescu – ca şi unul dintre invitaţi – privesc aceeaşi grădină cu priviri diferite, după cum diferit va fi comentariul fiecăruia asupra celor petrecute în grădină (un început de infidelitate a soţiei). Drama pluteşte în aer, dar nu izbucneşte, totul se petrece civilizat cu câteva ore înainte de o sindrofie şi cu câteva zile înainte de intrarea României în război. Şi în ciuda acestor drame suprapuse (cele mici, individuale şi aceea a unei întregi ţări) pluteşte ca o fericire peste acest salon şi peste această grădină, cu atât mai ciudată cu cât ştim – noi cititorii de acum – că era menită propriei ei pierderi. Celelalte două părţi ale romanului (prima şi ultima) ne vor oferi etapele decăderii acestei familii – dar nu numai ale acestei familii – cu lotul ei de deţinuţi sub comunism, de fugiţi peste hotare, de declasaţi, de persecutaţi. Deocamdată însă suntem în 1916 şi în timp ce profesorul Mironescu deplânge firea uşuratecă a românului, sau dramele pe care istoria le tot varsă asupra lui, fericirea ne face parcă semne din toate colţurile salonului, din perdelele grele care opresc soarele dogoritor să intre în casă, din conversaţia şi tăcerile celor prezenţi. Un farmec straniu ca acela resimţit la ultimul film al lui Bergman *Fanny şi Alexander*, când naratorul îşi aminteşte Crăciunul copilăriei sale. Dar aici nu copilul, Ivona, este narator, fiecare, rând pe rând, îşi spune aprehensiunile, grijile, spaimele şi numai noi cititorii suntem fericiţi pentru ei deoarece ştim că nu aceasta este adevărata încercare care-i va aştepta mai târziu, mult mai târziu, şi că, pe plan general, acest prim război, cu toate pierderile sale, va duce spre o Românie întregită şi liberă, iar numai după al doilea va începe marea destrămare.

Dacă *Dimineaţă pierdută* este un fel de *Război fără pace* al românilor, singura parte ce aduce cu adevărat a ceea ce ar trebui să fie pacea se împleteşte (paradoxal) cu primele zile ale războiului din 1916. Totuşi, încă de pe atunci, profesorul Mironescu, ros deja de boală şi de presimţiri – ce vor aştepta de fapt al doilea război pentru a se împlini – îşi pune asupra firii noastre cea de toate zilele întrebări care, cum spuneam, răsună azi mai actual ca oricând.

„Râsete, (constată profesorul Mironescu), râsete, acea sănătoasă poftă de râs naţională pe care am observat-o de-a lungul vieţii că întovărăşeşte dezastrele – şi focul, şi cutremurul, şi războiul, şi holera, şi destrămarea ţării..."

Nu atât de sănătoasă de altminteri – deşi vitală – această poftă de râs, continuă profesorul Mironescu:

„unii susţin că astfel am rezistat, eu mă întreb însă dacă nu cumva din ea ne vine pieirea noastră..."

Şi insistând, adaugă la această trăsătură națională a zeflemelii şi alte câteva:

„Pentru că la noi, dragii mei, oamenii arată dintru început resemnaţi, de parcă au mai trăit încă atâtea vieţi grele şi dezamăgitoare, aşa că au renunţat de mult să se mai împotrivească răului atotputernic. Iar dezordinea, provizoratul, primitivismul, se înmulţesc spontan... Ca microbii în praf... Există parcă în aer un ferment al dezordinii.

„O enzimă, râde mosafirul...

„O enzimă dacă vrei, concede Profesorul. Un microb atotputernic al corupţiei, al haosului, al lucrului făcut de mântuială (...) iar toate la un loc plămădesc această formidabilă inerţie în care energiile se încleiază, se pervertesc, se îneacă... Pentru că tinerii noştri, copiii noştri, i-aţi văzut ce dotaţi sunt? Cât de minunaţi sunt copiii noştri, cât de dezamăgitori ne sunt adulţii...

„Mai există un alt popor european atât de puţin de încrezător în sine? – se întreabă profesorul. (...) care să se dispreţuiască astfel singur?"

Avem deci spirit critic, şi ne cunoaştem defectele. Probabil prea mult, deoarece, mai spune Profesorul:

„Vorbim cu o resemnare amuzată despre nesolidaritatea noastră. Aşa sunt românii (...) şi aşa fac oriunde ar fi: în ţară sau în emigraţie, se ceartă şi se sfâşie unii pe alţii, fiind mai degrabă dispuşi să se încredinţeze străinilor, decât celor de un neam cu ei... Poate amintirea timpului când se pârau unii pe alţii la Înalta Poartă sau la puterile din jur să fie explicaţia..."

În plină amărăciune – oarecum anticipativă – a discursului său, profesorul Mironescu nu uită însă că în pofida acestei zarve, a zeflemelii şi a felului uneori excesiv în care românii s-au slujit de democraţia ce le-a fost acordată, ei au ştiut să clădească instituţii, o ţară, trăinicii.

„Ce avocaţi am făcut, în numai câteva decenii, ce vie viaţă parlamentară! Una dintre primele din Europa!"

Iar urmaşul ipotetic căruia i se adresează, profesorul îi atrage atenţia că tot şi toate ce-l vor înconjura – „case, legi, bulevarde, expresii, societăţi de asigurare şi credit, bănci, poduri, gări, care alegorice la marile defilări, şcoli şi aşa mai departe" au fost făcute „în spatele acestei zarve, de inima şi, mai ales, de mâna noastră, ce construieşte burghez şi trainic."

Iată de ce probabil dezmembrarea acestei burghezii supuse persecuţiei nu a putut să nu coincidă cu descompunerea şi a instituţiilor şi a libertăţii pe care le asigurase. Dar aceasta evident este concluzia noastră, a cititorului, şi nu a personajului care se va stinge din viaţă înainte de a cunoaşte declinul clasei sale, al ţării sale.

Diagnosticul – sau întrebările profesorului Mironescu, mi s-au părut atât de tulburătoare încât am luat riscul, insistând poate prea mult asupra

unei conversații de salon din vara lui 1916, să modificăm sensul cărții, făcând din ea un roman politic. Profesorul Mironescu este singurul „raisonneur" din roman – și încă unul care-și cere mereu scuze și se ferește de teorii. Dacă părăsim însă acest episod central, dăm de istorie doar atât cât se răsfrânge în cotidianul existenței fiecăreia dintre aceste bătrânici care murind, va arunca în uitare o lume fără urmași. Coana Vica, martoră prețioasă, deoarece cu firea ei pragmatică nu e sensibilă decât la fapte sau la evenimente trăite direct, Coana Vica n-are copii, ci doar un nepot care va interveni episodic pentru a îngădui romanului să se termine (am fi preferat poate un final mai deschis, aleatoriu, ca întreaga carte). Fiul Ivonei a rămas în străinătate: peste această lume planează amenințarea uitării. Din care a salvat-o, de-a lungul unui roman, mai ales memoria bogată în detalii a Coanei Vica, cea certată cu gramatica dar, în ciuda primitivității sale, nu și cu adevărul. Madam Delcă, în felul ei, concurează cu cele mai celebre personaje ale romanului românesc.

Dar de ce titlul? Nu numai pentru că Ivona se teme să-și piardă o dimineață cu madam Delcă, venită să-și reclame complementul la biata ei pensie (650 de lei din care trăiesc, două suflete și chiria, și lumina și televizoru..."); dar și din pricina profesorului Mironescu – iarăși el – care spune la un moment dat:

„...din atâta pragmatism și din atâta ironie, nu-ți pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naționale? Sau, dacă totuși ajung să se nască, nu-i de așteptat să le pierdem destul de ușor, la cea dintâi încercare grea a istoriei? Abia să se fi limpezit cerul și, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineață compromisă... pierdută". („Dimineață pierdută" sau „Românie pierdută"?)

În orice caz, o dimineață deloc pierdută va fi aceea în care un cititor va deschide romanul Gabrielei Adameșteanu și va pleca cu Madam Delcă în vizitele sale bucureștene, neștiind, cu o inocență pe care parcă i-o invidiem, unde-l va duce acest periplu al memoriei. Nu ne mai rămâne nouă care o știm și am pierdut astfel plăcerea lecturii inocente decât să așteptăm viitoarea carte a Gabrielei Adameșteanu, în persoana căreia literatura noastră și-a câștigat pe unul dintre cei mai desăvârșiți scriitori ai ei.

MONICA LOVINESCU

14 septembrie 1984
Europa Liberă

I STRADA CORIOLAN

1

Altădată, să fi stat ea așa, zile întregi, fără să iasă, i s-ar fi părut că îi cade casa în cap. Făcea ce făcea, și-o pornea din loc. Îi lua la rând, o zi la ăla, o zi la ăla, de nicăieri nu se întorcea cu mâna goală, mai și schimba o vorbă, mai afla una-alta, că tot să stai cu mutu ăsta de om îți vine să îți iei câmpii. Niciodată n-a avut cu el ce vorbi și, pe urmă, ce să vorbești cu bărbatu?!

– Bărbatu să te știe de la brâu în jos... zice ea, și cumnată-sa, când o aude, odată se-ncruntă:

– Mai taci, Vico, ce dracu, te-aude băiatul ăsta... Ai ajuns femeie bătrână, și tot cu prostiile-n gură...

– Eeee-te... Și ce dac-aude?... S-auză! Parcă mult ai să-l mai ții între fustele tale!... N-avea tu grijă, c-am fost io și-n case mari, știu io cum vorbesc și cucoanele... Pe unde am fost, m-am înțeles, toți mă iubea și mă aprecia, și la madam Ioaniu, ce mai râdeam cu ea și cu Ivona...

Mută, și cumnata, să-i scoți cu cleștele vorba din gură... Bietu' frati-su, cât a trăit, s-a dat după ea, c-așa-i bărbatu, se dă după femeie. Numa omu ăsta al ei, nu l-a scos dintr-ale lui, când erea tânără, lua aminte la tot ce-i zicea, ce mai plângea, ce se mai amăra, slăbise de-ajunsese s-o sufle vântu... Până-a venit nași-sa odată, dumnezeu s-o ierte.

– Ce-ai Vico, de-ai slăbit așa?

– Uite-așa și așa...

– Fugi, fată, i-a zis, și nu te mai omorî atâta...

Așa a fost omu ei, rău de clanță, ea-i altă fire, ea seamănă cu mămica, veselă ca ea, să fi avut parte de-un om la fel, să-i placă să râdă... Sunt și bărbați d-ăștia, da' ăștia au altele, să nu crezi că vreunu-i mai breaz ca altu...

Și-acu, îi vine tot mai greu să plece de-acasă, da o dată, de două ori pe lună tot își ia țoașca de piele (aia de-o are de la madam Daniel), o îndeasă cu ce mai găsește la îndemână, își trage pe ea cojoacele, își pune dinții, se îmbrobodește cu două basmale, își leagă cu un fular basca țeapănă

pe care şi-a făcut-o, din resturile de la palton, acu nouă ani, şi o ia din loc. Omu ei, el îi zice c-o ia din loc:

– Ce faci, iar o iei din loc?... hârâie, de-acolo din pat, dintre păturile îngrămădite peste plapumă, de unde stă, cu capul înfăşurat într-un jerseu vechi, hărtănit, de-al ei; că şi-a rătăcit fesul decolorat pe care, de obicei, îl poartă.

Când vorbeşte, gâfâie între cuvinte, e gras şi înalt, a trecut peste suta de kilograme. Pielea gâtului îi atârnă moale, fleşcăită, dar obrajii îi sunt cărnoşi, aproape rumeni şi, pe ei, barba rasă la câteva zile creşte ţepoasă şi albă.

– ...al dracului obicei mai ai să colinzi... toată viaţa ţi-a picat mucu pe la uşile altora...

– Eeee-tee... răspunde ea.

Nici nu se uită la el. Gata să plece, înfofolită cu toate câte şi le-a pus, umblă de colo până colo prin sală, mută din loc troacele şi mai ia câte ceva: un borcănel de gogoşari, nişte ceapă, că are destulă în iarna asta, câteva căpăţâni de usturoi, un rest de ţuică, pe care-l toarnă într-o sticlă mai mică, de sirop de tuse. Le-ndeasă în ţoaşcă, peste pungile goale de plastic. Nu-i place să se ducă cu mâna-n gură şi orice lucru prinde bine la casa omului.

– ...eeee-tee... răspunde ea.

Şi nici n-ascultă la ce-i mai spune el. Poa-să toace-aşa cât i-o place, să i se ducă gura pân' la urechi, el zice, el aude, ale bărbatului să le pui în ciur şi să le-aşezi sub cur, cum îi spunea şi lu madam Ioaniu... Şi ce mai râdea bătrâna...

S-a-nvăţat ea, cum îl vede c-o ia razna, şi-ncepe s-o bodogăne, ea se duce dincolo-n sală, fir-ai tu al dracului, cu tac-tu cu tot, fir-ai tu al dracului, îi zice şi ea, în şoaptă...

Vorbeşte singură, trece din sală în prăvălie şi îi tot zice, el nici habar n-are la ce-i zice ea, de la o vreme e şi fudul de-o ureche, n-aude decât ce-i convine, şi ea-i tot zice, până se răcoreşte. În prăvălie e întuneric. Căldură, ce mai vine din sală, pe vremuri încălzea cu godinul, acu nu mai are la ce, de dooşcinci de ani, ba-s mai mulţi – câţi ani sunt de când a-nchis prăvălia? Acu, în prăvălie, pe doi pereţi, lemnele stivuite, şi-ntr-o parte, cărbunii – la ce să mai faci foc când n-ai nici un-să te mişti? Bufetul vechi, cu uşile căzute din balamale, borcanele mari de gogoşari, sacii de cartofi, crătiţele, găleata cu zoaie... Se-nvârte printre ele şi-şi vede de treburi, până ăluia i se urăşte şi tace. Doar atunci intră şi ea în cameră, se-apleacă, gemând, şi îndesă soba cu cărbuni, bine, şi lasă jos uşiţa deschisă: că el – nici o bază n-are pe el – diseară când o veni, poa' să-l găsească cu casa rece.

– Ba nu, c-o să stau aici să clocesc, cum faci tu, şi să mă uit la tine... Că nu mi s-o fi luat după patruj-deani...

I-a răspuns atât de târziu, încât el se uită, doar, cu ochii holbaţi, şi tace. Tace, şi se miră ce-a apucat-o aşa, din senin. Am io ac de cojocu tău – asta nu i-o mai spune tare – ce îndrăcit ai fost tu... De-aia nici nu i-a fost drag de el, deşi când l-a văzut prima oară nu poate să spună că nu l-a plăcut.

Ea sta la tejghea, la dugheana din *Iancului*, şi o clientă i l-a adus şi le-a făcut vederea. Nouăşpe ani avea ea, Vica, pe-atunci, era veselă, şi toţi o iubeau. Şi el era bărbat frumos şi voinic, avea nasu drept şi buzele subţiri şi părul pieptănat lins, cu cărare-ntr-o parte – uite, ca-n fotografia prinsă pe perete. Chiar de-atunci este fotografia, de când s-a luat ei, şi el era angajat la fabrică la Zamfirescu...

Ce cofetărie mai avea Zamfirescu, cam pe unde vine-acu statuia lui Kogălniceanu, şi de la fabrică ce nu-i aducea omu-ei! Şi ciocolată, şi bomboane de toate felurile, şi fondante... Le da Zamfirescu la toţi care lucra la el, şi de sărbători şi de Paşti, ce ouă de ciocolată, ce tablete mari, uite-aşa, e-hei, ce n-ar da să le mai aibă acu! Şi-atunci ajunsese să nu vrea să le mai vază în ochi, aşa i se acrise de ele!... Vezi, c-aşa-i omu... Şi Zamfirescu, ce domn era, d-a ajuns el până-n anturaju-reginei şi se trăgea de şirete cu Brătienii... Trei ani a stat omu ei la Zamfirescu, n-are el şcoală multă, da' are scris frumos, şi-acu, să vezi ce iscălitură îşi trage şi, dedesubt, uite-aşa face o buclă...

La urmă, cu ce strânsese de la Zamfirescu, cu ce i-a dat ei tăticu dotă, a deschis prăvălie. Când i-a numărat banii la dotă, tăticu, ce să vezi, s-a încurcat; el, care să-i fi cerut nu scotea o para, a pus cinşpe mii în plus la numărătoare! Şi ăsta, prostu, omu ei, lighioana bătrână, ăsta vine la ea, speriat:

– Ce facem, zice, uite c-a greşit tat-tu când mi-a înnumărat banii... Ce facem, zice prostu, să-i dăm înapoi, uite, ia-i tu şi dă-i...

– Dă-i încoa, a zis ea, şi să nu mai sufli de asta o vorbă, c-ăştia e banii mei! Cu atâta m-aleg de la el...

Şi chiar aşa a şi fost, că tăticu, tot ce-a avut, numa la copiii d-al doilea a lăsat, alege-s-ar prafu... Da' cu dota şi cu ce-a strâns cât a fost omu ei la Zamfirescu, a pus ei ban peste ban de-a deschis în *Coriolan* prăvălie. La urmă, să vezi lighioana bătrână ce făcea pe galantonu, de când avea prăvălie... Să-l vezi cum venea cu trăsura încărcată, numa trăsură de clasa-ntâi, şi el, tolănit pe perne, în spate. Într-un rând i-a adus o brăţară de aur, şi altădată un medalion de safir cu lănţişor, p-ormă s-a lăsat:

– La ce să ţi le mai aduc? a zis, dacă tu nu le pui niciodată...

Unde era să le puie dacă sta tot la tejghea? Şi el habar n-avea! El pleca la cinema, el pleca la meciuri, nu s-a găsit să se ţie vun meci la *Juventus* şi el să-l piarză! Ai fi zis că era şef la *Venus*... Acu, de ieşit, nu mai iese decât pe vreme frumoasă, face o plimbare pe jos pân' la Cişmigiu, merge ţeapăn, cu burta-nainte, burtă de negustor, aşa cum ăla bătrânu, tăticu, oltean prizărit, n-a avut niciodată. Ăsta era ofu-lui: Ce fel de negustor oi fi io dacă nu am burtă? i se tot plângea, când mai îmbătrânise. Da' omu ei, el aşa a fost toată viaţa: nalt şi pântecos. Şi merge ţeapăn, calcă apăsat, cu burta înainte, şi se uită cu jind la plăcintăria din colţ şi la sticlele cu Cico. Ea-i mai strecoară câte-o hârtie de dooşcinci în buzunar, da' n-are grijă, ştie că n-o să se atingă de ei; îi place numa şi lui să se ştie cu bani, c-aşa-i bărbatu.

– Pleci şi mă laşi singur... se plânge el, subţire.

Se uită mai departe la televizor, ridicat în capul oaselor, între perne. E tot filmul de-aseară, reluare, dar el îl mai vede o dată. Şi-aproape în continuare, dar cu glasul schimbat:

– Vico, adu-mi un pahar cu apă...

– Dar-ar dracu-n tine, c-ai putea să te mişti, parc-acolo la ţară mă-ta ţi le-aducea toate la gură...

Dar lasă jos ţoaşca, se duce iar până în sală, îi aduce paharul plin şi i-l pune în mână. Încotoşmănată cum e, de-aproape o oră de când s-a pregătit să plece, stă lângă el şi-l aşteaptă să înghită, să pună ea paharul la loc, pe masă.

– Ce ziseşi? întreabă el, şi se întinde înapoi în pat, căscând. Ce tot ziceai adineaori?... Tot bombăni şi bombăni...

– Haidi!... Gura!... strigă ea.

Şi-şi înfaşcă sacoşa şi iese, zăngănind geamurile de la sală.

2

Păşeşte încet printre pietrele strâmbe din curte, peste care s-a aşternut poleiul de dimineaţă. Picioarele umflate o înjunghie, cu toate că aseară s-a dat cu gaz, şi azi şi-a pus ciorapii de lână, groşi. Pesemne c-o să se schimbe vremea. Se opreşte o clipă, să-şi tragă sufletul, aerul rece a ameţit-o, şi îşi scoate din buzunar mâna încârligată înfăşurată într-o mănuşă împletită, destrămată la vârf, şi-o sprijină pe oblonul coşcovit. De douăzeci de ani, de când a închis prăvălia, rugina şi praful l-au acoperit, şi oblonul de-acum face una cu zidul. VINURI DEALU ZORILOR scria mare, jos, în dreapta, lângă oblon, pe urmă venea treapta pe care-a scos-o când a-nchis prăvălia. A zidit oblonu, a scos treapta – la ce s-o mai ţie dacă

pân față nu mai intră nimeni? *Debit de băuturi spirtoase* – da' ce mezeluri avea! Da' ce calupuri de cașcaval! Venea clientelă și de pe *Coriolan* și de pe *Sabinelor*... Venea oamenii, lua, cumpăra, mai schimba o vorbă, mai ciocnea un pahar, mai servea mezelicuri. Ce brânzeturi, ce sardele, ce coloniale, ce delicatese-aducea! Și vinuri, numa Dealu-Zorilor...

– E-hei, madam Delcă, mai zicea câte unu, aici la dumneata e mai ceva ca la Dragomir Niculescu!

Uite-așa, la tejgheaua acoperită de tinichea udă, și-a trecut ea tinerețea! Tot alerga de colo-colo, între ciocnituri de pahare și țoiuri, mânată de strigătele de la mese.

– Coano Vico!... n-auzi?... coanăăăă Viiiico!...

Omul ei ședea ca și acu, tolănit pe pat, în ultima cameră. Ieșea doar să mai dea un bețiv afară sau să se uite, chiorâș, dacă nu întindea vreunu mâna la ea. Când nu te-așteptai, odată te trezeai cu el că-ți apare în spate! Cât era de namilă, nu-l auzea nimeni apropiindu-se. Intra și se uita peste tot, așa i-a plăcut lui, toată viața, să nu puie mâna pe nimic, numa să inspecteze. Dar nici n-ar fi fost cine să-l auză când vine, tot într-o veselie o duceau! Și cum îl vedeau, odată se făcea liniște. Îl țineau toți de frică.

– Hai, dom Delcă, să bei și dumneata cu noi un pahar, îi striga vreun client mai nou, care nu-i învățase felul.

Da' el, cu vocea aia a lui, subțire:

– Nu, mersi, nu obișnuiesc...

Și se mai învârtea ce se mai învârtea, ursuz, parcă să le taie chefu la ăia și să le stea băutura-n gât, și-n urmă pleca dincolo, iar. Se gătea, se dichisea și-o lua din loc: la meciuri, la cinema, teleleu pân oraș. Și ea rămânea cu furnizorii, cu descărcatul mărfii, cu balamucu pe cap, cu toate. Era femeie-n putere, nu ca astea d-acu: slabe, scânduri de slabe, fără cur, fără nimic, de n-are bărbatul pe ce pune mâna... Era femeie-n putere, zdravănă și țâțoasă, duduia podelile sub ea când mergea, cu părul creț adunat într-un coc mic la ceafă, cu fața cărnoasă și albă... Să fi vrut, putea să facă orice, da' n-a fost felu ei, n-a fost ea dintr-alea... Era unu, un bărbat înalt cu mustață subțire și neagră și cu-o uitătură rea, parcă-l vede și-acu, lucra la Prefectura Poliției, când venea cumpăra numa icre negre, morun, mezeluri și vinuri scumpe. Încărca trăsura și le ducea la chiolhanurile lor. Ce se mai uita după ea, coană Vico-n sus, coană Vico-n jos... Pe toate degetele avea inele, și p-ăla mic un ghiul, uite-așa...

– Îți place? i-a zis odată. Dacă-ți place, îl vezi? e-al dumitale.

– Ține-ți-l sănătos... i-a răspuns ea. N-am io trebuință d-așa ceva, am io omu meu...

Frumos bărbat, da' ce îndrăcit trebe să fi fost, se vedea după cum îi juca ochii în cap... Când a venit comuniștii, odată ce-a dispărut: a lăsat

nevastă, casă, copii, dus a fost, nu i-a mai auzit nimeni de urmă! Să fi pus mâna pe el, îl mânca unii de viu, că lucru curat nu era cu inelile alea... Şi parcă numa el! Câţi şi câţi! Da nu i-a stat ei mintea la prostii, nu era ea de neam aşa, şi mai era şi muncită. Asta-i cum i-a spus ei madam Ioaniu, a fost femeie-nvăţată madam Ioaniu, şi-a ţinut doi bărbaţi.

– Vica, asta să ştii de la mine, i-a zis, că femeia muncită nu-i bună nevastă...

Merge încovoiată, de parc-ar avea un gheb în spate, cu paltonul albastru, decolorat, pocnind de toate câte şi le-a pus pe dedesubt şi cu ţoaşca în mână. Merge cu capul în jos, nu se uită nici la dreapta, nici la stânga, poate-s cinşpe ani de când n-a mai ajuns în centru, şi nici n-ar avea la ce. Ai aici tot ce-ţi trebuie: cecul şi frizeria la colţ, spiţeria şi încălţămintea, telefon lângă aprozar unde se duce cu fisele-n mână dacă nu-i vecina Reli acasă, grătarul de unde-şi cumpără totdeauna mici când se-ntoarce acasă. Pune tăviţa de carton pe una din tarabele goale din piaţă, pune sacoşa alături, întinge micu-n muştar şi-l înfulecă. De fiecare dată se tot socoteşte dacă să păstreze unul, să-l ducă la omu ei, lasă, îşi zice la urmă, şi se şterge cu batista la gură, lasă, îşi zice, că-i destul de gras şi aşa, şi tot îşi ia el singur, când iese la Cişmigiu, plăcintă cu brânză...

Merge încovoiată, a trecut de grădiniţa unde vara joacă şah pensionarii, câteva ciori croncăne aşezate pe statuia verzuie a femeii ăleia despuiate, fra-su Ilie, Dumnezeu să-l ierte, ştia cum o cheamă, de câte ori trecea pe aici îi zicea pe nume... Cum dracu-i zicea? Nifa... ori parcă Ninfa. Şi legată la ochi ar putea merge d-acasă pân' la tramvai, aşa le ţine minte pe toate, poa' să-ţi spuie fiecare casă, fiecare adâncitură de drum, deşi dincolo de gardurile astea s-a cam mutat oameni noi, da' ăia vechi, toţi o ştiu.

–Săru-mâna, madam Delcă, ce mai faci, săru-mâna, madam Delcă, strigă, de cum o văd.

Toţi o iubesc şi o apreciază. Şi ea se opreşte la vorbă cum dă de cineva: fiecare cu suferinţa lui, care cu ficatu, care cu bila, care cu tensiunea. La câţi a dat pe datorie ar fi femeie bogată, şi-acu unu nu vine să zică:

– Na şi ţie, coană Vico, dooşcinci de lei, că ţi-o prinde bine...

Aşa-i pe lumea asta, cât ai să dai, eşti bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată, ştie ea, câte-a trăit şi-a văzut, poa' să-nveţe pe alţii. Şcoala vieţii, curs seral, cum îi zicea lu madam Ioaniu, şi ce mai râdea bătrâna... Şcoala vieţii, că alceva, ce- a ştiut ea alceva, decât muncă şi muncă? Nimic alceva decât muncă şi muncă...

Şi urcă greoaie scara tramvaiului. Îşi scoate monezile pregătite din buzunar şi-şi face drum până la scaunele din faţă, printre trupurile înghesuite.

Numai muncă şi muncă, asta a fost viaţa ei, de la unşpe ani de când a murit mămica, şi-a rămas singură-n lume, şi cu liota de fraţi după ea. Că táticu plecase-n război şi dup-un an, până vară, mămica a făcut friguri tifoide, a făcut tifos, ea ştie ce-a făcut, c-a murit, biata mămica. Şi-a murit şi Sile, ăla micu, care n-a mai avut la cin' să sugă, şi-a murit şi gemenii, da' ea, şi Ilie, şi Niculaie, ei a trăit, că erea mai mari, şi a avut zile. Şi-a stat ei singuri în casa veche din Pantilimon, lângă biserica Capra, unde-i înmormântată mămica, a stat singuri, ea şi cu liota de fraţi mai mici după ea; care trăise, trăise, care murise, murise, care cum le-a fost, şi lor, norocu... Ce mai venea să-i vază mă-sa mare, grecoaica, aia de se ţinea de cucoană. Parc-o vede într-o rochie griarjan de otoman, închisă până sus cu năsturei mici şi chenărită cu dantele la mâneci. Şi cu o blană pe umeri. Parc-o vede cum era: voinică şi pântecoasă şi cu ţâţele mari, ca toate femeile din neamu lor. D-aia se şi strângea tare-n corset, avea uite-aşa un corset cu balene. Numa de gheb nu-şi aminteşte: să fi avut mă-sa mare şi gheb în spate? Era cucoană, mă-sa mare, grecoaica, şi ţinea chioşc cu ziare lângă casa ei, – casă-vagon, cu geamlâc, pe la Sfinţii Apostoli. Era cucoană, da' ei nepoţii, n-o suferea, că de ce o dase pe mămica de suflet? Să n-o fi dat pe mămica de suflet, s-o fi crescut cu băiatu şi cu ailantă fată, e-hei, alta i-ar fi fost şi bietei mămica viaţa! Ar fi mers şi ea la pension, şi-ar fi crescut ca o domnişoară, şi nu s-ar mai fi măritat c-un oltean, şi n-ar fi stat la tejghea, şi n-ar fi bătut noroaiele Pantilimonului, cu şapte copii agăţaţi de poală! Biata mămica! Să n-o fi dat mă-sa, grecoaica, de suflet, alta i-ar fi fost viaţa, şi poate nici n-ar fi murit la treiştrei de ani, coşcogea femeia-n putere!Uite aşa vorbeau vecinele, când mă-sa mare, grecoaica, venea pân Pantilimon, să-şi vadă nepoţii. N-o suferea vecinile, şi nici ei, nepoţii, n-o suferea, şi când ea le zicea să-i zică granmama, ei, dracii de copii, o striga gramamoartea... Dumnezeu s-o ierte şi pe gramamoartea, e-hei, de când s-a ales prafu de ea! Poza i-o ţine şi-acu în saltar, poză făcută la Fridrihbindăr, uite-aşa, ţanţoşă stă gramamoartea, cu blană la gât, şi cu ghete nalte, cu toc. Ghete elegante, cu scârţ, le da cu ulei de ricin, şi le-ncheia cu croşetu. Că toată viaţa şi-avusese grijă de ea, gramamoartea, d-aia-şi şi dase o fată de suflet, ca să nu aibă copii mulţi la uşă! D-aia nu se perpelea ea nici pentru nepoţi, aşa că bieţii de ei, când îi ajungea vreo nevoie, dădeau fuga la unchi-su, Spală-Varză, care-avea casă peste drum de biserică: avea casă mare, cu gardu-nalt şi pivniţe de vin, şi cu câini răi. Un zgârcit ş-ăla, un zgârcit şi un zgârâie-brânză, d-aia îi şi zicea oamenii Spală-Varză...

– Trage-ţi, femeie, coşu ăla-ntr-o parte, că de când te-ai suit, tot în drum stai cu el, de-se-mpiedică lumea... strigă, chiar lângă urechea ei, un bărbat mărunt, lat în spate.

Coșul e o papornița împletită, în care cârâie două găini cu creasta pleoștită. Acu două stații s-a urcat o țărancă cu ele, a văzut-o ea când s-a urcat prin față.

– D-apăi une-i vrea să îl pui? întreabă țăranca.

Își ia papornița de jos și începe s-o târască printre picioarele celor din jur, găinile fâlfâie din aripi și-și zbat picioarele legate.

– Uite-așa-i la a doua, se suie și cu coșuri, și cu varză, și cu tot ce vrei... E unii care-și aduce și câinii... spune bărbatul, întorcându-se către un bătrân slăbănog, cu o șapcă în cap, care stă chiar în fața ei.

Bătrânul nu spune nimic, dă numai din cap, și vinele tari ale gâtului i se umflă sub pielea moale.

– Pune-l aici, lângă mine... zice ea.

Și înghesuie coșul sub picioarele scaunului.

– Se suie oamenii cu ce are, că doar n-o să meargă pe jos, fincă e unii care nu le convine... Se suie, dacă plătește biletu, la ce să nu se suie... îi răspunde ea, tare, bărbatului.

Uite-așa! S-auză toți, ș-ăia care strâmbă din nas și nu le convine decât la a-ntâia, cică la a doua miroase. Ea, de când a închis prăvălia, numa așa a mers, și n-a mai murit. Dă dooșcinci de bani și merge cu a doua, tot oameni e, și colo, și colo, și dacă n-ar fi chibzuită, cu cât îi aducea omu ei nu s-ar fi descurcat nici o săptămână.

Își ia toașca de jos și coboară cu grijă scara tramvaiului.

Aerul miroase a umed, e sfârșit de iarnă, deși oamenii cu plasele-n mână trag, pe pojghița de zăpadă înnegrită, sănii pe care stau, într-o rână, copiii. Între macarale – blocuri netencuite; grămezi de moloz acoperite de bucăți de gudron, barăcile de lemn, închise. Ea gâfâie și merge mai încet ca de obicei, îi este frică să nu se-mpiedice în vreuna din sârmele pe care afurisiții le-au lăsat vraiște din toamnă. Abia așteaptă să se vadă odată ajunsă, de la o vreme n-o mai țin balamalele nici la atâta drum... Rău e să fii bătrân, și i s-a făcut și foame, cu toate că-nainte să plece a băut o cană mare de ceai, cu pâine muiată-năuntru. Orice- ar fi, nu se-apucă de nimic pe inima goală, altfel îi vine leșin și-i neom, nu-i bună de nimic toată ziua. Cumnată-sa, poa'să bage mâna-n foc de pe acu că n-a gătit pân' la ora asta... Așa a fost toată viața ei, ticăită, pân' să facă un lucru te trec toate alea, și mereu, din orice, se plânge: nainte să se mute aici, că-s înghesuiți, că n-ai nici un' să te miști, acu că-i prea departe, că face mult pe drum cu mașinile... Ian să fi trăit ca ea, patruj de ani în coșmelia aia, cu cărbuni, cu grijă de butelie, la urmă să mai vobească... Când ajunge la ei, parc-ajunge în rai, așa le-a și zis, de-acu trei ani de zile de când s-a mutat, și cumnată-sa tot cârtea: ba că nu se-nchid ferestrele bine, ba că-i ușa lăsată, ba că-i departe.

– Să taci din gură, i-a strigat ea, să taci din gură, să nu-l mânii pe Dumnezeu, c-aici la voi e raiu pe pământ, nu alta...

Şi uite, parc-avu gura pocită: că bietu Ilie păţi accidentu şi muri, la nici un an după asta... Abia atunci a ajuns-o şi pe cumnată-sa greu', şi-a văzut şi ea cum e să pui mâna să te descurci singură! Bietu-Ilie, săracu, toată viaţa lui nu i-a ieşit din vorbă o dată, până şi banii din casă tot ea îi ţinea, de-i strecura frati-su pe furiş câte-o hârtie de dooşcinci, când pleca:

– Na şi ţie, Vico, să ai de tramvai când mai vii pe la noi... îi zicea din uşă.

Cu fii-su, cu Gelu, nu-i mai merge cumnată-sii tot aşa... Ăsta-i firendrăcită, cu ea seamănă, seamănă în neamu ei, din ce nu te-aştepţi o repede. Şi ea, toată ziua îi caută-n coarne: Gelule, mamă, că sucită, că-nvârtită... Gelu n-are habar de nimic, toată vremea cu nasu-n hârtii, pun-te masă, scoal-te masă... Să fi avut ea copii, vedea ei pe dracu, mai bine că n-a avut, cine ştie cum mai ieşea, copiii din ziua de azi n-are nici frică şi nici ruşine.

II BERCENI

1

– E raiu pe pământ aicea la voi... zice, lăsându-se să cadă pe scaunul din bucătărie.

Căldura i-a înfierbântat fața și i-a înmuiat încheieturile, de nici nu-i mai vine să se miște. Se uită la ceștile de ceai, nespălate, puse-n chiuvetă, la masa acoperită de mușama, plină de firimituri, și la bucata de brânză, cu coaja îngălbenită, de pe farfurie.

– Da' mă-ta unde-i?

– La servici – săptămâna asta lucrează de dimineață... nu știi? răspunde, alene, Gelu.

Stă, rezemat într-o rână, de ușă. E înalt și slab, trăsăturile feței, neașezate încă, par umflate de fierberea de dinăuntru pe care se străduiește s-o ascundă. Se uită țintă la ea și un zâmbet îi întinde buzele groase. Pantalonii de casă, fără curea, îi atârnă pe trupul îngust, deasupra, bluza verde, decolorată.

– Dacă știam, nu mai băteam drumu pân-aici de pomană...

Dar se scoală, își scoate basca, se-apleacă după toașcă și așează pe masă borcănelul cu murături, sticluța, usturoiul și ceapa. Îi e necaz c-a venit până aici și n-a găsit-o, dacă te lași pe ei, nu vine unu, da' nici așa, numa ea, numa ea, d-atâția ani, pe la ușile altora! Mai are și omu ei dreptate... Ee, să fi trăit mămica, alta i-ar fi fost viața! Terminase patru clase și vroia s-o dea la liceu, îi făcuse și uniformă, cu beretă, parc-o vede ș-acu, în iulie a fost asta, și-n august s-a decretat mobilizarea... Tăticu a plecat pe front, p-ormă a murit mămica, coșcogea femeia zăcea și aiura, îi crăpase buzele, săraca, de ce fierbințeli avea... Și ea, ce să știe ea, copil de unspe ani? Ea se juca pe maidan, nu se îndura să vie acasă...

La urmă, a văzut pe dracu, că avea grijă de frați, că sta la coadă la pâine, ce pâine neagră, necoaptă, cu tărâțe erea, și cin' să stea la cozi? Vica – ea era a mai mare. Ea avea unspe ani. Sta cu cartela în mână, sta de i se ura, și-acu ține minte bonurile: *Sau 880 gr. Pâine. Sau 440 gr. Pâine. Sau 300 gr. Pâine. Predarea se va face numai la prezentarea cartelei de față.*

Contravenţiunile se vor pedepsi cu închisoarea până la 6 luni sau amendă până la lei 3000 sau şi una şi alta.

Eei, fusese ea a doua-n clasă, ca apa citea! Sta şi citea cartela de pâine, d-o ţine minte ş-acu, ca pe *tatăl nostru* o învăţase...

– Ce ştii tu ce-nseamnă să rămâi fără mamă de la unşpe ani... Că noi am fost necăjiţi de când a murit mămica... molfăie ea un colţ de pâine.

Şi-acum, după atâţia ani câţi au trecut, se simte tot orfană şi neajutorată.

– D-aia s-o iubeşti pe mama ta...

Pune cu grijă pe raft ceştile spălate şi, cum e cu spatele la băiat, taie un colţ de brânză şi îl vâră în gură. Acoperă restul c-un plastic şi scoate farfuria pe geam, afară. Uite ce bine stă astea pe geam, numa cumnată-sa, când o auzi, se plânge:

– Dacă trăia bietu Ilie, anul ăsta luam frigider.

– Mai dă-l morţii de frigider, îi zice ea, bani aruncaţi! Dai în fiecare zi un clocot la mâncare şi s-o vezi cum ţine...

– D-aia s-o iubeşti şi s-o respecţi pe mama ta, că numa pe ea o mai ai... S-o iubeşti şi să vă purtaţi de grijă unu la altu, zice tare.

S-auză, să bage la cap băiatu.

Gelu stă mai departe în uşă, îşi lasă greutatea pe celălalt picior şi cască. Se gândeşte cum să-şi facă drum şi să plece, dacă deschide gura şi se-ntinde la vorbă cu ea, a terminat-o pe toată ziua. Şi-aşa a tot lâncezit azi de când s-a trezit. Cărţile, planşeta, toate îi sunt risipite prin dormitor, şi-acuma...

Uite şi la băiatu ăsta, îi zice ea, întinde pătura de călcat pe masă şi pune fieru-n priză: a găsit nişte rufe necălcate, lăsate în baie, când o veni cumnată-sa o să zică bodaproste de ele. Uite-te şi la băiatu ăsta, parcă mereu îi plouă şi-i ninge. Ta-su, Ilie, Dumnezeu să-l ierte, avea altă fire, între fraţi el erea ăl mai mic, când a murit mămica abia mergea în picioare. De crescut, numa ea l-a crescut, ca o mamă i-a fost, şi ce s-a mai certat cu tăticu, cu ăla bătrânu să-l deie la şcoală...

– N-am bani, bre, n-am, dacă n-am, ce vreai să fac? zicea ăla bătrânu.

Oltean apucător, venise cu cobiliţa de la el, de la Cărbuneşti, el ştia de unde venise. Cu cobiliţa, cu coşuri cu zarzavat, şi peşte şi găini şi oţet, şi cărbuni, şi miei întregi şi jupuiţi, înveliţi în pânză, sau numai ciozvârte de miel, atârnate de capetele cobiliţei. De toate vânduse tăticu, până strânsese ban peste ban, şi-şi făcuse case de pământ în Pantilimon, şi la urmă luase şi dota mămichii. Şi-aşa-şi deschisese el prăvălie. Vindea p-ormă aţică, şi gaz, şi calupuri de săpun, îi mergea bine, se-nvăţase să umble în haine nemţeşti, şi-avea şi lanţ gros de aur la ceas, şi mustaţa în furculiţă. Îi mersese bine, da-n august toată noaptea bătuse clopotile şi decretase mobilizarea. Şi când s-a-ntors, s-alesese prafu de toate... Da' tăticu, oltean

cu doospatru de măsele, că şi la obzeci de ani uite-aşa spărgea alunele-n dinţi, c-avea toţi dinţii-n gură, tăticu a luat-o iar, de la-nceput. A luat-o cu negustoria la sate. Dacă murise mămica, tăticu, cum s-a-ntors de pe front, toată ziua pleca cu negustoria la sate. La urmă a dat de Mîrlancă, s-a mutat la ea, şi i-a făcut şi ăleia un rând de copii.

– Dacă vreţi, veniţi şi voi, a zis tăticu când s-a mutat la Mîrlancă.

Da' ei au rămas tot în casa veche din Pantilimon, lângă biserica Capră, unde-i înmormântată mămica...

Scoate puţin fierul din priză, prea s-a-nfierbântat. Deschide uşa de la cămară, nu-s decât nişte biscuiţi uscaţi, ia unul, îl vâră în paharul cu apă, îl moaie şi-l molfăie-n gură.

– Eu mă duc, mătuşă, am de lucru de nu-mi văd capu...

Se duce, târâindu-şi alene papucii, se trânteşte într-un scaun şi-şi sprijină falca în palmă. Îşi plimbă degetele pe obraz: să se radă azi, să nu se radă... A ameţit de vorbăria bătrânei, şi tot poveştile alea vechi ale ei, când crezi c-ai scăpat, o ia iar de la capăt. De la o vreme parcă vorbeşte din ce în ce mai mult, şi tot atâta de mult mănâncă.

Dar nici el, astăzi, nu-şi găseşte locul. Răsfoieşte hârtia cu calcule, scrie în margine câte ceva, cască, se ridică şi se uită pe geam. Nu-i nimic de văzut, aceeaşi stradă, mărginită într-o parte de blocuri, şi-n faţă, chiar în dreptul ferestrei lui, locul viran, împrejmuit de sârmă ghimpată. O hardughie găurită de tinichea, un adăpost de când era aici capătul tramvaiului. Prin zidurile subţiri ale blocului se-aude un radio, pus tare, şi vocile unora care se ceartă. Îşi ridică mâneca bluzei şi-şi stoarce, maşinal, de pe braţ, cu două degete doar, coşurile. Sunt zile, cum e cea de azi, când nu e bun de nimic, şi lâncezeşte. Cerul alburiu, noroaiele din faţa blocului, teama unei vieţi întregi care-l aşteaptă, în faţa căreia se simte neajutorat şi plin de înverşunare, nervii maică-sii, stânjeneala în faţa fetelor şi lipsa de bani – toate îl fac să stea aşa, ghemuit şi încruntat, şi să-şi stoarcă pe rând coşurile de pe mână. Cum e viaţa? Cum o vede el acum, sau cum îi apare când e bine dispus şi uită de toate astea? Se trânteşte pe pat şi îşi strânge pleoapele, aşteptând amintirea de nesuportat, gonind-o, scrâşnind din dinţi, şi ea, revenind, încălzindu-i sângele. Mirosul foarte timpuriu, de primăvară, al aerului, răceala lui, vie şi tremurătoare, grămezile de zăpadă cu scoarţa înnegrită adunate în marginea trotuarului, din care se scurg şiroaie de apă. Şi el, simţindu-se foarte tânăr, alergând în lumina neaşteptată, traversând în goană pe roşu, de teamă că o să întârzie.

Fata avea umerii fragili şi înguşti, braţele subţiri, acoperite de un puf negricios. Unul dintre ciorapi îi era deşirat deasupra genunchiului şi prins în grabă cu aţă albă. I-l zărise în timp ce, cu mâinile neîndemânatice, încerca

să-i desfacă fermoarul. O simțea în brațe, țeapănă și morocănoasă, fără volubilitatea ei obișnuită, dar graba și teama îl făceau să nu se oprească. Se împiedica mai departe în nasturi, țăgând cu ochiul, din când în când, la deșteptătorul care țăcănea alături, pe masă. Pierduseră aproape tot timpul, aruncându-și fraze fără rost, și-acum, într-o oră, cel mult, colegul care-i lăsase camera putea să se întoarcă. Ceva, poate chiar amintirea ciorapului deșirat, poate stângăcia ei îl înduioșă brusc și încercă să-și amâne febrilitatea, lăsându-și mâna să-i alunece de-a lungul creștetului lucios, cu părul strâns la ceafă, într-un șiret negru. Dar ea se smuci și-l privi pe furiș, bănuitor și rău, nu, n-avea rost să încerce s-o mai și ducă. Pe furiș, așa îl privise tot drumul până aici, în timp ce-și lăsa degetele umede și moi să-i alunece în trecere printre stinghiile prăfuite ale gardurilor, de-a lungul zidului gălbui și în timp ce urcaseră scările până în fața ușii scorojite, unde el bâjbâise îndelung, învârtind, din ce în ce mai neliniștit, cheia în broasca înnegrită. Studioul scârțâia necontenit și el își ferise fruntea de tăblie, din ce în ce mai copleșit de nemișcarea corpului țeapăn care nu-i răspundea, mergând totuși mai departe, văzându-și, dinafară, aproape cu spaimă, gesturile. Ca și când tot ce făcea de-acum înainte era doar un lucru ce trebuia, cu orișice preț, dus până la capăt; o datorie de care n-avea altfel cum să scape. Și ea, simțind fără îndoială asta, cu ochii pironiți în albul tavanului – un tavan pe care îl urmărea în cele mai mici neregularități ale lui –, cu buzele strânse peste dinții albi, mici și ascuțiți și pe urmă clipind des și mărunt, lăsând să-i scape printre pleoapele întredeschise sclipiri de răutate; o privire piezișă, mulțumită de nereușita lui pe care putea s-o contemple.

– Nu te mai tot zgârma atât, uite cum ai ajuns s-arăți... îi zise Vica și-i arătă cu degetul îngroșat și zbârcit, petele vineții de pe brațul pe care, cu ochii închiși, el îi pipăia, căutându-și, mașinal, alte coșuri.

Împinsese ușa cu umărul și intrase încet, gheboșată, cu o farfurie cu felii de pâine și brânză.

– Lasă-mă-n pace... strigă Gelu, furios. Lasă-mă-n pace, repetă mai încet.

Se duse la geam, își sprijini o mână de pervaz și se uită afară.

– Iartă-mă, îi șoptise fetei, trăgându-se în marginea studioului, până când lemnul rece, muchia ascuțită îi intrase în carne. Iartă-mă, bolborosise, cuprins de-o lehamite și de-o disperare atât de mare încât nici la ceas nu se mai uită și nu mai încercă nici măcar să se acopere. De-acum putea orice să se întâmple. Recunoștea în el toată spaima acestor ore, ca și când dinainte ar fi știut c-așa avea să iasă. Așa că acum putuse chiar să spună cuvântul acesta, ultimul pe care, până atunci, crezuse c-avea să-l rostească vreodată

în fața cuiva. Și târziu, foarte târziu, îi simțise brațul subțire cum încearcă să i se strecoare pe sub umerii strânși, și părul moale fluturându-i deasupra obrazului.

– ...uită-te la tine că ești numa piele și os. D-aia te tot trage și somnu, d-aia n-ai vlagă în tine... Eu toată viața mi-am purtat de grijă, și omu meu la fel. Și-acu mă uit că-și pune o farfurie plină ochi, și moaie pâine-n ea și-și face o ciorofleacă, și-așa o mănâncă, cu lingura... Mă, îi spui io, când îl văz așa, mă, tu parc-ai fi moș Mealache, ăla de-și turna la un loc și ciorba și mâncarea, de cum i le da noru-sa. La ce să mai deschid gura de două ori, zicea, dacă tot acolo se duce? Da' omu meu, când îi spui așa, zice: Păi ce, eu nu-s moș? Crezi că nu-s moș? Uite-acu-n vară fac șaptejnouă...

– Păi chiar că-i moș! Dacă nici el nu-i moș, atunci cine să mai fie? se răstește, peste umăr, băiatul.

Dar-ar dracu-n tine de copil îndrăcit!... Ăsta parc-ar fi omu-ei, tot așa ursuz și rău de gură, cine știe cui i-o mai mânca zilele... Dar-ar dracu-n coiu-tău, ce te-aș mai fi bătut io să fii al meu, făceam om din tine... La vârsta lui te-ai aștepta să aibă și-un dram de minte, când zice o vorbă să fie vorbă de om judecat. Mă-sa-i de vină, mă-sa i-a scos coarne, și-acu tot ea se plânge:

– Nu știu ce să mă fac cu Gelu, se plânge. Nu știu cum să mai *pro-ce-dez*, stă toată ziua închis la el, cu mine n-are ce vorbi, niciodată, și dacă-i spun câte ceva, din orice se enervează și mă repede. Când trăia bietu taică-su parcă era altfel, și atmosfera din casă parcă era alta, Ilie, știi și tu ce fire veselă și deschisă avea, se plângea cumnată-sa.

– Ce să faci, n-ai ce să faci, lasă-l în bobii lui, îi zicea ea.

Da-n gând: ce te miri că-i ursuz și mut, că cu tine seamănă, parcă tu cum ai fost? Parcă tu cum ai fost cu mine, și cu toți care-ți venea în casă?

Merită să i le spuie pe toate în față, da' nu se mai ia în gură cu ea. Mare noroc a mai avut cumnată-sa cu bietu Ilie, Dumnezeu să-l ierte. Era moale din fire, Ilie, săracu, și toată viața a făcut din el ce a vrut, niciodată nu s-a bucurat cumnată-sa când i-a deschis ușa, niciodată n-a văzut-o cu ochi buni, trebe că-i părea rău de ăi dooșcinci de lei de-i mai dădea pe furiș Ilie...

– Na și ție, Vico, să ai de tramvai când mai vii pe la noi... îi zicea din ușă.

Acu s-a schimbat cumnată-sa, când a văzut c-a rămas singură-n lume.

– Mai vino și tu, Vico, să mai stăm de vorbă și noi, îi zice, că-mi huruie casa în cap de-atâta tăcere...

Ea mai vine, uite, mai vine, ca azi, mai pune mâna, mai cârpește, mai calcă ceva, da' nu mai are nici ea putere; să nu ajungi să ai nevoie de ajutor, nici de la rude, nici de la nimeni, că te mănâncă câinii; așa zicea madam Ioaniu. A fost femeie învățată madam Ioaniu, învățată și rafinată, doi bărbați a ținut, și p-amândoi i-a dus la groapă.

– Numai bătrân să nu fii, Vica, numai bătrân să nu fii, și s-ajungi pe la ușile altora...

De câte ori nu i-a zis vorbele astea!...

2

– Ia-o tu, că mie nu mi-e foame, mi-am întins hârtiile pe masă și mai rău mă-ncurcă...

Gelu a adus farfuria cu pâine și brânză. Stă cu ea în mână, nehotărât, sprijinit strâmb de tocul ușii; nici nu intră, dar nici nu pleacă.

– Ia-o tu și mănâncă, că și-așa nu prea e azi nimic de mâncare, mama ia chenzina abia mâine...

– Ce să mănânc, nu mi-e mie gându la mâncare.

Da' ia farfuria, o pune pe-un colț al dulapului și-și face de lucru la aragaz: scoate roatele să le spele, le pune-n chiuvetă. Dacă s-ar întoarce cu fața, ar vedea-o băiatu că râde cu gura știrbă; tocmai adineaori și-a scos dinții, c-o strâng și nu-i suportă multă vreme. Dar-ar dracu-n coiu tău, râde. Vezi că i-a părut și lui rău că s-a repezit cu gura la ea, s-o mănânce, nu alta, și ea, ce vină avea? Ea-i aducea să înghită ceva... N-ar fi el rău la suflet, da' e rău învățat, mă-sa-i de vină, că i-a scos coarne de mic... Gelule-n sus, Gelule-n jos, că sucită, că învârtită... Ce-i drept, c-a fost și frumos, era gras și frumos, și cu păru creț, numa inele. Când era mic, ea-i făcea baie, și-l trăgea cu ulei la încheieturi, și-l scuipa să nu se deoache, și-l pupa pe buci, și-l lua la prăvălie. Sub tejghea, acolo era locul lui. Sta de-a-bușilea și se uita la cântar. Și-atunci, după stabilizare, un sac de bani i-a dat omu ei să se joace...

– Ei, mănâncă, ce mai stai, zise el răstit.

Iar l-a apucat, el știe ce l-a apucat! A ieșit și s-a dus dincolo în cameră.

L-apucă așa, dintr-o dată... Întinde mâna, ia miez de pâine, ia brânză și o vâră în gură. Nu merită să-și puie dinții, c-o strânge. Cinci sute de lei i-a dat la ăla de i-a făcut, și tot i-a greșit, alege-s-ar prafu... N-ar fi el Gelu, rău la suflet, da-l apucă așa, nebuniile; ce vrei, e ditamai bărbatu-acu, i-o trebui și lui femeie...

Şi iar întinde mâna, ia cu degetele strânse o bucată de brânză şi-o vâră în gură. Ce se mai repezise atunci la ea, s-o mănânce, nu alta: acu un an şi ceva, nici atât, când s-a prăpădit bietu ta-su, când s-a prăpădit bietu Ilie. Bietu Ilie era mort pe masă şi lumea tot intra, tot ieşea, lume, colegi d-ai lui, de servici, lume din bloc, vecini de unde stătuse ei înainte, fiecare c-o floare, c-o lumânare, aşa cum se vine... Şi ea, câtă durere era pe sufletul ei, că nici nu-şi mai ştia de cap... Da' de diz-de-dimineaţă venise cu cinci kilograme de carne, carne macră, frumoasă, luase bani cu-mprumut de la vecina Reli, şi de la cinci stătuse la coadă la carne, ce era în sufletu ei numa ea ştia... Să stai să iei carne pentru pomană... Da' frigider n-avea, n-apucase să ia frigider, bietu Ilie, şi-n rest, cui să-i mai arză atunci de carne? Cumnată-sa, o ţinea două femei, sta şi jelea şi nu-şi credea ochilor că îi venise şi ei rândul la rău pe lumea asta... De carne cui să-i mai pese? Se dusese ea să puie carnea la prăjit în tigaie, doar nu era s-o lase să se strice, bunătate de carne... Întorcea în tigaie bucăţile cu furculiţa, poate să fi vârât una-n gură să vază dacă se făcuse sau nu, şi-şi ştergea faţa cu mâna. Era cald în bucătărie şi-i curgea pe faţă, ţine minte, şi lacrimi şi năduşeală. Şi numa ce-l vede p-ăsta că intră aşa, ca nebunu... Ca un nebun a intrat Gelu, băiatu:

– D-asta ţi-arde ţie acu? a zbierat.

Şi s-a repezit şi-a stins la aragaz toate butoanele.

– D-asta ţi-arde ţie? Măcar să te fi gândit că vine atâta lume şi te văd toţi cum stai tu aici şi prăjeşti carne...

I-a dat pace, l-a lăsat să stingă butoanele. Carnea, văzuse ea c-apucase să se prăjească... L-a lăsat în voia lui, atâta numa i-a zis:

– Ce-ai de te repezi ca nebunu, ce-ai? Ce-ai de stingi aragazu, nebunule? Şi lumea, ce treabă ai tu cu ea, că vine lumea şi vede? Vrei să se strice bunătate de carne, că de la cinci de când am stat pentru ea? Numa io ştiu ce era în sufletu meu, că stam la coadă la carne pentru pomana lu frate-meu... Mai bine muream io şi rămânea el, că io l-am crescut, i-am fost ca o mamă, da' pe căldura asta în câteva ore se duce dracului dacă n-o prăjeşti. Şi ce-o să le dai diseară la toată liota când s-o întoarce de la cimitir? Că-ţi vine toată liota-napoi, şi biata mă-ta, ce-o să le dea să mănânce? Se strică bunătate de carne, sunt bani cheltuiţi, învaţă să îi respecţi, şi să-i respecţi şi pe ăi bătrâni, care ştie rostu-n lume...

I-a zis-o şi el a-nghiţit-o. A mormăit ceva şi dus a fost, d-atunci se mai uita la ea chiorâş, da' tre' să ştii cum să-i iei p-ăştia tineri! Tre' să nu le treci de la tine nici atâtica, că la urmă ţi se urcă în cap, mai bine că n-a avut ea copii! Copiii dân ziua de azi n-are nici frică şi nici ruşine... Şi de crescut ştie ea cât de greu se creşte... Că pe Ilie cin l-a crescut? Nu ea l-a spălat, nu ea i-a dat să mănânce? Copil de unşpe ani ce era, şi numa

cu Ilie-n brațe. Că și-atunci când a venit peste București țipiligu, și toți a dat fuga afară să-l vază, ea tot cu Ilie în brațe-a ieșit... Da' atunci mai trăia mămica. Era toată lumea la porți și unii se suise pe case, ieșise mahalaua și se mira de ce vedea, ce să știe ei că ăla făcea moarte de om? Ei a ieșit toți, care cu lumânare în mână, care cu lămbi, să vază dihania. Las' că era și frumos! O lumină și-o lume, ca de Paști, adunată, și pe cer, uite-așa, șirele de lumină. Vezi că și-ai noștri îl căuta pe țipilig, să-l prinză cu tunurile și să-l împuște. Și dacă începea tunurile, parcă te credeai în iad, nu alta. Da' ea, *șo-șo-șo*, să-l împace pe bietu Ilie. Se-nvinețise, săracu, de-atâta plâns și era greu ca pietroiu. La urmă se învățase ei, și cum s-auzea clopotele bisericii, cum s-auzea clopotu mare de la Mitropolie, și clopotu lor de la biserica Capra, și-ncepea și sergenții cu țignalele lor, atuncea mămica, repede cu Sile-n brațe, și cu gemenii de poală, stingea focurile iute-iute și fugea toți în pivnițele lui Spală-Varză. Spală-Varză avea pivnițe cum nu era-n toată mahalaua! Da când a căzut bombele-n Obor i-a zguduit de ziceai că-i sfârșitu lumii, tu, Mario, a zis Spală-Varză, ăștia ai tăi s-a scăpat pe ei de frică. Era vârâți unii-ntr-alții, și copiii zbiera, da' baba Anghelina o pățise, nu ei, copiii, era o putoare, și uite-așa s-a zguduit pământu. Ei, copii, ce vrei, cumnate, a zis biata mămica, da baba Anghelina nu zicea nici pâs, numa așa-i clănțănea dinții și mergea crăcănată... E-hei, bătrână-bătrână, da' vezi că să moară tot îi era frică... Lângă ei, la Obor, a căzut bombele de la aeroplane, ziua-n amiaza mare, și-a omorât lume necăjită, și femei care venise să ia lemne. Da' ei nu-ș cum apucase să fugă-n pivniță la Spală-Varză.

– Ei, oi pleca și io... spune.

Că mulți purici p-aici n-are la ce să mai facă. Nici n-ai cu cine să schimbi o vorbă, nici n-ai pe ce pune gura, cumnată-sa asta-i zbanghie rău, cu ditamai băiatu-n casă, ditamai bărbatu, să n-ai pe ce pune gura... Să fi gătit și ea o cratiță mare de mâncare, cu carne, cu sos, să aibă în ce să întingă cu pâine băiatu... Și se mai miră că e nervos și e lingav...

Gelu se ridică de la masă, nedumerit. Era sigur c-o să-i rămână toată ziua pe cap, și-acum, văzând-o cum se îndreaptă, greoaie, spre ușă, cu toașca în mână, dă să spună ceva, dar nu-i vine în minte nimic. Merge, doar, în spatele ei, posac, și-și strânge tare degetele în palmă; nu-i place să îndrepte lucrurile niciodată, și nici n-ar avea vreun rost, la urma urmei, el n-are azi timp de ea... Dacă vrea să stea, n-are decât să stea, dacă vrea să plece, n-are decât s-o facă...

– Parc-ai fi Napoleon în Rusia, mătușă, spune, cu ochii la basca ei.

O bască țeapănă, făcută din resturile de la palton, acu nouă ani, și umflată cu vatelină. Și peste bască, peste urechi, înnodat sub bărbie – fularul.

– Napoleion, în Rusiia, unde-i vrea tu, ce-i vrea tu sunt, da-mi ține mie cald? Că-ncolo, cin' să mă mai aleagă d-acu? Numa dracu... Numa Scaraoțchi, numa șefu dracilor, râde.

Râde și Gelu, scurt, cu o urmă de răutate în glas. Se uită și-i vede sprâncenele albite, pentru că, abia acum își dă seama, a renunțat, cine știe de cât timp, să le mai vopsească. Și părul, alb tot la rădăcină, și, mai încolo, roșcat și rărit. O vede dintr-odată cum se pieptăna în oglinda sprijinită pe biroul mare și greu, vede cana albă și înaltă de faianță, de pe lavoar, care lui îi plăcea la fel de mult ca și fotografiile ovale, prinse în perete, unde fețele lor tinere de miri – a Vicăi și a unchiului Delcă – se priveau, cu frunțile strânse de cununile lucitoare. Dormitorul lor, unde n-a mai călcat, pentru că nu suportă mirosul de gaz și de muced, care-a intat în mobile, în haine.

Ce ciudată, amintirea prăvăliei, atât de imensă pe-atunci, cu rafturile înalte până-n tavan, cu tejgheaua sub care îi plăcea să se joace, urmărind, fascinat, clătinarea imperceptibilă a balanței. Și seara când îi dăduseră un sac, mare cât el, burdușit de bancnote verzi...

– Poți să le rupi, poți să faci ce vrei cu ele, a venit stabilizarea...

Iar ei, bărbații, rămăseseră să șușotească într-un colț, în timp ce mătușa Vica își pieptăna părul care îi trecea, lung, dincolo de spătarul scaunului; un păr lung, creț și negru pe care încă nu începuse să-l vopsească.

– Mi-am scos dinții, d-aia mă sâsâi, că nu-i rabd multă vreme. Mi-e urât de ei, și-i pun numa când merg pe stradă, altminteri mă vede oamenii și zice: Uite și la baba asta știrbă...

– Dacă mai stai vreo oră, poate vine și mama...

– Ei, las' că mai trec io... Să se facă vremea bună, și trec. Azi, dacă tot am ieșit, poate-apuc să dau și pe la Ivona...

O să înceapă acum poveștile cu madamele ei... Aproape îi vine să râdă, i-a dispărut iritarea de mai înainte. Numai că ea nu mai spune nimic; se ține strâns de balustradă și coboară atentă fiecare treaptă.

– Vezi să ai grijă de voi... îi strigă de jos. Și pune mâna și mănâncă, nu mai sta așa, că d-aia ești nervos și fără putere...

III PARCUL DOMENIILOR

1

Merge încet, cu ochii-n jos, cu grijă să n-alunece sau să se împiedice în vreuna din sârmele pe care afurisiţii le-au lăsat vraişte din toamnă. Merge gheboşată, cu ţoaşca de piele într-o mână, n-avea la ce să mai stea, gogoşarii i-a lăsat, niţică ţuică a lăsat, ceapa, usturoiul... Las' că orice prinde bine la casa omului...

– Ei, ce te-ai mai deranjat, Vico? Ce trebuia? face cumnată-sa. Eee, ştii că eu nu pun ţuică-n gură! Ştii că eu nu pun la mâncare ceapă...

De zis aşa zice, da le ia repede-repede pe toate şi le vâră-n dulap, aşa-i felu ei, ea strâmbă din nas şi-ţi mănâncă din traistă. Ce-a adus, a lăsat, da cu ce s-a ales? Şi nici n-avea la ce să mai aştepte: cumnată-sa, cine ştie când o s-ajungă, şi-n casă, nimic de mâncare... Şi mai e şi-nainte de chenzină, zicea băiatu. I-a spus cumnată-sa mai acu un an:

– O să-ţi dau, Vico, douăzeci şi cinci de lei din pensia lu Ilie. O să-ţi dau în fiecare lună, asta a fost dorinţa lui... Luna asta nu pot, da' când mai treci, o să-ţi dau.

– Ei, lasă, că nici voi n-aveţi, lasă, i-a zis ea.

Cum zice totdeauna.

Nu şi-a pus nădejde în ce-a zis cumnată-sa, şi bine-a făcut, la ce era să s-aştepte? Cumnată-sa-i mână spartă, cum se vede-n bani, repede să-i risipească. Ian să fi trăit cum trăieşte ei, şase sute cincizeci de lei, două suflete... Şi chiria, şi lumina, şi televizoru...

Merge-ncet, cu grijă, a trecut şi de gheretele cu telefoane. Două gherete de telefoane, aici, la capu tramvaiului, amândouă cu geamurile sparte, amândouă cu firele smulse. S-a-nmulţit derbedeii, s-a umplut de ţărani şi de derbedei Bucureştiu... Bine că n-are-n ţoaşcă mai nimic, numa nişte felii de pâine uscată, cumnată-sa, risipitoare cum e, cumpără totdeauna pâine prea multă şi la urmă, când o vede că se usucă, dă s-o arunce.

– La ce s-o arunci? i-a zis ea. Dă-mi-o mie, io sunt coşu de gunoi...

Şi ce mai râde Gelu când o aude! Ea o duce acasă, o mai face pesmet, o mai pune-n ceai, o moaie şi-o mănâncă cu lingura. Cu-atâta se-alege de

la cumnată-sa. Şi când trăia bietu Ilie, cumnată-sa tot aşa toca, repede-repede, banii:

– La noi să vii în ziua lefii, Vico, să nu-ntârzii, că pe urmă-i prăpăd, zicea bietu Ilie.

Şi chiar aşa, c-o săptămână înainte de chenzină era lefteri, şi tot umbla să-mprumute de colo, de colo. Oameni cu două lefuri şi nu s-ajungea, ea cum s-a ajuns? S-a ajuns c-a fost mână de fier!

– Eu te admir, madam Delcă, ai toată admiraţia mea pentru felul cum conduci casa, îi spune Ivona.

Ivona, când a zis o vorbă, vorbă e, când trimite carte poştală: *Dragă madam Delcă, n-ai mai venit de mult pe la noi, te-aşteptăm în cutare zi,* atunci ştii că-n ziua aia te-aşteaptă, nu bate oraşu.

– Ce mult ţinea Muti la dumneata, madam Delcă, face Ivona.

Şi-odată, numa, o vezi că-şi caută batista şi-ncepe să plângă. A ieşit din doliu, da tot o mai plânge pe mă-sa, are şi de ce s-o plângă: cât erea în puteri ea i-a ţinut lu Ivona casa, şi ea i-a crescut băiatu.

– Eu, madam Delcă, i-a zis Ivona după ce-a murit madam Ioaniu, eu la făcut colivă nu mă pricep...

– Da' mai lasă-le, Doamne iartă-mă, i-a zis şi ea, că cu ce s-alege mortu? Dac-ai murit, cu ce t-alegi? Cu ce-ai mâncat şi ce-ai trăit în viaţă...

– Nici lu Muti nu-i plăceau parastasele, aşa că eu am să-ţi dau dumitale cincizeci de lei la două luni, ca să fie în amintirea ei. Îţi trimit carte poştală şi vii şi-i iei, şi mai stăm de vorbă, sau ţi-i trimit prin mandat, cum îţi convine...

Mai e o săptămână şi se face două luni de când i-a dat ultima dată. Cumsecade biata Ivona, fată bună, o ştie de-o viaţă: slabă-slabă, şi repezită, şi cu nasu lung, şi-şi vopseşte blond păru, şi-l poartă scurt: cum erea la douăj-de ani, aşa e şi-acuma. Ani de zile a tot venit la lună în casa lor, primea carte poştală de la Ivona şi-o şi lua din loc: şi ce se mai bucura Ivona când dădea cu ochii de ea la uşă!

– Vai, madam Delcă, ce bine c-ai venit! Mi s-au adunat lucrurile de cârpit, nu mai ştiu unde să le înghesui... Şi nici ce să mai pun pe mine nu am... Sunt aşa dezbrăcatăăă...

Ce se mai bucura Ivona c-o vedea! Îi sărea de gât, şi-o pupa pe amândoi obrajii, şi-o pupa şi ea. Îi e dragă Ivona.

– Ai mâini de aur, dumneata, madam Delcă, mâini de aur ai, îi zice Ivona. Să fi fost şi eu ca Muti sau ca dumneata, dar deloc nu sunt pricepută... Nu mă pricep nici un pic, şi bărbatul meu mi-a făcut o poezie:

Nevasta mea când vede acu,
Parcă vede pe' dracu...

De la alea ale lui, la matracucile lui, la curvile alea ale lui un să duce, le face şi la alea poiezii? Dar-ar dracu-n coiu lui, îi venea ei să-i zică. Da nu-i zicea ca să n-o amărască, ştie ea ce trebuie să zici şi ce nu în lume.

S-a oprit în staţie şi aşteaptă răbdătoare să vină tramvaiul. Plouă mărunt, picături mici îi înţeapă faţa, dar ei nu-i pasă, şi-a pus pe dedesubt toate cojoacele, d-asupra paltonu – palton bun, l-a întors acu nouă ani, stofă de pe vremuri, bună, şi din resturile lui, care-a rămas, şi-a croit cu mâna ei basca. Şi i-a vârât şi două strate de vatelină. Fularu îi ţine cald la urechi, şi basca îi ţine de ploaie, şi-a tras-o pe frunte mult, şi poa' să zică chiar că domneşte. Că ăla care e om întreg ştie să-şi poarte de grijă singur, şi ea ştie, d-aia nu-i pasă ei, nici de frig, nici de ploaie.

O bătrână cu mănuşi de lână fără degete trece pe lângă ea, târând un cărucior în care stă înţepenită o butelie de aragaz. Iote şi la baba asta, îşi zice, câţi ani o avea? O s-ajung şi io s-arăt ca ea, Doamne fereşte... Da n-a găsit şi ea pe cineva, să-i fi dat cinci lei să-i aducă butelia?...

Vine tramvaiul, ea se duce repede-repede spre el, aşa cum e, încotoşmănată, păşeşte cu paşi măruntei.

– Hai, măicuţă, hai, îi spune un domn îndatoritor.

Un domn mai în etate, un domn bine, ca de pe vremuri.

– Mersi, îi răspunde ea.

Dar nu se opreşte. Când trece de el, domnul se uită nedumerit, stă o clipă lângă scară şi abia pe urmă se suie. Ea merge mai departe spre clasa a doua, cu paşi grăbiţi, de când a-nchis prăvălia, numa cu-a doua a mers, şi n-a mai murit.

– Ei, mare economie, cinci bani, zice capra de cumnată-sa.

Mare economie, uite că e. Uite că de colo, de colo, s-adună; şi dacă n-ar fi fost chibzuită, cu cât îi aducea omu ei, nu s-ar fi descurcat nici o săptămână.

Dar nu mai are timp s-ajungă la uşa din spate-a tramvaiului, şi, prin faţă, orice-ar fi, ea nu se urcă: nu-i atât de bătrână să se urce pe-acolo pe un' să coboară, prin faţă e coborârea, orice bucureştean ştie.

Ea ştie, c-a mers şi cu tramvaiu cu cai, tramvaiu cu cai, cu vagoane galbene, care vara se schimba şi avea perdele, şi caii avea pe cap şi pe ochi apărătoare de pânză. Ce gloabe, ce mârţoage de cai mai era şi ăia de la tramvaie!... Trecea pe la Piaţa Sfântu Gheorghe, unde era lupoaica, pe Colţei, pe Dorobanţi, intra pe Clopotarii Vechi şi mergea tot aşa pân' la depoul de pe Bonaparte. 20 de bani toată cursa. Şi dracu de Niculaie aştepta pe trotuar, cu alţi derbedei de-ai lui, şi când tramvaiu dădea colţu, ei se cocoţa pe tampoane şi se făcea mici de tot, că dacă îi vedea vizitiu, le lua şepcile, başca de chelfăneală. Făcea ei asta şi la tramvaiu electric, care era linia lu paişpe, e-hei, ce nebun a fost Niculaie, ce nebun şi ce

deştept! Păcat de capu lui, cât a fost în şcoală n-a luat decât premiu-ntâi cu cunună, şi băiatu directorului, de şedea-n bancă cu el, n-apuca decât premiu doi. Deştept, din clasă prindea tot, că pe maidan cin' să bată ţurca? Deştept, da' nebun, că-n fiecare zi încasa o scatoalcă de la tăticu, ba că pierduse la arşice – parcă-l vede şi-acu ce-şi păzea mialele – şi venise despuiat acasă, ba că-i luase vizitiu de la tramvai chipiul. Mai era şi alte tramvaie care trecea pe la biserica Ienei, pe Regală, pe Câmpineanu, oprea şi-n staţii, da oprea şi dacă le făceai semn cu mâna, cu bastonu sau cu umbrela. Era şi tramcare p-atunci care mergea fără şine, da' mai bine să nu te fi suit, că da tot în gropi, de-ţi ieşea sufletu din tine. Ştie ea cum e cu tramvaiu, ştie, e bucureşteancă ea, get-beget, da ăştia noi, d-acu, care a umplut Bucureştiu, ăştia nu ştie. S-a umplut Bucureştiu de ţărani, şi ei, bucureştenii vechi, nu mai are loc: ţărani care stă la bloc şi strânge bani de maşină, ca nespălata de Oiţa, vară de-al doilea cu Delcă; aşa-i acu, aşa a ajuns vremurile.

Merge printre scaune, clătinându-se, greoaie. E plin de noroi cauciucu ăsta, să nu alunece, Doamne fereşte, să nu-şi rupă ceva, uite-un scaun gol lângă fereastră!

Se duce, repede-repede, şi se aşează.

A pornit-o cu stângu azi, măcar de-ar fi Ivona acasă... La ora asta n-ar prea avea un' să fie, a ieşit la pensie şi Ivona, a ieşit şi bărba-su: patru mii, poate şi mai mult, cât or avea împreună. Patru mii, tot să toace, ei singuri, că le-a plecat băiatu! S-a făcut doi-trei ani de când a plecat Tudor, a plecat înainte să moară bunică-sa, madam Ioaniu. Camera lui o ţine Ivona şi-acu neatinsă, nu doarme nimeni în ea şi nici n-o închiriază. Ditamai căsoiu pustiu, şi camera băiatului o ţine Ivona ca p-un cavou, cu poze colorate trimise de el de pe unde-a umblat. Şi ce-i încălzeşte pe ei că băiatu lor colindă ţările toate, pe ei ce-i încălzeşte? L-a văzut Ivona acu un an, când i-a dat drumu de s-a dus la el, vara asta l-a văzut şi bărba-su, şi cu asta, basta. Tudor n-are voie să vie, şi s-o ferească Dumnezeu pe Ivona s-aibă nevoie de ceva la bătrâneţe. Singură cuc în căsoiu-pustiu, că bărba-su, toată ziua la Matracucă. Şi-acu, odată-l vezi că-şi ia haina din cui şi pleacă! S-o ferească Dumnezeu pe Ivona, că n-are cine să-i aducă nici un pahar cu apă. Aşa e copiii în ziua de azi: tu să le dai, să le tot dai, da' când e să dea şi ei – niciodată. Atâta că nici Ivona nu-i aia să se omoare cu firea, Ivona a fost pentru ea toată viaţa.

– Aşa-s eu, madam Delcă, aşa-s eu, mai raţională, i-a zis odată. Şi ştii că mi-a prins bine-n viaţă?

Ţi-a prins pe dracu! Să fi făcut omu meu ce face al tău, toată ziua la călărit muieri, aveam io ac de cojocul lui, vedea el pe dracu!... Da' bleaga

de Ivona, ea cu serviciu, ea cu prietinile, cu ţigarea-n gură şi cu cafelile. Ea habar n-are ce face Niki.

– Aşa e ea, de mică s-a educat să n-arate ce are în suflet, zicea mă-sa, madam Ioaniu.

Toate alea i le spunea ei madam Ioaniu.

– Faţă de tine, Vico, zicea, n-am secrete... Să stai în camera mea, zicea, aici să stai şi să lucrezi, să mai vorbim şi noi de-ale noastre... Chiar mă şi gândeam: ce-o mai fi cu Vica de n-a apărut? Şi i-am spus Ivonei să-ţi scrie carte poştală.

Când şi când, odată se pomenea cu cartea poştală de la Ivona: *Dragă madam Delcă, N-aţi mai venit pe la noi, v-aşteptăm, daţi telefon înainte, dimineţile Muti este acasă.*

Vara, mai ales, când nu se temea de gheţuş, o şi lua din loc; se suia în tramvai, la nouă, şi la zece fără un sfert suna la uşa din spate. În unele zile îi deschidea Leana, spălătoreasa. Pe madam Ioaniu o găsea sus, în fotoliu ei, un fotoliu învelit în piele: pleznise pielea, o cususe, pleznise iar, se-nnegrise; puseseră peste el un covor, şi-acolo, peste covor, stătea madam Ioaniu. Era plină de covoare camera lu madam Ioaniu: covoare pe dormeză şi pe pereţi, tablouri şi o oglindă mare până-n tavan. Oglindă veneţiană, cu ramă de lemn negru, şi-n ea vârât sidef. S-a-ngălbenit şi sidefu, s-a izinit de praf, da' mai acu vo treizeci de ani, uite-aşa, făcea ape-ape. Şi câte şi mai câte nu era-n camera lu madam Ioaniu! Scaune cu spătaru învelit în piele şi bătute în ţinte, cutii vechi de pălării, cufere cu rochii vechi, maldăre de cărţi franţuzeşti, cu foaia îngălbenită, de cum le-atingeai ieşea din ele prafu, şi un miros ascuţit, iute...

Şi pe madam Ioaniu o găsea în fotoliu ei, şi cu cartea în mână. Dată dracului fusese la viaţa ei, descurcăreaţă şi învăţată. Sta şi-acu şi citea, cu ochelarii pe nas, cu faţa plină-plină de vinişoare roşii. Fusese blondă şi toată tinereţea ei s-a luptat cu pistruii, şi-aducea alifii de la Paris, se dedea cu ele, şi numa când a-mbătrânit i-a dispărut de pe faţă pistruii. Şi atunci i-a apărut pe mână. Era greoaie şi pieptoasă, da-n tinereţe fusese subţire şi-n'altă: i-a văzut ea pozele din albume, avea maldăre de albume... Şi numa-n fotoliu ăla sta, toată ziua, în el dormita şi după-masă. Deasupra ei, pe perete, un tablou mare şi negru, şi-n el un bătrân care curăţă un măr. De câte ori n-a văzut ea tabloul ăsta!

– Ce l-oţi mai ţine şi pe urâtu ăsta aici, le zicea ea. Mi-ar fi şi frică să dau ochii cu el, noaptea.

– Ei, Vica, e un tablou de valoare, l-a făcut un pictor de pe vremuri, zicea madam Ioaniu. Venea la Balcic, în fiecare vară îl întâlneam, iar tabloul mi l-a făcut cadou când a văzut că îmi place.

Și tot așa, dă-i și dă-i cu poveștile. I se ura ei singură, în fotoliu, ceasuri întregi; fii-sa la serviciu, gineri-su la fel, băiatul la școală, ce se mai bucura când o auzea că urcă scările!

– Să stai aici, să lucrezi în camera mea, îi zicea. Să mai schimbăm și noi câte-o vorbă...

Și-odată umbla prin cufere, și venea cu maldărul de cârpe, cu brațul plin: catifele vechi, și mătase naturală, și cearșafe de olandă fină, și lenjerie de linon și batist, atâta numai că putredă, pleznea de cum dedeai s-o pui pe tine. Și iar bluze și rochii, moaruri, și ripsuri, și saten lucios, și voal-jorjet, și taioare de stofă englezească, bune, dinainte de război, și pardesie de camilhar și pasmanterii și danteluri – uite-așa maldăre de cârpe. Și ea pe toate le sucea, le răsucea, le-ntorcea, ce nu scotea din ele! Haine lu Tudor, tocma pe măsură, cămăși de noapte, șorțuri de bucătărie, costume de baie, într-o vreme îi făcuse Ivonci și pantaloni: pantaloni peșior – așa le zicea p-atuncea. Tot la mașina de cusut, dă-i și dă-i, tot cu croitu. Din ochi croia, fără tipare, fără nimic, Ivona îi mai aducea jurnale străine, da' ea nici nu se uita la ele:

– Lasă-le p-astea, zicea, Că știu io și fără...

Ea lucra, madam Ioaniu ce-o mai ajuta să surfileze. Și-odată o vedea că se scoală și se duce pâș-pâș la bucătărie și vine cu ibricu de cafea fierbinte și cu ceștile: e-he, atuncea da, viață! Și madam Ioaniu își aprindea țigarea, uite-așa sta cu țigarea-n mână, și unghiile alea tari și încovoiate, ca niște gheare de pasăre, date cu roșu; de când o știa pe madam Ioaniu, din tinerețea ei, tot cu roșu tare se dase pe unghii.

– E-te-a dracului, se gândea ea, când da cu ochii de unghiile lu madam Ioaniu.

Avea madam Ioaniu niște mâini noduroase, uite-așa niște noduri avea la-ncheieturile degetelor, și ea zicea că d-aia și le vopsește cu roșu, ca să nu se mai vază că are mâini urâte. Da-n obraz tot d-aia te vopsești? îi sta ei pe limbă s-o-ntrebe.

S-o vezi ce se mai sulemenea madam Ioaniu când pleca la cinema sau la pretinile ei; joia după-masă, pe la cinci, pleca cu pretinile ei, la pocăr. Făcea cu rându, odată pe lună îi venea și lu madam Ioaniu rândul să primească:

– Mâine, joi, să nu vii, îi zicea, că mâine vin fetele pe la mine...

– Așa-i, joi vin fetele la Muti, râdea pramatia de gineri-su.

Râdea de ele, că ele tot își mai zicea fete, și ajunsese babe. Da lor puțin le păsa, ele-și vedea de pocăru lor; toată viața lor jucase pocăr, și când a venit comuniștii și le-a luat averile și le-a băgat bărbații la zdup, și care-a murit, care-a trăit, cum le-a fost și lor norocu, ele tot și-a văzut de pocăru lor. Numa că n-avea nici una bani și juca pe boabe de fasole.

Acu iar începuse să joace pe bani, cinci bani deschiderea; şi-nainte să vină fetele, madam Ioaniu făcea totdeauna plăcintă cu mere.

Dată dracului fusese madam Ioaniu la viaţa ei, şi pe ce punea mâna-i ieşea, odată ea era-n zor mare să termine o rochie a Ivonei, şi-ntr-o doară i-a dat şi lu madam Ioaniu să-i surfileze. Şi ce să vezi? De cum a pus mâna pe ac, foarte frumos şi îngrijit surfila; d-atunci i-a tot dat, surfila madam Ioaniu în fotoliu ei, şi-i tot povestea, e-hei, câte trăise! Doi bărbaţi avusese la viaţa ei, şi p-amândoi îi îngropase!... Şi bărbatu dintâi fusese ditamai Profesoru, şi când venise nemţii-l băgase la zdup, ei ştia unde-l băgase. Nu-l ţinuse mult, da' el se-ntorsese neom, vezi că era mai bătrâior, şi ce boală o mai fi avut, că repede-repede p-ormă dăduse ortu-popii.

– Ţi-o fi şi foame, ţie, Vico, se trezea madam Ioaniu din poveştile ei, ţi-o fi foame, nu vrei ceva?

– Vrei, calule, ovăz?

Îi era ei foame de mult, de mult îi ghiorăia maţele de foame, da ce să zici într-o casă străină?

Madam Ioaniu scotea cheia din buzunaru rochiei – ea tăia şi spânzura, ea ţinea încuiate toate în casă –, descuia bufetu şi scotea platoul de prăjituri. La vremea aia, când madam Ioaniu mai era-n putere, găseai totdeauna de mâncare la ele. Şi când pleca, încă-i mai vâra-n ţoaşcă ce mai găsea pân bucătărie: o cutie de pate, o conservă de peşte, nişte prăjituri mai uscate, o bucată de brânză.

– Ia-le, Vica, zicea, ia-le că ţi-or prinde bine...

– Dă-le-ncoa, madam Ioaniu, io sunt lada de gunoi, dă-le-ncoa...

Şi ce mai râdea madam Ioaniu...

La ce să fi umblat cu nasu pe sus şi să nu le fi luat? Cine pierdea? Nu pierdea tot ea? La ce bun atuncea? Las' că era şi mulţumite de ce le cosea:

– Dumneata, madam Delcă, ai mâini de aur! Ce m-aş face eu fără dumneata?! se linguşea Ivona la probă, când vedea ce rochie-i iese. Are mâini de aur madam Delcă, îi zicea mă-sii.

Şi madam Ioaniu, din fotoliul ei, moţăia din cap şi râdea. Îi plăcea ce aude, că cine-o adusese-n casă decât ea pe Vica?

– E-hei, de când o ştiu eu pe Vica, zicea. De când erai la casa de mode a soră-mii! Câţi ani aveai, Vica, p-atuncea?

– Mai ştiu şi io cât aveam când eram la madam Geblescu? Şaişpe să fi avut, ori poate optşpe, zicea ea.

Că tăticu dacă s-a mutat la Mârlancă şi i-a făcut şi la aia copii, pe ei, pe copiii dintâi i-a dat care-ncotro. Pe ea a băgat-o la croitorie, pe Niculaie l-a dat la meserie, ce nebun şi ăsta, că-n fiecare seară fugea de la stăpân, şi tăticu îi ardea o mamă de bătaie şi-a doua zi îl ducea la altul. Şi pe ea

o dase la Casa de Mode, pe colț, la bulevardu Pache, la sora lui madam Ioaniu, la Margo Geblescu, Patroana, cum îi zicea ele-ntre ele. Un an a stat la croitorie și-a pughilit la cârpe, ș-acu parcă simte mirosu de mangal de la fieru de călcat, ce-l mai legăna să s-aprinză tăciunii, e-hei, ce rochii, ce mantouri era! Parcă le vede pe manechine. În anii ăia a văzut ea cucoane adevărate, cucoanele Bucureștiului, care de care mai împarfumate și mai elegantarisite, toate clientele Patroanei. Și-unele o plăcea, era curățică, albă la față, și cu păru negru și creț în cap, ca mă-sa mare, grecoaica:

– Dă-mi-o mie pe Vica la probă, zicea ele, că are șarm fata asta.

Atuncea a văzut ea cucoane, d-aia îi și zice cumnată-sii care toată viața ei a fost cu nasu pe sus, și baremi să fi avut de ce.

– Lasă, îi zicea ea cumnată-sii, lasă, am văzut io cucoane mari, nu ca tine. Am văzut cucoane adevărate, și știu io cum se trăiește în lume...

Nu-i plăcea ei să pughilească la cârpe, da măcar scăpase de noroaiele din Pantelimon. E-hei, să fi trăit mămica, alta i-ar fi fost viața! Da-n august nouă sute șaișpe s-a tras noaptea clopotile, și-a sunat goarna la primărie, și tăticu a plecat pe front.

P-ormă a început să vie țipiligu noaptea, și ziua venea avioanile, pâine nu mai era, p-ormă nici carne, nici mălai, nici fasole uscată, venise iarna devreme și oamenii n-avea lemne... Ei încă mai avea ce lăsase tăticu-nainte să plece. S- auzea tunurile din ce în ce mai aproape, și trecea căruțe de refugiați, și căruțe cu sacale de apă, și căruțe cu răniți pe paie, da' ei de mult nu mai alerga să-i vază, se umpluse de păduchi, și mămica îi căuta de lindeni. Nu-și mai amintește-n ce lună s-a prăpădit mămica, doar că ea și Niculaie se juca pe maidan și-a venit mătușă-sa, a lu Spală-Varză, ca să-i cheme acasă. Așa a rămas copil necăjit, de unspe ani, și cu liota de frați după ea...

La ormă a început să le tot ceară nemții căpățâni de zahăr, și gaz, și tingiri de aramă, și cazane, și a luat și clopotu de la biserica Capră. Unde mai erea-n casă cin să spuie-un cuvânt, mai spunea, da pe ei, bieți orfani, cin să-i apere? A mai sărit cu gura vecinii, i-a mai luat, și i-a mai ocrotit, la ormă a murit și gemenii, unu după altu, i-a îngropat în săptămâna Paștelui, când cine moare se duce-n rai... Da bieții de ei, copii fără păcate, unde erea să se ducă? Și pe ei i-a ținut vecinele, ele-a făcut și colivă, ele-a cărat și apă, ele-a împărțit. Și a venit p-ormă de-a luat clopotu de la biserică. A luat clopote de la toate bisericile din oraș, le spărgea în patru și le ducea să le facă gloanțe, nemții, cine-o fi fost ăi de le-a luat. Și-n tot orașu s-auzea cum vuiesc clopotele când le sparge, și lumea sta, se uita, nu zicea nimeni nimic, numa își făcea cruce: că trăise s-o vază și p-asta! Și-a fost și minuni, vorbea oamenii, c-a venit nemții să ia racla cu moaștele lu Sfântu Dumitru. Da când să-l ridice de jos, n-a putut, oricât era ei de

mulți, oricât s-a opintit, n-a putut. Așa de greu se lăsase sfântu. Și s-a-nfuriat nemții, și-a pus dinamită sub raclă, și-a dat foc, s-a făcut un fum pân la cer, și când s-a risipit, racla sfântului și moaștele erea neatinse, n-avea nimic. Da nemții, care erea pe-acolo, murise toți. Zăcea ca muștele moarte, fără mâini, fără capete, fără picioare, că nu se putea să le-ngăduie Dumnezeu atâta nelegiuire, și-ncă după sărbătorile Paștelui. Așa vremi a apucat ea de-a trăit, așa a dus-o ei, de mici, copii necăjiți... Care a trăit, a trăit, care-a murit, a murit, cum le-a fost și lor norocu...

. Se uită de mult pe geam, da de văzut nimic nu vede. Nu vede nici una din casele, din străzile pe lângă care trece tramvaiul. Stă, gheboșată, pe scaunul ei, cu mâinile încrucișate în poală peste țoașca de piele – aia pe care-o are de la madam Daniel. A fost mare-n vremile astea Daniel, mare comunist, prieten cu Zaharescu, amândoi toată ziua-n străinătățuri, nevestele le ținea acasă, – ce nu le-aducea de pe unde umbla? Ce haine de piele, ce cizme, ce cutii de cosmeticale, nici nu prea avea ce să lucreze la ele, c-avea de toate! Zahareasca mai cârpea, mai peticea câte ceva, ailantă, madam Daniel, arunca lucrurile una-două. I-a lăsat ei țoașca asta de piele-mpletită:

– Ia-o, madam Delcă, i-a zis, s-o ai amintire...

I-a lăsat ș-un covor persian tocit, unu mare, de l-a pus în sală. Și cămăși vechi de-a lu Daniel i-a lăsat, era gras Daniel, da tot nu era namilă ca omu ei, le-a nădit ea, le-a cârpit, a mai tras omu ei de ele, da mult n-a ținut. Vezi că tot erea putrede; nu s-a-ndurat madam Daniel să-i dea ce-avea mai bun, ce-avea mai bun a lăsat la neamu ei, acu e-n Israel amândoi, și ea și bărba-su.

Stă pe scaun, gheboșată, cu mâinile încrucișate peste țoașca de piele și se uită pe geam. Și deodată recunoaște casele pe lângă care trece tramvaiul. Sare iute de pe scaun, bâjbâie cu mâna împrejur, înșfacă țoașca de piele și-o ia repejor spre ușă. Merge repede, dar cu grijă, să nu alunece, să nu-și rupă, Doamne ferește, vreun picior; pe podeaua asta de cauciuc, mergi printr-un noroi subțire. S-a stricat și vremile, s-a stricat și oamenii, s-a stricat toate și nici măcar iarna nu mai e iarnă.

– Mai stai oleacă, îl roagă pe vatman.

Se ține strâns cu mâna de bară și pune primul picior cu teamă jos. Dacă nebunu ăsta de vatman pornește acu?

Vatmanul scuipă-ntr-o parte, a pus mâna pe manetă, atâta doar că n-o trage.

– Ce n-oi sta acasă? o întreabă.

Poate a auzit, poate n-a auzit, dar nu-i răspunde; tocmai își pune și al doilea picior jos și se ține strâns cu mâna de bară.

– Ce n-oi sta acasă, ha? Te caută p-acasă moartea, şi tu umbli brambura pân oraş, zice vatmanul.

E-un puştan negricios, nici n-a-ntors măcar capul. I se vede ceafa acoperită de un păr negru şi creţ: un păr prea lung, ca de zlătar, unsuros şi creţ, i-ajunge până la umeri. Are pe el o cămaşă bălţată şi-o jantilică. Ţigan trebe să fie, că s-a umplut de ţigani Bucureştiu...

– ...ţiganu dracului, dar-ar boala-n tine de ţigan! îi strigă şi ea.

Prea târziu, ăla a trântit uşile şi-a dat drumu la tramvai.

– Dar-ar dracu-n voi toţi, c-aţi umplut lumea, bodogănea ea.

Tramvaiul a dat de mult colţul străzii, ea stă pe marginea trotuarului şi bodogăne.

Între trotuare, strada parcă s-a lăţit, maşinile trec, una după alta, una după alta, cum să te strecori printre ele? Parcă s-a lăţit strada, ea porneşte cu paşi temători, trec maşinile, una după alta, şi şoferii râd prin geam cu ochii după fete.

– Dacă şi-astea d-acu mai e fete... bodogăne ea. Dacă mai găseşti în ziua de azi vo fată-ntre ele... bodogăne, cu ochii la pojghiţa netopită de gheaţă de lângă şina tramvaiului.

Un pas, încă unul, înaintează, cu ochii la pojghiţa de gheaţă. Şi, deodată, simte în tot corpul ceva. Ceva care o furnică, o gâdilă. Ca o gâdilătură simte în corp spaima de camionul care a dat pe neaşteptate colţul şi se apropie. Atât de tare simte în trupul ei greoi şi bătrân spaima de maşină încât i se pare că-i strânsă în haine. Din adânc ştie cum ar fugi, s-ar târî până la celălalt mal, depărtat, al trotuarului. De aproape, foarte deaproape aude asurzitor motorul – asurzitor, ca bătaia inimii ei în piept. Camionul s-a oprit, scrâşnind din frâne, şi şoferul coboară, fluierând. Nici nu se uită la ea, trece fluierând mai departe.

– Dar-ar dracu... zice ea.

Sângele îngroşat, obosit, încă i se zbate în tâmple, în creştet. Şi, cu picioarele tremurând, păşeşte încet, mai departe, cu ochii la pojghiţa de gheaţă de lângă şină. Şoferul tre să se fi întors înapoi, îl aude cum trece, fluierând, cum urcă apăsat scara camionului, cum trânteşte uşa. Şi, ca şi când şi-ar fi adus aminte brusc de ceva, ea se opreşte. Stă în loc, pe trotuar, gheboşată, şi se uită lung. Şoferul e la volan, îl zăreşte bine prin geamul camionului.

– Eee-tee... zice ea.

În rigolă a mai rămas gheaţă spartă şi, vârâte în ea, bucăţi de ziar care ies ude, ici şi colo. Da-n rest e curat pe jos, cartier boieresc, poa să meargă liniştită până la Ivona. Îşi scoate din buzunar o mână încârligată, înfăşurată într-o mănuşă de lână, destrămată la vârf, şi-o reazemă de perete. Picioarele încă îi tremură.

– Eeee-te, zice, mă miram de unde-l știu. Mă miram de unde-l știu așa bine... Ginerli lu Reli, ăl de face serviciu la Pipera... Da' ce-o fi căutând p-aciia?...

2

– Mă uit io, mă uit, parcă l-aș ști de undeva, mai merg, iar mă-ntorc și mă uit, cin' să fie? Față de om cunoscut... Și-odată-mi vine-n minte: ginerli lu Reli, vecina, ăl de face serviciu la Pipera. Da ce-o fi căutând pe aciia? Și-uite-așa, erea să nu mă mai vedeți, ca pân urechile acului am scăpat de nebunu ăla...

– Vai madam Delcă, vaaai, da' fii și dumneata mai cu grijă!... De la o vârstă încolo suntem datori să ne purtăm singuri de grijă, vorba lui Muti. Ce mult ținea Muti la dumneata, madam Delcă...

Și Ivona o să se caute prin poșetă după batistă, și-o să înceapă să plângă. Las că și are de ce: mă-sa i-a ținut casa. Nu i-a plăcut gospodăria lu Ivona, și nici n-a fost pricepută; ea cu dușul la servici, ea cu cafelile și cu țigarea. N-a avut noroc să semene cu mă-sa, aia pe ce punea mâna-i ieșea, îndrăcită și descurcăreață femeie...

Merge gheboșată, cu ochii în jos, îi tremură picioarele, și dacă nu bagă repede-repede-n gură ceva o să-i vină leșin – ce-a mâncat de az-dimineață? Mai nimic, o cană mare de ceai cu pâine muiată, și la cumnată-sa niște pâine și niște brânză – ce ține astea? Ea dacă pleacă fără să-mbuce nimic, pe inima goală, e neom toată ziua. Noroc că azi e sâmbătă, așa că poate o opri-o Ivona la masă. Mâine e duminică, așa că' poa' să aibă musafiri, poa-să fi și gătit. Mai totdeauna Ivona face de sâmbătă pe duminică mâncare gătită. Așa că o să mănânce acolo, dac-o opri-o. Altfel, de când a plecat Tudor, băiatu, frigideru lor e gol toată ziua; ditamai Zilu gol, la ce l-o mai ține?

– Noi doi, madam Delcă, n-avem nevoie de multă mâncare... face Ivona. De la vârsta noastră, mâncarea, dulciurile mai ales, și carnea, sunt adevărată otravă...

– Așa o fi, răspunde ea, în doi peri. Așa o fi, cum spuneți...

Da-n gându ei: dă-mi mie carne în fiecare zi, dă-mi și dulciuri, că nu-mi mai trebe nimic. Ei așa e, și ea, și omu ei, lor le-a plăcut în viață să mănânce și să trăiască bine. Ce-o mai ducea omu ei la-nceput, când se luase și erea tineri însurăței, ce-o mai ducea unde auzea că-i un birt mai bun: ce potroace, ce tuslamale, ce ciulamale de ciuperci, toate alea le încerca. Era și el curios, venit de copil de la țară. Ei îi plăcea mai ales în sectembrie, la Ziua Crucii, să stea sub umbrar, și cu o ulcică, două de

turburel, și mititei, și fudulii de berbec, și-un pic de ghiudem, și pastramă de capră, momițe, numai ei doi, la o masă, pântre răzoarele viei... La ormă se-aprindea felinarele cu gaz și-ncepea lăutarii, și omu ei se fudulea să vie să-i cânte și lui la ureche. La ormă se dregea c-o ciorbă de burtă, era cu chef și pleca acasă cu birjă; de câteva ori a fost așa, la cules de vii, da ține minte și-acu, parc-a fost ieri... A mai îmbătrânit ei acu, da tot așa le place: să prăjească o tigaie de carne și de cârnați, și să-ntingă cu pâinea-n sos... Și c-un castron mare de murături, și cu-o țuică... Omul care nu mănâncă e lingav, și e nervos, de el se lipește bolile, și toate relele pământului... Și ce zice Ivona, astea e numa vorbe... Vorbe de femeie care nu-i place gospodăria, o ține-ntruna cu fructele și cu regimu, da cine poa să trăiască dân așa ceva? Dac-ar fi să ia fructe și carne, nici două zile n-ar ține-o banii! Două suflete, șase sute cinzeci de lei, și lumina, și chiria, și televizoru... Așa că astea e numa vorbe, fincă dacă vine Leana la curățenie sau la spălat, o vezi pe Ivona că pleacă repede-repede cu sufertașu la Gospodina! Încă ș-atunci vine numa cu trei-patru porții!

Da măcar când zice Ivona o vorbă, știi că aia e vorbă; dac-a zis că-i dă cinzeci de lei la două luni, o dată n-a lipsit să-i deie. Mai e o săptămână și iar se face două luni de când i-a dat, și dacă o vedea-o, poate-i dă de azi, pe două luni care vine. Poate-i dă, că de ce să nu-i dea? Că bani are căcălău, și ori azi, ori peste-o săptămână, tot trebuie să-i deie.

– Treceam p-aci, în drum de la cumnată-mea, și ce mi-am zis? Ia să văz ce mai faceți... Ia să văz ce mai face doamna Ivona, ce mai face domnu Niki... așa are să-i spuie.

Se bucură Ivona când o vede, o iubește Ivona și o apreciază, și i se urăște și ei singură acasă, mai ales de când nu mai merge nici la servici. Putoarea de bărba-su, când îl cauți, o întinde la Matracucă. Se bucură Ivona, și poate-i dă de azi cinzeci de leii ăia, – ce e cinzeci de lei la banii lor? Ce e cinzeci de lei la o casă mare? E fată bună, Ivona, are un suflet ca pâinea caldă, atâta că n-a avut în viață noroc. Atâta că-i cam zurlie. N-a avut noroc să-i semene mă-sii, mă-sa era un om întreg, mă-sa își știa interesu. Avea interes? Bine. N-avea interes? Nu-și pierdea vremea.

N-a avut noroc biata Ivona să-i semene mă-sii, să aibe lipici la bărbați, să-l aibă pe vino-încoace... Să-i învârtă pe degete pe bărbați, uite-așa să-i învârtă... E-he, cum l-a-nvârtit madam Ioaniu pe bărba-su dintâi, de era ditamai Profesoru, și ce oameni mari n-a cunoscut! Cu ăi mai mari avocați și miniștri se trăgea de șirete, și-a ajuns până-n anturaju reginei... Da la nimica nu i-a folosit, că-n casă madam Ioaniu comanda: ea tăia, ea spânzura... Ea era generalu. Și el, numa-n patru labe umbla, nu știa cum s-o mai îmbuneze, avusese ea un drăguț până să se mărite, da asta nu știa bietu bărba-su! La ei era casa deschisă, care voia să vie, venea, venea și

drăguţu ei, toate i le-a cam spus madam Cristide. Da ş-asta, ce poţi să pui bază pe ce zice una ca ea, n-o vezi cum umblă, împopoţonată ca o brezaie? O fi avut madam Ioaniu drăguţ, înainte să se mărite, o fi avut, da p-ormă s-a măritat şi s-a lăsat. S-a dat ea pe brazdă! Nu erea ea, madam Ioaniu, de neam aşa, nu era ea dintr-alea! Era femeie cu cap, socotită, şi ea i-a zis să-şi puie pe cec ăi şapte mii, ăia:

– Din ce, din nece, i-a zis, tu, Vica, să-ţi pui bani deoparte. Cât de puţini, dar să ştii că ai şi tu o rezervă, să nu ajungi să stai cu mâna întinsă la bătrâneţe. Că-s rude, că-s prieteni, tu să n-ajungi la mâna lor, ţine minte...

Aşa că vezi, măcar cu asta, şi tot a făcut madam Ioaniu, la viaţa ei, o faptă bună.

Trei case mai are de mers acu, după ce-a dat colţu la bulevard, şi-a zărit gardu de fier forjat, cu felinarile negre, doparte şi de alta a porţii. E treij-de ani de când nu mai aprinde felinarile, şi nu se mai îngrijeşte nimeni de ele. Mai era două, la uşa din faţă, p-alea le-a scos chiriaşii. Le-a băgat lor chiriaşi când erea Ioaniu la zdup, d-ajunsese Ivona şi madam Ioaniu şi Tudor ăla micu într-o chichineaţă de la mansardă. Şi pramatia de Niki tocmai atunci îşi găsise să plece la Matracucă. O vreme madam Ioaniu a zis c-o să puie la loc felinarile când o să scape de chiriaşi; p-ormă a mai îmbătrânit şi ea, p-ormă a plecat şi Tudor, băiatu. Ditamai căsoiu pustiu, numa Ivona şi cu bărba-su, acu la ce să le mai puie? S-a cojit şi casa p-afară, cin să mai stea iar s-o tencuiască? Poate se vede aşa şi unde e blocu nou d-alături. Loc viran a fost alături, la 4 aprilie aici a căzut bomba, chiar lângă casa lui madam Ioaniu: le-a spart geamurile, le-a făcut stricăciuni, da casa a scăpat, a scăpat şi ei. Norocu lor că n-a fost în adăpost, că peste adăpost a căzut bomba. O sută de morţi, ba mai mulţi, câţi a fost, da madam Ioaniu, norocoasă, a scăpat. O scosese dân Bucureşti Ioaniu, şi pe ea, şi pe Ivona, şi pe pramatia de Niki. Ştia el, Ioaniu, c-o să vie avioanele, că doar erea colonel, erea general, el ştie ce mai era, şi tocmai acolo lucra, cu telefonu şi cu telegrafu. D-aia l-a şi-nhăţat comuniştii şi l-a vârât la zdup, nu le convenea lor ce văzuse el. Că văzuse destule şi că ştia prea multe.

Şi uite-acu le-a trântit blocu ăsta în spate! Bloc nou, cu bani, ce de bani o avea ăia de s-a mutat aciia! Granguri mari trebe să fie, boieri noi, mari comunişti, alde Daniel, alde Zahareştii. Boieri noi, boierii vechi – care-a murit, care s-a scăpătat, care-a fugit în străinătate, care mai fuge şi-acuma... Casele lor, a îmbătrânit şi ele, e şi ele pe ducă.

Uite şi la casa lu madam Ioaniu, cojită toată p-afară. S-a dus şi biata madam Ioaniu, s-a dus şi sor-sa, Patroana, s-a dus şi bărbaţii lor, acu vezi că s-a-nvechit şi casa. O avea madam Ioaniu de la bărba-su dintâi, de la Mironescu, a murit repede-repede ăsta, da a lăsat-o cu casă, şi cu argintărie,

și cu cristale, și cu de toate. Și Ioaniu era prietenu lui ăl mai bun, și când a fost să-și dea sufletu, l-a rugat: Ia-o! Și ăla, care o iubea fără speranță, de mult, a luat-o.

Chiar madam Ioaniu i-a spus astea, d-a-fir-a-păr, și nu o dată. Numa madam Cristide zice că nu-i așa, că e altfel: că Mironeasca, adică madam Ioaniu, a trăit dinainte cu Ioaniu, c-o știa tot Bucureștiu. De la mă-sa lu Cristide, de la soacră-sa, ar ști astea, că la noi toate se știe și nimic nu se uită. Da gura lumii cin s-o astupe? Și când o vezi pe madam Cristide, vopsită ca o paparudă, cum să pui bază pe vorbele la o stricată? Un lucru e drept, că nu prea vorbea madam Ioaniu de bărba-su dintâi, rar, cine știe când, cine știe cum... O dată, numa a scăpat-o gura:

– N-am avut plăcere cu el, Vica, înțelegi?

Sta ele și bea cafea amândouă, și atunci a scăpat-o gura.

– Înțeleg, cum să nu înțeleg, i-a zis și ea. Nici mie nu mi-a fost drag să mă cotăiesc cu omu meu, când îl vedeam că pune mâna pe mine, îmi venea să-mi iau câmpii. N-a știut cum să mă ia, el știa ce-a făcut, da' când m-a lăsat în pace am zis bodaproste...

Vorbea ele-ntre ele, ca femeile, ce mai râdea, ce mai vorbea prostii... Venea madam Ioaniu, pâș-pâș, cu ibricu de cafea fumegând și cu cafelile, venea și cu sticla, să se mai țuicuiască. Era bună țuica și lu madam Ioaniu i-a plăcut să bea și să mănânce. Și-așa a scăpat-o gura și de bărba-su.

– N-am avut plăcere cu el, în pat, Vica, îi zisese de bărba-su dintâi. Era și diferență mare de ani între noi, avea douăzeci de ani mai mult ca mine. Era manierat și atent, dar ce-am mai plâns la început... După un timp, mă obișnuisem... Atâta doar că nu prea ieșeam în lume. Dar aveam salonul deschis și câțiva prieteni fideli... Dacă aș fi rămas cu Ștefan toată viața, n-aș fi știut ce înseamnă plăcerea, sunt și femei care au o asemenea soartă. Sau poate, cine știe, aș fi călcat și eu pe de lături, cum fac atâtea...

Dacă vorbea așa, poa să fi și călcat... Vezi, c-o ducea mintea la rele. Da de știut, cin' s-o știe? Că de-ale ei tăcea ca mormântu... Bietu bărba-su, îl văzuse-n poze, cu el seamănă Ivona, cap tăiat: slab și-nalt, și cu nasul lung, nu prea vorbea de el madam Ioaniu. I-o fi fost urât de el, sau n-o mai fi ținut minte după șaizeci de ani, câți trecuse... Că ea numa d-ălălant vorbea, numa de Ioaniu vorbea. Vorbea, de-ți împuia capul.

Împinge poarta, poarta todeauna-i deschisă. O poartă înaltă, de fier forjat, vara era un chioșc în spatele curții, un chioșc acoperit de iederă și mâna-maicii-domnului... Și toată casa acoperită de iederă și de glicină și mâna-maicii-domnului. Pe vremuri avea și niște flori ca niște zorele, da mari, cât roata carului, madam Ioaniu le pripășise, și tot ea știa cum le zice. Mirosea vara, și lămâița, și mâna-maicii-domnului, și teiu, și trandafirii, din stradă mirosea de te picnea somnu și te lua durerea de cap... Parcă

nu mai erai pe lumea asta... Şi toată curtea plină de trandafiri galbeni, mari, şi gardu, şi poarta acoperiţi de trandafiri roşii, mici, agăţători. Madam Ioaniu avea grijă de flori, ţinuse pe vremuri şi grădinar, mai era şi soldatu care avea grijă de toate. Din iunie înflorea trandafirii, pe rând, toate soiurile, şi-i avea înfloriţi până toamna târziu, în noiembrie. Madam Ioaniu îi îngrijea, parc-o vede cum ieşea cu foarfeca şi cu un paner să taie trandafiri şi să-i dea când pleca: vezi că nici flori nu tăia cum se nemerea, le tăia numa p-alea care vedea că tot o să se ofilească.

– Eeii, da mai stai locului, şi dumneata... Stai, te odihneşte, că de diz-de-dimineaţă numa-n picioare, îi zicea ea lu madam Ioaniu.

Parcă ea, toată viaţa, n-a stat tot aşa, la tejghea, tot numa-n picioare?... Da ştie ea ce trebuie să le zici lor, ca să se bucure şi să dea din coadă. Ştie ea ce trebuie să vorbeşti şi ce nu, în lume, d-aia, pe un să duce, toţi o iubeşte, toţi o apreciază.

Şi madam Ioaniu, odată începea. Odată îşi dedea drumu:

– He-he, câtă energie am avut eu, Vica, în viaţa mea! Mi-au ajuns mie, totdeauna, patru-cinci ore de somn pe noapte... Mi-a plăcut că călătoresc, să dansez, mi-a plăcut la nebunie să merg la spectacole. Cu Lulu mă duceam la toate balurile de la Cercul Militar, dansam toată noaptea, şi dimineaţa, când mă întorceam cu trăsura acasă, mă simţeam proaspătă, ca o floare. Crezi poate că mă grăbeam să mă culc imediat, cum făceau alte cucoane? Niciodată – m-auzi tu? Niciodată! Totdeauna puneam soldatul să aprindă focul la baie, făceam un duş, chemam femeia, stabileam ce-avea de gătit în ziua aceea, vedeam ce mai este de făcut prin casă... Pe urmă ieşeam din nou în oraş cu trăsura, făceam comenzi pentru o săptămână, mergeam la Dinischiotu, la Dragomir Niculescu, după amiază din nou vizite sau un spectacol. De câteva ori mi s-a părut că viaţa mea s-a terminat, am avut necazuri mari, dar am avut şi bucurii, şi-am avut parte şi de ce mi-a plăcut... Mi-au plăcut mie florile şi parfumurile...

Uite-aşa-i povestea madam Ioaniu: şedea în fotoliul mare, peste husa terfelită, peste perne, peste covor, şi vorbea, şi vorbea. Dacă începea să vorbească, apoi greu s-o mai opreşti. Unele i le mai povestise şi altă dată, da o lăsa să i le spuie iar, atâta doar că îi ghiorăia maţele de foame. Dar ce poţi să faci într-o casă străină?

Şi-acu îi e foame. Îi vine leşin, nu alta, de-abia o ţine picioarele când trece pe dalele strâmbe din curte, până la intrarea din spate. P-aici, pân spate, intra când sta ele sus, la cucurigu, şi urca scările pân-la mansardă. Urca şi madam Ioaniu, şi nu zicea nimic, ce să mai fi zis? Nu mai avea ce să zică decât *mersi*, că altele era la puşcărie, şi altele, ditamai prinţesele, şedea pân beciuri şi pân şoproane. Baremi ele rămăsese în casa lor, chit că-i înghesuise la cucurigu şi jos băgase chiriaşi peste tot.

Pân la ormă tot a scăpat ele de chiriaşi, da degeaba a scăpat: dac-a plecat Tudor, băiatu, casa lor, după ce moare ei, Ivona şi cu bărba-su, o s-o ia Statu. Chiar Ivona i-a zis asta odată, când i-a spus prima dată c-a rămas Tudor. Da madam Ioaniu nu i-a zis multă vreme nimic. Că dacă erea interesu ei, n-aveai cum s-o tragi de limbă, n-aveai ce să scoţi de la ea, nimic; atunci tăcea ca mormântu.

Sună. Sună apăsat, se opreşte şi pe urmă sună iar. Apasă pe butonul îngălbenit al soneriei şi aude sunetul, lung, cum se întinde până la camerele de sus; cum trece pe deasupra scării înalte de lemn, cu şină de fier pusă în marginea treptelor. Stă un timp şi pe urmă sună din nou. Parcă s-aude un foşnet înăuntru, parcă se aude paşi. Casa veche, mobila veche, toate trozneşte. Trozneşte şi parchetu, chiar fără să te mişti, chiar fără să-l calce nimeni...

Tot nu-i vine să crează că a putut avea atâta ghinion... Stă, şi pe urmă sună, şi iar stă, şi mai face doi-trei paşi şi întinde gâtul spre poartă.

N-o fi fost plecată Ivona şi n-o intra tocmai în clipa asta?

IV MADAM IOANIU

1

Şi-a întins pe trepte ziarul care-l are la ea şi a pus peste el pungile goale de plastic. Şi ea s-a aşezat d-asupra. N-are cum s-o tragă de dedesubt, cât o fi de rece piatra la vremea asta, n-are cum s-o tragă. Da simte că nu mai poate dacă nu stă oleacă jos, o doare şi picioarele, o înjunghie, şi-i vine şi-un leşin de la lingurea, e namiaza mare, a tot colindat şi mai nimica n-a băgat în gură.

Poate totuşi c-apare Ivona, călăreaţa dracului! Călăreaţă a mai făcut-o mă-sa... Ce femeie ş-asta, să nu-i placă să şază la casa ei, să-şi vază ca altele de gospodărie! D-aia şi-a luat şi fi-su lumea în cap şi-a ajuns tocma-n Germania, tocma-n America, pe unde-a ajuns, el ştie. D-aia şi bărba-su, toată ziua la Matracucă, de bine nu pleacă nici unu d-acasă, e ştiut că dacă pleacă bărbatu, tot femeia-i de vină. Să stea, la ce să stea? S-o vază pe Ivona, cu dinţii ei de cal, şi cu nasu lung, slabă şi repezită, şi toată ziua cu ţigarea-n gură şi cu prietinile la telefon, păi să nu-ţi vie să-ţi iei câmpii?

Stă pe ziar, pe pungile goale de plastic, şi molfăie o bucată de pâine uscată de la cumnată-sa; că dinţii şi i-a scos şi i-a pus în ţoaşcă. Cin sute de lei i-a luat hoţu de tehnician, şi-o strânge de i-a făcut gura toată o rană, dar-ar dracu-n ei de hoţi, că a umplut Bucureştiu, un te duci, fiecare stă cu mâna-ntinsă... De un să dai, dân şase sute cinzeci de lei, două suflete, şi lumina, şi chiria, şi televizoru?

Stă ea, stă, da mult n-o să mai stea, s-o prinză noaptea pe drumuri, pe la uşile altora. Mai are şi omu ei dreptate, ăilanţi, o dată nu vezi pe unu că le calcă pragu. Ce e ei, ciumaţi, de nu vine unu? Să-i vezi că vine, ba cumnată-sa, ba Gelu, ba Niculaie cu matracucile lui, bietu Ilie, Dumnezeu să-l ierte, numa el ce mai venea cât a trăit. Da şi el tot pe fugă... Să vie, să şază cu toţii la televizor, să-mbuce ceva, că todeauna are ceva în casă. Când pleacă, să-i vâre şi ei dooşcinci în buzunar:

– Na şi ţie, Vico, dooşcinci de lei, că ţi-or prinde bine...

Cât avea prăvălie, nu mai scăpa de ei, şi care venea, pleca încărcat: le-ntindea masa să mănânce, scotea ce-avea mai bun... Care venea, tot cu liota după el. Şi-acu nu vezi unu să-şi mai aducă aminte. Aşa-i pe lumea

asta, cât ai să dai, ești bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată... Poate totuși c-apare Ivona, poate-o fi p-aci, la colț, la alimentară... Numa de nu s-o fi dus la vrunu din ceaiurile ei de cucoane, s-adună așa cucoane, ciopor, le-a văzut ea la Ivona, s-adună când nu le e bărbații acasă, când la una, când la alta, și o săptămână înainte pregătesc toate bunătățile lumii, să le dea gata pe ălelante. P-ormă bagă-n ele la dulciuri și la cafele, și dă-i și toacă, o clipă nu le tace gura. Muieri nemuncite, bolborosește ea încet, că bine v-a făcut comuniștii! Mi-a luat ei prăvălia, da vouă v-a luat mai mult! Ș-uite la ele, care-a dus-o bine-nainte, ș-acuma tot bine-o duce... Și când a fost s-o ducă rău, las' că tot a avut ele ce vinde, covoare și cristale, și bijuterii, și de rămas, tot le-a mai rămas, cum i-a rămas și lu madam Ioaniu, care și-acu geme la ei casa de cristale și de covoare.

C-a fost madam Ioaniu ca pisica, cum o arunci, ea cade tot în picioare, și doi bărbați cu cununie a ținut, și p-amândoi i-a dus la groapă! Dată dracului a fost, s-o vezi și la obzeci de ani ce se sulemenea, și-și da sprâncenele cu creionu, și pleca la film, cu fii-sa, la Sala Palatului, amândouă: le lua gineri-su bilete o dată pe săptămână, și el o-ntindea la Matracucă. Îndrăcită a fost, diz-de-dimineață se scula, își făcea cafeaua și p-ormă inspecta bucătăria; stabilea ce-avea să gătească, câte porții, ce-i trebuie, toate le socotea; mergea de colo-colo, greoaie și pieptoasă, și cu țigarea-n colțu gurii; de la ea, vezi, se-nvățase și fii-sa să fumeze, de la ea se-nvățase și cărpănoasă. Era madam Ioaniu dată dracului de strânsă la pungă, de sta să numere câți cartofi să fiarbă la salata orientală, doi de fiecare, zicea, și uite-așa umbla pân bucătărie, cu țigarea în colțul gurii, ca generalu. Și dacă se trezea la masă cu unu-n plus, musai cineva rămânea cu farfuria goală. Dată dracului a fost, și de ce îmbătrânea, d-aia se făcea mai cărpănoasă, alfel, în vremile bune, când pleca seara, tot îi mai strecura în țoașcă ceva: mai o cutie de pate, mai o conservă, mai niște prăjituri uscate, mai o bucată de cașcaval. Odată, ține minte, i-a dat trei ouă, unu i s-a și spart până acasă. Da ea nu sta la tocmeală sau să facă pe capra râioasă, tot cu nasu pe sus cum face cumnată-sa – la ce să fi umblat cu nasu pe sus și să nu le fi luat? Cine pierdea, nu pierdea tot ea? La ce bun atuncea?

– Ia-le, Vica, îi zicea madam Ioaniu, că ți-or prinde bine...

– Dă-le-ncoa, făcea ea, dă-le-ncoa, io sunt lada de gunoi...

Și ce mai râdea baba! Râdea, și-i trăgea la cafele, și-i mai trăgea și cu paharu, și-i plăcea și să mănânce, s-o vezi ce mai hăpăia la masă... De ce-mbătrânea, d-aia se făcea mai lacomă.

Se scoală de pe piatra rece, a amorțit, o înjunghie picioarele mai rău ca az-dimineață. Și-o și trece, de-abia se mai ține, de ce-mbătrânește omu, și bășica udului i se slăbește. D-aia nici nu-i vine să plece, poate vine

Nebuna și-i dă drumu-n casă. Mai face câțiva pași, mai se uită la poartă, poate apare Ivona, dar-ar dracu-n ea de călăreață. Vezi că d-aia a umblat mă-sa atât până să puie șaua pe Niki, să și-l facă ginere. A umblat ea mult ca să nu rămâie cu zbanghia de Ivona piatră-n casă, păi n-o știe ea dinainte să se mărite? Cum era atunci, așa e ș-acuma: slabă-slabă, și cu nasu lung, și cu dinții de cal, să dai și să fugi. Câți crezi că s-a gândit s-o ia de nevastă?

D-aia nici mă-sa, de mică n-a suferit-o. He-he, era vicleană baba, era vicleană madam Ioaniu, și cât a fost în putere și cu mintea-ntreagă, nu scoteai de la ea nimic. Era vicleană ca vulpea și tăcea ca mormântu. Da odată tot a scăpat-o gura.

Sta ele-amândouă, ea turuia la mașină, baba era cocoțată-n fotoliu, ca țiganu-mpărat, și dă-i și dă-i cu poveștile. De ce-mbătrânea, o clipă nu-i mai tăcea gura. Și tot cu bărba-su de-al doilea, cu Ioaniu. Ani de zile tăcuse mâlc, și nici numele nu i-l pomenise, da acu, de când lua pensie de pe urma lui, și la telefon tot așa răspundea:

– Alo! făcea baba! Alo! Aici Sofia general Ioaniu...

– E-te, să mă pupi în cur, făcea și ea.

Da baba de colo, vicleană:

– Ce zici? Ce-ai zis tu, Vica?

– Ei, nimic, ce să zic, nu zisei nimic. Drăcui și io suveica asta.

– Ei, dacă n-ai spus nimic...

Și baba, dă-i cu poveștile înainte: cum fusese Ioaniu preferatu lu Averescu, și cum l-a rănit la Predeal și la Mărăști și el mai știe pe unde, și ce decorații avea, și cum se-ntâlnise ei și era ea jigărită și amărâtă și-mbrăcată-n negru după bărba-su. Și cum el iar se amorezase de ea, că fusese el și mai-nainte, da nu-ndrăznise să-i spuie. Asta lu-mutu s-o spuie că nu îndrăznise! Îndrăznise ei mai mulți, înșirase ea, baba, destui la viața ei, că fără foc e știut că nu iese fum, și alfel la ce-ar mai vorbi-o nebuna de Cristidoaia, care și ea, de la soacră-sa știe? Da nu-i plăcea lu madam Ioaniu să povestească pân câte pule trecuse. Ea tot cu ale ei îi da-nainte, cum îi cumpăra Ioaniu coșuri de flori, și parfumuri, și pudre franțuzești, și blănuri, și toalete de la Paris, și ce gelos era când o ducea la baluri, la Cercu Militar... Și Lulu-n sus, Lulu-n jos, că pe el Gheorghe-l chema, numa baba îl alinta Lulu. Lulu-n sus, Lulu-n jos, că sucită, că învârtită...

– Așa, zicea baba, au fost anii cei mai fericiți din viața mea! Totdeauna am avut plăcere să mă distrez, dar nu știu cum s-a făcut, în tinerețe n-am prea avut parte... Am avut-o pe Ivona de cum m-am măritat, eram și eu tot copil, iar de născut, am născut atât de greu, încât am rămas speriată pe toată viața... Cât a mai vrut pe urmă Ștefan să mai am un copil, dar a stăruit degeaba! De convins n-a reușit să mă convingă... Treizeci de ore

m-am chinuit cu Ivona, nu mai știam când e noapte și când e zi. În patul meu am născut, îmi făcuse moașa niște hățuri să mă opintesc în ele, trăgeam de hățuri și urlam... Și toată casa umbla numai în vârful picioarelor! Eram prea tânără, m-am speriat și n-am mai vrut să aud de copii toată viața...

– Eee, mai dă-i încolo de copii! Că mie mi-a părut bine la tinerețe că n-am putut să fac... Mi-a părut bine că n-am avut pe cap beleaua asta. Ce nevoie aveam io de copii? N-aveam io frații care să-i am de grije? N-aveam nepoții?

Da baba n-o asculta. Dacă începea să spuie, nu mai auzea nimic, și-i tot da-nainte cu poveștile ei. Așa a fost și când a scăpat-o gura:

– Îmi plăcea să ies în lume, și-mi plăcea să primesc, îmi plăcea la nebunie să dansez... Dar bietul Ștefan avea o fire închisă, el nu era deloc dansator, avea orele lui de lucru și bibliotecă... Și știi ce făceam? Diminețile, uneori, îmi puneam patefonul, încuiam ușa la cameră, dansam singură, mă priveam în oglindă... Mă gândeam ce-ar fi fost să fi avut alt soț, cu care să mă potrivesc, mă rog, știi cum se gândesc uneori femeile tinere, după ce se mărită... Dar tristă nu eram, aveam o fire veselă-veselă, toată ziua râdeam, asta i-a plăcut mai târziu și lui Lulu, numai clopoțelul tău se aude în casă, avea obiceiul să-mi spună. Pe Ivona mi-era teamă și s-o ating cu mâna. Am fost atât de slăbită la naștere, că n-am alăptat-o, și ea, biata de ea, s-a îmbolnăvit... Era un copil cuminte, dar bolnăvicios, și așa a rămas toată copilăria...

Nu o plăcuse ea pe fii-sa, prea semăna cu bărba-su. Și ăla, cumsecade, cum o fi fost, da slab și cam bătrâior, și cu nasu lung; nu o plăcuse ea pe fii-sa, și toată viața trebuise s-o ducă în cârcă. Da a dracului ce era, baba, vicleană și rafinată, nici dă-te mai încolo nu-i zicea fii-sii; acu, c-o ajunsese bătrânețile, și știa care-i interesu ei, tăcea mâlc. Numa ei, care-i spunea tot, numa ei i-a povestit că nu i-a plăcut de fii-sa.

– Venea bona și mi-o aducea, ce să vezi la un copil mic? Un pachet de dantele albe, și înăuntru... Nu știam nici s-o înfăș, nici s-o desfăș, era o complicație întreagă, și nici până la sfârșit, tot n-am învățat... Îți spun drept, mi-era și frică să mă ating de ea, să nu cumva să-i frâng ceva; avea un cap chel și lunguieț și diform, și plângea mai tot timpul, iar pe obraz uite-așa avea pete-pete... Bietul Ștefan era atât de fericit că totdeauna a văzut-o frumoasă... E interesantă Ivona, e plăcută, e inteligentă, dar frumoasă niciodată n-a fost... Ivona, de mică, avea o fire matură și-un fel de a fi ca de om mare... Poate din cauza aceasta, când mă gândesc la ea, parcă niciodată n-a fost mică... Sigur, o iubeam, cum să n-o iubesc? Instinctul de mamă, cum... și animalele își iubesc puii... Dar Ivona era un copil prea cuminte și puțin ciudat... și fără să bag de seamă, m-am trezit cu ea mare...

Asta-i... Că nu-i ardea ei să vază de fii-sa, cum nu-mi arde mie să fiu vlădică. Mulți gărgăuni avusese în capu ei, cum are toate femeile nemuncite. Că-ntreagă la minte nici acu nu era, altfel la ce-ar fi ținut toate cutiile și toate sticlele alea?... Cât era ea de cărpănoasă, da la ce să-i folosească toate sticlele și toate jagardelile alea, de nu se-ndura să le arunce?

– Florile mi-au plăcut mie, Vica, spunea madam Ioaniu. Mi-a plăcut să am casa plină de flori... Florile mi-au plăcut, dar și mai mult decât ele, parfumurile...

Și-odată o vedeai că se ridică din fotoliu și se duce pâș-pâș, cu ghebu în spate; de ce-mbătrânea, d-aia se gheboșa mai tare. Odată o vedeai că se duce și vine cu maldăru de sticle în brațe. Ea știa de pe un-le scotea, de pân toaletă, de pân sertare, sticle și sticloanțe, unele cât degetu de la mână, altele cât o carafă de apă, sticle cu capace de aur, cu fir de argint, cu etichete sclipicioase, și ce dopuri avea! Și ce sticlă brumată, albastră, verzuie, nu se-ndura baba nici la obzeci de ani să le arunce... Venea baba pâș-pâș, greoaie și pieptoasă și cocârjată, de ce-mbătrânea, de-aia se cocârja și i se lungise și nasu. I se făcuse nasu coroiat. Și-așeza pe masă sticluțele, și se uita la ele.

– Asta a fost când... începea.

Și-amintea de toate, când le primise, dată dracului ce ținere de minte putea să aibă!

– Asta a fost cu... zicea.

Știa cum le cheamă pe fiecare, de zeci de ori i le zisese, da dracu le putea ține minte.

– Ăsta mi l-a adus Lulu înainte să ne căsătorim, în fiecare zi îmi trimitea comisionarul cu flori... Coșuri de flori și parfumuri... De la fereastră vedeam chipiul roșu al comisionarului. Și Ivonei îi trimitea cartoane de prăjituri sau fructe glasate și caroline de la Capșa. Pe Ivona și taică-su, și Lulu, amândoi au răsfățat-o...

– Asta mi-a dat-o după ce-am făcut un raclaj. Ce îngrijorat era bietul Lulu când a venit să mă ia! O săptămână m-a obligat să nu mă ridic din pat... Era primul raclaj pe care îl făceam cu el, de aceea era și atât de îngrijorat, dar eu aveam o doctoriță bună, și mai făcusem destule, doar fusesem, nu? atâta timp căsătorită... Dar de ce trebuia să știe el? De ce trebuie să le știe bărbatul pe toate, spune și tu, n-am dreptate, Vica?

– Bărbatu să te știe numa de la brâu în jos, zicea ea.

Și ce mai râdea madam Ioaniu! Râdea și se uita la sticluțe.

– Bani aruncați, se strâmba ea când o vedea cum se uita la sticle. Bani aruncați, la ce să vă fi luat astea? Mai bine un loc de casă, ăștia e bani aruncați pe fereastră...

– Ei, da, pământul părea valoarea cea mai sigură în România! Şi pământul, ai văzut că n-a mai valorat nimic... Las' c-a fost mai bine-aşa! Îi plăcea lui bietul Lulu să mă răsfeţe...

Şi p-ormă baba îşi strângea sticlele. Lua maldăru de sticluţe şi le vâra pe la tualetă, pân sertare, parc-ar fi fost aur, aşa le păstra! Că la ce le-o mai fi ţinut? De ce trecea vremea, d-aia nu mai era-ntreagă la minte, d-aia se făcea mai cărpănoasă! Şi până nu le punea pe toate la un loc, nu se-ntorcea în fotoliu.

– Bietul Lulu era om în toată firea când ne-am căsătorit şi era cavaler. Era militar de carieră, foarte corect şi foarte sever, dar cu mine se schimba totalmente. Teribil ce îi plăcea să mă răsfeţe şi îmi făcea toate capriţiile!... Seară de seară ieşeam la Continental, şi la Mon Jardin, şi la balurile de la Cercul Militar... Ne făcusem şi un grup de prieteni... Avea o inimă de aur, numai că trebuia să ai tact, era coleric, şi se înfuria repede...

He, he, îndrăcită ai mai fost tu la viaţa ta, îi zicea ea în gând. Îndrăcită şi materialistă, şi pentru tine, şi ai ştiut mereu cum să cazi în picioare! Ce noroc are unile-n viaţă – îşi zicea în gând.

A ţâşnit în spatele ei ceva, se-ntoarce repede, şi inima, mai să-i sară dân piept:

– Ptiu, drace, zice, ptiu, drace, zââât d-aici!...

Un motan jigărit şi c-o blană năpârlită, ca vai de el, coboară dintre crengile părului. Ce păr mai erea şi ăsta, ce pere mari, zemoase făcea! Acu s-a chircit, s-a uscat, vara trecută l-a năpădit şi omizile.Cum să nu se usuce toate, dacă n-are cine să mai puie mâna să facă ceva în curte? Nu mai e-n curte nici o floare, nici o tufă de trandafiri de când a plecat Tudor, băiatu, de când s-a prăpădit madam Ioaniu... Ba şi mai dinainte, de când se ramolise. Cât a fost în putere, ea se-ngrijea de casă, ea se-ngrijea de flori şi de chioşcu din curte. Ea tăia, ea spânzura, unu nu-ndrăznea să-i zică nici dă-te mai încolo. Ştia ei ce ştia, şi zurlia de Ivona şi putoarea de bărba-su, ştia ei că şi casa, şi covoarile şi argintăria şi bijuteriile ce mai rămăsese, toate era pe numele babii; toate-ale ei, şi mai primea şi pensie de pe urma lu bărba-su. A murit el la zdup, a murit el la Sighet, a murit el la Jilava, la Piteşti, el ştie unde-a murit, da pân-la ormă tot i-a dat pentru el pensie babii. Că făcuse şi războiu ălălant, şi uite-aşa avea pumni întregi de decoraţii! Că fusese rănit la Predeal, şi-l ţinuse ascuns chiar baba! Chiar madam Ioaniu, Mironescu o chema p-atunci, îl ţinuse ascuns, luni şi luni, şi chiar bărba-su, Profesoru, chiar el îl ascunsese, că era ei amândoi prietini. Şi p-ormă-l luase nemţii pe bărba-su dintâi să-l ducă în lagăr, da pe Ioaniu, nu. Ioaniu se-mbrăcase civil şi trecuse-n Moldova, el ştia cum de trecuse. Şi luptase la Mărăşti, şi iar îl rănise, şi p-ormă-l umpluse ăia, şi regele, şi regina, şi Averescu, de decoraţii. Când a fost

război a doua oară, s-avea rău cu Antonescu, și ăsta a fost norocu lui: că nu l-a mai trimis în Rusiia. N-a avut el noroc pân la capăt, că tot a murit la zdup, da baba poți să zici c-a avut. Baba a răbdat ea ce-a răbdat, a strâns ea dân dinți, a ținut ea pensiune, a bătut ea orașu cu lecții de franceză, de germană, da a rămas cu de toate: și cu casa casă, și cu cristale, și cu covoare, și pân la ormă, tot a luat ea pensie de pe urma lu bărba-su. Pân la ormă, tot i-a tocat banii!

D-aia, după ce a tăcut mâlc, ani de zile, numa așa o auzeai:

– Alo! făcea baba. Alo! Aici Sofia general Ioaniu.

– E-te, să mă pupi în cur, zicea și ea.

Și baba vicleană, de toate alea vorbea, da foarte greu povestea cum a fost și ce-a fost, și unde-a murit bărba-su. Vezi că ajunsese ăștia să le bage spaima în oase! Da odată tot a scăpat-o gura de pensiune.

– E-hei, ce subțire am fost eu în tinerețe, mai ții minte, Vica?

Fusese, ce-i drept e drept că fusese; subțire și înaltă și cu țâțele mari. N-a avut noroc boccia de Ivona să-i semene, și nici la bărbați n-a avut lipici, toată viața.

– Uite-așa eram de subțire-n talie, zicea baba. Uite-așa aveam un mijlocel... După ce-am născut, m-am strâns cât am putut să îndur. Așa m-a învățat moașa, și bine m-a învățat; nimeni nu credea că am copil, eram subțire ca o domnișoară... Pe urmă m-am mai împlinit, iar după patruzeci de ani am început să fiu chiar grijulie să nu mă îngraș: mai un măr, mai fără pâine. Altfel, știi și tu cum arătam până a murit Lulu. Când au venit necazurile, însă, nu am mai avut deloc timp de mine...

– La ce să fi rămas slabă? îi cânta ea în strună. Că tot grasu-i frumos! Și omu slab, de el se lipește bolile, și toate relele pământului... Toți care e slabi, nu-i vezi? e nervoși și fără putere...

– Să știi, a scăpat-o gura pe babă, să știi că am început să mă îngraș când țineam pensiune... Mai gustam mâncarea să văd cum a ieșit, mai ajustam porțiile, pentru că ce plăcere mai puteam eu găsi în viață atunci? Să ții tu minte de la mine, Vica, să ții tu minte că nu-i bine să trăiești în viață fără bucurie... Altfel ești tot timpul morocănos și prost dispus, și-ți otrăvești și sufletul tău, și-i otrăvești și pe ceilalți. E bine să-ți faci și tu plăcerile în viață, că nu pierde nimeni nimic... Așa nu mi-am mai pus eu stavilă la mâncare când țineam pensiune. Pentru că unii oameni mănâncă de nervi, alții mănâncă de plictiseală, dar cel mai greu se abțin cei care mănâncă din plăcere. Și ultima plăcere care mai rămâne omului în viață este mâncarea.

Aia a fost singura dată când i-a pomenit madam Ioaniu de pensiune. Da-n rest, nimic; nici că Antonescu l-a trecut în rezervă pe bărba-so, nici cum l-a chemat ăilanți pe urmă, și cum a făcut dincolo, tot războiu. C-a

fost până-n Cehoslovacia. Ce-a mai prins ea de la Ivona, altele i le-a spus Zahareasca, şi-aia le ştia de la bărba-su, care a fost mare director. Şi dup-o vreme n-a mai fost Zaharescu aşa mare director, că l-a săpat unii. Sau i-a venit şi lui rându să-l schimbe, c-asta e la comunişti lege: să se tot schimbe de colo-colo, după cum se schimbă şi ce zice ei. Da nu le duce ea grija lor, la care-a fost mari: că şi dacă îi dă jos, p-ormă tot bine-o duce. N-are ea grija lor; are grijă de bietu omu ei, că-i şi el bătrân, face-acu şaptej-nouă, şi de când a rămas în pensie, n-a mai pus un leu doparte. A rămas tot în ăi şapte mii, Doamne fereşte de-o nenorocire. Aşa că n-are ea grija lor, că tot bine o duce ei, şi acuma. Tot bine-o duce şi-acu Zahareasca, măcar că se vaită, s-o auzi ce e la gura ei, ai crede că cine ştie ce i-a făcut ei regimu... Da la ea-n casă geme de lucruri aduse din străinătăţuri, şi fii-sa a mare s-a dus în Anglia, şi a rămas acolo. Unii zice c-a rămas să spioneze, alţii zice c-a rămas c-aci avea de toate, alţii zice că a rămas că nu mai avea ta-su situaţia care-a avut...

Eé-te, să dea dracu-n ei toţi! C-aşa e unii, de cade mereu în picioare. Nu-i plânge ea pe ei, nu le duce ea lor de grijă; îşi duce de grijă ei şi la omu ei, că trăieşte două suflete din şase sute cinzeci de lei, şi chiria, şi lumina, şi televizoru. Şi-a-nţepenit aciia de frig, de când o aşteaptă pe zmintita asta. Stă aci pentru cinzeci de lei, sta-i-ar cinzeci de leii-n gât, că vede negru-naintea ochilor de foame. Că la unii, necazurile parcă nici nu le-ar avea, aşa nu le pune la suflet şi trece pân ele ca gâsca pân apă. Aşa şi Zahareasca. Aşa şi curva aia de madam Daniel. Aşa şi zbanghia de Ivona: că alta, să-l vază pe bărba-su toată ziua la Matracucă, s-ar topi ca lumânarea!

Da ea, ce-am avut şi ce-am pierdut, vezi că ce naşte din pisică şoarici mănâncă. Doar e fii-sa lu mă-sa, şi madam Ioaniu-a avut doi bărbaţi şi p-amândoi i-a dus la groapă, da' ea tot şi-a văzut d-ale ei: şi de sulemenit, şi de pocăr, şi să nu piarză un film la Sala Palatului.

Bărba-su, Ioaniu, ai zice că şi el a fost norocos, că l-a trecut în rezervă Antonescu, şi nu l-a trimis în Rusiia... Că la câţi le-a rămas oasele pe-acolo! Ai zice c-a fost norocos Ioaniu, că n-a avut de ce să-l ia la ochi comuniştii, că ei l-a chemat, ei l-a scos dân rezervă, şi pentru ei s-a dus până-n Tatra. Şi uite că nu! Uite că nu i-a fost de nici un folos! Că tot la zdup a murit! În cincizeci, în cincizeci şi doi, el ştie când o fi murit, că baba tăcea ca mormântu. Da degeaba tăcea ea mâlc, că de ştiut se ştie toate. Şi ea ştie de la Cristidoaia, care şi bărba-su a fost la zdup... Aia i-a spus cum a murit pe capete acolo, toţi care a fost miniştri şi avocaţi şi care-a avut averi, şi care-a fost rudă cu ei, şi care-a fost păguboşi, toţi a dat ortu popii, acolo. Dacă şi Brătianu acolo-a murit, că l-a vârât într-o pivniţă, şi l-a ros de viu şobolanii! Unii se rugase, cică, de el, să fugă, de Brătianu

ăsta, sau de altu, care-o fi fost, nepo-su, fra-su, unu dân Brătieni. Da ăsta cic-ar fi zis: *un Brătianu niciodată nu fuge!...* Şi n-a fugit, a rămas. Şi-a văzut el pe dracu. Şi Maniu a murit, şi alţii, câţi şi câţi... Că din sute şi sute câţi era, vo doi dac-a scăpat.

Şi n-a ştiut ele nimic, nici madam Ioaniu, nici fii-sa, că şi Ioaniu murise în puşcărie, numa dup-un timp, pân vară, le-a venit lor hârtie. Şi s-a dus ele la cimitir să-i îngrijească mormântu. S-a dus să-i facă pomenile-acolo, ce-o fi vrut să-i facă baba, că nu se prea omora ea cu de-alde-astea. S-a dus ele la cimitir, da cum să dea acolo de el? Că cică era pogoane de cruci, numa morţi noi, şi cruci de lemn, de nici nu se-mplinise anu... Care-o fi fost a lui, Dumnezeu mai ştie... Da acolo-a aflat că Ioaniu a murit la infermerie... Că se-mbolnăvise, şi dacă ăia nu se uita la el ca la un câine, cică el n-ar mai fi vrut să mănânce. El, căpăţânos, n-a mâncat, ca să-l ducă la infermerie, ăia a zis mersi că nu mănâncă, nici că le-a păsat de el, şi la infermerie l-a dus cu vo două ore-nainte să moară. Şi-nainte să moară el a tot vorbit şi l-a auzit unu de i-a povestit lu nevastă-sa: zice că era întreg la minte, şi ştia că o să moară. Şi a zis că asta e rugămintea lui, să nu-l îngroape în hainele alea vărgate, că el n-a fost hoţ, a fost om cinstit. A fost soldat şi general şi n-a făcut rău la nimeni, că d-aia l-a şi decorat. Zice c-aşa s-a rugat el de ei, să nu-l îngroape în hainele alea vărgate. Şi, cine-o fi fost ăia d-acolo, i-a ţinut rugămintea. C-aşa a şi dat madam Ioaniu de el: că un gropar, cum-necum, şi-a adus aminte c-a fost unu dân morţi îngropat în pijama. Că se şi mirase goparu: ce le-o fi venit să-l aducă în pijama, şi-ncă pe vreme de viscol, în plină iarnă? Da dac-ai murit, tot aia e, că tot nu mai ştii de tine, la ce-ţi mai trebe haine!

Şi-aşa l-a găsit madam Ioaniu pe bărba-su, şi i-a făcut pomeni, şi i-a pus cruce de marmură, şi la şapte ani când l-a scos şi l-a dus la cavo, la Belu, s-a uitat la dinţi şi l-a recunoscut: că ăla fusese,cu- adevărat, bărba-su.

Îndrăcită muiere, tare ca fieru, n-o văzuse niciodată bocindu-l. Nici când se pomenise cu toate belelele-n cap: bărba-su mort, sor-sa la puşcărie, fii-sa pe drumuri, gineri-su la Matracucă, securiştii pe capu lor, şi ea fără o pensie, fără nimica. Şi-ncă mai umbla să-l dea afară şi pe nepotă-su de la şcoală.

– Trebuie să ştii bine în viaţă, Vica, ce vrei, pentru că, dacă te ţii cu dinţii de ce vrei, până la urmă să ştii că ceva tot îţi iese...

Cine ştie la ce s-o fi gândit baba când i-a zis ei toate astea! Da vezi, că ştia ea ce ştia, că pân-la urmă timpu rezolvă toate. Şi pân-la urmă tot a luat ea pensie de pe urma lu bărba- su. Şi Tudor tot a terminat şcoala, şi pramatia de gineri-su tot s-a lăsat de Matracucă şi s-a întors acasă. Are el alta, acu, da, se cheamă că s-a întors acasă, măcar că stă ca pe ace. Îl vezi că stă ce stă, şi odată îşi ia haina din cui şi pleacă.

– Niki e la tenis, face toanta de Ivona.

Toți știe unde se duce el, da toți se face că-l crede.

– La tenis, la dracu, la călărit muieri, dar-ar dracu-n coiu lui! zicea ea-ncet.

Și ce mai râdea baba când o auzea! Nu-i plăcea babii de gineri-su, da rafinată cum era, nu-i zicea nici dă-te mai încolo. Că umblase ea mult până să-l facă s-o ia pe boccia de fii-sa... Călăreața de Ivona, călăreața dracului, pe unde-o umbla, acuma!... Să ai ditamai casa, și cu de toate în ea, și pensie patru mii la amândoi, și tu să bați orașu... Prefăcută, și dată dracului, și nu vezi de la ea un cap de ață. La ce le-o strânge, la ce le-o ține, că n-o să le ia cu ea în pământ! Prefăcută și cărpănoasă, d-aia o și înșeală bărba-su! Și de ce îmbătrânește, d-aia se face mai cărpănoasă.

2

– Dar-ar dracu-n tine și-n cinzeci de leii tăi...

Tropăie pe loc, să se mai încălzească puțin, și pe urmă se-apleacă, gemând, ce ți-o fi și cu asta, ce greu îi vine-acu să se aplece. Ș-altădată ce mai freca dușumelile, ce mai căra, ce mai ridica, baremi omu ei, de la o vreme, nici să se încheie la ghete nu mai poate. De burtă nu mai poate. Ditamai namila, odată-l vezi că-și pune picioru-ncălțat pe scaun și-ncepe s-o strige:

– Vico! strigă. Viiicooo! Vino tu și mă încheie la șirete...

– D-apăi, c-acolo, la țară, mă-ta tot așa te-a ținut! Și tu, cu picioarele pe masă, ca o vită-ncălțată...

Da vine. Totdeauna, de când îl știe, a tras a casă mare, și dacă nu l-a schimbat ea în patruj-de ani, acu ce să-l mai schimbe? Dacă a fost soi rău de felu lui putea să se dea ea și cu capu de pereți, și cu curu de pământ, că tot n-avea la el ce să schimbe. Da la burta aia de-o are, nici n-ai avea ce să-i zici; la o sută douăzeci de kilograme cât are, dacă se-apleacă poa' să-i plezenească în cap ceva, poa-să rămâie damblagit; poa-să rămâie mort pe loc, și atunci, mai mare necazu...

Așa că-l bodogăne ea ce-l bodogăne, da vine și-l încheie.

Se apleacă, strânge pungile de plastic, le-mpăturește și le pune- n țoașcă. Face toate astea încet, de când a mai îmbătrânit, nu mai e așa repezită. Da nici nu-i vine să plece, nu se-ndură... Nu se-ndură când se gândește că a făcut drumu degeaba. Cap sec, cap sec, își șoptește singură, ocolește burlanu de lângă scară, dă colțul casei și merge spre poartă cu pași mărunței. Curtea pustie, ăla la Matracucă, Ivona, dracu s-o ia pe unde, parc-ar avea un ardei în cur, așa nu poate să stea locului, la casa ei...

Curtea pustie, nici urme de paşi pe pavaj... Parcă-ţi vine să crezi că s-a mutat toţi, aşa pustie arată casa de când a plecat băiatu. De când s-a ramolit baba. S-a ţinut ea cât s-a ţinut, că trecuse de obzeci şi-i dedea şaişcinci pe stradă, da toate bune numa pân-a plecat băiatu. Toate bune pân-a rămas Tudor, şi pân-a avut ea apă la plămâni, aprindere, ce-o fi avut. Că-n zilele alea se înnemerise că se tot ducea la ele la lucru şi parcă vede ş-acu, zăcea baba-n pat, şi-n sufragerie gineri-su îşi freca mâinile:

– Se duce, făcea. Se duce, biata Muti...

Şi uite-aşa îşi freca mâinile, şi uite-aşa îi sticlea ochii de bucurie. Care cine intra în casă, el tot asta-i spunea; până şi ei tot asta i-a spus, şi cât vorbise ei amândoi pân-atuncea?

– Se duce, i-a zis. De-acum, într-o zi, două, într-o săptămână, dar nici nu cred că atât, se duce biata Muti...

Vezi că i se urâse de când tot aştepta să crape soacră-sa, şi nu mai putea să s-abţină. Ce-o fi fost şi-n capu lui? C-o să crape şi Ivona, şi-o să scape el d-amândouă, şi-o să rămâie Farfuza stăpână şi pe casă şi pe bijuterii, şi pe banii de la cec ai babii? Asta trebuie să fi fost în mintea lu gineri-su, de se tot plimba el pân sufragerie, şi-şi tot freca mâinile:

– Vezi? Acu-n două, trei zile, cel mult, se duce biata Muti...

Şi baba, nimic. Aprindere de plămâni, apă, ce-o fi avut, ea ştie, da de crăpat tot n-a crăpat. Tot degeaba şi-a frecat gineri-su mâinile în sufragerie. A zăcut ea ce-a zăcut, da' dac-a scăpat dân martie, care-i lună cu bucluc, dacă e să paţi vo nenorocire, dacă e să mori, în martie mori, e ştiut; dac-a trecut baba de martie, cum s-a mai încălzit puţin, odată ce s-a sculat dân pat. Odată ce-a-nceput să-şi târşească pân casă picioarele. Târş-târş, târş-târş, pân-a zis şi doctoru c-a trecut tot pericolu: atâta, că nu mai era madam Ioaniu aia de-a fost odată. Ş-acu, după boală, acu ştiai câţi ani are: că slăbise, ş-atârna pieile pe ea, şi-i căzuse şi faţa, şi-şi ţinea şi ochii holbaţi, ş-avea ş-un glas gâjâit, de nici nu înţelegeai ce zice. C-o fi fost boala, c-o fi fost că fugise băiatu... Ea-l crescuse pe Tudor de mic, ea-i scosese coarne; de când era copil de ţâţă şi până-n ziua când a plecat, numa ea i-a purtat de grijă...

– N-am să-l mai văd în viaţa asta, Vica! N-am să-l mai văd în viaţa asta, şi alta nu cred că mai există... Îi invidiez pe cei care pot să creadă în Dumnezeu, şi că sufletul este nemuritor, dar eu n-am putut să cred niciodată...

Aşa i-a zis într-o dimineaţă. Era numa ele două acasă, şi baba şedea în fotoliu. Îi dăduse să-i surfileze ceva, da baba n-avea chef, a înşulărit acolo ce-a înşulărit şi repede s-a lăsat; mai bine că s-a lăsat, că tot ce făcuse ea a trebuit să desfacă.

Sta baba-n fotoliu şi vorbea despre băiat. Şi uite-aşa îi curgea pe obraz lacrimile:

– ...Ştii, Vica, ştii? Când Niki a adus-o pe Ivona acasă de la spital, şi când l-am văzut eu pe băiat, parcă atunci am văzut un copil prima oară. Mi-era atât de milă de el, mi se părea atât de mic şi de neajutorat... Şi tocmai când mă uitam aşa, de lumină, de vânt, nu ştiu de ce, a strănutat... Şi-a făcut un gest cu mâinile, aşa, ca un om mare... Şi nu ştiu nici eu de ce m-am mirat că avea gesturi de om! Avea o faţă bătrânicioasă, aşa cum mai totdeauna au copiii în prima lună, dar mie îmi plăcea, îl priveam când se trezea, când se uita-mprejur. Dacă aş fi crezut în Dumnezeu, aş fi zis că e o minune. Parcă nu înţelegeam cum de apăruse printre noi, dintr-o dată, parcă mă intimida când mă uitam la el, privea în jur ca şi când le-ar fi înţeles pe toate. Ivona a mai fost bolnavă încă mult timp, îi făcuse cezariană, şi eu îl hrăneam, învăţasem să îl înfăş, îi făceam baie, nu permiteam nimănui să-mi ţină locul... Şi când Ivona s-a făcut bine şi a început să se învârtă şi ea pe lângă băiat şi o vedeam că nu ştia ce să facă!... Biata de ea, în gospodărie este un antitalent, mai neîndemânatică decât un bărbat... Când o vedeam cum îl ţine, cum n-are răbdare să-i dea să mănânce cu linguriţa, şi la baie odată era să-l opărească, atunci, Doamne, iartă-mă, îmi era chiar necaz pe ea. Îmi era necaz că e mama lui, că ea îl născuse...

Sta baba-n fotoliu, peste husa terfelită, peste perne, peste covor. Orentregi a stat aşa, nemişcată, şi-a tot vorbit despre băiat. Şi-atunci a scăpat-o gura şi cum l-a luat pe bărba-su, şi-atunci a şi plâns... Vorbea, vorbea, şi uite-aşa îi curgeau pe obraz lacrimile...

– Începuseră vremurile grele... Are să vină foarte repede, foarte curând şi rândul meu, mi-a spus Lulu într-o seară. A ştiut cu precizie momentul când aveau să-l aresteze. Numai prin logică a ştiut, urmărea cum înaintau arestările în armată. M-a pregătit din vreme şi zile întregi am răscolit biblioteca, am ars documente, scrisori, acte, cărţi, n-a găsit securitatea nimic. Au desfăcut canapeaua, parchetul, foile cărţilor, absolut nimic n-au găsit ca să-i pună în cârcă. E-eei, nu se jenau ei să te scoată vinovat fără probe, dar el nu intrase în primele loturi. Au tot aşteptat, îl tot chemau, după cum am aflat, la interogatoriu l-au presat... Destul de repede s-a îmbolnăvit. De judecat, n-a fost judecat, aşa că n-a fost greu când l-au reabilitat pe urmă...

D-aia ai luat tu pensie de pe urma lui, he-he, se gândise ea... Uite c-ajunsese şi vremea să spuie! Că acu la ce să mai fi tăcut? Tăcuse numa pentru băiat, ca să-şi poată face şi el o situaţie, c-a tot sperat ele să-i dea post mare-n servici, şi să-l bage-n partid, că de deştept era foc de deştept Tudor! Ş-un ambiţios! Tot cu nasu-n carte! A tot sperat ele că d-acu o să-i meargă bine, şi lui, şi la tot neamu. Şi d-aia n-a rămas el de prima

dată, c-a mai fost o dată în Germania, în Olanda, el știe pe unde, și-a venit înapoi. Și Cristidoaia, vecina lor, zicea că sigur o să rămâie, da el n-a rămas prima dată. Da p-ormă, dacă tot plecase băiatu, mă-sa mare n-avea la ce să-și mai ție gura.

– Când se întuneca și auzeam cum oprește în fața casei o mașină, înlemneam toți și ne priveam, albi ca varul, unul pe altul... Până am să mor niciodată n-am să uit anul acela! Ce lungi erau secundele când așteptai să-ți bată la ușă... să urce scara... Nici nu îndrăzneam să ne ducem la fereastră și să vedem dacă nu este duba neagră. Îl cunoști pe domnul Romanescu, nu? Ei, săracul, zece ani a făcut, a fost totdeauna un om fin și cu umor, știi ce mi-a spus după ce a ieșit? Cel puțin la pușcărie eram liniștit că n-o să vină să mă ia... Și, totuși, când îi auzeam pe culoare, tot mi se mai urca inima în gât... Știam că sau te cheamă la anchetă, sau te duce la Jilava, sau te duce la Canal... Și uite, au mai trecut zece ani de când am ieșit, mi-a spus domnul Romanescu, dar uneori seara, acasă, tot mi se mai pare că urcă scara. Știi și dumneata prea bine cum urcau, cu pistoalele... Vin acum tot felul de juni, se holbează la tine, cum-a fost? te întreabă. Unii te iau mai pe ocolite... Eu vouă n-am să vă povestesc nimic, le răspund. Răspunsul meu acesta e, totdeauna. Din foarte multe motive n-am să vă spun nimic; în orice caz,unul dintre motive este și pentru că n-ați înțelege... Mie însă, bietul Romanescu mi-a spus, pentru că știa prin ce-am trecut, mi-a spus și ce teamă a trăit până să-l aresteze... Erau mulți care de frică nici acasă nu mai dormeau, rătăceau pe străzi, colindau orașul, dispăreau prin țară. Țin minte un bătrân care de dimineață de la cinci tot stătea la cozile de la gheață, din mijlocul cozii nu te prea ridicau, și-atunci bătrânul a stat zile întregi la cozi, când îi vedea că se apropie, trecea de la o coadă la alta. Bietul de el! Bineînțeles că tot l-au ridicat, până la urmă. La câteva luni după ce l-au arestat pe Lulu, la câteva luni, doar, au denunțat-o și pe Margot, a început procesul ei... Pe Ivona o dăduseră afară de la facultate, școala italiană, unde mai avusese ore, se desființase, și n-o angaja nicăieri; pentru câteva lecții colinda toată ziua orașul, trei lei pe oră, nu meritau nici pingelele. Și-atunci am deschis pensiune, ca să pot să stau și cu Tudor, acasă. Și cred că n-aș fi rezistat la toate încercările prin care am trecut, dacă n-ar fi fost Tudor...

Așa-i. Că fiecare naș își are nașul. Și fusese ea, la viața ei, fire aprigă și pătimașă. Se vedea și după cum râdea, și după cum îi sticlea ochii în cap la mâncare, și după cum trăgea din țigare.

– Atunci mi-am dat seama cum tremuri pentru un copil să nu pățească ceva, cum faci o dată cu el toate bolile. Ceva m-a întărit, să știi, Vica, așa simțeam în fiecare dimineață, Dumnezeu, aș spune, dacă aș fi credincioasă. Ceva m-a întărit în acei ani, când nici nu știu să fi plâns, ca să nu mă

vadă Ivona. Trebuia să fiu sănătoasă şi să am putere să nu mă gândesc la tot ce mi s-a întâmplat, trebuia să nu mă plâng şi să nu-mi amintesc tot ce pierdusem, pentru că fata mea şi copilul acesta nevinovat erau singuri pe lume...

I-a fost ei drag de băiat, poate mai mult decât orice pe lumea asta. Şi-acu, la ce i-ar mai fi folosit să tacă? Băiatului tot nu mai avea la ce să-i folosească, poate cine ştie ce vremuri să vie ca să mai poată el să se întoarcă! Aşa că baba a stat, şi-a vorbit, şi-a vorbit, că ce şi-a zis? Şi-a zis că ea multe zile n-o să mai aibă, şi pe băiat n-o să mai apuce să-l vază. Că mă-sa, Ivona, şi pramatia de ta-su, ăştia o să mai dea ochii cu el – pân Germania, pân Austria, pân America – pe unde-o mai fi, el ştie.

Da dintre toţi, numa ea n-o să mai ajungă.

– Aş vrea că cred, Vica, dar nu ştiu de ce de nu pot... dacă aş crede, aş fi sigură că o dată tot o să ne mai întâlnim undeva, cine ştie, dar aşa, simt că n-o să-l mai văd niciodată...

Şi chiar aşa a şi fost, că de apucat, n-a mai apucat să-l vază...

Merge-ncet, cu grijă, i se moaie picioarele de foame şi abia se mai ţine, de-i vine să intre în vreo curte în vreun gang, undeva. Da cum să intri aşa, în plină ziuă? Bine, cel puţin, că p-aci nu-i gheţuş, bine, cel puţin, că nu mai are grija de dimineaţă. Cât polei a fost, s-a topit şi ăla. Numa vile, şi case cu etaj, şi grădini, şi tei pe stradă, cartier boieresc, ce vrei. Cartier boieresc a fost, cartier boieresc a rămas, atâta doar că acu e alţii. Atâta doar că acu e boierii noi, că boierii vechi – care-a murit, care s-a scăpătat, care-a fugit în străinătate, care mai fuge şi-acuma... Boieri vechi, boieri noi – ce-are ea grija lor! Ea are grijă să nu alunece , să nu-şi rupă vreun picior, Doamne fereşte. Uite, tot a mai rămas lângă trotuar nişte gheaţă spartă, şi mormane de zăpadă, neagră de funingine.

A ajuns în staţie, tramvaiul nu se vede, mai bine să-şi potrivească ea, dinainte, banii. Să-şi scoaţă portofelu din ţoaşcă, să numere dooşcinci de bani, clasa a doua, să ţie banii în palmă pân-se suie... Tot bâjbâie în ţoaşcă după portofel, şi tot se împiedică în afurisitele astea de pungi goale de plastic... Lua-le-ar dracu, la ce s-o mai fi încurcat şi cu ele, portofelu, asta e ce-i trebuie ei... Portofelu, unde-o fi... Unde poate fi portofelu?

I s-a muiat şi mai rău picioarele, şi simte gheaţă la inimă şi pe spinare... Portofelu, dooj-de lei avea în el, plus măruntele... Sângele îngroşat i se bate în tâmple, îşi sprijină de zid mâna încârligată, înfăşurată în mănuşa neagră, de lână, destrămată la vârf. Portofelu, dar-ar dracu-n Ivona şi-n tot neamu ei... de când a plecat de la Gelu parcă n-a mai umblat la ţoaşcă... Da un-să fie? Un-să fie? Că parc-a intrat în pământ...

Îi bate sângele-n tâmple ca nişte ciocane şi vede roşu înaintea ochilor, vede negru, Doamne fereşte, să nu rămâie aici, moartă pe loc, damblagită...

Doozeci i-a găsit aia de la circă după ce s-a prăpădit bietu Ilie, d-atunci umblă cu hiposerpilu la ea, şi cu carbaxinu. Dacă nu şi-ar fi avut singură grije de ea, de mult ar fi fost la biserica Capra, lângă mămica! Tot stă lângă zid, tot încearcă să-şi aducă aminte, şi-odată i se face lumină-n minte: numai la putoarea de Ivona putea să-l fi pierdut, că numa acolo a umblat în ţoaşcă. Când a scos pungile de plastic, şi le-a pus pe trepte, numa atunci putea să-i cază jos portofelu.

O ia repede din loc. Repede-repede. Iar dă colţu la bulevard, nenorocită zi, cu ghinioane peste ghinioane! Merge ce merge, se opreşte, se scormoneşte în ţoaşcă, până dă de hârtiuţa unde-şi ţine medicamentele. Desface hârtiuţa şi scoate o bulină, atâta, o bulină numa, şi-o înghite. Se duce greu pe gât fără apă, o-nghite greu, ca cloncanu când îi vâri grăunţe în guşă. Pe urmă pune hârtiuţa în ţoaşcă, şi o porneşte din nou; acuma, baremi, e liniştită.

– Să te fereşti de emoţii şi de necazuri, madam Delcă, i-a zis aia de la circă.

I-a zis, şi ea a băgat la cap! Acu umblă cu hiposerpilu, cu carbaxinu, cu diazepanu la ea, cum se-ntâmplă ceva, cum înghite. P-ormă e liniştită, n-are grijă. Cât poţi, trebe să-ţi ai singur de grije, să te uiţi cât te ţin baierile şi numa atâta să tragi... Că dacă n-ai tu grijă de tine, cine crezi c-o să aibă?

Uite şi poarta, tot descuiată, uite şi motanu năpârlit, tot lângă păru uscat stă.

– Ptiu, drace, zâât! îl ţistuie ea.

Da al dracu motan, slab şi cocârjat, şi cu blana aia a lui flocăită, l-o fi flocăit alţii mai tineri, al dracu motan, nu se sperie. Stă şi se uită cu ochii ăia galbeni, ai lui, la ea, Doamne iartă-mă, ăsta parcă n-ar fi motan, ăsta parc-ar fi ăl cu coarne... Numa el i-a adus ghinionu...

Dă colţu, uite şi burlanu, uite şi treptele, acuma-i acuma, îi bate inima tare, parc-o furnică-n coşu pieptului, ş-are acolo un gol ca un nod, acuma-i acuma: dacă găseşte sau nu portofelu... Dooj-de lei avea în el, plus măruntele. I se zbate sângele-n cap ca nişte ciocane. Doamne fereşte de ceasu rău, să nu rămâie aici damblagită! Bietu omu ei, mereu îi zice:

– Să trăieşti, îi zice, să trăieşti să mă îngrijeşti pe mine... Că io-s mai mare cu opt ani, şi io o să mor înainte.

– Haidi, lighioană bătrână, îl repede ea. Haidi, că tot tu o să mă îngropi pe mine! Cât m-ai clănţănit toată viaţa la cap, şi numa ce-ai vrut tu ai făcut, n-ai lăsat nici atâtica dintr-ale tale...

Merge-ncet, cocârjată, cu paşi măruntei – la ce să se uite dinainte, că tot nu-vede d-aici până acolo. O fi, n-o fi portofelu... Se opreşte, sprijină o mână încârligată de perete, scormoneşte-n ţoaşcă până dă de hârtiuţa

unde-şi ţine ea carbaxinu, desface iar hârtiuţa, mai scoate o bulină, o-nghite. Asta parcă se duce mai uşor pe gât, c-aşa-i, toate are un învăţ al lor. E slab carbaxinu, bietu Ilie bea cafele peste cafele şi fuma ţigare de la ţigare, şi seara lua carbaxine cu pumnu. Altfel nu mai era-n stare să doarmă. Bietu Ilie, bietu Ilie, nici nu-i vine să crează că s-a prăpădit, ş-acu, noapte de noapte-l visează:

– Ei, asta-i viaţa, o să ne ducem, aşa, cu toţii, pe rând... îi spune ea lu cumnată-sa, când o vede că iar începe să se bocească. Parcă dacă plângi şi te dai cu capu de pereţi poţi să te pui cu ceva împotrivă? Poţi să rezolvi ceva? Nu poţi să rezolvi nimic, că toţi o să ne ducem, pe rând, şi n-o să mai rămâie nici unu dântre noi p-aciia...

E bun carbaxinu, uite acu ce liniştită e, numa inima ce-i bate tare în piept... Îi bate ca un ciocan. Şi uite şi treptele. Goale treptele. Nicăieri portofelu. Ea nu-şi crede ochilor, dooj-de lei, plus măruntele, plus portofelu. Parcă vede negru-naintea ochilor, întinde mâna şi se sprijină de zid, să nu-i plesnească în cap ceva. Doamne sfinte!

Tot nu-i vine să creadă, tot înconjoară treptele goale, tot se-apleacă şi pipăie pe dedesupt cu mâna... Dracu... numa dracu, altfel cum să dispară? Şi hoţii ăştia care te fură dân ochi, hoţii ăştia care-a umplut Bucureştiu... Afurisită zi, toate i-a mers numa pe dos, şi zmintita asta de Ivona bate teleleică oraşu... Afurisită zi, of şi of, degeaba se tot învârte, nu-i portofelu şi nu-i, ea vede foarte bine că nu-i, da nu se-ndură să plece. Tot dă târcoale la trepte, tot se uită pe dedesupt, tot se-apleacă, tot pipăie cu mâna, poate nu vede bine. Nu-i. Nu-i şi nu-i.

Şi-ntr-o doară îi scapă ochii înspre burlan. Şi-odată începe să râdă, râde singură. Un râs ca un sughiţ.

Portofelu.

Iote drace, că numa dracu l-a putut vârî acolo! Numa ăl cu coarne putea să-i dea drumul acolo, lângă burlan. Şi-a scos ea dinţii la cumnată-sa, c-o strângea, şi-i ştirbă acu, da poa' să râză cât vrea, nu-i ţipenie de om p-aciia. N-are cin s-o vază. Şi ea râde cu gura pân' la urechi, aşază cu grijă portofelu în fundu ţoaştei, p-ormă pungile goale de plastic. Dumnezeu, săracu, care-a văzut ce era-n sufletu ei... Şi ea, care dân an în Paşti dă pe la biserică, să facă bine duminica asta să meargă şi s-aprinză o lumânare. Într-o vreme citea biblia seara, ce vroia, aia găsea-n biblie când o deschidea, şi poveşti, şi sfaturi cum să te porţi în viaţă, toate le scrie-n biblie, acolo. Asta pân-a luat omu ei televizor, acu vede toate filmele, şi care-i place, şi care nu. Ei nu-i place decât alea de dragoste. Unde se iubeşte ei mult şi se desparte, şi sau ea, sau el moare. Ori se-ntâlneşte după dooj-de ani, şi nu mai are ce face.

Şi ea stă în pat, şi plânge de focu lor. Stă şi vede tot, omu ei nu-nchide televizoru până nu cântă *Hora Unirii*.

Vezi, Dumnezeu, săracu... Are-aşa în sufletul ei o bucurie cum n- a mai ştiut ea demult! Ani şi ani să fie de când n-a mai fost ea aşa bucuroasă şi liniştită! Atâta numa c-o trece. S-ar duce după colţu casei, da' peste tot e numa pavaj şi rămâne pată... Şi mai poa' să şi dea peste ea cine ştie cine...

Da nu-i nici ţipenie de om în curte.

Şi-o linişte – numa sus, la fereastra mansardei fâlfâie nişte guguştiuci vineţii. Acolo a stat baba, şi cu fii-sa, şi cu nepotă-su, după ce l-a luat pe Ioaniu, şi putoarea de Niki le-a lăsat p-amândouă baltă, şi-a plecat la Matracucă. Cam p-atunci începuse să se ducă pe la cliente p-acasă, că de-nchis le închisese prăvălia, şi ea ce să facă? Putea să intre la coperativă, da nu i-a plăcut să aibă stăpân pe cap. Mai bine s-a dus la cliente, o zi la una, o zi la alta, de nicăieri nu se-ntorcea cu mâna goală, mai şi schimba o vorbă, mai afla una-alta. Şi ele se bătea, care s-o cheme. Cucoane mari fusese, da acu le ajunsese greu: mai şi îmbătrânise, le scosese din casile lor, de'unde-avea nişte palate ajunsese de sta şi pân pivniţe, şi pân poduri, vai de capu lor ajunsese. Era una de fusese ditamai prinţesa, ş-acu spăla rufe într-un garaj, uite-aşa boccele de rufe spăla, adunate, ea ştie de unde le aduna. Şi mai avea şi trei copii, stătea şi-ăia pântre picioarele ei, şi ea dă-i şi dă-i, le turuia franţuzeşte, nemţeşte. Şi dup-un timp aşa se-nvăţase, de lua şi copii străini, doi lei ora, şi dă-i şi freacă rufele, opăreşte-le, apretează-le, ce le-o fi făcut, şi dă-i şi turuie franţuzeşte, şi care vrea să-nveţe, ce să vezi? Învăţa. Şi la loazele de copii uite-aşa le mergea gura – pe nemţeşte, pe englezeşte, dracu să-i ia...

Asta tot de la madam Ioaniu o ştie, cu ochii ei a văzut-o baba, pe Cantacuzinească, la albia de rufe. O femeie foarte cumsecade şi foarte bine cică era prinţesa, o doamnă fusese, şi tot o doamnă era ş-acu, chiar dacă freca jegu la toţi nespălaţii. Şi bărba-su prinţesei vrusese să-l împuşte ăştia, da pân la urmă a scăpat după vreo dooj-de ani, vezi că şi-aici e dacă ai, sau n-ai zile. Că Ioaniu s-a curăţat în nici doi ani, de nici n-a apucat să-i facă proces şi să-l judece. Şi care-a fost să trăiască, a stat şi dooj-de ani, şi-a mâncat clorură de var care-o turna în latrine, şi aşa a scăpat. Că era o dezenterie la Jilava, la Sighet, unde era ei, şi ăia de-a mâncat clorură de var a scăpat, n-a murit de pântecăraie. O fi fost, n-o fi fost, ea o vinde cum a cumpărat-o...

Nainte astea le scria-n gazete, acu n-ai cum să le ştii, da tot mai auzi: mai zice unu una, mai zice altu alta, nu e oamenii chiar aşa, să-şi puie lacăt la gură... Numa ăla care-a fost la puşcărie tace ca peştele, că n-are nici un chef să se mai întoarcă-acolo.

Așa că dân câți a murit p-acolo, cu miile și cu sutele, știe cineva câți a fost? A stat dracu să-i numere? Care-a trăit a trăit, care-a murit a murit, cum le-a fost și lor norocu... Și ea, ce-are ea de ei? N-are ea necazurile ei, ce să le mai știe și p-ale altora? Vorba e ce să facă? Să se ducă după colțu casei? Să nu se ducă?

Niște draci de copii s-aude cum țipă-n vecini. Să stea s-aștepte pân-or pleca? Țipă, de-ți sparg urechile, afurisiții, e-hei ce le-ar mai trage ea vo câteva și i-ar potoli! Părinții e de vină, care le pune coarne, și toată ziua își vede de ale lor, și copiii cu cheia de gât, pe stradă. D-aia a ajuns că-n ziua de azi nu mai găsești unu să aibă frică, și nici rușine.

– S-a stricat lumea, și de ce trece vremea, se strică de tot, zicea madam Ioaniu. Și mie, când am fost tânără mi-a plăcut să mă distrez, dar tinerii de-acum nu-i vezi cum se pupă și cum se pipăie în stradă? Și unde era pe vremea noastră să vezi că răspunde copilul părintelui, spune și tu, n-am dreptate, Vica? Eu n-am crezut în preziceri și-n lucruri de soiul acesta, cum spun unii că vine anul două mii și vine sfârșitul lumii... Eu nici acum nu cred asemenea lucruri, dar, de crezut, știi ce cred? Eu cred că omenirea se întoarce la barbarie. Au să vină barbarii peste noi, ce să mai vină, de fapt, c-au venit, și cum erau sălbaticii, așa o să ajungem...

Eeeee... Că de învățată, slavă Domnului era învățată baba! Maldăre de cărți citise la viața ei, și pe toate le ținea minte. Învățată, și materialistă, și pentru ea, și pe ce punea mâna-i ieșea. Mai zurlie fusese sor-sa, Margo, la ea trebe să se fi aruncat și Ivona. Că la vremea aia, care era cucoane mari, una n-avea servici, le ținea bărbații acasă. Numa călăreața de Margo Gebleasca, ea, când o căutai, la Paris, cu modele, cu tipare, cu dracu, Doamne iartă-mă, s-o pieptene. De două ori pe an se ducea la Paris după modele, asta era gărgăunii ei, și se ducea cu bărba-su, frumos bărbat, da mare zăpăcit! Și la București sta ei pe Bonaparte, acolo avea casa lor, numa că era amândoi niște apucați, niște mână spartă. D-aia nici n-a ținut casă bună. Mare petrecăreț și Geblescu, pleca la petreceri în oraș, noapte de noapte, joc de cărți, muieri, el știa ce făcea, la urmă trebe să se fi încurcat cu vreuna și dus a fost... Că nu i-a mai pomenit niciodată de el madam Ioaniu. A venit războiu, după război a venit comuniștii, l-or fi luat, o fi făcut pușcărie, o fi scăpat, n-o fi scăpat, o mai fi trăind? El știe...

Cam p-atunci a-nceput ea să vie la madam Ioaniu. Nu mai avea ele bani, nu mai avea de nici unile, se vârâse ca-n gaură de șarpe, la ele lucra mai mult pe datorie, ce să se procopsească? Avea ea ș-alte cliente p-atunci, Zahareasca, aia de era bărba-su mare director, p-ormă madam Daniel. Se ducea și la astea să le lucreze. Da mai venea și la madam Ioaniu, c-o știa de când fusese ucenică la casa de mode a sor-sii, la Margo Geblescu.

Sor-sa, Margo, nu mai era cu bărba-su, nu mai ţinea nici casă de mode la bulevardu Pache, nu mai sta nici la Bonaparte. Mai avea numa un capăt de vie la Otopeni, şi acolo se retrăsese. Era o vilă veche acolo unde sta.

– Du-te, Vica, i-a zis într-o zi madam Ioaniu, du-te până la sora mea la Otopeni să iei o damigeană cu vin...

Şi când a ajuns, a sunat la uşă; a sunat ea, a sunat, i s-a părut cam ciudat: la ce nu răspundea Gebleasca? Vorbise sor-sa cu ea la telefon în faţa ei şi ştia c-o să vie cu damigenile.

– Cine e? a auzit-o, tocmai când se gândea s-o dea naibii şi să plece.

– Eu, Vica, i-a zis.

Da-n gândul ei: dar-ar dracu-n tine că mă ţii aici, la poartă...

– Imediat, imediat, a făcut Margo.

Şi-a mai trecut aşa, poate o jumate de oră, până să vie să îi deschiză. I-a dat vinu, tot, a plecat. Pe drum s-a tot gândit ea: la ce o fi ţinut-o zmintita de Margo atâta la uşă?

Când colo, ce să vezi? După ce-a plecat Tudor, băiatu, i-a povestit ei madam Ioaniu totu. Ea, ori madam Cristide? Că Margo, după ce s-a lăsat de bărba-su, şi-a găsit pe unu, de-l ţinea ascuns, acolo la Otopeni, la vie. Frumoasă femeie fusese Margo, şi-ncă se mai ţinea bine, măruntică, nu aşa naltă ca sor-sa, da femeie bine şi elegantă, şi la pantof purta treiştrei. Uite-aşa avea nişte picioruşe... Şi l-a ţinut p-ăla ascuns, ea ştie cât, poate ani de zile. Sta el ascuns toată ziua, nu-l scotea decât când pleca Riri la şcoală; c-avusese Margo şi copil cu bărba-su. Şi pe ăla nu-l scotea decât când pleca fata la şcoală, şi noaptea îl lăsa să iasă şi să stropească în vie cu furtunu. Şi-aşa a stat ăla acolo, ascuns, vorba ceea, nici nu tuşea, nici nu băşea, numa noaptea se plimba pân vie şi pân grădină.

Da de aflat tot l-a aflat, şi tot a pus mâna pe el comuniştii. Chiar nevastă-sa a fost aia care s-a dus şi l-a spus, că avusese el şi nevastă, şi ea l-a spus, de necaz că el sta ascuns la Margo Gebleasca. Şi aşa a înfundat el puşcăria. Şi la proces i-a dat şi lu madam Margo cinci ani, pentru tăinuire. Pe toţi i-a făcut, şi încă zice c-a scăpat ieftin! A ieşit numa după ce i-a făcut, şi la puţină vreme după ce-a ieşit, a murit. Iar fii-sa, Riri, a luat-o madam Ioaniu la ea, ş-o vreme a stat şi ea în mansardă, la-nghesuială. Şi-a dat-o afară dân şcoală, şi era muncitoare, da p-ormă, a făcut ce-a făcut, trebe că s-a măritat, şi-acu cică e-n Franţa şi-are copii mari. I-a arătat madam Ioaniu poze.

Da numa după ce-a plecat nepotă-su i-a povestit madam Ioaniu toate. Sau să-i fi povestit Cristidoaia? Mai bine că nu i-a povestit atunci când a trimis-o la vie cu damigenele s-o fi vârât şi pe ea în bucluc... Nu-i trebuia ei să ştie asemenea lucruri... Le ştia ea pe-ale ei, şi alea îi era destule. N-avea nevoie să i le mai ştie şi p-ale lui Margo, treaba ei, cine-o pusese

să se-ncurce c-un bărbat însurat, şi să-l mai ţie şi ascuns? Ce viaţă o fi dus şi ăla, şi cum s-o fi simţit, cică ieşea numa noaptea, ieşea şi stropea grădina şi via cu furtunu şi se plimba pe lângă straturile de regina-nopţii. Se plimba, aşa, până târziu, singur. Treaba lor, fiecare cum îşi aşterne, aşa doarme în viaţă, şi madam Ioaniu mânca rahat când zicea că ea n-a ştiut de sor-sa cum îl ascunsese; ştiuse ea, da' tăcuse mâlc, tăcuse ca mormântu.

Mai se mişcă-n loc, a amorţit aşteptând, şi dracii ăştia de copii, nici gând să plece. Mai se mişcă, mai urcă o treaptă, mai coboară, şi, deodată, zvâr-zvârrr! Toţi guguştiucii vineţi trec în zbor peste capul ei. Ale dracu lighioane obraznice, dă peste om de obraznice ce e... E-te la ele, e-n stare să ţi s-aşeze pe cap şi să ţi se spârcâie acolo! Chiar peste umeri i-a trecut, mai să-i atingă obrazu cu aripile, şi-acu are-n urechi pocnetul lor fâl-fâl-fâl-fâl, mulţi, a umplut curtea... Câţi să fie? Mulţi, de ameţeşti când te uiţi la ei! Parc-ar fi rufe pe sârmă când le bate vântu. Ale dracu lighioane, n-o pune jigodia de motan ghiara pe voi! Vezi că s-a cuibărit şi ei pe un' s-a putut, că cin să le mai puie la geam mâncare? Pe vremuri le punea madam Ioaniu, ea era care-i înnădise. Ea le punea şi grăunţe, ea le punea şi fărâmituri de pâine:

– Muti parc-ar fi Sfânta Vineri, se miorlăia Ivona cu vocea aia a ei, prefăcută.

Prefăcută, da, şi zgârcită. De la ea nici o vietate n-are ce s-apuce... Zgârcită şi dată dracului, şi călăreaţă... Pe unde-o mai fi bătând acuma oraşu? Mă-sa n-a fost aşa, mă-sa era femeie cu cap şi socotită. Aia-şi vedea de interesu ei: Avea interes? Bine. N-avea interes? Nu bătea drumurile.

Se uită, nici ţipenie de om, curtea pustie, strada pustie, dac-ar veni Ivoana ar ruga-o să intre în casă, numa cinci minute, cât să se uşureze. Că afurisiţii ăştia de copii s-a suit pe gard, şi nici gând să plece, intra-le-ar undeva beţele alea; poate doar aşa să s-astâmpere. Fie ce-o fi, ea mai bine pleacă, c-a pierdut destulă vreme. Bine c-a găsit portofelu...

Coboară treapta şi merge cu paşi mărunţei. Când o să se dea jos dân tramvai, o să se oprească în drum, la piaţă: o să-şi ia de la grătar trei mititei, doi o să-i mănânce ea, unu-l duce la omu ei, lighioana bătrână, că i-o fi câteodată şi lui poftă, săracu... Săracu omu ei, ursuz, mut, rău de clanţă cum e, da stau împreună de patruj-nouă de ani? Stau. Şi-o să-i ducă şi lui un mic de la piaţă, când o ajunge.

Ei, mult a fost, puţin a rămas. Uite-acu dă colţu spre curte şi la urmă mai e doi paşi pân-la staţia de tramvai. Şi d-acolo, încă puţin, şi ajunge acasă.

Şi, deodată, rămâne-n loc, buimăcită.

Drace, își zice. S-a oprit în loc. Doi metri e d-aici de unde e ea, și pân-la ușa dân față. Doi metri, nici mai mult, nici mai puțin, doar atâta. Bate-o lumină de amiază, vede bine pân ea, n-o orbește; atâta, că nu-i vine să-și crează ochilor. Nu pricepe. Și guguștiucii, zvârrr! spre mansardă.

Ca să vezi, zice, că nu dânspre oraș vine... Ca să vezi, că nu dânspre poartă vine-ncoa. Ca să vezi, putoarea dracului, că dân casă iese!... Ivona! Cu cipilica ei gri, cu paltonu verde, cu vulpea la gât, vulpea aia argintie de năpârlește, d-a tot vrut să o vândă la Consignația și nu i-a primit-o ăia... Ea știe de ce n-a vândut-o pân-la ormă, că ce spune n-ai cum să crezi, minte de stinge. Ivona, cu nasul ei lung și cu botu de vulpe, care încuie casa! Uite-o cum încuie, de două ori, ușa dân față. Și p-ormă adulmecă. Uite-așa se uită, și-n dreapta, și-n stânga, parcă-i o vulpe care adulmecă. Și-odată-i scapă ochii la ușa dân dos, și-odată o vezi că rămâne și ea, încremenită.

A rămas încremenită c-o vede.

Ei, am io ac de cojocu tău, am io ac de cojocu tău... Da pân-să deschidă ea gura, ailantă, Vulpea, i-a și luat-o-nainte:

– Vvaai, madam Delcă! Vaai, stai aici, în curte și nici nu suni, nici nu strigi, nici nu spui?... Sau poate să nu fi mers soneria... Dar și dumneata! Parcă ai veni pentru prima oară! Doar în casă eram, cu treburi... Cu treburi, știi cum e, cunoști, nu le mai dai de capăt, acum, de când stau acasă, am și mai puțin timp decât înainte. Și, uite, abia la ora aceasta am reușit să ies, cu toate că de mult trebuia să fiu plecată...

Am io ac de cojocu tău, își zice ea în gând, da nu s-arată. Nici nu-i zice nimic, nici nu se uită chiorâș, se face c-o crede. Știe ea ce merită alde Ivona: pup-o în bot și ia-i banu tot. Păcat numa că și-a scos dinții la Gelu, și, când o să deschiză gura, are s-o vază știrbă. Știrbă, neștirbă, tot n-o s-o mai aleagă nimeni d-acu! Numa șefu dracilor, Scaraoțchi. Așa că râde și ea, cu toată gura:

– Ei, ei, nu-i nimica... Nu-i nimica, treceam și io p-aci, în drum de la cumnată-mea, și ce mi-am zis? Ia să văz ce mai face domnu Niki... Și dacă nu se-ntâmpla să ne-ntâlnim nas în nas, ce erea? Ce, erea moarte de om? Nu erea nimica...

V IVONA

1

A rămas cu paltonul pe ea, numai vulpea și-a scos-o de la gât și a așezat-o pe fotoliu. Și-alături, pălăriuța ei gri, de fetru.

A rămas cu paltonul, ca să înțeleagă bătrâna că se grăbește: c-a intrat numai pentru cinci minute în casă, cinci minute doar, atât cât a rugat-o. E-a nu știu câta oară când îi face aceeași figură: când o așteaptă, nu vine, și când e mai ampresată și mai aglomerată, atunci se trezește cu ea că-i sună la ușă. Și sună, și sună, și stă, cum a stat și azi... E de-o viclenie!... Sunt, oamenii ăștia simpli, de-o viclenie, și-așa își cunosc interesul!... Și au un tupeu! O insolență! Parcă ei nu simt că a venit vremea lor?! Unde te duci, în toate locurile, numai mitocani... Iar oamenii de condiție devin din ce în ce mai puțini: zilnic mai auzi de o boală, de o moarte, fără să-i mai numărăm pe cei ce au plecat...

E drept că acum douăzeci de ani era mai rău: acasă tremurai să nu te aresteze, și nici pe stradă nu erai în siguranță, se găseau unii capabili să te apostrofeze în public, să strige după tine *burghezoaico!*, să-ți facă atmosferă... Nu era nevoie să vorbești cu un cunoscut franțuzește ca să te recunoască, există destule semne după care și ei pot să-și dea seama că au de-a face cu un om subțire. Acum nu-ți mai spune nimeni nimic, dar ajunge să te uiți pe stradă la fețele lor... Să îi auzi cum vorbesc!... Au făcut să dispară o întreagă lume care știa ce însemnează bunele maniere, tineretul a crescut cum a crescut, și rezultatul – iată-l! Pe zi ce trece, chiar și cei care își mai știau, cât de cât, lungul nasului și mai aveau o umbră de bun-simț, și l-au pierdut. Uite, ca baba asta fără obraz, care nu mai iese de unde-a intrat. Să vii, să suni o oră la ușă, o oră întreagă să suni, să te faci că pleci și să te întorci să pândești, ascunsă după burlan – iată ceva la care un om simțit nu s-ar fi pretat niciodată...

Se mișcă nervoasă și atinge cu cotul un album așezat strâmb pe colțul măsuței. Alaltăieri l-a șters de praf și a privit cu atenție învelitoarea de piele grenat – ce lucruri solide și fine se făceau acum o sută de ani! Cum aveau pe-atunci oamenii timp și răbdare să le facă pe toate!... Nu știu cine-a sunat-o pe neașteptate, tocmai când se uita prin album, probabil

pisăloaga de madam Cristide, și l-a lăsat grăbită pe colțul măsuței. Acum îl atinge cu cotul fără să vrea: albumul; se rostogolește, ea dă să-l prindă, dar, de nervoasă ce e, îi tremură mâinile și i se rostogolește printre degete. Aaaa, acum au să se desprindă fotografiile și au să umple casa! Fir-ar să fie de babă, că numai de la ea s-au tras toate relele, astăzi...

Slavă Domnului, nu s-a desprins nici o fotografie, sunt bine lipite. Slavă Domnului! Se apleacă, ia albumul și îl pune, ușurată, la loc. Pe covor a rămas doar un cartonaș, puțin mai mare decât o carte de vizită. Un cartonaș alb-gălbui – îngălbenit. Se apleacă iar, și îl ridică:

CELE MAI SINCERE URĂRI DE NOUL AN 1914

Sophie și...

A doua iscălitură neclară... Un scris cu cerneală neagră, litere ascuțite, totuși un scris bărbătesc: și, în aceeași secundă în care se întreabă: al cui?, a și recunoscut iscălitura. A recunoscut iscălitura prea bine știută, și aceeași reacție: o scurtă înțepătură în piept, o mirare dureroasă, o ușoară speranță. Eiscălitura lui, e scrisul mâinii lui – deci s-ar putea să mai vină, deci s-ar putea să se mai întoarcă. Și chiar în aceeași secundă se miră, întristată, c-a mai putut avea un asemenea gând.

Doar mirarea mai stăruie în ea în timp ce se mișcă prin hall cu pași nerăbdători. Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămână dintr-un om – și vede săculețul alb, pătat de vin și de mâzgă neagră, și degetele ei lungi, uscate, așezându-l mai bine în sicriașul de oseminte... Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămână dintr-un om și urma mâinii lui să o ai atât de vie sub ochi – ca și când ți-ar fi scris acum o oră două? Ca și când ar mai putea să se întoarcă...

Așa cum în mintea ei de unsprezece ani mai spera, și aprindea lumânări mari, și se ruga câte o oră la Sainte-Vierge, patroana Notre-Dame-lui. Trecuse atâta timp, dar ea încă îl mai visa, noapte de noapte: visa dormitorul masiv, de lemn de nuc, și pe el, pierdut dincolo de tăbliile înalte ale patului, între perne cu dantele groase, înfoiate. Răsufla șuierător. Câteodată avea la gât o rană deschisă, alteori suspecte pete verzui pe obraz... De la cavoul în care stă de-atâta timp, se gândea ea; dar niciodată nu i-o spunea cu glas tare.

– Tu nu ești mort, îi spunea, de fiecare dată, în vis.

Și se ridica pe vârful picioarelor pentru ca el să o poată săruta pe frunte.

– Tu nu ești mort, îi șoptea, încurajator, ne-am înșelat cu toții, și Muti, și tu, și eu. Dar acum totul este așa cum trebuie, și ai să te faci din nou bine...

El era pe jumătate ridicat între perne, ca să respire mai ușor... El era, îi auzea de aproape respirația șuierătoare...

Între degetele fragile și uscate, cu unghiile la fel de perfect ovale ca-n tinerețe, doar cu luciul mai stins, răsucește felicitarea îngălbenită:

JULIETTA. *Photographe de la Cour Royale. Clișeele se păstrează pentru măriri și fotografii.*

Ce mult a putut să-l iubească pe bietul Papa, dacă și-acum, când abia îi mai recunoaște scrisul cu litere lungi și ascuțite, acum, când nu-și mai amintește vocea lui obișnuită, ci doar aceea șuierătoare, gâjâită, sufocată cu care i-a zis din ușă:

– Drum bun...

Era gata pregătită să plece în vilegiatură, la Sinaia, cu tante Margot și cu oncle Alexandre. În vara aceea, i se explicase, Muti avea să rămână cu Papa la București, de-aceea la ferestre nu apăruse obișnuita hârtie albastră care se îngălbenea de soare până la întoarcere. Dar cuferele erau pregătite la scară și Yvonne gata îmbrăcată: cu pălărioara pe cap, cu pardesiul încheiat la toți nasturii, *son sac à main* atârnându-i la încheietura fragilă. Gata îmbrăcată, rezemată stângaci de ușa albă și înaltă a dormitorului – întredeschisă.

– Yvoonne! se auzise de jos vocea lui Muti.

Probabil era lângă casa scării.

– Yvoonne! coboară odată! Ia, Mario, cutiile cu pălării, c-ai să le uiți, du-le la automobil și vezi să le ții drept, să nu li se strice penele... Și pe urmă urcă sus și vezi de ce întârzie...

N-ar fi fost nevoie să trimită pe nimeni după ea. Era gata pregătită, auzise motorul automobilului sub ferestre, auzise vocea lui tante Margot:

– N-are rost, *ma chère,* suntem și așa întârziați, dar știi tabieturile lui Alexandru...

Auzise tot, însă nu era să strige Da! în gura mare. Nici să iasă valvârtej din camera lui de bolnav și să alerge pe scară. Stătea rezemată de ușa întredeschisă, privindu-l cum se ridică anevoie dintre perne, cum încearcă să zâmbească și doar își schimonosește fața, nefiresc de gălbuie. Se uita din ușă la el cum își coboară din pat picioarele care îi tremură (niște picioare slabe și lungi, foarte albe, lipsite de păr). Cum bâjbâie, la întâmplare, după papuci pentru că nu vrea să-și irosească puținele puteri, aplecându-se. Cum se apropie încet de ea, cu spatele curbat sub halatul de casă, așezat strâmb pe umeri; se apropie încet, cu pașii târșiți, împiedicându-se în poalele lungi ale cămășii de noapte. Ținându-se de mobile, respirând șuierat, și fața, nefiresc de galbenă, încercând să-i zâmbească, și părul cărunt, moale și rar, umezit de efort, și lipit de țeastă. El era, și, totuși, nu-i mai venise să-i sară de gât: stătea, lipită de ușă, strângând în palmă mânerul complicat, aurit al clanței; nu-i venea nici să-l sărute, de luni de zile Muti-i interzisese s-o facă, și, iată că simțea și ea

o ciudată strângere de inimă la gândul că el se apropie. O ciudată strângere de inimă, o teamă ușoară, și chiar o nepermisă, o rușinoasă silă, la gândul că el s-ar putea s-o atingă:

– Drum bun... îi șuierase, însă, oprindu-se pe neașteptate în loc.

Ca și când și-ar fi dat brusc seama că nu mai are putere să ajungă până la ușă.

– *Au revoir,* Papa, spusese, și vocea șoptită și-o auzise stridentă, nefiresc de tare și grăbită.

Se răsucise brusc, învârtejindu-și fusta *écossaise* de călătorie sub pardesiu; era gata să coboare scara de lemn, tropăind, ușurată. Încă mai ținea mâna pe clanța al cărei mâner striat i se încălzise sub palmă când îi auzise șuieratul înfundat:

– Drum bun... în viață...

Da, sigur că da, atunci când ea își desprinsese ochii de el, vizibil grăbită să plece, el îndrăznise să-i șuiere fraza lui patetică, de care se rușina, dar pe care ea avea (și după cincizeci de ani) să și-o amintească. Poate singura frază patetică rostită de acel bărbat străin, meticulos și temător, pe care ea l-a iubit atât de mult și despre care nu i s-au relatat, mai târziu, decât gesturi, decât fraze convenționale! De când oare își pregătea în minte fraza patetică, cât o amânase, sperând că nu va trebui să i-o mai spună în nopțile când răsufla horcăit, opintindu-se să se ridice între perne ca să scuipe în ligheanul de faianță albă – niciodată așezat îndeajuns de la îndemână? Sau întinzând mâna obosită după cordon, iritat că tocmai în clipa când se simte mai rău nu-i stă nimeni în preajmă, că Sophie acum a plecat cu Margot într-o vizită, că Maria trăncăne cu vizitiul la bucătărie, că soldatul trimis de amicul lui, colonelul Ioaniu, tocmai a ieșit cu unguroaica în Cișmigiu. Că sora a plecat s-asculte slujba de seară. Singur, în casa totdeauna plină de lume, în care, de când el se simțea tot mai rău, nu se mai încuia niciodată ușa de la intrare, pentru că, în fiecare clipă, era de așteptat vizita doctorului sau a preotului care venea încă o dată să-l împărtășească...

Cât trebuie să-și fi pregătit fraza patetică în timpul lungilor nopți când sora (sau Maria, sau soldatul) îl ajuta să se așeze cu picioarele atârnând pe marginea patului – singura poziție în care parcă respira mai bine? În timpul lungilor ore de noapte când rămânea așa, cu halatul aruncat pe umeri, peste cămașa lungă de noapte, cu trupul năpădit de o transpirație lipicioasă, cu tâmplele bubuind de pulsațiile sângelui... Așteptând dunga cenușie a dimineților tot mai timpurii (se făcea ziuă din ce în ce mai devreme, se apropia vara), așteptând să audă copitele calului pe caldarâm și fâșâitul roților faetonului, și zgomotul garnițelor de lapte care se ciocneau între ele. Aceasta era ora la care se simțea totdeauna mai bine, lumina

sângerie a răsăritului se făcea trandafirie, păsările ciripeau asurzitor în grădină... El se lăsa încet, la loc, în pat, gemând ușor și întindea mâna tremurândă după cordon: avea să intre Maria, avea să dea la o parte draperiile grele, avea să deschidă larg ferestrele și, cu ochii închiși, avea să soarbă, respirând rar, în piept, aerul viu al dimineții de iunie.

Ce mult a putut să-l iubească dacă și-acum, după cincizeci de ani de când a murit, încă mai speră, nedeslușit și absurd, că el ar putea să se întoarcă. Că lumea ar putea să se mai întoarcă, brusc, înapoi, că ar mai putea fi din nou exact cea care a fost odată...

Totul la fel, exact la fel, mereu aceeași zi, dinainte de Sfinții Constantin și Elena, sub umbreluța roz, ușor decolorată de soare, Muti trece printre straturile de trandafiri din curte – face câțiva pași, se apleacă, cu degetele înmănușate încearcă să îndrepte un boboc lovit aseară de ploaie. Iar ea exersează la pian, aruncând prin fereastră mereu aceeași privire iute, nerăbdătoare: până unde a ajuns linia umbrei care taie în două pavajul curții? A greșit, din nou *da capo,* un flașnetar trece chiar acum pe sub ferestre, un flașnetar bătrân, rătăcit cine știe cum la Șosea, o clipă, cutia de muzică acoperă pianul, *Și care-odinioarăăă Da capo,* din nou *da capo. Pe când eram în lume, tu singură și eu...*

Se aude un zgomot de trăsură, Papa...

– *Mais, voyons, Yvonne... Soyez attentive...*

E umbră și răcoare în casă, și un parfum slab de bujori. Papa i-a atârnat ieri Yvonnei cercei de cireșe la urechi:

– *Ca lui donne un drôle d'air...* a spus dezaprobator Muti.

Altceva ar fi vrut să spună, de fapt, ceva ce fetița înțelesese: că Yvonne își va păta rochița de organdi, și c-are să se așeze în dreptul grilajului să o vadă Ionica, fata dascălului, că și ea are la urechi cercei de cireșe. Într-adevăr, dacă Muti va pleca într-o vizită, dacă mademoiselle Lisette se va duce la modistă, dacă madama Ana are să adoarmă cu croșetul în mână, Yvonne o să se poată așeza în dreptul grilajului, să vadă cum se joacă toți copiii de pe maidan, care au voie să își pună la urechi cercei de cireșe și să bată țurca.

– *Mais, voyons,* spune mademoiselle Lisette. *Soyez attentive...*

Cauciucurile roților de la trăsură alunecă mai departe de poarta casei. Aceeași, lumea – Muti în chioșcul acoperit de iederă amestecată cu caprifoi, o floare cu degete albe, cuminți, lipite rușinos unul de altul și cu o limbă înspicată, pufoasă de polen:

– Cum o cheamă pe floarea asta? întreabă ea.

– *Chèvrefeuille,* răspunde neatentă Muti, strângându-și liseuza pe umeri.

– ...La Govora, în vilegiatură, a început flirtul, continuă Muti și se uită împrejur, ușor neliniștită: privirea unei mame care se teme că i s-a rătăcit copilul? Privirea unei femei care se teme că a fost auzită?

Yvonne n-o ascultă, înțelege tot, dar o plictisesc poveștile lor. Ale lui Muti și ale lui tante Margot. Yvonne aleargă spre casă, cu brațele desfăcute, ca niște aripi. Yvonne zboară spre casă și în nări simte mirosul de regina-nopții și de trandafiri, se apropie noaptea dacă regina-nopții începe să se deschidă, dar Papa tot nu s-a întors. Gâfâind, Yvonne se oprește în hall și fața i se fărâmițează în micile careuri de oglinzi ale ușii. O fundă nesuferită de tafta, un genunchi julit, o jumătate de obrăjor palid, gulerul strâmb al rochiței marinar, iat-o pe Yvonne fărâmițată între munchiile aurite ale oglinzii. Yvonne îl așteaptă pe Papa și se uită neliniștită, din prag, la cadranul de email albastru al ceasului. Se uită bine și își face socoteala în gând, cifrele romane încă o încurcă, limba aurie a ceasului a încremenit între literele romane, aurii. Și, pe cadranul de email albastru, înconjurat de dantelăria aurie, un păstor și o păstoriță – ea, cu o rochie roz, rotundă ca un balon umflat, și cu o perucă blondă, el cu ciorapi albi, colați pe picior – se privesc, elegant, ceremonios și stângaci. Unul de-o parte și celălalt de cealaltă parte a cadranului.

Și iarăși fâșâitul unor roți pe caldarâm, sforăiturile cailor, pași...

Ghetele de lac ale lui Papa, mănușile albe de *glacée*, Papa lasă în mâna lui Grigore bastonul cu mâner de fildeș și pălăria, iar Yvonne se ridică ușor, pe vârful picioarelor, pentru ca el să o poată săruta pe frunte.

– Atât de devreme? se miră Muti.

Vine pe alee împreună cu Margot, aplecându-se din când în când să-i șoptească ceva cu glas scăzut, apoi izbucnesc în râs amândouă.

– Parcă ați fi două domnișoare de pension care își fac una alteia confidențe, observă Papa, părintește.

– Exagerezi, spune Muti.

Exagerezi este cuvântul care lui Muti îi place cel mai mult. Fii mai temperat, pentru ce te ambalezi atât? nu mai exagera, îi spune lui Papa, Muti. Exagerezi, spune Muti, mica ta neurastenie totdeauna te împinge la a exagera... Muti surâde, îndemnându-l cu severitate, din ochi, pe Papa la mai mult tact, se aude motorul automobilului lui Jean, un prieten atât de devotat, un om atât de cultivat și de distins, care a făcut o carieră politică atât de frumoasă. Papa răsucește țigaretul de fildeș între degetele osoase și lungi, o ascultă pe Muti și tace nemulțumit, până când cineva – cine oare? – se strecoară pe lângă el, neobservată... Cineva își strecoară căpșorul cu funda de tafta foșnitoare, exact prin îndoitura brațului, și Papa se sperie și se miră, pentru că nu știe cine poate să fie!

Câţi ani au trebuit să treacă până când ea să înţeleagă – *hélas!* – că lumea nu se mai întoarce niciodată înapoi? Că nici el n-are să se mai întoarcă din acea depărtată călătorie despre care i-a vorbit Muti atunci când, pe neaşteptate, au adus-o înapoi, de la Sinaia, din vilegiatură?

– De ce miroase aşa? întrebase când intraseră în hall.

Mirosea, într-adevăr, a ceva neobişnuit în hall şi în toată casa: mirosea a flori amestecate, dar a prea multe feluri de flori, şi a ceară, şi a tămâie, ca-ntr-o biserică ortodoxă. Şi a încă ceva, care îi făcea uşor greaţă. Ea respira tare, demonstrativ, din ce în ce mai zgomotos pe nări – ca un căluţ, se gândea, aşa i-ar fi spus Papa:

– De ce tropăi ca un căluţ? obişnuia să-i spună, mângâind-o pe creştet.

Şi respiraţia ei zgomotoasă, şi mişcările ei smucite, mai smucite ca de obicei, erau deosebit de reuşite – se vede – pentru că toţi o urmăreau atenţi. Toţi n-aveau ochi decât pentru ea: şi mademoiselle Lisette, şi Muti, şi tante Margot, şi Maria... Şi succesul pe care îl avea o făcea să fie şi mai zgomotoasă, şi să vrea şi mai mult să fie centrul atenţiei. Mobilele, scara de lemn, toată boazeria casei trosnea, era rece şi umed în casă, şi toate oglinzile erau acoperite.

Ce bine îşi aminteşte încă acea lungă duminică ploioasă, pocnetul streşinilor, ţăcănitul ceasului cu păstorul şi păstoriţa încremeniţi pe emailul albastru, şi privirile curioase, admirative ale tuturor, da, în ziua aceea *ea*, nu Muti, era cea mai importantă persoană a casei! Auzea ploaia lovind ferestrele, lovind pavajul, în timp ce urca treptele spre camera ei. A pus mâna pe mânerul complicat al clanţei, a intrat, a tras un taburet şi s-a aşezat la oglindă. S-a aşezat la oglindă, sperând c-o să întâlnească pe altcineva. De fiecare dată când se ducea la oglindă spera, la fel de nelămurit şi absurd, că într-o zi are să se vadă pe ea, şi, totuşi arătând altfel decât ştia că arată. Îşi urâse dintotdeauna chipul – poate de prima dată când se văzuse într-o oglindă, poate de când ei nu-şi dăduseră seama că ea înţelegea franţuzeşte:

– *Dommage! Elle n'a rien de Sophie... Dommage qu'elle ressemble tant à son père... Mais elle fait de son mieux... elle est bien gentile...*

Stătea pe taburet şi se privea în oglindă. Aici fusese budoarul lui tante Margot, înainte să se mărite, şi Muti nu schimbase mai nimic; până şi caseta de bijuterii, îmbrăcată în argint, era întredeschisă la fel, pe toaletă, într-o neglijenţă căutată, şi din ea ieşeau înafară aceleaşi şiraguri de coral şi chihlimbare. Muti nu schimbase mai nimic pentru că Yvonne era un copil cuminte, şi dacă nu avea voie să atingă ceva, ştiai sigur că n-are să îl atingă. Se uita în oglindă, o oglindă înaltă până la plafon, cu o ramă neagră de abanos, cu sidef încrustat în măsuţa toaletei şi împrejurul sertarelor; ape roz, ape bleu-vert făcea sideful în penumbra camerei, o lumină

ștearsă, ușor gălbuie intra prin ferestre. Yvonne fusese totdeauna un copil cuminte, care nu scosese ochii păpușilor, și nu le smulsese părul; nici acum nu atingea nimic, stătea doar pe taburet și se privea în oglindă. Nu, lucrul acela ciudat, care se întâmplase în lipsa ei, nu-i schimbase nimic pe figură.

Păcat, foarte păcat – era tot ea, cea dintotdeauna.

Iar rochița ei nouă și neagră, de catifea, n-o avantaja, așa cum spusese și Muti; îi făcea parcă tenul și mai gălbui-pământiu, și părul, detestatul ei păr, cu fir prea subțire, casant, care îi creștea necontenit, ca un puf decolorat la rădăcina frunții, părul ei atârna mai rar și mai fără luciu ca niciodată. Se privise mult timp în oglindă, din față; pe urmă încercase să se ajute cu o oglindă de mână, înrămată, și cu mâner de argint. Răsucise în toate felurile mânerul oglinzii ca să se poată vedea din profil, o pusese oblic, dar din profil arăta și mai rău decât din față. Țârâitul ploii de-afară se transformase într-un ropot plin, o ceață umedă aburea geamurile și ascundea chioșcul cu iederă și caprifoi din fundul grădinii. Era frig, foarte frig, oncle Alexandre plecase cu automobilul, avea să se întoarcă, și Muti și tante Margot aveau să meargă cu el într-o vizită, mâinile îi ieșeau subțiri, cu degete fără putere și lungi, din mânecile rochiei negre: și le strânsese una într-alta, cu disperare. Oare cât timp mai trebuia să aștepte, cât, până când Papa avea să se întoarcă din depărtata lui călătorie? Începuse să plângă, ușor și firesc. Plângea fără să vrea, fără icnete și fără suspine; plângea frumos, așa cum plâng domnișoarele, fără să își schimonosească obrazul. Închisese fără zgomot, în urma ei, ușa camerei.

– Câteva retușuri, doar, spunea tante Margot. Nu-i nevoie de altceva decât de un mic retuș... și în talie s-o mai ajusteze... Oricare ți-o trimit...

– Nu, nu, nu oricare! Nu oricine! Știi doar ce-am pățit ultima dată... se împotrivise Muti.

– Oricare, în sensul că ți-o trimit pe cea pe care mi-o ceri... Spune-mi care...

– Știu și eu, șovăise Muti, nemulțumită. Știu și eu, sigur că n-o să-ți cer o lucrătoare de mâna întâi pentru așa un fleac... Cred că Vica s-ar descurca, e și iute de mână, e și la locul ei, e și mai curățică...

Totdeauna tropăise când cobora scara, tropăia ca un căluț atunci când alerga spre Papa, cu brațele larg desfăcute... Cine știe de ce pășea atunci atât de ușor, cu toate că ochii îi erau împăienjeniți de lacrimi. Lacrimile i se rostogoleau calde, fierbinți pe obraz, și imediat altele îi aburеau ochii, așa cum ploaia de-afară aburea geamurile. Îi era atât de urât, și arăta atât de prost în oglindă... Simțea că și nasul trebuie să i se fi umflat și să i se fi înroșit, dar în clipa aceasta nu-i mai păsa. Ce bine ar fi fost să-l fi găsit pe Papa acasă, ar fi intrat acum în cabinetul lui de la etaj, cu lambriuri de stejar afumat, cabinetul în care Muti adusese noile ei achiziții, fotoliile

și canapeaua Club, învelite în piele. Ar fi intrat tiptil, cu aceiași pași ușori, și i-ar fi pus mâinile la ochi, sau și-ar fi strecurat capul prin încheietura mâinii, iar el, bâjbâind, ar fi răvășit hârtiile de pe birou, tamponul de sugativă, *coupe-papier*-ul, imensa călimară de bronz, tot speriindu-se, mirându-se, tot întârziind să o recunoască.

– Cum, domnișoară, cum? i-ar fi zis, uitându-se la ea sever.

Și doar ea știind că totul e o glumă.

– Cum e posibil ca o domnișoară cultivată și inteligentă să nu găsească un mod plăcut în care să-și întrebuințeze timpul, fără să se plictisească? Poate facem amândoi o plimbare cu trăsura, la Hipodrom... Sau lăsăm trăsura pe drum și mergem pe jos până la cofetărie... Ei, unde mergem, spune: la Nestor, la Angelescu? Și ce preferi azi: indiene sau caroline?

Cobora atât de ușor scara de lemn, încât nici Muti, nici tante Margot n-au auzit-o. Așa că, la ultima cotitură a scării, a putut să se ghemuiască dintr-o dată pe trepte, să se ascundă în spatele balustradei și să-și așeze capul pe genunchii osoși, de băiat. Iar ochii i-au rămas pe desenul stucat, aurit, al pereților. Lacrimile i se opriseră la fel de brusc așa cum începuseră, inspira cu aviditate mirosul nou al trupului ei, un miros tare, puțin acid, care îi urca dintre coapse. Încerca să respire cât mai rar și mai ușor, cu urechea ciulită ca să le asculte...

– ...știam că e legată de el într-un mod puțin nefiresc. Ai văzut și tu scenele de gelozie pe care mi le făcea, de când era mică... Țin minte că odată s-a dat pe furiș, exact cum face un cățel neputincios și perfid, și am simțit o durere cumplită în deget. Mă mușcase până la sânge... De-aceea am încercat s-o ocrotesc, de-aceea m-am ferit s-o aduc în zilele acestea, deși restul familiei m-a condamnat, dar eu, când sunt convinsă că fac un lucru bun...

– Foarte favorabile comentarii despre înmormântare, ți-ai făcut inutil probleme... o întrerupse tante Margot.

Avea o intonație grăbită și binevoitoare în glas, ca atunci când vroia să schimbe subiectul discuției.

– Exact cum trebuie, cu pompă, și totuși cu sobrietate... La fel și discursurile, mai puțin mi-a plăcut cel al reprezentantului studenților. Aici, de altfel, să știi că foarte proastă impresie au făcut studenții, ducându-se *in corpore* la Hipodrom pentru bătaia cu flori. Alexandru mi-a arătat chiar o notiță în ziar, *studențimea română și-a dat sieși o bilă neagră în caietul ei de cursuri și de bună creștere.* Bietul Etienne avea dreptate când spunea că în moravurile acestei țări nu intră decât ingratitudine pentru cei ce fac un bine public. Obștea nerecunoscătoare – mai ții minte?

– Întotdeauna i-am spus lui Ștefan că nu face o demarcație între străini și familie! Cum mai poți să ai pretenții de la niște străini, când obligația

ta de bărbat, primă, este față de familie, nu față de obștea publică... În fine... Dar când propriul lui copil...

– Dar Sophie, biata Yvonne e un copil...

– Un copil, fie, un copil, dar un copil *terriblement égoïste*, te rog să mă crezi că discuția nu-mi este plăcută, și față de altcineva n-aș deschide-o... Dar măcar să fi întrebat ceva! Doar știe cum era când l-a lăsat, nu, nici cea mai mică întrebare... N-o interesează nimic în afara propriei ei persoane... Mai există și lucruri pe care le simți, le intuiești, chiar dacă cei mari ți le ascund, ca să te cruțe... Eu văd că tu eviți să-mi răspunzi, ceea ce înseamnă că ai cu totul altă părere, ei, bine... Ei, bine, știi ce face în clipa aceasta protejata ta? De o oră stă la oglindă, în camera ei, stă, se gătește și se admiră... Când am întredeschis ușa să văd ce face, era prea multă liniște și m-am îngrijorat, să nu fi avut un șoc, mi-am spus, să nu fi legat lucrurile între ele, boala lui, plecarea ei, rochiile... Ei, află că nu! Află că febletea lui stă și se admiră... Da, ar fi pentru el o ultimă lovitură să vadă și în privința aceasta Cel-de-Sus l-a cruțat. Nici nu știi cât de rău îmi pare că trebuie să recunosc, chiar în fața ta, asemenea lucruri...

– Da, uitatul în oglindă, da, e puțin...

Silită de evidență să recunoască, *à contre-coeur*, tante Margot, se așezase, picior peste picior, într-un fotoliu. Își scosese port-țigaretul, fuma, cu mâna stângă se juca, neatentă, cu șiragul de mărgele, lungi ca niște mătănii: două șiraguri de mărgele lungi, ce începeau să se poarte la aceste rochii foarte, foarte scurte, cu talia joasă, pe șolduri.

– Și, totuși, pe tine, ca mamă, n-ar fi trebuit să te îngrijoreze... Când ai un copil, la el trebuie să te gândești, nu la tine. *Tant mieux*, dacă are o fire mai rece... *tant mieux*... va suferi mai puțin în viață...

Biata tante Margot! Vorbea ca și când de pe atunci ar fi cunoscut suferința... Cu aerul de vampă pe care și-l confecționase la câțiva ani după căsătorie: părul tuns scurt, cu cărare într-o parte, o meșă acoperindu-i fruntea până la sprâncene, o eșarfă de mătase înnodată cochet la spate... Rochia foarte scurtă, care îi dezvelea genunchii mici, strânși în ciorapii fumurii, de mătase.

Vorbea ca și când de pe-atunci cunoscuse deja suferința. Nu, era încă prea devreme, prea devreme și pentru ea: escapadele lui Alexandru, renumele lui de *conreur*, fleacuri... Mai avea cincisprezece ani buni până să știe ce-i spaima, ce-i singurătatea, ce-i sărăcia, ce-i închisoarea, ce-s umilințele...

– Știu și eu... răspunsese Muti în șoaptă.

Răspunsul ei obișnuit, când se gândea la altceva. Era cu pălăria pe cap și își trăgea peste față voalul negru și lung; cu totul altceva decât voaleta cu picouri pe care obișnuia să o poarte.

– Yvonne! strigase, imediat, cu alt glas. Yvonne!

Se strecura în umbra balustradei, urcând în patru labe scara. Dâre inexplicabile de praf – observă – rămăseseră pe rochia neagră de catifea. De ce oare, se întrebă în mintea ei, cu iuțeala unui fulger, de ce oare nu măturaseră, de câteva zile, casa? Urca scara de-a bușilea, inima zgâlțâindu-i coastele, coșul pieptului, cu bătăile ei asurzite. Nu cumva acum avea să se deschidă o ușă, nu cumva tocmai acum avea s-apară de undeva Maria sau madam, Ana sau mademoiselle Lisette? Sau mai știe cine?

Încet, în vârful picioarelor, intrase în camera ei, se trântise pe pat, își vârâse degetele în urechi, și, multă vreme încă, o mai lăsase pe Muti să o strige.

2

Stă cu spatele la pendulă, ca să nu se panicheze, dar îi numără bătăile automat, strângându-și nervoasă buzele subțiri, mototolind între degete cartonașul. Printre sunetele rotunde, care se urmează unul pe altul, insuportabil de egal, de negrăbit, se strecoară fâșâitul subțire al respirației ei precipitate.

Și, în sfârșit, brusc, liniște. Atât de liniște, încât se aude boazeria casei trosnind, și se aude cum neobrăzata de babă foșnește ceva în baie. Douăsprezece – dacă nici în zece minute nu pleacă, poate să nici nu mai plece.

Până să reușească să ajungă în centru, orașul are să se închidă. Mai bine s-ar duce la ușă și ar ciocăni, ar fi posibil să i se fi întâmplat babei ceva. Deloc n-ar fi exclus, ba chiar, la vârsta și la grăsimea ei, poți să consideri o adevărată minune că până acum a scăpat. Cu toate că și Muti și ea de-atâtea ori au sfătuit-o:

– Fii mai atentă, madam Delcă, fii mai atentă, i-au spus mereu, cu regimul alimentar... De la o vreme, nu mai este deloc indicat să consumi grăsimi și dulciuri... Tensiunea, colesterolul, înțelege și dumneata, de la o vreme nu mai merge tot cu carne de porc prăjită în tigaie, așa cum spui că îi place soțului dumitale...

– Ei, carne de porc! Să fii sănătoasă de când n-am mai văzut io carne de porc!... Poate e luni și luni de când n-am mai pus carne în gură...

Așa le-a închis gura, de fiecare dată.

Încearcă să-și reprime fiorul de silă care o scutură ori de câte ori își imaginează ce s-ar fi putut petrece în baie. Poimâine, când vine Leana, are s-o pună să frece mai atent ca de obicei, să dea cu spirt, să dezinfecteze. Mai bine i-ar fi deschis ușa de la început! Mai bine i-ar fi dat banii și-ar

fi scăpat de ea! Aşa, tot o să fie silită, până la urmă, să-i dea, şi şi-a irosit şi dimineaţa! Silită să-i dea; silită, uite la ce ajungi. Vrei să faci un bine cuiva, unui om care ţi se pare sărman, pe care îl ştii de-o viaţă, şi ajungi să depinzi tu de el. Ajungi să dai oricât, numai să te vezi odată scăpat. Aceasta este soarta generoşilor, susţine Niki.

– Înţelege că aceasta înseamnă filantropia, râde Niki. *Tu te laisses faire*...

Niki, cu simţul lui practic, Niki care înţelege atât de bine realitatea... Fără îndoială că de la el a deprins şi ea un anume mod, mai lucid, de a vedea lucrurile: cu dificultate, cu întârziere, dar, la un moment dat, l-a deprins. Iată, în privinţa babei nu-şi mai face iluzii, cum şi-ar fi făcut altădată. Nu sentimentele, nu recunoştinţa o fac să vină mereu mai devreme faţă de data când au stabilit, de comun acord, c-ar putea să-şi ridice banii. Nu, e limpede: ea şi-a programat să tot vină cu o săptămână, cu zece zile mai devreme, anume ca să încaseze o sumă dublă. Nu cincizeci de lei, ci o sută... Şi nu-şi face nici un scrupul, aşa cum orice om, corect şi binecrescut, şi-ar face. Formidabil de vicleni sunt oamenii simpli, vicleni şi cu tupeu... Şi-atât de bine îşi cunosc interesul! Ei nu se pierd ca noi, cei cultivaţi, în plasa sentimentelor, a idealurilor, ei n-au fost de mici educaţi în acest mod... Nu, ei îşi cunosc interesul şi şi-l urmăresc, din aproape în aproape. Sigur, la un moment dat pot chiar să mimeze devotamentul, generozitatea, anume ca în felul acesta să te păcălească mai bine.

Aşa îi explică adeseori Niki.

– Aş putea să scriu un roman întreg... Şi nu un roman!... Douăzeci de romane aş putea să scriu despre tot ce-am văzut cât am trăit. Zece, douăzeci de romane...

Ar fi şi scris Niki, dacă n-ar fi venit vremurile care au venit. A citit atât, şi istorie, şi filosofie, a văzut atâtea în profesiunea lui de advocat... Ea, emotivă şi idealistă cum e, n-ar fi fost în stare să pronunţe nici cea mai penibilă pledoarie... Dar, din spusele lui Niki, a înţeles ce înseamnă să fii advocat: înseamnă să-i cunoşti pe oameni aşa cum sunt ei în realitate, nu aşa cum se pretind. A fost o profesiune, cea de advocat, o profesiune care a dispărut, cum au dispărut atâtea. Ce-a mai însemnat după 46 să fii advocat, când se intra în sală cu sentinţa gata ştiută, cu martorii aranjaţi? La ce-a mai servit advocatul de când procesele au început să se ţină cu uşile închise? Dacă ar fi fost timpuri normale ar fi scris Niki, pentru că a văzut multe, şi este atât de ta-len-taat! Un talent egal, şi de scriitor, şi de actor: totdeauna la curent cu cele mai noi bancuri, se pricepe să le adapteze la orice fel de situaţii, să le interpreteze... Oriunde merge, Niki, cu umorul lui, întreţine societatea. Şi mereu este la curent cu noutăţile din oraş, pentru că are un cerc întins de relaţii; când şi când, ea se mai trezeşte din partea lui cu o surpriză, ca atunci când a dus-o într-o vizită

lângă Biserica Armenească, și aici, cu cine se întreținea Niki? Cu un obișnuit al casei, un scriitor de ăsta nou – l-a tot văzut pe urmă la televizor, i-a văzut articolele pe linie în *Scânteia*, un scriitor apreciat de regim, cu situație, a povestit călătoriile lui în străinătate, cum Dumnezeu îl chema? În fine, acum are un lapsus. Și pictori i-a plăcut lui Niki să cunoască, și i-a plăcut să meargă în atelierele lor, nu ține la el în birou, rulate cu grijă, pânzele lui Mirea? Așteaptă numai și ai să vezi la ce valoare au să ajungă, îi spune câteodată. Și ea, cu discreția învățată de-o viață, nu mută în biroul lui un ac, nu deschide nici un sertar. Nu numai din bunăcuviință, dar și pentru că ea nici nu este o persoană curioasă: pe ea o interesează Tudor, dragul de el, o interesează Niki, a interesat-o Muti cât a trăit, câteva prietene în plus – și atât. Pentru ea nu contează, de fapt, restul lumii. Dar o flatează să știe că Niki are atâtea cunoștințe, pe mulți i-a întâlnit la tenis, pe ceilalți ca advocat. Numai Muti, mai ales de când au arestat-o pe pauvre tante Margot, numai Muti avea aprehensiunile ei nedrepte față de Niki. Numai ei i se păreau suspecte, și curiozitatea și foarte multele cunoștințe ale lui Niki. Bineînțeles însă că erau aprehensiuni nedrepte. Iată unde au fost aduși oamenii: să nu mai aibă încredere nici în propria lor familie...

– Este anormal ca un om de condiție să umble cu limba scoasă după toți nespălații... Nu numai să le accepte tovărășia, ci chiar să le-o caute... Iartă-mă, Yvonne...

Ce nedreaptă a fost Muti atunci când a spus toate astea! Dacă nu ne acordăm credit unii altora, cum să mai trăim? Cea mai machiavelică născocire a lor a fost să facă din fiecare un posibil suspect: să ne suspectăm unii pe alții – iată pe ce se bazează în fapt puterea lor! Toate ea le-a auzit și le-a învățat de la Niki... Când îl vezi atât de interesat de ce fac *ei*, când îl vezi ce bine îi judecă, și le judecă pe toate, cum ai putea tocmai pe el să-l bănuiești că face jocul securității? Bietul Niki, cu *flair*-ul lui, trebuie să fi intuit suspiciunile lui Muti! Mai ales în ultimii ani când avansase scleroza și ea nu se mai controla, când strecura aluzii ba unuia, ba altuia – ce situație penibilă, Dumnezeule!... Nu-i de mirare să fi spus asemenea lucruri și babei ăsteia, care nu mai iese odată din baie! Dacă nu am fi noi cei care să le dăm nas, ar mai avea atâta tupeu cât au? Biata Muti nu mai avea deloc control în ultima vreme. Și Niki, el, în fond atât de sensibil, cu *flair*-ul lui, nu se poate să nu fi intuit ceva! Sau chiar să-i fi ajuns la urechi... Dar nu s-a manifestat niciodată. Nimeni nu i-ar putea reproșa că s-ar fi abătut de la conduita cuvenită, din partea lui, niciodată Muti n-a auzit o vorbă rea. Și nici n-a încercat vreodată să se explice, de altfel explică vreodată Niki ceva? Nu explică nimic, pentru că așa este temperamentul lui, e discret, nu e ascuns, dar există om care să-și recunoască, mai repede decât el, vinovăția?

– Eu draga mea, eu sunt singurul vinovat, oftează.

Şi nu este în stare să vorbească mai mult. Ea însă, ca femeie, a reuşit să-l intuiască; în ciuda atâtor şi atâtor lucruri care s-au mai întâmplat, ea continuă să aibă încredere deplină, deplină în Niki. Muti, de pildă, nu înţelegea că cineva poate fi într-un mod gratuit curios din fire; că cineva poate avea această plăcere de a fi informat – o plăcere pe care, fără îndoială, lui Niki profesiunea de advocat i-a dezvoltat-o. Iar în privinţa micilor lui flirturi, Muti s-a dovedit cea mai intolerantă persoană. Să nu înţelegi că nu toţi oamenii sunt la fel, că bărbatul, mai ales, are din când în când nevoie de o mică schimbare, că sentimentele nu îi sunt neapărat afectate în acest mod... O mică distracţie, de la care el se întoarce relaxat, de obicei chiar mai atent, pentru că simte totuşi un sentiment de vinovăţie... Nu, spunea Muti, nu este deloc agreabil să ştie lumea că bărbatul tău este un *coureur*... Oricât ar fi fost Muti de tânără sufleteşte, importante în viaţă, pentru ea, erau aparenţele:

– Ca să susţii aparenţele îţi mobilizezi toată energia, şi chiar reuşeşti să trăieşti aşa cum trebuie, avea obiceiul să spună.

O, dar nu toţi oamenii sunt la fel! Nu trebuie să-i judeci pe toţi bărbaţii după nenea Jorj, care şi-a consumat energia în meseria lui, care avea o corectitudine de militar, şi, în rest, a fost un copil bătrân. Sigur, un asemenea bărbat este cu mult mai uşor de condus decât unul cu temperamentul, cu firea sociabilă şi activă a lui Niki. Probabil din cauza acestei firi prea active nici nu s-a putut apuca Niki să scrie! Când ai o fire dinamică, vie, cum să te mulţumeşti cu un asemenea mod, sedentar, de viaţă? Scrisul nu este un hobby potrivit pentru Niki, de lucrul acesta ea este convinsă, chiar dacă nu i-l spune. Şi dacă tot ştii că n-ai nici o şansă să publici ce scrii, atunci de ce îţi mai pierzi vremea? Ea nu l-a contrariat însă niciodată, dimpotrivă, l-a lăsat să viseze.

– Când am să ies la pensie, promitea Niki, am să mă aşez şi-am să scriu... De publicat, sigur că n-o să se găsească cine să-mi publice, dacă nu scrii după cenzura lor, cu partidul şi cu clasa muncitoare, în ruptul capului nu te publică... Dar eu am să-mi fac plăcerea să scriu? Toată viaţa mea n-am avut timp, şi a trebuit să amân, însă acum am să mă apuc...

Şi ea, bineînţeles, îl încuraja, sigur, îi spunea, este foarte normal să te apuci, la talentul tău, la cunoaşterea ta de oameni... Pentru că, o dată ieşiţi la pensie, oamenii se deprimă, chiar firea li se schimbă, încep a avea gânduri negre, bărbaţii mai ales. Însă, de lăsat nu trebuie să te laşi; după o viaţă întreagă în care ai fost tracasat, măcar acum să poţi şi tu să respiri. Şi, în genere, trebuie să te înveţi să iei din fiecare lucru doar avantajele. Iată, cât de greu îi este fără Tudor – oh, cât de greu! – se consolează spunându-şi că avantajele sunt mari. S-a putut vedea de ce este în stare

singur: că este în stare să-și facă o situație, un rost, pentru că nici acolo nu este atât de ușor cum cred unii și alții! Dar cel puțin nu va mai răspunde decât pentru vinile lui. Dar cel puțin știe că este liber. Cel puțin călătorește. Cel puțin are ceea ce aici nici după o viață n-ar fi reușit. Dar cel puțin...

Aruncă dintr-odată cartonașul în scrumieră – de-atâta timp îl mototolește, ca o caraghioasă, în mână. Se întoarce, se uită cu atenție la pendulă. Este aproape sigur că astăzi n-are să mai aibă timp să iasă. Nu că ar fi avut cine știe ce de făcut, singurul program al zilei, cununia religioasă a lui Țuțu, este abia diseară, dar o enervează să-și piardă chiar așa, chiar fără nici un rost, timpul.

Parcă totuși ceva foșnește în baie? Parcă...

Se întoarce și ia scrumiera de pe măsuță. Măsuța de servit ceaiul, rămasă aici, în colțul acesta întunecos de hall. Măsuța de ceai, încă întreagă; întregi și rotilele, și tava de servit, și marchetăria *vieil-or,* care o face să semene cu o tablă de șah. Biata măsuță! N-ar avea nevoie decât de un lustru, de cele câteva șuruburi care i-au căzut, și ar fi ca nouă. Un tâmplar serios, priceput, care și-ar ști meseria, n-ar avea mult de lucru. Atâta doar, unde mai găsești astăzi oameni care să-și știe meseria?

– Cum se mută, imediat, a doua zi, chiar, visa Muti, îmi chem tâmplarul și pun la punct mobila. Măsuța de servit ceaiul, *secrétaire*-ul, servanta care s-a cojit... Abia pe urmă mobila de sufragerie. Imediat, a doua zi chiar după ce se mută...

Câți ani irosiți în așteptare, până să coboare în propria lor casă, de la mansardă! Cât s-a zbătut și Niki, cât a vorbit cu multiplele lui cunoștințe! Numai o ființă neîncrezătoare cu Muti s-ar mai îndoi de el... Numai Muti putea să fie atât de suspicioasă: să susțină că atunci când Niki merge să pună o vorbă cuiva, sau să depună unui cunoscut memoriul, intră cu tupeu în clădire, trece cu tupeu pe lângă portar, tu rămâi afară, el urcă scările, merge la clozet, mai rătăcește cât mai rătăcește pe săli și pe urmă coboară, foarte sigur pe el. Și ție îți spune că a vorbit cu cineva foarte important, dar că nu poate să îi divulge numele... Aceasta era teoria lui Muti – altă nedreptate la adresa lui Niki. Ce dacă la nici un memoriu nu s-a primit răspuns? Câți se pot lăuda c-au primit răspunsuri la memorii în anii aceia? Bietul nenea Jorj s-a prăpădit cum s-a prăpădit, și ei au continuat să facă memorii pentru casă și să aștepte, înghesuiți toți în mansardă, ciocnindu-se nas în nas pe scară, coborând la baia de serviciu, spălând mizeria, scara, curtea în urma ălora. Mergând timorați în vârful picioarelor, vorbind în șoaptă...

– Închideți odată radioul, venea Muti, gâfâind, că Petruța își face iar de lucru pe la ușa noastră. Închideți-l, v-am spus de atâtea ori să renunțați... Nu înțeleg cum puteți, oameni în toată firea, să fiți atât de fără minte...

Ce să mai ascultați? Sandu Geblescu a avut dreptate, de mult ne-au vândut americanii...

Crezuse și Muti, o vreme, ca toată lumea, că lucrurile au să se schimbe; dar pe urmă nu a mai așteptat nimic decât să-și termine Tudor școala, să plece mitocanii de chiriași, și ea să-și aducă tâmplarul, pe care-l știa de o viață, și să își repare mobila veche.

– Au să se mute ei, spunea Muti, și-am să-mi chem tâmplarul... Se mută ei, pentru că nu vezi? Le cresc din ce în ce mai mari pretențiile, și pe el îl fac din ce în ce mai mare...

Lui ca lui, dar ei cum îi crescuseră! Ca și când nu în ochii lor apăruse cândva în poartă, cu un cufăr de lemn în mână, și cu niște cozi subțirele, strânse ghemotoc în vârful capului... Și lipăind prin casă desculță, cu călcâiele crăpate, și suflându-și nasul prin curte... Acum era directoare și părea tot timpul excedată de treburi! Să nu mai aibă vreme să-și aducă aminte că Muti a învățat-o ce-i o batistă, ce-i o periuță de dinți, și a convins-o să nu se mai dea cu gaz pe cap?

– Dacă tot i-ai făcut educația, învaț-o și să nu mai spună *ghivetă*... îi strecura câteodată Niki lui Muti.

Ironiile copilărești ale lui Niki, în care totuși el avea dreptate. Pentru că în această ocazie Muti a fost naiva: este o naivitate să îți închipui că poți schimba ceva în psihologia unor asemenea oameni, dacă îi tratezi de la egal la egal. Sau dacă le faci mărturisiri adevărate, dacă te umilești, în fața lor, să le faci. E o naivitate să îți închipui că ai putea să le câștigi încrederea, sau cel puțin bunăvoința. Nu, ei sunt mai șireți decât tine, iar de crezut tot n-au să te creadă, pentru că tocmai de aceea au ajuns unde au ajuns: pentru că ei cred mai puțin decât oricine. Ei sunt convinși că totul e o minciună, că toată lumea minte. Ei sunt cei care nu își fac despre nimic iluzii.

– La bine nu mă aștept din partea lor, spunea Muti, câteodată, dar cel puțin să nu ne facă rău... N-am nici o îndoială că i-au adus aici ca să ne supravegheze. Cum de au apărut exact atunci când a fost arestată biata Margot?

– Eeee, asta a fost demult, la început! Dar ce să mai supravegheze acum? dădea Niki a lehamite din mână. Ce rău pot să ne mai facă?

– Trăim asemenea vremuri, spunea Muti, încât oricât te-ai simți de nevinovat, nu se poate să nu-ți fie frică... Așa că n-aveam decât să răbdăm și să așteptăm...

Muti a încercat să intre în relații cu Petruța, poate pentru că pe el îl vedea mai rar. Cei ca el stau de dimineața și până seara în ședințe, cum or putea, Dumnezeu știe... De schimbat el nu se schimbase cine știe cât de când îl scoseseră din fabrică, ca să lucreze la securitate, și pe urmă îl

făcuseră activist, şi pe urmă îi ceruseră să-şi ia repede diploma, şi pe urmă îl făcuseră director. El se schimbase mult mai puţin decât ea, atâta doar că în loc de şapcă punea pălărie, şi nu ieşea din costum-cravată. Dar hainele se şifonau repede-repede pe el. Poate şi pentru că se îngrăşa din ce în ce: la început doar fălcile i s-au lăţit, pe urmă ceafa i s-a lăsat peste guler, a devenit greoi, a început să icnească pe treptele de la intrare. Fireşte, de vreme ce ai putea spune că una din probele de promovare este rezistenţa la chefurile lor, unde s-ar părea că se mănâncă şi se bea teribil. Mişcare cu atât mai puţin nu avea cum să facă – venea maşina, îl lua, venea maşina, îl aducea.

Probabil după astfel de indicii s-a ghidat şi Muti atunci când a spus că n-o să mai treacă mult timp, şi-au să se mute.

Şansa a fost casa cu lemne, de care se săturaseră. Li s-a oferit mai întâi Floreasca, dar Petruţa a refuzat, pentru că la etaj îi era greu cu câinele. Când li s-a oferit apartamentul pe Roma, nu l-au mai refuzat. Şi-ntr-o zi, incredibil! S-a lăsat liniştea în casa ce părea atât de imensă acum, încât te şi teroriza, când auzeai trosnind boazeria!...

Dar oricât ai avea tăria să înduri, de multe ori nu mai ai ocazia să te bucuri de ce-ai aşteptat. Nu terminaseră zugrăvitul şi curăţenia, atunci când Muti a început să insiste să meargă după tâmplar. Cum să termini? Lăsaseră o mizerie în urma lor! O jale! Niki a găsit prilejul să amintească desele propuneri pe care le făcuse el în timpuri dificile, ca să fie vândut ce era mai preţios. Dar aici, să fim drepţi, nu avea dreptate! Nu prea am avut noi lucruri cu adevărat de valoare, şi la acea vreme când se pusese problema să fie vândute, şi la Consignaţia, şi la talcioc s-ar fi luat preţuri derizorii pe ele. Aşa că probabil tot mai bine a fost că Muti a ţinut cu atâta încăpăţânare la lucruri. Şi, ca să-i facă plăcere, a mers într-o după-amiază cu ea, să-şi găsească tâmplarul. Undeva pe lângă Piaţa Mare, pe lângă Bărăţie. Muti nu-şi mai amintea exact unde avusese tâmplarul ei atelierul, aşa că au orbecăit amândouă, de braţ, o bună bucată de vreme.

– Cocoane cu pălărie! Cocoane cu pălărie! strigau după ele nişte haimanale.

Pierduseră aproape speranta, se şi întunecase, când, în sfârşit, au nimerit strada din întâmplare. Au intrat într-un gang, o mizerie, un miros îngrozitor, au bătut la tot felul de uşi... Ca să afle că tâmplarul lui Muti se prăpădise cu o săptămână înainte! Ei, biata Muti, dintr-o dată a fost atât de şocată... Atât de dezorientată... Parcă n-ar mai fi existat nici un altul care să-l poată înlocui... Totul din cauză că se gândise anume la el, ani de zile. Pe urmă şi acea neîncredere a bătrânilor faţă de oamenii noi, pe care nu au apucat să-i verifice. Orice tâmplar i s-a mai propus pe urmă, Muti s-a eschivat sau chiar a refuzat: îşi pierduse, biata de ea, entuziasmul...

Dezbracă paltonul, traversează hall-ul, intră în antreu, agaţă paltonul în cuier. De enervare un muşchi îi zvâcneşte pe obrazul stâng. Ia pălărioara de fetru şi vulpea, urcă scara, deschide uşa la dormitor, deschide uşa şifonierului, le aşază pe amândouă cu grijă pe raftul de sus. Oftează. Până la urmă, ai să vezi că va ajunge să-i dea şi banii. Afurisită babă!

– *Ei cincizeci de lei nu înseamnă de fapt chiar cine ştie cât... Ai dat cincizeci de lei, dar te-ai distrat toată ziua... Dacă te gândeşti bine, nici nu-i chiar atât de scump!*

Cam aşa are să-i replicheze Niki, atunci când are să audă toată istoria de azi.

– *Madam Delcă a voastră este chiar un personaj... Am cunoscut destule ca ea! Ei, dacă le-aş descrie...*

Pe faţa sănătos bronzată râsul îi va fi conciliant, dar neliniştit, şi ochii au să-i fugă în lături, ferindu-se s-o întâlnească. Nici un motiv special ca să-i evite privirea, nici ca să vorbească atât de repede, parcă la întâmplare, ca şi când s-ar teme de întrebările pe care, în realitate, niciodată ea nu i le pune. După atâţia şi atâţia ani trăiţi împreună, simţi atât de multe într-un râs fals! Şi totuşi, *pauvre* Niki, ar putea să nu fie neliniştit. Ar putea fi sigur că nu riscă să audă de la ea nimic dezagreabil, de vreme ce îi cunoaşte convingerile şi comportarea obişnuită. Buna educaţie te obligă să-ţi stăpâneşti pornirile, aşa cum te obligă să te faci că nu vezi ceea ce l-ar umili pe cel de lângă tine. Şi dacă aşa te-ai format, orice ieşire nesocotită tot pe tine te va învenina; tot ţie are să-ţi lase o senzaţie neplăcută – de înjosire, de iritare.

Atunci când dragul de Tudor, în penultima scrisoare, l-a rugat pe tatăl său să fie mai mult acasă, să mai renunţe la desele lui ieşiri, Niki a fost froasat câteva săptămâni. Este bineînţeles convins că ea e cea care s-a plâns, şi lucrul acesta în mod special a durut-o: după o viaţă petrecută împreună, să nu ştii la ce te poţi aştepta, şi la ce nu, de la un om! De atunci, când se află lângă ea pare încă mai neliniştit ca de obicei – încă mai nesigur. Fără nici o îndoială, aşa va arăta şi azi, când se va întoarce.

Aparent surâzând îngăduitor – de fapt liniştindu-se, pe măsură ce simte că ea nu are de gând să deschidă subiectul periculos –, el are să aşeze, grijuliu, pe braţul fotoliului, ceşcuţa de cafea, golită. O desprindere mai veche are să-l facă să se ridice imediat; şi totuşi, va încerca să arate că nu este deloc grăbit, că absolut din întâmplare s-a apropiat de uşă.

O mişcare contradictorie – să plece? să mai stea? – pe care, bineînţeles, ea n-are s-o comenteze. Ea se va face că nici nu o observă.

– *Nu mă mir de ce ţi s-a întâmplat*, are să continue să vorbească, însă, *plimbându-se cu mâinile la spate, cu paşi mari, prin sufragerie. Ar trebui, chiar, într-un fel să mă bucur pentru că doar aşa, doar izbindu-te de realitate,*

ai putea şi tu să înţelegi pe ce lume trăieşti... Pe ce lume trăim. Deşi, după toate prin câte ai trecut – doar ai fost atâţia ani în serviciu, şi totuşi ai trăit, plutind –, dacă până acum n-ai înţeles, nu ştiu, nu cred că mai este vreo şansă să înţelegi vreodată. Pentru că, observă, unde mai vezi tu pe cineva dispus să întindă o mână de ajutor cuiva? Cum poţi să nu-ţi dai seama cât de mult s-au schimbat vremurile, şi oamenii o dată cu vremurile?

Va fi ora de după-amiază când mai totdeauna îşi ia racheta din cuier şi pleacă. Dar astăzi a lipsit de dimineaţă, aşa că probabil până la urmă va renunţa să mai plece. Încă neîndrăznind să creadă că l-a oprit definitiv, ea va surâde, măgulită de interesul pe care vorbele lui i-l arată. După atâţia şi atâţia ani, după atâtea dezerţiuni şi atâtea întoarceri, iată-i cum stau de vorbă, la fel ca în primii ani. În penumbra hall-ului, obrazul lui bronzat încă mai pare tânăr; aproape tânăr îi pare şi trupul, îngrijit îmbrăcat, pe care mult timp a reuşit să-l ferească de burtă. Numai ochii de la o vreme îl îngrijorează pentru că, în lumină şi fără motiv, au început să-i lăcrimeze.

– *...pentru că tu, spre deosebire de mine, şi după treizeci de ani de regim comunist, încă te mai simţi datoare să te comporţi după cum îţi cere rangul. Da, da, nu râde, nu protesta, chiar despre aşa ceva este vorba! Chiar dacă tatăl tău vitreg a sfârşit cum a sfârşit, chiar dacă mătuşa ta s-a nenorocit în puşcărie, chiar dacă toţi cei ce te-au anturat şi pe care i-ai admirat în prima ta tinereţe au păţit la fel, tu parcă nici nu ai observat că s-a schimbat ceva. Ştii bine ce se întâmpla cu animalele care nu se adaptau când se modifica radical clima. Ei, bine, tu crezi că nu faci la fel? De ce să te simţi obligată să dai pensii oamenilor de casă, să împarţi haine de câte ori ai ocazia, să duci oala madamei Ana, doar ca să n-o trimiţi la azil? Când şi aşa stăteam înghesuiţi şi terorizaţi, tu, şi mai ales Muti, găseaţi momentul să vă mai faceţi asemenea scrupule! Şi pe stradă, de atâtea ori te-am observat cum îţi deschizi poşeta la fiecare cerşetor! Ţi-am atras de atâtea ori atenţia că majoritatea lor sunt escroci, şi mai sănătoşi ca noi, dar nu ţi-a servit la nimic! Nu ţi-a fost cu nimic o învăţătură de minte...*

E acrişor tonul lui, dar nu poţi, după o viaţă întreagă, să mai aştepţi declaraţii. Totuşi o măguleşte că el vorbeşte atât de mult despre ea, iar în dosul cuvintelor zeflemisitoare (dar când nu este zeflemisitor Niki?) încă stăruie acel mic complex care nu l-a părăsit de când a cunoscut-o. Oricât s-ar schimba lumea în jurul lor, *pauvre* Niki, în sinea lui, nu va uita niciodată că el este fiul unui mic negustoraş din Obor. Că prin mariajul cu ea a avut acces la o lume superioară...

Acest lucru, pe care ea singură l-a înţeles, a înduioşat-o.

Pauvre Niki! Această mică rană a lui – pe care doar ea în lume i-o simte – a determinat-o să-i treacă atâtea cu vederea! A fost tolerantă cu

el, din diverse motive, dar de înțeles doar în ultimul timp a reușit să-l înțeleagă... Are încă sub pleoape acea noapte de Crăciun – ultimul Crăciun pe care l-au mai făcut împreună, cu Muti încă bine și cu dragul de Tudor în țară. Dragul de Tudor era cu prietenii, cu *gașca,* cum își spuneau ei, la ski, pe munte, totuși ea a insistat să se facă la ei acasă Crăciunul, ca totdeauna. Și chiar le-a reușit un Crăciun animat, făcuseră rost de brad, de fapt era molid, a avut chiar o discuție cu Niki, o discuție în genul lui, că decât molid mai bine să fi renunțat... Dar totul a ieșit cum trebuie, și până la urmă el a recunoscut că n-a avut dreptate... Un Crăciun cât se poate de reușit, erau cu toții, și Lilly cu Victor, și Ortansa cu Radu Priboianu, și nepotul generalului Petrescu cu nevastă-sa, oameni tineri, la patruzeci de ani, ea nu prea reușită.

– *Est-ce qu'elle est née?...* vorba lui Muti.

Bietul general a suferit mult când s-a făcut acest mariaj! Iar ei i se cunoaște încă și acum originea sănătoasă – și în alură, și în comportare: nici până la vârsta aceasta nu a învățat ce să facă cu mâinile, și oricâtă silință ți-ai da, este imposibil s-o faci să converseze normal. Cel puțin este însă la locul ei...

Au pus deci la pick-up colinde, au ascultat *Stille Nacht,* au cântat în cor *Florile dalbe,* s-au produs ca să își primească pachețelul de la Moș Crăciun, chiar ea cumpărase pentru fiecare câte ceva potrivit, și toți au recunoscut că aceasta a fost partea cea mai plăcută a serii. Bineînțeles că dintre toți, cel mai reușit a fost Niki! Au adus-o apoi și pe Muti, au așezat-o într-un *rocking-chair...* Au stins apoi lumina și are încă în fața ochilor, atât de viu, cum sclipeau verde-portocaliu globurile în întuneric! Și pe urmă, imediat, lumânările electrice cu capetele roșii, exact-exact ca niște feștile! Și pe urmă artificiile! Numai Niki era cam nervos, fiți atenți, fiți atenți, spunea, nu uitați că nu este un brad adevărat! Nu uitați că molidul din nimic se aprinde!

De fapt, nu s-a petrecut nici un incident neplăcut și când s-a uitat pe geam a avut o plăcere teribilă, o plăcere ca în copilărie: ningea cu asemenea fulgi mari, pufoși, încât într-o oră se acoperiseră și casele și mașinile... A rămas un timp așa, să se uite pe geam, în casă era o veselie deosebită, se râdea, se făceau glume, nu se simțea nevoie de prezența ei de gazdă, așa că și-a permis câteva secunde de relaxare și s-a uitat pe fereastră. Îți rămân în minte clipe din viață când te-ai simțit fericit, inexplicabil fericit, vezi tu, mai târziu. Mai târziu îți dai seama că acea clipă de fericire și liniște era pândită de necazuri mari ce nu peste mult timp aveau să se declanșeze, totuși păstrezi o amintire bună de-atunci. Așa păstrează ea o amintire plăcută de când s-a uitat prin fereastră, în stradă, deși nu era nimic deosebit: perechi grăbite care se întorceau mai devreme de unde

fuseseră invitate, cântecul acela oribil și fără sens cu un iepuraș și cu colindători puțini, și nici măcar unul care să mai știe cântecele vechi. Nu se mai știe decât cântecul acela oribil și fără sens cu un iepuraș și cu Ștefan, sau Mihai, cu care te asasinează prin tramvaie încă de prin noiembrie. Și totuși, în seara aceea, privind când în cameră, când pe geam, fusese fericită ca altădată – ca atunci când era copil, când trăia Papa, când tante Margot era nelipsită la toate Crăciunurile, cu oncle Alexandre... Se retrăseseră toți la o oră rezonabilă; Muti era ușor agitată, cine știe ce suveniruri se treziseră o clipă în mintea ei, și a fost o mică problemă până să adoarmă, ceea ce l-a agasat pe Niki. Sigur, trebuie să aibă și el stress-ul lui, uneori din nimic se enervează, bineînțeles, educația îl determină să se abțină, dar ea, cu intuiția ei, îl simte că se enervează. Și când se întorsese în sufragerie, Niki, cu agitația copilărească pe care o capătă atunci când bea un pahar în plus față de cum este obișnuit, a pus în brad toate artificiile și, când ea a intrat, le-a aprins dintr-o dată pe toate:

– Niciodată cu tine nu m-am simțit în largul meu, i-a spus atunci când s-a stins ultima explozie albă de lumină.

A fost atât de șocată, încât a rămas fără glas! Și dintr-o dată înverșunarea, pe care proasta lui comportare o crease în ea de atâția ani, s-a topit... Rămăsese în locul ei ceva ciudat, un sentiment aproape măgulitor pentru ea, și pentru el un gen de milă. Un bărbat orgolios suportă greu superioritatea femeii lui – cam aceasta era ideea care reieșea din frazele lui încâlcite. Continuase să bea, amețindu-se din ce în ce mai tare, vorbea ușor incoerent, și articula cuvintele cu dificultate.

– Eu sunt singurul vinovat, tu nu ai nici cea mai mică vină... repeta.

Își justifica, pentru prima oară în fața ei, aventurile galante de o viață, și plecările de acasă, chiar și răceala față de Tudor; chiar și acest lucru îl recunoștea atunci, că nu totdeauna își îndeplinise îndatoririle de părinte.

Acea seară de Crăciun pe care, mult timp, ea a crezut-o o seară a reechilibrării mariajului lor; din păcate, însă, nu s-ar putea spune că ceva s-a schimbat de atunci. Ba chiar dimpotrivă, dacă te gândești la întârzierile, la absențele lui, din ce în ce mai frecvente în ultima vreme.

– Unde mai vezi tu, are să continue Niki, așezându-se la loc în fotoliu... Unde mai vezi tu pe cineva dispus să întindă în mod gratuit o mână de ajutor cuiva? Schimb de servicii, da, asta da... schimb de relații, atenții pentru serviciul făcut – iată singura lege pe care nu o calcă nimeni... Nimeni nu îți mai ridică de jos nici un pai dacă nu l-ai atenționat dinainte... Ai să-mi spui că nu este este nimic nou aici, că totdeauna așa a fost, corupție, fanarioți, moravurile acestui loc... Că de două mii de ani așa este lumea... Sigur, eu nu te contrazic, aceasta-i lumea din jur și n-o s-o schimbăm nici eu, nici

tu, nici nimeni... Spun doar că tu ar trebui să te schimbi, ca să nu mai ai deziluzii...

Cam aceasta va fi încheierea... Îi aude glasul zeflemitor și acea veche, foarte veche umbră de tandrețe în ironie. Totuși, tandrețe. Oricât ar fi Niki de lunecos, aici nu poate să se înșele... Ceva ce nu s-ar putea altfel numi decât tandrețe...

Îl va asculta, deci, ca de fiecare dată cu un sentiment de triumf, a reușit, în fine, să-l aducă pe acest teren bine cunoscut, care este doar al lor. Pe acesta – este convinsă – nu-l mai împarte cu nici una dintre cele care i-au otrăvit existența. La fel ca și acum treizeci de ani, el îi deschide ochii asupra vieții, iar ea îl ascultă, cu o expresie de atenție încordată pe față. Uneori chiar se gândește în altă parte – însă îl aprobă din ochi, la intervale de timp egale. Din când în când îi mai aruncă o întrebare ajutătoare, așa cum cățelandrul care se gudura pe lângă Tudor venea de fiecare dată cu mingea în gură. Aducea mingea anume ca băiatul să o arunce din nou, el să alerge spre ea în salturi mari, să se oprească la jumătate de metru, o clipă să stea nemișcat și să miroasă asfaltul. Pe urmă să ia din nou mingea, s-o ducă, supus, la picioarele lui Tudor, iar la cel mai mic gest de mângâiere al lui să sară – înalt, încordat ca un arc.

Și scoțând de bucurie mici lătrături, să-și rezeme labele din față de trupul băiatului.

– Eeee, să știi că pe ziua de azi ai făcut o pomană! Să-ți dea Ăl-de-Sus sănătate... Să fii sănătoasă, și să te bucuri de bărbat... Că ai bărbat frumos, și bun, și de treabă.

Ce s-a mai speriat, Doamne sfinte! Să te trezești dintr-o dată cu baba că-ți apare în spate! Nu, că acum s-o vadă și călare pe mătură, tot n-o să se mai mire! Și uite-o că nici gând n-are să plece! Uite ce înseamnă lipsa de educație și de obraz... Uite-o cum râde cu gura până la urechi și cum își arată dinții! Ca să vezi de ce a trebuit să stea atât: din cochetărie – să-și potrivească dinții! Acum o jumătate de oră, când a dat de ea în curte, era știrbă, și-abia se înțelegea ce vorbea. Ei, să vezi ce haz are să facă Niki când are să-i povestească...

– Nu mă mir de ce ți s-a întâmplat, are să-i spună. Dar întâmplarea, vreau să-ți spun de pe-acum, nu-ți va servi la nimic! Vei rămâne tot așa cum ești... Nu-ți va fi cu nimic o învățătură de minte...

Și chiar așa, chiar așa este! Numai firea ei delicată și indecisă, numai neputința ei de a spune direct, pe față, ceea ce gândește, o fac să intre dintr-o încurcătură într-alta. Dar de data aceasta, s-a terminat! Are s-o dea pur și simplu afară pe obraznica asta! Iar de cei cincizeci de lei – nici vorbă! Și să dispară înainte să vină Niki la masă, că lui nu-i face plăcere s-o vadă...

– Ei, madam Delcă, ce atâtea mulțumiri! Ce atâta vorbă... Și eu mă bucur că ne-am întâlnit, drept să-ți spun mi-ar fi părut rău să fi aflat că ai făcut drumul până aici degeaba... Pentru că a doua oară știu cât ți-ar fi venit de greu... Știu eu cât de greu ne mișcăm la vârsta noastră...

3

Ca s-o vezi cât e de cărpănoasă, că stă pe-ntuneric, aici, unde mă-sa ținea totdeauna lămbile-aprinse! Nici când a sunat telefonu, și-a dat fuga să răspunză, nici atunci nu s-a simțit s-aprinză lumina. Sau să fi zis:

– ...ia loc și dumneata, madam Delcă, c-oi fi și dumneata obosită... Ia loc, așteaptă-mă să mă întorc, mai schimbăm și noi două o vorbă...

Ți-ai găsit! Nici cu curu nu s-a uitat la mine, numa bâști la telefon! Să nu fi fost telefonu, îmi dădea catrafusele – repede-repede. Așa, m-a lăsat baltă, pe întuneric. Și io, mai să-mi rup picioarele pân-să nemeresc fotoliu. Fotoliu de piele – ăl de i-a pleznit pielea, și a pus peste el covoare și perne. Fotoliu-n care sta madam Ioaniu... Cât sunt io de namilă, da-n fotoliu ăsta mă simt mică.

Își întinde picioarele umflate – o înjunghie de-i sar ochii din cap – oftează, își reazemă ceafa de spătar.

Vezi că nu degeaba se cuibărea baba în el! Că după ce fusese bolnavă și-ncepuse să se miște pân casă mai greu, nici că mai puteai s-o dai jos dân fotoliu. Și de cum intrai te trăznea mirosu: de cărți vechi, și de igrasie, și de carne bătrână. Că slăbise madam Ioaniu, și ochii-i avea mai sticloși, și-avea și-un mers tremurat, și părul, alb tot, începuse să i se rărească. De unde era atât de des, că-l fila, ajunsese câteva fire; s-a tot rărit, s-a tot rărit, până îi vedeai pân el țeasta. Da baba tot își mai împletea o codiță subțire, și de ce trecea timpul, d-aia se tot subția codița babii. Uite-așa, cât degetu de la mână, și la urmă cât o codiță de șoarice ajunsese codița babii. Și numa-n fotoliu o găseai, și numa cu urechile ciulite sta. Poate i s-o fi urât, ore întregi, singură, și dac-auzea pași pe scară, odată și învia.

– Cine-i? făcea. Cine-i acolo? făcea, cu vocea aia a ei, gâjâită.

– Io sunt, îi ziceam, când ajungeam sus, în capu scării. Io sunt, ce, nu mă mai cunoașteți?

Că așa mă pusese vulpea de Ivona să-ntreb. Vroia să vază dacă mă-sa mai e cu mințile-ntregi, findcă tot sta cu ochii ăia holbați la perete și nu mai scotea nici o vorbă. Și prefăcuta de Ivona, asta voia să vază: poate să scoață, sau nu, de la cec banii babii, și să-i treacă pe numele ei și-a lu bărba-su? Aici se-nțelesese 'ei, Tanda cu Manda, e materialistă Ivona,

materialistă și cărpănoasă, d-aia mă și pusese să-ntreb. D-aia, cum ajungeam lângă fotoliu ei, o-ntrebam:

– ...ce, nu mă mai cunoașteți?

Și madam Ioaniu se zgâia la mine cu ochii sticloși. Avusese ochii albaștri-albaștri, da' de la o vreme parcă și ochii i se decolorase. Poate nici să nu mai fi văzut mare lucru cu ei, că-ntr-o vreme se plânsese de albeață, și asta, e știut, dac-o ai, nu mai trece. Ea știa ce boli mai avea și ce nu. D-apoi că și trăise destul, mai-mai să ajungă suta.

– Te cunosc, zicea după un timp, cu glasu ăla al ei, gâjâit. Te cunosc, tu ești Vica.

Se stafidise madam Ioaniu, se gheboșase – uite-așa făcuse o cocoașă-n spate! Și la față se zbârcise, de era cute-cute. Și după un timp chiar că nu mai știa cine intră, cine iese din casă, ea sta numa cu ochii holbați la perete și mai făcea târș-târș de colo-colo. Toată viața fusese strânsă la pungă, da acu, ce-o fi fost și-n capu ei, că luase obiceiul să strângă de pân casă tot ce găsea: bucățele de pâine, și petice, și hârtiuțe, și dopuri de sticle, și scobitori... Ce nici nu ți-ar fi trecut pân cap, ea aduna și strângea într-o boccea. Își făcuse, așa, o bocceluță, și o pitea. Ea știa unde-o pitea, de nu o mai găsea ăilanți, să-i dea de urmă. Vezi că tot mai ținea ea minte ceva, dacă își mai aducea aminte de bocceluță.

– Sunt necăjită cu Muti, mă tem că s-a sclerozat, se plângea zmintita de Ivona. Sunt necăjită, vaaai, ce an îngrozitor, sunt unii ani care încep prost și tot așa o duci din necaz în necaz...

Chipurile se văita că plecase Tudor, băiatu. Ca și când cineva ar fi crezut-o că ei nu-i convenea că rămăsese Dincolo!

– Sînt necăjită cu Muti, și mi-e teamă în starea ei să nu facă vreun gest necugetat... Să nu lase apa deschisă, să nu dea foc, să nu plece de-acasă...

Asta cel mai des mi se plângea când da pân vreun colț de bocceluța babii.

Și-ntr-o zi, chiar așa a fost. Într-o zi, madam Ioaniu chiar că a dispărut. A venit ei acasă, și-a găsit ușa dată de pereți. Atâta noroc ce-a avut cu Cristidoaia, c-aia cum își vâră nasu-n toate, când s-a dus la alimentară, i s-a părut că nu-i lucru curat dac-a văzut ușa lu madam Ioaniu dată de pereți. Și-a dat telefon la servici, la Vulpe.

Și-a răscolit ei, vulpea de Ivona și cu zurliu de bărba-su, a răscolit ei cartieru, a-ntrebat și la miliție, și la spitale. Pe unde n-a fost ei atunci, pe unde n-a alergat putoarea de Niki, d-a ajuns el și pân la morgă... A alergat de i-a ieșit limba d-un cot, nu că murea el de dragu lu soacră-sa, da ce-ar fi zis lumea?

Ar fi zis lumea că dacă nu mai e-n casă băiatu, el s-a pus pe soacră-sa cu traiu rău, și-a făcut-o să își ia lumea-n cap. Că madam Ioaniu plecase

aşa cum era, într-un capot de diftină, d-ăla de i-l lucrasem io, închis în faţă la nasturi. Şi fără poşetă plecase, n-avea un act la ea, n-avea nimica...

Atâta noroc a fost că atunci era cald, era vară. Să fi fost mai? Să fi fost iunie? Şi mai mare noroc a avut madam Ioaniu c-a dat peste ea un domn care, vezi, c-o ştia. Un domn mai în etate, un domn bine, de pe vremuri. Se ştia ei din văzute, şi el, dac-a recunoscut-o, mai cu şosele, mai cu momele, peste vo câteva ceasuri, uite-aşa, a adus-o.

D-atunci sta Vuplea numa cu ochii pe mă-sa. Şi uşa o ţinea-ncuiată de două ori, şi cheia o ţinea pitită. Da pentru orice caz, tot îi pusese pe bozunar un bilet, şi uite-aşa, o hârtie albă, prinsă, c-un ac de siguranţă: MĂ NUMESC SOFIA DENISA IOANIU ŞI LOCUIESC PE STRADA CUTARE, NUMĂRUL CUTARE, TELEFON...

Parc-o vede pe madam Ioaniu cum sta ea-n fotoliu, peste huse, peste covor – sta baba ca ţiganu-mpărat... – şi cu hârtia prinsă-n piept, s-o ştii că cine este... Se făcuse mică-mică, şi cu cocoaşa-n spate, şi cu coada aia albă, subţire, ca de şoarice. Sta madam Ioaniu, cu ochii zgâiţi la perete, şi nu scotea nici un cuvinţel; că intra cineva, că ieşea, ea n-avea habar; putea să vină oricine şi să golească casa.

De nimic nu mai avea habar baba. D-aia-i şi pusese în piept fii-sa biletu. D-aia scrisese toate alea-n bilet, fincă, dracu ştie cum, Doamne iartă-mă, da' dân când în când baba tot dispărea: ori că era mult mai vicleană ca ei, că se ştie că ăştia de cade în mintea copiilor e de-o viclenîiieeee... Ori că i-o fi deschis pe furiş uşa putoarea de gineri-su, să se vază odată scăpat: s-o lovească tramvaiu, să-nghețe de frig – că tot dezbrăcată pleca soacră-sa... I s-o fi urât cu ea-n casă, să tot dea cu ochii de momâie, acolo-n fotoliu, mică-mică, şi cu cocoaşa-n spate, şi cu ochii zgâiţi. Şi de la o vreme Ivona îi punea peste fotoliu o muşama; se vede că i s-o fi slăbit băşica udului şi madam Ioaniu îşi da drumu pe ea, ca copiii mici. Aşa că i-o mai fi deschis uşa pe furiş. Că de la unu ca el te-aştepţi numa la rele...

Şi vezi că soacră-sa-l ştia, d-aia nu-l suferise o viaţă. D-aia-l şi scrisese pe Tudor pe toate carnetele, d-aia voia să-i lase numa lui averea. Şi după ce-a plecat Tudor, şi după ce i-a trecut babii aprinderea de plămâni, ginerii-su a-nceput pe lângă ea: ni-ni-ni, că să vezi, c-o fi, c-o păţi, dar acum, dragă Muti, gândeşte-te dacă merită acest stat să încaseze banii pe care i-ar încasa dacă s-ar petrece vreo nenorocire... Dar baba, ce să vezi? De vicleană ce erea, se tot făcea că nu înţelege, adică ăla ce vrea? Ăla ştia el bine ce vrea: vrea să-i treacă pe ei pe carnete – pe el şi pe bleaga de Ivona în locul lu fi-su.

Ştia el ce vrea, da nu-i venea lui s-o zică de-a dreptu, şi tot mai pe ocolite umbla. Că-n faţa lu soacră-sa n-avea nas, nu-ndrăznise el toată viaţa să se ia în gură cu madam Ioaniu: finc-atunci când sor-sa Margo era la puşcărie,

și bărba-su, generalu, tot acolo, zurliu de Niki plecase d-acasă. O lăsase pe Vulpea cu copilu mic, și plecase c-o Matracucă. Și după câțiva ani s-a întors – nu-i dăduse divorțu, se lăsase de Matracucă, el știa ce făcuse. Venise cu coada-ntre picioare, și madam Ioaniu nu-i scosese ochii, nu-i zisese nimic, da tot îl mai făcea să-și aducă aminte că ea – baba – ținuse casa cât lipsise el. Că ea vânduse covoare, bijuterii, că ea deschisese și pensiunea. Așa că d-aia nu putea el în fața lu soacră-sa să deschiză gura. Nici să-i spuie soacră-sii de-a dreptu că azi-mâine ea o să crape și să-l puie pe el pe carnete. Și baba, vicleană, se făcea că nu pricepe ce vrea el să-i spuie. Încă nu se ramolise baba, avea ea ceva-n cap, că-ntr-o zi a scăpat-o gura: că ar vrea s-o puie pe Ivona pe carnetele ei, ca să fie și ea liniștită, s-o știe asigurată la bătrânețe. Atâta mi-a zis și nimic mai mult. Da liniștită tot n-a fost, că știa că n-are bază-n fii-sa. Știa că bleaga de fii-sa tot ce-auzea se ducea și i le spunea lu bărba-su. Ce vroia ăla, aia făcea din ea. Și Ivona i-ar fi spus imediat lu bărba-su că mă-sa a trecut banii numa pe numele ei.

Nu e ea-n stare să ție vun secret de el, și ori îi punea banii pe numele ei, ori îi punea pe numele lui, totuna era.

Totuna. Așa că atunci când s-a văzut baba fără nepotă-su, de focu lui s-a ramolit, și de necaz c-a ajuns la mâna lu gineri-su. C-altfel ce să fi fost în mintea ei de aduna tot ce găsea pân casă: petice, scobitori, dopuri, oase de la mâncare? Le strângea așa, făcea o boccea și-o pitea, să plece cu ea în lume... Oricât se ramolise, tot știa c-ajunsese la mâna lu gineri-su și știa că de la unu ca el n-ai la ce să te aștepți, decât numa la rele.

E-he, îl mirosise ea demult, demult îl vânduse ea și-l cumpărase – numa zmintita de fii-sa nu se uita-n gura ei. Că ce i-a zis Putoarea de Niki, Zmintita a crezut toată viața; și dac-o punea ăla să-nghiță flăcări, păi să nu crezi că n-ar fi făcut-o, numa să-i intre-n voie. Păi uite-o și-acu ce se mierlăie la telefon și ce-și bate el joc de ea, și ea nu știe cum să-i mai cânte-n strună.

– Și chiar crezi că n-ai cum să ajungi mai devreme? Bine, nu insist, vroiam numai să știu dacă te aștept... Nu, doar știi că pentru mine masa e o pură formalitate... Nu, dacă-ți spun... da, bine, da, bine, atunci sigur că am să iau ceva... Atâta doar, spuneai că vii azi devreme... Cum, dar chiar dimineață spuneai, chiar dimineață, înainte să pleci ai spus-o...

He-he, bine-ți face, bine-ți face... Vezi că nu mai ești așa îmbățoșată ca adineaori când îmi stăteai ca jandarmu la ușa umblătoarei, înhăimurată cu paltonu pe tine și cu cipilica, numa bine s-o iei la goană cum ies? S-o iei la goană și să nu mai dai ăi cinzeci de lei! Ei, Vulpeo, Vulpeo, la viclenii și la zgârcenie nu te-ntrece nimeni! Da iete la el cum îi cântă, și iete la ea cum joacă, cu tălpile pe cărbunii încinși, ca ursul!... Iete la ea ce să mierlăie, când ar trebui să-i dea cu telefonu-n cap; da mai du-te la dracu, la farfuzele tale, du-te-nvârtindu-te, și să te întorci când s-o-ntoarce mama de la groapă!

Dac-ar fi femeie-ntreagă, să-i zică asta și să-i dea cu telefonu-n cap, odată l-ai vedea că vine, fuga-fuga, și cu coada între picioare...

Da' la unu ca el, care nici o bază n-ai să pui, la unu ca el s-ar putea să se ducă, și dus să fie! Ee-tee, ducă-se învârtindu-se! Că doar n-o să ție Matracuca boșorog la ușă, numa pentru pensia lui... He, he, că doară nu-i proastă Farfuza, că nu degeaba-l așteaptă ea, nu degeaba-l pândește ea ca păianjenu, de zece, de cinspe ani. Nu pe boșorog îl pândește ea, pândește căsoiu babii, și argintăria, și covoarele, și banii ei de la cec. De zece, de cinspe ani, câți ori fi, de când se-ntinde cățeaua cu el, ca să vezi, ale dracu muieri, cum se ține ca scaiu... Că doar n-o să trăiască Ivona cât lumea, că doar n-o să împărățească ea pământu. Că și madam Ioaniu, cât a avut zece suflete-n ea, ca pisica, da pîn la urmă tot a crăpat! Și Ivona, cum e zurlie, și otrăvită, numa cu țigarea-n gură și cu cafelile, și-n toate mințile n-a fost niciodată, Ivona nici atât n-o s-o ducă... Păi că n-o vezi ce zmintită e? Să stea ea ascunsă după perdea, și la urmă să apară ca o nebună, și cu cipilica pe cap, și cu vulpea aia roasă de molii!... Și nu, și nu, că ea tre să meargă în centru, merge-i-ar numele! Și-o apucase toate bâțâielile când a văzut ceasu, da' dân partea mea dă-te și cu curu de pământ, dacă nu știi să-ți potolești dracii singură... E-he, că de cîtă vreme putoarea aia de Niki i-o fi bărbat doar cu numele!... Și e unele nerușinatele ca iepele, care are nevoie de bărbat să le potolească. Dân partea mea, atâta pagubă, io, una, am zis bogdaproste când am scăpat, încă omu ăla al meu, încă și-acu câțiva ani tot ar mai fi încercat, nu-ți e rușine, i-am zis, nu ți-e rușine, om bătrîn, la vârsta ta? Și-am zis bogdaproste când m-a lăsat! Da ăsta al Ivonii, dar-ar dracu-n coiu lui, ăsta e bun să taie frunză la câini și să călărească muieri și să facă praf sutele... Lui să-i dai bani cu amândouă mâinile și el să-i toace la pocăr, și la zaiafeturi și la matracuce. Și zmintita de Ivona nu mai știe cum să-l mai lingușească, iote și-acu ce se mai mierlăie... Ee-tee, mierlăie-te tu, că pe el tot Farfuza-l comandă! Tot Farfuza e generalu! Și dân vorba ei, putoarea de Niki nu iese, a dracu țărancă, ce bine știe să-l țină!

– Dar nu cumva să uiți că la 7 e cununia lui Țuțu... Ei, nu, dar trebuie să avem timp, să nu sosim în ultimul moment, când e biserica plină. Clemența o să fie cu ochii în toate părțile... Ei, cum, dragă, să-mi închipui că ai să vii tocmai la 7!? Cum, dar chiar sunt genul acesta de femeie care fac fără motiv reproșuri?... Dacă te legi de orișice cuvânt mai bine tac... Nu, tac și te-aștept, nu, de ce să fiu supărată? Atunci mă mai suni încă o dată? Cum vrei tu... Cum crezi tu, dacă crezi... Dar ce rost are să mă mai suni dacă nu stai mult? Ei, nu, uite, nu, uite, acum, dacă m-ai sunat, nu mai sunt deloc îngrijorată!

Ei, și mai dă-te-n pizda mă-ti de bărbat! Vezi că nu-i bine nici așa, tot ni-ni-ni pe lângă el, să nu-ți știe deloc de frică!

Vezi că mai are și omu-meu dreptate:

– Tu știi numa să te plângi de mine, da aș vrea să văz ce-ai zice dacă i-ai vedea și pe alții...

Săracu omu-meu, ursuz, mut, rău de clanță cum e, da stăm noi împreună de patruj-nouă de ani!? Stăm. Ursuz, mut, rău de clanță, da după ce-am închis prăvălia s-a băgat el la fabrică să avem și noi o pensie la bătrânețe? Și cînd îl vedeam la amiază cum vine, ditamai namila, în salopeta aia albastră a lui, și se mai și scărpina pe mâini, făcuse-o urticărie de la chimicalele-alea, dar-ar dracu-n ele: și lapte-a băut, și ce n-a făcut, da de râia aia n-a scăpat ani de zile. Când îl vedeam cum apare în capu-străzii, și cum vine așa, lipa-lipa, ca ursu, mă apuca, dracu știe ce mă apuca. Dracu știe ce mă apuca, așa, din senin, că-mi venea să plâng. Ursuz, mut, rău de clanță cum e, da-n ziua lefii scotea banii dân bozunar, și mi-i dedea toți în mână. Io-i număram, io-i împărțeam: care la chirie, care la televizor, care la cărbuni și la lemne. El săracu nu-și oprea nimica, atâta doar ce-i mai dădeam io. Îi mai vâram când și când dooșcinci în bozunar, da n-aveam grijă: știam că n-o să se atingă de ei. Îi place numa și lui să se știe cu bani, c-așa-i bărbatu... Asta-i cînd e omu-ntreg, să poți să pui în el o bază. Să fiu io-n locu la Ivona, să știu că ăla poate când vrea să scoată, de pe carnete, banii, o noapte n-aș dormi liniștită! O noapte n-aș închide ochii de grijă că ăla se duce la cec și p-ormă, trap-trap, cu banii în dinți, la Matracucă. Da Ivona, cât e de vicleană, la el n-are nici o bănuială. Păi că n-o vezi cum îl lingușește? Ee-tee, d-aia și-a și bătut joc de tine! Femeie bătrână, și nici acu să nu știi să vorbești cu bărbatu! Stă și se mierlăie, și nici gând n-are că i-a intrat om străin în casă. Nici gând n-are că-mi vine leșin de foame, și mă trece și-o nădușeală rece, afurisită zi, cu ghinioane peste ghinioane! Nu-s io proastă că-n loc să șed la casa mea, unde am de toate, am luat drumu-n picioare numa ca să mă umplu de draci? Numa când mă gândesc ce drum mai am pân-acasă, îmi vine să nu mă mai mișc d-aci, din fotoliu. Da tot o' să mă mișc! Măcar un dumicat de pâine să-nghit! Dacă zmintita are așa obraz gros și nu se simte, atunci am să-mi port singură de grijă. O să mă uit repede-repede pân bucătărie și o să vâr în gură ceva. Și dacă dă peste mine Vulpea, o să-i spui că m-am dus să iau un pahar cu apă. Că ăla care e om întreg, ăla știe să-și poarte de grijă singur!

Da-n bucătărie nimic, sărăcie lucie – să lingi pe jos cu limba. Două chifle, să-ți spargi capul cu ele, și-o brânză care-a prins coajă, și-ncolo, nimic. Eee, la ce să fi venit și zurliu de bărba-su acasă? Păi nu era mai zurliu să fi venit să-și rupă proteza-n chiflele astea? Da măcar o cratiță de mâncare, da măcar un borcan de zacuscă... E-hei, niște pâine cu zacuscă de-ar fi, și-un păhărel de țuică...

Scârțâie ușa, da mai bine nu-ntroc capu; nu-l întorc, că molfăi un colț de brânză. O brânză cât o nucă, numa atâta am luat, cât să-mi mint foamea. Și p-ormă întorc capu, că și aud, chiar lângă mine, pe mozaicu dân bucătărie, pași. Uite-o ce pleoștită vine de la telefon, și cu coada-ntre picioare! Și ce gălbejită e, și slaaabă, de poți să-i numeri oasele! Și păru – două-trei fire-n cap, și dinții de cal... Cînd te uiți la ea, parcă-i dracu.

Uite-o ce pleoștită e, păi Dumnezeu nu bate cu bățu, vezi că tot mai e o dreptate în ceruri? Vezi că tot mai e un Dumnezeu care a văzut că m-a ținut nemâncată atâta vreme și-n picioare la ușă? După ce c-am bătut atâta amar de drum, m-a ținut la ușă cât am sunat, suna-i-ar creierii, că-mi tremura picioarele de foame, și-mi venea leșin de la lingurea... Cum îmi vine și-acuma...

–Ai nevoie de ceva, madam Delcă? Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi mie...

Uită-te la ea ce țâfnoasă și ce mutroasă e! Și ce strâmbă din nas, ei, nu, pân-aici! Pân-aici, că doară nu m-a luat din drum! Să nu se uite la mine ca la o servitoare! Ei, lua-te-ar dracu, cu blana ta zbârlită cu tot, că nu te-am pus io să stai ascunsă după perdea! Ei, nu, să nu-ți verși nervii pe mine, dacă bărba-tu s-a dus la Matracucă, apoi nu la mine să te rățoiești, că pe ziua de azi am înghțit și-am răbdat destule! O minută nu mai stau aici, nici să mă rogi-n genunchi, eee-hee, d-acu, și-n genunchi să mă rogi, că tot degeaba! Că-s io bună, bună, da și când s-a umplut paharu, nu-ți mai trec nici atâtica! Că urcioru nu merge de multe ori la apă, și nu-i nimeni vinovat dacă, dân te miri ce, ție-ți sare bâzdâcu. Ce-s io, să tot bat drumurile, la, și la ăla, și care-i cu curu-n sus, care nu deschide, care nu-mi dă nici un pahar cu apă... Ce-s io, nu-s și io om? N-am avut prăvălie-n Coriolan, de venea clienți de peste tot, și de pe Sabinelor, și de dincolo, de peste Șină, și care cum venea pleca încărcat? Și la câți am dat pe datorie, aș fi acum femeie bogată! Și la frați le-am luat mobilă și le-am trimis pachete peste pachete, putini de brânză, și mezeluri scumpe, și vinuri Dealu-Zorilor, ș-acu nu vezi pe unu că vine... Că noi ce-avem? E vunu dân noi ciumat, de nimenea nu ne calcă pragu?

– Ei, ei, ce faci, ce faci acolo la cuier, madam Delcă?

Pe dracu fac, pe dracu ghem fac... Uită-te la ea, ce obraz gros, până mai adineaori nici nu s-a uitat la mine, și-acu se face că nu-nțelege... Blestemat să fie ăla de-o mai pune piciorul în casa asta!... Dar-ar dracu-n tine, Vulpeo, că m-ai ținut aici, în picioare și nemâncată, dar-ar boala-n tine, să te-nzdrăvenești cînd oi zice io! Să ajungi să-ți dea cu lingurița în gură, cum ajunsese mă-ta...

– Ei, madam Delcă, ce faci, ce faci, lasă paltonul... Lasă paltonul, doar n-oi vrea să pleci așa, nici n-am apucat să schimbăm amândouă o vorbă... Hai, sper că nu te-ai supărat, doar ne cunoaștem de-atâta vreme... Lasă paltonul în cuier, pune și basca la loc, apropo, n-ai vrea să-ți dau o pălărie de-a lui Muti să ți-o aranjezi? Cum ești dumneata pricepută...

4

– Da, madam Delcă, miercuri a fost slujba de înmormântare la Biserica Albă. Nevasata generalului Pantazi, trebuie să fi auzit dumneata de el, vremea tinereții noastre... Ce repede se duce tinerețea, madam Delcă! Și parcă, nu știu cum, în sinea ta nu simți că te-ai schimbat, nu? Nu-i așa? Numai când te uiți în oglindă... Daaa, madam Delcă, el a murit, bineînțeles de mult, – ea, o femeie foarte fină... Foarte, foarte bine femeie... Cam o sută de persoane să fi fost, poate mai mult, biserica plină. Și mă uitam, madam Delcă, mă uitam ce înseamnă educația: ce înseamnă omul bine educat. Slujba era anunțată la ora unu, nimeni n-a întîrziat o minută – aproape o sută de oameni au stat nemișcați încă o oră și ceva, pentru că au întârziat preoții... Au așteptat ca să vină arhimandritul. Dar știi cum madam Delcă? Ab-so-lut n-a mișcat nimeni: să umble prin biserică, să pupe icoanele, să holbeze ochii la lume?!... Nuuu, nici vorbă de așa ceva!... Au stat ne-miș-cați – până au venit preoții și arhimandritul. Ia puțină brânză cu smântână, Florica mi-a adus-o, cât o mai veni și ea, că nu mai este tânără, și nu vezi cum, de la o zi la zi, se deteriorează totul? Iar arhimandritul a ținut slujba lungă, ca la voievozi, și ei tot așa au stat: nemișcați... Ei, crede-mă că mi-a făcut plăcere! După atâtea și atâtea grozăvii prin care au trecut – iată, au mai rămas o sută de oameni care știu cum trebuie să se comporte... Iar la sfârșit a vorbit un colonel de rezervă – fost pe vremuri coleg al lui – un om, dacă vrei, mai simplu... Dar a vorbit din inimă: neam de boieri, a spus, au trăit ca niște boieri și tot ca niște boieri au suportat mizeria și vulgaritățile vieții... Soție și mamă devotată, a spus, chiar când a pătimit ce-a pătimit, chiar cînd a rămas singură, și-a crescut fetele așa cum trebuiau crescute... Venise de altfel la înmormântare și una dintre fiice, cea care este de mai mult timp plecată, pe cea mai mică a scos-o bărbatul ei mai acum un an și ceva, așa că era cam devreme să se întoarcă, nu obținuse cetățenie, și nici pe copii, care sunt mici, nici pe copii nu i-a adus... De ce să aduci copiii la o asemenea ceremonie?... Să mai fi trăit, presupun că ar fi scos-o și pe ea, dar era, înțelegi? o femeie demnă, și n-ar fi acceptat ușor să devină o povară pentru copii... Pentru că nu? cât ai fi fost de apropiat, copil și părinte, dar trebuie

să te gândeşti: nu este deloc uşor nici pentru cei care pleacă Dincolo, care trebuie să ia totul de la început, să-şi facă o situaţie... Iar tu, în loc să-l ajuţi, aşa cum orice părinte simte nevoia să-şi ajute copilul, tu dimpotrivă! Să pleci fără o pensie, fără nimic... Cum spuneam, să le fii şi tu o povară...

– Ei, la bătrâneţe, musai să ai banu tău! Numa bătrân să nu fii şi s-ajungi pe la uşile altora!... Că-s rude, că-s prietini, tu să n-ajungi la mâna lor... Cum zicea şi madam Ioaniu, Dumnezeu s-o ierte...

O perdeluţă gălbuie, stropită de ulei şi cu marginea descusută, acoperă fereastra bucătăriei, zăbrelită de drugi solizi de metal înnegrit. Perdeaua a cusut-o madam Ioaniu, iar drugii de metal i-a pus cu mâna lui chiar generalul, după ce ultimul hoţ a intrat prin fereastra bucătăriei, căţărându-se pe acoperişul magaziei de lemne. Pe atunci nu mai aveau soldat şi peste încă vreo trei luni au venit să-l aresteze. Pe partea dinafară a geamului s-a ţesut o reţea fumurie de funigei de praf. Are s-o şteargă Leana, dacă au s-o cheme, ca de obicei, la curăţenia de primăvară.

Dacă au să aibă, ca de obicei, mosafiri de Paşte.

Lumina cenuşiu-gălbuie intră oblic prin geam – a trecut dimineaţa şi, dincolo de cerul de fildeş, soarele invizibil are să înceapă să coboare. Ridicându-se să mai caute ceva prin cămară, Ivona îşi aruncă ochii pe geam, dar nu vede decât gudronul ondulat şi scorojit al magaziei de lemne şi mai departe de el chioşcul negru, umed. Resturi de zăpadă sticloasă, întărită ca sub o crustă de zahăr, au încremenit, încolăcite ca nişte găinaţuri, pe acoperişul chioşcului.

– Parcă ştiam că mai e puţină zacuscă... Aaaah, e un deranj aici! Nu pot să înţeleg cum de nu-ţi ajunge timpul nici când stai acasă... Probabil şi puterile care te părăsesc. Probabil şi vârsta... Îţi place zacusca? Spune drept, madam Delcă.... Cum nu eşti vegetariană, socotesc mai normal să te întreb... Deloc, dar chiar deloc nu m-aş mira să aud că nu-ţi place zacusca...

Pe zidul din dreptul aragazului faianţa îngălbenită. Stropi solidificaţi de ulei – lucioşi – o punctează ca nişte picouri. Era albă faianţa când a pus-o madam Ioaniu, după ce au plecat chiriaşii, era albă şi vopseaua cu care au dat chiuveta şi ţevile de apă. S-a ros vopseaua, şi din loc în loc apar, ca într-un ciorap, găuri de metal – negre. În colţul de sus al peretelui, ca o lintiţă – igrasia. Dedesubtul petei verzi-negre peretele transpiră sau plânge cu boabe mari, curate, de apă. Pe colţul de vizavi, în dreptul cămării, un cuib fumuriu: fire lungi de păienjeni tremură pe tot tavanul înalt, afumat.

– ... Ce voiam să te întreb, madam Delcă? Oooo, şi bătrâneţea asta cu lapsusurile ei... Cum se spune în popor, uiţi de la mână până la gură... Ei,

lasă că îmi aduc eu aminte, dar, te rog, mănâncă! După atâtea ore de la micul dejun nu se poate să nu-ţi fie foame...

... Uite-o, vezi că nu mai vorbeşte gura fără ea? Vezi că ştie să nu mai strâmbe din nas? He-heee, a băgat-o ea pe mânecă mai adineaori!... Dac-a văzut că nu-i merge, odată şi-a închis pliscu. Odată şi-a vârât minţile-n cap şi-a început ni-ni-ni, *vaaai, madam Delcă, noi două, care-am fost aşa bune prietene, şi dă-i, că sucită, că-nvârtită, că n-o să pleci aşa şi să nu ne mai vedem, şi dă-i lacrimi de crocodil, că dacă pleci, ce mă fac eu, şi cad în cur pe ghiaţă... Să mă fi luat după mintea ei, eram acu bună plecată!... Să fi fost alta în locu meu nu trecea în ruptul capului de la ea... Da' io ştiu cum să mă port în lume, d-aia, pe un-mă duc, toţi mă iubeşte, toţi mă apreciază... D-aia şi zurlia asta de Ivona, odată şi-a luat seama... Odată a întors foaia...*

– Ei, spune, madam Delcă, să-ţi fac şi două ouă, spune?

Taci, că n-o fi intrat în ceasu morţii de n-are astâmpăr şi tot mai cotrobăie pân cămară, şi iar mai scoate ceva... Eeee, n-ar avea, ea, Ivona, suflet rău, atâta că nu prea e întreagă la minte. N-o vezi cum îi tot da-nainte cu ăia de şedea împăiaţi în biserică? Că mare brânză să stai, parcă cine n-ar vrea să stea, dacă ar şti că se face singură treaba?!

– Lasă, madam Delcă, lasă, nu te deranja, că văd eu de ochiuri...

N-ar avea ea suflet rău, da iete ce-mpiedicată e... Ce moangă e, că nici două ouă-n tigaie nu e-n stare să facă... Şi umblă cu furculiţa aia de zici că acu-acu nu ştiu un-şi-o vâră, dacă e s-o aştepţi pe ea, face ouăle scrum, şi-i mai mare păcatu... Ei, ei, o fi ea femeie cu carte şi învăţată, da la bucătărie o ceapă degerată nu face, şi nici în lume n-are habar să se poarte... Că ce-a făcut ea azi, aşa ceva mă-sa n-ar fi făcut nici s-o pici cu ceară. Păi că mă-sa era femeie întreagă şi judecată. O mai fi avut şi ea păcate destule, că nu e om să nu fi greşit, cum spune popa-n biserică, darmite că şi de trăit a trăit, mai-mai să atingă suta... Eeee, că nici să trăieşti atâta nu-i bine! Că ce mai ştia ea că trăia atunci când sta în fotoliu, pe muşama! Atunci degeaba o mai întrebam:

- ...Io sunt, ce, nu mă cunoaşteţi?

Că madam Ioaniu se holba la mine şi tăcea. De nimic nu mai avea habar, da bocceluţa ei tot şi-o ştia. Şi uşa tot o pândea, doar-doar o uita-o careva deschisă. Şi când nu te-aşteptai, odată te pomeneai cu ea că dispare. Şi Ivona, iar cu telefoanele, şi iar bate străzile, şi întreabă-n dreapta-nstânga... Şi când zicea că gata cu mă-sa, s-a isprăvit, atunci îi suna cine ştie cine: că să vie s-o ia. Odată tocmai de la Bariera Vergului a sunat-o, ş-altădată de la Brâncoveneasa...

D-apăi ce se mai ruga p-atunci Ivona, mai abitir de cum s-a rugat azi!

– Vino mai des pe la noi madam Delcă, făcea. Vino mai des, că sunt atât de neliniştită cu Muti!... Parcă aş avea în casă un copil mic, aşa nu pot deloc s-o las singură...

Toate bune, da pân-aici! Să-mi fi dat şi aur, că io tot nu veneam, că n-am răbdare la copilu mic, şi nici la bătrân n-am răbdare. Şi nici nu-mi trebe mie stăpân pe cap. D-apăi să tot stai, atâtea ore, în ditamai căsoiu pustiu, şi obloanele lăsate, şi peste tot întuneric, numai candela ce mai arde în camera lu madam Ioaniu. Arde candela ca-ntr-un cávo, şi tot timpu mai trozneşte ceva, şi să stai cu momâia în fotoliu, lângă tine, care nici nu mişcă şi nici nu suflă, numa se zgâieşte cu ochii ăia albi, la perete... Şi numa ce-şi mai dă drumu pe ea, şi atunci pune tu mâna şi schimb-o. Şi iar mai trozneşte parchetu, dracu ştie ce, Doamne iartă-mă, că parcă tot ai aştepta să apară de undeva un strigoi...

Că poţi să rămâi damblagit, aşa urât ţi se face...

Aşa că n-a pus Ivona mâna pe mine, şi nici p-alcineva se vede că n-a găsit. Şi madam Ioaniu ea ştia ce făcea, că tot dispărea. Ultima oară când a mai ieşit, vo două zile n-a mai găsit-o.

Pe unde-o fi umblat atunci, ei nici c-a mai aflat. Că era murdară când au adus-o, şi cu pâslarii plini de noroi, şi-i lipsea şi jacheta de lână cu care plecase de-acasă. Era o vreme tot cam aşa, tocma ieşeam din iarnă, şi nu se dumirea ei unde putuse baba să stea două zile de nu îngheţase? Au întrebat-o ei, au lăsat-o, dup-un timp au întrebat-o iar, da de scos de la ea n-a scos nimica. Ceva îşi mai aducea ea aminte, că tot bâiguia:

– ... era întuneric, întuneric, întuneric... Şi o pasăre albă mare...

– Muti a dormit într-un coteţ... a râs putoarea de Niki.

Un să fi stat ea două zile? Şi cum se face c-a venit fără jachetă? Asta ei, pîn'la sfîrşit, n-a mai aflat-o. Că madam Ioaniu cît a mai suflat a tot bolborosit, şi fără s-o întrebe ei, tot bolborosea, da' alceva nu scotea decât:

– ... întuneric... întuneric... întuneric... Şi o pasăre albă, mare...

Dac-a văzut Ivona că n-are ce face cu mă-sa, la urmă s-a lăsat de servici. A luat ea pensie cât a vrut ăia să-i dea, şi a stat cu mă-sa să o îngrijească. Nu i-a convenit ei c-a pierdut la bani, da n-a zis nici pâs, şi p-urmă mult n-a stat şi mă-sa s-a prăpădit. S-a prăpădit repede-repede.

Acu, să mai intre înapoi la servici nu putea, şi toată viaţa nu i-a plăcut ei să stea acasă şi să gospodărească. De plăcut i-a plăcut ei când a fost profesoară la Şcoala italiană, da mult n-a fost, că dacă l-anchis pe ta-su vitreg, pe general, pe ea a dat-o afară. Sau s-o fi închis şcoala. Eee, că aşa a fost şi Ivona asta, tot păguboasă...

– De un singur lucru îmi pare rău, mi-a spus la înmormîntarea lu madam Ioaniu. Îmi pare rău că dacă tot am făcut-o, cel puţin n-am făcut-o mai devreme. Să nu fi ajuns în halul în care a ajuns, să nu se fi chinuit. De

atâta stat pe fotoliu, fără să fi avut cine s-o schimbe, ajunsese o rană vie... Nici putere să se mai vaite nu mai avea... Şi când mă gândesc ce-o fi fost în sufletul ei când stătea singură, imobilizată, abia mâinile mai putea să şi le mişte..

– Ei, ce-oţi fi vrând să mai fie? i-am zis. Că omu când ajunge aşa, nici suflet, da nici minte zic că nu mai are... Da las că de voie, de nevoie o să trecem şi noi pân asta, că la fiecare o să ne vie rându... Că o să ne ducem acolo cu toţii, pe rând, şi n-o să mai rămâie nici unu dântre noi p-aciia...

– La madam Ioaniu, Dumnezeu s-o ierte, la ea mă gândeam şi nu-n altă parte... Câţi ani e, mă gândeam, de când mâncam aciia noi trei: dumneaei, io şi băiatu. Eee, ce de-a macaroane am mai mâncat în bucătăria asta! Cu macaroane l-am făcut mare pe Tudor, mi-a zis odată madam Ioaniu. Şi cînd mă-aşed pe scaunu ăsta, parcă m-aşed la mine-acasă, uite, parcă-l şi văd pe băiat, ce repezit era, şi ca lupu-nghiţea, tot cu grijă: ba să plece la şcoală, ba să plece la joacă. Fii atent, îi ziceam io, mestecă cu grijă, că se duce pe partea ăilantă, da el tot ca lupu înghiţea: tot cu grijă să nu-ntârzie, bietu copil! Să-i găsească ăia vo pricină şi să-l zboare dân şcoală.

Uite-o cum s-a-nchiondurat, şi cum îşi face iar de lucru-n cămară... Nu le place lor să le ştii secretele, da în ziua de azi toate se ştie. Şi chiar pe madam Ioaniu a scăpat-o gura şi mi-a spus cum s-a dus în audienţă, când a vrut să-l dea pe Tudor afară dân şcoală. Şi-aşa se face că l-a păstrat. Da de tremurat tot a tremurat ele, vo câţiva ani, să nu-şi ia ăia vorba îndărăt şi să-l scoaţă iar afar' dân şcoală. Măcar că Tudor era tobă de carte, şi ambiţios, că dacă-i punea o notă mai mică, plîngea singur, pe furiş, noaptea-n pat, de nu mai ştia ele ce l-a găsit, şi cum să-l potolească. Se vede că n-a semănat lu curvaru de ta-su, se vede c-a semănat cu tatăl lu Ivona, care a fost şi el cineva, odată. A fost, n-a fost, vorba e că lu nepotă-su nu prea i-a folosit. Nepotă-su a rămas să tragă ponoasele la toţi, şi lu ta-su mare ăl bun, şi lu ta-su mare vitreg, şi la tot neamu. Astea până s-a prăpădit generalu la puşcărie. S-a prăpădit sumedenie acolo, toţi care-a fost cineva-nainte, care-a fost miniştri, şi care-a fost generali, şi care s-a avut bine cu ei, şi care n-a fost nimic, da a fost păguboşi, şi-au intrat pe degeaba. Şi Ioaniu se prăpădise el mai demult, da lu madam Ioaniu acasă nu s-a găsit nici unu să vie să-i spuie. Că la ce să intri în casa omului ca o cobe? Aşa că lor numa la vo doi ani le-a venit hârtia, şi numa atunci a aflat ele. A murit el acolo, ca un câine, da vezi că pentru băiat a fost mai bine: că mai scăpase de unu, care-l trecea în acte mort, şi aşa s-a făcut c-a învăţat şi băiatu carte.

– Cu ce te dai pe faţă, madam Delcă, de reuşeşti să-ţi păstrezi aşa un ten frumos? La vârsta noastră, un asemenea ten, fără o cută, cum îl

îngrijești? Cu ce te speli, cu ce cremă te dai? Sau ții secret? Dacă ții secret, nu te mai întreb, nu mai îmi spune...

– Eee-tee, pârț, mare secret... Cu ce să mă dau, cu Vax-Albina-cinci-bani-cutia... Io toată viața m-am spălat pe față cu ce-am nimerit! Cu săpun de rufe m-am spălat p-ormă cu Cheia... Cu ce s-a nimerit să am pân casă m-am spălat, da, cu pudre și cu cremuri, cu așa ceva nu m-am dat... Că pudrele și cremele are otravă-n ele și astea strică fața...

Incredibil, într-adevăr, ce ten proaspăt și fără un por are! După față nu i-ai da mai mult de cincizeci de ani. Nici atâta... Iată și avantajul grăsimii! Cu timpul, mușchii se lasă, și numai grăsimea mai poate să țină pielea întinsă. De aceea obezii, este lucru știut, au tenul bun, din păcate, nu poți să le ai pe toate, și ten, și siluetă... La ceva tot trebuie să renunți.

Asta-i viața.

– Lasă vasele așa, madam Delcă! Te rog eu, nu spăla farfuriile... Lasă farfuriile și hai sus...

Ți-ai găsit să te-asculte! Ți-ai găsit să lase tot și să vină. S-o fi pus eu să le spele, să vezi ce fasoane făcea!... Ei, n-are decât să le spele și să se potolească! E întuneric în hall, dar întunericul, penumbra nu mă incomodează. Este atât de urâtă lumea în plină lumină! Și mai ales la noi, când vezi vitrinele așa fără gust angajate, și oamenii îmbrăcați fără gust, și străzile neîngrijite, și nici o grijă pentru parcuri, pentru verdeață... Și dacă într-un loc se plantează iarbă, trec peste ea, ca animalele, ca turmele necuvântătoare... Și copacii vechi, care ar mai împrospăta aerul plin de praf, copacii vechi, fără nici un motiv îi taie. Și dacă te uiți în lumină și foarte atent, și oamenii sunt urâți, dar lor nu le pasă. Cândva, probabil eram încă elevă de liceu, am citit o povestire într-o revistă. Acțiunea se petrecea la Balcic, pe plajă. Acțiune, de fapt, nu prea era. Erau numai stările sufletești ale unui personaj. De fapt, nici pe el nu mi-l mai aduc aminte. Ce țin minte este că acest personaj avea un ochi foarte critic: critica împrejur tot ce vedea. Dar mai ales femeile le descria fără menajamente! Ei, și ce mi-a rămas mie în memorie: personajul, sau autorul, în fine, unul dintre ei, care o fi fost cu descrisul, propunea ca numai fetelor până în douăzeci de ani să li se dea voie să vină dezbrăcate pe plajă. Maternitatea, spunea el, urâțește și deformează, și numai un corp tânăr și virgin este frumos... M-a șocat acest autor cam original, m-a șocat, dar ce însemnează arta: tocmai acest lucru care m-a șocat mi-a rămas în minte!

Ivona urcă încet scara, deschide prima ușă și bâjbâie peretele cu buricele uscate ale degetelor. Aprinde lampa de plafon – e cea mai întunecată cameră – se apropie de oglindă, aprinde și aplicele. Rămâne cu ochii ficși, în oglindă. Se privește prea fix, cu nerăbdare și lăcomie – să nu termine baba cu vasele la bucătărie și să nu dea peste ea. Oooo,

cât o exasperează că de ani şi ani vede cum tot mai rău arată! Şi firele astea albe, de două degete, crescute la rădăcină – neîndemânatică îşi trage una peste alta buclele părului, tern şi rar. Şi nasul lung, cu vîrful lăţit, ciuruit de porii largi, şi buzele decolorate, care s-au subţiat şi s-au zgârcit înăuntru. În albul gălbui al ochiului, vinişoare roşii, sparte.

Încruntându-şi sprâncenele rare şi moi, Ivona îşi scoate faţa din oglindă. Cu coada ochiului îşi mai zăreşte silueta mişcătoare, prinsă în vagul ceţos. În capetele toaletei, cele două sfeşnice de argint, înnegrite şi acoperite de praf.

Cînd o veni Leana, o să trebuiască să i le dea să le cureţe.

Ivona stinge aplicele, stinge lampa şi rămâne doar o dungă subţire de lumină care se strecoară prin jaluzelele lăsate. E o penumbră dulce, care te linişteşte. Se întoarce la oglindă şi caută febril printre obiectele de pe toaletă, dă la o parte caseta de argint din care, cu o neglijenţă căutată, ies şiragurile de perle şi chihlimbar, dă la o parte pudriera, pulverizatorul, scoate din *étui*-ul lui rujul şi îşi desenează apăsat câte o cruce pe fiecare obraz. O cruce roşu-închis în dreapta, o cruce roşu-închis în stânga – apoi se dă câţiva paşi înapoi. Ce ciudat poate să arate... Închide pleoapele ca să nu mai vadă nimic şi întinde, automat, rujul pe pometi.

Şi acum se dă câţiva paşi înapoi.

Ei, da, uite, parcă ar fi mai bine. Un pic de ruj doar, şi parcă ar fi alta. E drept, că mai e şi penumbra... O femeie trebuie să fie cochetă pentru ea însăşi, în primul rând – este ceea ce îi ridică moralul. Şi iar îşi mai trage, una peste alta, buclele părului uscat şi rar. Dar ce repede a putut să crească de astă dată!

Se întoarce brusc pe călcâiele pantofilor *trotteur* şi mişcarea bruscă, tinerească o mulţumeşte. Penumbra dulce, şi mirosul vechi, răcoros, de levănţică, demult intrat în lemnul de trandafir al şifonierului. O rază venită de-afară scânteiează dintr-o dată orbitor pe sideful prins în rama neagră a oglinzii; raza alunecă şi se stinge. Pe Ivona un singur gând o mai nelinişteşte. Iese din dormitor şi caută în hall, din ochi, pendula. Cam acum spunea Niki că are să se întoarcă, cam pe la ora aceasta. Plus încă o jumătate de oră, întîrzierea de rigoare – ar fi, deci, cazul să plece şi baba. Niki, pe drept sau nu, n-o prea agreează... Ar cam fi deci cazul să plece, şi nici n-ar avea de ce să mai stea. S-a uşurat, a mâncat. Să-i dea oare şi banii? Ar putea să-i dea, pentru că peste o săptămână tot trebuie să-i trimită prin poştă. Dar pensia îi vine abia mîine, şi chiar n-ar avea de unde să-i dea. Poate să ia din banii lui Niki? Sau din banii de boilăr? Dacă îi dă şi banii, nu mai are ce să-şi reproşeze! Ce înseamnează să ai o fire sensibilă şi sentimentală! Un simplu amănunt este în stare să te dea

gata! Când a văzut-o cum își târâia picioarele spre cuier, ea, de obicei atât de înfiptă! Cum nu mai îndrăznea să scoată o vorbă... Și basca aceea caraghioasă, cu care o știe de treizeci de ani, și de care Tudor, dragul de el, întreabă în toate scrisorile: *Și madam Delcă ce mai face? Mai apare pe la voi cu formidabila ei bască?...* Și cum îi tremurau mâinile când s-a întins să-și ia paltonul – ei, nu, niciodată n-o să ajungă o femeie practică, așa cum și-a dorit Niki să aibă lângă el... Când a văzut-o, și-a spus: nu se face să te porți așa cu un om care de o viață îți intră în casă! La vârsta ei poți să știi cât timp are s-o mai ducă?

La urma urmei, nu-i decât o biată bătrână, căreia regimul i-a luat ce-a avut și viitorul n-are ce să-i mai aducă, în afară de necazuri. S-o fi lăsat să plece așa și să fi aflat pe urmă că a pățit, Doamne ferește, cine știe ce pe drum, ar fi avut mustrări de conștiință. Biata babă, atâta s-a rușinat când s-a văzut pusă la punct, încât n-a mai scos un cuvânt! Doar încerca să-i intre, în fel și chip, în voie...

– De câte ori am fost io în camera asta și tablou d-aci nu-l știu... Ziceam că nu-i lucru care să nu-l știu în casă...

– N-aveai cum să-l știi, madam Delcă, pentru că este o fotografie veche... Am dat de ea întâmplător acum câteva luni și cât m-am bucurat! Este toată familia noastră aici, Doamne-Dumnezeule, uite-i cât sunt de tineri! Tante Margot, cel puțin, era pe-atunci elevă la Școala Centrală! Cred că Muti s-a ferit să afișeze prea mult fotografia din delicatețe pentru nenea Jorj, pentru că, vezi? Aici este Papa... Este primul ei soț! Papa și nenea Jorj se cunoșteau amândoi, se stimau reciproc, dar totuși, înțelegi, nu se cuvenea s-o afișeze... Da, Papa este domnul care citește lângă gheridon, sigur că-i semăn, iar celălalt, mai tânăr, cu pălărie de pai și mustăcioară blondă, este Titi Ialomițeanu... Bun prieten de familie și cunoscuți de la Buzău, orașul lui Muti, bunicii mei și părinții acestui domn se frecventau la Buzău. Bunicii mei au murit amândoi într-un groaznic accident de tren. A fost de fapt mai întâi o ciocnire cu un altul, care transporta petrol, s-au rupt frânele, trenul a deraiat, din izbitură unele vagoane au luat foc... Ce nenorocire! Ușile nu s-au putut deschide... Așa au rămas Muti și tante Margot orfane. Muti s-a măritat cu Papa, Margot a intrat la Școala Centrală, și duminicile și vacanțele le petrecea la noi... Pe urmă, cum dumneata chiar îți mai amintești – eu nu – a venit războiul...

Lambriuri lucioase, noi, din lemn de nuc. În dreapta două uși: între ele, o mesuță cu picioare înalte, cu tăblia în formă de inimioară. Deasupra,

pe o placă de marmură, o pendulă de masă obişnuită: un cadran rotund, mare şi alb, pe care literele romane se disting de departe.

Cinci şi un sfert, după-amiaza.

Pe peretele din stânga, sub oglindă, o canapea de mahon. Speteaza, formată din trei semiovale, se termină cu un chenar de ghirlande. Pe canapea, o fată tânără – franjuri pe frunte, cârlionţi în dreptul urechilor, cotul sprijinit de un *coussin* – un gest ţeapăn, de lene şi delăsare. Din fusta dreaptă îi ies glezenele ascuţite şi ghetuţele de lac, cu toculeţ şi catarame argintate.

Un scaun tras alături, lângă canapea. Aşezat de-a latul pe el, picior peste picior, cu mîinile înţepenite molatic şi stângaci pe spătarul rotund, un june care, până mai acum o minută, i-a ţinut companie. Pe faţa proaspătă, privirea i-a încremenit, visătoare. Ochii puţin oblici, sau părând aşa din cauza pomeţilor laţi, urechile cam mari, nemenajate deloc de tunsoarea care desparte, cu o cărare trasă exact pe mijlocul capului, părul îngrijit, dat cu pomandă. Îmbrăcat de vizită: costum de culoarea nisipului, guler tare.

În dreapta canapelei, altă mesuţă înaltă cu trei picioare. Pe mesuţă, într-o ramă lată, fotografia unei tinere perechi. Subţirel şi mărunt, încremenit în uniforma lui militară, de ofiţer prusac, bărbatul îşi ţine cotul sprijinit de un gheridon.

Regele Carol şi regina Elisabeta.

O consolă în spatele canapelei, sub oglindă, iar pe consolă un bronz: un Apollo cu lira. Deasupra canapelei oglinda în care poţi vedea, în cealaltă parte a salonului, bustul unei tinere femei. Un coc imens, cu două onduleuri mari, ochii uşor bulbucaţi. O impresie de altitudine şi linişte interioară pe care o creşte (sau chiar o inventează) vagul ceţos al oglinzii. Pentru că este suficient să apropii de ochi lupa şi să-i examinezi fiecare detaliu al feţei în parte: fruntea, de pildă, este destul de joasă, buzele subţiri sunt strânse cu încăpăţânare, nasul... Şi aşa mai departe. Dai, însă, lupa la o parte şi tânara doamnă priveşte din nou, visătoare şi detaşată. Un imens şal alb de mătase în care s-a înfăşurat, lasă să i se vadă gulerul negru montant al bluzei de dantelă.

Spre mijlocul salonului, un gheridon acoperit cu o feţişoară de masă gris-vert, de catifea. Lotuşi sau nuferi îmbobociţi – brodaţi în *dégradé*. Un şnur de mătase răsucit o tivează, înnodându-se la fiecare colţ cu funde mari şi ciucuri pufoşi, albi şi aurii, care ating covorul.

O singură persoană lângă gheridon – un domn între două vârste, cu fruntea şi tâmplele lungite de calviţie, cufundat în lectura unei reviste.

După cum o ține între degetele descărnate, pare doar să fi vrut s-o răsfoiască, dar l-a prins lectura. Fața slabă, cearcăne în jurul ochilor plecați, obrajii îngrijit rași, mustața cu vârfurile răsucite după moda veche; o mustață neașteptat de bogată față de puful firav – poate blonziu, poate încărunțit – care îi aburește fruntea pleșuvă. Lanțul ceasornicului cu capace se petrece de la un buzunar al vestei la celălalt, unde se prinde de vârful creionului mecanic. Redingota și-a îmbrăcat-o corect, n-are însă nici gulerul pus, nici cravata.

Pe gheridon, în dreptul lui, o tabacheră de tutun, un țigaret încrustat cu fildeș, un *coupe-papier*, tot de fildeș, minuțios lucrat; imediat alături, un *Papierkorb* și o pomieră de bronz cu picior și cu toarte mici, răsucite. În pomieră un teanc de hârtii, plicuri, extrase, reviste. Ora corespondenței.

Deasupra gheridonului, vrejul și ciucurii translucizi ai lămpii olandeze. Singura pată de lumină, în rest penumbra solemnă: lambriurile întunecate, lucioase, mobila greoaie, ținuta fiecăruia, ușor crispată. Este un moment deosebit, în care ei pozează, prinși în conversația obișnuită; un moment pe care aparatul deschis începe să îl rețină, iar chipurile lor încearcă să-i prindă solemnitatea.

VI ORA CEAIULUI

1

– ... un moment dificil... Țin minte că așa ați spus atunci, domnule Profesor: ne aflăm într-un moment dificil și n-ar fi deloc imposibil ca să ne trezim antrenați într-o catastrofă... M-au frapat vorbele dumneavoastră, pentru că ele constituiau o excepție față de ceea ce mi-era dat să aud în preajmă...

Ca de obicei când vorbește în fața unei asistențe, mosafirul are fața aprinsă și pete roșii pe gâtul cu piele albă, subțire, de domnișoară. I s-a adresat stăpânului casei pe tonul său obișnuit – exagerat de politicos –, aplecându-și deferent umerii și ținându-și ațintită asupra lui o privire inocent-albastră, întrebătoare. Iar profesorul Mironescu n-a avut nevoie să își ridice ochii de pe extrasul lui, ca să i-o știe; cunoaște afecțiunea respectuoasă a tânărului, îi cunoaște și nesiguranța. Este convins că nu frumoșii ochi ai doamnelor stimulează subțiratica elocință a acestui june onest (în mintea sa, cu drag îl asemuiește unui cocoșel tânăr care abia începe să cânte), ci severa, dar binevoitoarea înțelegere a magistrului.

Binevoitor, dar sever, Profesorul Mironescu își clatină fruntea pleșuvă a îndoială. Se îndoiește că ar fi fost mai clarvăzător decât ceilalți, dar, ca să nu-și rănească interlocutorul printr-o contrazicere, își vede mai departe de corespondență.

– ... m-au frapat vorbele dumneavoastră pentru că ele constituiau o excepție față de opinia curentă.

Rămâne ceva după ce, clătinând a îndoială din cap, îndepărtezi lauda ce nu s-ar fi cuvenit să o auzi? Rămâne, da, o complezență ușor jenată (de parcă te-ai fi îndatorat), o neplăcută senzație că celălalt ți-a smuls hainele și îți contemplă goliciunea necuviincioasă...

Profesorul întinde mâna spre pomieră, după alt plic; pe marginea scrumierei țigareta arde singură. Un firișor de fum cenușiu-albăstrui se ondulează deasupra gheridonului.

– Nu îmi pare de mirare că în cea dintîi minută opinia publică românească nu s-a tulburat... A prevedea viitorul în politică nu-i este dat

oricui... Nu de la opinia publică românească avem a ne aştepta, ci de la omul politic... El este cel care trebuieşte să fie mereu cu câţiva paşi mai înainte, iar nu să se lase purtat, chiar târât... El trebuieşte să o ghideze, fie şi într-o direcţie opusă dorinţelor ei...

– Chiar într-o direcţie opusă dorinţelor ei vrei s-o conducă?

Pe deasupra ramei de aur a ochelarilor, gazda îi aruncă o privire amuzată: o privire ironică de profesor care ţi-a prins punctul slab, o privire încurajatoare de educator care te îndeamnă să răspunzi, pentru că totul este un exerciţiu de oratorie. Înţelege tânărul tot ce vrea să-i transmită privirea verde-spălăcită, desenul modificat al ridurilor pe chipul osos?

Fără cuvinte, chiar cei ce se simpatizează se înţeleg parţial şi greşit.

– De fapt, eu personal... nici pe departe... Autocratul nici pe departe nu pot spune că a fost vreodată pe gustul meu... Iar ambiţie nici pe departe, sau dorinţa puterii...

Roşind şi mai tare, mosafirul se uită derutat spre gheridon. De obicei aşa se uită atunci când un mic secret al său a fost descoperit. Întreaga noastră viaţă secretă se află însă sub paza unor ochi străini; iar a lui este încă şi mai secretă decît a celorlalţi, pentru că astfel şi-a dorit-o. Într-un asemenea neplăcut moment, când un fapt sau un gând al său ascuns i-a fost dat pe faţă din întâmplare, tânărul aruncă împrejur această privire derutată. În timp ce se uită împrejur, ca un om abia trezit din somn, se străduie de fapt să apere poziţia şi să deducă rapid: ce anume date secrete despre el s-au aflat? Cît de departe a ajuns inamicul după ce a spart linia frontului?

Iată ce întreabă, de fapt, privirea lui translucidă şi derutată.

Profesorul Mironescu îi surâde încurajator fostului său student, încercând să-l apere, ca şi la examenele de altădată, luate cu bile albe – *magna cum laude, summa cum laude* – de prea marea-i emotivitate. E suficientă o măruntă întrerupere – *il perd tout à coup ses esprits*. Absolut înduioşător acest harnic funcţionar de minister care mai are şi marota modestiei; niciodată nu-şi menţionează meritele, iar laudele le îndepărtează de la sine cu fluturări dezordonate de mâini. O singură slăbiciune omenească arată: ora ceaiului pare să îi trezească apetitul cozeriei politice.

– În fapt nu voiam să te contrazic, se grăbeşte să-l liniştească.

Lasă pe gheridon foaia pe care o ţine în mână, îşi desprinde cu grijă de pe nas rama de aur a ochelarilor, îi aşează atent, iar locul traumatizat şi-l masează cu buricele uscate ale degetelor.

– Nu voiam să te contrazic pentru că ştim cu toţii că opinia noastră publică ar fi, din păcate, destul de maleabilă în mâna unui politician autoritar... Că el ar putea s-o antreneze relativ uşor într-o direcţie contrară dorinţelor ei... Iar cauza o ştim, de asemenea, foarte bine: mulţimea noastră

a fost, într-o măsură de-a dreptul îngrijorătoare, lipsită de exercițiul real al democrației, și o tradiție nu se creează într-o generație, două: de aceea ea nu știe să-și susțină revendicările, este gata să demobilizeze dintr-un nimic, se mulțumește, ca omul pățit, cu puțin... Dar mai ales nu este solidară, păcat pe care îl poți descoperi în mai toate straturile. Revenind, deci, sper să înțelegi că nu te-am contrazis: da, chiar cred că mulțimea noastră poate fi dusă într-o direcție contrară dorințelor ei...

– Poate chiar a și început a fi dusă?

Chipul tânărului Ialomițeanu s-a luminat de un zîmbet dulce, insinuant.

– He-he, râde Profesorul, punându-și la loc ochelarii pe nas. He-he, n-o lua așa... Nu făceam nici o aluzie la Brătianu! Nu făceam, te rog să mă crezi, nici o aluzie la momentul actual, și nici nu profețeam peste cincizeci de ani... Teoretic discutam, *in abstracto*... Deci – o direcție nefastă, în care lesne se poate târî acest popor, împotmolindu-l tot mai mult în corupție și sărăcie – bolile noastre străvechi...

Făcând cu mâna osoasă un gest nemulțumit, ia hârtia de pe gheridon, o parcurge neatent și o lasă să cadă la loc, în pomieră. Poftim în ce plate speculații s-a lăsat antrenat! Ia un alt plic, îl deschide, afundându-se în lectură. Își mișcă mecanic, repede, înainte și înapoi genunchiul, și, încă și mai repede, clipește din ochiul stâng: un tic survenit în ultima vreme în momentele de încordare nervoasă, atunci când altceva decât voința lui îi antrenează jumătate de obraz într-o strîmbătură. Mânerul neted al *coupe-papier*-ului în palma ușor umedă, prea caldă, țipătul hârtiei de mătase sub ascuțișul de fildeș. Irisul verde-spălăcit gonește de la un colț al ochiului spre celălalt pe sclerotica cu pete gălbui și nervuri însângerate de vinișoare sparte. O scrisoare mai pasionantă ca toate: foaia tremură între degete. Un neg albicios, ca o prună mănată, prins în colțul ochiului, îl cam supără la vedere și, inutil și automat, Profesorul își potrivește rama de aur a ochelarilor pe șaua nasului. Mâna rămasă liberă pipăie orbește marginea gheridonului, fețișoara de masă după vechea tabacheră cu chibritelniță.

O mișcare nesigură – furișă și vinovată.

– Faci cum crezi de cuviință, dar la primul fum vei începe iar a tuși...

Vocea rece a Sophiei este chiar vocea neliniștei lui – așadar, nu ridică ochii spre celălalt capăt al salonului, acolo unde, în jețul italian, înfășurată în obișnuitul ei șal alb de mătase, ea se repauzează. Pe catifeaua gheridonului mâna osoasă încă mai șovăie, nehotărâtă și, ca și când ar voi să mai câștige timp, unghia uscată răcâie abia auzit conturul unui nufăr brodat.

Dintr-un mai vechi și nejustificat complex de vinovăție, tînărul Titi Ialomițeanu se simte apăsat de tăcere. Doar incapacitatea lui mondenă l-a gonit pe Profesor, înapoi, la scrisori. O clipă pe care tînărul o suportă

greu – cea de acum – cînd, cu mîinile la spate, examinează un porțelan de pe șemineu: o păstoriță visătoare, cu mâna la tâmpla căpșorului blond, îngrijit frizat, îmbrăcată într-o rochie adânc decoltată, cu obligatoriul câine și obligatoria stâncă la piciorușele ei încălțate în pantofiorii *Louis-Quinze*, și un păstoraș care, cu un grațios pas, înaintează spre ea, ducînd un coșuleț de flori în mână.

Un foșnet strident – Profesorul face ghem hârtia pe care o citea și pe urmă continuă să strângă deasupra ei mâna. Oricine ar privi salonul ar conchide că vina aparține gazdelor care nu-și întrețin mosafirul așa cum se cuvine. Cel mult dacă ar accepta pentru ei unele circumstanțe atenuante: starea specială, în acest moment, a Sophiei sau firea excentrică și manierele obișnuit neprotocolare ale Profesorului, care, de pildă, îl primește pe Titi Ialomițeanu de la o vreme fără gulerul tare obișnuit, motivând că acesta îi provoacă accese de tuse și de sufocare; și tânărul nu știe dacă să ia această familiaritate drept un mod de a-și marca afecțiunea, sau ca o mică desconsiderare.

Delicatul june se învinovățește însă pe sine pentru tăcerea supărătoare. *Tant bien que mal,* a dobândit totuși *l'usage du monde,* astfel încât, atunci cînd sfârșește de examinat bibeloul de Frankenthal, se simte în măsură să aplaneze situația. Doar au trecut câțiva ani buni de când a început să frecventeze societatea, chiar în acest salon căruia i-a rămas fidel, potrivit firii lui conservatoare. Dar cât de diferit îi pare acum, cât de liniștit și de *burghez!* Câțiva ani doar de când și-a depus prima carte de vizită împreună cu buchetul de flori ce se silea să-i amintească Sophiei Miclesco de anii comuni ai copilăriei lor, petrecuți în patriarhala urbe a Buzăului, și a fost cu gentilețe poftit înăuntru, nimerindu-se chiar un *jour fixe.* La acea vreme ținuta și manierele lui mai lăsau de dorit, a dansa era încă un mare chin, a vorbi la telefon, o adevărată catastrofă ce îl chinuia, săptămâni de zile, înainte. Deloc de mirare că acest salon, atât de banal, l-a epatat. Era, ce este drept, și plin de lume atunci – o lume care nu apare în prilejuri ordinare. Proaspeți căsătoriți – abia întorși din voiajul în Italia, unde își petrecuseră luna de miere – soții Mironescu aveau și ei cu totul altă stare de spirit și alt *Weltanschauung:* erau entuziaști și afectuoși, prezentau proiecte, adrese, intenții, își cultivau prietenii, rudele și relațiile influente... Ce minune salonul Mironescu pentru tânărul Ialomițeanu! După atâtea solitare plimbări până la Flora sau la Rondul doi, cu pantofii găuriți, cu paltonul prea larg al lui Nenicu, și cu franjuri la manșeta pantalonului, privind cu jind elegantele echipaje sau automobile ascunse sub garoafe și trandafiri la bătăile cu flori, să ai deodată acele chipuri admirate la doi pași! Chiar dacă, bunînțeles, nici o șansă de a fi remarcat... de mâinile încrucișate la spate, peste pulpanele redingotei, junele Ialomițeanu își

reîncepe plimbarea prin salon. După câțiva pași s-a oprit din nou – de data aceasta în fața fotografiei regelui Carol și a reginei Elisabeta.

Ar putea să deschidă acest subiect la ordinea zilei: să îl condamne pe cel care, după patruzeci de ani de domnie fericită în scaunul voievozilor, la cea dintâi probă a sorții s-a arătat a fi rămas ceea ce a fost, și când a sosit din Sigmaringen: un obedient, un mediocru ofițer prusac. Sau dimpotrivă: să îl deplângă pe nefericitul rege care, ajuns la o venerabilă vârstă, când s-ar fi cuvenit să cunoască pacea sufletească, s-a găsit dintr-o dată silit să aleagă între a vărsa sângele strămoșilor sau pe al supușilor, guvernați aproape o jumătate de secol cu corectitudine. Pe acest nou rege Lear, cum îl numesc unele gazete, care peste noapte s-a trezit într-o țară străină și ostilă, într-o familie învrăjbită, părăsit și trădat de cei răsfățați cu încrederea lui ani de zile, ba chiar invitat fără menajamente să-și părăsească tronul și pămîntul adoptiv...

De ce să atace însă tocmai subiectul în care s-au spus cele mai solemne cuvinte și s-au ținut toate limbagiile? Nu este el cel în stare să comită o ireparabilă gafă! În această casă al cărei stăpân face tot mai mult caz de vechile lui legături de amiciție cu ministrul Athanasiu, nu va fi el atât de imprudent! Deși aceleași motive pledează că aici s-ar putea afla amănunte inedite. Plăcerea de a vorbi a Profesorului crescând însă pe măsură ce sănătatea i se șubrezește, știe dinainte că orișice întrebare a sa va primi ca răspuns același lung discurs teoretic, menit să demonstreze necesitatea depărtării savantului de cabinet de fierberea politică ce, din apropiere, împroașcă de obicei cu stropi de noroi.

Atunci? Atunci un versat om de lume ar merge mai degrabă în întâmpinarea discursului favorit al gazdei, preparându-i astfel buna dispoziție și făcând posibile pentru mai târziu mici întrebări la obiect.

Întrerupându-și plimbarea cu bruschețea obișnuită (pentru că rațiunea, și nu pornirea naturală îi dictează gesturile, ele par bruște, în permanență), junele se așează de-a latul pe scaun, încrucișându-și mâinile pe spătar.

Va pune deci mai întâi o întrebare banală: *Chiar crede mentorul său că te poți sustrage politicei timpului – presiunilor și legăturilor colectivității?*

Și-a aplecat deferent umerii, și doar intenția unei mici tachinării pare a licări în privirea sa inocentă.

Profesorul ridică nedumerit ochii. Se afla la mii de leghe depărtare și are sentimentul că e trezit cu brutalitate din somn.

Însă numai pentru o secundă. Altfel, buna-creștere și simpatia pe care i-o inspiră junele interlocutor șterg imediat iritarea deranjului.

Simpatie – poate chiar mai mult decât simpatie. Poate chiar o afecțiune, născută pe neobservate, ca răspuns la atențiile ce i se arată. Tot primind în mod constant, omagiile cuiva, începi să te obișnuiești cu ele, și, dacă

după un timp ele vor înceta, le vei simți lipsa. Dar fidelitatea este una din calitățile tânărului: Profesorul poate fi capricios, nestatornic în umorile sale, Sophie își are și ea caprițiile ei femeiești, dar junele este veșnic prevenitor, veșnic ampresat să-și ofere serviciile. Face, neîndoielnic, parte din acea rară specie umană ce pare să n-aibă în această lume fericire mai mare decât a fi utilă unor oameni dragi. Cum să nu apreciezi o astfel de generozitate? Și față de cel ce ți-o oferă cum să nu capeți și tu o crescândă bunăvoință?

Tot zărindu-l astfel, zi de zi, ochiul tău, fără voie, se îmblânzește: acolo unde vedeai banale defecte, începi să întrezărești mici înrudiri. Și, pe neobservate, cu o iubire încă ușor disprețuitoare, l-ai adoptat, fapt pe care în ruptul capului nu l-ai fi crezut posibil atunci când l-ai văzut prima dată, la acel *five o'clock* al Sophiei pe Titi Ialomițeanu. Când l-ai văzut fâstâcindu-se la ușă ca un provincial, încât feciorul a trebuit să-i ia cu forța mănușile și pălăria, și i-ai zărit dunga ușor cenușie a gulerului, și manșetele roase, și pantalonii stropiți de noroi... Ca să nu mai amintim de cupa lor demodată! Ca să nu mai vorbim despre mixandre și alte specialități de grădină cu care se înarma, cerând insistent să-i fie prezentate Sophiei! O adevărată folie, și mult a trebuit să mai pledezi pentru iertarea lui, până s-o convingi să-și înfrângă repulsia naturală. Repulsia naturală a femeilor față de săraci și ratați, acel snobism natural al lor, atât de asemănător snobismului câinilor. Ce vrei, cât este ea de femeie superioară, Sophie nu poate înfrânge legile sexului ei și în ochii unei femei de lume micile erori vestimentare sunt adevărate crime. La stăruințe, ea poate trece peste ele, dar de iertat, desigur, nu le va ierta niciodată... Chiar dacă deșteptăciunea nativă a bietului june i-a adus – iată! – suficiente corectări în vestimentație, Sophie desigur nu va uita niciodată cum arăta el atunci cînd a fost primit pentru prima oară. Tu însă, care îți amintești de propria junețe, de primele baluri la care preferai să absentezi, pretextând în ultimul moment că ba vesta, ba pantalonii nu-ți veneau bine, iar dacă balul era chiar la voi acasă te închideai în camera de studiu și numai la rugămințile bietelor surori apăreai, dacă nu se găsea la cadril o pereche completă – tu, mai tolerant și mai lipsit de prejudecăți, poți să nu iei atât de în serios asemenea lucruri.

Ba chiar, simțind mereu în preajmă o atare admirație supusă, vei ajunge să îl incluzi pe bietul tânăr într-o imagine de familie...

O, solidele, mediocrele noastre sentimente familiale, născute din obișnuință, încredere, comoditate sufletească și toleranță! Mediocrele și profundele noastre sentimente familiale care dau vieții necesara stabilitate, care eliberează spiritul, lăsându-l să se dedice lucrurilor mai înalte! Apărându-l...

Păstrându-şi ochelarii pe nas şi şnurul lor tras după ureche, Profesorul îşi destinde în scaun trupul uscăţiv, lăsând privirea îmblînzită să îi alunece prin ferestrele limpezi şi mari ce dau spre terasa cu clematite. Un cer prea curat, prea intens albastru ca să fie al toamnei, o lumină mierie şi moale în care, din când în când, scânteiază, metalic, coroanele aurii ale pomilor din grădină. Căldura perversă a unei veri întârziate i-a făcut pe toţi să umble toropiţi de o săptămână, cu obrazul tràs, cu privirea vagă. Astăzi dimineaţă, însă, un abur rece a înecat grădina – o ceaţă compactă, densă şi îngheţată, ca la un accident de cazan, într-o cală. Spre prânz a revenit căldura ştiută, lumina luxuriantă, aurie, dar într-un colţ al neverosimilului cer albastru, Profesorul vede un grup de inofensivi nouraşi albi. Să fie totuşi un semn de schimbare a vremii?

Îşi întoarce privirea cu tandreţe spre tînăr. Are să recunoască în faţa lui că da, aşa este; că atâta timp cât viaţa politică şi cea socială merg normal, iar tu însuţi eşti o făptură obişnuită, lipsită de orişice idealism, poţi avea iluzia traiului tău izolat. În fapt însă, este o simplă iluzie, în care rareori cad cei ce lucrează pentru cultura unui neam. Pentru că cel dintâi rezultat al culturii este că cimentează relaţii de solidaritate – pe orizontală, cu membrii societăţii contemporane ţie, pe verticală, cu generaţiile anterioare. Astfel, cei ce cu sinceritate lucrează pentru cultura unui neam, chiar dacă se gândesc la ei înşişi ca la o individualitate autonomă, ca la un punct – chiar aşa! – central al universului, nu pot să nu simtă – din când în când, cel puţin – că fac parte dintr-un organism unitar. Iar în momente cum se vădeşte a deveni cel de acum, când interese colective încep a trece pe prima linie, în asemenea dificile momente, dacă eşti de bună-credinţă, vei descoperi că este imposibil să mai dezlipeşti destinul tău de al celorlalţi... De vei încerca să o faci cu mijloace curate, dintr-un necesar egoism, doar ca să-ţi aperi lucrurile tale, însăşi fiinţa ţi se va plia într-un anume fel: va lua o anumită formă, condiţionată de aerul timpului tău. Dacă vremurile vor deveni vitrege, desigur că va depinde de tine să te îndoi numai puţin sau să ajungi să te târăşti în ţărână. Şi totuşi, chiar adunându-ţi resursele de demnitate (dificultatea acestei probe fiind mai ales consecvenţa într-o lungă durată), chiar adunându-ţi, aşadar, resursele de demnitate, tot s-ar putea ca rezultatul în sine să fie nemulţumitor: aşa cum într-o cameră prost luminată florile cresc piezis, capătă o neverosimilă linie oblică, întărind prin seve şi celuloză un echilibru precar; nici drepte, nici şerpuind la pământ...

Aproape gâfâie de lunga tiradă şi o emoţie nejustificată asemeni celei care la 10 Mai, la primele acorduri ale fanfarei, îi umple ruşinos ochii de lacrimi, aceeaşi nejustificată emoţie, născută, se vede, doar din oboseala nervilor, i-a pus un nod în gât. În schimb, mâna osoasă se îndreaptă cu

totul altfel spre gheridon – un gest hotărât care nici măcar nu-şi aminteşte că ar fi nevoie de aprobarea Sophiei. Cu mişcări îndemânatice şi sigure îşi aşază ţigareta între buze, aprinde chibritelniţa. În asemenea clipe reapare iniţialul său ascendent asupra femeii care ascultă nemişcată, siluetă albă în şalul ei cu ciucuri de mătase, simţind fără îndoială că ceva i-a risipit puterea şi aşteptând, răbdătoare şi plină de încredere în ea, ca să-i fie de la sine restituită.

Cu ţigareta între degetele osoase, cu fruntea palidă şi pleşuvă dată mult pe spate, Profesorul fumează, nepăsător de mica febră a după-amiezii, lăsându-se cu totul în voia măruntului, copilărescului său sentiment de victorie.

Asupra cui, asupra ce, oare, victorie?

Pe canapeluţă, Mărguţa cască, având grijă să nu fie văzută, şi îşi examinează ghetuţele. Încă le mai consideră noi, cu toate că sunt trei luni de când *son beau-frère* Étienne i le-a adus de la Viena. Cu aceeaşi ocazie a cadorisit-o şi cu păpuşa de porţelan cu păr de-adevărat şi ochi albaştri, care atunci când o apleci spune: ma-mma ma-mma...

– Păpuşă? Ce crezi că are să mai facă ea cu o păpuşă de-acum? a întrebat, fără delicateţe, Sophie.

– De ce? Este tot o copilă doar... Nu? a întrebat nehotărât Étienne.

Ca de obicei, părerile *ei îl influenţau*. Întorcea capul de la una la alta; a vrut şi s-o mângâie părinteşte pe cap, dar neatent, tot ca de obicei, a atins-o doar cu vârful degetelor pe ureche.

– O să fie şi cine să se joace cu păpuşa, a insinuat madama Ana.

Arăta ca atunci când vrea să fie discretă şi abia aşteaptă cel mai mic prilej ca să îşi dea drumul la gură.

Et ils ont pris un drôle d'air: Sophie, Étienne, madama Ana.

Poftim... Să îşi închipuie că ea nu înţelege asemenea apropouri! Ca atunci când au fost la conacul Filipeştilor, cu automobilul lui nenea Jorj, tocmai dezbrăcau halatele de dril şi dădeau jos coifurile şi ochelarii, când au ieşit să-i întâmpine gazdele alertate: mai întâi au dat fuga Miza şi Radu, apoi o domnişoară cam trecută, chiar douăzeci şi nouă de ani avea, şi cu un nas!... Şi chiar silueta şi în totul lăsa de dorit! Apoi toaleta! În plus, un colier splendid la gît, doi şerpi de aur cu ochi de rubin, încolăciţi – dar pus la ora aceea? S-ar fi cuvenit un costum de voiaj sau o ţinută câmpenească, în nici un caz cum arăta ea...

Chiar Sophie a făcut aceste comentarii.

– Dar cine este, de fapt? l-a întrebat Sophie pe Jorj Ioaniu, care s-a întâmplat să fie prin apropiere.,

– *C'est la seule amie de Miza avec qui Radou n'a pas couché...*

Şi Sophie, care în primul moment n-a putut să se abţină:

– *Dommage!*

Et après elle a fait une tête... Şi Étienne semne discrete: copila! Şi Sophie, alte semne discrete, liniştitoare: copila nu înţelege...

– ...ei, puişor, este o minune a lui Dumnezeu cum se deschide trupul femeii ca să iasă copilul... Cum se desfac oasele, este o minune dumnezeiască, i-a răspuns madama Ana.

(Şi Sophie, la un *jour fixe,* Mizei: închipuieşte-ţi, *ma chère,* nu s-a sfiit s-o întrebe pe madama Ana cum de poate să iasă copilul, pe unde iese...)

Lasă, că ştie ea mai bine unde şi ce se deschide... Nu sunt deloc rare momentele când aici, de pildă, în salon, se uită la ei şi este sigură că înţelege mai mult decât fiecare. Ei, în schimb, nici unul n-o pricep şi n-o cunosc, şi nici una dintre colegele ei. Ce teribil să fii atât de singură şi neînţeleasă pe lume! Aseară a cântat mult-mult la clavir şi a plâns, sigur că va muri tînără de tot, imediat după primul bal şi după primul sărut. O vor îmbrăca în alb şi vor oficia o slujbă catolică, pentru că aceasta va fi ultima ei dorinţă.

Va fi o după-amiază ploioasă, cupeurile lucioase şi negre, acordurile solemne de orgă sub arcadele sumbre, parfumul ameţitor de crini şi tuberoze, Sophie cu un voal des, ca să nu se poată şti dacă într-adevăr plânge, *pouvre* Étienne, el plângând cu adevărat, dar aruncându-i ei câte o privire, ca să vadă dacă îl aprobă... Madama Ana leşinată, ce jale... Penumbra catedralei şi marşul funebru din *Parisiana* şi *Allegro con fuoco* din *Dolore* a lui Fr. Senna. Şi nici o lună n-are să treacă, şi vor merge cu toţii la teatru, să vadă *Păianjenul,* care ei i s-a interzis, şi, anflamată de Tony Bulandra, Sophie va propune să supeze la Café de Paris şi va dansa tango acolo, cu Titi Ialomiţeanu... Cum poţi să îţi închipui o mai neagră şi mai ingrată uitare?

Mărguţa are un nod în gât. Ce teribil să nu-ţi fie dat să trăieşti decât atât de puţin şi să fii *seule et incomprise!* Şi, totuşi, mai bine să mori tânără, să nu apuci să te zbârceşti pe obraz, şi să-ţi cadă părul. Va muri, aşadar, foare tînără, şi poate chiar fecioară, sau oricum înainte să trebuiască să aibă un copil, pentru că detestă să se umfle; şi oricât te-ai înveli într-un şal alb de mătase, tot are să se cunoască. Oare cine ar putea să-i aducă tuberoze la mormînt? Étienne este *influenţat,* Titi la fel, Miti Popazu a plecat la Viena, aşadar nici măcar o floare! Un mormânt părăsit... Ce păcat, atât de tânără şi de fermecătoare şi de graţioasă, şi dacă ar vrea ar putea să dirijeze şi casa, în locul Sophiei şi madamei Ana... Cine o controlează seară de seară pe leneşa de Nela dacă i-a şters de praf pantofiorii de lac şi dacă i-a dat cu ulei de riţin aşa cum se cuvine? Ar putea şi să servească ceaiul, şi să întreţină conversaţia, chiar şi acum, de pildă;

chiar și politică poate să converseze, știe doar care este subiectul cel mai pasionant: *Ce va face micul-nostru-regat-în-situația-dată? Vom merge alături de Franța și Rusia ca să îi eliberăm pe frații-de-peste-munți-înainte-de-a-fi-decimați-pe-linia-întâia? Vom merge-alături-de-puterile-Triplicei-ca-să-ne-eliberăm-Basarabia-pierdută-după-un-război-în-care-am-fost-învingători? Iată dilema în care micul stat român se zbate.*

Iată ceea ce se discută în toate saloanele, și chiar la Școala Centrală, în dormitor. Dacă ea ar fi amfitrioană, cu acest subiect imediat ar fi animat atmosfera.

– Altminterea, de privești totul de la o anume înălțime, o asemenea țară, vitregită de istorie, deschide câmp de activitate doritorului, poate mai mult decât oricare alta..., aude Margot, venind de foarte departe, vocea lui Étienne. Dacă ambiția ta este înaltă, dacă voiești să prospere lucrul, iar nu persoana, atunci vei fi mulțumit să te supui, tu, ca individ, totalității... Vei înțelege, cum ți-am spus, că nu ești centrul lumii, ci doar un punct al lui, că nu ești nici inima, nici creierul, ci doar un mușchi ce pulsează într-un imens organism... Nu vei deveni însă bărbat matur, dacă nu...

Și ieri după-amiază a fost un ceai plicticos, veniseră trei dame de la Societatea ortodoxă, și Sophie nu-și terminase dichisurile și a trimis-o pe ea să le converseze. Stăteau toate trei țepene, ca trei ciori, și mohorâte ca la o înmormântare, și din *da* și *nu* și *vai-vai* n-a fost prea ușor să le scoată. În fine, a reușit să dezghețe atmosfera, a apărut Sophie care și-a luat rolul de gazdă în primire, a apărut și Étienne, dar cum a văzut despre ce este vorba s-a retras repede cu corespondența în cabinetul său. A apărut și Titi Ialomițeanu, venise cu trăsura cu muscalul Mișa să le ia la Șosea după cum conveniseră, până la urmă a întovărășit-o doar pe ea, și la tenis nici n-au intrat...

– *Mais qui sont ces dames?* a întrebat-o Titi în trăsură.

– *Ce sont des Vaï-madames,* i-a explicat ea, după cunoscuta expresie a reginei.

Și Titi: cum-cum? Până să înțeleagă el ceva! Așa că a trebuit să-i explice în amănunțime cum aceste dame consideră de bon ton să se converseze astfel:

– Vaaai, dar ce timp ploios!

– Vaaai, dar ce montură la inel! Îmi permiteți, câteva clipe?

– Vaaai, dar vă rog... Vaaai, dar se poate?...

– Aceasta este de fapt, pentru fiecare dintre noi, dovada că am atins maturitatea... Maturitatea spiritului, nu cea biologică – se înțelege. Și va avea pentru fiecare dintre noi consecințe la fel de adânci ca...

Păstrând pe chip o uşoară schimonoseală de neplăcere, Profesorul s-a ridicat de pe scaun.

Iată-l în picioare.

Redingota îi corectează ţinuta, îi îndreaptă umerii căzuţi, îi împlineşte trupul slăbit în ultima vreme. Pe deasupra ramei de aur a ochelarilor le aruncă celorlalţi o privire verde-afectuoasă: nici nu se gândeşte să părăsească la ora aceasta salonul, pe cei dragi, corespondenţa – nu vrea nimic altceva decât să-şi apropie mai mult scaunul de gheridon.

– ...vă rog, dragii mei, vă rog, nici un deranj...

Mâna dreaptă dirijează nesigură un pianissimo, cea stângă – un braţ neîndemânatic şi vlăguit – trage după ea spătarul, tulburând, cu muchiile lemnului, desenul şi culorile persianului, răzvrătind firele aspre în care se înfundă piciorul.

S-a aşezat din nou, dar altfel: chiar pe marginea scaunului, pe jumătate doar de şezut – prin pantalonul lărgit, fesele slabe sunt o simplă prelungire a pulpelor descărnate – ca şi când, din clipă în clipă, s-ar pregăti iar să se ridice.

Dar nici vorbă de aşa ceva.

Este doar o febrilitate excesivă, reflex al unui moment de entuziasm căruia, fără nici o îndoială, îi va succeda un altul – de neîncredere şi scepticism. Structură ciclotimică, după cum recunoaşte singur.

Se uită iarăşi pe geam. Doar în acest scurt interval, aerul s-a umbrit şi s-a răcorit, ca sub invizibili curenţi reci de apă. Între aleile cu pietriş auriu, pe straturile impecabile cu trandafiri ai Sophiei, se deschid, din loc în loc, corole înşelătoare galben-pai, desigur fără parfum şi cu catifeaua petalei asprită de bruma toamnei. Din bolta compactă de iederă, glicină şi clematite s-a desprins o creangă şi atârnă, atrăgând toate privirile spre frunzele ei de un roşu copt şi luciu.

– Domnul Profesor îmi va ierta de această dată lipsa de modestie, începe şovăitor tânărul, întrucât, până în secunda de faţă, nu prea am păcătuit... prin vanitate. Nerevendicându-mi mie deloc calitatea de judecător al evenimentelor politice, cu toată modestia vă spun deci că mi-am permis a fi dezamăgit... Nu sunteţi de aceeaşi părere că oamenii noştri politici nu au intuit?... Era de aşteptat, ca opinia generală să dezamăgească. Este firesc însă a fi dezamăgit şi de cei mai clarvăzători? Sau poate, ei erau la curent, gata pregătiţi, era să spun gata arvuniţi, dar nu mi-aş permite...

Cunosc bine starea, surâde Profesorul. Mi se întâmplă şi mie să fiu dezamăgit de ei, să-i suspectez: încerc atunci să-mi amintesc că tot ce avem sub ochi s-a făcut doar în cincizeci de ani. Şi mai ales încerc să-mi repet proverbul meu favorit: *calomniez, calomniez, il restera toujours*

quelque chose... Din păcate, doar peste cincizeci-șaptezeci de ani, se va ști, de fapt statura adevărată a oamenilor noștri politici. Ce reușesc ei să facă într-o istorie care, ca totdeauna nu le e favorabilă... Mă știi partizan al votului universal, din consecvență cu întregul meu sistem de gândire, totuși uneori mi se întâmplă să-mi pun această întrebare: oare cum vor arăta oamenii noștri politici după ce vom deschide porțile, larg, votului democratic, după ce Carp și Brătianu vor conta exact tot atît cât vizitiii lor și vor avea șanse egale să-și spună cuvîntul în ceea ce privește soarta țării?... Pentru că, doar puțin împinse dincolo de o anume limită, calitățile devin defecte, și o lume în care am deveni – obligatoriu, și în toate privințele – egali, ar fi o carceră fără aer... Dar am impresia că ți-am trădat de mult ideea...

– Nu, se grăbește tânărul. Îmi amintisem însă cât de liniștit a plecat regele la Sinaia și cum guvernul a început și el să facă preparativele pentru vacanță... Doar ne aflam cu toții aici, chiar în salonul acesta. Atunci când a telefonat unchiul și ați vorbit... Vă reamintiți, nu? se adresează Sophiei.

Privirea lui albastră alunecă temătoare spre colțul salonului, acolo unde, mai absentă, mai disprețuitoare ca de obicei, Sophie își înfășoară șalul în jurul trupului plin. O maliție ambiguă pare să fie în spatele politeței lui excesive: un amestec de admirație, neîncredere, teamă și (mai presus de toate) curiozitate – un melanj sentimental pe care totdeauna ea l-a trezit în el. Totdeauna, chiar de la acea întîlnire a lor de copii, când, zărind-o, s-a smuls din mâna mamei și a luat-o la goană pe scara de lemn, speriindu-i pe cei dimprejur, părinți și servitori, care s-au repezit cu toții după micul fugar, în pericol să-și spargă capul pe trepte. De ce fugea atât de înspăimîntat? Nu ar putea s-o spună nici acum cu exactitate, ține însă bine minte spaima ce-l cuprinsese, privind-o: o fetiță atât de frumoasă, cu bucle blonde și lungi sub imensa pălărie cu flori! O fetiță atât de orbitor de frumoasă, toată numai volane spumoase și panglici foșnitoare! Admirație și teamă, neîncredere și curiozitate... Aceasta este cea mai veche amintire a lor, pentru care nu s-a ivit până acum ocazia fericită ca să i-o reamintească.

– Vă reamintiți, nu? Atunci când unchiul a voit să vă convingă să mergeți totuși în vara aceasta în vilegiatură... Vă propusese, dacă nu mă înșel, o excursie la Măldărești, dar ați obiectat că nu suportați acum automobilul...

– Să vă înșelați, când este vorba de a vă reaminti ceva? În această privință, desigur, nu există nici un risc! De mult ne-ați convins de excelența memoriei dumneavoastră!...

În schimb, memoria ta, draga mea... Din păcate... intervine, cu un zâmbet, Profesorul Mironescu.

– Încearcă prompt să îndulcească replica tăioasă a soției sale; trebuiește doar înțeleasă și ea – o asemenea stare predispune femeile foarte tinere, mai sensibile și mai idealiste, la capricii și la întunecări morbide. Ar fi păcat însă ca junele mosafir să citească în răspunsul ei desconsiderare sau chiar dispreț. S-au mai întâmplat asemenea momente în care ea să-și arate față de bietul Titi Ialomițeanu lipsa de răbdare, și totdeauna el s-a silit a echilibra lucrurile, veghind ca tânărul să nu fie blesat.

Gazdă atentă și delicată, Profesorul întoarce pe rând spre cei doi zâmbetul său de împăcare. Un zâmbet atât de binevoitor, încât pare ușor silit, îi întinde buzele pline, ușor veștejite, deasupra dinților gălbui și puternici. Iar în continuare, lucrurile par – de la sine – să se aranjeze. Titi Ialomițeanu o asigură, roșind, pe doamnă că o altă calitate n-ar îndrăzni să-și revendice, memoria însă, da... Are, din păcate, o memorie fidelă care devine cu atât mai fidelă cu cât îl interesează ceva, cineva... Pentru acest motiv ar putea fi iertat că îl interesează în cel mai înalt grad ceea ce se petrece în această casă, pe care o consideră la fel de apropiată ca și casa părintească.

– ...acestea au fost amintirile mele intime... *suveniruri intime*, surâde tânărul, reînviind ca o pasăre Phoenix din propria sa umilință.

Trecând superficial de repede peste măruntul incident, – găsește Profesorul, care, însă, își înăbușă cu generozitate o umbră de nemulțumire. De ce nemulțumire? Pentru că tânărul s-a și avântat în discuție, nemaipăstrând nici cea mai mică ranchiună în glas, ba chiar cu un spor de amabilitate spre doamna casei? Ca și când el ar fi fost agresorul și ea victima! O adevărată răsturnare de roluri, care face ca intervenția plină de tact a soțului să-și piardă în parte valoarea, să pară inutilă și ridicolă unui ochi critic. Oooo, mici, foarte mici chițibușuri ale unei firi susceptibile, se mustră singur Profesorul, care, din fericire, suplinește neajunsurile firii sale excesiv de sensibile printr-o dorință sănătoasă de a simplifica situațiile.

De a-și privi semenii cu generoasă îngăduință.

Cu atât mai bine deci dacă timidul Titi, profitând de protecția maturului său amic, îndrăznește acum să trimită o sclipire luminoasă și șăgalnică a ochilor – ca o propunere de reîmprietenire – spre tânăra doamnă ce stă ursuză în celălalt colț al salonului!

Cu atât mai bine, cu cât ea nici nu pare să o observe...

Cufundată în gânduri, Sophie frisonează sub șalul alb de mătase. În ciuda ochilor ei bulbucați, a buzelor cam subțiri, în ciuda destulelor imperfecțiuni și chiar a stării înaintate, nu a încetat a fi atrăgătoare. Și, simțind, ca orice femeie, că este privită, întoarce capul și îl privește și ea pe june. Da, are într-adevăr ochii cam bulbucați, în schimb genele lungi și neîntoarse îi încețoșează privirea; i-o fac misterioasă și enigmatică. Nici

în această minută tânărul nu își dă seama de cum se uită la el: cu dispreț? cu amiciție? cu complicitate? cu indiferență și plictiseală? cu...

– Circula intens la început opinia că arhiducele ar fi un filoromân, o pavăză împotriva asupririi unguresti... Românii se obișnuiseră a-l privi ca pe un viitor protector... continuă el. Credeți că se baza pe o realitate această opinie, sau o anume propagandă a întreținut-o?

Deasupra grădinii se curbează un cer alb-fildeșiu, apăsând aerul umbrit; poți de acum să presimți întunericul, care este pe aproape. Obișnuit, la această oră ceaiul ar fi trebuit servit, dar ce nesuferit de prost se poartă toți când nu se simt supravegheați! Sophie dă să se scoale din jilț, astăzi s-a simțit mai greoaie ca de obicei, și, de câteva zile, își târăște piciorul stâng.

– Ai răbdare, puiule, ai răbdare... Câteva zile, doar, și-ai să scapi... Și-ai să mergi la fel ca mai înainte, i-a spus nașa, Fănica Filipeasca.

Dar de ce viața care curge mult timp logic și lin te aduce pe neobservate într-un asemenea punct din care nu mai poți fugi înapoi, așa cum ai vrea s-o faci: ca un copil ce s-ar refugia în fustele mamei, după ce a făcut câțiva pași, singur, prin întuneric? Și de ce un lucru în ordinea firii – de vreme ce el reînnoiește viața – trebuie să fie dezgustător și dureros? Și madama Ana ce are astăzi de nu mai apare?

La ora aceasta de obicei se deschideau canaturile ușii, iar madama Ana apărea, împingând măsuța de servit ceaiul. O, trebuie să fii tot timpul cu ochii pe ei, și fiecăruia să-i amintești ce are de făcut, chiar dacă îți târăști piciorul stâng, și din senin a început să te doară burta. Din când în când o jenantă durere, ca o crampă de colită, pe care te-ai duce s-o ascunzi în budoar, dacă ceaiul ar fi fost servit. I-ai putea lăsa pe bărbați să-și ducă mai departe inutila lor discuție, pe care o tolerezi zâmbind cu indulgență, așa cum copilului ai să-i tolerezi jocul.

– De pildă Take Ionescu abia venise de la Londra... Semăna el oare cu cel care acum manifestează... pentru *intrarea* imediată? Take Ionescu era perfect descurajat: prevedea declinul civilizației, amurgul zeilor... *Finis Romaniae*... Și atunci cum vă explicați? Dintr-o dată, așa...

– Ei, Take Ionescu! înlătură Profesorul exemplul cu mâna. Uite, chiar făcând abstracție de doctrina politică, de alianțele, de cartelurile lui electorale... Mult prea multe, surprinzătoare... Discutându-l doar ca om, dacă îmi permiți... Bine-știuta lui trecere de la o opinie la alta, faptul că poate construi un foarte frumos discurs pe orișice fel de temă... chiar așa „guriță de aur" cum l-a și numit lumea... Nu vreau acum să-i arunc acuza versatilității... Nu ar fi un fapt nou, acuza i s-a mai adus, pe drept, pe nedrept, nu vreau să o discut acuma... Dar mă gândesc că, fără îndoială,

îl împinge aici un anume temperament... Să fiu mai explicit: faptul că într-un cerc intim susţine cu înflăcărare o anume atitudine, iar apoi, în contextul oficial temporizator, se lasă pe loc influenţat, tace sau îşi dă votul... o astfel de atitudine mărturiseşte neputinţa de a rezista unor impulsuri exterioare... Un gen de fragilitate...

S-a depărtat. Şi ştie că nu mai vorbeşte despre şeful conservatorilor democraţi, ci despre nemulţumirile pe care singur şi le-a adus toată viaţa; irepresibila lui sinceritate este chiar gata să-l împingă a recunoaşte în public că lui, în primul rând, îi aparţin aceste supărătoare defecte. Aşa ceva însă Sophie nu agreează: bunul ei simţ se fereşte instinctiv de acest suspect amestec de umilinţă şi de trufie: găseşte că un asemenea spectacol este o mică fanfaronadă, un penibil cabotinism. Desigur, ştiutul convenţionalism al femeii o împinge pe Sophie să gândească astfel, dar şi lipsa ei particulară de umor. Şi, totuşi, în fiece secundă el ştie că s-ar putea ca ea să aibă (ca de atâtea alte ori), înaintea lui, dreptate. O copilă, Sophie – o copilă faţă de el, care îl aţinteşte cu ochii ei, cuminţi şi atoateştiutori, mari şi albaştri. O copilă faţă de el, dar care cunoaşte viaţa dintr-un pur instinct, neavând nevoie să o mai şi înţeleagă. Intuiţia feminină care, ocultă şi vicleană, stăpâneşte lumea, în timp ce lui nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să-şi plece, supus, înalta frunte pleşuvă.

– Totuşi această dezorientare, stăruie tânărul. Totuşi nu credeţi... nu vi se pare...

– Da, dragul meu, îmi este foarte clar, înţeleg... Înţeleg.

Cu amândouă mâinile osoase în aer, Profesorul îi face tânărului amic semne să se oprească. Şi o minută doar să aibă răbdare. Îi va formula chiar el ceea ce junele bâjbâie de o oră; cu obişnuita pătrundere sufletească a educatorului, a înţeles mai bine ca oricine ce îl frământă.

– Înţeleg ce voieşti a întreba... Te întrebi dacă suntem supuşi vremilor fără nici o speranţă, dacă suntem totalmente neputincioşi şi pierduţi sub vremi, şi voinţa noastră (chiar colectivă de-ar fi, una şi indivizibilă, iar nu risipită, cum se arată), voinţa noastră nu contează nici cât un fir de nisip...

Undeva în casă se aude ţârâitul încă nefamiliar al telefonului, proaspăt instalat. Sophie trebuie să fie prin apropiere, a ieşit doar adineaori să pregătească ceaiul; iar el pune în termeni clar exprimaţi şi exacţi ceea ce tânărul nu reuşeşte, ca de obicei, să pescuiască din adâncul sufletului său tulburat, decât sub forma unor întrebări convenţionale.

– ... sau dacă, totuşi, nu cumva aceşti oameni care se luptă între ei pentru a ne conduce (şi ne conduc pe rînd, aşa cum la rând îi aduce mâna împăciuitoare a regelui), aceşti oameni au calităţile necesare, deci o anumită şansă de a ghici ceea ce are să iasă din amestecul permanent de calcul şi întîmplare, care alcătuieşte viaţa istoriei şi a politicii... Ne

ocrotește, așadar, o inexorabilă lege a progresului, sau ne învârtim la nesfârșit în cerc? Pentru noi există realmente vreo șansă de a progresa, de a ne apropia de națiunile apusene, civilizate, visul nostru fierbinte de un secol, sau totul nu este decât *fata morgana*, un efort inutil, de vreme ce ele merg cu mult mai repede decât noi și distanța rămâne cel puțin aceeași... ba chiar, la fiecare hop de care ne poticnim, ea crește nemăsurat? Se poate, concentrându-te, calculând lucid și în același timp intuind, *să înțelegi* cum are să se desfășoare războiul și să intervii, chiar în punctul lui cel mai avantajos? Sau tot acest efort este inutil și fără rost, de vreme ce viitoarea desfășurare a istoriei nu poate fi întrezărită, așa cum, iarna, nu vezi mai departe de doi pași, prin viscol? Te gândești, așadar, că...

Exclamațiile de aprobare ale tânărului îi aduc mulțumirea că a fost înțeles. Iar canaturile ușii se aud, în sfârșit, deschizându-se. Brusc, pătrunde în salon forfota îndepărtată a casei, gânguritul Sophiei (la telefonul din hall), o exclamație uimită – dar Titi Ialomițeanu a încetat să mai fie atent; nu dintr-un exces de bună-creștere, ci pentru că zgomotele apropiate îl bucură mult mai mult. Ușorul scârțâit familiar al măsuței de servit ceaiul, zăngănitul lingurițelor și al cleștișorului de zahăr, un țârâit fin, ca de nisip – glasele, fursecurile, *five o'clock*-urile care, la o mișcare mai nedibace a madamei Ana, alunecă pe platouri. Tânărului îi este foame, dar tocmai de aceea se ferește ca de foc să întoarcă înapoi capul.

– Neutralitatea definitivă nu vă pare o soluție? îngână eroic Titi Ialomițeanu.

– Ștefan! se aude glasul metalic al Sophiei.

Probabil că vrea să controleze din prag dacă servitul ceaiului decurge cum se cuvine, așa cum generalul urmărește câmpul de bătaie și desfășurarea operațiilor de pe un dâmb mai înalt, cu binoclul la ochi. Pare însă ușor decoafată, șalul îi spânzură pe un umăr, cu neglijență, fața ușor umflată și-a pierdut drăgălășenia. Cu totul neobișnuit, s-a oprit între cele două uși, în dreptul pendulei, și așteaptă, în loc să o trimită pe Nela să-l cheme pe stăpânul casei. Cu o mică satisfacție – de ce? – Titi Ialomițeanu observă călcarea convenințelor. Ceva neobișnuit trebuie să se fi petrecut, astfel încât, dezamparată, tânăra doamnă a revenit la obiceiurile modestei case părintești din Buzău, așa cum ardelenii, de pildă, chiar după mulți ani de stat în Regat și după ce și-au conformat pronunția unei limbi literare, în clipele de emoție revin la dialectul lor, ca și când niciodată n-ar fi vorbit altfel.

Dar, nesuferind a lăsa nici un lucru neterminat, din obișnuința unei vieți de muncă ordonate și riguroase, Profesorul continuă a vorbi, ridicându-se încet, încet, de pe scaun.

– Da, draga mea... Da, *chérie*... Mi s-a părut mai devreme că aud telefonul... Te rog, ai puţină răbdare, doar o minută... i se adresează neatent şi blând.

– Aşadar, lăsând deoparte problema neutralităţii... Considerând că întocmirea unei tradiţii, continuitatea instituţiilor este ceea ce îşi poate dori această ţară... care n-a prea cunoscut odihna... Da, *mon petit*... dar tu, vezi că la tine vin... Aşadar, ştiu ceea ce vrei să mă întrebi: dacă aş avea încredere în Ionel Brătianu, ştiind că, sunt un independent, că opinia mea este sinceră, chiar dacă naivă, proprie, chiar dacă... Sau problema însăşi este oţioasă şi doar întâmplarea, doar norocul vor face România Mare, sau... Da, draga mea, iată-mă, am venit... Cine spui că a murit? Cine...

– Domnilor, se întoarce Profesorul, cu un glas grav. Domnilor, spune, grav, Profesorul, şi vocea îi sună atât de ciudat, de solemn! Domnilor, a murit Regele Carol...

Şi, ca un gong rar, începe să bată pendula.

– *Voilà*, spune Profesorul, puţin uluit, şi cu mâna osoasă face un semn din care foarte clar se înţelege că destinul însuşi pare a rostogoli asupra salonului aceste sunete rotunde, metalice şi egale. *Voilà*...

Şi imediat, renunţă a mai lua în seamă întrebările grăbite ale junelui, văicărelile madamei Ana; grijuliu, se apropie de cea care, cu o dulce supunere femeiască, a aşteptat să-i dea în primul rând lui funebra veste. Probabil are din nou migrenă, din nou va trebui să stea legată la cap cu comprese de oţet aromatic. Dar zâmbetul i se stinge pe măsură ce înţelege şoaptele ei, şi din nou aceeaşi inexplicabilă emoţie ca la 10 Mai, când acordurile fanfarei îi ridică acestui bărbat matur un nod în gât... Cineva plânge înăuntrul lui sub inutilele bătăi ale gongului, ce nu vesteşte altceva decât obişnuita oră a după-amiezei – şase.

Înclinându-se ceremonios, Profesorul Mironescu cere asistenţei să le scuze un timp absenţa.

Inutile atâtea scuze. Ronţăind un pişcot, trăgând pe nări aroma ceaiului din ceaşca pe care o ţine în mână, Titi Ialomiţeanu şi-a apropiat scaunul de canapeluţă ca să ţină companie domnişoarei, aşa cum se cuvine. Şi foarte repede întinde din nou mâna spre platoul cu *five o'clock*-uri. Nevoile de reprezentare îl silesc uneori să sară peste o masă şi de multe ori este silit să lupte cu lăcomia trupului său tânăr, la ora ceaiului, din acest familiar salon.

Iată, însă, că astăzi, datorită neaşteptatelor evenimente, va putea mânca pe săturate, fără deci să se mai supravegheze. O priveşte de aceea cu plăcere pe micuţa cumnată, care îşi savurează şi ea felia de tortă cu şocolată; în această clipă este mai destins ca oricând, îl înseninează bucuria

unui şcolar ce aude sunând de recreaţie. Nu mai este silit să susţină conversaţia şi va avea destulă răbdare până când Profesorul îşi va regula afacerile cu consoarta...

– Sophie... ai auzit, nu? Sophie i-a spus că regele a murit... Probabil că la telefon a fost unchiul... şuşoteşte mititica.

Sophie a mai spus încă un lucru pe care urechea ei ageră l-a auzit, sau ochiul ei ager l-a înţeles, chiar fără să audă. Titi Ialomiţeanu va fi confidentul şi cavalerul ei, cu răbdare îl va scoate de sub influenţa Sophiei. Dar ceea ce a mai spus Sophie este un lucru ce nu se cade să-l rostească o domnişoară. Nu se cade să vorbească amândoi despre ceea ce începe a se petrece la etajul de sus, deşi dincolo de uşă se aud voci estompate şi paşi, iar în stradă se aud roţile trăsurii cu care Étienne însuşi a plecat după doctorul aflat, ca de obicei, la Colţea.

Nu se cade să-i spună aşa ceva, dar, cum vor mai rămâne în *tête-à-tête* destul timp în salon, va găsi ea modalitatea să i-l sugereze.

VII DUPĂ-AMIAZĂ ÎN GRĂDINA CU TRANDAFIRI

1

Margot

– Aidi, donşoară, aidi, plecaţi de-acolo, că o donşoară bine-crescută nu se lasă s-o vezi pân geam goală-puşcă... Aidi, c-avem azi treabă de nu ne vedem capu... Şi ce-oţ tot alerga să vedeţi, una-două? Că musafirii abia diseară vine. Aidi, donşoară, treceţi să văz cum vă fac păru...

Mai întâi că ea nu e goală deloc, e în pantalonaşi şi brasieră, şi nici la fereastră nu stă, ci schiţează în faţa oglinzii un pas de valsboston. Ah, ce mult iubeşte acest dans utramodern, sentimental-senzual! Ah, cât îl adoră! Şi ea, madama Ana, ce-ar vrea? *Savez-vous planter les choux, savez-vous planter les choux*, dar nu este sătulă până peste cap să audă tot asta, şi să se plimbe prin curte, la braţ cu Coralie şi Sévastie, în rochie cenuşie şi cu şemizet de percal? Pentru că doar la examene poţi să pui rochie de muselină albă şi o eşarfă de panglică de culoarea clasei! Clasa lor are o panglică pembea şi de treizeci de ani, Centrală tot acesta este obiceiul! Şi mai ştie madama Ana ce alte obiceiuri teribile sunt la această şcoală? După ora zece, nimeni, nici măcar directoarea, nu mai are voie a intra! Nimeni! Eşti închisă ca într-o fortăreaţă asediată! Ca într-o mănăstire! Înţelege atunci ce înseamnează a primi permisie de ieşire numai de două ori pe lună, şi numai dacă n-ai fost pedepsită? Dar dacă propria ta soră, poate de conivenţă cu doamna directoare, poate de capul ei, tocmai într-o asemenea duminică uită de tine, şi apoi se scuză că a încurcat zilele? Înţelege madama Ana ce soartă amară este a fi orfană?

Desigur, multe lucruri nu le înţelege madama Ana, sau se face că nu le înţelege, dar dacă îi aminteşti soarta ta amară, de orfană, lasă fierul de frizat unde se nimereşte, şi te ia la pieptul ei care miroase a bucătărie şi a levănţică, tu eşti puiul madamei Ana, îţi şopteşte cu vocea ei dogită, nu sunt eu doica ta? Nu e Spiridon fratele tău de lapte? Şi cât trăieşte madama Ana, să ştii că nu eşti singură pe lume! Şi ai şi o soră grijulie, şi mai este

şi conu Ştefan, ce om bun şi învăţat, conu Ştefan! Şi azi-mâine ai să te măriţi, puiule, şi ai să faci o partidă...

– Păi uite şi la coniţa Sofica, ce partidă a făcut! Ce partidă grozavă! Cum zicea şi naşa dumneavoastră, Fănica Filipeasca, mărită-te şi iar mărită-te, şi uite ce bine a nimerit!... Dac-aşa a vrut Ăl-de-Sus să se suie părinţii dumneavoastră tocma-n blestematu ăla de tren, şi dac-a vrut El să fie tocma-n ăle şapte vagoane care-a luat foc şi aşa-n foc cum era s-o ia razna pe câmp, de ziceai că-i iadu, donşoară! Şi urletele care scotea toţi, şi care mai ajungea pă jos să tăvălea şi ardea, şi ăia dânăuntru urla, uite-aşa-nchişi, ca-n borcane, urla ca-n gură de şarpe, şi nimeni, cin' să sară? Cin' să sară şi să-i ajute? Cin' să fie nebunu să s-arunce-n foc? Că luase foc tot câmpu, şi uite-aşa, ca lumânările dă Paşti ardea vagoanele, cică era un negustor gras, într-o blană, care-arăta ce săculeţi de aur avea el şi răcnea să vie cineva să-l scape. Şi zice c-a fost unii mai îndrăzneţi care ei ştie cum s-a apropiat, de i-a luat şi banii şi blana, şi l-a lăsat pe el înăuntru să-l ardă... Ei, sfârşitu lumii, donşoară, asta a fost atunci! Ăsta-i sfârşitu lumii, am zis atunci, mă bate Dumnezeu pentru păcatele mele multe, cum de s-a-ndurat El să mă ierte? Nu ştiu... Cum de m-am trezit de-a buşelea, numa cu fusta-n cap şi picioru scrintit, asta numa drăguţu de Dumnezeu a făcut minunea! A zis El, las-o, să-şi mai ispăşească păcatele şi pe pământ, că prea are multe... Ori poate s-o-ndurat de bietu băiat, că ştia că n-are cin' să mai aibă grijă de el pe lume. Ce-a vrut El, aia a ieşit. Că ăla a fost singuru vagon de-a treia care-a scăpat, şi-am zis, mare-i puterea Celui-de-Sus, pupa-i-aş tălpile lui, că din ce m-a scos şi din ce-am scăpat... Că m-am şi gândit la urmă: cum s-a făcut de n-am murit pă loc de spaimă? Hii, staţi binişor, staţi binişor, donşoară, nu vă mai tot iţiţi la geam, ce-oţ fi având de văzut acolo? Nu vă spusei că mosafirii vine toţi diseară?

Mosafirii vin toţi diseară, dar o trăsură s-a ivit pe strada lor, uite-o tocmai în capăt, hurducându-se, ocolind grămezile de piatră cubică, verde-cenuşie, puse ca să se repare strada, oare de ce să-i fi spus Sophie lui *vino mai devreme, mîine?* Şi de ce este atât de plină de nacafale, şi toţi nervii şi-i varsă pe ea?

– Cum poţi să stai închisă într-un asemenea aer puturos? Când afară... Când la vârsta ta... Şi dezordinea asta... La şcoală venea Maria să-ţi pună ordine în lenjerie?

S-o lase în pace, ştie. Îşi vâră şi degetele în urechi, şi tot ştie ce-i spune: o-domnişoară-bine-crescută-iubeşte-trezitul-pe-răcoare-devreme-iubeşte-retroversia-din-Plutarh-camera-bine-aerisită-şi-exerciţiile-la-pian-şevaletul-şi-broderia...

– J'en ai assez! îi strigă cu năduf şi, roşie până la rădăcina părului, se repede să-i smulgă din mâna neînduratoare ghemotocul de mătase, cu o

pată neagră, scorțoasă, pe care i-l flutură sub nas. J'en ai assez... J'en ai assez... îi strigă. J'en ai assez...

S-a întors atunci cu spatele, ca să nu-i dea satisfacția că a făcut-o să plângă. Nu, ea n-are să devină insuportabil de nevricoasă, cum este Sophie! Ea n-are să țipe la toate și la toți din orice, ea nici de sânge nu se teme, și nici de leșinat nu leșină, așa sunt fetele tinere moderne. Ea n-are nevoie nici de sticluța cu săruri, nici de apă cu zahăr, și dacă războiul va începe, ea se va face infirmieră la Crucea Roșie, și va alina suferințele...

– ...să ne ferească Dumnezeu, donșoară, că vine vremuri grele și vine război peste noi, uite, asta mi-a zis ieri coana Sofica... Și i-am zis și io, dacă i-ar mai da drumu lu bietu Spiridon... Să-i mai dea drumu, să mai stea și el p-acasă, cum a fost și cu conașu Titi, care tot acolo era mobilizat, și uite că de trei luni și ceva a scăpat... Lasă, mi-a zis coana Sofica, ușor nu este, dar să vedem ce-am putea aranja. Uite-așa mi-a promis coana Sofica și v-am spus, donșoară, să nu vă mai tot smuciți, c-acu fieru e rece, da' dacă-i fierbinte, pot și să vă arz, Doamne-ferește...

Uuuuf, a dat Dumnezeu și-a ieșit, s-a dus să încălzească iarăși fierul! Uf! poate să se repeadă din nou la geam, uite trăsura, uite trăsura, atâta doar că a trecut de casa lor, deci nu este *el*, oare de ce să-i fi spus *Sophie lui, să vii mai devreme mâine?* Dar ce bine poate fi în vacanță, fără *mademoiselle* Bastien, care-priveghează-orișice-aplecare-spre-lux-a-elevelor-și-privheghează-orișice-contact-cu-servitoarele-școalei!... Așa, spatele drept, și șoldurile înguste, ca de băiat, strânse în pantalonași, dacă începe războiul, ar putea chiar să se travestească în roșior sau în vânător de munte, să se înroleze, și nimeni pe lume să nu știe nimic. Nimeni să nu știe, decât după ce își-va-fi-dat-viața-pentru-rege-și-pentru-țară, așa, o forfecare a piciorușelor în aer, ca la picantul can-can, seara, în dormitorul lor, până să apară *mademoiselle* Bastien, cine este cea mai mare maestră de dans? Cine flutură cearșaful gonflat? Margot! aclamă cu toatele. Ce importanță are că ai să fii consemnată șapte duminici? Sau cine o să pârască? Așa, încă o forfecare a picioarelor în aer, despicătura care se petrece fără nasturi, parte peste parte, Coralie i-a arătat ce model are setul ei nou de pantalonași ce i-a venit de la Paris, și Sophie, cât e de harpie, tot i-a promis că va face o comandă, știe ea cum și prin cine. Când îi convine ceva, pe loc este gata să rezolve, bunăoară, săptămâna trecută, când au ieșit după dejun cu toții să ia cafeaua în chioșc, *et, soudain, Sophie la regarda dans le blanc des yeux, elles s'entendirent du regard...*

– Haai, Étienne, măcar vara aceasta, începuse ea. Vara aceasta, măcar, dacă în vara cealaltă nu știm care ne mai poate fi soarta...

Altminterea, abia se ținea să nu râdă. Étienne venise pînă aici cu șervetul atârnat la gât și ea îl lăsase, ca să se amuze de neatenția lui. Ca de obicei

galant, el îi oferise braţul şi uite-aşa merseseră amândoi până la chioşc, ha-ha-ha, ce pereche făceau! El înalt şi slab, şi cu picioarele lungi, şi la gât cu şervetul de olandă şi ea... L-a lăsat cu şervetul ca să se amuze, dar Sophie oare de ce l-a lăsat? Pentru că deodată a izbucnit:

– Dar pentru Dumnezeu, scote-ţi-l odată, am ajuns de minunea lumii! Facem spectacol cu servitorii!

Adevărul este că Sophie nu ştie de glumă!

– Haaai, Étienne, a miorlăit ea din nou, măcar la Sinaia, măcar o săptămână...

– Ei, poftim, pufnise el. V-am spus că nu poate fi vorba de vilegiatură în vara aceasta...

Şi începuse să-şi desfacă de la gât şervetul.

– Haaai, Étienne, insistase ea din nou.

Singură insista! Sophie tăcea, se evanta, îşi dădea aere de martiră şi de imparţială.

– Iarăşi şi iarăşi, aceleaşi lucruri... V-am spus că dacă există cineva pentru care vilegiatura, plecarea la aer curat ar fi iminentă şi salvatoare, acela aş fi eu, fără îndoială... Eu sunt primul care să deplângă că s-a închis străinătatea, iar în rest unde voiţi a pleca cu această proastă aprovizionare de-acum? Când peste tot domneşte nesiguranţa zilei de mâine, unde voiţi a mai risca plecând încărcaţi cu geamantane, doică, pălării, ţucălaşe...

– ...ştii bine că Jean ne-ar putea pune oricând automobilul la dispoziţie...

Aceasta fusese singura intervenţie a Sophiei.

– ...ştii bine că în caz că se declară mobilizarea generală, dacă te afli într-o zonă periclitată, se rechiziţionează orişice, căruţe, automobile...

– Eşti, ca de obicei, exagerat...

Şi nu i se putuse smulge nimic, decât promisiunea acestei seri de excepţie: o seară cu mosafiri, ca altădată. Aşa că repede, la geam, până apare din nou madama Ana! Ce ciudăţenie, altă trăsură vine, însă din capul celălalt al străzii! Când pe toată strada casa lor este singura spre care vin de obicei *cupeuri*, ce poate să însemneze toată vânzoleala asta? Trăsura vine din celălalt sens spre casa lor, uite şi o pălărie de panama ce se zăreşte o clipă prin coşul trăsurii, oare de ce să-i fi spus Sophie dragului de Titi *vino mai devreme mâine?* Repede, înapoi, la oglindă, repede să-şi pieptene sprâncenele, repede să-şi stoarcă un coş apărut în bărbie, acum câţiva paşi înapoi, acum îşi trimite singură – întâi o castă, apoi o pasionată sărutare. Acum caută febril în caseta de bijuterii îmbrăcată în argint, nu, nici mărgăritare, nici perle nu se pun la vîrsta şi la ora aceasta – poate şirul de corali? Poate chihlimbarul? Caută febril în caseta de bijuterii îmbrăcată în argint, de grabă degetele i se agaţă de şiraguri şi lănţişoare, un medalion, asta-ar fi ce i-ar face trebuinţă. Un medalion

în care să așezi un chip drag și o șuviță blondă – de ce blondă neapărat? De ce toate medalioanele să aibă în ele o șuviță blondă? Și Sophie are părul blond, dar ce ochi bulbucați! Și burta ei ce pliuri face de când a născut, doi colaci de grăsime se ivesc pe burtă de cum își scoate corsetul, uite-așa poți să-i strângi în mână! Se vede că nu-și scoate cămașa de pe ea niciodată, așa cum nici cozile sub bonetă nu și le despletește. Uite, medalionul, uite-l, se mai privește încă o dată, visătoare, în apa argintată, închide ochii, oftează, *les rêveries d'une jeune fille,* uite încă un coș, acesta ascuns sub nară, atenție, fața s-a înroșit de concentrare, degetele apasă și prin canalele interne auzi cum pocnește pielea, o picătură de lichid lăptos, rețeta împotriva punctelor negre: după ce le storci, făcând în prealabil o baie de aburi feței, aplici cu pensula următoarea soluțiune: sulf 5 g; alcool camforat 20 g; glicerină 5 g; apă de trandafiri... Masezi fața. Păstrezi această soluție în prima seară o jumătate de oră, apoi treptat două ore, trei ore, patru ore, toată noaptea dacă nu constați o iritare... Atenție! Pași pe scară! *Les belles se rendent dans le jardin, cueillir des roses, soir et matin,* ce divin dans valsbostonul, așa, unu-doi-trei, unu-doi-trei, așa, să danseze și madama Ana, ha-ha-ha, ce caraghioasă e, ce greoaie și ce caraghioasă, și cum se smucește să scape...

– Da' lăs-ți-mă-ți, donșoară, păcatele mele, da' lăsa-ți-mă-ți, că io n-am treabă cu jocurile dumneavoastră! Haide donșoară Mărguța, potoliți-vă-ți, donșoară, că una-două dați fuguța la geam, una-două vă mai moțați, ei, ce-ați avut de văzut? V-am spus io că n-aveți nimic de văzut? Haideți, să termenăm odată, c-acu iar ne pomenim cu conița Sofica c-acu vine de la mansardă, s-a dus iar să-i dea doftoriile lu neisprăvitul. Aidi, donșoară, aidi, lăsați geamu, că nu mai avem decât franjurile de pe frunte, și acu ne pomenim cu dumneaei, și-i vai de noi când o vedea iar lenjurile 'mneavoastră la fel peste tot, și hârtiile astea, scrisori, plicuri, ce-or fi, și cărți, păi să poate, donșoară? Să poate? Păi azi-mâine vă măritați și intrați la greu, și cine are să vă mai îngăduie ca acasă? Păi uite și la conu Ștefan, ce om cumsecade, pâinea lu Dumnezeu, da' dintr-ale lui ai văzut că n- ai cum să-l scoți, asta e, dați de greu, donșoară, așa, întoarceți-vă-ți puțin, păi nu ziceți asta, nu ziceți asta, Doamne-ferește de ceasu rău! Doamne-ferește, cum să nu vă măritați? Păi care fată e aia, și care donșoară e, care zice ea să nu vrea să se mărite? Păi de zis, mai zice ele, unele, da' de vrut toate vrea, e-heee, nu e ele proaste, știe ele la ce bine se duce! Păi uite numa la conița Sofica ce partidă grozavă a făcut, uite cum e la casa ei, și cum e de fericită...

Les belles se rendent dans le jardin, cueillir des roses soir et matin, dar fericită nu e deloc, nu e deloc, nu e deloc, *et mon beau-frère cloué au lit,*

cloué au lit, et il pâlit. Et elle se rend dans le jardin, cueillir des roses soir et matin, voila les roses blanches, jaunes, grenats, și o pălărie de panama!

Așa, să-i lase madama Ana buclele pe spate, desfăcute, ca la o Walkirie, așa, știe madama Ana ce este aceea o Walkirie? Ah, mai repede, mai repede... Din profil, în oglinda cu mâner de argint, e bine... E chiar foarte bine! În stradă, nimic interesant, deocamdată, duzii cu frunzele scorojite și pline de praf, într-un colț o mașină de făcut asfaltul, un domn care își face vânt cu o pălărie de panama și merge repede-repede fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, nu, în nici un caz nu vrea părul strâns, nu vrea să se pieptene cu torsadă la ceafă, ca pe vremea lui Pazvante, și sigur că nu la școală a învățat asemenea cuvinte. La școală nu se vorbește decât franțuzește.

– De unde tot scoți cuvintele astea? a întrebat Étienne. De unde știi tu ce înseamnă *rea de muscă?*

– Cum de unde? De la bucătărie și de la camera servitoarelor, a spus acru Sophie.

Și Étienne, cât este el de *influențat*, râdea când a auzit că *rea de muscă* înseamnă *rea de gură!*

– Ai dreptate, *mon choux*, s-a scuzat imediat la Sophie, când ea l-a admonestat că este o conversație mai mult decât deplasată cu o *jeune fille*. Și că a ajuns să derezoneze pentru orișice cuvânt urât și banal, pe care tot neamul prost îl știe, doar nu are de gând să vâre în dicționarul lui și vorbele de rușine?

– Soliditatea unui dicționar o verifici în multe feluri, a dat el să spună, și a început să tușească.

Se vede că se înecase de prea mult râs, și și-a dus batista la gură.

– ...ca o umbră s-a făcut bietu-conu Ștefan, și doftorii parcă nici ei n-ar ști ce are. Ba că nu-i oftică, ba că e, ba că să facă tot ce se poate și să plece pân străinătățuri, să se tratarisească. Conița Sofica – hai, mergem, mnealui, mai greoi, deh, ca omu bolnav, că nu acu, că mai încolo, că nu se poate. Conița Sofica – nu și nu, hai, mergem, altă lume cum poate să se miște și numai noi nu? Conu Ștefan, nu și nu, bărbatu, donșoară Mărguța, cât ar fi de cumsecade, da' tot e bărbat. Și dântr-ale lui, tot nu-l scoți, păi uite și la conița Sofica ce bătaie de cap are cu dumnealui...

Parcă totuși se aude ceva? Parcă cineva împinge poarta? Cineva într-un costum de flanea écru și o pălărie de panama, și învârtind un baston repede-repede, în felul cum *el* obișnuiește să îl învârtă? Ah, mai bine s-ar duce madama Ana până la mansardă, să vadă ce face Grigore, să se ducă mai repede, ca să-l facă bine! Altfel cine o să deschidă ușa la mosafiri diseară? Ba nu, ba nu, ea nu mai are trebuință de nimic, chiar ea singură are să-și

pună ordine în lucruri, să se ducă însă madama Ana mai repede sus, așa cum i s-a poruncit mai devreme!

– Mă duc donșoară, păcatele mele, uite, acu mă duc, da' dac-a zis conița Sofica să n-am grijă că vede dumneaei de Grigore nu vreau s-o supăr tocmai azi. Azi a zis dumneaei că vorbește cu domnișoru Titi pentru bietu Spiridon, ușor nu este, să știi, mi-a spus, se tot vorbește că începe războiul, dar măcar o permisie mai lungă, că peste tot are cunoștințe domnul Titi.

Uf, în sfârșit!

Coboară în vârful picioarelor scara de lemn, când a pus piciorul pe prima treaptă s-a auzit un țârâit slab de sonerie, de ce oare să-i fi spus Sophie *lui să vii mai devreme mâine?* Și dacă Sophie este încă tot la mansardă, lui cine are să-i deschidă ușa?

Grăbindu-se, dar în vârful picioarelor, și privind cu atenție în toate părțile, traversează hallul. Sub luminatorul instalat pe acoperiș, filtrată prin plăcile străvezii, lumina fierbinte de-afară taie dungi calde, aurii, în aerul umbros al încăperii, prin care mișună infuzori de praf. Dar nimeni nu pare să fie în fața intrării. Nu mai are nevoie să deschidă ușa, pentru că se vede foarte clar din vestibul: nimeni nu este la ușă, sub felinarele de fier forjat.

În fața ușii masive de la intrare nu este nimeni.

A avut o halucinație în plină zi, sau ce-a fost asta?

Urcă din nou, cu pași înceți și grei, treptele scării de lemn, deschide fără nici un chef ușa budoarului ei, o cameră asurzitor de pustie, care duhnește a păr ars, a aer închis, a parfum și a sânge închegat. Ce cameră urâtă, și ce mult mai este până diseară, când au să vină mosafirii invitați la cină... Ce devreme, își spune, privind întristată cadranul rotund din mijlocul soclului de marmoră albă, cu vinișoare negre și roșii. De o parte și de cealaltă a cadranului, două medalioane de email albastru, și pe fiecare dintre ele – o camee. Cameea din dreapta – un Apollo cu lira; cameea din stânga – un Neptun cu tridentul...

Nu mai are chef să facă nimic până diseară. Chiar și până la geam se duce fără chef, abia târându-și picioarele. Pentru că ce o să vezi și acolo? Chioșcul cu iedera, scaunele de răchită de sub nuc... Aaaa! Cum de nu este Sophie la mansardă să îngrijească gâlcile lui Grigore? Cum de a apărut aici? Ai putea crede că a ieșit să-și controleze straturile de trandafiri, dar cum se face că a ales tocmai ora aceasta fierbinte? Și ce exagerare să te îmbraci așa! Ce voit epatantă ținută de grădină: cu pălăria de pai veche, și fusta puțin suflecată! Nu cumva are și saboți în picioare? Ai putea crede că a ieșit să ude florile, dar de ce să uzi florile pe zăpușeală? Și un ageamiu știe că nu se face! Că și-a pierdut capul, se vede prea bine, furtunul curge

în neștire și a inundat aleile, niciodată n-a făcut grădinarul o asemenea mocirlă! Dar oare, când o fi avut vreme să fi coborât Sophie de la mansardă? Și pe unde? Pe scara de serviciu? Și oare cum de a ajuns pălăria de panama până în mijlocul grădinii? Ce nepotrivit, o veche pălărie de pai și o pălărie nou-nouță de panama! Ce caraghios! Râde și râde, până îi dau lacrimile. Ah, s-a săturat într-atât de vacanța aceasta! De-ar începe mai repede școala, să se plimbe cu Sévastie și Coralie prin curte, pe sub copaci, să prepare aluat la sala de gospodărie, să viseze, între arcadele de piatră, cu majolică portocalie și verde-albastră, să umble cu eprubetele la sala de chimie, orice ar putea să facă, la orice e pricepută... *Mais tu serais une brillante couturière,* a spus mademoiselle Rancoeur, n-am întâlnit un asemenea gust nici în atelierele mele de croitorie de la *Reuniunea!* Ar putea deci deschide o selectă Casă de Modă, numai să scape odată de casa aceasta! Aici te simți ca într-o temniță fără soare. Umedă.

Va rămâne de-acum în vacanțe la școală și va sta într-o chilie mică de guvernantă. Și dacă va începe războiul va îngriji răniții, va alina suferințele. Iar într-o zi, cel pe care îl va îngriji, oh! va fi prinț. Sau ofițer francez.

– *Est-ce qu'elle est née?...* va întreba sever mama lui, prințesa, când o va găsi veghindu-l devotată, la căpătâi.

– *Madame!?* va răspunde ea demnă, și o șuviță de Walkirie i se va desprinde, fluturând de sub boneta de infirmieră.

Dar cum mai departe nu va mai scoate nici un cuvânt, se va crede că este un copil abandonat. Un copil abandonat într-un coșuleț roz, scâncind ca un pui de pisică, și la gât cu un medalion de preț. Vor suferi amândoi, vor fugi în lume, dar nimeni nu va putea să-i despartă, și mariajul va fi în final acceptat. Iar Sophie nu va avea niciodată ocazia să pună piciorul în palatul sorei ei și al celui care îi va fi *beau-frère.*

Sau: Dacă războiul tot nu va începe, ca și până acum, și nu va avea ocazia să se facă nici infirmieră, nici guvernantă, atunci va avea pe față o comportare frivolă; va ieși *singură* pe velociped, și nu la plicticosul velodrom, unde te învârți în șir cu atâtea domnișoare nesuferite, ci prin București.

Va ieși cu bicicleta pe străzi, ca Mița Biciclista.

Nu vrea să știe de frații Palade, cu care a fleurtat la logodna Sevastiei, nu vrea să știe de nimeni, și doar își va risipi tristețea în notele clavirului Bechstein. Ar putea de fapt și acum să cinte, sau să meargă jos, în salonul cu șemineu, să vadă dacă nu cumva Étienne își pune la punct corespondența.

Coboară iarăşi scările, strângându-şi tare albumul la piept. Ciocăneşte, apasă cu precauţie pe clanţă, ia te uită! Ce stranie zi! De uimire a greşit reverenţa.

– ...despre ce i-ar fi răspuns Brătianu lui Czernin à propos de zvonurile cu războiul aţi auzit? întreabă Titi Ialomiţeanu.

Ce şarmant îi este tăiată mustaţa blondă, cu reflexe arămii! Ce formidabil de modern îi vine! Şi cât de elegant e, şi plin de prestanţă! Dar ea îl salută rece, degeaba tot strigă el:

– Oo, iat-o şi pe micuţa noastră antantistă! Ooo... Oooo...

Degeaba o priveşte cu privirea din seara când s-au promenat la Şosea cu Mişa, muscalul. Degeaba şi iar degeaba! Există, oh, în viaţă întâmplări ireparabile, peste care nu se mai poate trece – chiar dacă rămân în urmă inimi zdrobite şi neconsolate...

Aşa că Margot trece din uşă spre canapeluţă, la locul ei, cu paşi micimici, atât de mici încât îşi simte sus pulpele lipindu-se, o umezeală caldă, vâscoasă, o senzaţie mai degrabă neplăcută, ca toate senzaţiile care îţi aduc aminte că ai un trup, când tu numai pentru suflet trăieşti. Când pentru tine numai sufletul contează.

– ...Aşa?! Mărturisesc că nu... Nu auzisem...

Pauvre Étienne! Cum se vede că răspunde de complezenţă! Desigur că Titi l-a deranjat venind la ora când se ştie care e folia lui: să răspundă la scrisori, în salon! *Pauvre* Étienne! Dar este atât de amabil şi delicat, încât face orice ca mosafirul lui să nu se jeneze! Iar Titi este şi *el* atât de delicat şi amabil, că încearcă să facă să se treacă peste gafa sosirii lui într-un moment nepotrivit, tot punând întrebări la întâmplare; atât de repede le pune, una după alta, de parcă nici nu l-ar interesa răspunsul! Toată lumea într-o situaţie ireparabilă şi dificilă, numai din vina *ei!* Sophie este singura culpabilă, pentru că numai ea l-a ademenit în chioşcul din fundul grădinii, printre băltoacele de apă de pe alee...

Desigur, l-a ademenit doar ca să-l compromită... Iar acum iat-o cum intră, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, doar că nu mai e la fel îmbrăcată; adio fustă suflecată şi berjeră, şi-a pus rochia de după-amiază *vieil-or* în care nici nu ştie ce rău îi vine! Iat-o cum se face a fi surprinsă când dă cu ochii de Titi Ialomiţeanu, care, bietul de el, roşeşte, ea însă – bineînţeles! – râde, se evantează, merge să se instaleze în jilţ la locul ei, mai lipseşte s-o vezi că-şi scoate din coşuleţ broderia de mână! Ba nu, se grăbeşte să intre în conversaţie, de la o vreme se pricepe teribil în politică! Dar să fie ea în locul Sophiei, să îndure aşa afront, că *el* s-a refugiat la o oră nepotrivită în salon, la Étienne, numai şi numai ca să scape! Să se vadă, ea, atât de culpabilă şi compromisă, şi-ar deschide venele de la mâna dreaptă în baie! Cu o lanţetă! Sau: dacă n-ar avea lanţetă, atunci ar umple

dormitorul cu crini, mai ales că de la un timp Étienne tot doarme în cameră separată. Sau: dacă n- ar putea face nici rost de atâția crini, ar lua vălul și s-ar face mireasa lui Cristos. Dar nu la Pasărea, (unde a și fost Sophie în duminica în care pe ea a uitat s-o mai ia de la Școală). De-ar avea pe suflet atâtea păcate câte are Sophie, s-ar duce tocmai într-un schit, la sihăstrie...

Și ce-i mai îngrozitor, ce-i mai teribil, și mai palpitant, este că ușa dinspre terasa cu clematite este deschisă...

– O zi teribil de caldă a fost astăzi, nu? Și nu vi se par spiritele mai agitate ca totdeauna? întrebă Titi Ialomițeanu.

2

Titi Ialomițeanu

O zi teribil de caldă a fost astăzi, motiv în plus ca spiritele să fie excesiv de agitate. Situația generală mai critică decât oricând: toți dau asigurări că de data aceasta s-a semnat, războiul bătându-ne fără dubiu la ușă. Iar în asemenea zile confuze, onestitatea nu mai este o monedă de circulație! Acestea sunt vorbele Profesorului Mironescu cu vanitatea lui, se gândește desigur că el este singurul om onest ce a mai rămas în România. Toți fac preziceri de ce are să mai fie, de cum o să se sfârșească: prost, spune majoritatea. Așa că cine poate să se descurce, se descurcă. Cine poate să facă averi, face – afaceri cu alimente, specula, permise de export – este un timp când cine știe să facă avere, se căpătuiește.

Altceva, însă, ar putea să-ți pară și mai interesant: mai găsești oare pe cineva despre care zece persoane să bage mâna în foc că este onest și prin ce face util țării, neurmărindu-și de fapt interesul propriu? Zece persoane dacă iei, ai să aduni zece păreri defavorabile, dacă nu chiar așarnat împotrivă. Chiar dacă îi iei din același partid, chiar dacă îi iei din aceeași facțiune a partidului. Despre unul auzi că este agent al Biroului Britanic; despre altul că s-ar afla pe statele de plată ale lui Bussche; celălalt nu întâmplător l-a întovărășit pe Filipescu la Petersburg; Take este avocatul Rusiei, ceilalți sunt boșofili, dar nu din convingere, ci plătiți, pe guvernamentali îi înjură toți, fără alegere, și, în învălmășeala aceasta, cine mai scapă nepătat? *Calomniez, calomniez, il restera toujours quelque chose,* tot vorba Profesorului, pentru că mai există om de calitate la noi a cărui reputație să nu fi fost atinsă? Și atunci cine mai garantează onestitatea cui? Profesorul Mironescu, cu ideile lui de cabinet! Este o utopie a vorbi de onestitate, așa cum vorbește el, și o orbire datorată vanității lui. Și nici

măcar dându-şi seama că destulă lume interpretează atitudinea lui ca o trecere la liberali. Poţi a nu da crezare chiar că a fost plătit, numai că i-a fost măgulită vanitatea şi a întrevăzut avantaje pentru fantasmagoria cu laboratorul de fonetică... Astfel încât probabil nu va mai trece mult şi ai să auzi din gura Profesorului Mironescu cele mai formidabile osanale pentru Ionel Brătianu! Şi, lipsit de simţul realităţii şi de simţ politic cum e, va găsi momentul să treacă la liberali, cu arme şi cu bagaje şi cu tot sufletul chiar, abia atunci când ei îşi vor fi sfârşit guvernarea! Şi astfel, ceea ce ai prezis printre primii spre satisfacţia ta de prooroc, iată că se împlineşte: iată că dezastrul începe şi nu va mai rămâne piatră peste piatră! Iar în asemenea circumstanţe şi condiţii, onestitatea dar nici nu mai este cu putinţă. Într-o lume unde toţi trişează, tu, dacă nu ţii chiar cartea în mânecă, trebuieşte măcar să tragi cu ochiul. În asemenea circumstanţe, nu este lipsită de raţiune, şi chiar ridicolă, pretenţiunea de a te dedica unei mari cercetări?

Operei absolute!?!

Când totul arde în flăcări şi se năruie sub ochii neputincioşi, cine mai are nevoie de mâzgălelile tale pretenţioase? Numai Profesorul Mironescu mai poate să creadă în aşa ceva, el, care nu simte că vremea savantului de cabinet a trecut. În asemenea circumstanţe, a te menţine cu orice preţ rămâne de fapt unicul ţel, unica reuşită. Acelaşi lucru valabil şi în aceste zile confuze şi cruciale, la care se mai adaugă în plus agitaţia şi căldura...

Trăsura hurduca prin hopurile prăfoase, navigând aiurea, când spre un trotuar, când spre celălalt, gata-gata să se ciocnească ba de o maşină de făcut asfalt, ba de o grămadă verde-cenuşie de piatră cubică, rămasă aici de când a început să se paveze strada. Iar el se sufoca în umbra îmbâcsită, cu broboane uleioase de transpiraţie care îl gâdilau sub guler, la rădăcina părului pomădat, între firele ţepene, roşcate de mustaţă; astfel că nu mai prididea să se ştargă cu batista cu monogramă.

La un moment dat, nemaidovedind să se şteargă cu batista fină şi ca să nu o terfelească excesiv, începuse a se şterge cu dosul palmei, ca un mârlan. Apoi îşi ştersese dosul palmei de pluşul banchetei, însă acesta era atât de îmbâcsit de praf, încât renunţase. Oh! ce zi agitată şi neplăcută! Căldura teribilă, spiritele agitate, gazetele atât de pline de invective, acuzele, de o parte şi de cealaltă, atât de grave – de mirare atunci că lumea a devenit atât de suspicioasă? De mirare atunci că te trezeşti mereu şi tu catalogat într-o anume parte, ceea ce evident că nu-ţi convine? Astfel de pildă te trezeşti mereu în situaţia de a nega că în minister ai fi (cum se spune), pe rând, omul fiecărui director...

Penibilă situaţie să negi aşa ceva, şi încă la modul la care negi tu: nu de ajuns de convingător, pentru că darul elocinţei nu ţi-a fost dat. Apoi,

să nu ne facem iluzii asupra oamenilor: nu cred ei ce le spui! Cu cât le spui, cu atît se uită în ochii tăi, te aprobă şi te suspectează! Aminteşte-ţi doar lecţia de azi, cînd te-ai justificat în faţa amicului Bădescu. Atâta doar – i-ai spus – am încercat prin acţiunile mele: să fiu bine cu toată lumea. Pot să spun însă că am dat faliment, de vreme ce am început să fiu suspectat că aş fi omul cutăruia sau al cutăruia... Pentru că dacă am cele mai bune relaţii cu noul director din Minister, Vasiliu, nu înseamnează că am depăşit obişnuitele legături de colaborare profesională. Nici dacă mi s-a mărit leafa, nici dacă sunt dus pe teren la inspecţii cu automobilul, nici dacă mi se cere mai des decât altora părerea... Toate acestea nu dovedesc de fapt nimic. Şi ce importanţă ar avea că tot postul acesta l-am ocupat şi sub predecesorul şi adversarul actualului director, sub Grigore Zlătescu? Sau absurditatea că pe atunci mă aşarnam să fac politică conservatoare, Zlătescu fiind, cum se ştie, prin relaţia cu casa Racotă, cât se poate de bine cu guvernul de-atunci, conservator, iar acum tatonez trecerea la liberali, frecventarea asiduă a Mironeştilor fiind cea mai bună dovadă! *(De reţinut: Zlătescu, astăzi, amuzat: Profesorul Mironescu ar fi destul de mirat să se vadă numărat fără menajamente la liberali, el crezându-se independent, şi neştiind că este singurul ce crede asta. Vârându-şi capul precum struţul, şi neacceptând a privi adevărul în faţă.)*

Sigur, vorbind cu amicul Bădescu, tu ai fi putut să-i arăţi că şi acum îl mai cultivi pe Grigore Zlătescu, fostul tău director, aflat în departamentul învecinat, nu însă chiar garat pe o linie moartă, aşa cum se crede la ministerul nostru. Ai fi putut să-i spui amicului Bădescu adevărul: că o dată la lună (cum a fost şi azi) îi faci o vizită lui Zlătescu, pentru obişnuitul vostru comerţ de informaţii, iar la ocaziile cuvenite îl atenţionezi; şi, astfel, fidelitatea ta este îndeajuns de dovedită. Ai preferat însă să taci, devreme ce principiile politicii tale interioare îţi recomandă discreţie absolută...

(De reţinut: Zlătescu a confirmat astăzi zvonul demisiei lui Brătianu, deţinându-l de la familia Racotă, unde se aşteaptă ca sigură numirea rudei lor, Maiorescu, drept prim-ministru. Promisiune făcută lui Zlătescu de sondare în acest sens a cercului pro-liberal, prin Profesorul Mironescu).

Toate cele enumerate mai sus n-ar fi decât tot dovezi de necivilizaţie a acestei ţări, care (aici având dreptate Profesorul Mironescu) această ţară nu cunoaşte stabilitatea oamenilor într-o funcţie, decenii la rând, aşa cum se vede în ţările europene şi civilizate. Un om legându-şi numele de o instituţie, intrând în tradiţie, astfel că numele lui ajunge cu timpul să denumească instituţia respectivă. Nu există la noi o asemenea stabilitate şi tu primul poţi mărturisi, prin reacţiile ce le întâmpini la minister, că ai avut dovada. Pentru că, dacă s-au împlinit opt ani de când eşti tot şeful acestui compartiment (avansare care îţi îngăduie speranţe pentru mai

departe), dacă în acești opt ani directorii generali, guvernele și miniștrii s-au schimbat mai des decât tine, nu înseamnează deloc că ai fi un Fouché, așa cum ți s-a relatat că te-a denumit mai deunăzi un fost prieten.

Căci cine te poate vorbi mai de rău decât foștii prieteni și fostele iubite, la ambele categorii intervenind și vanitatea, și invidia, și gelozia?

O singură soluție ai în situațiile neplăcute, ținând seama și de firea ta, pașnică prin excelență: să îi dezarmezi prin zâmbet. Puțini mai au tăria să te scuipe când îți întorci și celălalt obraz, pentru că intră în obișnuință ca la un atac să răspunzi tot cu un atac. Dar, dacă tu nu ripostezi și te porți ca și când nu s-a întâmplat nimic, ba chiar cu un plus de bunăvoință glumeață, atunci ai ocazia să îi vezi dezamparați.

Chiar confuji.

Și, mai ales în ochii sexului grațios, care asistă la scenă, rezultatul este favorabil pentru tine, acest sex arătîndu-și totdeauna tendința de ocrotire a victimelor. De aceea, chiar dacă te-ai silit să iei parte la adunările ambilor conservatori dezbinați, nu înseamnează că ai fi altceva decât ceea ce ești: un om care își face datoria unde este pus, și, în plus, becher, așadar suficient timp liber.

(Mai ales că tot n-ai pășit de-ajuns în protipendadă, încât să frecventezi Jockey-ul. Sigur că așa ceva ți-ar măguli, ca oricărui om, vanitatea, dar pentru stângăciile tale în lume, tu singur știi cât ai pătimit).

Dar nimeni nu poate să spună că te-a văzut într-o situație neonorabilă: nu te-ai aflat în gloata care a strigat „La Palat!". Nici „Jos guvernul!" nu te-ai dus să strigi, nici nu te-ai numărat printre cei care au spart geamurile la redacție la *Steagul*. Și astfel nimic nu te-a abătut de la acel principiu pe care nu vei considera niciodată că l-ai repetat îndestul: a fi bine cu toată lumea...

Continuând să-i pulseze cu aceeași iritare, la fel de viu și de aglomerat, gândurile încetaseră să se mai înșiruie – n-ar fi putut spune când – ca până acuma. Le simțea la fel de logice, doar că fiecare dintre ele stăruia mai îndelung în fața ochilor minții lui; dacă ar fi fost pus să facă o descriere, desigur că ar fi amintit de cum se deschide, încet-încet, petală cu petală, o floare îmbobocită.

Bineînțeles că ar fi fost doar o comparație poetică, pentru că nu văzuse niciodată așa ceva. O floare deschizându-se – iată unul dintre lucrurile înfăptuite tainic de natură, așa cum se petrece îmbrățișarea părinților, pentru ochii copilului căruia, într-o zi, trăgându-se draperiile dantelate ale coșulețului, i se va arăta doar micuțul frățior. Tot astfel dimineața vezi în locul bobocului de aseară corola desfăcută – cel mult cu o petală, două, jilave, mototolite.

Gândurile-imagini deveneau deci tot mai lente, tot mai înfoiate în mişcarea lor, dar, cu cât trăsura, hurducând pe străzi lăturalnice şi pline de praf, îl apropia mai mult de casa prietenilor săi, deasupra lor plutea o accentuată nelinişte: oare de ce să-i fi spus Sophie *să vii mai devreme mâine?*

Mâna încetase să mai agite pălăria de panama, încetase chiar să mai noteze câte ceva în nedespărţitul caiet zilnic, unde-şi făcea bruioanele pentru scurtele şi cât mai secretele însemnări. Sub coşul ridicat al trăsurii, neferit însă nici de praf, nici de zăpuşeală, se vede că el începuse să moţăie.

Poate chiar aţipise?

Pentru că acum urechea auzea cu totul altfel liniştea cunoscută a străzii care dormita, pustie, ţăcănitul potcoavelor de cal, hurducăturile trăsurii pe pavajul desfundat, zăngănitul obloanelor unei dughene care se grăbea să deschidă. Ba chiar şi zvâcnetul apei din stropitoarea cu care, sub prelata dungată, jupânul răcorea trotuarul încins din faţa prăvăliei; ba chiar şi plesnetul dudelor negre care îşi striveau de asfalt trupul cald şi răscopt, împrăştiindu-şi sângele dulce şi lipicios, bâzâit de viespi.

Şi totuşi, de ce să-i fi spus *vino mai devreme mâine?*

Iată, o făcea fără nici o plăcere, şi chiar cu o emoţie neplăcută. Iarăşi o hurducătură, iarăşi gustul acru al mâncării de birt – a face un drum special, într-o zi cu aferuri peste aferuri, în această culme a zvonurilor de *intrare!*... O hurducătură, un gol ameţitor în care îţi alunecă inima: s-ar putea ca aceasta să fie ultima, da, da, fără nici o exagerare, ultima ta săptămână!... O săptămână numai, şi poate vei alerga bezmetic, cu puşca strânsă la piept – tu să fii acela pe care gloanţele au să-l ferească? Pentru că altfel, oh, sunt acele răni îngrozitoare... Te vezi, cu ochii minţii îngrozite, cum încă mai alergi câţiva paşi şi după ce obuzul ţi se va fi spart în pântece, şi chiar din fugă încă mai încerci să repari totul: din fugă te laşi pe vine, culegându-ţi dimprejur, cu mâinile reci, lipicioase de sânge, măruntaiele, palpitând însângerate; cu ochii înneguraţi şi tot neştiind ce s-a întâmplat, şi tot nesimţind durerea, încerci grăbit să le vâri înapoi, împreună cu grunji uscaţi de pământ şi fire ude de iarbă. Şi ele alunecând afară, mereu... oh, blestematele discuţii de la popotă!

Un efort ca să-ţi dezlipeşti genele, închizi grijuliu caietul de note secrete de pe genunchi pe care, în dimineaţa aceasta, ţi-ai însemnat, prescurtat şi cu iniţiale, treburile zilei. Urgenţa întâia, deci: soluţiunile pentru a nu mai fi iar mobilizat.

1. De redijat lista cu persoanele la care s-ar putea apela, chiar ipotetice ca şansă.

2. De făcut primele vizite în acest scop. Pe cât se poate la cele mai influente, nu uitat Dimitriu, de la Interne.

Apoi: 1. De scos costumul nou de la croitor.

2. De comandat un coş de fructe la Capşa. Adresa familiei Mir. şi ora invitaţiei: *Voulez-vous nous faire l'honneur de venir dîner chez nous après-midi Vendredi, 12 août, à 7 heures? Après dîner on fera un peu de musique, en petit Comité. Votre bien-dévouée...*

În plus, câte tracasări la slujbă! La sfârşit ai încuiat într-un sertar hârtiile rămase nerezolvate, ce riscă desigur să rămâie *sine die* acolo; ordinea şi dezordinea ţi se împletesc într-un mod foarte neaşteptat chiar pentru tine.

Plecând ultimul de la birou (aşa cum sunt toţi obişnuiţi să te vadă), ai dat nas în nas, pe la Sărindar, cu amicul Bădescu. A ţinut morţiş să mergeţi pentru aperitiv la bodegă, la Mircea.

(De reţ.: Băd. despre Brătianu: acest om nu este popular, dar e drept că nici nu ţine să fie. Lasă a fi bălăcărit şi înjurat în gazete, fără a-şi lua o măsură de apărare, dispreţuieşte jurnalele, creierul lumii moderne, s-ar părea că niciodată nu le deschide. Aşadar, Bădescu – atitudine proliberală. În general informat. S-ar putea la viitoarea alegere să meargă cu ei pe faţă.)

Bădescu nu a negat ceea ce ştiai de la domnul Marghiloman că generalul Prezan ar fi dat ofiţerilor o listă de jurnale interzise a fi citite, pe primul loc figurând *Steagul.* A propos de doamna Prezan, o rivalitate în privinţa ei, două persoane din cea mai înaltă sferă: la nume a păstrat discreţie, ai păstrat şi tu, deşi în privinţa Regelui Ferdinand există chiar probe. Paradoxal, despre explozia de la Dudeşti, Bădescu nu ştia nimic, sau nu a voit să spună.

Despărţindu-vă şi fiind prea târziu, ai alergat la croitor, cu o birjă de piaţă. Cum într-o parte mâneca nu venea bine, în răstimp ai mers să dejunezi la birt. Lume amestecată, mai multă ca de obicei, mulţi reîntorşi precipitat din vilegiatură. Iarăşi ţi-a trecut prin cap de ce să-ţi fi spus Sophie *vino mai devreme mâine?* Te-ai putea aştepta la imprudenţe din partea ei, exaltări nesănătoase şi chiar penibile, ceca ce nu ţi-ai fi închipuit acum doar câţiva ani când ea părea însăşi întruchiparea inaccesibilului pe lumea asta!

Ce înseamnă şi să vezi omul, şi femeia chiar, mai de aproape! Există o maximă franţuzească, poate La Rochefoucauld, ce spune cam aşa: că nici măcar un geniu nu arată a fi ceea ce este în ochii lacheului său, care desigur îl vede în posturi neconvenabile. Proverbul (sau maxima) doar enunţă, nu cade în vulgarităţi pentru a explicita.

Aşa că terminaseşi masa, peştele fusese bun, idem pilaful de raci, varza cu carne nepotrivită cu căldura, te lăcomiseşi, ştiind din prima clipă că avea să-ţi cadă greu mai târziu. Trecuseşi apoi la cafenea, pentru scurtă vreme, şi nehotărât: să ajungi sau nu mai devreme?

Unul dintre principiile tale (de la care rareori te-ai abătut) îţi cere să fii prudent cu femeile în orişice situaţie; chiar şi cu cele ce le-ai cunoscut îndestul. Niciodată nu le-ai cunoscut îndestul nici pe cele mai cunoscute. Niciodată nu poţi să ştii la ce se pot preta când interesul şi vanitatea le sunt lezate. O trăsătură specifică firii tale este deci că totdeauna te temi de cursele femeilor, viclenia lor fiind unanim recunoscută; dar şi orbirea bărbaţilor ce se lasă duşi nu doar de pofte, cum sustin ei, ci şi de fanfaronada acestor pofte. În ceea ce te priveşte, prudenţa fiind *ta qualité maîtresse*, aşadar – să te duci, sau nu, mai devreme?

Până a lua o hotărâre, te duseseşi la croitor. Costumul venea acum bine şi se făcuse ora de pornit, lăsaseşi costumul cel vechi să-l curețe şi să-l calce, nu mai era vreme să treci nici pe acasă, nici pe la camera ta mobilată. Aşa că iată-te acum în birjă, deşteptat din moţăială, dar tot nehotărât: de ce te-ar fi putut chema?

Orişicât te laşi condus numai de raţiune, la oameni nu poţi susţine că te pricepi, întrucât te trezeşti din partea lor cu destule surprize. Sophie însăşi te-a surprins cu capricii ce le-ai putea închipui din partea unei femei, nu însă să le fi făcut ea pentru tine! Nu însă să te trezeşti cu ea de ziua ta (adresa trebuie s-o fi reţinut de când ai fost bolnav şi Profesorul, într-un acces de grandilocventă mărinimie, a trimis feciorul să se intereseze). Acum, mai spectaculos, chiar ea, însă (noroc pe tine!) neprinzându-te deloc în mizerie. Totuşi, să te trezeşti cu tânăra doamnă Mironescu venind pe ascuns, cu o birjă închiriată, şi cu un voal des pe faţă, plăcerea ca vecinii să vadă o asemenea elegantă urcând la tine, şi gândind ei că vine pentru un *rendez-vous*, fiind în mare parte stricată de teama că te vei trezi cu proprietăreasa, în baza înţelegerii dintre voi, să nu aduci femei în casă; în orişice caz, nu la acest preţ de chirie. Greu de închipuit din partea ei o asemenea reacţie de extaz pentru scara de lemn care scârţâie la fiece pas, pentru cele două *portes cochères* prin care se intră în gangul ce-i păruse atrăgător de tenebros, încât nu mai băgase în seamă mirosurile amestecate, totul găsindu-l numai o excitantă aventură. Totul deschizându-i perspective (îţi mărturisise) pentru o viaţă nouă. Astfel că, fără să mai ţină seama de sfaturile tale cuminţi, se repezise să deschidă geamul rotund al mansardei, strigând încântată că seamănă cu hubloul unui vapor; nemaipăsându-i nici de discreţie, nici de prudenţă, riscând pentru un capriciu să fie văzută şi să se compromită. Îi păruse totul şarmant, minus mirosul de muced pe care îl remarcase. Ce pretenţii să ai de la o cameră mobilată? replicaseşi tu. Ea însă trăia o stare specială, nemaivăzând până atunci o cameră de holtei.

Cel puţin, aşa spusese.

Şi apoi confesiunile ei, în timp ce se aşezase pe un scaun de pai împletit: că i-a fost dat să trăiască de timpuriu teribile încercări ale vieţii, şi chiar o vreme şi-a închipuit că se va dedica unei studenţii studioase şi ascetice, în cămăruţa ei din strada Iosif; că va avea numai camaraderii cu colegii ce o vor întovărăşi în baruri şi în localuri tenebroase, că va citi şi va călători mult; că va ajunge să stea sub fâlfâitul porumbeilor şi lângă orbitoarea cupolă a lui San Marco, va asculta visătoare cântecul gondolierilor, iar într-o cafenea din Montmartre, va bea absint... Asemenea şi alte visări nebune avusese într-o vreme, după care începuse a tânji după un cămin cald şi după plăcerile luminoase ale societăţii.

Făcuse o greşeală, oare, ascultând această chemare a inimii?

Unele lucruri îi amintesc de o floare pusă pe o grămadă de gunoi, dar, *hélas!* din păcate există flori care cresc pe gunoaie...

Oftase, oprindu-se, din delicateţe a vorbi mai departe: avea sau nu lacrimi în ochii cam bulbucaţi – verzi-albaştri? Din pricina genelor lungi ochii îi par înlăcrimaţi totdeauna şi ea, desigur, ştie ce farmec special îi dau, pentru că des, şi mai mult ca sigur fără motiv, clipeşte.

N-ai ştiut ce să răspunzi, şi nici cum să procedezi, astfel că ai rămas tăcând şi numai privind-o. Plăcut impresionat, cu toate că şi neliniştit, întrebându-te spre ce băteau vorbele ei. Ai vrut apoi s-o convingi să părăsească scaunul de pai împletit, ai avertizat-o că este şubred şi un picior abia i l-ai încleiat. Ea nu a dat nici o atenţie, îşi mototolea nervoasă mănuşile, poate nu era speriată, dar raţiunea îi arăta că într-o asemenea situaţie ar trebui să fie. Posibil să mai fi văzut camere de holtei şi nu a ta să fi fost prima. Să nu ne facem iluzii în privinţa oamenilor, şi mai ales a femeilor, lucrurile stau totdeauna mai rău decât îţi închipui. Desprea ea, într-o vreme circula zvonul că ar fi fost *au mieux* cu Jorj Athanasiu, altminteri de ce ar fi budat-o nevasta acestuia, Lisette? Chiar ea îţi spusese că numai de doi ani se reîmpăcaseră.

După o lungă tăcere, te scutise de orice răspuns, spunând că a observat că eşti de la o vreme ales de confesor pentru calităţile tale de persoană serviabilă, ce pare să aibă, spre deosebire de alţii, suflet. O postură pe care acum câţiva ani n-ai fi sperat-o! Mai ales că ţi s-au făcut mai multe confesiuni decât crede ea, şi toate obţinute printr-o foarte timidă provocare! Chiar ea fusese împinsă la vizita neaşteptată doar de comportarea ta, obişnuit *comme il faut,* şi pentru că făcuseşi gestul nebunesc s-o săruţi când aţi rămas singuri în salon, în timpul primei boli a Profesorului.

Cum tu o mângâiaseşi timid, şi ea, ferindu-se, îşi stricase pieptănătura, spunând că vrea să plece şi tu insistând că vei fi cuminte ca să mai stea, a început să se plimbe prin cameră, căutând o oglinjoară, spunea ea, cât de mică. N-a găsit-o, dar i-a venit ideea să se pieptene în geam, aşa cum

(a râs) fac servitoarele. Avea tot timpul capricii şi desigur se simţea ca la un *bal paré*, râdea, apoi devenea brusc melancolică, ambele posturi nestându-i de fapt la fel de bine. Şi, deodată, şi-a desfăcut părul din spelci, la nici o femeie nu mai văzuseşi un păr atât de lung şi de bogat şi de blond, goală chiar, ar fi putut să se învelească în el. I-ai şi făcut acest compliment, dar nu atunci, ci altădată, atunci vorbeai puţin şi ca să n-o sperii, şi pentru că nu mai aveai glas, îţi îngropaseşi faţa în părul ei cu parfum ameţitor, ameţitor îi foşnea şi rochia cu *frou-frou*, ai luat-o în braţe, i-ai atins buimăcit lenjeria fierbinte, în timp ce ea te dădea la o parte şi-ţi spunea, perfect stăpână pe ea, să o laşi să-şi facă pieptănătura.

Erai mult prea intimidat, şi lucrurile mergeau foarte greu, la plecare ai întrebat-o „mai vii şi data viitoare?", fără a stabil însă nimic pozitiv, şi chiar neîndrăznind să-ţi faci visuri. Te siliseşi să fii cât mai îndrăzneţ pentru ca, dezinvoltă cum e, să nu te dispreţuiască, la un moment dat totuşi îţi pierduseşi capul (interesant este că ţi-ai dat seama totuşi că îl pierzi, ai stat chiar în cumpănă un timp, apoi ai spus fie, măcar de data asta!).

După ce-a plecat ţi-ai amintit ce-i spuseseşi în acel moment de pierdere de sine: că lupţi împotriva defectelor proprii (sfiiciune de a vorbi în public etţetera), sperând o carieră în politică, sau în diplomaţie. Fiind ea foarte preocupată de persoana ei, poate a uitat pe loc mărturisirea ta. Ar fi totuşi neplăcut dacă ar fi făcut uz de confesiunea ta în faţa soţului ei, lucru care se întâmplă mai des decât se crede. Într-un asemenea caz, pretenţiile Profesorului Mironescu de a te dedica împreună cu el cercetărilor filozofice (ceea ce nu te pasionează deloc, dar nu i-ai mărturisit-o, pentru a-i menaja lui vanitatea) ar fi pe faţă contrazise: drept urmare, te-ai putea aştepta ca el să-şi modifice comportarea în privinţa ta. Sigur, pentru un om cu scaun la cap faptul că nu intenţionezi să-l urmezi în buchiselile lui, că visezi să intri în politică, în diplomaţie, n-ar putea constitui motiv de supărare! Dar psihologia Profesorului devine tot mai întunecată: este limpede că va ajunge victima neurasteniei. Nu te afli în posesia tuturor datelor, doar anumite tăceri ale Sophiei, la anumite subiecte de conversaţie, doar anumite priviri, exclamaţii – toate acestea dau câte ceva de înţeles. Dar în rest, *chapeau bas!* Ştie ea ce n-ar fi convenabil să spună, nu se întreţine cu plăcere pe orişice teme. În privinţa discreţiei Sophiei, *chapeau bas!* Aşa că poate nu s-a grăbit nici să facă uz de confidenţele tale, mai ales cele privind speranţele pe care ţi le pui în această privinţă în distinsul vostru concetăţean, domnul Marghiloman. Să nu uităm nici că relaţiile cu soţul ei sunt mai puţin apropiate decât altădată şi chiar este de văzut dacă nu au apărut semne de viaţă separată, boala lui implicând, pare-se, un pericol de contagiune. Totuşi, când ai făcut ultima vizită, Profesorul te-a întâmpinat cu un compliment destul de dubios, *à propos* de eleganţa ta:

– Vei ajunge, ți-a spus, să te îmbraci și dumneata numai la Londra, și să-ți trimiți acolo la curățat lenjeria, ca binecunoscutul nostru corifeu conservator!...

Ei! Cum poate părea o atare intervenție? Ar suna ca o aluzie că ai fi omul de casă al lui Marghiloman!

Concluzia? Una singură: este bine a asculta confesiunile altora, dar tu să-ți pui lacăt la gură. Pentru că ești cu atât mai puțin vulnerabil cu cât mai puține lucruri pozitive se știu despre tine. Și, desigur, orișice om ascunde propriile întâmplări, neconvenabile a fi știute. Pe de altă parte, nu poți împiedica și despre tine să circule mărunte bârfe, colportări de tot felul, știri și amănunte, acesta fiind la noi obiceiul.

Bucarest, une potinière, vorba Profesorului Mironescu.

Dar, lipsind propria ta mărturie și, dacă ai noroc, lipsind și martorii, oricând poți dezminți ceea ce se spune. Astfel că ei nu te vor avea la mână...

Iată cum trebuieşte privită problema confesiunilor dacă ai un recunoscut spirit practic. Prudența te îndeamnă să cântărești, în orișice, avantajele și dezavantajele. Așa cum te întrebi acum: nu riști mai mult ducându-te decât neducându-te? N-ar fi mai bine să faci drumul întors chiar din această clipă?

Și deodată, o boare fierbinte, amestecată cu miros de bălării încinse la soare, de lemn câinesc, și duhoare de mortăciune îl făcu să-și ducă repede batista la nas.

Apoi, nervos, să împingă cu bastonul caftanul muscalului:

– Unde-ți ții ochii, dobitocule? Întoarce, n-auzi? Întoarce odată, vită!

Trecuseră, într-adevăr, de casă, și fără putoarea binecunoscută a maidanului cine știe unde s-ar mai fi trezit! Din fericire, însă, printre scaieții ciufuliți și tufele de mătrăgună zăcea, ca de obicei, un câine cu blana putredă și dinții rânjiți, bâzâit de un roi greu de muște, sclipind verzi-negre în lumină. Ce chilipir mai căutase și Mironescu-tatăl făcându-și casa aici, tocmai la mama-dracului, lângă Șosea! Sigur că iarna își ispășește cărpănoșenia trezindu-se cu lupii în curte și vara șomoiogind cu cârpe arse, ca să mai potolească țânțarii! Și nici după patruzeci de ani locul nu a ieșit din sălbăticie.

Din fericire se trezise tocmai la timp ca să-l împungă pe muscal cu vârful bastonului. Iar acesta smucise hățurile și intrase cu roata în vreo două hârtoape până să întoarcă trăsura. Și acum iată-l apropiindu-se de casa Mironescu...

Alea jacta est! Gustul acru din gură a ajuns acum o usturime în capul pieptului, zăpușeala este tot mai mare, de transpirație, costumul a început

să facă destule cute. Şi, încă-având un picior pe scara trăsurii, trupul încă legănându-ţi-se în balans, te auzi strigat:

– Hei! Domnu! Domnu!

Animalul de muscal a căpătat în sfârşit glas şi, cu viclenia joasă a omului de teapa lui care ştie că nu îţi cade deloc bine să te tocmeşti la preţ chiar în faţa casei unde eşti invitat (miros ei şi când mergi la tine acasă, şi când mergi în vizită, şi când mergi la o damă), a început să se ţigănească!

De emoţie, desigur, nu mai găseşti mărunţiş nicăieri! Te scormoneşti prin toate buzunarele un timp ce îţi pare nesfârşit. Cum, chiar tu, vestit pentru largheţea de mână, care ţi-ai făcut un nume printre cei de nivelul tău (că doar n-o să te pui la concurenţă cu boierul Brâncoveanu!), tocmai tu să păţeşti un asemenea afront?! Ai scos polul şi i-l întinzi, să se ducă învârtindu-se! Nu-ţi vine deloc să crezi că i-ai fi dat o monedă mai mică, nu-i deloc genul tău să fii cu capul în nori, cum este cel spre care te îndrepţi acum: profesorul Mironescu.

Ai întors deci cu repeziciune spatele muscalului ca să nu se mai facă nici o legătură între voi şi păşeşti repede-repede, făcându-ţi vânt cu pălăria de panama, învârtindu-ţi cu nervozitate bastonul, smulgându-ţi la fiece pas tălpile pantofilor tăi de şervo din asfaltul moale ca un şerbet.

Ca un bigi-bigi...

Iar teama continuă să-ţi crească – o apăsare ca o sufocare, ca o lipsă de aer. Cu grijă, mai arunci câte o privire spre casă pentru a te asigura că la vreo fereastră nu s-a ivit cineva. Şi iarăşi te întrebi: cât adevăr există în imaginile prin care ceilalţi ne descriu – unii, altora – cu o tandră sau cu o batjocoritoare ironie?

Căci să nu ne facem iluzii: în permanenţă se vorbeşte despre noi! Conversaţia lacomă a prietenilor, flecăreala servitorilor, evaluarea noastră ca oameni, eficienţi sau nu, de partid, *nouveautés*-urile din saloane unde niciodată nu am pus picioarul... Aşadar, te întrebi, iarăşi, o veche obsesie de a ta: cât adevăr există în fiece imagine pe care ceilalţi o culeg întâmplător despre noi? Tu însuţi, ştiind cât de neconformă cu tine poate fi postura de adineaori cu muscalul, furişezi spre curtea Mironescu o privire temătoare.

Nimeni – însă...

Nimeni, din fericire, şi geamurile – toate – astupate pentru siestă. Jaluzelele trase, aleile cu pietriş auriu – pustii, pustiu şi chioşcul, şi întreaga grădină unde, sub umbra bătrânului nuc, stau risipite fotoliile de răchită. Nemişcate perdelele la fereastra ce dă spre terasa cu clematite, cât despre uşă – aceea, pe câte ştii tu, nu s-a deschis niciodată. Poate chiar este bătută în cuie.

Nimeni, deci. Şi cum ai trăit până acum pentru părerea bună a celorlalţi despre tine, îţi demonstrezi că un fapt neplăcut, pe care restul lumii nu-l ştie, stă în puterea ta ca să-l ştergi. La urma urmei, memoria unui bărbat, şi a unei femei ce a trecut, cât de cât, prin viaţă, trebuieşte să fie un cimitir de asemenea fapte – mai mari sau mai mici – inavuabile.

Consolându-te singur, mergi, învârtind mai departe bastonul. Căldura şi neliniştea, laolaltă, te-au grizat, ţi-au dat o uşoară exaltare, ca un alcool. Iată şi poarta cu bolta de trandafiri roşii, agăţători; în creştet, mai departe, apăsarea fierbinte a soarelui, iar deasupra boschetelor de liliac – halucinaţie binecunoscută a verii şi a câmpiei – aerul vibrând lichefiat, tremurând ca o pânză de apă. Ce oră nepotrivită, şi ce zi, atât de caldă! Dar te sileşti să nu-ţi mai pese de nimic, şi chiar aşa se şi întâmplă: nici transpiraţia nu te mai jenează şi te laşi în voia secreţiei fireşti cu o senzaţie de plăcere şi uşurare. Dacă ai scăpa şi de gheara care ţi se strânge peste inimă atunci când împingi poarta – deschisă ca totdeauna. Pentru că ce-ai să faci? Ai să suni? Ai să întrebi feciorul... de cine? Ah, fir-ar să fie, de ce n-a spus Sophie decât atât: *vino mai devreme mâine?*

Împingi deci poarta, pietrişul scârţâie sub paşi, familiar. În faţa ochilor, medalionul de ipsos de pe fronton, iar în el – anul atât de îndepărtat, 1879. Nervii îţi sunt atât de întinşi, încât propriul tău zvâcnet de spaimă te sperie. Întorci capul într-acolo unde ai auzit foşnetul şi respiri uşurat, văzându-l. Te priveşte cu ochii mierii şi rotunzi – o pojghiţă de luciu fără adâncime sunt ochii lui galbeni, plutind în orbitoarea lumină albă a zilei – şi doar vârful cozii i se mişcă printre frunze, lejer.

Şi, deodată, motanul zdupăie din păr, pierzându-se în iarba înaltă.

Peronul, acum. Cele trei trepte de la intrare. Felinarele de fier forjat, gustul Sophiei care a patronat renovarea. Deloc potrivite cu restul clădirii şi prea noi, prea lucitoare, ca într-o casă de proaspăt îmbogăţiţi, susţine Profesorul...

– Cu mintea golită dinadins de orişice gând, apeşi pe buton, dar ţârâitul slab, care se pierde în penumbra ameninţătoare a casei, îţi crispează muşchii. Îţi îndrepţi maşinal ţinuta. Acum stai ţeapăn, cu bărbia corect ridicată, gata la primul semn să te înclini zâmbind: într-o mână bastonul, în cealaltă pălăria. Stai şi aştepţi în faţa uşii, fără să mai îndrăzneşti să suni şi a doua oară. Cine oare ţi-a adus în faţă ochii albaştri apoşi – ce bine ştii reţeaua de zbârcituri dimprejur şi cele câteva punctişoare albe, semănate pe pleoapele cu marginea umflată, printre genele rare... O privire ce mizează pe patetismul ei ca să te mustre fără cuvinte, pentru că altfel ea îşi face de lucru, ca de obicei, la gherghef şi nu îţi comunică decât o veste anodină: că a achitat datoria la băcan sau lăptar, iar miercuri se împlinesc cinci săptămâni de când bietele fete nu au mai fost invitate la

o sindrofie. Poate mai bine așa, pentru că altfel tot nu aveau toalete noi, cu care să poată ieși în lume... Nici un cuvânt însă despre acatistele pe care le dă la biserică să nu rămână bietele copile nemăritate, în căsuța aceasta de mahala unde se și jenează a-și lăsa cavalerii să le conducă, în vreme ce noi la Buzău continuam să fim cineva, chiar dacă se știa că scăpătasem... Nici un cuvânt despre leafa ta, pe care nu știe la cât s-o evalueze, neavând alte indicii decât acel *oeuf de Pâques* de șocolată, de la Capșa, special adus pentru ea, sau cofeturile scumpe și nepotrivite de la Angelescu, atunci când, după o ceartă, te mustră cugetul! Nimic despre saloanele bucureștene unde s-ar părea că ai fi un bine-primit, prin meritele tale, desigur (cine poate crede în ele mai mult decât o mamă a cărei feblețe va rămâne totdeauna primul ei născut?). Bineînțeles, nu știe de la tine nimic pozitiv, dar i s-a spus c-ai fost văzut într-un automobil, într-o trăsură, împreună cu...

Ai înțepenit în ușă, jenat și nerăbdător, sub mustrarea ochilor ce lăcrămează, a buzelor veștede ce se strâng ca să nu dea drumul cuvintelor, a gâtului firav și zbârcit, aplecat deasupra gherghefului. Te ridici pe vârfuri, pregătit să fugi cât mai repede din acest loc, singurul din lume unde nu mai ești în orice clipă atent să-ți aplici principiile politicii tale interioare. Și, totuși, nici aici firea și obișnuințele nu te lasă să ripostezi fățiș. Nici măcar aici nu știi să lupți altfel decât cu ochii fugind în lături, neliniștiți, cu zâmbetul piezis. Apăsând ușor pe clanță. Întredeschizând ușa. Și doar acum, când piciorul ți-a pășit în întunecosul antreu, poți să strecori o aluzie la bijuteriile vechi, vârâte laolaltă cu cocoșeii și cu argintăria în cufărul din pivniță – avem oare vreo garanție (o întrebi pe mama) că nu vor fi prăduite de hoți? Asemenea valori, oricând posibil a fi jefuite, mai ales în vreme de război, nu-i mai bine a le transforma dinainte în bani și a le fructifica, cum tu de atâtea ori ai mai propus? A avea rente și ipoteci nu-i în aceste zile o investiție mai sigură? Trebuiește măcar discutat, de ce atâta încăpățânare să nu se discute asemenea lucruri? Desigur, mama e cea care va decide, dar să discutăm, totuși, o clipă: aurul nu puiază în pivniță, pe când banul aduce ban, și dacă măcar una dintre fete ar face o partidă...

Ea și-a ridicat capul și te privește dintr-o dată altfel. Nici măcar nu te ascult, pare să spună privirea ei îndârjită. Și în albastrul decolorat al ochilor îi citești, oh, fără nici o îndoială, îi citești ostilitatea! Dacă nu te-ai teme de vorbe ai gândi chiar cuvântul *ură*. Ochii ei au coborât iar asupra gherghefului. Degetele noduroase și ușor tremurătoare, cu buricele lor întărite, pline de crestături negre, își văd mai departe de treabă, diseară, doar, după ce își va sfârși treburile de menajeră, și le va șterge cu lămâie și le va unge grijulie cu alifii, apoi își va pune obligatoria compresă pe obrazul

boțit. Chiar și în mijlocul acestei mahalale, chiar și în mijlocul celor mai penibile încercări, trebuie să rămâi cel, cea care ai fost, păstrându-ți înfățișarea îngrijită și măruntele obiceiuri!...

Tușești, enervat de încăpățânarea ei bătrânească, ai vrea să-ți iei încă o dată rămas bun și totuși nu te înduri s-o lași necăjită, tăcerea, scârțâitul ușii, ce moment prost și-a găsit mezina să te înțepe, împinsă de firea ei certăreață! Ce proastă inspirație să ți se adreseze astfel, ca și când n-ai mai fi ceea ce ești: fratele-mai-mare, elevul și studentul strălucit, funcționarul model, slăbiciunea, mândria familiei!

– ...ca și când partidele ar umbla singure pe Dealu Spirii și n-ar trebui să ai șansa să te introducă în societate un frate care nici prin gând nu-i trece...

Prost moment și-a ales, și proastă inspirație a avut! Tu ești chiar lângă ușa de la intrare și tot îi mai strigi, gâfâind de furie! Nu, îi strigi, n-ai să-i pui mâna în cozi, așa cum s-ar cuveni s-o faci pentru obrăznicia ei, și cum puterea de frate mai mare ți-ar da tot dreptul... În schimb, n-ai să-i uiți vorbele așa cum n-ai să-i uiți purtările rele, astfel că în viitor te vei feri încă și mai mult de compania ei, este prea normal, îi strigi, a te feri să ieși în societate cu surorile tale, atunci când prostul gust ce-l dovedesc toaletele și manierele lor ridicole te obligă s-o faci, nu-i nevoie, îi strigi, nu-i nevoie a avea găteli noi tot timpul, dar este nevoie de o eleganță înnăscută pentru a nu-l compromite pe cel ce apare alături cu asemenea rude...

Alergi acum pe strada pavată cu bolovani, ca gonit de Erinii. Pași mari și repezi, gesturile bruște care mimează energia, suferința sufletului tău, delicat și milos: pentru că ceea ce i-ai strigat Leliei a fost chiar adevărul. Pentru că, într-adevăr, de când te știi, te-au umilit gătelile lor sărace, chicotelile strecurate în conversație, degetele prea scurte de la mâini și gleznele groase, dinții zimțați și gălbui, și încă, și încă atâtea alte amănunte pe care le-ai înregistrat, rușinat într-o măsură mult mai mare decât ar fi fost cazul.

Umilit, și rușinat, într-o măsură mult mai mare decât o meritau, bietele...

Un fluierat de pasăre necunoscută îți ia deodată de pe suflet această amintire neplăcută. Ți-o anulează, la fel de nemotivat și de fulgerător de cum ți-a adus-o. Te-ai întors pe trei sferturi și privești amuzat pasărea cu gușă gălbuie și coadă neagră și lungă care țupăie prin iarbă, sub puiandrul de păr. Ea să fi fluierat, sau motanul al cărui trup arcuit se întrezărește după un tufiș de păducel? Soarele pune o pată orbitoare pe blana care nu se mai vede tărcată – i s-au dizolvat și dungile în lumină –, ci licărește ca un nisip întunecat, prețios și viu. Ooo, de ce oare n-ai sta acum la umbră, destins, pe o bancă la Șosea, ascultând șuieratul păsărilor, căutând

să prinzi o privire ştrengară strecurată prin geamurile unui cupeu ce goneşte grăbit, aşteptând în linişte să se facă ora când au să apară toţi mosafirii? *Voulez-vouz nous faire l'honneur*... Ce poate fi mai simplu decât să te salvezi în al doişpelea ceas? Nu pentru acest motiv i-a fost dată omului raţiunea? Sigur că n-are rost să mai suni a doua oară! Nu mai sta pe gânduri şi coboară cele trei trepte de la intrare!

Peronul acum...

Pasărea ţupăie prin iarbă, când colo, când colo, mecanic, ca o jucărie întoarsă cu cheia, şi capul motanului se mişcă şi el cu ea, în spatele tufişului de păducel. Fiecare pasăre deci pe limba ei piere, pietrişul scârţâindu-i sub tălpi, familiar, dar iată cât de slab te mai interesează acum de ce să fi spus *vino mai devreme mâine*...

Nu mai ai decât câţiva paşi până la poartă, deodată, însă, un gând neplăcut îţi fulgeră prin minte: ce s-ar întâmpla dacă feciorul, venit abia acum să deschidă uşa, te-ar vedea plecând? Ce s-ar cuveni, într-un asemenea caz, să spui peste două ore, atunci când vei reveni odată cu toţi mosafirii? S-ar cuveni să faci o aluzie la această sosire prea timpurie? Ar fi mai prudent s-o treci cu vederea? Ah, ce nebunie să-ţi ceară să vii aici mai devreme! Din firea ta te simţi foarte des vinovat, chiar fără să ştii de ce, şi urmărit pentru acea, nici de tine ştiută, vină! Mai bine întoarce încă o dată capul înapoi şi uită-te atent pentru a te asigura că nimeni nu a apărut – în cadrul uşii, la o fereastră sau în grădină...

– *Vous voilà, enfin! Mais c'était à prévoir que vous serez en retard...*

Ţi-ai întors capul ca să nu fi omis nimic, ca să-ţi fi luat toate măsurile de precauţie... Dacă nu l-ai fi întors, însă, nu te-ai mai înclina acum, posomorât şi curtenitor, în faţa graţioasei doamne Mironescu, ce se apropie cu panerul de trandafiri sub braţ. Pălăria veche de pai îi atârna neglijent pe spate, prinsă cu o panglică de catifea care îi apasă gâtul alb şi plin, umerii îi ies dezgoliţi din bluza decoltată de grădinăreasă, *au diable!* iarăşi se crede la un *bal paré!* Şi ce zâmbet conspirativ! Nimic nu te enervează pe lume mai mult decât imprudenţele inutile! Doar există soluţii raţionale pentru orişice lucru! Şi în loc a te pofti în casă şi a sta la o parolă cu soţul ei, îţi pretinde să o însoţeşti prin grădină, voind *soi-disant* să-ţi arate un anume soi special de trandafiri... Dacă nu ai mai fi întors capul încă o dată, cum eraţi destul de departe unul de altul – tu chiar voiai să deschizi poarta! – s-ar fi convins că ai venit prompt la chemarea ei, dar de văzut v-aţi fi văzut (mult mai fericit!) peste două-trei ore, odată cu toţi mosafirii! O urmezi însă, silindu-te a merge în urma ei şi călcând dintr-o piatră într-alta, pentru că, nu se ştie de ce, pământul este ud.

Este chiar noroi pe alee.

Mersul acesta te enervează! Este un pretext prea străveziu că ar vrea să-ţi arate vreun soi de trandafiri, ştiindu-ţi puţinul interes pe care tu îl dedici naturii.

– Nu am putea oare, stimată şi distinsă doamnă, să ne oprim aici? Nu e un drum prea agreabil, la domnia-voastră mă refer, înainte de toate, cu acest noroi de pe alee...

Nu ai vorbit atât de clar cum situaţiunea o cere! Nemulţumit, îţi scoţi batista să îţi ştergi fruntea, batista nu e prea curată. Te jenezi şi te întrerupi, ea râde, ca de o întâmplare amuzantă, şi continuă să meargă înaintea ta, ghidându-te. Continui s-o urmezi, cu neplăcere, căutând cu febrilitate a stabili ce ferestre sunt acelea sub care păşiţi în aceste minute, ce şanse sunt de a fi văzuţi, întâmplător, de acolo.

Ce şanse, câte? Fără număr! Ah, cât de schimbătoare sunt lucrurile pe lumea aceasta! Sunt mai puţin de trei ani de când, la un dineu ce nu mai lua sfârşit – ce nefericit ai putut fi în acea seară! Avea o rochie cu dantele, o parură complicată în superbul ei păr, iar convingerea că este irezistibilă îi dădea în mod special un aer languros, ispititor. O făcea să se poarte încă mai insinuant... La început te grizaseşi numai privind-o, apoi, însă, în ultimele ore ale seratei, nu mai făcuseşi nimic altceva decât să bei.

Profesorul Mironescu îţi arunca priviri mustrătoare când întindeai mâna spre pahar, dar ai avut clipe când nu ţi-a mai păsat nici de privirile lui! Ai vrut să ţii chiar şi un toast, limba însă ţi-o mişcai foarte greu, de aceea vorbeai rar, cu pauze mari, ca să nu se vadă cât de greu articulezi cuvintele. La sfârşit, două-trei aplauze ironice, ai dat a lehamite din mână, ai trecut în salonul mic şi de acolo ai ieşit în balconaş; fulguia, se auzea clinchetul săniilor şi noaptea avea ceva atât de straniu şi de apăsător! Ai stat până ai îngheţat, dar ea nu a venit după tine, şi nici n-a trimis pe cineva să te cheme; erai atât de nefericit şi îndrăgostit! O flacără orbitoare, albă, îţi lumina ciudat mintea, îţi părea că eşti foarte treaz şi la un moment dat te-ai gândit ce-ar fi să-ţi lipeşti revolverul de tâmplă şi pe urmă să apeşi pe trăgaci? Aşa ceva ai putut gândi în noaptea aceea! Dar nu erai perfect treaz pentru că, atunci când ai intrat înapoi în salonaş, căldura dinăuntru ţi-a făcut rău, poate şi faptul că ei îi ţinea cineva companie, probabil Jorj Ioaniu. Abia ai putut să-ţi ţii firea, ai plecat foarte repede, luându-ţi rămas bun numai de la Profesor, şi încă din trăsură ţi-a venit să verşi.

Şi ai icnit mult, umil şi nefericit, lângă gardul casei.

Însă acum, chiar în clipa aceasta, vezi de ce este ud pământul pe alee: pentru că, impardonabil de neglijentă, a lăsat furtunul deschis. Şi cum merge tot înaintea ta, observi deodată că nu mai este la fel de suplă ca altădată, fapt pe care sigur nu-l ştie, de vreme ce se poartă tot ca şi când

ar fi irezistibilă! Cum însă să mai fie, când face asemenea tentative periculoase? Tentative ce nu pot aduce decât riscuri și dezavantaje, riscând, și tu, și ea, a vă compromite!

Și de aceea mai faci o disperată tentativă de a-i deschide ochii:

– Vă mai amintiți mănăstirea Pasărea, stimată și distinsă doamnă? Vă mai amintiți de acele odăi de mosafiri de la camerele maicilor, ce îndeobște servesc pentru *rendez-vous*-uri? De la oameni bine-informați am aflat că toți cei ce pășesc în acest rai, la mănăstirea Pasărea adică, sunt automat înregistrați de cuvioasa stareță... De ce să spuneți, stimată și distinsă doamnă, că este o calomnie adusă slujitorilor bisericii? Ei bine, din surse demne de crezare am aflat că lista maicii starețe o folosește oficialitatea pentru a convinge mai lesne conștiințele... Ba chiar mi s-a spus că poliția secretă dă uneori înlesniri, pentru a avea apoi diverse persoane importante la mână... Ei, ce spuneți? Tot nu vi se pare că am dreptate atunci când, cu tot respectul, vă atrag atenția că nu există nici un loc pe lume unde să fii apărat de pericole și de priviri indiscrete?

Ca să lupți cu impertinentul ei chicotit, te oprești deodată, într-un echilibru nestabil, pe o mică porțiune de pământ uscat. Împrejur pământul musteşte, mica porțiune de pământ este tot mai erodată de apa ce se scurge, târând cu ea petale fanate, fire, smocuri de iarbă, crenguțe, dar tu continui să stai pe loc, să aștepți. O aștepți să-ți spună ce are de spus și să sfârșiți cu această postură, neconvenabilă pentru toată lumea. Să te conducă pe ușa din față, să mergi să prezinți omagiile tale Profesorului Mironescu, să te scuzi pentru vizita prea timpurie, și să stați apoi tihnit la o parolă, în așteptarea orei când vor apărea toți mosafirii...

Continui să rămâi tot mai nerăbdător, într-un echilibru nestabil, pe mica porțiune de pământ uscat, dar ea merge mai departe! Doar cu un gest, ah, cât de căutat! își răsucește talia și se apleacă să-și ridice cu două degete trena rochiei care atârna în mocirlă. I se văd gleznele acum, dar ea merge nepăsătoare mai departe, în timp ce tu continui să o aștepți și să-i oferi zâmbetul tău neliniștit. Zâmbetul unui aristocrat slab de înger, care încearcă să se ducă demn spre eșafod într-o proaspătă dimineață de iunie! Ea, însă, fiind cu spatele, nici măcar nu ți-l vede! Picioarele ți-au amorțit în poziția neprielnică și în răstimp încerci să-ți amintești dispoziția catului de sus: așezarea camerelor ale căror ferestre dau spre grădină. Dormitoarele deci, budoarul Mărguței, băile, *vis-à-vis* cabinetul de studiu, dar etajul mansardat? Camerele servitorilor? Atâtea și atâtea încăperi, atâtea și atâtea ferestre, lucind în soarele copt al amiezei, pe care le simți lacome, devoratoare, îndreptate spre tine. Istovit, îți sprijini umărul de trunchiul neted al bătrânului cireș, de la toate ferestrele nenumărate priviri, nenumărate suliți se înfig în trupul tău de efeb, de feciorelnic Sfânt Sebas-

tian... Între timp, ea găsește de cuviință să strige ceva, cu voce ascuțită, insuportabilă, care îți zgârie timpanele. Nu, inutil stai, ea n-are de gând să se oprească, n-are nici măcar gândul să întoarcă înapoi capul ca să te vadă! Așa că mai bine pornește-o iar în urma ei, altfel vă veți trezi jucând *cache-cache,* cu țipete și alergături, prin grădină!

Mergi, gâfâind ușor, în urma ei, ca să o somezi într-un fel să se oprească,. Oh, de n-ai fi întors capul ca să te asiguri că nimeni nu a înregistrat prea timpuria ta sosire, acum n-ai aluneca pe pământul ud, mânjindu-ți, fir-ar să fie! pantalonul *écru*! Să gonești până te va aduce într-o asemenea stare încât să fii gata să o lași baltă aici, cu trandafirii și cu misterul ei! Să-ți iei inima în dinți, fie ce-o fi, să suni la ușă și, scuzându-ți în vreun fel prea timpuria sosire, să faci o vizită neprevăzută Profesorului Mironescu. Într-o asemenea situație fără ieșire te-a adus, încât nu mai vezi altă salvare!

O adevărată furie clocotește în tine, trebuiește să oprești într-un fel această situație ce devine, din ce în ce, tot mai intolerabilă... Ceva trebuiește făcut, și cel mai bine acum, aici, la această mică răscruce: de aici, o alee o ia grăbit înapoi, cealaltă merge spre bătrânul nuc, unde sunt pregătite fotoliile de răchită... Dacă este atât de zurlie încât să-și riște propria situație pentru un nimic, nu-i este permis să riște și situația ta, care știi cât de greu ți-ai făcut-o!... Grăbește-te, deci, postează- te în fața ei, și chiar dacă glasul ți se taie de emoție, rostește-i cuvintele îndelung pregătite:

– ...și, totuși, nu văd de ce ar trebui să dăm astfel ocol grădinii, stimată și distinsă doamnă... Sunt momente, când ești mai inapt pentru conversație, decât... Și tocmai de aceea vă și propuneam ca altădată... Sau fie și peste câteva ore, când aleile au să se mai zvânte... Nu, eu personal nu sunt chiar atât de greu de găsit... nu sunt atât de solicitat cum vă închipuiți, numai treburile... Zilele acestea, atât de agitate și de confuze... și mai vă amintiți prezicerea mea? N-ar fi deloc imposibil ca să ne trezim dintr-o dată, la sfârșit, după atâta agitație și confuzie, șterși de pe hartă... Nu, nu mă bucur de ce are să fie! Mă bucur doar, ca orice om cu puțină rațiune, că am putut prevedea spre ce mergem... Spre ceea ce mi-am permis de atâtea ori să vă spun: spre dezastru! Nu, nu, nu am intenționat deloc să schimb vorba, totuși, conchideți o dată cu mine, nu-i acesta un loc de discuție, și nu-i acesta momentul. Ca urmare, vă propun ca peste câteva ore... câteva zile, într-un timp mai liniștit...

Ai ajuns chiar la ultima limită de rezistență a nervilor tăi sensibili! De mult ochii îți fug în lături, neliniștiți, de mult te uiți înspre terasa cu clematite, acolo cel puțin ușa niciodată nu se deschide... Te uiți în toate părțile, numai la ea nu te uiți, și astfel n-ai cum să-i prevezi gestul! Ooo, ce lipsă de tact! Cât de prost și-a ales momentul, și cum gestul ei este ultima picătură care varsă paharul!

Ești roșu tot, urechile zmeurii, sângele îți vâjâie în urechi, nici nu ești sigur că ceea ce auzi este răspunsul ei încăpățânat:

– Nu ne putem întoarce înainte ca să-ți spun...

Și, de altminteri, când își dă seama că trebuiește să facă și ea ceva ca să păstreze aparențele – măcar acum! – tu ai și trecut dincolo de jumătatea aleii. Cu pași mari și repezi, nemaipăsându-ți că îți stropești pantalonul – nu ții tu la haine, așa cum nu ții la nimic! – cu gesturile bruște, care atât de bine mimează energia, te îndrepți spre ușa de la intrare.

Peronul, acum.

Cele trei trepte.

Soneria.

Cu coada ochiului numai, fără să fie nevoie să întorci capul înspre ea deloc, ai văzut-o cum se îndreaptă, în fine!, spre cișmea, să oprească apa care a inundat grădina. Apoi, cum s-a aplecat să închidă furtunul.

3

Ștefan Mironescu

O gâdilitură sufocantă pe care de mult mă strădui să nu o iau în seamă, astfel încât prima senzație este că numai din neatenție am început să tușesc. Asta mă și face să nu dau nici o atenție tusei mele; o vreme tușesc ponderat, îmi apăs neglijent batista pe gură și mă încăpățânez să recitesc rândul scris. *Nous sommes les moins connus*... Eclatul unei explozii și o spaimă a întregului trup. Mă regăsesc tușind cu disperarea sufocării, ochii îmi ies din orbite, lacrimile și saliva îmi curg pe bărbie și pe cămașă, îmi blestem pentru a nu știu câta oară obișnuita neatenție, fără ea, desigur, aș fi scăpat de această tuse. Ah, fără obișnuita mea neatenție, sigur n-aș fi, sigur n-aș fi, cu mâinile tremurânde îmi desfac cămașa, gâtul îmi este, până în adânc, o rană vie, tușesc tot mai disperat că nu mă voi mai liniști, și încerc, cu brațele neputincioase, să-mi apăr pieptul coșcovit al cărui hârâit mă înspăimântă.

Peste toate plutește o halucinație a auzului – un zgomot de trăsură.

În fine! Îmi sprijin, pierdut, ceafa de spătarul scaunului de mahon, pete de întuneric și pete roșii, catifelate, joacă pe oglindă... Îmi controlez batista umedă și scot alt suspin de ușurare, nu, nici o pată roșie, neliniștitoare, profit că nu e nimeni, o desfac toată, și-mi ascund în ea tâmplele scobite, bolta frunții, pomeții – numai muchii ascuțite, pare-se că am slăbit și mai mult, dar,poate nu! Dar poate nu, mă încurajez, doar știu prea bine cât de leneșe, cât de superficiale sunt simțurile noastre!

Cum se mulțumesc să repete ce știu, neluând în seamă noul, diferența, lăsându-se cu indolență duse de puseurile dezordonate ale afectivității... Așa că poate nu am mai slăbit, îmi spun, *Nous sommes les moins connus et avons, par conséquent, le plus grand besoin de publicité occidentale* citesc mecanic pe hârtia albă din față, stropi de lacrimi și de salivă fac să se întindă din loc în loc cerneala și, iritat, strâng scrisoarea abia începută în pumn, o azvârl în Papierkorb. Respir cu precauție, ca să nu mai trezesc în mine tusea de care mă tem, nici un gând spre simptomele ce mă înspăimântă, deși un *séjour* în Italia m-ar pune pe picioare. Dar cum o asemenea posibilitate devine din zi în zi tot mai iluzorie, o așteptare stoică și discretă: și, mai ales, nici un cuvânt Sophiei!

Oare cum ar reacționa *pauvre petite*, aflând deodată adevărul despre gravitatea bolii? Demnitate virilă, o discretă îndepărtare ca să se evite pericolul de contagiune, și nici un gând spre acel înspăimântător viitor care îmi va cere, poate, să continui a sta departe de ea. Nici un gând la iubirea ce va deveni tot mai inutilă, la dorințele (s-ar putea) tot mai violente, pe care boala le va ațâța, interzicându-se cu severitate orice apropiere. Când încă de pe acum atenția mea devine tot mai lacomă, travestindu-se prost în indiferență, și cu iritări nejustificate. Din păcate, ea numai pe acestea le vede, nu și miracolul religios cu care mă uimesc de orice gest mărunt al ei, deși pe toate i le știu atât de bine! Surâsul din ochii entuziaști și creduli, felul șiret cu care îngână ceva, ascunzându-și cu o grațioasă neîndemânare chipul jenat dincolo de evantai, felul cum rămâne cu privirea în gol, visătoare. (Misoginism vulgar ar fi desigur să-mi imaginez că atunci se gândește la un corset sau la lucruri încă și mai profane!).

O vibrație ciudată, o exaltare nemotivată pe care o trăiesc tot mai des de la o vreme, *Nous sommes les moins connus et avons, par conséquent, le plus grand besoin de publicité occidentale,* respir precaut, ca să nu trezesc tusea ascunsă în trupul meu, și cu exaltare mă gândesc că ea nu are habar de cum o simt eu în propriile mele fibre – tot mai sensibile, pe măsură ce se uzează... Cum o trăiesc, dinafară și dinăuntru, și cum, totuși, ea scapă mai departe atenției mele înfometate, rămânând la fel de opacă, deși translucidă.

La fel de greu de înțeles, cu toate că previzibilă în cele mai mici reacții...

Un motif de plus que je me sente très honoré d'ecrire dans votre revue, câtă sinceritate poate cuprinde și cea mai convențională frază! Pentru că, într-adevăr, nu pot stima pe nimeni mai mult decât pe acest necunoscut coleg care, cu inteligență și încăpățânare, își vede mai departe de distinsa lui revistă de filologie, în vreme ce, în jurul nostru, lumea arde...

Rotunjesc cu grijă fiecare literă silindu-mă să nu iau în seamă nici arsura pleopelor, nici fierbințeala uscată a palmelor, nici obișnuita lipsă

de chef cu care mă lupt de la o vreme. Gheridonul este mult prea jos, astfel că scriu gheboşat, într-o poziţie nesănătoasă, şi totuşi nimic nu mă poate decide să schimb încăperea în care am luat, acum zece ani, obiceiul să-mi rezolv corespondenţa, pentru că, fiind cea mai apropiată de intrare, puteam merge chiar eu să deschid dacă se auzea o sonerie timidă...

Acelaşi gheridon, aceeaşi pomieră de bronz; în plus, din când în când, în aşteptarea soneriei, un drum până la şemineul de porţelan. Din când în când îmi acordam deci destinderea unui drum până la şemineu, unde, cu urechea atentă afară, rămâneam o vreme, strângând în pumn mânerul ornamentat al cleştelui. Călău necruţător al bietelor hârtii, pândeam, preparat să intervin în caz că focul ar fi dat semne că piere, sufocat sub grămada de hârtie carbonizată. Urmărind neistovita mişcare a ghemului roşu-auriu, uitam cu totul de sonerie, amintindu-mi vechea tentaţie copilărească: să prind în palmă mângâierea mătăsoasă a flăcării cu sâmbure alb-albăstriu, ca spirtul.

Cam atunci intra Maria, cu tablaua de dulceţi şi cafeaua: încă mai funcţionau riturile orientale ale casei şi singura mea măsură de modernizare, după atâta timp de când rămăsesem stăpân, fusese să aduc lumina electrică, deci şi sonerie la uşă, în locul vechiului clopot... Dar, iată, în fine, ţârâitul timid! Cu o nemulţumire geloasă, Maria se pierdea în adâncul prost luminat al dependinţelor cu tencuiala căzută şi uşi scârţâind neunse, în vreme ce eu mă grăbeam spre uşa de la intrare ca să o feresc de eventualele priviri indiscrete pe timida studentă de la Litere şi Belle Arte. Ştiam că ea nu va mai îndrăzni să sune şi a doua oară, ba chiar mă puteam aştepta ca o imprevizibilă criză de sfiiciune s-o facă să plece, încât, ajungând prea târziu, să mă întreb dacă n-a fost o simplă halucinaţie a auzului.

Stăruind să rămână în tenebroasa ei pelerină cu glugă (mărturisindu-i gustul demodat romantic de fetiţă provincială), Sophie se instala tăcută în jilţ, în colţul cel mai depărtat de gheridon, cheltuindu-şi numai prin lacome şi furişe priviri dorinţele de aventură ale sufletului ei, tânăr şi cuminte. Nimic n-ar fi putut-o opri să apară timidă în faţa uşii, mereu la aceeaşi oră. O mică sălbăticiune pe care n-aveai decât s-o laşi în pace dacă vroiai să n-o sperii. Şi eu chiar asta făceam: liniştit, răsfoiam mai departe revistele şi răspundeam la scrisori, în timp ce ea somnola, răbdătoare; poate totuşi aştepta o mângâiere castă? Purtat de o onestitate rigidă, continuam s-o ignor, rareori auzind trosnetul mic al oaselor când căsca, lipăitul limbii umede şi roşii pe palat, foşnetul paginilor de la poesiile ori de la romanţul pe care îl citea, neatentă.

Astfel m-am învăţat ca, alături de manii şi larii din şemineu, o răsuflare delicată ca un suspin să stea alături şi să mă ocrotească.

Iar mai târziu, Sophie a continuat să coboare la aceeaşi oră în salonul cu şemineul de porţelan, unde şi eu continuam să-mi răsfoiesc scrisorile. Poate deja privind cu nostalgie neîndemânaticul nostru început de iubire? Poate oprindu-se la acest început întâmplător aşa cum, tot aproape întâmplător, în istoria unui tânăr stat se alege o anume zi – în fapt banală – pentru a se face din ea sacră sărbătoare naţională?...

Indiferent de motivele, nici de noi înşine bine ştiute, finisându-şi dichisurile de după-amiază, Sophie apărea în cadrul uşii – toată o învârtejire de volane parfumate – şi se instala răsfăţată în jeţ, nemaiavând altă grijă decât liniştea soţului ei şi servitul ceaiului.

De ce nu am strigat atunci *Verweile doch?* M-aş fi îndurat să opresc însă clipa după ce mort fusesem şi reînviasem, tocmai când viaţa, prin neaşteptatul său joc de plinuri şi goluri, începuse să-mi dea înapoi bucuriile nemaisperate?

Fie însă că strigi, fie că nu, timpul, din păcate, nu se opreşte. Aşa cum nici legea progresului nu pare a se verifica în acest secol pe care tocmai speranţa în ea l-a deschis, aşa cum nici binele nu se înlocuieşte cu mai mult bine, ci dimpotrivă, aşa cum nici femeile cele mai cuminţi nu pot trăi fără societate... Totuşi, acelaşi salon cu şemineu de porţelan, aceeaşi oră, aceeaşi pomieră de bronz încărcată cu scrisori şi extrase, acelaşi Papierkorb plin...

Şi înşelătoarea senzaţie că lumea pulsează împrejur normal şi ocrotitor, că timpul înaintează spre folosul nostru, atâta vreme cât ne păstrăm obiceiurile. Tabieturile...

Însă parcă se aude o trăsură?...

Din păcate, orişice trăsură intrată la noi pe stradă (dacă nu este o birjă de piaţă, rătăcită, cu un muscal afumat pe capră, sau un cupeu care adăposteşte o aventură galantă) nu mai are un alt peron unde să tragă decât al nostru! Iar eu nu sunt pregătit, nici ca vestimentaţie, nici ca dispoziţie, să primesc acum o vizită neanunţată! Am ajuns în mijlocul salonului şi mă opresc ca să ascult încă şi mai atent. Toate simţurile mi s-au strâns într-unul, eu însumi nu mai sunt decât un imens pavilion auditiv. Nu, nu a fost o halucinaţie, se aud într-adevăr hurducăturile unei trăsuri! Un zgomot de neconfundat, mai ales acum, de când ne pavează strada! Şi eu care m-am luptat cu mine atât ca să-mi înjumătăţesc lânceda siestă şi, după o toaletă sumară, cu mintea încă toropită, am coborât grijuliu scara de lemn, în timp ce restul casei continua să se repauzeze, numai ca să-mi pot urma tabietul! Numai pentru ca să închin câteva ore solitudinii şi să fiu întărit sufleteşte pentru sindrofie, ca un Anteu care a atins pământul...

Ce deziluzie!...

Şi măcar dacă ar fi cineva mai puţin agasant! Marie-Liliane, de pildă... Dar într-un asemenea caz, Sophie s-ar fi cuvenit să fie la curent şi să-şi aştepte prietena! *Prietena mea? Numai ţie îţi datorez atenţia ei!* Probabil atunci Sophie mi-a făcut unicul ei reproş gelos lipsit de răutate, şi nu chiar atât de absurd! Nu chiar atât de nemotivat ca celelalte! Prea sigură de-acum pe atuurile ei (chiar mărturisirile mele despre acel foarte vechi proiect de mariaj cu Marie-Liliane i-au crescut siguranţa), nu mai considera necesar să facă efortul de a afecta că vede în Marie-Liliane o rivală...

În faţa geamului dinspre terasa cu iederă şi clematite, dintr-o dată înviorat la gândul că vizitatoarea ar fi Marie-Liliane... Şi de ce nu, la urma urmei, chiar dacă Sophie nu pare a şti nimic? Marie-Liliane în mod sigur nu va apărea la soareaua noastră, cu lumea prea amestecată, însă îşi poate permite să se ivească astfel chiar fără a se anunţa... Chiar numai ca să lase un mic cadou împreună cu o carte de vizită, nu o dată a mai avut o astfel de lubie... Şi, dacă i-aş recunoaşte echipajul, aş fi dispus să o reţin! Aş da farmecul solitudinii pentru plăcerea unei mici conversaţii cu ea, sclipitoare şi plină de umor, pe orişicare temă: criza ei mistică, ori gimnaziul de băieţi între care a crescut, ea, singura fată, cele zece operaţii pe care le-a suportat, învăţând în spital limba arabă, broderia de mână şi Coranul – dar poţi să ştii dinainte la ce ai să ajungi conversând cu Marie-Liliane? Delicioasă fată, ce te face uneori chiar să uiţi că frumuseţea nu i-a fost dăruită! Uneori îmi permit inutile şi vinovate visări şi mă întreb (mai ales când nemulţumirile mă macină) cum oare ar fi arătat viaţa mea dacă destinul nedrept nu ar fi hotărât dinainte ca Marie-Liliane să rămână domnişoară bătrână... Chiar aceştia sunt termenii în care mă gândesc la ea şi acest mod mă salvează de orişice posibilă remuşcare... Iar acum, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convins că vizitatoarea nu poate fi decât ea... De aceea încerc, cu tot mai multă stăruinţă, să văd prin geam ce se petrece afară. Însă, oricât mă apropii, tot nu reuşesc să zăresc nimic.

Când oare m-am decis să deschid uşa?

Doar în acest moment când de încordare fruntea, palmele mi s-au umezit, îmi dau seama cât de mecanic am acţionat! Dacă aş fi reflectat o minută măcar, aş fi mers la sonerie şi aş fi chemat pe cineva să facă acest oficiu. Şi poate că dacă aş fi reflectat un pic mai mult, mi-aş fi amintit că de mult n-am mai văzut uşa aceasta dinspre terasă deschisă. Să fi dat Sophie dispoziţii să o închidă? Firesc atunci ar fi să renunţ, mai ales că îmi văd gestul cât e de inutil şi de ridicol! Inutil, pentru că fâşâitul roţilor trăsurii se aude tot mai estompat, de parcă s-ar depărta. Mă încearcă deodată o lehamite şi senzaţia de sfârşeală creşte.

La ce bun să mai continui lupta cu uşa înţepenită?

În timp ce o continui, însă, îmi amintesc o veche scenă: *maman*, între două servitoare, trecând în revistă sâmbătă seara lenjeria proaspăt spălată a casei și alegând ceea ce avea să dreagă ea, cu mâna ei. Și alta, poate încă și mai veche: *maman*, mestecând uriașa oală de dulcețuri și explicând – cui? obrajii ei îmbujorați sub tulpanul scrobit – că nimeni nu e în stare să le privegheze cum trebuie...

Dar oare chiar atât de nevolnic am ajuns încât nu pot da de perete o ușă înțepenită?

Iată, totuși, că am deschis-o!

O boare uscată, fierbinte, mă izbește în față ca o răsuflare încărcată de febră, iar albeața luminii o simt pe ochi ca o arsură. Clipesc repede, în dosul sticlei de ochelari cu dioptrii sporite, da, trăsura nu a fost o halucinație.

Uite-o...

O trăsură obișnuită, de piață, cu coșul tras, se îndreaptă acum spre capătul străzii, dând cu roțile prin hârtoape, ocolind mașina de făcut asfalt, grămezile verzi-cenușii de piatră cubică. Dinăuntru, cineva dirijează, împingând spinarea muscalului cu bastonul – parcă. Nu sunt chiar sigur pe detaliile ce le văd, nu sunt sigur dacă ele sunt exacte sau deformate de un ochi bolnav. Sau numai închipuite. Ca de obicei, nu sunt sigur pe simțurile mele, și, cum am mai spus, foarte bine fac că mă îndoiesc de ele. Așa și trebuiește, știut este că simțurile te înșeală.

De altminterea, ca și rațiunea.

Important este numai peronul gol. Nici urmă de Marie-Liliane, dar nici (îmi spun ca să mă consolez) mosafir care să mă inoportuneze.

De la peron, privirea îmi aluneca firesc spre grădină și deodată fac ochii mari, apoi mă strâmb, nemulțumit. Cum?! Da, este chiar ea, chiar Sophie, cu toate că abia am recunoscut-o! Parcă s-ar fi travestit în grădinăreasă! Nu s-ar putea spune că o asemenea ținută ostentativă, ca de carnaval, ar fi pe gustul meu! În primii ani era atât de stăruitoare să știe ce anume nu agreez la toaletele, la pălăriile ei! La felul cum conversează! Bărbații nu au gustul modei, pe ei doar *anume* lucruri îi interesează, obișnuiește să repete acum, cu un surâs echivoc și jignit.

Prea banal să observ că atunci eram *eu*, iar, acum sunt *bărbații*... Dar o asemenea vulgaritate ivită atât de firesc, numai prin trecerea ei într-o altă vârstă...

Mai nemulțumit încă decât de toaleta ei sunt pentru că o văd că se luptă cu uneltele de grădină. De ce să se istovească în asemenea treburi, când există un grădinar special angajat, pe care tot aceeași modestă leafă de profesor universitar îl plătește? Firesc ar fi să merg s-o opresc, și, totuși, amintindu-mi proasta ei stare generală de azi, ezit. N-ar fi deloc

exclus ca într-un asemenea moment să descopere, cu logica specială a femeilor, că eu sunt vinovatul, pentru că ea s-a vârât singură într-un lucru pe care de obicei îl fac servitorii... De la un timp se îmbufnează din orice, desigur suportă greu boala mea, o obosește și gospodăria, de aici probabil impresia că soțului ei îi datorează inconveniente de tot felul...

Las-o, deci *(îmi spun)*, cu furtunul și cu trandafirii ei, ca și când n-ai văzut-o... Lasă-ți privirea *(îmi spun)* să alunece înapoi peste coroana nucului, sub care stau risipite măsuța și fotoliile de răchită, apoi de-a lungul straturilor de trandafiri. Lumina încă tot orbitoare a zilei, căzând peste un jet de apă irizează un mic curcubeu deasupra. A uitat, acum observ, un furtun deschis și aleea se umple încet-încet de apă, ea știe cum și de ce a uitat furtunul, dar puțin îi pasă, culege nepăsătoare trandafiri și îi pune cu grijă în paner! Dar tu retrage-te cu discreție de pe terasă *(mă îndemn)*. Impunându-ne reguli stricte de comportare, buna educație îi apără pe ceilalți de agresiunea noastră; dar și pe noi ne ocrotește în același fel, de ei și de propria noastră dezordine interioară... Adăpostește-te deci în spatele acestor reguli *(mă îndemn)*, la maturitate, când începi să întrezărești jocul, poți mai ușor să-ți impui asemenea raționamente – civilizate și egoiste. Lasă deci ușa numai de o palmă deschisă, lasă trasă draperia verde și grea, și perdeaua străvezie, *crème*, care acoperă parchetul, lucios ca o oglindă...

Lasă toate așa cum sunt și tu întoarce-te la corespondență...

Veuillez agréer, monsieur, avec tous mes remerciements, l'assurance de ma haute considération, nu, n-ar trebui, într-adevăr, să-mi imaginez cu neliniște și plictiseală tot ce are să se petreacă peste două-trei ore, atunci când trăsurile au să înceapă să tragă pe rând la scară. Și vor apărea pe rând cei încă neplecați în vilegiatură, cei întorși din pricina proastelor zvonuri și a propriului lor spirit de prevedere. Pentru că nu mai este vorba doar despre prețurile care cresc, despre zilele de post care s-au înmulțit, despre multele semne anormale și alarmante, toți știm pozitiv că lucrurile s-au agravat, de aceea, până la dineu vom vorbi interminabil despre *intrare*.

● *Sigur este că Brătianu a primit invitații ultimative și nu doar de la ruși, cum se vorbește, ci de la Aliații în care ne puneam speranțele c-au să ne apere.* ● *De cine să ne apere?* ● *Cum mai pot pune unii oameni asemenea întrebări, nu se știe?* ● *Nu se știe nimic, pentru că Brătianu vorbește mai în doi peri ca oricând!* ● *Tăcerea de sfinx a lui Brătianu a apărat până acum România!* ● *Brătianu este mai mut ca oricând, și cum prinde o clipă liberă, cum fuge la Florica...* ● *Să se tolănească de pe o canapea pe alta și să-și țeasă proiectele catastrofice!* ● *Nu se lasă Brătianu până nu va reuși să vadă România ștearsă de pe harta Europei!* ● *Nu se lasă Brătianu,*

pentru că știe prea bine ce a pățit și bătrânul Brătianu cu ei! • *Știe că Anglia ne-a mai părăsit o dată la Congresul de la Berlin!* • *Brătianu nu se lasă să semneze intrarea pentru că nu a primit destule asigurări.* • *Nu se cunoaște nici după atâta timp spiritul meschin al dinastiei de pe Argeș?* • *Brătianu încă se mai târguiește ca la piață, vrea să intre în momentul cel mai prielnic și nu vrea să-și scadă pretențiile cu nimic!* • *Brătianu se teme c-au să se înțeleagă cu rușii pe deasupra capului său...* • *Un stat mic, domnilor, și târât într-o conflagrație, este o catastrofă...* • *Și cine susții dumneata, domnule, c-au să se înțeleagă pe deasupra capului lui? Cine susții c-au să ne vândă?* • *Cum cine, domnule, nu se știe?* • *Cum cine?...* • *Tocmai Anglia? Tocmai susținătoarea principiilor?...* • *Perfidul Albion!*

Râsete.

O îngrijorare generală, petarde de râsete, picanterii, vești alarmante, râsul gros al domnilor, clinchetul vocilor de doamne și domnișoare, un viitor amenințător, un antren ca niciodată, animație inutilă în jurul lui Jorj Athanasiu pentru că cercurile liberale au recomandat, mai mult decât oricând, o discreție absolută.

• *Vom avea plăcerea să îl vedem în mijlocul nostru și pe domnul Mitilineu?* • *Desigur, dacă domnul Mitilineu nu va catadixi să aibă în ultimul moment o migrenă...*

Suntem mai sarcastici și mai bănuitori, unii cu alții, decât oricând: cu cei ce cântăresc șansele de izbândă ale fiecărei tabere, gata a intra în cor cu victorioșii, cu cei ce fac paradă în stradă de naționalism numai ca să răstoarne guvernul, cu cei ce se arată gata să mergem alături de imperiile de pradă, cu cei ce oferă cu largheţe sângele românesc pentru Franța și pentru Rusia... Fiecare dintre noi are argumente convingătoare: numai eu și dumneata suntem de bună-credință, în rest, interes peste tot, mișună spionii și vânduții!

• *Nu există nici un pericol de invazie, așa cum unii interesați răspândesc zvonuri răuvoitoare...* • *Totuși, domnilor, să recunoaștem un lucru: atitudinea Petersburgului față de noi este în acest moment radical schimbată...* • *Poate greșesc, dragii mei, în acest caz corectați-mă, poate greșesc, dar nu sunt nici două luni de când Anglia ne-a refuzat transportul munițiilor noastre pe mare...* • *Situația este radical schimbată față de acum câteva luni, dacă atunci Petersburgul ar fi preferat* să intrăm *cât mai târziu, ca să nu mai avem pretenții, acum i-a trimis lui Brătianu invitații ultimative...* • *Franța, domnilor, Franța, încă o dată, Franța care...* • *Dar ce spui de* Adevărul*, ce pretinde a ști cu exactitate clauzele convențiunii militare? Totul se știe și nu se știe nimic din cauza muțeniei dezesperante a lui Brătianu!* • *Cine, domnule, cine spui c-are să se înțeleagă cu rușii pe deasupra capului lui?* • *Cine, domnule, îndrăznești să spui c-are să ne vândă?* • *Tocmai Franța,*

tocmai sora noastră care în atâtea rânduri ne-a dovedit? • Franța, care nu este în stare să aibă grijă de propria-i soartă! • S-o facem, o susțin și acum, în al doisprezecea ceas, s-o facem cât mai repede, domnilor, cât mai repede și fără atâta meschină chițibușereală, fără să mai întindem urechea când colo, când colo... • Politica, eu așa știu: este o chestie pozitivă, nu entuziasme...

Dacă nu ești specialist în politică *(mă întreb)*, ba chiar jocul ei îți displace, de ce nu te poți abține să nu strecori și tu, când și când, o frază sceptică, un zâmbet de îndoială? Iar discuția ajungând din nou, certamente, la garanțiile Aliaților, la cum, la cât au să ne apere, vei fi în stare, cel puțin în seara aceasta, să renunți a-ți mai strecura fabula favorită?

O mică poveste reală (parcă văd că te vei grăbi să-i asiguri, zâmbind îndatoritor), din vremea când viitorul micului nostru regat părea încă mai nesigur ca astăzi...

– A fost vreun timp când viitorul nostru nu a părut nesigur?

O întrerupere neglijabilă.

– Așadar, acțiunea se petrece în primii ani de domnie ai Regelui Carol. Și, de fapt, nu este vorba de o acțiune, ci un mic schimb de cuvinte între doi diplomați. Ca să nu deconspir mai mult decât se cuvine, nu voi dezvălui nici numele ministrului Germaniei la București, nici numele politicianului român care, da, încă trăiește...

Ce vanitate copilărească m-ar putea împinge să povestesc, deși am avut atâtea ocazii în care m-aș fi putut convinge că ceea ce mie îmi pare plin de sens, celorlalți nici măcar nu le trezește interesul?

– ...voind așadar să smulgă minime garanții pentru viitorul nostru nesigur politicianul român, a pus această întrebare de o exasperantă naivitate: Dacă, atâta vreme cât pe tronul României se află un Hohenzollern, Germania nu va considera orice eventual accident survenit micului regat român drept o pierdere a prestigiului ei de mare putere... Adică...

Poate există o monotonie în felul cum povestesc? Poate intonația, mișcările mele anunță dinainte ceva plicticos? Ca totdeauna majoritatea își vor continua conversația fără măcar să coboare vocea, câțiva au să încerce să mă asculte, dar vor renunța după primele fraze și, în orice caz, nu se va găsi nimeni în toată agitația care să sesizeze înțelesul (indubitabil îmi pare mie, și mereu actual pentru ceea ce aș vrea să numesc „trista soartă a României")...

– „O împărțire a României (jumătate Rusia, jumătate Austria) sau chiar o anexare a ei ar avea toate șansele să primească asentimentul Germaniei, dacă interesul german astfel ar dicta, și dacă și circumstanțele generale ar dicta-o!" Poate răspunsul vi se va părea mușcător? Ei bine, nu! Ei bine, a fost dat cu toată cordialitatea!

Încă și mai neplăcută decât lipsa de ecou la fabula mea favorită ar fi să mi se replicheze ceva. De pildă, replica posibilă a amicului Victor:

– Și eu, mon cher, ce altceva îți arăt de doi ani și mai bine? Ce altceva decât că este cazul s-o facem cât mai repede, și fără atâta meschină chițibușereală? Să intrăm odată alături de Aliați! Bine măcar că te-ai convins și dumneata, chiar și în al doișpelea ceas, de ce sunt boșii în stare, deși, uite, ți-o mărturisesc, îmi păruseși că ai arăta alte înclinațiuni...

– Dar, dragă, nu știu... dacă așa s-a înțeles... însă mie... Mie îmi păruse că nu despre Germania este vorba neapărat... Însă bineînțeles, viciul de expunere este numai al meu, dacă nu a reieșit că oricare dintre marile puteri...

– ...Ei, cum, nene Victore?!

O intervenție în modul celor de altădată, când orice aș fi conversat, o simțeam alături, gata să intervină cu un mot d'esprit, cu o exclamație răsfățată...

– Cum, nene Victore? Dumneata așa ai luat-o?

– Dar cum ai vrea s-o iau, coniță dragă?

În primul nostru timp, intervențiile ei de acest gen mă jenau teribil! La urma urmei, Sophie aparține acestei generații proaspăt venite ce calcă dezinvolt în picioare privilegiile rangului, sexului (mai exact, se face a le călca, cum altminteri?). Acum a ajuns un fapt chiar banal că doamnele discută politică mai abitir decât domnii! Să mi-o imaginez, așa cum o vedeam altădată, în acel timp al nostru, când, ascultând-o, jenat, îmi părea că zăresc un dulău credincios, cu botul lăsat pe labe, numai mârâind amenințător, și dintr-o dată, repezindu-se glonț și lătrând cu ochii însângerați? Ori să-i ascult bănuitor intonația ușor afectată după care o recunosc când cochetează – nu știe toată lumea că Sophie este marea feblețe a amicului Victor? „Dacă am rămas burlac este din cauză că nu mai există o a doua Sophie“, la toate sindrofiile, în zori, cherchelit, el nu uită să repete această frază.

Și surâsul ei măgulit, fără nici cea mai mică intenție de ironie! Lăcomia femeiască ce o face să nu se îngrețoșeze nici măcar de o asemenea galanterie desuetă și demagogică! Sigur însă că la prima discuție în *tête-à-tête* are să se lepede de amicul Victor, și are să izbucnească într-un râs batjocoritor... Până atunci, însă:

– Ei, și dumneata, nene Victore, cum simplifici! Diplomatul nostru l-a întrebat pe ministrul Germaniei dacă ne-am putea considera mai apărați cât avem un rege german... El doar anvizajase o ipoteză de viitor mai neplăcută, surpriza însă a fost că Germania, și de fapt nu Germania neapărat...

Va povesti ca un copil scos la lecție, repetând cu cuvintele ei ceea ce am spus eu mai înainte! Devotamentul tușant – ai putea spune total – de care

este capabilă când iubeşte, drăgălaşa încăpăţânare cu care stăruie, orbită, astfel încât reuşeşte în mod atât de firesc să vadă doar ce îi convine!

Iar atunci când nu mai vezi la ea aceste semne ai putea fi sigur şi că nu mai iubeşte?

În aşa fel am să rămân în afara conversaţiei lor, încât voi fi mulţumit când junele amic are să mi se alăture cu dorinţa expresă de a-mi ţine companie. Are să-mi arunce imediat micile lui întrebări cu obişnuita-i timiditate abilă, astfel încât mă voi simţi ambarasat, negând că aş şti ceva mai mult decât ştie toată lumea.

– Îmi pare rău, domnule Ialomiţeanu, nu am ştire de aşa ceva...

– Totuşi, va insista amicul, să fie adevărat că Brătianu intenţionează să propună guvern de Uniune Naţională, nu doar lui Take Ionescu, ci şi lui Marghiloman?

Simţindu-mă presat, voi recurge la o strâmbătură, la un clipit de ochi complice, intrând astfel şi eu în categoria tot mai largă a domnilor informaţi, ce apasă pe anume cuvinte, te bat cu subînţeles pe umăr... Un gest neelegant, în plus călcarea consemnului de tăcere absolută al cercurilor liberale. Ceea ce mă va împinge să mă despart foarte brusc de domnul Ialomiţeanu, nedumerindu-l.

Suport din ce în ce mai greu nemulţumirea faţă de mine care, în tinereţe, când îmi doream cu ardoare acea linişte sufletească asemănătoare mării neclintite, mi-a tulburat atât sufletul neliniştit!

Ah, mult-visata, intangibila *sophrosyne!* Cât de departe voi fi încă de ea în timp ce voi merge ca să veghez aşezarea meselor de whist şi *écarté!* Obligaţia de gazdă îmi va cere să trec şi prin salonaşul unde se aud vocile tinere, fraţii Pallade, bineînţeles, plăcutul tenor care de obicei o acompaniază pe Sophie, şi celălalt, automobilistul... Lieduri... În faţa pianului va lua loc un tânăr locotenent, un băiat de familie, abia întors de la şcoală, din Anglia. Numele? Numele? Da, Alexandru Geblescu! Făcând oficii de gazdă, ubicuul domn Ialomiţeanu are să-l întreţină cu întrebările lui nevinovate: *Ce s-ar putea spune, aşadar, despre noile numiri? Dar cum se comentează în armată păstrarea în funcţie a lui Crăiniceanu? Să fie adevărat că nu Brătianu, ci Regele este cel ce-l susţine?*

De la junii ambalaţi şi ei în politică am să trec cu plăcere la inseparabilele domnişoare Nacu, *pauvre* Ortense, *pauvre* Lily! Iată încă o vară care trece fără ca ele să fi reuşit să se mărite! Iar de-acum, ocaziile de mariaj vor fi tot mai rare... *O toaletă atât de ravisantă încât ai crede că s-au ipotecat case şi moşii pentru ea,* voi minţi cu plăcere, înclinându-mă pe rând în faţa fiecăreia. Ei, sigur că da, au fost şi asemenea toalete în familia dumneavoastră! *Delicioasa dumneavoastră bunică ar putea să vă povestească despre dramele ce s-au iscat atunci când a dat spectacole Sarah*

Bernhardt! Vai, din păcate nu glumesc deloc! Eram elev de gimnaziu! Iar delicioasa dumneavoastră bunică era en beauté *încă! Încă făcea furori când apărea în lojă, da, vi se pare atât de incredibil?*

După dineu, domnii se vor fi retras în fumoar: momentul când se strecoară noutățile picante, anecdotele porcoase. Dar, culmea, se va ieși repede și de aici. Conversația va ajunge iar la proaspeții îmbogățiți. La toți mârlanii care au umplut Bucureștiul. La permisele de export... La specula cu alimente... La pușlamalele care în separeurile de la Imperial au ajuns până într-acolo încât se ceartă cu chelnerii pe nota de plată și se desfac la vestă!

Râsete, râsete, acea sănătoasă poftă de râs națională pe care am observat-o de-a lungul vieții că întovărășește dezastrele – și focul, și cutremurul, și războiul, și holera, și destrămarea țării...

(Amintirea acelei seri în grădină la Fântâna Blanduziei, când, abia întors, datorită promptei intervenții a amicului Jean, din experiența de voluntar și din iadul holericilor, mă foisem pe scaun, nerăbdător și încruntat, parcă biciuit de hohotele de râs, toată seara, fără să aud nici un cuplet, fără să mă bucur de crenvurștii și de cornurile calde, de simplitatea petrecerii populare... Biata Sophie, avea și ea dreptate în unele reproșuri! După ce că nu găsiserăm masă liberă decât în acest colț al grădinii, unde se auzea prost, după ce că atât de rar o scot în lume, să se amuze – să-i stric cu nacafale clipa când și ea, și Bucureștiul petrecea, încercând să uite relele, cu *Dardaneff... tucana glava* și alte asemenea nerozii?!)

Hohote batjocoritoare de râs, voci irascibile, voci atotștiutoare.

● *Nimic mai neadevărat decât c-am* intra *împinși de la spate de pericolul unei invazii.* ● La mauvaise humeur de la Russie *se manifestă față de noi deschis în aceste zile – deschis și fără nici o reținere...* ● *Opinia publică, s-o recunoaștem, nu se arată acum deloc entuziasmată față de veștile despre* intrare... ● *A arunca, domnilor, un popor mic într-o conflagrație mondială!* ● *Mulțimea este sceptică, sceptică și îngrijorată, iar eu însumi sunt apăsat de o presimțire rea.* ● *Să ne gândim, domnilor, că este de ajuns un pas greșit și micul nostru regat va dispărea, ca și când niciodată...* ● *De aceea vă și repet, acum, în al doisprezecea ceas: cel ce, cu o criminală inconștiență, se pregătește să verse atâta sânge – criminalul Brătianu...*

Chiar dacă aceasta ar fi vocea amicului Victor, pronunțând aceste cuvinte, ar fi necugetat *(îmi spun)* să te repezi și să-l întrebi, cu lipsa de răbdare a neurastenicilor:

– Dar bine, domnul meu, nu în sensul acesta, al unei cât mai imediate *intrări* pledezi dumneata de doi ani de zile!? Nu doar acum câteva ore tot dumneata ai sfătuit *să intrăm* cât mai repede și fără să ne mai gândim

atât, fără atâta meschină chițibușereală? Nu-s acestea chiar vorbele dumitale?

– Piramidal! are să-ți strige amicul Victor-takistul, piramidal! Iată, domnilor, cât de greu ne înțelegem! Să avem iertare, dragul meu, eu alta pledam! Eu alt moment pledam, nu acesta! Momentul de la Lemberg, da! Sau altul sau altul, toate câte au mai fost, toate câte vor mai fi, dar nu acesta! Nu criminala nepăsare cu care am asistat să fie gâtuită nevinovata Serbie, și n-am mișcat nici un deget, numai am stat, și propria noastră soartă de popor mic, sugrumat de unii, părăsit de ceilalți, am privit-o, fără să intervenim! Eu alt moment pledam, dragul meu, și cu alți oameni! Nu cu Iliescu la Statul Major, care zi și noapte tot într-un chef o ține, la Fronescu, eu alt moment și cu alți oameni! Nu care le-a rentat neutralitatea, și concesiunile de vagoane, și permisele de export, și toate câte bine se știu...

– Stai, dragă *(n-ai să te lași)*, stai, dragă, noi despre *intrare* vorbim! Nimic altceva decât despre *intrare!* Dacă preferai alt moment dinainte nu însemnează că am fi intrat cu un an sau câteva luni mai devreme? Atunci nu este bine că țara a mai fost cruțată un timp, dacă noi tot sceptici și tot pesimiști suntem?

– Să avem iertare, dragul meu, acum două luni, da, când austriecii... Și de ce atâta încăpățânare la Brătianu să-i accepte Aliații, negru pe alb, revendicările? De ce atâta neîncredere meschină în marii noștri Aliați? Bănuitor ca un țăran argeșean la piață...

El va continua bineînțeles după logica lui, astfel încât, privindu-i bărbia mică, de om slab, și pata galbenă de pe iris, și degetele late (își cadențază expunerea cu gestul măsurat al mâinii) și multe alte indicii ce le știi de douăzeci de ani, dar nu-ți spun nimic mai mult despre el decât ce n-ai aflat în atâta vreme, tot ascultându-l, deci, nu vei îndrăzni să-l bănuiești nici măcar de rea-credință. Ca totdeauna vei fi înlăuntrul tău același magistrat rigid ce pledează pentru altceva, pentru că îi lipsesc probele materiale ale trădării.

Ah, cât de plictisit, cât de sătul că toți vorbim cu înverșunarea și intoleranța bunei-credințe, că toți părem a avea dreptatea noastră! Dar care este în fapt adevărul despre fiecare dintre noi după ce ne sfârșim pătimașa, lipicioasa, interminabila noastră discuție, ajungând mereu la aceeași concluzie de la care am și pornit?

Plictisit, sătul și – oh, cât de obosit *(o simt încă de pe acum)* – ai să treci pe lângă mesele de joc! Gravitatea fețelor, siguranța de sine pe care o emană cel-care în clipa aceasta cere carte.

Neobservat de nimeni, ai să ieși *(sunt convins)* chiar pe această ușă, dinadins lăsată întredeschisă, ca să iei o gură de aer și ai să faci câțiva

pași pe terasă, printre corolele clematitelor, mărite de umbra catifelată. Mirosul pământului cald încă, răbufnind dintre frunzele îngroșate ale brusturilor, dintre tufele sălbatice ale glicinului, țesute de păianjenii toamnei, și mișcarea dialectică și dizolvantă a spiritului tău ce-ți flutură prin fața minții dezavantajele fiecărei soluții.

Până ai să întorci iarăși gândul spre liniștea mării neclintite, spre liniștea mării oglindă. Ah, mult visată, intangibilă *sophrosyne!* Cu coatele rezemate de balustradă, printre lăstarii ațoși de caprifoi, vei încerca să-ți aduci aminte care este luna lor de înflorire – poate mai? poate iunie? Oricum, luna lor de înflorire a rămas în urmă, straniul parfum al caprifoiului, ce-ți pare un mesaj al lumilor celeste, s-a risipit de mult, s-au zgârcit și delicatele flori în formă de mână cucernică, cu degetele cuviincios lipite... Este ultima, penultima noapte prăfoasă și caldă a verii, pentru că după Sfânta Marie aerul deodată se va răci, și lumina are să cadă altfel. Ai crede, în timp ce stai cu coatele rezemate de balustradă, și vorbele pătimașe ce le-ai auzit, și cuvintele pătimașe ce-ți răsar ca răspuns pe limbă rămân tot mai în urmă, ai crede că-i o noapte asemeni celorlalte din sufocantul București – numai că ești printre puținii ce știu exact cum stau lucrurile. Și, ca orișice om superior ce a atins mijlocul vieții, în fața ochilor care se silesc să vadă tot mai mult și să înțeleagă tot mai bine, ai să zărești doar întuneric.

Întuneric, întuneric...

Numai că natura ta logică, opacă și optimistă nu are să se resemneze. O dată cu înțepătura vinovăției (că ai dezertat de la îndatoririle de gazdă) ai să-ți recunoști că te-ai plictisit mai repede decât te așteptai, tot contemplând aceeași atotputernică lună rurală ce se ridică peste teii învecinatei Șosele și pe care, *hélas!*, presimți că nici într-o sută de ani n-au s-o eclipseze luminile unei adevărate metropole...

O halucinație a auzului, sau, într-adevăr, un țârâit de sonerie? Trezit deodată din visare, ascult încordat, și liniștea casei se umple de inofensive foșnete – un scârțâit de ușă, un trosnet de podele undeva la etaj, un pas atât de ușor încât s-ar părea că pe scară coboară o pisică. Nu mai urmează însă nici un alt țârâit... Așadar, un ștrengar atras de misterul soneriei electrice și care, după ce a intrat fără inconveniente pe poarta, lăsată ca totdeauna deschisă, a apăsat o dată pe buton și a luat-o la goană spre maidanul din vecini, ca să se fudulească printre tovarășii de pozne cu vitejia lui și să-și vadă mai departe de țurcă și de miale.Mai ascult câteva clipe tăcerea foșnitoare a casei pe care auzul meu crispat a trezit-o, așa cum lupa microscopului trezește dintr-o dată nenumăratele viețuitoare ce viermuiesc neliniștite într-un strop de apă.

Şi, de aproape, mult prea de aproape, încât tresar, bătăile neaşteptate ale pendulei.

Da, nu mai este mult, şi soneria are să înceapă să sune fără întrerupere, la intrare, întind mâna spre pomiera de bronz şi anvelopele mătăsoase îmi foşnesc sub degete, *Travernier à Paris* scrie în mijlocul cadranului, cum să te împaci cu gândul că un drum până la Paris a ajuns o imposibilă aventură? Cum să pot înţelege că o cortină de foc mă desparte de mâna colegială care, pe dosul acestui plic, şi-a pus iscălitura? Explozii care aruncă în aer mâini, capete şi picioare însângerate, ghiulele care decapitează inocenţii copii de şcoală şi sfinţii marilor catedrale, tot infernul descris de gazete mi-e de fapt imposibil să mi-l imaginez. Văd însă că ultimul meu voiaj rămâne cel de acum doi ani de la Viena, când am mers să aleg gramofoanele şi piesele trebuitoare pentru înregistrare şi tot ce-mi mai poate fi util pentru laboratorul de fonetică ce intenţionez să-l instalez, de cum mă voi simţi mai în puteri, în demisolul universităţii.

Nimic nu trebuie să ne împiedice să ne facem datoria. Să nu privim deci nici la dreapta, nici la stânga, să nu ne privim decât înainte, mereu înainte, drumul, ca nişte cai cu apărătorile pe ochi. Chiar dacă pielea ne supurează, roasă de hamuri, chiar dacă tremurul ei şi loviturile noastre de coadă nu mai prididesc să gonească muştele verzi-negre ce ni se aşează pe răni ciorchine, chiar dacă sub zăbală gura ne sângerează şi ne poticnim tot mai des sub bici, îngenunchind, să ducem mai departe cotiga... Oricât de rău este viitorul spre care mergem, să plănuim laboratorul de fonetică, la fel ca în vremuri bune, cerând sfaturi de la cei ce au aşa ceva mai demult... De la cei alături de care ne-am plimbat, cândva, ooo, plimbările tinereţii pe Hohestrasse şi Zülpicher! Ooo, minunată Europă!

Bâjbâi neatent pe masă după *coupe-papier*, cu ochii la marca lipită pe scrisoarea ce o ţin în mână, peceţile au înnegrit mai mult dantelăria Domului, dar cât de tare ar trebui să o înnegrească pentru ca să nu o mai recunosc, cu aceeaşi sfâşietoare strângere de inimă? Înfig cu aplicaţie *coupe-papier*-ul în anvelopă şi surâd tot mai îngheţat – ce milă străină trezeşte unui om matur imaginea lui din tinereţe!

Un băieţandru cu obrajii încă îmbujoraţi copilăreşte deasupra fumului de tuleie, cu trupul costeliv, dar cu vocea foarte groasă, care îşi compune cu atâta stângăcie un aer plictisit când trece prin faţa portăresei... În schimb, abia intrat în cameră se repede la oglinda înnegrită a garderobului, nu chipul lunguieţ, cu sprâncene groase şi nas puternic îl nelinişteşte, ci redingota bleumarin, gilet-*ul galben pai cu floricele într-o tentă* foncé *şi pantalonul în culoarea oului de raţă – ce anume oare din ţinuta lui mai păstrează semnele Orientului din care vine? Deşi suferindă şi îndurerată de apropiata despărţire,* pauvre maman *a mers înainte de plecare cu el la* Aux Quatres Saisons, *pe*

strada Vămii, îmbrăcându-l din cap până în picioare – o garderobă pusă la punct și pentru sezonul cald, și pentru cel rece – atunci?

Privirea cercetătoare trece încă o dată de la cravata de mătase neagră, înnodată în fundă, până la ghetele moi cu bizeturi, din care ies ciorapii, la fel de gălbui ca și mănușile. Ce-i lipsește deci ca să fie asemeni celorlalți tineri de-aici, moda să fi mers mai departe? Cupa hainelor să fi rămas demodată? Sau poate felul stângaci cum își duce corpul? Cum să-și fi dat seama portăreasa dinspre ce punct al Europei vine ultimul ei chiriaș, student în filologie și epigrafie? O derută încă a mai rămas, ce-i drept, în privirea ei, dar el nu mai are de gând să i-o risipească, nu este nici polonez, din păcate, nici grec, nici sârb nu e, nici ungur, și nici măcar albanez... Dacă ea tot nu a auzit de micul regat din Balcani, nu are nici el chef să-i povestească nimic; dar nici nu va mai roși ca în primele zile, și la orișice întrebare va răspunde monosilabic, ca să nu i se poată ghici nesiguranța și încântarea. În câteva săptămâni, numai, a încetat să mai fie copil, dar se înverșunează prea tare în nimicuri ca să fi devenit bărbat, nu, nu se afereză, chiar este grăbit, chiar este presat, și de bani, și de timp, deopotrivă. De aceea, doar atunci când lacrimi de oboseală îi umplu bieții lui ochi miopi, lasă deoparte cartea. Așezat turcește între cearșeafurile reci, cu părul ieșind vâlvoi din nesuferita scufie și cu limba prinsă copilărește între dinți, își începe însemnările.

Masa de prânz: table d'hôtel, boeuf à la mode *cu cartofi prăjiți, șnițel cu spanac, 15 kr.*

Bani împrumutați: 85 kr. Data restituirii: 26 octombrie.

Însemnare: Se schimbă, am impresiunea, chiar miezul acestei discipline unde intenționez a lucra, coaja încă rămânând cea veche. Cât privește încercările mele, ele nu-mi trezesc nici o siguranță, ba chiar dimpotrivă, majoritatea timpului mă rușinez de ele teribil, părându-mi bune doar de aruncat. Iar această reacțiune sufletească teamă mi-e că dovedește fără nici o putință de tăgadă chiar mediocritatea mea funciară.

Oare mai există în vreun sertar al bătrânului clasor din cabinetul meu, sau prin vreunul din birouașele hodorogite din mansardă, caietul asupra căruia bietul tinerel se apleca să contemple neliniștit pagina terminată: reușise să stoarcă tot ce se putea puținului timp și puținilor bani ce știa că-i are la îndemână? Nasul își cobora poruncitor umbra asupra obrazului lunguieț, de o ridicolă și înduioșătoare gravitate: el singur, aici, și atât de târziu venit, nu-și putea permite să se lase pradă dezordinei...

Spectacole văzute: Hughenoții, Moartea lui Wallenstein, Egmont.

Găsit altă locuință, cu intrare separată. Mobilier: scrin de scris, dulap de bibliotecă cu oglindă, masă de toaletă, pat, un fotel, spălător-dulăpaș cu placă de marmură în care e montat robinetul, covor și draperii la ferestre.

În preț: cafeaua de dimineață, focul aprins la toate orele, spălat lenjerie, periat și curățat haine.

Pentru examen: de cercetat Meyer-Lübke.

Vină de neiertat: întârziat cu o săptămână scrisoarea acasă.

Cască, dă jos caietul de pe genunchi, își coboară pe dușumea picioarele, o lene ciudată îi subminează deciziile spartane, îl face să-și târâie mâinile neglijent, la fel și pașii. Renunță prea ușor să-și mai caute papucii, lipăie desculț cu labele picioarelor mari până la sărăcăciosul lavoar, întinde mâna până la garafa cu apă și tot de lene bea direct din ea, lipăie spre pat înapoi și în drum își evită în oglinda înnegrită a garderobului fața de Pierrot sub scufie, cu tuleie și coșuri, oh, de ce nu sunt mai frumos?

Dar, înveselit deodată, se aruncă în cearșafurile care au devenit iarăși la fel de jilave și reci, și patul bătrân scârțâie din străvechile-i încheieturi, amenințând să se frângă. Ce nenorocire ar fi! Cum pericolul a trecut, se apleacă să curețe grijuliu mucul lumânării, a rămas acum cu caietul pe genunchi – cum deci s-ar putea nota un asemenea lucru?

Așadar, el în fața tabloului din muzeu, privind încruntat, bănuitor și atent: trebuie să înțeleagă singur și destul de repede ca să poată trece la celelalte; n-are decât două ore libere, va mai avea vreodată ocasiunea ca să revină aici? Privește deci încruntat aripile roz cu solzi aurii ale acestui înger ce pare să fi venit din apropiatul albastru celest ca să-i aducă Mariei buna veste. Dar oare ce ar putea să însemne că îngerul are buclele îngrijit frizate, buzele subțiri și un rece nas acvilin care te-ar împinge să îi atribui o fire calculată – ba chiar meschină? Iar Maria, de ce arată și ea tot ca o cochetă răscoaptă și îngrijită? Aceeași față plină și ofilită, aceleași sprâncene trase cu vârful de ac, aceeași gușă mică și buclișoare lipite... Acesta să fie modelul predilect al maestrului anonim? Arhetipul?... Unde-i impresia de interiorizare pe care sufletul lui tânăr o așteaptă, unde-i solemnitatea?... Două cochete bătrâne en train de faire des commérages, *ar concluziona, dacă n-ar exista fericirea impersonală în care contemplația l-a cufundat. Dar această fericire, dar această încântare, de unde? Să fie suficiente culorile – auriul, albastrul și roșul care vibrează intens și pur? Vine clipa următoare când renunță să-și mai explice în vreun fel bucuria nepământeană, când se simte vinovat pentru nepriceperea lui, când se înverșunează contra minții ce o simte prea înceată, contra simțurilor ce și le simte prea grosolane, contra lucrurilor ce există fără ca el să le știe...*

Ce nedumeritoare milă străină pentru acest tinerel pe care aproape cu nepăsare îl las să alerge – ooo, cât de orb! – spre suferințele lui viitoare! Da, îl las, o nebunească senzație că mi-ar sta în puteri să împing lucrurile înapoi spre începutul lor. Dar eu aplec creionul mecanic spre ciornă, *Liebe Karl,* scriu... Scriu la ciornă cu luare-aminte, aici este toată atenția mea,

nu la bietul tânăr străin care atât de vag poate să-mi semene! Cum s-au rărit sprâncenele! Cum s-a subțiat firul părului! Ce vagă asemănare, în afara acestui uluitor fapt; că nimeni, nici măcar Cel-de-Sus, nu știe mai multe lucruri despre el, decât mine!

La limba franceză (pe care o știe de acasă și pentru care a dat examene de romanist) meditează acum două domnișoare de pension, iar duminica, atunci când viața orașului se retrage, suptă în misterioase adâncuri, și fascinantul citit ajunge o ocupație plicticoasă, își acordă permisiunea de a visa la tenul lor de porțelan vermeil, la neverosimilul lor păr luminos... În afara prieteniei pentru dragul de Karl, nu-și permite să lege altele; disprețuiește sclipirea frivolă a conversațiilor obișnuite, neputându-se opri să nu jinduiască la alții solidaritatea amicală ori succesul galant și monden... Iar seara, bineînțeles, continuă să scrie în vechiul caiet:

Însemnare: Kölnisch Anonim: Cristos în Grădina Ghetsemani. *Autorul, necunoscând nu numai legile perspectivei și anatomiei, dar nici desenul, cu atât mai mult nu-mi dau seama de unde vine efectul artistic, mai ales că de astă dată nici colorile nu-l servesc, fiind degradate prin proastă conservare. Deși aș putea spune și lucrul invers: că degradarea colorilor este responsabilă în mare măsură de efectul artistic. Auriul cerului crepuscular s-a umplut (evident mai târziu), de întunecate pete ce par simbolice, rău prevestitoare. Dar se pot numi artistice efectele neintenționate de artist, ivite din jocul întâmplării? Personajele și ambianța: Grădina: ai putea spune un țarc de animale, întrucât este mică, doar cu doi-trei pomi pitici și înconjurată de un gărduleț strâmb. Cristos: mătăhălos și hidrocefal. Soldații: fețe tâmpe, hilare, de jur împrejurul gardului. Așadar, spectaculosul cer auriu brăzdat de sumbre fâșii se datorează vopselii alterate și lemnului scorojit în cinci sute de ani. Spaima ce l-a ghemuit pe bietul Crist în genunchi (evident un* pitoyable bonhomme *pentru care ideea martirajului pentru alții apare ca o nedreaptă absurditate) este lipsită de orișice măreție. Prin lipsa frumuseții scena poate trezi cam același gen de repulsie și milă ca și bătrânii neîngrijiți care din apropiere miros dezgustător. Cât îi privește pe soldații-călăi, teama când îi vezi împrejurul ostrețelor este amestecată cu dezgust și râs, pentru că sunt atât de grotești! Nici răul nu are măreția solemnă la care te aștepți, așa cum nici binele nu-l mai are... Și totuși, bietul Crist are dreptate să se roage în genunchi sub acest cer care în ani se tot întunecă, pentru că armurile strălucitoare îl înconjoară de pretutindeni, deasupra flutură stridentele panașe roșii, iar halebardele sclipesc amenințător în întuneric...*

Unele însemnări n-au cum să nu-mi aducă zâmbetul pe buze.

De cum am intrat m-a izbit aerul de feerie ce îl dădeau lampioanele de hârtie colorată și ghirlandele cu poze atârnate de copaci. Dar apoi am fost prins și eu, mai ales în timpul cât au durat acele tableaux vivants, *ocupându-*

mă să o recunosc și eventual să mă vadă. Nu am reușit decât când doamnele au apărut, în toalete epatante, împodobite cu flori naturale, așa cum (ea mi-a spus mai târziu) o cere cu strictețe moda acestui sezon. Mai originală și mai sinceră, renunțând și la aristocraticele orhidee și la burghezele roze, ea își ornase decolteul numai cu un buchețel freș de violete.

Știu desigur tot ce îl privește pe el; cât o privește însă pe ea, mulții ani care au trecut nu au servit la nimic în această privință... M-am întrerupt din scris și îmi sprijin bărbia în palmă, gândindu-mă ca și în alte dăți: ea, cine putuse fi ea? Femeia atrăgătoare și anturată în acea seară, de ce îl acceptase atât de repede? Cine era ea, de fapt, cărei lumi aparținuse, mai înainte, cărei lumi ajunsese să aparțină? Manierele ei erau ireproșabile, ca și dinții, sănătoși și albi... Dar locuința în care el intrase, emoționat ca un îndrăgostit? Când încă nu ai un trecut sentimental, ci doar un trup tânăr pe care îl chinuiesc visările dezmățate și atracția proastelor obiceiuri, atingi cu o iuțeală fulgerătoare și în cele mai modeste prilejuri insuportabilele tensiuni ale dragostei.

Sau, cel puțin, lui așa i se întâmplase.

Fereastra salonașului, permanent deschisă, nu reușește să gonească izul de igrasie al zidurilor vechi, prost întreținute, și mirosurile prea omenești (mâncare, praf, colonie vărsată din belșug, ca să acopere restul), probabil de multă vreme intrate în tapetul uzat, cândva pare-se bleu-vert, cu flori și crenguțe. Însă, pe lângă semnele de strâmtoare, locuința are, risipite ici-colo, indiciile unui timp mai prosper: o frumoasă farfurie japoneză cloisonné, *atârnată pe un perete, un frumos ceas vechi pe marmura sobei de teracotă albă. Cât timp stau amândoi de vorbă în salonaș, pe canapeluța cu arcuri foarte uzate? Memoria n-a înregistrat decât scena următoare, aceasta însă, miraculos de bine păstrată, ca și când un ochi dinafară, atoateștiutor și străin, ar fi privit-o: El, înaintând cu pași mari și înceți spre pat, călcând țeapăn, ca un cocostârc, cu o mână ascunzându-și inutil goliciunea, cu ochii tot mai împăienjeniți și cu respirația tot mai accelerată. Până când, pierzându-și deodată răbdarea, aleargă să se ascundă în trupul ei, cu rotunjimi încă proaspete; abia dacă sub palma tremurândă îi simte sânul muiat, atârnând sub propria-i greutate... Dar ce miracol! Ce miracol înfăptuiește ea, arătându-i că propriul lui trup pe care până acum l-a disprețuit ca pe un animal murdar, periculos și agasant, gata oricând să-i aducă deranjuri și umilințe, trupul acesta, pe care până acum l-a îngrijit cu neglijență, în locuințe prea reci, pentru ca dichisul să fie altceva decât o probă spartană, este capabil să-i facă sufletul fericit! Să fie demonstrativ neastâmpărul ei în patul vechi cu baldachin? Lecțiune practică?!... Nu, pentru el nu mai sunt gesturi ce le învață jenat și silnic, ca la o lecție de dans, cu mișcările îngreunate pe propria-i prea mare atenție – biată balerină începătoare, paralizată de reflectoarele*

rampei! O pornire lacomă şi năvalnică, purtându-l pe un drum ce-l recunoaşte, mergând acum pe el pentru prima dată, o depărtare înaltă, el însuşi, cel fără trup, plutind, vâslind leneş, uşurat de propria-i greutate... Şi ceea ce părea a fi viaţa lui – un neînsemnat fragment, luminat de o rază întâmplătoare, un colţ al uriaşei tapiserii pentru care cât trebuie să te dai înapoi ca să poţi vedea întregul? Un înţeles adânc şi poate definitiv flutură prin faţa pleoapelor lui strânse, pierind derizoriu după spasmul iubirii care are să-l arunce la mal – o făptură terestră, cu simţurile astupate!

Şi ce dimineaţă albastră intră prin fereastra deschisă, deasupra acoperişurilor de ardezie ale vehiculului burg! Nimic nu are să reuşească în lunile următoare s-o întunece... Cu halatul de casă aruncat neglijent pe umeri şi cu părul strâns grijuliu în plasă (respectă acum intervalul la care îl potriveşte cu fierul), mângâindu-şi cu un gest devenit familiar mustăţile lăsate să crească, se va afunda în fotel, ca de atâtea ori, pradă amintirii. Un abur lasciv are să îi înceţoşeze mintea, vuietul dezlănţuit în urechi, valul de sânge care va face oasele să-i devină tot mai uşoare, tot mai spongioase, iar în pântec, acelaşi piron înroşit în foc al dorinţei...

Acum trec pe curat ciorna scrisorii, gheboşat deasupra gheridonului. Iarăşi mă văd ca şi când un ochi străin şi atoateştiutor m-ar privi dinafară, dar cât de diferit este totul! Umerii slabi şi aduşi fac o uşoară cocoaşă, pieptul este îngust, dar viscerele împing înainte, un mic *embonpoint*, la colţul ochiului negul alburiu, şi ticul nervos zguduie ritmic picioarele lungi, descărnate, cu colţurile rotulei împungând stofa pantalonului... Cum oare *el* să fiu *eu?* Abia o asemănare vagă, ca între un tată şi un fiu, mai puţin... Ar putea, totuşi, să-mi fie fiu, aş putea spune că-mi este?

Dacă mi-ar fi copil aş închide ochii, îngrozit... Nu, l-aş striga, trece Te rog de la el paharul acesta! Nu, l-aş striga, târându-mă la picioarele Lui... Cum aş putea să îl las singur în timpul călătoriei de două zile cu trenul, încercănat şi palid, încremenit de spaimă în faţa ferestrei, privind, fără să vadă nimic, peisajul?

Neliniştea din birjă, mâinile şi picioarele îngheţate şi dinţii clănţănindu-i, el trăgând tot timpul geamul ca să scoată capul şi să-i strige Mai repede! Mai repede! birjarului. Şi cineva în sinea lui rugându-se ca drumul să ţină mult, cât mai mult, şi chiar ţinând interminabil de mult, numai că totuşi acum el urcă gâfâind treptele de la intrare şi apoi nenumăratele trepte ale scării de lemn, urcă respirând tot mai greu, paşii împleticiţi şi, deodată, mirosul...

Încă de pe culoarul prost luminat, vârfurile pantofilor descoperind fiecare nod în lemnul duşumelelor ca să se împiedice de el, şi mirosul devenind tot mai puternic, până când, împingând cu bruschețe uşa întredeschisă de la

iatacul mamei să priceapă deodată. În locul binecunoscutului iz de levănțică și busuioc, strecurându-se cu discreție din așternuturile mereu proaspete, din sertarele scrinului, o nerușinată duhoare de carne putredă și urină... Și reținuta lui mamă care, în clipa când șuierase trenul de plecare își ascunsese sub voaletă ochii neajutorați, ajunsă în atât de puțină vreme – cum, Doamne, cum? – această făptură înspăimântătoare... Sub picurarea vie a lumânării, un cap înnegrit și micșorat cât pumnul, părând mai mic pe imensitatea albă a pernei, cu ochii sclipind înghețat, cu buzele vinetii și arse. Nemișcată, și doar respirând zgomotos, un ciudat șuier al aerului, ca o luptă cu ceva nevăzut asupra căruia ea își concentrase toată atenția. Eu sunt, știi că sunt eu? îi șoptește prostește, și, pe acea față ce încremenea înghețând și în acei ochi care nu mai zăreau pe nimeni, pupila neagră se strânge vie a înțelegere.

Se strânge, într-adevăr, sau a fost doar o iluzie? Pentru că ciudatul șuier al aerului printre buzele ei întredeschise nu s-a întrerupt o clipă, și ea păstrează același aer concentrat, ca și când toată atenția trebuie să-i fie la acest lucru foarte important, care o privește doar pe ea și de care se ocupă, conștiincioasă, cum a fost toată viața; dar încă puțină răbdare, are să se degajeze de el, și ei doi vor putea să stea, normal, de vorbă.

Eu sunt, știi că sunt eu? Mirosul de ceară curată și de tămâie, acoperind rușinoasele duhori ale cărnii, uși deschizându-se și închizându-se în spatele lui, plânsete înăbușite, pași pe scara de lemn, hurducăturile unei birje, afară, pe strada desfundată, zornăitul unor garnițe goale de lapte într-un faeton – obișnuitul foșnet al străzii, al casei, al lumii, care, rămânând aceeași, încetase să mai fie primitoare și caldă, și unde își ascundea atunci rânjetul dezmățat și înfiorător?

Pași împrejurul lui, ciudatul șuier al aerului auzindu-se parcă mai slab printre buzele vinete, și expresia ei încă și mai concentrată, dar și mai nepăsătoare, ca și când, oricât ar fi de incredibil, ea a uitat că trebuie să isprăvească mai repede acel lucru care o ocupă, pentru ca apoi ei doi să poată sta de vorbă. Ca și când, oricât ar putea fi de incredibil un asemenea fapt, ei nu-i mai pasă că el abia s-a întors, după o absență atât de lungă, după un drum atât de lung, și nu mai găsește necesar să-i arunce nici măcar o privire...

Iarăși clopoțelul de la intrare, iarăși pași pe scara de lemn, strigătul sacagiului, afară, imediat acoperit de zdrăngănitul roților butoiului pe piatra de râu cu care e pavată strada, tu-care-odinioară-luceai-atât-de-vie, *o voce de bătrân, uscată și plângăcioasă, acoperită imediat de flașnetă, o ușă deschizându-se, un plâns înăbușit, el, neavând ce face, schimbându-se de pe un picior pe altul, cu ochii uscați,* pe-când-eram-în-lume-tu-singură-și-eu, *o voce de bătrân, insuportabil de uscată și plângăcioasă, și el, așteptând în picioare, stângaci și aproape fără răbdare, nici măcar dându-și seama că*

întreaga lui existență a încetat pentru totdeauna să fie ceea ce doar el crezuse că e cu putință: un urcuș firesc și agreabil spre un binemeritat belșug și o armonie dulce... Pentru că, batjocorind orice sens, orice încurajare, nu mai lăsase în loc decât pângăritoarea duhoare de carne putredă, decât nedreptul șuier al aerului printre buzele întredeschise...

Încât, la fel de firesc i se pare și cum, dintr-o dată, ciudatul șuier a încetat, cum fălcile împietresc întredeschise și, obișnuită, moale, se aude numai tăcerea...

Dacă mi-ar fi copil, după o astfel de imagine a încercărilor lui, nu aș putea împinge deoparte, cu o mână atât de sigură, plicul, în timp ce scena îmi flutură mai departe în fața ochilor minții... Nu aș căuta apoi, grijuliu, în toate buzunarele cutiuța plată de FRUCTINES VICHY *traitement rationnel de la constipation, migraines, dyspepsies, maladies du foie, de l'estomac, de l'intestin*, iat-o, în fine!

Binecunoscutul gust dulce-acrișor pe limbă, un oftat de destindere și plăcere, cerul liniștitor albastru de afară pe sub fâșiile de vată ale norilor albi, un vânticel neașteptat – slavă Domnului! – care înviază dintr-o dată vârfurile plopilor din curtea de vizavi... Trupul verde-sclipitor respiră, și eu respir o dată cu el, privindu-l, fericit.

Dar cum? Cum de este posibil un asemenea lucru?

Cum se poate ca cineva să sune cu atâta impertinență la această oră? Și cum se poate ca absolut nimeni să nu se găsească în toată casa ca să vadă cine-i? Cum oare? S-au răsturnat chiar așa legile casei cu susul în jos, au dispărut toți servitorii, încât Sophie îngrijește grădina, iar eu s-ar cuveni să stau la ușă, în locul lui Grigore?... De la această oră și până mâine dimineață, în zori, să nu mai pot sta o clipă măcar cu mine? Până când am să mă întind în pat, frisonând de oboseală, trebuie încă din să suport năvala indiscretă? Să-i întâmpin cu zâmbete false și cuvinte pline de tact? Formidabil! Formidabil și de neiertat! Va să zică oricine trece prin fața casei mele poate să și sune la ușă! Fără carte de vizită înainte, fără telefon, poate să sune la ușă și pe urmă să-i aud deodată pașii în hall! Eu să nu mă clintesc din scaunul de mahon, când sună, dar aceasta să nu-mi folosească de fapt cu nimic! Oare nici un fel de legi nu mai guvernează lumea? Tac în continuare pe scaunul meu, o nesuferită emoție face să-mi bată inima insuportabil de tare, chiar așa, să ciocăne de trei ori și pe urmă ușa să se întredeschidă, încet, încet?! Poftim! Poftim cine stă în prag!...

– Te rog, dragul meu, te rog, poftim... Te rog poftește și fă-te comod! Doar am discutat împreună de atâtea ori că în vremile noastre protocolul nu mai este modern – se tot simplifică, se tot simplifică... Așa că ia loc,

sau stai în picioare, dacă te simţi mai bine aşa! Buninţeles nu mă incomodezi, absolut deloc nu mă incomodezi dragă domnule Ialomiţeanu! Ba chiar dimpotrivă, cum bine ştii! Cum bine ştii, totdeauna am asistenţă când îmi iau curierul în primire... Aş putea chiar să spun că acesta mi-e tabietul...

4

Sophie

Nu făceam nimic. Stăteam. Cerul era alb, ca de piatră, cu o spărtură de albastru, chiar într-o parte. Mă uitam cum cade vrejul de iederă de-a lungul ferestrei. Un vrej de iederă taie fereastra camerei unde, de comun acord, am convenit că voi dormi în majoritatea timpului. Fereastra dormitorului nostru este toată acoperită de iederă, şi mie îmi place lumina; i-am invocat şi acest motiv când i-am explicat de ce nu mai agreez să dorm acolo... Deci renunţasem să mai urc încă o dată în mansardă la neisprăvitul de Grigore şi nu făceam nimic, stăteam: aşteptam să-mi revin din acea trecătoare *malaise* pentru ca să ies apoi în grădină.

Nu se auzea decât acelaşi uguit depărtat al guguştiucilor şi un tramvai, foarte depărtat şi el. Ieşind dintr-un nor alb soarele desena deodată pe zid conturul net al luminii şi al umbrei, sângele mi se aprindea deodată când îmi aminteam. Mă înăbuşeam amintindu-mi, sângele mi se îngrămădea tot în piept, în dosul frunţii, şi răsuflarea mi se îneca, vedeam, simţeam atingerea crudă şi catifelată a pielii, oh, şi trupurile lipite, crescând din aceeaşi coapsă. Soarele dispăruse, o dată cu linia care ar fi despărţit net pe zid lumina de umbră, şi inima mi-o auzeam bătând, mărunt şi neliniştit, ca de frică. Răguşit şi depărtat, un cântat de cocoş, creanga atârnând în fereastră cu bobiţele ei crude, ascunse sub frunze – rămăsese doar teama. Mi s-a părut că aud departe un zdroncănit de trăsură. Ca să nu mă mai tem şi pentru că putea chiar să fie târziu, m-am ridicat şi mi-am inspectat ţinuta, eternă în nemişcarea ei atârna iedera în fereastră.

– Nemaiacceptând prejudecata, minţile moderne recunosc că femeia doreşte – într-o măsură similară, sau comparabilă – bărbatul...

Fraza mi-a mai răsunat în minte o dată, cât am coborât în vârful picioarelor scara de lemn, cât am luat de la locul lor panerul, mănuşile, foarfeca de grădină; exact intonaţia cu care o auzisem, iar de văzut, vedeam cu totul alte lucruri. Şi încă precise. Cu sinceritate m-am întrebat dacă şi Lisette vede asemenea lucruri în mintea ei şi încă de mai multe ori pe zi,

relațiile dintre ea și Jorj s-au restabilit, cu toate că acum o lună a născut servitoarea.

Când, pe intrarea din spate, am ieșit în livadă, am auzit iarăși trăsura. Dar ce mai vară, și asta! Frunzele copacilor parcă și-au pierdut verdele, sunt albicioase, acoperite de un praf ca sarea, și lemnoase, de parcă timpul ar fi cu o lună mai târziu. Nu vroiam să mă gândesc deloc la ce va fi peste o lună, eu ce voi face, cu toți ce-o să se întâmple... Nu vroiam să-mi mai răsune acea frază nerușinată în cap, și nici să mai văd, chiar de câteva ori pe zi, lucruri care de obicei se trec sub tăcere. Cel mai tare însă nu mai vroiam să văd ochii lui Ștefan, ieșind din cearcănele învinețite. Am ajuns să mă tem de ochii aceia sfredelitori, fixați în permanență asupra mea, întărâtați de ură și neînțelegere.

Viața însă nu ne este dată ca să ne fie povară, ci bucurie, și fiindcă eu așa cred, pot să-mi alung fără efort gândurile ce mă îngrijorează. Pentru că frunzele copacilor erau atât de prăfuite, am pus pe ele furtunul, o adevărată folie să uzi copacii în plină zi, și ce-i cu asta? Viața nu este agreabilă dacă nu ți-o agrementezi cu mici folii, foarte ușor am putut să nu mă mai gândesc la nimic din ce nu vroiam, chiar și nerușinata frază îmi dispăruse din minte; pusesem furtunul pe unul dintre puiandrii de măr și l-am udat, bucățică cu bucățică. Ascunse sub frunzele cu dosul catifelat și albicios – merișoarele lucii și crude: pur și simplu n-am putut să mă abțin, gura mi se umpluse brusc de salivă.

M-am întins după merișorul de deasupra capului, mă ridicasem pe vârfuri și mă tot întindeam. Furtunul s-a răsucit de presiunea apei și a început să gâlgâie, dar l-am lăsat așa, pentru că mă tot întindeam să apuc mărul. Chiar atunci a trecut trăsura. Viața nu ne este dată ca să ne fie chin, ci bucurie, și dacă vreau, nimic din supărările ei n-au să mă atingă. Eram gata-gata să pun mâna pe creangă și totuși n-am reușit, pentru că am întors capul după trăsură. Dar nu era cea pe care o așteptam, ci una care se rătăcise cine știe cum pe aici, pentru că a trecut de casa noastră. De aceea m-am liniștit și am prins creanga cu merișoare. Primul merișor era atât de acru că mi-au țâșnit lacrimile ca atunci când cineva mă enervează, semințele lui albe mi-au plesnit între dinți, și am supt un timp gustul amărui, tot privind spre terasa cu clematite. *Evidemment, sa raison déménage,* nu m-am mirat deci că l-am văzut cum, ascuns după bolta de iederă, scotocea cu ochii aceia sfredelitori totul – curtea, strada, grădina; pe mine căutându-mă, bineînțeles. Dacă ar putea să-mi știe orice gest și orice gând, ah! ce pornire vampirică! Ca și când nu l-aș fi văzut, m-am aplecat asupra furtunului, până aici ajunsese, deci, să deschidă acea ușă care în veci nu se deschide și să stea ascuns în locuri unde în ruptul capului nu te-ai aștepta! Credința că îi fac rău, care câteodată m-a mai

încercat, mi-a dispărut pe loc: nimeni nu are dreptul pe lumea aceasta să vrea să-ţi posede până şi ultimul gând. Să te simţi în permanenţă pândită este chiar un abuz de care trebuie să te aperi cum poţi – singură...

În primul rând, negândindu-te. În secolul al XVIII-lea, când oamenii şi-au adus la perfecţiune arta de a trăi plăcut, o aventură galantă era dreptul oricui. Viaţa cere să faci compromisuri cu graţie şi cu tact, pentru că viaţa este altceva decât o conformare la principii, *sans queue, ni tête*. Mare eroare, a spus Ştefan atunci când i-am amintit că toate acestea chiar el mi le-a explicat pe vremuri; pe urmă, mi-a mai spus (de altfel total neconvingător) că un asemenea mod uşuratic de a gândi nu îi era propriu; atunci voia să mă pună însă în gardă, să nu mă îndrăgostesc de el! *Il ne desirait pas s'attirer des histoires...*

Când m-am uitat din nou într-acolo, terasa era goală. Poate că spiona mai departe, ascuns în dosul perdelei sau după uşa întredeschisă. Ca să-l liniştesc, să nu-şi mai piardă vremea inutil, am continuat să tai trandafirii păliţi şi să-i pun în paner; n-avea decât să vadă! Trandafirii nu erau atât de păliţi încât să nu fie buni pentru dulceaţă şi o asemenea treabă delicată nu se poate lăsa pe mâna servitoarelor. Nesuferita de Margot, însă, măcar atât ar putea face şi ea, nu doar să se aranjeze în oglindă! Altminteri strădaniile ei ar putea să-mi trezească mila: cu toate eforturile, rămâne la fel de urâţică. Cât despre fire, o superficialitate îngrijorătoare, cum scrie şi în caracterizarea din acest an. Îmi amintesc şi acel: *„pretenţii mari de la ceilalţi, devotament nestatornic"*.

Sub volanul fustei de grădină am un buzunar ascuns din care mai scoteam din când în când un merişor şi-l ronţăiam, până mi s-a pungit gura. Dacă aş mai fi avut vreo îndoială, pofta aceasta era un argument suficient; apoi casa, care de vreo două săptămâni s-a umplut iar de mirosuri. Când am intrat mai devreme la Margot în budoar şi am simţit duhoarea de păr ars, şi pe madama Ana puţind, ca de obicei, a ceapă prăjită şi a sudoare sleită, şi de sub divan ieşind un iz de pipi de cotoi – sigur că l-a ţinut pe nenorocitul de Piţurcă peste noapte acolo – şi am văzut într-un colţ pantalonaşii pătaţi ai lui Margot – uf! Cât de dezgustătoare pot fi fetele! Iată nici educaţia nereuşind să înlăture murdăria sexului! Am ieşit repede, ca să nu vomit, şi ăsta a fost un semn mai rău ca toate; am început să vomit cum am intrat în cameră şi am închis uşa în spatele meu. M-am aplecat deasupra lavoarului şi am tot icnit mult timp, la sfârşit am scuipat şi un firişor de sânge. Am preferat să curețe Maria, chiar dacă ştiu că mă urăşte şi mă spionează tot timpul ce fac. Dar ştiu că şi Ştefan s-a convins de ura ei, aşa că orice i-ar spune, tot nu crede.

– Curăţă bine, i-am spus şi m-am întins în pat.

Ştiam că atât îi era de ajuns ca să mă urască şi mai tare. După ce ea a ieşit, m-am ridicat din pat, mi-am clătit gura acrită şi obrazul pe care se uscase ceva galben, apoi m-am întins la loc, înapoi, şi, de teamă să nu adorm, m-am uitat la vrejul de iederă care taie fereastra în două.

Totul ar fi putut fi evitat, m-am gândit atunci, cât stăteam în pat. Totul ar fi putut fi evitat dacă am fi plecat la timp în vilegiatură. Şi din vina cui ne-am sufocat, ca nimeni alţii, în luna lui Cuptor, în Bucureşti? În timp ce lumea, constrânsă de război, a descoperit că şi plaja de la Constanţa poate fi agreabilă, din vina cui am rămas aici, să ne sufocăm cu toţi mahalagiii, în praful şi în fumul grătarelor de mititei, în oraşul acesta, de nelocuit vara? Oh, dacă aş avea un suflet apropiat ca să mă plâng! Cel puţin de situaţia ce devine insuportabilă pe zi ce trece, veşnice văicăreli şi capricii când se rămâne în *tête-à-tête,* apoi intervenţii grosolane în public, replici care trădează proasta dispoziţie şi lipsa de curtenie... Să nu mai ţii seama de spectatori şi să te repezi cu orice ocazie să-ţi jigneşti fiinţa apropiată! Iar când se iveşte momentul ca să te arăţi bărbat, să te dovedeşti egoist şi nevolnic! Şi dacă într-o bună zi nu voi mai avea puterea *pour sauver les apparences?* Puterea, şi nici măcar voinţa?

Să te simţi atât de tânără şi atât de dornică de a trăi, şi totul împrejur să-ţi stea împotrivă! Să n-ai ca viitor şi perspectivă decât îngrijirea unui bolnav capricios şi excesiv, a unei surori egoiste şi răsfăţate, în plus un război ce pare-se că stă să înceapă.

Iar dacă ai vrea să uiţi şi să guşti plăcerea firească o clipă, aşa cum te îndeamnă inima ta tânără, să te trezeşti ambarasată de necazuri femeieşti...

Când am ajuns la gândul acesta, mi s-a părut că sunt umedă. M-am sculat repede de pe pat, dar nu se întâmplase nimic, totul era ca mai înainte; de zeci de ori pe zi mi se părea că s-a întâmplat, şi vedeam imediat că nu era aşa. Mi-a părut rău, şi, ca să nu mă prost-dispun, m-am uitat iarăşi la vrejul care taie fereastra în două. Dacă am fi plecat la timp, nu s-ar fi întâmplat nimic, pentru că nu aş fi avut ocaziunea să merg în camera lui Titi. Aşa am rămas singuri în plictiseala din Bucureştiul golit, având ca singură distracţie să-l aud pe Ştefan cum prooroceşte războiul, numai că în fiecare zi într-un al mod: azi face proiectul cum să-l convingă pe doctor să-i de aprobare de înrolare, mâine se văicăreşte de măcelul şi nenorocirea ce va fi, poimâine demonstrează că se simte atât de rău încât, cu război sau fără, el tot nu va mai apuca vara cealaltă, răspoimâine se întreabă ce vor spune ceilalţi despre el, când sunt atâţia rezervişti mobilizaţi. Opiniile i se schimbă o dată cu zilele săptămânii, una singură i-a rămas însă neschimbată, de trei luni şi mai bine: să nu cumva să plecăm din Bucureşti, în vilegiatură.

– Nici nu vreau să mai aud de cuvântul „vilegiatură"! răcneşte.

Şi pe urmă îşi începe povestea favorită: cum ne prinde războiul cu geamantane, şi doică, şi copil mic, şi madama Ana, şi cutii de pălării peste ţucal... Oh, devine incredibil de vulgar, şi în ruptul capului n-aş fi crezut că norocul meu a fost atât de spart pe lumea aceasta...

– Dar bine, i-am replicat de fiecare dată, toţi prietenii noştri cum de au avut atâta curaj?

– Inconştienţa nu este curaj, replică el.

Într-atât s-a sălbăticit de boală şi de ideile fixe ce-l împing spre neurastenie, încât imediat se repede să îţi ţie un discurs în toată regula. Se vede iarăşi la tribuna unei societăţi de binefacere şi el este conferenţiarul venit de la Bucureşti şi trebuie să impresioneze damele din primul rând, ce se uită după el prin lorgnon! Aşa că, *sans perdre un instant, il saisit à pleins bras* veşnicul său cal de bătaie şi dă-i înainte cu administraţia noastră fanariotă, cu dezordinea şi primitivismul, cu putreda ţară care a fost şi încă multă vreme va fi România. Şi tot vorbeşte, *à tort et à travers*, şi apoi, bun-înţeles, ajunge să se împăuneze cu boala lui, şi cu nepriceperea în lucruri practice.

Defect capital, pe care nici nu vrea să şi-l recunoască drept ce e – un defect – nici, cu atât mai mult, nu vrea să şi-l corijeze.

– Bolnav şi neputincios, unde mai voieşti să mă târâi pentru distracţiile tale?

Cu asemenea răcnete se sfârşeşte fiecare discuţie, încât, pentru a nu mai da servitorilor un motiv în plus de amuzament, mă retrag, în pragul unei crize de nervi. Acum cel puţin ştiu că mă retrag în camera mea şi ştiu că peste două ceasuri nu va veni să mă agresioneze cu stăruinţele lui, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic. Ba chiar găsind normal să trecem peste asemenea lucruri, într-un asemenea mod, ceea ce nu-mi poate provoca decât silă. Nu în orişice stare pot suporta să mi se facă un anumit lucru. Altminteri, aş spune că sunt din fire prea blândă şi prea răbdătoare, drept urmare, cu toţii, inclusiv servitorii şi obraznica de Margot, profită din plin de situaţie.

Când am ajuns pentru a mia oară la această concluzie, panerul era trei sferturi plin cu trandafiri păliţi. Şi deodată mi-am dat seama că mă depărtasem de furtun, dar îl lăsasem deschis. L-am văzut cum s-a răsucit, zvâcnind ca un şarpe într-o mică baltă în care pluteau câteva petale, cu marginile creţe, răsucite. Am şovăit dacă să mă duc să-l închid, până la el drumul era mai mult decât incomod, cu pământul umed, ghiftuit de apă. Cum nu pierd niciodată noţiunea timpului, nici măcar în momentele dulci, nici măcar pe întuneric, am ştiut că se trecuse cu un sfert de oră peste ceasul la care îi spusesem că ar fi potrivit să vină. Dacă m-aş fi dus

până la cişmea, mă murdăream pe pantofi. Tot gândindu-mă, am uitat a doua oară de furtun, pentru că am auzit trăsura.

Până acum fusesem liniştită, aşa cum vreau totdeauna să fiu, nu mă îngrijorasem de cum va primi dragul de Titi ce aveam să-i spun, nu mă neliniştisem nici când văzusem deschisă uşa de la terasa cu clematite, că Ştefan ne-ar fi putut vedea împreună.

Iar dacă auzind trăsura simţeam acum un nod în capul pieptului, şi nodul urcând, prinzându-mi ca un cleşte beregata, încât m-am temut că iarăşi, ca mai înainte, îmi va veni să vărs, mi-am dat seama că exista un singur motiv: de data aceasta sarcina era mai greu de purtat ca data trecută. Chiar aşa a spus naşa Fănica: că nu-i de două ori în acelaşi fel, şi că de fiecare dată e altfel.

Data trecută n-am avut răuri prea mari, şi după ce răurile câte au fost au trecut şi ar fi trebuit să se cunoască, m-am strâns din vreme, aşa că nu s-a cunoscut defel. Am fost la baluri, la picnicuri, la curse şi peste tot unde încă ne mai duceam, şi nimeni nu ştia că o aşteptam pe Yvonne.

– Dar bine, *ma chère,* unde ai ţinut-o? m-a întrebat pe urmă bătrânul general Praporgescu.

Ce bărbat plăcut şi curtenitor, şi cum se cunosc manierele distinse ale timpului dinainte!

Era atât de uluit încât, cu toată delicateţea lui obişnuită, povestea, în dreapta şi în stânga, cum că eram subţire, ca un lujer de floare; *je l'écoutais sans mot dire,* numai eu ştiam ce ştiam; ce se mai opintea madama Ana cu baierele corsetului! Îndoia piciorul, mi-l proptea de şale şi împingea, şi trăgea, şi împingea, şi trăgea...

– Îmi încarci sufletul cu păcate, coniţă Sofica! se văicărea.

Se văicărea, cum au ele obiceiul: li se pare că dacă te vaiţi arăţi mai dinstinsă. Este drept că şi doctorul Rădulescu, atunci când m-a găsit trăgând de hăţuri şi răcnind, a spus:

– Ce-a fost cu corsetul de care am auzit? Cum ai putut să fii atât de fără minte? Mult n-a lipsit, să ştii – asta doar la sfârşit mi-a spus –, mult n-a lipsit, să ştii, ca să o omori, cu zile...

Aşa că de data aceasta e mai greu, m-am gândit, poate că este băiat, şi deodată m-a trăsnit o duhoare de mortăciune, venind probabil de peste gard, de la maidan. Şi atunci mi-am dat seama că dacă mai întârzii o clipă doar, e prăpăd; cel puţin bine că n-aveam grija servitorimii care să-mi încurce lucrurile şi să-i deschidă uşa. Sigur că madama Ana tot îi făcea moaţele lui Margot, şi sigur că Maria îl oblojea singură pe zănaticul de Grigore. Şi cum nu şovăi din fire când iau o hotărâre, mi-am spus că toate au să se aranjeze în vreun fel, dar mai-nainte eu trebuie să merg să mă uşurez.

Așa că am mers și am făcut-o.

Arătam galbenă ca ceara în oglindă și picioarele îmi tremurau cum îmi tremură după ce vărs, totdeauna, dar n-am mai avut timp să-mi refac pieptănătura și fardul, așa că eram chiar ca o grădinăreasă sadea: în perfectă consonanță cu costumul.

Am ieșit iar în grădină pe intrarea din spate, furtunul tot așa curgea, dar am renunțat să-l închid în vreun fel, că nu mai aveam vreme. Dacă îi trecea cumva prin minte să sune în față la sonerie, cine știe ce putea să se mai întâmple! Cuminţenia și nepriceperea lui la femei (care mă înduioșase la un moment dat) este totuși, pentru un bărbat, un defect mare. De fapt nu știam dacă eram decisă sau nu pentru Titi, se cădea însă într-o asemenea situație să văd ce are să-mi propună. Altfel lucrurile ar fi fost greu de rezolvat *sans tambour, ni trompette*, deși, după firea mea, *s'arrêter à mi-chemin* îmi displăcea profund. La toate acestea mă gândeam, și atunci l-am văzut, înainte ca el să mă vadă.

Cobora încet treptele, cu ochii la blestematul de Piţurcă, pe care îl auzisem mai demult că fluieră ca să ademenească păsări. Destinsă și liniștită, așa cum îmi place să fiu, m-am apropiat, fără măcar să-i fac vreun semn; fiind sigură pe sentimentele ce ne leagă, eram convinsă că nici condițiile neprielnice de a vorbi nu au să-l deranjeze. El avea un aer blând ca totdeauna și m-am gândit că iubisem în el exact reversul lucrurilor care mă deranjaseră la celălalt; care aș putea spune că mă exasperaseră, așa că nervii mei, lângă el, se destindeau. Altminteri, blândețea lui în ochii mei este slăbiciune, pentru că l-am văzut arătându-se neputincios chiar și în clipele când enervarea îi colorează fața. În asemenea momente, când normal furia ar trebui să-l cuprindă, capătă doar un aer lovit, așa că îi recunosc supărarea după fața dintr-o dată boțită, după mersul mai șovăielnic.

Totdeauna m-am mirat cum de reușește să treacă peste lucrurile care îl enervează; pentru că eu știu, de fapt (și nu uit!) cine este vinovat față de mine, dar tocmai aceasta este grija mea: să nu-mi pese. Altfel că tot efortul celor ce vor să îmi facă rău nu duce la nimic, prin aceea că mie îmi pasă numai de ceea ce vreau eu să-mi pese.

Dar pe el toate îl ating. Apoi eu spun deseori că îmi pasă de părerea celorlalți, dar dacă eu vreau să nu-mi pese, nu-mi pasă. El însă chiar asta mi-a confesat: că părerea celorlalți despre el va conta teribil de mult, totdeauna. Iată, m-am gândit atunci, ascultându-l, iată că și calitățile pot fi defecte. Lucru pe care îl gândisem și despre Ștefan, în momentul când a început să mă agaseze. Pe urmă, însă, m-am lămurit că la el este vorba despre defecte pure; și pe urmă subiectul Ștefan a încetat să mă mai intereseze.

La început, când l-am văzut pe *cher* Titi coborând treptele, am fost sigură că îi va da prin cap să mă caute în grădină; totuşi, nu. Totuşi s-a angajat pe aleea care ducea spre poartă. Poate îl supărase faptul că nu îi ieşisem de la început în întâmpinare? Eram foarte sigură pe sentimentele lui şi că pentru felul său de a fi ceea ce îndrăznise să facă venind aici, cu două ore mai devreme decât restul mosafirilor, era un gest de-a dreptul eroic; văzându-l cum o ia pe alee, evident prost dispus, m-am înduioşat iarăşi. M-am gândit că blândeţea lui deschisese tandreţea în mine, aşa cum se deschide o floare târzie. De două ori, cel puţin, mi-am repetat gândul acesta, şi chiar cu aceste cuvinte. Cuvintele sunt aproape sigură că erau ale mele; cu toate că eram preocupată de venirea lui, mi-am repetat cuvintele care îmi plăceau, totuşi având o îndoială: cum de îmi veniseră atât de spontan? Nu cumva le citisem undeva?

M-am gândit că le voi scrie în jurnalul meu, diseară târziu, după ce au să se retragă mosafirii, şi eu voi merge în camera cea nouă şi plăcută, ce mă va face iarăşi să mă simt *jeune fille* şi ca acum, *hélas!* zece ani, voi aştepta să se stingă zgomotele casei, voi curăţa mucul de la lumânare, şi în jurnalul meu, ce îl voi începe chiar astăzi, am să scriu această frază. Pentru că astfel de teribilă a fost, chiar de la început, viaţa mea, încât mi-am trăit tinereţea mai puţin ca oricine, fiind lovită prea timpuriu de teribila nenorocire de a rămâne orfană. Şi jinduiesc încă să mai fiu fată tânără, anturată la bal, să fiu curtată şi chiar să fleurtez, pentru că toate acestea sunt lucruri fireşti, dacă nu înţelegi ca viaţa să-ţi fie un chin şi o povară.

Sigur că nepriceperea lui la femei este un defect, dar ea mă întinerise şi pe mine, încă şi mai mult decât eram. Şi ce îmi mai plăcuse fusese că se ruşina să vorbească de sine. Această ruşine de a vorbi despre el mă tuşase, îndeosebi venind după siguranţa înfumurată a celuilalt, că nu mai puteam să suport să-l văd crezându-se buricul pământului.

Asta fusese ceea ce în special mă tuşase.

El, desigur, nu se putea împăca cu gândul nemilos că nu ne vom vedea decât laolaltă cu mosafirii, astfel că, deşi ajuns la câţiva paşi de poartă, încă mai întorsese capul să cerceteze din urmă dacă nu am apărut. *Evidemment il se donnait la peine* de a nu lăsa să i se citească sentimentele aprinse pe faţă, nici chiar în clipa când m-a văzut.

Pentru că atunci când a întors capul, deodată a dat cu ochii de mine, care mă îndreptam spre el, zâmbitoare şi cu un pas graţios. Nu mă întristasem nici când îl vedeam cum se apropie de poartă; eram convinsă că aveam să-i transmit de la distanţă porunca să privească înapoi şi-mi concentram voinţa în acest scop, ca să mă simtă. Dacă încercarea mea spiri-

tualistă avea să dea greș, atunci când avea să pună mâna pe poartă ca s-o deschidă, eu aveam să-l strig:

– Că-i cu această vizită incognito, domnule Ialomițeanu?

În gând îmi repetam intonația, dar n-a fost nevoie, privirea mi s-a dovedit suficientă. Încă o dovadă, mi s-a părut atunci, a legăturii noastre sufletești, ce n-are nevoie de cuvinte. A întors capul, și, cu discreția ce-l caracterizează, a pornit-o spre mine. Este greu să-i descriu expresia feței; costumul avea un defect la umăr, pe care l-am văzut dintr-o dată. Așa cum plănuisem, nu i-am spus din prima clipă nimic, ci doar l-am invitat să-i arăt noul sort de trandafiri din grădină. Am simțit că este dezamăgit, așteptându-se desigur la altceva din partea mea, dar am pășit înaintea lui cum se cuvenea, doar ușor legănându-mă, ca o grădinăreasă. Știam cum îmi este încolăcită pe ceafă coada blondă, și că am un *grain de beauté* pe gât, care desigur se vedea în această poziție, când pășeam înainte.

– Vezi, i-am spus, și am întins vârful demi-botinei ca să mângâi spinarea arcuită a motanului, care, cum mă văzuse, îmi ieșea, păcătosul, în întâmpinare. Vezi, i-am spus, ce blană strălucitoare are acum? Ei, bine, să știi că este pacientul madamei Ana. Habar nu am de unde venise plin de râie, și madama Ana, care nu știe multe, l-a înșfăcat și l-a muiat în gaz. Și când a scăpat bietul din mâinile ei, era teribil să-l vezi! Aaa, să nu crezi că exagerez cumva, am fost gata să leșin când l-am zărit! Jorj Ioaniu, care din întâmplare se afla prin apropiere, a propus să-l împușcăm ca să nu se mai chinuiască, și ne-a oferit, în acest scop, ordonanța sa. Te asigur că nu exagerez cu nimic, arăta oribil! Numai petice de blană și carne vie, și mieuna, și se tăvălea pe jos de durere... În casă se făcuse o balima... Și presupun că el, pricepând, cu instinctul animalelor, că soarta îi este amenințată, în timp ce noi încă nu ne decisesem, a dispărut! Și-a luat lumea în cap, și am regretat cu toții... Ei, bine, când s-a întors după un timp, era de nerecunoscut: cu blana lucitoare, un ditamai Făt-Frumos al pisicilor. Trebuie să fi trăit prin pădure, pe la Herăstrău. Și a venit cu acest obicei: să fluiere ca să ademenească păsările...

Eram foarte destinsă și volubilă, ca atunci când trebuie să întrețin mosafirii. Simțeam efluvii stranii în tot corpul, răurile îmi încetaseră, parcă cineva mi le luase cu mâna, atâta doar că pe măsură ce înaintam pe aleile din grădină, pământul era tot mai ud. Presupun că aceasta l-a deranjat, arăta *mal à l'aise,* și-și tot ștergea cu o batistă destul de mototolită fruntea, pe care apăruseră din nou pete roșii, ca atunci când se emoționează; ceea ce mie nu-mi pare altceva decât un semn că pielea îi este la fel de delicată ca și sufletul. Văzându-i batista deloc impecabilă, m-am înduioșat din nou, gândindu-mă că nu are cine să-l îngrijească, mama și surorile lui trăind în altă casă și sunt convinsă că nepăsându-le deloc de el. Un alt motiv de

înduioșare a fost amintindu-mi că într-un timp eu eram aceea care să-i facă o vină din asemenea neglijențe mărunte. Ce înseamnează viața, m-am gândit, mergând înaintea lui, și sub pasul meu pământul devenind tot mai nesigur, mai umed și mai alunecos, ce înseamnează viața, și ce înseamnează să trăiești! Cum ce ți-a plăcut ieri nu îți mai place mâine. Și invers.

– N-am putea, stimată și distinsă doamnă, să ne oprim și noi aici, unde s-a oprit Făt-Frumos al pisicilor? Că mai departe... a propus el, arătând din ce în ce mai neliniștit și mai ambarasat.

Prezența mea știu că îl tulbură, de aceea nu se poate comporta față de mine în lume, firesc, dar mai era ceva. *Il se fait du souci* mai mult decât orice alt bărbat ce l-am cunoscut, astfel că m-am silit, cu multă clarvoință, două lucruri: să nu las să-mi transmită neliniștea lui și să nu îl privesc ca o femeie mărginită (altfel mi s-ar fi părut laș și mi-ar fi inspirat silă). Știu că am prezență de spirit, doamnele patronese de la societatea „Regina Elisabeta" demult mi-au spus că eu sunt persoana care creează cea mai bună impresie la vânzoleala serbărilor școlare, la slujbele de Paști ținute pentru orfani și neajutorați: când alte doamne doar defilează în costum național, căutând a fi trecute în *compte-rendu* și eventual a nu pierde ocazia să fleurteze, eu mă dovedesc, de fiecare dată, cea mai utilă și mai pricepută. Însă prezența mea de spirit începea să scadă în acest moment, dându-mi eu seama că nu-l amuza deloc să meargă pe aleile tot mai inundate de apă, astfel că la un moment dat s-a stropit îngrozitor pe pantalon, și, cu aceeași batistă, s-a aplecat să și-l șteargă, ca un copil crescut de o doică îngălată. Și poate ca să oprească într-un fel plimbarea care nu-i convenea, mi-a spus, cu un zâmbet ce i-l cunosc și nu i-l agreez defel:

– Știți mănăstirea Pasărea, stimată și distinsă doamnă? Știți odăile de mosafiri de la casele maicilor ce servesc pentru *rendez-vous*-uri, unde se pot petrece două-trei zile de viață galantă? Da, mi-amintesc că prima oară când ați aflat, v-ați mirat că cineva ar merge să petreacă acolo, numai pentru câteva ceasuri... Da, da, știu că v-ați întrebat ce frumos din natură ar compensa lipsa de confort și năvala țânțarilor... Ei, din surse demne de crezare, am aflat că există înlesniri speciale ale oficialității, de conivență cu poliția secretă, pentru acele locuri... Că există o listă foarte pusă la punct a persoanelor ce au trecut pe acolo... Ei, cum vi se pare? Nu, nu știu dacă ar fi și pentru persoanele ce au trecut câteva ceasuri, sau poate că da, poate există o listă și în acest sens... Dovezi mai palpabile decât cutii goale de bomboane, și pesmeți, și sticluțe de parfumuri ce poate vă amintiți că există prin toate sertarele, nu cred totuși să aibă. Dar când eu vă spun că nicăieri pe lumea aceasta nu te poți simți apărat și în siguranță... Da, da, știu că vorbele mele nu au cine știe ce efect, m-am convins că

toate poliţiile secrete nu ar putea face nimic cu dumneavoastră. Totdeauna calmă, totdeauna stăpână pe situaţie...

Acest mod de badinaj al lui l-am găsit de multe ori dezagreabil, lipsit de gust şi chiar de bărbăţie, calităţi care, trebuie să spun că eu le-am regretat de multe ori lipsa. Ocazia principală în care le-am regretat lipsa fiind minutele următoare, când el s-a oprit, ezitând dacă să meargă mai departe.

– Cred, distinsă doamnă, că mai departe este o aventură ca prin deşert... Ca urmare, vă propun să vedem altădată soiurile dumneavoastră de trandafiri, ce nu pot fi, desigur, altfel decât nemaipomeniţi... Sigur, dacă nu ar fi fost atâta noroi, dar acum nu sunt circumstanţele, nu sunt condiţiile...

Poate înţelegând nemulţumirea de pe faţa mea, el a început a divaga într-un stil care mă agasează. Drept care, nici măcar nu l-am mai urmărit ce spune şi am hotărât să lămuresc lucrurile.

Mai târziu, încercând să-mi explic totul, mi s-a părut însă că gestul meu l-a speriat mai mult decât cuvintele, pe care am impresia că nici nu a mai avut timp să le audă, atât de bruscă i-a fost reacţia. Tot divagând, îşi apăsa pe obraz batista pătată de noroi, astfel că, atunci când a terminat de vorbit şi a dat să-şi vâre batista în buzunar, obrazul îi era mânjit.

– Nu ne putem întoarce fără să-ţi spun, i-am şoptit, şi, înainte de a rosti această frază, am întins mâna să-i şterg negreala de pe obraz cu propria mea batistuţă.

A avut deodată o smucitură, de parcă vorbele sau mâna mea l-ar fi fript. Şi-a tras într-o parte privirea – mi-a fulgerat pe sub ochi, tulbure şi încăpăţânată – era roşu, de jenă sau de soare, şi parcă tot trupul şi-l strânsese. S-ar fi strâns oricât de mult ca să se ascundă, dacă ar fi avut unde. Neavând unde, însă, a luat-o la fugă, schiţând doar un salut pe jumătate. Chiar fugea, călcând la repezeală pe pietrele pe care venisem amândoi! Un gest care mai degrabă îl acuza, decât îl salva, în caz că cineva s-ar fi uitat la noi în clipa aceea. Aşa mi-am argumentat că nu din laşitate fugea, pentru că doar o clipă dacă ar fi raţionat, nu ar mai fi luat-o la fugă! Şi nu este el omul care să nu raţioneze în tot ce face! Argumentarea mea nu a schimbat însă lucrurile, că mă lăsase singură, neştiind decât cum să se salveze mai repede. Am pornit-o şi eu încet, spre cişmeaua din fundul grădinii, şi în timp ce mergeam, m-a izbit iar duhoarea de la maidanul învecinat; prin zăbrelele gardului am văzut ciulinii plini de praf, o tufă imensă de mătrăgună crescută pe un dâmb de gunoi, un câine flocăit care tocmai ridica piciorul, câţiva pari mucezi şi fără rost, care se înfigeau în cerul decolorat.

Nu mă durea însă nimic, şi dacă vroiam nici n-avea să-mi pese deloc. Altfel, soarele ardea mult prea tare, aşa că mi-am ridicat berjera, lăsând sub bărbie panglica largă, ca să nu mă mai apuce iarăşi greaţa.

– ...într-o lume în care toţi trişează, trebuie şi tu, dacă nu să măsluieşi, cel puţin să tragi cu ochiul...

Îmi spusese asta într-o clipă de euforie, în timp ce eu stăteam pe un scaun de pai împletit, de pe care tot insista să mă ridic, argumentând că e şubred.

Deodată mi-a venit să dau de-a azvârlita cu panerul de trandafiri păliţi, să bat din picior şi să ţip, să ţip şi să urlu chiar, şi apoi să leşin. Să mă trezesc după mult-mult timp, între draperii răcoroase, mirosind a sulfină, într-o cameră cu storurile lăsate, cu fruntea şi tâmplele legate într-un tulpan muiat în oţet aromatic.

Şi chiar lângă pat să găsesc o sorbetieră plină cu îngheţată de cafea, pusă într-un hârdău plin de gheaţă, de care să-mi răcesc mâna înfierbântată.

M-am uitat iar la cer, se făcuse suficient de târziu. Picioarele îmi erau moi, şi ceva neliniştit şi greţos mi se zbătea în piept, dar nu puteam să pierd mai mult timp decât pierdusem. Trebuia să mă refreşisez puţin, să-mi fac dichisurile, să-mi pun o toaletă de după-amiază, eventual să cobor în salonul cu şemineu de porţelan ca să aplanez situaţia, dacă se va ivi cazul, şi *last, but not least* cum spune Jorj Ioaniu, să calculez câţi mosafiri sunt şi câte porţii de îngheţată.

VIII TERASA CU CLEMATITE

1

– Fără îndoială (spune Profesorul Mironescu), boala mea pare a fi una din cauzele pentru care în casa noastră lucrurile merg mai prost decât altădată... Din apropiere, însă, deseori te iluzionezi, prinzând firul unei cauzalităţi, de fapt înşelătoare... Mai târziu, când ai să priveşti înapoi, de la depărtare, degringolada, ai să îţi dai seama că lucrurile s-au aşezat altfel. Atunci, cu totul altfel ţi se va arăta desenul, iar deasupra lui ai să recunoşti teribilul ochi divin. Dar asemenea explicaţii, ştiu, *mon chéri*, aici, şi acum, sunt cu totul deplasate... Spuneam, aşadar, că boala m-a silit să mă dau la o parte de la conducerea treburilor casei şi, drept urmare, o mulţime din vechile mele atribuţii au ancombrat-o pe Sophie... Au adus-o, aş spune, la epuizare... Şi acum, când lunile viitoare se desenează atât de sumbru...

– Aţi auzit, nu? că ruşii ar fi trecut pe la Isaccea... interveni cu promptitudine mosafirul.

– Dumneata, dragul meu, surâde cu amabilitate Profesorul Mironescu, chiar abia venit din concentrare, şi lipsind cu lunile din Bucureşti, tot eşti mai la curent cu ştirile decât mine! *Interes pentru problemele cetăţii!* Te complimentez la modul cel mai serios, crede-mă! Ai toată admiraţia mea... Pentru că, în această privinţă, şi curiozitatea, şi puterile mele au fost scăzute, chiar în vremile cele mai bune... Iar acum, rareori mi se mai întâmplă să mai ies din casă... La timpul acesta nemaifiind cursuri, o parte dintre prieteni plecând cu îndrăzneală în vilegiatură...

Din celălalt colţ al salonului plăcuţele de fildeş ale evantaiului scot binecunoscutul sunet catifelat. Probabil iritată de aluzia la vilegiatură, Sophie şi-a închis evantaiul. Stă dreaptă în jeţ, cu nările încordate: ca şi când din loja Teatrului Lyric ar sorbi replicile nepreţuitului Ermete Novelli în *Deputatul din Bombignac*. Iar Profesorul, cu ochelarii lăsaţi pe şaua nasului mai jos decât obişnuieşte, loveşte teancul de hârtii din faţa lui cu *coupe-papier*-ul; nu, n-are nevoie să îşi îndrepte ochii spre ea, ca să o ştie cum arată în această clipă. Acelaşi lucru valabil şi pentru mai-tânărul-amic: îl ştie deci cum stă picior peste picior, lăsând la vedere şosetele albe de

mătase, aşa cum poartă eleganţii în vara aceasta; o binevenită nonşalanţă i-a îndulcit ţinuta, prea strict funcţionărească. Cineva trebuie să-i fi spus (surâde cu o tandră ironie Profesorul) că mica neglijenţă dă gust, ca un praf de piper, unei costumări ireproşabile. Că pe un autentic patrician rareori îl vezi *tiré à quatre épingles,* mai degrabă el arătând o suverană nepăsare pentru felul cum se îmbracă.

Spiritul de observaţie îl dispensează pe Profesor să privească împrejur; de aceea să fie şi atât de locvace în după-amiaza aceasta? Îl împinge, din păcate, un sentiment tulbure şi uşor neplăcut, pe care îl tot trăieşte de la un timp, s-ar putea opri asupra lui, l-ar putea analiza...

Numai că el evită mereu să îl privească de aproape.

– ... Hai, *mon petit,* hai, îndrăzneşte...

Cu faţa luminată de zâmbet, cu braţele patetic deschise, iese în întâmpinarea micuţei Yvonne, pe care, cu îndrăzneală, Nela o împinge de la spate prin uşa întredeschisă.

– Hai, *mon petit,* hai, îndrăzneşte, îngână Profesorul, ezitând în mijlocul salonului.

Micuţa face câţiva paşi, şi apoi, speriată de multa lume, se repede, cu un ţipăt scurt, înapoi în fustele Nelei. Cu mâinile lăsându-i-se încet-încet, ca spiţele unei umbrele ce se închide, Profesorul Mironescu priveşte derutat spre jeţul soţiei sale. Da, Sophie cea înţeleaptă pare să aibă şi de astă dată dreptate: programul fetiţei ar trebui, într-adevăr, păstrat, chiar dacă în seara aceasta, mademoiselle Lisette, speriată de ultimele zvonuri, îşi face la etaj valizele, plângând de emoţie. În plus, nu este cazul a li se da servitorilor nas într-atât încât să ne speculeze fireştile sentimente, pentru a se deroba de propriile lor răspunderi; altminteri, vor ajunge să ne dicteze orele când se cuvine să ne vedem copilul, ceea ce, de la un timp, să recunoaştem că aşa se şi întâmplă...

Profesorul îşi plimbă privirea şovăitoare peste feţele celorlalţi; mai puţin sensibili la logică şi educaţie, aşa cum tinerii sunt totdeauna, amândoi se reped să ceară a se face o excepţie, astă-seară. Şi în acest mod obţine Profesorul îngăduinţa (dată *à contre-coeur,* ceea ce se citeşte pe chipul distant al Sophiei) de a o păstra şi pe micuţa Yvonne în salon. Ca urmare, se instalează cu preţioasa povară pe genunchi şi îi mângâie perişorul blonziu şi firav, cu mişcări prea apăsate.

– Cât priveşte incidentul de la Mamorniţa, s-au mai ivit noutăţi care să explice?

Ce întrebare fără rost! Dar tânărul Ialomiţeanu se bucură de îngăduinţa Profesorului. O îngăduinţă neatentă, ca faţă de ultimul, şi cel mai puţin reuşit dintre fiii sufletului. Da, nenumăraţi alţi discipoli i-au stat Profesorului Mironescu în preajmă, în lunga sa carieră didactică: dotaţi

toți cu o gândire proprie, originală, cu o vocație mai evidentă decât cea a domnului Ialomițeanu. Sunt încă destui cei cărora le trimite cărți și scrisori de încurajare, cei pentru care stăruie, după puterile lui, pentru burse, înființări de posturi, transferuri. Uneori, recunoaște că boala, vârsta etțetera i-au împuținat puterea de a suporta infatuările, țâfna, nesuferita vanitate a tinereții inteligente. Ceea ce nu mai recunoaște în public este că, de la cei mai dotați și mai străluciți dintre discipoli a întâmpinat contraziceri, a citit recenzii negatoare la studiile lui, sau i s-au transmis cuvinte deloc măgulitoare. Pe scurt, a primit lovituri care i-au atins omenescul orgoliu. Iată, între altele, explicația că până la urmă nu acești Ivani tenebroși, ci blândul Alioșa (ca să facă și el referință la un foarte *en-vogue* roman rusesc pe care de curând l-a citit într-o proastă traducere germană) a rămas să-i asiste existența!

– Sigur, a trecut atâta vreme încât pare curios să te mai interesezi de incidentul de la Mamornița! Numai că aventurile mobilizării mele...

Oare de ce mosafirul a găsit de cuviință să se ridice de pe scaun, ba chiar să ia și postura unui vorbitor parlamentar? Să fie oare adevărat ceea ce Sophie a strecurat într-o zi, că visul tânărului Ialomițeanu, ce încă mai afectează interes pentru filologie, ar fi în realitate o carieră diplomatică? Este desigur adevărat, de vreme ce a confesat-o... Bieții sigisbei (surâde cu înțeleaptă îngăduință Profesorul), bieții sigisbei ce fac confesiuni doamnelor măritate, bazându-se pe discreția unei *donna angelicata,* intruvabilă în realitate!... Bieții sigisbei ce n-au decât experiența alcovului, unde amanții nu se îndură în genere să vorbească decât despre ei înșiși!... Cum să-și imagineze atunci că *donna angelicata,* dintr-un irepresibil instinct, chiar dacă nu este deloc vorbăreață, va aduce (de obicei înjumătățită sau modificată cu abilitate) domnului și stăpânului ei orice veste ce a răzbătut până la ea din lumea largă? Ce femeie este aceea care nu a reușit, prin ciripitul ei inofensiv, să modifice, cu fapte observate doar de ochiul ei inocent, părerea lui mai veche despre rude sau buni amici? Astfel, doar, crește solidaritatea cuplului și puterea lui de penetrație, astfel se împrospătează aerul dormitorului conjugal, care, tot mai lipsit fiind de parfumurile sălbatice ale primelor îmbrățișări, ar putea, ajungând din ce în ce mai stătut, să-i sufoce...

Dar de ce oare (se mai întrebă Profesorul), de ce oare amicul Ialomițeanu se așarnează să insiste spre diplomație, o direcție pentru care evident nu este dotat? Să nu fi ajuns conștient de puținele sale resurse de elocință? Să nu-și dea seama că sângele rece îi e în defect, că *l'ésprit de repartie* îi lipsește, că nici averea, nici relațiile de familie nu sunt în stare să suplinească aceste vizibile dezavantaje? De ce, ajuns la anii la care ar trebui să anvizajeze un doctorat luat cu brio, o catedră universitară obținută

pe merit (totuşi, se mai întâmplă!), el se risipeşte în cozerie cu personaje politice de mâna a doua, frecventând lumea parcă numai cu scopul de a tezauriza de peste tot informaţii derizorii?

Şi de ce oare, sau, mai exact, de unde această mică-înviorătoare- bucurie care refreşisează faţa suptă a Profesorului Mironescu, în timp ce enumeră în mintea sa defectele mosafirului?

Zwei Seelen hab'ich, ah, in meiner Brust, spune, cu îndreptăţire, poetul...

– Da, da, erau chiar ultimele zile când ai mai stat pe Valea Teleajenului... Nu te întorseseşi încă, veniseşi însă într-o permisie, cu o duminică înainte, şi ne anunţaseşi că ai scăpat...

Ceva pare să fi atras brusc atenţia mosafirului în albumul pe care Margot îl ţine în poală. Astfel însă ajunge acest tânăr, obsedat de regulile mondenităţii, să comită o impardonabilă impoliteţe: nu doar să nu audă vorbele pe care i le-a adresat doamna casei, dar chiar să-i ignore prezenţa.

Poate însă că ea nici nu a vorbit pentru el anume? Poate că a vrut numai să-şi demonstreze memoria excelentă? Profesorul nu mai are vreme să cumpănească lucrurile, pentru că Yvonne încearcă să se ridice pe genunchii lui, agăţându-i-se cu unghiuţele de reverul hainei. Nici atunci când răbdătorul tată o dă jos şi o lasă să facă în jurul gheridonului câţiva paşi, ţinând-o de mână, grijuliu şi stângaci, ea tot nu catadixeşte să se poarte cuviincios, ca o persoană ce ia parte la o sindrofie. Un spectacol de prost gust, observă nemulţumit tânăra mamă, şi care face salonul nostru asemănător cu o petrecere de mahala. Dar tot a mahala ar aduce şi o contrazicere în public cu soţul ei pe acest subiect, unde, ca şi în altele, nu se întâlnesc.

De aceea Sophie se mulţumeşte, ascunzându-şi chipul nemulţumit în spatele evantaiului, să facă o prezicere: că foarte curând copila va provoca o dandana şi se va regreta *énormément* greşeala de a fi fost admisă în salon. În semn de dezaprobare şi neamestec, îşi redeschide evantaiul şi, tot făcându-şi vânt, cu un gest leneş şi graţios, se ridică din jeţ şi se apropie cu paşi înceţi de canapea. Se va dedica numai obligaţiilor ei de amfitrioană, prinzând cu îndemânare ochiurile conversaţiei destrămate.

– Vrei să spui că nu ştii cum s-au petrecut *en grand* lucrurile? Că regele se afla în promenadă pe Dunăre şi, auzind ştirea cu intrarea ruşilor, s-a întors, alertat, deşi regina insista s-o continue?... Fapt pentru care, de altfel, a şi fost blamată...

Blândeţea răbdătoare cu care i se adresează în continuare are, desigur, asupra neatentului mosafir efectul unui usturător repros. Pentru că, devenind deodată stacojiu, tânărul Ialomiţeanu îşi schimbă, milităreşte de repede, ţinuta, prezentând doamnei o elegantă plecăciune de scuză. Cât despre Profesor, el a rămas de mai multă vreme cu ochii întorşi spre terasa

cu clematite. Prin geamurile limpezi, ca o apă de cristal, corolele de catifea albastră, deasupra cerul dulce – verde, roz, opalin. Şi la fel ca în primele ore ale dimineţii, zgomotoasele, asurzitoarele vrăbii...

Atâta oare nu ţi-ar fi de ajuns ca să simţi o fericire impersonală, care să te apere de toate meschinăriile existenţei? Cunoscuta stare de graţie pe care ora aceasta a zilei ţi-o dăruieşte, fluturând năluca unei promisiuni – o terestră frumuseţe eternă...

Privirea Profesorului se luminează brusc atunci când coboară asupra Yvonnei: strângând cât poate în pumnişor creionul mecanic, micuţa încearcă să-l ducă în dreptul ochiului, aşa cum Papa i-a arătat mai adineaori, ca să se uite prin bucăţica de geam de la capătul lui. Zadarnic, însă, pentru că braţul nesigur îi tremură. Papa face însă minunea, prinzându-i-l între două degete lungi şi fierbinţi şi, zărind deodată minusculul oraş care trăieşte dincolo de bucăţica de geam, în montura metalică a creionului mecanic, Yvonne scoate câteva chiote de bucurie.

Profesorul continuă o vreme să-şi privească fetiţa, răbdător şi înduioşat – o duioşie plină de mândrie. Apoi se simte obligat să intre în conversaţie:

– Dar nu se poate ca domnul Ialomiţeanu să nu ştie asemenea lucruri! îi atrage atenţia soţiei sale, contrariat şi fără chef. Nu se poate să nu le ştie, pentru că jurnalele erau pline...

– Jurnale, bineînţeles, însă când te afli aproape pe un vârf de munte... În asemenea circumstanţe şi condiţii, sunteţi de acord că a fi la curent cu presa... un deziderat aproape imposibil... Ca să nu mai vorbesc că depinde de noroc ce general ai. De pildă, de curând, *à propos* de generalul Prezan, circula zvonul că ofiţerilor săi le-ar fi interzis anume gazete. Simpatiile lui fiind binecunoscute, cele interzise se pot presupune: filogermane, în cap figurând *Steagul*... Nu? Chiar n-aţi mai auzit de la nimeni?

Ce alunecare dezordonată a conversaţiei! Profesorul tace, în semn de neştiinţă şi, pe deasupra ochelarilor, îi aruncă fostului său student o privire nemulţumită.

Poate totuşi nu-i o dezordine a minţii, ci o complicaţie a firii? Poate numai permanenta dorinţă de ambiguitate a tânărului îl determină să ambruieze totul, ca să-şi ascundă gestul cavaleresc, cu care a sărit în apărarea doamnei? Nu-i doar generozitatea trăsătura firii lui pe care şi-o lasă cel mai mult la vedere? Nu-l vezi tot timpul ocupat ba să caute un stipendium pentru un amic fără slujbă, ba să intervină pentru un vecin funcţionar al cărui post s-a redus, ba ca să recomande ca meditator un student ce se întreţine singur, ba să ducă medicamente unei cunoştinţe, domnişoară bătrână... Şi tot aşa aleargă bietul băiat mereu, împletindu-şi relaţiile, câte le are, într-un mod caritabil şi profitabil pentru toată lumea. Acesta este Titi Ialomiţeanu; mai ieri un biet provincial (chiar şi azi

cunoscând pe sfert atâția oameni câți cunoști tu în realitate), dar capabil să-ți facă legătura, când ai nevoie, cu cineva de la Culte, de la Externe, de la Interne, de la Instrucție. Pentru că nu uită pe nimeni și intuiește (sau află) cum poate fi abordat fiecare: aici o mică atenție, dincolo o slăbiciune galantă, dincolo o intervenție prin a treia cunoștință... Un rețetar simplist pe care l-ai putea și tu aplica dacă neplăcerea instinctivă pe care o ai față de asemenea lucruri nu ar crea în tine senzația că pentru ele niciodată nu ai suficientă vreme. De aceea ți se întâmplă uneori să te uiți cu compătimire la această persoană de suflet care acceptă să se ocupe numai de treburi agasante, dintr-o iubire de semeni care ție îți rămâne neînțeleasă.

– Și încă, dacă aș fi avut acces la un jurnal, era suficient? Jurnalele noastre trebuiesc citite două odată, *Steagul* și *l'Indépendance roumaine*, de pildă, pentru că, la fel cum considerau anticii, din alăturarea contrariilor se va ivi, prin balans, adevărul...

– Nimeni nu are totdeauna dreptate, dragul meu, îi răspunde Profesorul, cu o melancolică îngăduință.

În el însuși simte balansul celor două suflete contrarii: acum, când cel binevoitor pare iarăși să se fi înstăpânit. Profesorul își reamintește o veche ipoteză a sa. Că sensibilul tânăr își ascunde pudic sufletul prea vulnerabil în spatele căznitei sale conversații stereotipe.

– Altfel, cât privește incidentul de la Mamornița... cineva mi-a spus că guvernul a fost atacat la acest subiect: că rușii nu au fost dezarmați. Și răspunsul: cum să-i dezarmăm pe viitorii noștri mari aliați?

Gândindu-se la generoasa ipoteză despre sufletul vulnerabil al mosafirului, ascuns în spatele acestei sintaxe căznite, Profesorul Mironescu se simte un copil nerăbdător, tentat să sfâșie ambalajul cartonului de cofeturi, să-și vâre unghia în țiplă, ca să vadă ce este ascuns înăuntru.

Un demon al curiozității, țâșnit ca un djin din fumul închis într-o sticlă. O irepresibilă curiozitate, țâșnită dintr-un sentiment neclar și necercetat. Surâzând, Profesorul își oferă discipolului chipul impenetrabil, încă destins.

Mulțumit încă.

Dar, chiar în această clipă, Yvonne lasă în părăsire creionul mecanic și, cu o incredibilă iuțeală, înșfacă un plic nedesfăcut din pomieră și îl ghemuiește în pumnișorul strâns. Șoptindu-i ceva duios la ureche, Papa încearcă să i-l sustragă pe neobservate, dar fetița ignoră drăgălășeniile, ca și când n-ar mai vedea, n-ar mai auzi. Poate că, la urma urmei, nici nu vede decât hârtia care foșnește atât de plăcut când o strângi. Plăcut poate să-i pară și că gesturile ei animă lumea din jur. Așa că le arată tuturor plicul terfelit, cu fetișoara luminată de mulțumire, așa cum călăul ar întrerupe o clipă cazna martirului, arătând mulțimii de credincioși trupul

sfârtecat, și toată ființa i s-ar umple – îmbătător alcool! – de freamătul de indignare și neputință.

– *Mais, non, j'en ai assez...*

Poate împins de șoapta nemulțumită a soției sale, poate pierzându-și deodată răbdarea, așa cum și cu cele mai dragi ființe ni se întâmplă, Profesorul încearcă să desfacă pumnișorul strâns cu forța, descoperind, deodată, cu uimire, câtă putere pot avea niște degete palide și subțirele. Și poate tocmai pentru că simte că nimic rău pe lume nu poate veni din partea indulgentului Papa, Yvonne începe să țipe. Un țipăt ascuțit și neîntrerupt umple salonul, ca o sirenă de alarmă.

Domnul Ialomițeanu râde și schimbă priviri de complicitate cu Margot. Iar doamna Mironescu, păstrând pe chip o expresie echilibrată între victorie și nemulțumire – iată dandanaua promisă! – se îndreaptă spre clopoțel: va veni Nela, copilul se va întoarce la rosturile lui, și salonul la viața civilizată. Dar vocile celelalte se împletesc, cerând păsuirea vinovatei, și amfitrioana face un gest de renunțare care îi dezvelește, prin deschizătura rochiei, brațul pietros și alb.

– O încurajezi și dumneata la rele, îi spuse mustrător mosafirului, amenințându-l cu degetul în glumă. Și toți fac la fel, din comoditate și nepăsare, iar eu inutil avertizez că astfel îi vom strica și firea și caracterul...

– Sunt mult mai nevinovat decât presupuneți... De altfel, ca de obicei... protestează, zâmbitor, acesta.

S-a creat o confuzie: domnul Ialomițeanu are impresia că reproșul o vizează pe surioara cu care a antamat o conversație aparte; de aceea o lucire vicleană îi luminează ochii transparenți. Sentimente contradictorii se încrucișează de altfel în sufletul lui, făcându-se vizibile printr-o pulsație vie și trecătoare. Îi oferă, roșind, dar cu multă curtoazie, scaunul din apropierea sa distinsei doamne, apoi întoarce o privire atentă spre gheridon.

Evident, persoana care îl atrage cel mai mult în salon este Profesorul Mironescu.

Dar interesul Profesorului este acaparat în întregime de micuța Yvonne, care și-a găsit în fine o ocupație mai liniștită. Cu degețelul întins, Yvonne împinge nasul, ochii, pleoapele lui Papa, iar Papa se sperie și se ferește.

– Nevinovat!? *Pas du tout...* Există nenumărate reproșuri ce ți s-ar putea aduce... insistă Sophie. De pildă, văzându-ți de mai multe ori comportarea, m-am întrebat: oare de ce acest domn se străduiește într-atât să-și mulțumească toți cunoscuții? Ce rost are să-ți arogi obligații pentru persoane față de care nu ești îndatorat? Și în schimb...

Sophie își face vânt cu evantaiul și privește ușor încruntată estampa lui Rubens cu fiicele lui Leucip: dincolo de ea, în cel mai apropiat transcendent, pare să se afle misterul pe care vrea să-l pătrundă.

– Sunt principiile politicii mele, distinsă doamnă, îngână galant domnul Ialomițeanu.

În glas îi răsună o mică satisfacție: pentru că și-a construit o politică proprie căreia i se supune orbește; pentru că a reușit să trezească interesul unei doamne atrăgătoare; pentru că lucrurile se mențin în făgașul lor firesc...

– Îți arogi atâtea obligații, încât pe unele nici nu mai poți să le îndeplinești!... Se poate spune că ești în defect.

– Față de cei apropiați sunt în defect, se înclină tânărul.

Are un surâs îndrăzneț și mulțumit de sine.

– Cu cât cineva îmi este mai apropiat, cu atât comportarea mea față de el este mai... din păcate, este mai...

– Mai proastă, da, surâde și Sophie.

Surâsul ei – ușor resemnat, ușor acid, ușor jignit – se întâlnește cu surâsul lui – jucăuș și triumfător. De fapt nu se întâlnesc, pentru că trec, cu viteze diferite, printr-o aceeași substanță, aflată în stări de agregare diferite.

– Dar, totuși, nu înțeleg de ce să ții atâta să te simpatizeze toți! Și portarul de la Casa Vanicu, și Marghiloman, și Nela, și Nicu Filipescu, și madama Ana... De bărbatul meu, nu mai vorbesc. Toți, fără nici o excepție... Toate... Ce fire poți să ai... îngână Sophie, lăsând să i se vadă de sub evantai numai ochii mustrători.

– Sunt principiile politicii mele, stimată doamnă, repetă domnul Ialomițeanu. Ale politicii, nu ale firii mele, subliniază, și, ca după o mărturisire compromițătoare, face câțiva pași ezitanți, depărtându-se.

În mers, întinde la întâmplare mâna și mângâie automat cu vârful degetelor bronzul de pe consolă: torsul lucios, lira lui Apolo...

(O mică vibrație adusă de amintirea inavuabilă a vârstei când sângele ce se dezlănțuise și cumințenia firească nu găsiseră încă alt debușeu decât studiul atent al cioburilor de ceramică grecească cu violuri pe cale a fi înfăptuite, al statuilor, cu și fără frunze, exasperante trupuri goale peste care visa să-și coboare mâna tremurândă. Obscene simboluri primitive, cercetate *à bout des nerfs.* Deasupra planând, zdreanțuită, certitudinea consolatoare că va fi totdeauna capabil să se supună preceptelor rațiunii; că nu va înfăptui niciodată un fapt nesăbuit, ce știe sigur că are să-i dăuneze. Că teama de eventuale boli, scandaluri și neplăceri îl va feri de ispitele reale, care, prin însăși realitatea lor, îl resping și-l înspăimântă...).

Aruncă o privire grijulie spre gheridon.

Ar putea chiar să nici n-o mai arunce. Micuța Yvonne mâzgălește, iar Profesorul admiră zborul lăstunilor: zig-zag de linii negre ce se intersectează între pereții cerului – ivoriu catifelați – pe care roșul apusului a început să-i injecteze. Afară irupe gradat lumina intens aurie ce face să crească penumbra în salon – așa cum crește și scade apa în două vase comunicante.

Întorcându-se după o absență – cât de lungă? – printre cei apropiați, Profesorul aude glasul însuflețit al soției sale: tot despre incidentul de la Mamornița este vorba:

– Bineînțeles că nici nu a vrut să audă de versiunea oficială: că rușii ar fi trecut granița dintr-o eroare... O eroare care să țină 60 de kilometri? a spus. Nu se poate totuși aduce unui general rus insulta că nu ar ști să citească o hartă! *Il n'était pas difficile de comprendre à quoi il pensait* – o tentativă conștientă, să se vadă, adică, până unde, cât de mult se poate îndrăzni în România...

Dar de când ea, care, înfășurată într-o pelerină tenebroasă, lăcrăma pe un romanț, sau pleca spre livadă încărcată de pânze, șevalet, șasiuri, cu pitoreasca ei pălărie alunecând neglijent pe spate, a ajuns să se priceapă în politică atât de bine? Auzi-o vorbind, cu obișnuita ei siguranță de sine... O plăcere a vanității îi animă chipul tânăr sau doar o încă dulce, o încă-grațioasă-mică gușă? Fruntea joasă, recele nas acvilin, buzele lungi și subțiri – o fire egoistă, ba chiar meschină? O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, în care s-ar părea că nu știm nimic despre cel ce respiră alături, așa cum nu știm despre necunoscutul nostru trup pe care îl folosim în rutină!

Domnul Ialomițeanu aruncă o întrebare cu glas atât de scăzut, încât Profesorul nu o aude. Aude în schimb răspunsul soției sale:

– Bineînțeles că făcuseră și ei, chiar din primul moment, asemenea presupuneri! Nu ți-am spus că Brătianu venise alertat de la Florica? Iar Regele a trăit o emoție puternică încă de pe vapor! Poate de furie, poate de frică, l-a apucat o emoție violentă și o jumătate de oră a tremurat...

– Ei, poftim! exclamă Profesorul și, pentru prima oară în această după-amiază, glasul îi sună tăios. Ei, poftim! Regele a tremurat o jumătate de oră și toți o știm imediat. Ce oameni, Dumnezeule! Ce oameni și ce țară!

Și, ca semn al indignării, o coboară pe micuța Yvonne de pe genunchi. Apoi întinde mâna după vechea tabacheră cu chibritelniță (gest care și după un an de când a renunțat la fumat tot îi mai revine în clipele de enervare), dar, amintindu-și, se mulțumește să urmărească cu degetul conturul unui lotus brodat pe fețișoara de masă. Din nou nu are nevoie să privească înspre soția sa ca să o știe cum arată: profilul mâhnit, privirea de copil necăjit, care nu știe cum să se apere. O nevinovată dâră albastră

mai plutește o vreme stânjenitoare printre mobilele grele de mahon, în timp ce Profesorul Mironescu tace cu încrâncenare.

– Dar chiar persoane din strictul anturaj ne-au spus... Jorj, nu-ți mai amintești? Doar erai de față... stăruie, cu blândețe, Sophie.

O blândețe rugătoare, care, înaintea oricărui alt gând, declanșează în el o furie oarbă. O blândețe cu care de la o vreme ea găsește mai picant să se drapeze în societate. Bineînțeles că nu-și amintește să fi făcut Jorj Athanasiu o asemenea afirmație: nici nu este genul de informație pe care el s-o difuzeze.

Nu i se potrivește.

Apoi, în astă-seară se împlinesc șase luni de când nu s-au mai văzut cu toții. Cine poate ști mai precis asemenea date, decât el, pe care singurătatea îl apasă atât încât a început să aștepte chiar și vizitele lui Titi Ialomițeanu? De mai mult de un an, lumea care seara, întorcându-se de la promenada de la Șosea, trecea să lase cărțile de vizită, s-a tot rărit, până a dispărut cu totul. Vizitele amicului Jorj au fost în ultimul timp înlocuite de telefoane. Dacă Sophie nu-și mai amintește este (pe lângă lipsa ei de memorie, binecunoscută) și pentru că ea nu a suportat același regim de recluziune. Ea rar să fi pierdut o bătaie cu flori la Șosea și apoi o seară la Flora, împreună cu Miza și Radu, Lisette Athanasiu i-a oferit permanent ocazia să-și ia înghețata obișnuită la Riegler (poate din bavardajul ei să fi cules bârfă politică?), sigisbeul Titi Ialomițeanu a mai luat-o împreună cu Mărguța de câteva ori la teatru, importantă nefiind piesa, ci *baignoire*-le de lângă scenă; și chiar mâine, pare-se, au iarăși bilete la Teatrul Francez.

(Numai că astăzi circula zvonul în oraș că spectacolul următor e compromis, pentru că Teatrul Francez împachetează să plece.).

Concluzia este că n-a fost atât de oropsită pe timpul bolii lui, așa cum obișnuiește să se plângă, și dacă încurcă amintirile este nu numai din profundul ei dispreț pentru ordine, dar și pentru că are amintiri multe. De aceea ajunge să susțină că amicul Jorj a lansat această informație pe care tu, soțul ei, acum o auzi prima oară.

Așadar, a auzit-o pe contul ei.

Unde, n-are nici un rost s-o întrebi: poate că și dacă ar vrea să spună adevărul, n-ar fi în stare să-și amintească. La Societatea de Protecție a Grădinilor, ca și la Crucea Roșie, damele discută, în acest moment, politică la fel de așarnat ca și domnii.

Profesorul își sprijină ceafa de spătarul scaunului și își desprinde de pe nas rama tăioasă a ochelarilor. Poate și pentru ca să ascundă că un clipit repede îi antrenează jumătate de obraz într-o strâmbătură.

Semnul unei nervozităţi stăpânite.

Există asemenea momente când ţi-ar veni să crezi că într-o cameră cu lume multă te plimbi printre curenţi psicho-electrici. De aici n-ar fi un drum prea lung până la mult-trâmbiţatele teorii ale doctorului Charcot şi chiar la seansele spiritiste! Dar mintea raţională şi pozitivismul în care a fost educat îl fac mefient pe Titi Ialomiţeanu faţă de asemenea ipoteze care au intrat în modă. Există de altfel suficiente motive ca să-ţi explici tensiunea dintre soţi: căldura zilei, zvonurile de *intrare,* boala Profesorului, pus faţă cu nesiguranţa lunilor următoare...

Tot căutând cum să arunce iarăşi mingea conversaţiei, domnul Ialomiţeanu merge să se aşeze lângă micuţa cumnată, pe canapea. Nu se ştie de ce ea evită să îl privească în ochi şi a încremenit de atâta timp cu albumul în poală. Tânărul stă o vreme alături, cu mâinile sprijinite stângaci pe genunchi. O derută a rămas îngropată în privirea lui translucid-albastră, aşa cum, sub sutele de metri de apă transparentă, poţi, în zilele senine, să întrezăreşti – mişcătoare umbră – carcasa ruginită a unei corăbii încrustată cu scoici pietrificate şi înlănţuită de alge verzi şi roşii. Şi, deodată, scoate cea mai sinceră dintre exclamaţii:

– O, Doamne-Dumnezeule! Ce-o să se aleagă de această ţară dacă într-o bună zi vom ajunge să dăm politica pe mâna femeilor!

Trezită de vecinătatea companionului său, Margot intră în conversaţie cu îndrăzneală. În glasul subţiratic îi sună acea inflexiune uşor alintată care apare la majoritatea fetelor tinere, când simt că a venit vremea să fie curtate.

Când încep să-şi simtă dintr-o dată puterea şi li se pare că etern vor stăpâni lumea, copilărindu-se.

– Dar Regina Victoria?! Dar Elisabeta?! Şi n-ai spus tu, Étienne, că acesta este veacul ştiinţei şi al progresului, şi că foarte curând vom cunoaşte alt tip de femeie? Mai ţii minte, Étienne, când? Ai venit într-o sâmbătă să mă iei de la şcoală şi în drum ai oprit trăsura să urce o femeie în pantaloni. Ce speriată era, biata de ea, *elle n'était pas trop mal, et assez jeune,* un pic cam sulemenită, şi-atât de speriată! *Elle tremblait de peur!* Mână, birjar, mână mai repede, mai repede, strigai tu, şi ea se ghemuise pe bancheta din faţă, coşul era tras, dar, degeaba, ei tot o vedeau. Şi cum mai ameninţau cu bastoanele! Mână, birjar, mai repede, mai repede, strigai tu, şi ei huiduiau! Au şi lovit cu bastoanele în trăsură, te rog să-ţi astupi urechile, mi-ai spus, şi, la un moment dat, ceva tare s-a izbit de coşul trăsurii, vai, ce-am ţipat! *Soyez tranquille,* mi-ai spus, *il n'y a plus de péril,* şi pe urmă am înţeles, tocmai de-asta începuseră să arunce cu ce găseau, pentru că îşi dădură seama că nu mai au nici o şansă să ne mai ajungă... Este prea devreme să puie croitorii parizieni modele care să umble pe

străzile noastre în pantaloni, ai spus, după ce am lăsat-o la casa ei de mode, dar ai să vezi, n-are să mai treacă mult şi va fi foarte *chic* să umbli aşa îmbrăcată...

– Ce aventură! Acum aud prima oară despre ea...

– Cum prima oară? Doar ţi-am povestit-o pe loc, amândoi... ripostează Profesorul, cu acreală.

Care este părerea mosafirului nu poate şti, pentru că acesta cercetează cu atenţie lampa olandeză. Dar el, ca vechi educator, nu este adeptul severităţii cu orice preţ, iar ca bărbat opinează că tinerelor fete un grăunte de neastâmpăr frivol le stă bine, mergând mână în mână cu naivitatea lor, cu prospeţimea... Sigur, devotamentul Sophiei pentru surioara mai mică nu poate fi pus la îndoială, însă comportarea ei lasă de dorit câteodată prin rigiditate.

Urmează un nou răstimp de tăcere, în care se aude numai sfâşierea aerului, despicat de evantai. Clipind a nedumerire şi uitucealâ, Sophie ripostează, împăciuitoare:

– Da, da, parcă mi-amintesc ceva... Mult-lăudata mea memorie trebuie să-mi fi jucat din nou o festă!

Râde. Un binecunoscut râs perlat care poate foarte bine să nu fie fals, aşa cum soţului ei i se pare.

– Cât priveşte politica, aici eu nu-mi revendic nici o pricepere, repetăm numai ce vorbeşte lumea...

Da, da, acum modul de a vorbi al unei femei simple şi sănătoase, pe care îl afişează în rusticele tablouri vivante sau la ocaziile când îşi îmbracă frumosul costum de Muscel! Şi cu ce supusă îngăduinţă îi răspunde mosafirului, deşi el nu s-a arătat deloc amabil faţă de ea! Chiar dimpotrivă! Dar a vedea aici o deplasată cochetărie înseamnează fantezie bolnăvicioasă? Neurastenie?

– ...aşa că politica am lăsat-o pe seama sufragetelor...

Neurastenia, desigur, face ca numai închipuindu-şi un lucru, să-l şi simtă real; să-l simtă în fiecare fibră a trupului lui, slăbit şi irascibil. Altminteri cum să-şi explice asemenea ieşire în care deodată iar a ţâşnit furia lui mocnită, în ciuda hotărârii temperate de mai înainte?

– Nu m-aş mira deloc, draga mea, să te văd într-o zi şi acolo... Pentru că societăţile tale îţi ocupă prea mult timp de la o vreme, astfel că fatalmente îţi rămâne tot mai puţin pentru îndatoririle femeieşti obişnuite...

Dar nu au trecut, iată, nici cinci minute şi a început să se îndoiască de adevărul vorbelor sale! Cât despre oportunitatea lor, nici măcar nu poate fi vorba! Iar furia care, în ultima jumătate de oră, îl împingea să alerge după ea, s-o lovească oricum ar încerca să se apere, oriunde ar încerca să se ascundă, furia aceasta a dispărut dintr-o dată, fără urmă.

Obişnuită cu excesele lui, ea se îndreaptă tăcută spre jeţ, cu supunerea unui animal domestic. În colţul buzelor tremurătoare, pierzându-se cu discreţie, ca un cerc domol de apă, mâhnirea unei făpturi neştiutoare care tot nu înţelege de ce – pe nedrept – a fost lovită...

La o asemenea privelişte, cum să nu întorci capul, înduioşat ca un călău sentimental?

Profesorul Mironescu urmăreşte cu degetul conturul unui nufăr (sau lotus) brodat, Margot şuşoteşte cu micuţa Yvonne, domnul Ialomiţeanu tuşeşte discret, pregătindu-se să lanseze o nouă întrebare – niciodată atât de binevenită ca în clipa aceasta.

Dar atunci când el te priveşte cu ochi gravi, cu o supunere leală, de soldat credincios, nu ţi se împrăştie orice îndoială?...

– *À propos* de explozia de la Pulberăria Dudeşti... începe domnul Ialomiţeanu.

Iar canaturile uşii se deschid, în sfârşit şi boneta apretată a madamei Ana se iveşte deasupra măsuţei de servit ceaiul.

2

Boneta apretată a madamei Ana se mută de deasupra măsuţei de servit ceaiul, până în mijlocul camerei, apoi lângă mesuţele cu picioare înalte, lângă şemineu. Pe fiecare dintre ele bătrâna aşează un candelabru cu cinci braţe şi, după o mică ezitare (afară este încă lumină), aprinde lumânările de stearină.

În spatele jilţului doamnei Mironescu, lumina pâlpâindă scoate la iveală un postament alb, rotund ca o coloană, şi, aşezat pe el, un bust de zeu antic. Un Poseidon, un Jupiter *tonans?*

Iarăşi paşii moi ai madamei Ana. Clinchetul linguriţelor de argint pe porţelan, încetineala gravă cu care mâinile se întind spre platouri, spre farfurioare, fălcile mişcându-se fără foame, fără grabă, fără lăcomie.

Binecuvântata aromă a ceaiului.

Cu un frou-frou incitant, cu paşi uşori, Sophie este cea care trece acum de la unul la altul. Chipul ei grav şi copilăresc pluteşte acum în penumbra salonului, întinzând cu graţie ceaşca aburindă. Atât de exactă şi de plină de tact, încât desigur nu poate exista un lucru în care să nu aibă ea dreptate.

Încât nu poate exista eroare...

– *Étienne! Je t'en prie...*

Şi chiar înainte de a sfârşi să îl roage, i-a luat, din mâna prea fierbinte, cleştişorul, iritată de neîndemânarea cu care el încearcă să prindă cubuleţul de zahăr. Privirea pe care i-o trimite pe sub genele lungi spune îndeajuns

despre grija ei autoritară şi posesivă. Şi, cu aceeaşi mişcare ce nu admite replică, îi face semn spre felia de tortă, obligatorie.

O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, de care s-ar părea că nu eşti demn, atâta timp cât nu te poţi împiedica să-ţi vezi aproapele! Să-l vezi şi, văzându-l, să cazi în păcat şi să-l judeci!

Dar ce amar este ceaiul în astă-seară! Sau numai gura lui este amară?

– Feriţi, donşoară, c-asta nu-i jucărie, spune madama Ana, dând-o la o parte pe micuţa Yvonne, care încearcă să împingă măsuţa cu roţile. Mâncaţi-vă-ţi mai bine pişcotu...

Cu încă un rest de amărăciune în suflet şi nepierzând din ochi silueta soţiei sale, Profesorul înghite, strâmbându-se copilăreşte, ultima bucăţică de tortă. Iat-o, atât de blândă din fire cum e, îndeplinindu-şi obligaţiile de amfitrioană fără ca să-şi arate în nici un fel mâhnirea. Şi desigur, nici mai târziu nu-i va reproşa în vreun fel; cel mult o migrenă sau unul din acele răuri femeieşti care o vor doborî la pat. Va zăcea ore întregi, cu biata ei frunte învelită într-un tulpan muiat în oţet aromatic, cu o buiotă la picioarele reci, cu obrazul alb şi buzele decolorate. Atunci va regreta cel mai mult c-a lovit-o, şi încă, înconjuraţi de asistenţă! Va rămâne şi el tot singur în cabinetul neprietenos, lucrând fără spor la proiectul de atlas dialectal, neputându-şi împiedica gândurile să se întoarcă mereu tot la ea. O tristă consolare că numai el o face să sufere, că ea pare să nici nu audă vorbele neconvenabile ale celor ce-i sunt indiferenţi. Doar acum o jumătate de oră, de pildă, nici nu şi-a dat seama de lipsa de curtoazie a neatentului mosafir; pentru că altfel (dacă absurdele presupuneri ce-l încearcă, uneori, în privinţa ei şi a junelui Ialomiţeanu ar fi adevărate), cum ar fi fost lovită inima ei, sensibilă şi tandră!

Cât despre june, iată-l ce nepăsător ia din mâna ei, ceaşca aburindă! O mână ce coboară mângâietor pe trup, alunecând mai departe, încă mai departe? Ce presupunere absurdă! Se întreţin doar o secundă, firesc şi nepăsător: feţele lor o arată.

Firesc şi nepăsător – freamătul odihnitor al camerei.

– Da, stimată doamnă, recunosc că explozia mă obsedează, pentru că am fost silit să fiu de faţă la înmormântare... Închipuiţi-vă, sicriu lângă sicriu! Sute şi sute de sicrie! Ceea ce a făcut cea mai penibilă impresie asupra asistenţei şi fiecare, sunt convins, a presimţit acelaşi lucru: că parcă ar fi o repetiţie în mic de ce va urma. Nimeni, sunt convins, din cei de faţă nu s-a îndoit că asistă, ca să spun aşa, la uvertura războiului... Altminteri, o lume teribilă, oficialităţi, discursuri, căldură. Şi, astfel, domnule Profesor, mi-a venit acel gând pe care, fără doar şi poate, îl aveau mulţi români onorabili în acele clipe. Am evitat deci să mă mai gândesc la victime şi m-am gândit numai la cauze, pozitiv. Nu cumva, m-am gândit,

este adevărat ce s-a spus, că aici a umblat o mână criminală? Poate chiar mâna criminală care a făcut și atentatul de la Pirotehnie?

Și domnul Ialomițeanu se înclină la modul său exagerat, în fața madamei Ana, care îi oferă farfurioara cu glasele, dulciul său preferat.

– Cineva care să atenteze la bruma noastră de pregătire militară? surâde Profesorul. De vreme ce stocul de artilerie a sporit nesatisfăcător, comenzile nu ni s-au livrat și așa mai departe, de ce să se mai înverșuneze inamicul? Ca să nu te mai întreb, dragul meu, și la care anume inamic te-ai gândit! Gândul meu, îți mărturisesc, este însă altul: nu cumva, dacă vorbim de mâna criminală și de periculosul inamic, ar fi mai potrivit să ne gândim tot la noi înșine?...

O picătură de maliție prietenească s-a dizolvat în cordialitatea Profesorului. Deși cam pământiu la față, arată iarăși bine dispus. Poate încearcă acum să-și răscumpere grimasa de neplăcere cu care l-a primit pe mosafir? Sau lucrurile neconvenabile ce le-a gândit despre el acum o jumătate de oră, când s-a înverșunat împotriva Sophiei? Când, *à propos* de bietul june, i s-a părut că întrezărește în sufletul său ceva din necazul unei trufașe femei, care s-a lăsat a ceda unui ipochimen și știe că toată viața nu va mai putea să-și ierte că a primit mângâierile acelei făpturi disprețuite?

– Și totuși, îngână nevinovatul mosafir, neștiutor de complicatele analize ale magistrului. Totuși, cercetările ce s-au făcut mi s-au părut insuficiente... Parcă nici poliția nu ținea să descopere adevărul... Chiar așa, explozii una după alta, nu este cam prea mult pentru o simplă coincidență?

– Poate că cei ce l-au omorât pe regele Carol să fi pus și exploziile la cale? îl întreabă Margot. Mi-amintesc foarte bine seara aceea! Dumneata erai în vizită, și Sophie se simțea rău. Sophie a aflat la telefon de moartea regelui și, după ce dumneata ai plecat, a venit nenea Alecu s-o aducă cu cupeul automobil pe nașa Fănica. Și când a auzit trista veste cu regele, nașa Fănica a plesnit palmele și a spus: asta nu-i moarte curată! Asta e moarte cu bănuială! Și nașul Alecu a spus că el pusese pariu că până la urmă au să-l otrăvească...

– Prostii... *Tu prêtes comme d'habitude l'oreille à toutes les bêtises... Pauvre Alecu, il est bien gentil, il fait de son mieux, mais...* spune doamna Mironescu, așezându-se și ea, de cealaltă parte a domnului Ialomițeanu, pe canapea.

– Aidi, donșoară, lăsați-vă-ți de joaca asta! Și nu mai începeți toate pișcoturile, că o donșoară trebuie să mănânce frumos în lume, și cine le mai ia pe urmă dacă le vede așa, mușcate? Aidi, donșoară, aidi, fiți dențeles! Nu vă uitați așa la mine, ca lupu, că și pe mama dumneavoastră tot eu am crescut-o...

Şoapta groasă a madamei Ana face asistenţa să se amuze. Numai tânăra mamă îşi exprima îngrijorarea că, în aceste vremuri grele, când străinii se pregătesc să plece, va fi dificil a mai găsi pe cineva convenabil ca să se ocupe...

– Că va fi imposibil să mai găseşti *Fräulein* şi *mademoiselle,* nu este nimic, stimată doamnă! Dar vor dispărea şi servitorii! Iar aprovizionarea va deveni o mare problemă, aşa cum a şi ajuns pentru sărăcime, care nu numai că stă la cozi, dar nu găseşte carne decât de două ori pe săptămână. Încolo, zilele de post pe care le-a fixat statul... Aşa că nu mai e mult şi va fi şi la noi ca în Germania, unde oamenii de condiţie stau la coadă... Da, da, stimată şi distinsă doamnă, ne aşteaptă zile încă şi mai grele.

Glasul tânărului profet este vesel şi o lucire de satisfacţie i s-a aprins în ochi. Totuşi, o tăcere îngrijorată s-a ţesut în penumbra salonului, la această oră neliniştitoare a zilei *entre chien et loup.* Cel mai tare s-a întunecat la faţă Profesorul Mironescu, care îşi tamponează îngrijorat fruntea pleşuvă: fierbinţeala pleoapelor îi lasă impresia că febra i-a urcat deodată, periculos de mult. Va merge să se repauzeze în dormitor şi să-şi schimbe, pentru sindrofie, ţinuta.

– Aţi văzut-o cumva la înmormântare şi pe acea tânără văduvă a colonelului Albu despre care s-a vorbit atât?

Cu un suspin de neputinţă, doamna Mironescu întinde madamei Ana ceaşca de ceai neterminată.

– Cineva, stimată doamnă, mi-a arătat-o într-adevăr... Dar în asemenea circumstanţe nu cutezi a privi o doamnă şi, de altminteri, ar fi fost dificil chiar dacă aş fi cutezat, *parce qu-elle portait grand deuil.* Voalul îl avea atât de des, încât nu puteai decât presupune, astfel că cei ce i-au lăudat frumuseţea nu cred că au văzut mai bine ca mine... Bineînţeles, arăta afectată de pierdere, şi aşa ceva impresiona asistenţa, numai că pot spune, fără să exagerez, că oriunde întorceai capul, te impresiona la fel de mult... Atâtea familii lovite, fiecare lângă alt sicriu! Şi acele sicrie, închipuiţi-vă, stimată doamnă Mironescu, închipuiţi-vă, închise şi sigilate! Pentru că ce se afla în ele? Dacă îmi este permis să spun, câte o ciozvârtă de om, un umăr, un picior, şi aşa mai departe... Nu, fiţi pe pace, nu am să cad în amănunte grosiere, dar nu puteai să stai altfel decât cu batista la nas. Da, revin iarăşi la ce mă acuzaţi c-aş exagera stimată şi distinsă doamnă. Cineva bine informat îmi spunea că începând din astă-seară trenurile de pasageri nu vor mai circula spre Sinaia, cât despre medici, despre cei din provincie am auzit că ar fi fost obligaţi să facă exerciţii de serviciu sanitar...

– Sper să fie cum ai auzit, dragul meu... Deie Domnul să fie aşa, mă refer la exerciţiile sanitare... Sper să fi învăţat ceva din războiul celălalt când murdăria şi dezorganizarea au făcut atâtea victime şi nu ne-a folosit

la nimic că nu s-a tras nici un foc de pușcă... Cu ochii mei am văzut cum se bucurau bieții noștri soldați primind uniformele bulgărești, neștiind că se pregătesc să îmbrace adevărate cămăși ale lui Nessus... L-am auzit doar pe un medicinist tinerel, abia întors de la Heidelberg, perorând despre necesitatea de a se trece echipamentul capturat prin etuvă, perorația lui a declanșat numai ironii: de unde etuvă? Nu erau lipsite de temei ironiile, dar aveau obișnuita lipsă de respect ce o pun oamenii la noi atunci când combat o opinie diferită. Iar tinerețea medicinistului nu-i permitea nici ea să cedeze, astfel că, plictisiți, chiar și cei ce i-ar mai fi dat dreptate, s-au strâmbat, hai, domnule, lasă-ne! Iartă-ne! Deschide ochii, trezește-te și vezi că nu mai ești la Heidelberg, i-au aruncat acestei biete Casandre, ce avea, într-adevăr, să fie una din primele victime ale holerei. Și a iluziilor tinerești...

Încleștându-și palmele fierbinți pe brațele scaunului, Profesorul Mironescu clatină din cap cu un surâs istovit, nu are încă în urechi și glasul lui lehămitisit, printre celelalte ce răsunaseră în popotă? Dar pe el ce întârziate iluzii tinerești îl aduseseră, voluntar la patruzeci de ani? Nu era suficient chin să suporte cizmele ce-l rodeau, marșurile istovitoare sub arșiță și apa coclită, praful ce scârțâia tot timpul în dinți când mânca, duhoarea privatei peste care se așezase popota și în plus prezența continuă a celorlalți? Purtat de amintiri, scoase din buzunar nelipsitele *Fructines Vichy, bonbons laxatifs purgatifs dépuratifs, inoffensives antiseptiques de l'intestin, A. Pointet, Pharmacien de 1-ère classe,* deschise cutia și bâjbâi cu degetele tremurătoare printre pastiluțe, până prinse una.

– Aidi, donșoară, lăsați în pace măsuța, c-asta nu-i jucărie... Lăsați, donșoară, măsuța, și mai bine să vedem dacă n-a terminat mamzela valizele...

Madama Ana prinde degetelele fetiței și reușește să o ducă spre ușă, câtiva pași; dar tocmai când se întinde, greoaie, să pună mâna pe clanță, Yvonne, nesigură pe piciorușele ei strâmbe, dar cu o viclenie agilă, dispare deodată pe după mobile, spre marele amuzament al domnului Ialomițeanu.

– Yvonne! *Je t'en prie!* Știi unde trebuia să fii la ora aceasta! Lumea străină o tulbură și o obosește și, cu cât e mai obosită, cu atât e mai dificilă...

S-a creat, *volens-nolens,* un mic intermezzo: doamna Mironescu îi cere Yvonnei să meargă mai repede la culare, domnul Mironescu o complimentează pe madama Ana pentru tortă, domnișoara Margot se consultă în șoaptă cu domnul Ialomițeanu, iar acesta, râzând ștrengărește, o îndeamnă să-și spună nedumeririle cu glas tare.

– Poate de aceea el nu a vrut atunci să fie război? Regele Carol! Poate știa că țara nu este pregătită și de aceea nu a vrut să semneze mobilizarea?...

Cum, acestea chiar dumneata, domnule Ialomiţeanu, mi le-ai povestit! Că ei îi strigau din stradă să facă mobilizarea şi el nu vroia şi nu vroia... Şi pe urmă a lăsat să iasă cum vrea poporul: i-a chemat pe toţi şi a semnat! Plângea, şi semna! Şi la sfârşit a spus: *Armes Land!* Dar s-a supus, ca să iasă cum vrea poporul...

– Poporul, da! Poporul, strada, care ştie atât de bine ce vrea! Dar *à propos,* vă mai amintiţi cât costa un agent data trecută? Douăzeci de lei... Un agent provocator al războiului, sau cum ar fi de fapt corect să-l denumesc? râde domnul Ialomiţeanu.

– Cum poţi să spui aşa ceva, când cu ochii dumitale ai văzut că străzile erau pline?!...

O indignare mai mare decât merită incidentul face să tremure vocea doamnei Mironescu. Cum domnul Ialomiţeanu se mulţumeşte să râdă, amfitrioana se ridică, agasată, ciuguleşte un fursec de pe măsuţa de servit ceaiul, apoi merge să se aşeze în jilt, în colţul opus al salonului.

– Poate că de data aceasta să fi învăţat şi noi câte ceva! Am auzit că s-au făcut trăsuri de ambulanţe şi de farmacie, că s-au adus în fine sterilizatoare şi etuve... Ba chiar că am avea şi trenuri sanitare, cu băi, cu tot dichisul. Să vedem, să vedem... Pentru că higiena populară este pentru noi călcâiul lui Ahile... revine, cu încăpăţânată blândeţe, Profesorul. Pentru că nici una dintre toate măsurile pozitive care s-ar putea lua pentru însănătoşirea ţării, nici una, dragii mei, nu stă, din păcate, în puterea noastră! Noi, bine intenţionaţii, generoşii, idealiştii, nu avem şi nu vom avea niciodată decât vorbele la dispoziţie! Astfel că ţi se întâmplă atât de adesea să te trezeşti neputincios şi singur, singurătatea ştiindu-se bine că aduce după sine dorinţa egoistă de a te cruţa, şi frica...

Momentele tot mai dese când, parcă trezit deodată din somn, se întreba ce căutase el însuşi să-şi istovească plămânii şubrezi în marşuri sub arşiţă, printre muşte, praf şi microbi fără număr, printre ambulanţe ticsite şi tărgi acoperite cu cearşafuri albe... Cui i-ar fi folosit dacă şi-ar fi dat sufletul într-un asemenea mod penibil, nemaiavând nici puterea să se vaite, nemaiavând nici ce dejecţii însângerate să scoată din trupul deshidratat, uscat ca o iască? Providenţială, desigur, întâlnirea cu amicul Jorj Athanasiu, călărind alături de Ionel Brătianu. *Cum, dragă, dumneata aici? Fii serios, domnule, nu vezi în ce te-ai băgat?! Du-te înapoi la înregistrările pe gramofon şi la atlasele dialectale!*

– Providenţială pot spune că a fost întâlnirea cu amicul Jorj Athanasiu, călărind alături de un voluntar mult mai importat: Ionel Brătianu! Providenţială şi misiunea specială care, după o călătorie istovitoare cu maşina, sute de kilometri, din Bulgaria în România, m-a făcut să mă trezesc deodată într-un Bucureşti obişnuit: vară, cald, proiecte de vilegiatură...

Dintr-o dată însă m-am simţit dezamparat. Sophie îmi reproşează încă şi acum pentru cât de posomorât am stat o seară în grădină, la Fântâna Blanduziei... Iarăşi mă iritase sănătoasa poftă naţională de râs care ne întovărăşeşte dezastrele... Unii susţin că astfel am rezistat, eu mă întreb însă dacă nu cumva din ea vine pieirea noastră... Mă întreb deseori şi dacă cei ce au atât de mult simţul umorului nu sunt cumva o minoritate...

– Şi...? întreabă domnul Ialomiţeanu, cu o intonaţie puţin ironică.

– Şi, fără îndoială că ne-ar trebui mijloace mai precise de observare... E de văzut dacă satul, provincia, capitala reacţionează la fel... A teoretiza în gol, cum atât de des o facem, ştii că îmi repugnă...

Dând acest răspuns onest, Profesorul îşi pune ordine, cu o mână uşor tremurătoare, în hârtiile din pomieră. Iar mosafirul său începe, după vechiul obicei, să se plimbe cu paşi mari prin salon. Probabil aştepta (îşi spune profesorul Mironescu) să-mi dau încă şi mai mult pe faţă felul exagerat de sever de a judeca oamenii... Ţara...

Dar cum de ajungem să ştim modul în care suntem gândiţi de ceilalţi, chiar de cei ce ne-au menajat susceptibilităţile, aprobându-ne fiecare vorbă? Prin intuiţie, spun teoriile cele mai moderne, teorii ce completează şi contrazic pozitivismul atotputernic. (Profesorul Mironescu regretă tot mai tare că n-a comandat la vreme cărţile acestui foarte *en vogue* Bergson...) Intuiţia, deci, îi spune exact nuanţa particulară a condescendenţei cu care îl priveşte fostul său student: o senzaţie vie, ca o pâlpâire de lumină... Cum este însă o senzaţie derenjantă, el evită să dea frâu liber gândurilor în această direcţie. Altfel ne-am mai putea apăra de o asemenea benignă formă de indiscreţie, pe care şi noi o comitem, faţă de ceilalţi?

– Fereşte! Vai de mine, donşoară! Fereşte!

Foşnet de fuste, ţipete, tropăituri, zgomot de ceşti lăsate în grabă pe farfurioare. Şi totuşi el, cel fără de reflexe, el, distratul ochelarist, a ajuns, dintr-un salt, primul. El îi desprinde mânuţele umede ale Yvonnei– cum de pot fi atât de mici? – de pe marginea măsuţei cu rotile, primind cu un zâmbet fericit înţepătura unghiuţelor mici, usturătoare ca briciul. El îi mângâie perişorul moale şi firav, care îi lasă din loc în loc la vedere ţeasta trandafiriu-blonzie. El îi îndepărtează de la ochi pumnişorii pe care ea şi-i întoarce iarăşi, cu o nebănuită putere.

– Nu, nu i s-a întâmplat nimic, le explică Profesorul răbdător, savurându-şi cu modestie triumful. Nu i s-a întâmplat nimic, s-a speriat doar de ţipete...

Şi chiar acesta este adevărul. De ţipetele lor s-a speriat şi de ei toţi, ce s-au repezit deodată. Cât despre pericol, era chiar inexistent, de vreme ce se isprăvise de servit ceaiul. Chiar acesta este adevărul, dar postura de salvator o aştepta de multă vreme. Aşa că îşi ridică preţiosul trofeu,

trupuşorul care miroase ameţitor a fraged şi a lapte şi îi potriveşte minuscula bluziţă de marinar...

O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, ce-ţi dau puterea să o iei mereu de la capăt, dimineaţă de dimineaţă, şi-ţi dau puterea să suporţi mereu, seară de seară...

– Nu ştiu dacă o să mă credeţi, dar aş fi preferat să nu mi se dovedească atât de repede dreptatea... *Mais c'est une véritable folie de la faire confier à Nela... Cette fille trouve tout le temps des moyens pour se dérober... Et toi aussi, chéri, tu laisses aller les choses...*

Reproşul Sophiei sună blând, dar privirea i s-a oprit stăruitoare asupra lui. Iarăşi aceeaşi senzaţie că a devenit străveziu, aceeaşi strâmtoare pe care i-o dă minciuna. Pentru că, la urma urmei, tot minciună este şi să-i ascundă ei clipele rele, în vreme ce ea bănuieşte că ceva nu este cum trebuie şi, totuşi, nu înţelege ce poate fi. Desigur, exasperându-se, încercând apoi să se convingă că boala lui este jumătate ipohondrie, jumătate neurastenie, de vreme ce nu se caută la doctor şi nu ia nici o măsură...

Scuturându-se cu neplăcere, Profesorul Mironescu îşi aşază mai bine copilul pe genunchi. Maxima puseului de febră pare să fi trecut, pentru că se simte mai întremat. Şi, pe măsură ce se simte mai întremat, devine iarăşi locvace. Îl împinge acelaşi sentiment neplăcut, dar vocea îi rezonează, plină, ochii îi lucesc şi verdele irisului s-a împrospătat de febra după-amiezii:

– Pentru că la noi, dragii mei, oamenii arată dintru început obosiţi, dintru început resemnaţi, de parcă au mai trăit încă atâtea alte vieţi grele şi dezamăgitoare, aşa că au renunţat de mult să se mai împotrivească răului atotputernic. Iar dezordinea, provizoratul, primitivismul se înmulţesc spontan... Ca microbii în praf... Există parcă în aer un ferment al dezordinei...

– O enzimă, râde mosafirul.

– O enzimă, dacă vrei, concede Profesorul. Un microb atotputernic al corupţiei, al haosului, al lucrului făcut de mântuială... Relele de care se plângea şi tatăl meu şi de care nici noi nu încetăm a ne plânge... Iar toate la un loc plămădesc această formidabilă inerţie în care energiile se încleiază, se pervertesc, se îneacă... Pentru că tinerii noştri, copiii noştri, i-aţi văzut ce dotaţi sunt? Cât de minunaţi sunt copiii noştri, cât de dezamăgitori ne sunt adulţii...

Şi Profesorul Mironescu îşi strânge grijuliu braţele în jurul micuţei Yvonne, care, nedându-şi seama cât este de protejată în braţele lui Papa, scânceşte ca un căţel nervos, dând semne că ar vrea să plece.

– Dar chiar așa, dragul meu, cum îți explici că tot de aceleași răuri ne plângem, de atâta vreme, unii la alții? Pentru că de am fi chiar atât de mulți nemulțumiți, și chiar atât de mulți onești, cum s-ar mai înmulți răul? Parcă însă, din generație în generație...

Madama Ana iese împingând înainte măsuța cu rotile.

Profesorul se întrerupe și o coboară pe Yvonne de pe genunchi, simțind deodată ochii mosafirului fixați stăruitor asupra lui. Este posibil ca acesta să aibă o rezervă asupra lucrurilor pe care le aude! Se cuvine deci să-l invităm, cu un gest larg, pe june să-și dezvăluie posibilitățile originale ale minții! Ceea ce Profesorul Mironescu și face în această clipă. Cum își explică el (îl întreabă), ca reprezentant al unei generații mai tinere, mai exigente față de viață, mai cultivate, permanența acestor păcate naționale? Cum se face că transmitem, o dată cu răul, și debila noastră indignare gata însă, mai târziu, să se acomodeze pe loc când va fi vorba de sine? Gata să acuze, să foarfece, să cleveteascâ, atunci când va fi vorba de altul?

Tânărul roșește, urechile îi devin zmeurii. El, ca reprezentant al unei generații mai tinere (răspunde), dar în nici un caz, mai cultivate! Mai pretențioase, da! Și nici mai cu viitor, pentru că, dacă ne-am lua după ce este în jurul nostru, am putea s-o numim, „generație de sacrificiu"... Inutil această generație este mai pretențioasă, de vreme ce zarurile sunt aruncate și avem de-a face, ca să spunem așa, cu prima „generație de sacrificiu" după un timp nu prea lung de bunăstare și pace... De altfel, el, ca reprezentant al acestei mai tinere generații, este primul care îi recunoaște superficialitatea. Se va vedea ce oameni gata de compromis și lacomi de câștig sunt cei ce vin din urmă!

Mosafirul se află acum în acel colț îndepărtat al salonului unde se privesc, față în față, șemineul de porțelan și ușa dinspre terasă. Cine poate decela, din cealaltă parte a camerei, via emoție care s-a declanșat de câteva clipe în sufletul lui? Pentru că, plimbându-se nonșalant prin salon, zărise ușa dinspre terasa cu clematite. Deschisă.

Da, uluitor fapt, într-adevăr! Ușa dinspre terasă, pe care obișnuiții casei o știu dintotdeauna a fi închisă, iat-o îndepărtată de o palmă! Iar dacă este deschisă acum, tot așa deschisă a fost și acum o oră! Și acum două! Așadar, cineva putea ieși pe terasă ca să privească în stradă, în curte, chiar în grădină!

Emoția îl face să-și audă bătăile sângelui, dar, în pofida lor, tânărul încă mai răspunde cu bunăvoință la absurda întrebare, care nici nu poate avea răspuns. El, din păcate nu s-a gândit până acum la această temă de meditație și de discuție, numai că pe viitor – dacă vom mai avea viitor în schimb – va gândi explicațiunile cuvenite. Ar avea însă de pus o întrebare... *À propos* de Stere...

Profesorul își strânge contrariat pleoapele peste ochii fierbinți: așadar s-a înșelat când, surprinzând asupra sa privirea neliniștită a junelui, a presupus că acesta intenționa să dialogheze! Un *malentendu?* Nemulțumirea continuă să persiste în sufletul magistrului. Iată deci (își spune singur), iată deci cum arată unul – și nu cel mai rău! – dintre cei în mâinile cărora va trebui să lăsăm lumea... Sau, iată ce înseamnă tinerețea după care zilnic jinduim, măsurându-ne cu răceală științifică propriul trup: dinții ce se tocesc, părul ce se rărește, pielea care lent se usucă... Pentru că, fie! doar vârstei crude încă îi va atribui Profesorul mediocritatea acestui tânăr care îi oferă companie. O companie care, deși așteptată, într-un mod paradoxal și jenant, îl umple de crispare. Acesta fiind adevăratul motiv (să nu se mai mintă singur!) pentru care tot întârzie în salon, la o inutilă șuetă, ce îi lasă un asemenea gust în toată ființa lui – de pustiu și de cocleală...

– Sunteți prea tineri, surâde Profesorul, răspunzând întrebării puse *à propos* de Stere. Sunteți cu toții mult prea tineri ca să vă puteți reaminti cum a fost întâmpinat articolul lui Maiorescu în *Deutsche Revue*, argumentând pentru prima oară nevoia apropierii de Germania. Aceasta fiind o altă sfâșiere a partidului conservator, nu mai mică decât cea pe care o avem astăzi sub ochi, și cam pentru aceleași motive: pentru că bătrânii boieri conservatori erau rusofili, iar tineretul studiase în Germania... Și mi-amintesc că nici bătrânul Brătianu nu a fost aclamat când a mers să-l întâlnească pe Bismarck, deși presiunea Rusiei se simțea în acest moment destul de bine... Opinia publică era și atunci refractară la asemenea apropiere, reținerile fiind la Austria, cum se și cuvine să fie, gândindu-ne la frații din Ardeal... Altminteri ar mai fi ținut răposatul rege secret, vreme de treizeci de ani, tratatul? Astfel că eu cred, dragul meu, că ar trebui să îl înțelegi și altfel pe Stere...

Iată ușa pe care o credeai bătută în cuie îndepărtată de o palmă, astfel încât boarea fierbinte de-afară învolburează perdeaua străvezie, *crème*, fluturând deasupra parchetului, lucios ca o oglindă! Și oricât ai gândi, nu găsești nici o explicație liniștitoare. De două ore de când suntem toți aici, nimeni nu a cerut să se deschidă ușa; ba chiar nimeni nu s-a apropiat de ea. Așadar nu se putea decât: 1. S-o deschidă servitorii, de dimineață, când s-a deretical și s-o fi lăsat așa; 2. S-o deschidă în această după-amiază cineva care se afla în salon. Dar acest cineva nu poate fi decât Profesorul, pe care aici l-ai și găsit atunci când te-a condus Maria!...

Iar dacă el a deschis ușa, este posibil și să fi ieșit pe terasă și să te fi văzut, antrenat de Sophie în nefericita plimbare... Sau să te vadă încă de

când ai sunat la sonerie, prima oară. Dar nu îndrăznești să-și mai urmărești gândurile în această direcție...

3

Neliniștea fiind starea ta permanentă de spirit, ai învățat totuși să-ți păstrezi ochiul treaz. Așa că, privind împrejur, observi că s-ar cuveni să plasezi cât mai repede o replică, pentru că taci cam de mult. Și, cu toate că glasul emoționat te deservește, intervii în conversație:

– ...Nu țin deloc să insist, dar parcă, acum doi ani, la Constanța... Cred că nu mă înșel amintindu-mi că *à propos* de Stere au fost anume voci care s-au mirat că a acceptat a fi de față la întrevederea cu țarul. Ca fostă victimă a Siberiei, oare credeți că se cădea a-l vedea pe țar?

– Ei, dragul meu! *À propos* de Siberia și de țar, nu-mi pare drept să-mi dau cu părerea eu, care, mulțumesc lui Dumnezeu, nu am fost închis nici o oră... Cum aș putea atunci judeca asemenea lucruri? Poate tocmai ca fostă victimă a Siberiei s-ar fi cuvenit să fie de față? Nu știu! Vorba dumitale! Nu m-am gândit la acest subiect până acum! În schimb, ne gândim cu toții la acea lume străină de după război, dominată de o Rusie ajunsă stăpână la gurile Dunării. Atotputernică! Ne gândim că în Basarabia sufletul românesc se pierde mult mai repede decât în Ardeal...

Acesta este chiar glasul lui! Profesorul și-l aude vibrând de o emoție care îl rușinează. Și jena că își profanează gândurile, făcând demagogie de salon! Și irepresibila dorință de a vorbi înainte, antrenat de acel sentiment necercetat și neplăcut! Ca un pui de vulpe ascuns în sân, dincolo de cămașa cu guler tare...

O tuse neașteptată îneacă glasul Profesorului, și el se luptă cu ea o vreme, vorbind sugrumat și cu batista la gură. Apoi ghemuiește batista cu un gest vinovat, și continuă:

– Toți suntem de acord că aici este mai multă neseriozitate, mai multă nepăsare, mai multă nestatornicie... Și mai puțină grijă pentru ceea ce în politică este atât de important: păstrarea aparențelor. Pentru că cine nu știe că politica se face cu abilitate practică și compromisuri? Dar a scoate în fața publicului secretele culiselor și a mai avea în același timp pretenția de a fi crezut atunci când fluturi drapelele idealelor!?! Poate că vârsta face să nu mă mai anflamez din orice și îmi dă acest sentiment de oboseală? Trebuie să fi auzit de scandalul ce-a fost la club, când oamenii cei mai onorabili, unii ajunși la o vârstă venerabilă, s-au trezit antamați într-o

încăierare ruşinoasă şi au ieşit de acolo cu pălării turtite, cucuie, gulere strâmbe şi bastoane schimbate...

Vorbeşte, răsturnat comod în scaun. Pete mari de roşeaţă nesănătoasă i-au invadat fruntea pleşuvă, pometţii, maxilarele.

Febra.

Vorbind, nu pierde nici o clipă din vedere chipul mosafirului: o atenţie încordată, ce vrea, şi nu vrea să vadă. Va trebui să mai întârzie, de parcă ar aştepta să se întâmple ceva; cu toate că nu poate să se întâmple nimic şi nu are nimic mai precis de văzut în relaţia dintre june şi Sophie. Şi pe măsură ce îl deranjează tot mai mult sentimentul neplăcut (amestecat cu o tandreţe tulbure, faţă de cei doi), vocea şi-o aude tot mai prevenitoare.

Atât de mângâioasă încât numai el şi-ar putea detecta cele câteva note false.

Note false am spus? O eroare! Mai degrabă cele două suflete pe care le poartă în piept, aşa cum îndreptăţit a spus poetul...

– Faimoasa scrisoare a regelui Carol ce se plângea la străini de noi conţinea măcar câteva pasaje interesante... Cum să negi că o constituţie prea democratică a fost dăruită prea devreme unui popor ce nu apucase să ştie ce însemnează libertatea, ce înseamnă democraţia şi care abuza de ele? Cel ce va umbla peste ani prin gazete, prin memoriile noastre, riscă a fi asurzit de un îngrozitor vacarm: zeflemele şi acuze neîncetate! *Pas un seul qui s'abstienne d'égratiner l'autre de ses railleries! Des scènes très cocasses et parfaites de ridicule!* Un furnicar de siluete groteşti, ce nu par, ca păpuşile de bâlci, a fi mişcate decât de sforile ambiţiei şi lăcomiei! Singuri ne descriem astfel, angajaţi tot timpul în adversităţi pătimaşe, vociferând încontinuu la *Dacia,* la *Eforie,* la *Orfeu* sau la *Liedertafel,* interpelând cu insolenţă în Cameră şi boicotând proiecte bune de legi, numai pentru că le-a propus adversarul, ţinând admirabile discursuri fără să avem deloc dreptate! Ce avocaţi am făcut, în numai câteva decenii, ce vie viaţă parlamentară! Una dintre primele din Europa! Pornind din orişice revoluţii pe care primarul le împrăştie cu câţiva jandarmi călări şi cu praful ridicat de târnurile măturătorilor, mergând cu orice motiv mărunt la Palat ca să strigăm acolo *Jos Carol I, ruşinea tronului României! Jos guvernul, bandă de asasini!* Lăsând studenţii să-şi cheltuie entuziasmul tineresc, ridicând baricade, ţinând discursuri incendiare, căţăraţi pe statuia lui Mihai Viteazul... Cum să nu piardă din vedere acel urmaş că tot ceea ce încă are să-l înconjoare – case, legi, bulevarde, expresii, societăţi de asigurări şi credite, convenţii, bănci, poduri, gări, care alegorice la marile defilări, şcoli şi aşa mai departe, vor fi fost făcute în spatele acestei zarve, de inima şi, mai ales, de mâna noastră, ce construieşte burghez şi trainic...

Da, sentimentul neplăcut dinlăuntrul său îi dă logoreea! Numai că zâmbetul îi rămâne atâta timp pe obraz, până începe să-l strângă.

Şi deodată, cearcănele adâncite, violet maronii, şi împrejur părul rar, pătat de cărunteţe.

– Aceasta pentru că nimeni aici nu este dispus a recunoaşte celuilalt sentimentul generos, fapta dezinteresată, truda pentru interesul public... Sau poate chiar ele nici nu există, şi doar biata mea iluzie vrea, cu tot dinadinsul, să înfrumuseţeze lumea? Dar câte inimi generoase, câte minţi fără pereche va găsi posteritatea să păstreze dintre noi! Dumneata poţi desigur să îmi răspunzi că nimeni nu este profet în ţara lui şi că prezentul totdeauna nedreptăţeşte, sau că aşa este dintotdeauna lumea şi că nimeni nu va reuşi să o schimbe... Iar atunci eu am să-ţi spun că în fiece om există ceva ridicol şi ceva dezgustător, astfel că oricare dintre noi se află neapărat la discreţia celui ce îl priveşte. Eşti doar atât şi doar ceea ce privirea ce se opreşte asupra ta va reţine. De ce însă ne uităm la fraţii noştri cu o asemenea ironie? De la o asemenea zdrobitoare înălţime? De ce atât de puţină generozitate? Atât de puţină solidaritate şi eleganţă?

Afară, prin ferestrele limpezi, catifeaua albastră a clematitelor pe cerul luminos, *rose-pale,* auriu. Dedesubt, hăţişul stufos al glicinei, şerpuind printre nodurile bătrânului tei. Jur împrejur, solzii lucioşi ai iederei care înveşmântează fastuos pereţii, lăsând numai deasupra burlanului cu cap de leu să sticlească, impudică, goliciunea albă a zidului. Jos de tot, în întuneric, lespezile de piatră înfundate în pământul gras, acoperite de muşchiul verde-negru. Aici, penumbra dulce a salonului, împăienjenindu-se de amurg, mobila de mahon care nu mai luceşte a nou, conversaţia Profesorului Mironescu, încălcând cu bună-ştiinţă codul monden care i-ar cere să rămână spumoasă, agreabilă şi superficială. Iar dincolo de cămaşa cu guler tare, gheara puiului de vulpe care i se zbate sălbăticit la piept, care îşi înfige tot mai adânc în carnea lui ghearele însângerate. Nu, însă, pe el nici un tremur al glasului n-are să-l trădeze! Va vorbi, înfăşurându-se tot mai tare singur în dantelăria pe care celuilalt i-o împleteşte, încercând să se apropie.

Atât de aproape s-ajungă, încât să-i poată pipăi celuilalt mişcările sufletului.

– Pentru că acesta-i modul nesolidar, uneori lipsit şi de politeţuri, cu care se tratează între ei oamenii noştri de bine! În fiecare zi aflăm altă dezvăluire scandaloasă! Altă maşinaţie a unor persoane, considerate până acum în afara oricăror bănuieli! Altă afacere oneroasă în care sunt amestecaţi oameni pentru a căror onestitate am fi garantat! În permanenţă se spun secrete pe care într-o oră le va şti oraşul, şi se vorbeşte interminabil despre venalitate, bani publici deturnaţi, corupţie, iarăşi venalitate şi

trădare! Ore întregi de cozerii şi taclale din care cine mai poate rămâne neatins, dacă nu de insultă şi calomnie, măcar de o insinuaţie subţire? Pentru că de la duşmani trecem la amicii neaflaţi de faţă, răul nefiind bineînţeles numai în tabăra celorlalţi. Numai ăn tabţra lor. La fiecare dintre ai noştri am observat contraziceri între spusă şi faptă, josnice laşităţi, mici ticăloşii, alianţe ruşinoase, ambiţii inavuabile! Despre fiecare dintre ai noştri am putea vorbi destul, şi chiar vorbim, pentru că îi cunoaştem mai de aproape...

De ce însă, şi la această vârstă la care iluziile ar fi trebuit să-i dispară, pe el încă îl mai chinuiesc zvonurile rele ale oraşului? De ce neputinţa sa structurală de a imagina răul îl hărţuieşte în aceeaşi măsură ca şi firea, credulă şi influenţabilă? *Calomniez, calomniez,* îi sfidează el de fiecare dată pe bârfitori, altfel ştiind prea bine cât de repede se convinge de ce aude: un zâmbet tremurând sfidător, de puşti slăbănog, care se teme să nu fie luat în serios, pentru că îşi ştie puterile puţine...

Este atât de prins de propriile fraze, încât chiar binecunoscuta bătaie a pendulei îl face să tresară. Ceilalţi, care de mult urmăreau pe furiş cadranul, au şi ei o mică tresărire. Feţele lor nu se întorc spre el însă decât atunci când ultimul sunet se pierde, desfăcându-se fâşii-fâşii în aer.

– ...Există, desigur, printre noi destui care deplâng această irosire: fineţurile de observaţie, umorul, formulările memorabile pe care le înghite uitarea... Dar nimeni nu îmi pare a se nelinişti îndeajuns că din atâtea vorbe rele *il restera toujours quelque chose*... Noi nu am creat un asemenea proverb, pentru că noi nu calomniem niciodată! Noi n-avem nici o îndoială că ştim în fiece clipă tot adevărul despre ceilalţi... Dar inocenţa cu care practicăm viciul, convinşi că e o virtute?

O mică bâlbâială îi ambruiază gândurile, făcându-l dintr-o dată să simtă pericolul ridicolului la care se expune. Ce lipsă de gust să dai lecţii în propriul tău salon!... Ce lipsă de gust, şi chiar de politeţe!...

Profesorul Mironescu îşi desprinde de pe nas ochelarii aburiţi şi, ştergându-i îndârjit cu batista, continuă, mai şovăielnic:

– De altfel, şi noi, oameni oneşti şi neintroduşi în toate, suntem la fel predispuşi a crede că aceea ce vedem la ceilalţi *ce n'est ni patriotisme, ni l'amour du bien*. Numai intrigă şi maşinaţii! Nu la dumneata mă refer, dragul meu, ci la întreg oraşul... De pildă, aflându-se că Stere este *en froid* cu liberalii, chiar că lucrurile merg de *mal en pis,* nici o clipă nu ne trece prin gând că aici ar putea fi şi altceva decât îndoielnice dedesubturi... Avem o înţelegere cât se poate de sceptică şi de pozitivă de cum se petrec lucrurile pe acest pământ: lumea este *un panier de crabes,* iar tu trebuieşte să dai din coate, să mai închizi un ochi, să mai pleci capul, să te faci frate cu dracul până când treci puntea...

N-a trecut nici o oră de când s-a arătat atât de sever față de Sophie, care repeta lucruri arhicunoscute. Dar pe el cum să i-l explici *qu'il fait un discours que tout cela?* Şi tot ce spune pare anume dirijat ca să-ți servească ție câte o săgeată înveninată! Aceasta este bănuiala junelui Ialomițeanu.

– ...Astfel se iroseşte des-pomenita inteligență pasivă românească, discreditând lucrul fiecăruia, mai înainte ca acela să fi reuşit să-l ducă până la capăt!... Numai că, aşarnându-ne împotriva omeneştilor scăderi ale semenilor, ne discreditãm şi principiile! Aruncând în permanență oamenii în derizoriu, vom sfârşi prin a arunca şi idealele...

Brusc îngrijorat, domnul Mironescu îşi opreşte ochii asupra micuței Yvonne, care, de câteva minute, se învârte fără rost în jurul măsuței cu fotografia, riscând să răstoarne candelabrul cu lumânări aprinse. Dar, înțelegând mustrarea din ochii lui Papa, fetița aleargă să se vâre sub gheridon. De acolo scoate din când în când capul poznaş printre ciucurii mătăsoşi ai fețişoarei de masă, aşteptând ca Papa să îi facă *Bau!* Şi el abia apucă să se încrunte fioros, că ea a şi dispărut în patru labe pe dedesubt, cu o iuțeală de vietate sălbatică, râzând ascuțit până începe să sughiță. Astfel sughițând, a apărut din nou şi stă în genunchi, murdărindu-şi ciorăpeii ajurați şi fustița de marinar.

Numai că Papa din nou a uitat-o.

– Dând imediat crezare oricărui zvon rău, pentru că el nu face decât să confirme modul nostru fără iluzii de a privi lumea, lăsând să se insinueze bănuiala interesului propriu asupra oricărei fapte bune, mai este de mirare că în permanență suntem sceptici şi blazați?

De ce oare, însă, fără nici o legătură cu ceea ce rosteşte, îi apare deodată în minte această amintire veche? O dimineață sticloasă şi cenuşie de februarie, iar el mergând pe jos pe strada Sfântul Ionică, pentru că nu mai are nici o para în buzunar, ca să poată lua chiar cea mai mizerabilă birjă. Zgribulit în paltonul subțire, alunecând tot timpul pe limbile de gheață cu delicații lui pantofi de bal, strânge în mâna înghețată medalionul vechi şi greu, bătut cu diamante mari şi rubine – singurul obiect de preț rămas moştenire de la *pauvre maman.* A jucat însă cărți toată noaptea, a pierdut, de la o vreme a jucat pe datorie, iar acum, *au diable!* Se grăbeşte cu medalionul spre Muntele de Pietate, să rezolve şi pe urmă să uite neplăcuta poveste! Se cunoaşte prea bine pe sine pentru a fi sigur că va fi în stare să îngroape foarte adânc amintirea micului dezmăț şi niciodată să nu-l mai repete. Aşa încât, frisonând în paltonul subțire şi elegant, făcând utopice calcule de bani pentru o multvisată blană de samur (atât de necesară unei ființe ca el, friguroasă), strângându-şi mai departe mâna înghețată pe medalion, dă colțul, în dimineața sticloasă de februarie, spre

strada Sfântul Ionică. Frigul tăios îi lipeşte nările, îi înroşeşte nasul, îi înţeapă ochii înlăcrimaţi. Viu şi tânăr fiind, este cât se poate de firesc să meargă să-şi amaneteze medalionul primit lângă un pat de moarte, ca să răscumpere o noapte de rătăcire a vieţii sale. Şi nici un sens răuvoitor nu alterează în vreun fel înţelesul durerii pe care, atât de adânc, a îngropat-o în sine... Iubirea ce i s-a purtat stă încă deasupra lui şi-l ocroteşte, nemaiavând însă nici cum să-l certe, nici cum să-l laude, nici cum să-l înţeleagă...

– ...Aşa că, din atâta pragmatism şi din atâta ironie, nu-ţi pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naţionale? Sau, dacă totuşi ajung să se nască, nu-i de aşteptat să le pierdem destul de uşor, la cea dintâi încercare grea a istoriei? Abia să se fi limpezit cerul şi, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineaţă compromisă... pierdută...

Deşi junele Ialomiţeanu murmură a aprobare o replică ininteligibilă, Profesorul este convins că, de fapt, în mintea lui se întreabă ce anume dezamăgire politică a trăit de curând magistrul pentru ca să se lanseze într-un asemenea *atac!* Da, *atac,* nici o îndoială că acesta este cuvântul prin care discipolul îi desemnează discursul...

Dar atunci ce rost mai are acest istovitor efort de apropiere, dacă dintru început îl ştie sortit eşecului? Prejudecata actului de vorbire, pe care îl studiază de douăzeci de ani pierzând însă esenţialul, aşa cum pierzi apa adunată în pumni! Cât de puţin din ceea ce există în noi reuşim să transmitem prin vorbe, şi cât de puţin din acest puţin este primit! Totuşi vorbim (iată!) cu încredere mai departe, încredinţaţi că soarele raţiunii ne luminează sufletele... Altfel ce ar deveni viaţa noastră dacă am vedea schimbul de cuvinte – aşa cum şi e! – ca o dificilă transfuzie? Doar în clipele de mare eşec ne încearcă o asemenea bănuaială, pe care la prima ocazie avem din nou să o uităm... Doar după ce vom lăsa să se scurgă inutil toată sinceritatea bietului nostru suflet, iar celălalt nu se va arăta în stare să primească nici un cuvânt, vom întrezări, resemnaţi, ocultele legi la care ne predestinează omeneasca apropiere...

Asemenea gânduri încolţesc în mintea magistrului în clipa când întâlneşte privirea discipolului. Dâra pe care o lasă împrejur ochii acestuia este – inexplicabil – şovăielnică, lipicioasă, de animal încolţit. Din nou, însă, meseria de profesor, care obligă la perseverenţă, îl împiedică pe domnul Mironescu să capituleze, aşa cum este tentat.

– Altminteri, avem destul spirit critic ca să ne ştim şi acest defect! Vorbim cu o resemnare amuzată despre nesolidaritatea noastră. Aşa sunt românii, spunem, şi aşa fac, oriunde ar fi: în ţară sau în emigraţie, se ceartă şi se sfâşie unii pe alţii, fiind mai degrabă dispuşi să se încredinţeze străinilor decât celor de un neam cu ei... Poate explicaţia să fie amintirea

timpului când se pârau unii pe alții la Înalta Poartă sau la puterile din jur? Ei, da, dragă, ei, da!

Asistența întoarce neliniștită capul spre aceeași măsuță care se clatină, cu sfeșnicul aprins. Prompt, însă, domnul Ialomițeanu a și ajuns, din câțiva pași mari, la locul incidentului; mai întâi suflă în lumânare, apoi se apleacă să o descopere pe făptașa ghemuită dedesubt, în întuneric.

– La ora aceasta copiii cuminți se culcă... Vine moș Ene pe la gene, nu? o întreabă calin. Moș Ene pe la gene, repetă, aplecându-se și mai mult, pentru că, pe măsură ce se apropie, ea se tot retrage dedesubt. Moș Ene pe la gene...

– *Attendez-moi un tout petit moment, je viens vous porter secours...*

Cu maiestatea femeilor înalte, doamna Mironescu se îndreaptă spre măsuța cu pricina. O fetiță îmbufnată, care cu greu se abține să nu își înșface păpușa de un picior, să o azvârle în coșulețul ei și să tragă deasupra perdeluțele cadrilate – așa arată Sophie în clipa când reușește să-și ia în sfârșit în brațe păpușa chealã, cu obrăjor palid și nas bătrânicios. O așează pe genunchi și o așteaptă răbdătoare să se potolească până când, într-adevăr, aceasta încetează să mai dea din picioare și din mâini, pe bluzița de marinar alunecându-i, amestecate, lacrimile și saliva.

În acest moment, când liniștea din salon s-a restabilit, Profesorul Mironescu le adresează celorlalți un zâmbet jenat, de scuză:

– ...departe de mine însă gândul de a cârti împotriva luminilor Apusului! Știți bine că nu fac parte dintre cei ce au ridicat baricade numai pentru că o trupă de diletanți au urcat limba franceză pe scena Naționalului! Vă mai amintiți, sper, toată discuția noastră de-atunci, când am taxat drept un fleac manifestația! Dar tocmai pentru că port în mine această recunoscătoare iubire iubire filială – așa cum simte tot românul! – nu se poate uneori să nu mă doară ridicolul ei... De o parte venerare, imitație în tot ce se poate, de cealaltă ignorare binevoitoare. Dezinteres. Să spun chiar mai mult? Să spun dispreț? Ne-ar răni prea tare, însă adevărul...

Divaghează, divaghează, iar ție iarăși îți trece prin minte că atunci când, atât de prost inspirată, Sophie s-a aplecat să te șteargă cu batistuța, el (poate!) te privea ascuns sub bolta de iederă și clematite! Și acum dinadins bate câmpii, așteptând... Ce? Evident, clipa când are să-i vină cel mai la îndemână ca să declanșeze un scandal public ce îți va briza și viitor, și carieră, și intrare în lume! Și atunci când îți trece prin minte un asemenea gând nebunesc, ai fi gata să saluți în mare grabă pe toată lumea și, înșfăcându-ți bastonul și pălăria, să cobori cele câteva trepte, să ajungi dintr-o săritură la poartă, să o iei la goană pe stradă și să nu mai pui piciorul aici, niciodată... Afară, oh! Mai repede, afară...

– Cum mă aflam în automobilul amicului Jorj, în seara când generalul Pau a fost așteptat la gară. O imensă mulțime delirantă, cu flori, cu drapele, cu nelipsita *Marseilleză*, cu ovații și lacrimi... Bineînțeles, n-am să neg că eram mișcat! Există, nu?, o emoție colectivă ce te prinde, asupra căreia nu mai ai nici un control... Mi-am regăsit spiritul critic la dineul lui Mișu Cantacuzino, când m-am trezit așezat chiar *vis-à- vis* de general, mulțimea tot sub geamuri, drapele, discursuri, ovații, lacrimi... De data aceasta emoția m-a prins mai greu, pentru că aveam în față figura năucită, spre stupoarea asistenței, a generalului Pau. Regulile diplomației îi cereau să afișeze și el sentimente pentru România, din păcate, însă, nu știa mai nimic despre noi și nici înflăcărata noastră demonstrație nu-i crescuse prea mult apetitul. Fiind soldat, respectul său se îndrepta asupra germanilor. Despre germani a și vorbit mai târziu, de altfel. Ai rămas în același colț al șemineului, cu mâna sprijinită pe placa de marmură, fiindcă, dacă el ar părăsi salonul pentru oricât de puțin timp, tu ai ieși pe terasă și ți-ai da seama ce priveliște a putut avea spre grădină! Poate de pe terasă vezi curtea din față, vezi strada, dar nu vezi grădina din spate! Astfel ai putea să te asiguri dacă v-a văzut sau nu în această după-amiază ghinionistă. Iată motivul pentru care nu vrei să te dezlipești de șemineu și asculți resemnat mai departe.

– Numai că sper, dragul meu, că tot ce-am povestit până acum n-are să te facă să concluzionezi c-aș fi germanofil, cu ușurința cu care se fac asemenea supoziții în aceste zile! Preferințele mele coincid cu ale majorității, dar la vârsta mea frumos mi-ar sta să fac în stradă agitație cu tricolorul? Am eu temperamentul șefului dumitale? Cum? Vrei să spui că nu este Nicu Filipescu noul dumitale șef de partid și idol?

– Toată stima, îngână tânărul, cu o adâncă reverență.

Răspunsul îi rămâne, ca totdeauna ambiguu: ceva este adevărat, ceva este o exagerare. Iar Profesorul nu insistă. A observat de mult silința prudentului său amic de a crea un mic mister în jurul discretei sale persoane. Astfel încât continuă:

– Ca să fiu sincer, dragul meu, firea mea ezitantă m-a oprit să mă număr printre cei activi... Nu m-am simțit nici o clipă în stare să provoc, prin glasul meu, dureroasa jertfă a războiului. De aceea, când aud atât de des cum i se reproșează lui Brătianu meschinăria cu care cântărește... Meschinărie? Vi se pare cuvântul potrivit?

Doamna Mironescu își ascunde căscatul dincolo de evantai. Apoi închide evantaiul, se uită ostentativ la pendulă și tot atât de ostentativ la soțul ei. Potrivindu-și ochelarii pe nas, acesta îi face un semn liniștitor: să mai aibă puțin, numai puțin, răbdare!

– Probabil, surâde domnul Mironescu, o să fiți contrariați când am să vă dezvălui motivul pentru care, din ce în ce, nu mai agreez pamfletul,

Am colegi literați care se pamează pentru că acest gen este cultivat cu strălucire, într-o literatură tânără... Vedeți, însă, că eu aici am ajuns: să detest exagerarea pătimașă... Astfel că, pe drept sau nu, pun excelența pamfletului nostru în relație cu semnele civilizației insuficiente. La o privire atentă poți vedea cum lucruri disparate se leagă...

O lumină aurie încinge cerul și conturează cu negru acoperișurile cu țiglă roșie de *vis-à-vis*, ce imperceptibil se modifică aerul dulce de-afară, ce infinite nuanțe capătă! Oare și junele amic să aibă o secretă înțelegere cu mersul aștrilor, cu natura? Pentru că iată-l de atâta vreme postat lângă ușa dinspre terasă, strecurând mereu o privire afară ca să vadă ce? Peronul? Strada? Grădina?

– ...Așa că toată binecunoscuta mea iubire pentru poporul de jos nu are să mă orbească într-atât încât să fac precum acei înalți funcționari care, la vizita oricărui străin, nu le scot nimic altceva înainte decât veșnicii călușari, de parcă numai aceasta ar însemna România... Când în atâtea cazuri înseamnează sărăcie, primitivism, provizorat anarhic... Toată binecunoscuta mea iubire pentru țăranii români nu mă poate face să nu recunosc că sunt mai înapoiați decât alții din Europa. Nu-i vezi, dragul meu, deprinși de mizerie, să mănânce mămăligă cu oțet, să meargă cu pantofii în mână, până la intrarea în oraș, și doar acolo să se încalțe? Aici, dragă, susțin ca și liberalii, că reforma este necesară.

Sophie oftează și, continuând să o țină de mână pe Yvonne, își tamponează obrazul cu batistuța. Ce agasantă după-amiază! Iar răurile fac să o suporte tot mai greu pe fetița care i se foiește în poală.

Yvonne nu pare să găsească agreabil să stai în brațe la Muti, dar s-ar putea ca, în felul ei, să aibă și ea dreptate. Nu se cuvine să îți lipești obrazul de Muti, pentru că îi strici fardul, nu ai voie să o apuci de cap, pentru că imediat și-l trage înapoi cu o grimasă, nu ai voie să-i scoți spelcile... Când te ține Muti în brațe, în locul unui piept drept și ocrotitor simți neplăcute rotunjimi moi prin taftaua care tot timpul foșnește uscat de parcă s-ar rupe.

– Dacă nu vrei să stai locului, coboară imediat, își pierde Sophie răbdarea.

Iar Yvonne nu așteaptă ca să i-o spună de două ori. Papa întinde brațul și Yvonne aleargă pe piciorușele ei subțiri și i se cuibărește la subțioară. De acolo privește sfidător ciucurii de cristal ai lămpii, Apollo cel de bronz și tot restul salonului. Respiră încântată mirosul liniștitor și simte, uimitor de sigur și uimitor de clar pentru micuța ei minte, că ea (ea, și nu Muti) este pentru Papa cea mai importantă persoană.

– Da, să se fi făcut reforma mai din vreme, îndrăznesc să avansez ipoteza că țara ar fi arătat altfel... Atunci când C.A. Rosetti a propus

asemenea schimbări şi s-a trezit izolat, despărţindu-se de Brătianu... Atunci dacă regele...

– Regele Carol? intervine cu obişnuita ei promptitudine Margot. Dar ce putea face regele Carol? Vezi bine, Étienne, că nu putea face nimic, de vreme ce nici când a vrut, n-a putut, şi a ajuns să se sinucidă...

– *Tu ne renonces pas de dire tes naïvetés!*

Replica plictisită a Sophiei îi dă sentimentul unei ascuţite nedreptăţi.

– Ba s-a sinucis! replică, fulgerând-o din ochi. Este sigur că s-a sinucis, pentru că veşnic se afla într-o stare teribilă de nervi şi toată vremea la Sinaia plângea! Şi şi-a smuls toate decoraţiile pe care le avea de la împărat, astfel că la înmormântare nu i-au mai pus decât două...

– Misterele istoriei doar posteritatea le dezvăluie! filozofează, pe obişnuitul său ton ironic, domnul Ialomiţeanu. Să sperăm că posteritatea va arăta în clar tot ce n-am reuşit noi să vedem, deşi uneori mă întreb dacă unele lucruri n-au să le rămână şi lor tot atât de confuze ca nouă. Mă întreb dacă unele lucruri nu pot fi atât de bine ascunse, încât niciodată să nu se mai afle...

– Misterele sunt mistere, dar acesta este numai un zvon prost... spune Sophie.

Şi imediat vocea i se schimbă:

– Yvonne! strigă. Yvonne! Te rog stai dreaptă şi nu te mai uita aşa! Când se uită aşa, am impresia că luşează, le explică celorlalţi.

– Dar chiar în acest salon am auzit! insistă indignată Margot.

– Zvonul mahalalei: că s-a sinucis, că a fost omorât!

Iritată, Sophie se uită din nou la pendulă, din nou la soţul ei, care îi face obişnuitul semn: să mai aibă, numai puţin, răbdare!

– Dar *à propos* de plânsul regilor... îndrăzneşte domnul Ialomiţeanu. S-ar părea că în această perioadă grea... S- ar părea că în timpul discuţiilor, în mod curent... Pe scurt, i se umplu ochii de lacrimi. Ba chiar am auzit şi că ar fi izbucnit în hohote...

– Despre regele Ferdinand, dragul meu, este vorba?

Atenţia cu care se umileşte de câteva minute, cercetând chipul mosafirului, încercând să-şi imagineze farmecul pe care îl poate exercita asupra Sophiei. Cruzimea înceată cu care se iradiază singur de acest posibil farmec până când o tandreţe impură, o tandreţe iertătoare, aproape frăţească se instalează în el. Da, iartă totul, chiar şi faptul că, în ciuda dezagreabilei tale sincerităţi, nu ai înaintat spre sufletul lui cu nimic! Că el nu înviază, iată, decât atunci când are ocazia să aducă una din anecdotele lui derizorii, păstrând cu prudenţă distanţele, ca să-şi apere... Ce? O prea mare delicateţe a sufletului? Un cinism ipocrit? Un năucitor vid sufletesc?

– Dar bineînțeles, bineînțeles! Bineînțeles că despre regele Ferdinand vorbeam! răspunde ampresat domnul Ialomițeanu. Iar datele, chiar persoane din cel mai strict anturaj mi le-au comunicat...

Ce greu este să fii atât de tânăr! Iar ei să treacă peste tine cu stupida lor îngâmfare de oameni mari, să-și arunce replicile unul altuia ca mingea într-un joc în care tu, biată Cendrillon, zdrențăroasă și cu mâinile crăpate și roșii, nu ai voie să intri, ci doar alergi, caraghioasă, pe margini! Tu nici măcar nu exiști pentru nimeni, și nici măcar dreptul supărării nu-l ai! Nici măcar nu ai voie să-ți explici până la capăt dreptatea ta, cu o voce în care se aud lacrimi:

– ...nu-mi amintesc cine, dar mi-amintesc foarte bine unde și ce povestea: cum s-a profilat de starea de nervi ce o avea și cum a fost împins să-și ia zilele...

Privind discret în altă parte, ca unii ce au trecut și ei cândva prin vârsta dificilă, cei trei o ignoră pe micuța domnișoară, ca pe orișice copil ce a depășit măsura.

– *Ah, j'en ai assez, elle fait tant de bêtises!* exclamă agasată doamna Mironescu, ridicându-se brusc și îndreptându-se spre șnurul clopoțelului. Ia-o și du-o în camera ei, îi spune cu răceală Nelei.

Roșie, transpirată și ciufulită, fetița se lasă greu dusă spre ușă, cu obișnuitul ei țipăt ascuțit și neîntrerupt.

Amurgește. Lămpile cu gaz aerian din stradă nu s-au aprins încă, dar zborul lăstunilor s-a întețit; vin cu iuțeală în picaj, ca niște funebre aeroplane, și doar ferestrele duble opresc țipetele să intre în liniștitul salon.

– Totuși, există o explicațiune chiar și pentru...

Domnul Ialomițeanu se oprește, puțin încurcat, și tușește dregându-și glasul. Amabil, însă, așa cum o lume întreagă îl știe, domnul Mironescu îi continuă fraza.

– Da, într-adevăr! Trebuie să existe o explicațiune și pentru faptul că suntem în asemenea măsură ocupați de ce fac alții! Nefericită pornire, pentru că, ironizând cu atâta patimă și cu atâta dispreț pe fiecare, ajungem să facem la fel cu întregul! Și de aceea intenționam să te consult și pe dumneata, dragul meu, care ești un om călătorit, cu un binevenit cosmopolitism, dacă ai mai văzut vreun popor european atât de puțin încrezător în sine? M-aș hazarda chiar să spun mai mult: un popor care să se disprețuiască astfel singur? Lasă demagogia, sau, dimpotrivă, ține seama și de ea, pentru că formele la care ea poate ajunge la noi tocmai aceasta arată: un înspăimântător, da, da, un înspăimântător dispreț de sine... Noi înșine găsim cuvenit să spunem despre un lucru prost făcut: treabă românească! Cu acea inimitabilă intonație, cu acel inimitabil zâmbet batjocoritor...

Făcând să-i scârțâie botinele de lac, Margot se ridică de pe canapeluță. Ce rost are să mai rămâie la această conversație, lungită ca o peltea? *Blague ennuyeuse!* Doar vorbe goale printre care nu ai voie să plasezi nici *un cuvânt! Sophie se conduit toujours comme en pays conquis* – și toate trebuie să iasă numai pe a ei, dar curaj, *pauvre Cendrillon!* Cine știe cine îți va găsi condurul în astă-seară! Retrage-te acum în solitudinea budoarului tău și varsă-ți tot focul sufletului într-o lungă scrisoare Coraliei. Când ai s-o termini de transcris va intra madama Ana și va începe plăcerea agitată a dichisului. Ah, ce emoție, când pe hârtoapele străzii are să se audă prima trăsură! Înseninată, vei coborî cu pași ușori scara de lemn, controlându-ți în fiecare oglindă mersul, buclele, ținuta, la anii tăi, *ma chère,* ah, de ce nu-i mai am! (a spus nașa Fănica), n-aș vărsa nici o lacrimă de melancolie! Lumea să știi că nu se sfârșește cu un cavaler, ducă-se dacă a fost orb și nu a avut ochi pentru fata noastră! Toate le știe nașa Fănica, așa că lumea nu se sfârșește cu unul ca Titi Ialomițeanu, care a început prin a fi un coate-goale și anunță să rămâie un mucegăit burlac, rotindu-se ca un fluture burduhănos în jurul doamnelor măritate. Pentru că dacă ai să te uiți la el mai atent, ai să vezi că pericolul unei *embonpoint* îl pândește!

Pășind în vârful picioarelor, Margot traversează salonul. Dacă ar fi întrebată, ar răspunde că merge să se prepare pentru sindrofie. Din păcate, însă, pune mâna pe clanță, deschide și închide ușa, chiar puțin prea tare în urma ei, fără ca nimeni să o întrebe nimic.

Poate chiar fără ca nimeni să o observe?

4

S-a lăsat o liniște atât de mare, încât tic-tac-ul pendulei, apoi scârțâitul pantofilor domnului Ialomițeanu se aud deslușit. Acesta a părăsit colțul șemineului și, apropiindu-se de gheridon, se adresează, ambarasat, numai Profesorului:

– Totuși, există și pentru lucrurile mai ieșite din comun o explicațiune... Astfel încât și această impardonabilă vizită a mea, la o oră la care obișnuit... și, în plus, mai grav, neanunțată...

Domnul Mironescu ridică mâinile într-un gest de protest:

– Nu, dragul meu! Te rog nu te scuza pentru originala dumitale vizită! Dumneata n-ai făcut decât gestul cel mai firesc, care arată cât de aproape ne simțim unii de ceilalți. Ești doar mai mult decât un prieten, mai mult decât un obișnuit al casei! Cu toții ținem la dumneata enorm...

Un zgomot bine știut – pocnetul mic al plăcuțelor de fildeș – doamna Mironescu își face vânt cu evantaiul, din ce în ce mai repede, vădit enervată. Neplăcute și vulgare lucruri i-a fost dat să îndure! Și tot atât de neplăcut este și că pielea ei fără încetare transpiră. Deși se lasă seara, broboane mici de transpirație tot îi mai încolțesc pe frunte, la rădăcina părului blond, în adâncitura bărbiei; pe furiș, apărată de evantai, ea se tamponează cu batistuța.

O grimasă de vinovăție tremură în colțul gurii Profesorului. Simte umbra de pe chipul soției sale. Nu, pe ea nu are cum s-o înșele cu vesela lui logoree, de ea nu-și poate ascunde nici neliniștea mai adâncă. Se poate încrede în intuiția ei, așa cum se încrede în sănătosul ei simț moral (chiar dacă intrând în lume și simțind că flirtul este în modă, se silește să aibă și ea un sigisbeu, pentru a nu fi rămas tot o tânără provincială!). Căci ce rost are să se prefacă a ignora la nesfârșit motivul suferințelor lui – gheara puiului de vulpe? Un lucru simplu, pe care doar naivitatea ei îl complică? Pentru că este atât de naivă și atât de prost vede în jur, încât nici măcar lașitatea cavalerului ei nu este în stare să o observe, ca să se dezguste! Poți atunci s-o lași lipsită de supravegherea ta? Desigur, ai da mult ca să ți se ofere și cel mai mic fapt, în loc de această interminabilă interpretare a fiecărui gest și a fiecărei vorbe, cu care te obosești de atâta vreme. Dar, în ciuda suferințelor umilitoare pe care ți le provoacă ușuraticul tău discipol și în ciuda faptului că te îndoiești dacă ți-a fost discipol vreodată, curiozitatea te ține atent, și aici... Ar exista încă destule alte soluții – decât să clasezi hârtiile prea încet – ca să eviți a-i lăsa, prin plecarea ta, singuri. Ar exista soluții mai firești și mai brutale pentru a curma această înjositoare și, *hélas!*, cât de banală situație... Curiozitatea însă te ține nemișcat, ca să-l privești pe acest june în care îți pare că vezi cum se mișcă – neobosit, blestemat să nu cunoască odihna – golul.

– Generozitatea dumneavoastră îmi mărește încă și mai mult greșeala.

– Ei, dragă, dar ne-am înțeles să închidem acest subiect! Ce sens are să tot revii?

Ștefan s-ar cuveni să se scuze și să se ridice primul, ca să meargă să-și puie la punct ținuta, pentru ca la rândul ei să poată apoi urca! Dar amână, numai ca să nu se dezlipească nici o secundă de ea! Cum probabil nu se va dezlipi toată seara! Astfel că nu va avea prilejul să schimbe cu nevolnicul Titi nici măcar câteva vorbe, ceea ce i-ar fi ajuns... *S-il ne veut s'assumer aucune responsabilité...* Atunci va gândi ea ce e de făcut, doar nu are rost să se turmenteze de mai înainte... Dar pentru acest nefericit *tête-à-tête* și-a pierdut siesta și acum riscă a pierde și plăcerea sindrofiei... Și nu-i de ajuns că Ștefan își adună atât de încet hârtiile, celălalt iată-l cum încearcă să-l antreneze într-o conversație nouă... Ah, cum de este Titi capabil să

o sacrifice pentru legile prudenței?! Pentru că numai din prudență poate să deschidă o asemenea conversație insipidă, ce evident nu interesează pe nimeni! Dacă ar întoarce însă capul spre ea, i-ar face un semn discret să termine!

– O înmormântare care a lăsat o impresie penibilă nu?

S-ar putea să nu-i convie Profesorului asemenea comentarii despre înmormântarea Elisabetei, dar tocmai de aceea i le spui și tu: ca să vezi dacă îl jenează zvonurile rele despre liberalii lui! Pentru că între timp, tot cercetându-ți memoria, te-ai convins că nu v-a văzut în grădină! Dovada? Cât a fost de uluit când s-a trezit cu tine, în ușă! Tu te scuzai, îi povesteai de soneria care nu sună, de costumul scos de la croitor, el se uita buimăcit la tine! Zâmbea, aproba, dar se uita ca la cineva ieșit din pământ. Nu era nici dușmănos, nici pornit. Pe el îl cunoști repede, nu este în stare să-și pună frâu când îl apucă vreo hachiță! Darmite dacă ar fi văzut ceva! Concluzia: nu a văzut nimic, și nici de bănuit nu bănuiește! Dacă a bătut câmpii atât, a făcut-o pentru că astfel îi e felul. Aceasta însă nu trebuie să schimbe nimic din ce ai hotărât: că vei pleca înainte de sindrofie. Numai astfel venirea ta neanunțată capătă o încheiere cuviincioasă! Iar dacă te vei trezi mâine cu Sophie, venind inopinat și intempestiv, într-o birjă de piață, cu capul înfășurat într-un voal des și puțin strâmbând din nas la mirosurile de pe scară, lucrul acesta n-are să te deranjeze. Dimpotrivă.

– ...vremea s-a întâmplat să fie călduroasă, dar Brătianu cu căciula pe cap! Un fapt care nu putea să nu intrige, dat fiind că el era unul dintre cei care țineau de cordoane! Totuși, să vezi diplomații arborând cea mai adecvată ținută, iar ceilalți, armata în primul rând...

O, dacă această făptură, diabolic de prudentă, n-ar încerca să-l tot reție pe Ștefan cu poveștile lui stupide! Ai să te ridici, scuzându-te, chiar dacă ar fi să renunți pentru totdeauna la convorbirea în *tête-à-tête* cu el ce ai ambiționat-o! O simplă ambiție, ai putea spune, fără să prea greșești, deși în ochi ți s-a strâns o suferință ciudată, pe care ai gonit-o de pe obraz, din minte, din suflet... Cum va începe să bată pendula, ai să te ridici, chiar dacă ar fi să renunți la speranță – la speranță? Dar ai gândit tu pozitiv cât ar fi de convenabilă situația ta lângă bietul Ialomițeanu – dar ai primi-o? Chiar te-ai imaginat vreo clipă cu adevărat alături de unul ca el? Chiar știi ce ai răspunde în caz că ți s-ar propune? Să schimbi la întâmplare un rău cu un mai rău nu-ți stă în fire, și tot mai enervată îți miști mâna cu evantaiul. Ar fi mai exact dacă ai spune că numai curiozitatea te ține: a vedea ce este el în stare a face pentru tine. Abia apoi ai judeca pozitiv și ai vedea dacă e convenabil și ca situație, și prin companie... Oh, ce târziu este, și cum te simți tot mai rău! Mai ai doar câteva minute până ce va începe să bată pendula, câteva minute pe care le mai poți îndura,

răbdătoare, pentru că astfel este voia ta! Cât de răbdătoare poţi fi când astfel îţi este voia, şi cum, numai tu ştii, într-o clipă, să întorci răbdarea pe cealaltă parte! Uită-te deci răbdătoare la ei, ca şi când le-ai asculta şi cuvintele.

– ...mânaţi astfel, caii care au tras dricul urcau atât de repede coasta la Curtea-de-Argeş încât, în cortegiu, unii au început a alerga, alţii au rămas în urmă, devălmăşie! Orişice caracter solemn a încetat! Regele, având nervii sensibili ce se ştiu, arăta foarte nemulţumit. Întrebarea mea era dacă astfel de lucruri pot fi întâmplătoare. Dumneavoastră, atât de la curent, care întreţineţi o vastă corespondenţă cu atâtea capete luminate din Europa, nu se poate să nu aveţi şi aici o vedere mai originală...

Ce-a fost asta? De ce un asemenea ton mieros ce pare să parodieze politeţea? Memoria îţi aminteşte însă atâtea alte dăţi în care l-ai mai auzit pe acest domn vorbindu-ţi exact cu acelaşi ton, care este de fapt ironie. Îl opreşti cu un gest plictisit, şi doar un neatent ar putea să nu înţeleagă ceea ce spune de fapt vocea ta morocănoasă:

– Cum n-am fost la Curtea-de-Argeş... răspunde morocănos Profesorul Mironescu, ridicând mâinile în aer a neputinţă.

Adică: Ce aş putea spune eu, care nu am fost la Curtea-de-Argeş, şi nici la înmormântare n-am asistat, şi nici pe Brătianu nu am avut cum să-l văd, cu sau fără căciulă pe cap...

Dar acest sens insolent a existat cu adevărat în cuvintele mosafirului? Şi în oglindă a tremurat într-adevăr un surâs grăbit al Sophiei, îndreptat expres spre el, vrând să-l îndemne să tacă odată, vrând să-l îndemne să mai stea, vrând ce? Vrând ce să îl îndemne? Dar a existat, într-adevăr, acest surâs al ei, îndreptat spre el, în oglindă?

Ambarasanta onestitate nu-i dă voie Profesorului să aibă o certitudine şi, cum totdeauna şocul primei bănuieli i se spulberă foarte repede, chiar în această clipă, el nu mai ştie dacă ce a văzut era adevărat ori se află sub delirul minţii sale – neurastenice, suspicioase.

Privind neatent afară, spre terasa cu clematite, Profesorul Mironescu clipeşte repede din ochii obosiţi: sub axa senină a după-amiezii târzii umbre neclare, sporite, îi pare că trec, fără să atingă pământul.

– Se pare că în acest moment există convingerea că Brătianu va face război Puterilor Centrale... Este de presupus atunci cât va ajunge de stăpân pe situaţie după un război glorios! Astfel, aceste atacuri de ultimă oră ale opoziţiei ar încerca să-l oblige la guvern de coaliţie... Pentru ca laurii războiului să fie împărţiţi... să nu îi ia, adică, el singur...

Insişti cu o neobişnuită îndrăzneală la tine a face neplăcute comentarii asupra lui Brătianu, deşi vezi cu ochii tăi că ele au întunecat faţa capriciosului Profesor! Dar chiar atât de brătienist să fi ajuns încât să se

îmbufneze la cea mai mică aluzie nefavorabilă? Aceasta este pentru că trebuieşte să afli ceea ce ai promis că te vei informa: despre demisia lui Brătianu...

– ...trebuie bineînţeles să fi auzit că ruşii ceruţi de Brătianu să-i apere Dobrogea nu i-au fost acordaţi... Sau, dacă i-a fost acordat ceva, este mult sub ceea ce ceruse... Se pare că acesta ar fi şi motivul real pentru care s-au întrerupt tratativele...

Inutil i-ai făcut acel discret semn să încheie cu balivernele, el îi tot dă înainte! Oh, ce târziu este, şi cum te simţi tot mai rău! Respiră însă adânc, şi gândeşte-te la ce plăcute erau dimineţile de altădată, când nu ţineai încă salon deschis, şi nu venea nimeni în vizită, nici măcar acest nesuferit domn Ialomiţeanu. Respiră adânc şi gândeşte-te ce plăcute erau dimineţile de acum câţiva ani, când abia vă întorseserăţi din splendida Italie! Te sculai devreme, aşa cum ţie are să-ţi placă să o faci toată viaţa – oh, cerul *rose-pâle,* siluetele înroşindu-se ale celor doi plopi pe bolta învăpăiată, priveliştea ce o aveai de la fereastra budoarului tău, un incendiu care chiar în pieptul tău exploda, cu presimţirea unei mari iubiri ce va veni odată, şi vei trăi atât de intens încât te va durea şi fericirea... Respiră şi aminteşte-ţi mersul în şaretă, zdruncinăturile ei prin hârtoape, legănatul plăcut când intra pe un drum lin, câmpul verde desfăcându-se la nesfârşit într-un evantai, şi olanele roşii ale conacului rămânând tot mai în urmă, şi ciripitul asurzitor al păsărilor, ca şi când ai călca peste o grămadă de sticle sparte, oh, aerul proaspăt şi viu şi dudele verzi, sămânţoase şi fade, spre care întindeai din mers mâna, şi frunzele aspre îţi biciuiau palma, laşi să cadă lângă jeţ evantaiul şi nimeni s-ar părea că nu observă gestul tău de scuză grăbită, gestul de scuză că mergi să te prepari pentru sindrofie, că ai să revii – ai să revii?

Mergi spre uşă cu paşi grăbiţi, cu dinţii strânşi, cu nările atât de larg deschise încât simţi cum ochii ţi se albesc, când pui mâna pe clanţă auzi cum se prăvălesc în spatele tău bătăile pendulei...

– ...sigur, mai există şi ipoteza că Aliaţii i-au propus ofensivă în sud şi Brătianu, cu încăpăţânarea lui, ar fi condiţionat totul de intrarea în Ardeal... Dacă leg toate acestea de zvonul cu demisia, auzit de la persoane de cea mai mare încredere, sper să nu mă înşel în această privinţă...

– Demisie?...

Nu faci decât să repeţi, plictisit, după el. N-ai nici un chef să-i mai răspunzi, după ce toată după-amiaza ai vorbit inutil! Inutil, inutil! Pentru că el nu ştie decât să îi dea înainte cu aceleaşi întrebări stereotipe, care la ce oare ar putea să-i folosească? O păpuşă mecanică, *ce novitale, quoi de neuf?* Iată singurul lucru ce ştie a-l spune! Şi cu o asemenea făptură ai irosit puţinul timp ce ţi-a mai rămas!

– Da, la prima vedere ar părea incredibilă o demisie! Totuşi, de curând, pare-se că în auzul mai multor persoane de încredere, Brătianu a declarat că, dacă Aliaţii nu-i distrug pe Centrali, viitorul economic al României este distrus pe cincizeci de ani...

Plecarea Sophiei, supărată sau nu, te-a destins! Îl priveşti mai destins pe neastâmpăratul tău mosafir în care răul se arată prin mişcarea continuă... Iată-l, elegantarisit cât se poate, cu acest costum nisipiu pe care a declarat că abia în această după-amiază l-a scos de la croitor! Costum nisipiu, deci, apoi cravată roşie, apoi şosete de mătase albă, o alură de june sclivisit ai putea spune, dacă silueta nu ar da semne că se îngroaşă. Şi acest fel furtiv, furişat, de a privi, ca bărbaţii cu anume obiceiuri nemărturisibile!

De care poate nici măcar nu este atât de străin?

Pentru că, la urma urmei, ce poate fi veşnicul său neastâmpăr? Şi modul acesta de a curta platonic şi neangajat doamnele şi domnişoarele, prin toate casele onorabile unde intră, ce poate fi decât un mod de a-ţi ascunde lipsa de interes adevărat pentru ele?

– ...aşa că tot Brătianu, şi tot despre actuala situaţie ar fi declarat că dacă evenimentele iau o turnură, în fine, de o cu totul altă natură decât cea pe care el o aşteaptă, iar faţă de ele va părea, el, Brătianu, prea angajat, cine ar putea crede că nu are destul patriotism ca să se retragă la vreme?...

– Te rog numai o clipă să mă ierţi, dragul meu. Numai o clipă am să te lipesc de compania mea, spune Profesorul, ridicându-se, cu un oftat uşor.

Îşi aude singur oasele trosnind, în vreme ce, cu multă precauţie, se ridică.

– ...te rog... numai o clipă de absenţă am să-mi permit, şi imediat continuăm interesanta discuţie pe care ai deschis-o...

Cu spatele uscăţiv adus sub haina prea largă, Profesorul păşeşte spre uşa care dă pe terasă.

– Dar bineînţeles, vai, bineînţeles!... Am abuzat prea mult, deşi... Vă asigur că de cum am intrat am vrut, deşi mă făcusem vinovat prin această mult prea timpurie sosire...

– Ei, dragă, fii, te rog, serios... Iarăşi o iei *d'a capo,* parcă ne înţelesesem să renunţăm între noi la atâtea fasoane şi scuze...

Vocea Profesorului se aude acum de pe terasă, de dincolo de perdeaua de caprifoi şi clematite, nepăsătoare şi depărtată. Te-ai ridicat de pe scaun, faci câţiva paşi, şovăi, iată, în fine, ocazia ca să ieşi şi tu pe terasă şi să afli pozitiv ce te-a turmentat atâtea ore! De ce nu îndrăzneşti să treci

pragul peste care flutură perdeaua străvezie? Nu-ți stă în obicei să dai buzna în casele, în sufletele oamenilor... Tu avansezi cu prudență, te insinuezi delicat, apari și dispari, astfel că această blestemată după-amiază în viața ta este o excepție! De aceea șovăi dacă să îl urmezi, de vreme ce el nu te-a invitat, și obișnuiește să facă atâta caz de pretinsa lui nevoie de solitudine! Ai putea, apropiindu-te, să-l agasezi în plus, așa că, de acolo de unde ești, doar rostești, cât poți de tare:

– Am tot amânat ceea ce după toate regulile de conduită nu s-ar fi cuvenit să tac... Și doar deranjul ce-l provocasem m-a făcut să întârzâi a anunța...

Rostești cât poți de tare frazele neinspirate, faci pauze în care el și-ar putea strecura vocea, îndemnându-te să vii mai aproape, să vii pe terasă, alături, ca să te audă mai bine... El însă n-o face, pentru că toată după-amiaza n-a făcut ce s-ar fi cuvenit să facă! Iar când, în fine, binevoiește să îți răspundă, nu reușește decât să te ierte și mai mult:

– Te rog, dragă, dacă vrei să faci ceva pentru mine, renunță la scuzele acestea... Și mai te rog aprinde dumneata lumina sau, mai bine spus, cheamă pe cineva s-o aprindă... Vroiam să respir puțin aer curat, înainte de a merge amândoi până sus să ne pregătim ținuta...

Profesorul lasă să-i cadă din mână perdeaua de iederă și caprifoi, pe care o ridicase când se întorsese să-i răspundă domnului Ialomițeanu, și își sprijină coatele de marginea terasei.

Apoi inspiră adânc. Un timp își ține răsuflarea în piept, umflându-și cușca toracică în care, striviți, se sufocă, mucegăiesc plămânii. Respiră, face câțiva pași pe terasă, își încrucișează din nou brațele pe balustradă. Miroase amețitor a iarbă, a fân, a pământ, a copilărie îndepărtată, și Profesorul simte că e vară.

E vară – e vară – e vară...

– Aerul încețoșat de albastru, umbra catifelată a clematitelor, mirosul de regina-nopții și de petunii. Straturile de trandafiri ai Sophiei, luminoși în penumbră, dincolo de ele, în grădină, două scaune de răchită, alăturate. Neliniștitoare alăturarea celor două scaune goale, păstrând ca un schelet o posibilă conversație dusă în șoaptă, dar, dând la o parte neliniștea aceasta, Profesorul simte iarăși, ca o dulce remușcare, ca un dulce fior, că e vară...

E vară – e vară – e vară...

Și câte veri?... Și ce fel de veri de-acum înainte?...

Pentru că, iată, priviți de aproape, chiar și lăstunii au strigăte și ciocuri feroce, iar zborul lor nu e doar plutire fără efort. Privit de aproape, zborul lor devine zbatere disperată. De-aproape privind, vezi încrâncenarea

aripilor, zvâcnirea lor încordată ca să despice materia străvezie şi faci câţiva paşi într-o parte, cu spaima că ar putea să te străpungă, venind. Şi dacă faci câţiva paşi alături, ai să vezi faţa lucrurilor cum se schimbă... Ce neaşteptat de repede înţelegi, şi cum priveşti în jur tot mai atent, o atenţie tot mai lacomă, cu cât înaintezi în vârstă. Încă mai citeşti, încă mai aduni cunoştinţe, încă le mai clasezi şi încerci să deduci altele noi din ele, dar o faci tot mai lipsit de chef, ca şi când te istoveşte un presentiment. Poate chiar ştii că boala nu te va mai lăsa să împărtăşeşti şi altora ce afli acum, şi că nici măcar timpul ca să le scrii n-are să-ţi mai rămână... Nu ţi-a mai rămas *(simţi)* decât să priveşti tot mai atent; şi atunci când boala nu-ţi mai aminteşte de trup, atunci când el nu te mai apasă ca o prea uzată, prea vulnerabilă haină, ţi se întâmplă să te simţi doar o lacomă;

Doar o imensă privire...

Iar lumina cerului de ivoriu catifelat dă o clipă iluzia că ar vindeca şi mucegaiul plămânilor, şi acea cocleală a sufletului ce ţi-o dă gândul însoţirii cu cine n-ar fi trebuit s-o faci niciodată...

Astfel că, ridicându-şi coatele de pe balustrada terasei, Profesorul Mironescu intră în salon cu un oftat fericit...

– Ce-ai spus mai devreme, dragul meu? Ce tot spuneai când te-am rugat să aprinzi lumina? Că tocmai de la serbare ai vrea să pleci? Nici prin gând să nu-ţi treacă o asemenea infamie! Altfel ai avut suficient tact ca să nu faci această declaraţie trădătoare în faţa doamnelor! Ţi-ai dat seama la vreme că în nici un caz aşa ceva nu ţi se va ierta! Aşa că, te rog, acum fă bunătatea şi mă însoţeşte la catul de sus, să mergem să ne punem amândoi la punct ţinuta...

Nu te deruta de această comportare, îndulcită fără motiv în numai câteva minute: astfel este firea lui încât, după ce s-a purtat cum nu trebuie, revine şi se arată cel mai gentil om. La fel în această după-amiază: simţind că te primise prost, fiind prea mirat de sosirea ta, a căutat să repare situaţia şi câteva ore te-a copleşit cu sporovăiala lui. Apoi aluziile tale neconvenabile la ultimul lui idol, la Brătianu, l-au făcut să se îmbufneze; acum aproape îţi face curte. Ceea ce nu trebuie însă să te înduplece. Aşa că, înclină-te încă o dată şi spune-i politicos cum stau lucrurile:

– Desigur, aş merita a fi pedepsit pentru impardonabila... pentru lipsa de cuviinţă cu care... Dar oare ce pedeapsă mai mare poate exista decât a fi lipsit de strălucitoarea sindrofie? Din nefericire obligaţiuni presante... Încât de aceea spuneam că există explicaţiuni şi pentru situaţiile cele mai neaşteptate...

Profesorul înaintează în salon, ce tăioasă continuă să-i pară, şi după atâţia ani, lumina electrică ce albeşte feţele şi le face nefireşti! Îşi duce ca un copil batista la ochii obosiţi şi când, îi deschide, lumina îi pare încă şi mai artificială! Şi mai nepotrivită! Total nepotrivită, total artificială îi pare şi scuza mosafirului, în plus, venind prea târziu! Dar cum? Vorbim de trei ore, iar lucrul cel mai important abia acum îl spune? Iarăşi a călcat cele mai elementare convenienţe. Şi, totuşi, deodată, Profesorul aproape nu mai simte oboseala. Aproape începe să aştepte cu plăcere serata. O uşurare atât de bruscă, încât pare o veritabilă bucurie, ceea ce trebuie însă să încerce să ascundă, răspunzându-i mosafirului:

– Dacă invoci obligaţiuni presante, atunci, dragă, eu ce aş putea să mai spun? În faţa lor nu se mai poate spune nimic, decât regretul...

Şi temându-se că mosafirul, pe picior de plecare, va citi în ochii lui ceea ce simte, Profesorul îşi fereşte privirea şi o coboară, neatentă, asupra costumului nisipiu care îşi ţipă noutatea. Observă şi aici o scamă, uitată probabil de croitor, mai jos, o şosetă strâmbă şi, ce ciudat!, stropi de noroi pe manşeta pantalonului.

Stropi de noroi proaspeţi, desigur proaspeţi, de vreme ce abia azi şi-a scos de la croitor costumul! Singur a spus că l-a îmbrăcat înainte să vină aici, şi totuşi, stropi de noroi pe o manşetă de pantalon, într-o zi atât de secetoasă!... Şi atât de devreme, încât nici negustorii nu apucaseră a-şi mătura trotuarele!... Stropi de noroi, pe manşeta de la pantaloni, două fotolii de răchită, puse faţă în faţă sub nuc, aleile pe care Sophie le-a inundat cu apă, udându-şi fără rost trandafirii la o oră la care s-a auzit un inexplicabil ţârâit de sonerie?!... Ce confuzie! Altceva îşi dorise decât vânătoare de vorbe, altceva, un cât de mic amănunt concret, el îi stă sub ochi, tot atât de incert, însă întunecându-i de-acum toată seara – indiferent dacă va pleca, indiferent dacă va rămâne mosafirul.

Respiră grăbit, mâna umedă duce spre frunte batista ghemuită, în tâmple zvâcnesc ciocanele sângelui, în timp ce cu paşi mari, şovăitori, îşi conduce spre uşă mosafirul, cum s-a putut o asemenea eroare – a Sophiei, a lui, a amândurora? Tocmai omul acesta, care le displăcuse din prima clipă când l-au văzut! Şi chiar în nici un fel nu se mai poate întoarce totul la loc, în acel moment, când, văzându-l, amândurora le-a displăcut? Să întorci totul în acel loc şi apoi să urmăreşti atent unde, cum s-a insinuat eroarea, mosafirul îşi ia surâzând bastonul şi pălăria, ce rău îi pare că plecând astfel adaugă la toate o ultimă impoliteţe: să plece fără a-şi lua rămas bun de la doamna, de la domnişoara!

Domnul Profesor va transmite, desigur, va transmite, bineînțeles, târziu, cu picioarele istovite, și albul ochilor înroșit, inundat de o transpirație prea rece și prea lipicioasă, va începe acel interminabil rechizitoriu-interogatoriu din care ea se va strecura, va fugi, păstrând doar o ciudă, o nemulțumire enigmatică în ochii ei tot foarte albaștri, sub genele lungi, neîntoarse. Poate totuși doamna, domnișoara vor coborî, să mai așteptăm, domnul Profesor, el însuși, trebuie să meargă să-și pună la punct ținuta, altminteri va fi surprins așa de ceilalți mosafiri! Pași ușori, scârțâitul scării de lemn, uși care se închid și se deschid la etaj, câteva note încercate pe un clavir, o rochie fluturând dincolo de grilele sculptate ale balustradei, mosafirul, și el ar trebui să se grăbească, să nu fie surprins de ceilalți mosafiri, grădina este luminată feeric, tot gustul discutabil al Sophiei, ghirlande de poze și lampioane de hârtie colorată atârnate de copaci. Profesorul își zornăie nervos pastilele în cutia plată, *fructines-vichy, agréables laxatifs aromatisés au suc de fruits.*, stropi de noroi pe manșeta unor pantaloni abia astăzi scoși de la croitor, dar atunci de ce o vizită neanunțată?! La o oră atât de nepotrivită?! Dar cum, dar cum, derularea înceată a fiecărui fapt, sunetul îndoielnic al fiecărei vorbe, Profesorul duce la gură o pastilă dulce-acrișoară, unul dintre aceste *inoffensives antiseptiques de l'intestin*, ca să ascundă faptul că, de câteva secunde, un clipit repede-repede îi antrenează jumătate de obraz într-o strâmbătură.

Semnul totuși al unei nervozități stăpânite.

Încă își mai chinuie mintea cu acei stropi de noroi pe o manșetă de pantaloni, umilit de gândul care nu se poate desprinde, provocându-i o insuportabilă suferință fizică în toată făptura, o durere care îl umilește și îl revoltă, și totodată senzația liniștitoare că îl privesc doi ochi translucizi, prietenești, cu o atenție prevenitoare și încordată, sus, la etaj, uși închizându-se, deschizându-se, pași înceți pe scara de lemn.

– Cum, domnule Ialomițeanu? Cum, nu rămâi să cinezi cu noi? Cum, dezertezi? întreabă doamna Mironescu, ce coboară cu pași înceți și maiestuoși scara.

Domnul Ialomițeanu este un perfect cavaler, cum prea bine se știe. Deși timid, se complace în societatea doamnelor, vara vine cu trăsura, iarna vine cu sania să le ia la plimbare, ninge fără întrerupere, zurgălăii cailor clinchetesc, Margot și Sophie își scot năsucurile din blănurile în care s-au înveșmântat, ce chicoteli, ce râsete în timpul plimbării prin acest București micșorat de zăpadă, deasupra căruia se arcuiește un cer vioriu și, ca în gravuri, se desenează perfect ziduri, acoperișuri, coșuri prin care iese, ondulat, fumul! Niciodată de fapt nu a agreat prea mult Profesorul

Mironescu plimbările cu sania, și nici măcar cu trăsura, dar mai ales picnicurile, și îndeosebi seratele dansante și sindrofiile, în ultimii ani pur și simplu a refuzat să mai iasă, dar poate că și boala! Dar iată, totuși, că domnul Ialomițeanu are astă-seară obligațiuni și tocmai de aceea a și venit la noi mai devreme și de aceea nu s-a îndurat până în ultima clipă să ne dea neplăcuta veste, iar acum nu vrea decât să-și ia rămas bun de la doamna, de la domnișoara! Iar acei stropi de noroi pe manșeta de pantaloni sunt tot acolo, sunt chiar o enigmatică certitudine, dar fața Profesorului rămâne impenetrabilă. Rictusul nervos i-a dispărut, ca și surâsul destins, de altfel. Lumina electrică neprielnică și boala prost diagnosticată de doctori explică îndeajuns de ce riduri adânci îi brăzdează figura când întinde cordial mâna, de rămas bun, mosafirului.

– Cum, nu rămâi să cinezi cu noi, domnule Ialomițeanu? întreabă micuța Margot. Desigur, pleci într-o altă vizită, și cea de la noi a fost numai prima!

Unite deodată, cele două surori își aruncă micile lor insinuațiuni dezertorului, el se apleacă pe rând, curtenitor, în fața lor, poate mâine seară vor vorbi despre el, curiozitatea fiecăreia fiind ațâțată de vorbele celeilalte, și astfel îi vor explica fiece gest mai greu de înțeles. Dar poate că întâmplările sindrofiei de azi vor fi atât de palpitante încât nimic nu va mai părea destul de interesant la domnul Ialomițeanu – pentru a mai fi explicat.

Însă tocmai pentru că s-a întâlnit atât de des cu eșecul, încât nimeni nu este mai abil decât el ca să-l ascundă, tânărul Ialomițeanu știe să îl suporte cu resemnare. Salută mai adânc și de mai multe ori decât este nevoie și trimite asupra bunilor săi prieteni o privire afectuoasă.

Nu, își spune Profesorul, în orice caz, chiar dacă presupunerile mele mi se vor părea (când am să mă liniștesc!) iarăși absurde și exagerate, totuși este de mirare cum am putut fi atât de neglijent, încât să nu iau în seamă ceea ce în fiecare clipă simțeam: că nu avem nimic în comun și că aproape totul la el îmi displace...

Peste o jumătate de oră, doamna și domnul Mironescu vor primi în hall mosafirii. Dineul se va da mai devreme ca de obicei, iar Profesorul va avea meniul lui auster, separat și frugal: câteva aperitive numai, friptură rece, linzertorte, un *bowle*. În salonașul mic se va înălța vocea gravă a Sophiei, acompaniată la pian de sobrul Jorj Ioaniu, și va crea senzație cu un sfâșietor lied de Verdi. După dans, junele Geblescu va explica un nou joc de societate, care va face deliciile copilăroasei Margot:

– Priviţi, vă rog, stimaţi domni, priviţi, vă rog, drăgălaşe doamne şi domnişoare (va spune tânărul abia întors din Anglia, începându-şi noul joc de societate, de fapt o simplă experienţă de fizică). Priviţi, vă rog, stimată asistenţă, aici, foarte atent: acest punct negru din centrul acestui cerc. Priviţi atent numai punctul din mijlocul acestui cerc şi imediat, nu-i aşa?, veţi vedea – chiar vedeţi! – împrejurul punctului nu unul, ci zeci de cercuri concentrice pe care ochiul dumneavoastră, orbit are – a şi început! – să joace... Mai repede, aşadar, mult mai repede decât cercul pe care nu am avut vreme – vedeţi? – să-l mişc – mult mai repede, deci! – a obosit şi s-a modificat privirea! În plenul intensităţii privirii, de atâta încordată participare, s-a insinuat o percepţie aberantă. Astfel, inutil să te străduî mai mult, cu fiece secundă care urmează n-ai să mai vezi niciodată ceea ce ai văzut la început.

Ştim, de multă vreme, stimată asistenţă, că nu ne scăldăm de două ori în apa aceluiaşi râu. Aflaţi în plus că nici nu privim de două ori cu aceeaşi privire!

Când aplauzele şi râsetele veselei asistenţe se vor mai domoli, din salonaşul mic de alături va răzbate o voce gravă: *Si nous savons conserver la position que nous avons aujourd'hui et nous ne gâchons pas nous mêmes l'avenir du pays par quelque imprudence...*

Acesta nu va putea bineînţeles să fie decât glasul amicului Victor.

IX JURNALUL PROFESORULUI MIRONESCU

22 august 1916

Ţignalele sergenţilor de stradă, clopotele bisericilor şi sirenele fabricilor au dat azi-noapte alarma de câteva ori. Apoi s-au pornit tunurile, care n-au încetat o clipă şi, printre ele, mitralierele. O beznă foarte deranjantă, prin care orbecăiam cu toţii, nervoşi şi adormiţi. Bineînţeles că am avut dificultăţi ca să-mi conving oamenii să coboare în pivniţă (aşa cum cere *Ordonanţa* poliţiei), opiniunea generală fiind că nu există pericol. Până acum, într-adevăr, se pare că vizitele Zeppelinului nu au provocat victime. Spre dimineaţă, frânţi de oboseală, am urcat în odăi, profitând că artileria noastră se mai liniştise, dar, după un mic răgaz, a început iar. După o asemenea noapte, obiceiurile casei s-au perturbat, astfel că, atunci când, după 11, un automobil s-a oprit în poartă, abia terminasem micul dejun.

Era distinsa doamnă Nicolaid, una din damele patronese de la Societatea Regina Elisabeta, care trebuia să meargă la Gara de Nord să împartă soldaţilor ce plecau pe front cele de cuviinţă. Aflând doar în ultimul moment că va fi lipsită de orişice ajutor, doamnele ce urmau să-i ţie companie decomandându-se, s-a urcat în automobil, întovărăşită doar de o servitoare şi de devotatul ei soţ. După câţiva metri, s-au gândit să rişte un ocol prin Şoseaua Bonaparte şi să apeleze la Sophie, contând pe firea ei săritoare şi neprotocolară. N-au avut prea mult timp de stat, suficient însă ca să facem o scurtă plimbare prin grădină, bucurându-ne de această târzie dimineaţă de vară, şi ca Sophie să ne arate, cu mândria obişnuită, noile ei sorturi de trandafiri. Am stat la o mică parolă în chioşc, în faţă cu o cafea naturală, ce de la o vreme a ajuns un adevărat lux, schimbând impresiuni despre noaptea atât de agitată şi despre Zeppelinul-fantomă de care pomeneau ziarele de dimineaţă. Doamna Nicolaid ştia direct de la Crucea Roşie că la Constanţa sunt peste o sută de victime ale bombardamentului atroce. Le-am împărtăşit ceea ce poate nici nu mai este un secret, că Brătianu a intervenit special şi personal la Bussche, ambasadorul Germaniei, pentru a nu se face război aerian asupra populaţiunii civile, şi chiar a primit asigurări în această privinţă. Cum orele erau înaintate, iar soţii Nicolaid ţineau a ajunge cu punctualitate la gară, ne-am ridicat şi am părăsit chioşcul. Din păcate, Sophie chiar se afla în

imposibilitate de a da ajutor, fiind chinuită de o migrenă barbară, ce nu se mai rezuma la obișnuitele dureri de cap, ci îi dădea și amețeli și vomismente. Margot s-a oferit însă cu multă tragere de inimă să-i ție locul, iar eu a trebuit să cedez la insistențele d-lui Nicolaid de a-i însoți, ca să văd cât de mult s-a schimbat capitala după numai cinci zile de stare de asediu. Înainte de plecare am avut o discuțiune deranjantă cu Sophie, ea refuzând categoric a fi văzută de doctor, eu anunțând-o, cu calmul meu, pe care ea îl cunoaște de ceea ce este capabil, că mă voi vedea silit a apela la doctorul Fundățeanu, peste voința ei. Trebuie să recunosc că nu era momentul potrivit, mai ales ținând seama și de starea ei de nervi. A reacționat violent, din pudoare și încăpățânare, și am plecat suficient de prost impresionat de schimbul de cuvinte ce a avut loc (așa cum detestăm amândoi) *devant les domestiques*. Sunt momente când totul îmi pare pierdut și nu mai sper la nici cea mai mică înțelegere. În automobil m-am străduit a-mi ascunde, din discreție, starea de spirit în fața celor doi, ce își arătau tandrețea reciprocă, tachinându-se; din câte am auzit, *ils ont toujours été raisonnablement heureux en ménage*, încât spectacolul lor îmi trezea tot felul de impulsiuni usturătoare.

Dintr-o dată am fost conștient că ceea ce resimțeam era pur și simplu *invidia* cu care (ființa fericită în această privință!) nu prea m-am întâlnit în viață! Jena de mine însumi, dar mai ales spectacolul străzii m-au calmat. Nu, inexact! De fapt mi-au înlocuit nemulțumirea cu o îngrijorare care, însă, mi-a părut mai ușor de suportat, fiind și legitimă, și colectivă. Această îngrijorare fiind total diferită de suferința geloziei și a neînțelegerii, care te umple de întuneric și te stăpânește la fel de umilitor (și de total!) ca și foamea fizică.

Încă din mahala, dar cu atât mai mult spre centru, deasupra prăvăliilor fluturau tricolorul și drapelele aliate. Pe ziduri, manifestele și ordonanțele pe care apucasem, mai toate, să le citesc. Oprind însă la o înghesuială la Matache, am citit neatent mai întâi acel OSTAȘI! Apoi:

DE-A LUNGUL VEACURILOR UN NEAM ÎNTREG VĂ VA BINECUVÂNTA ȘI SLĂVI.

Nu cred că oboseala nervilor e cea care a făcut să-mi țâșnească deodată lacrimile. Totuși am trăit binecunoscuta jenă pentru excesele mele de sentiment, pentru idealismele pe care s-a găsit totdeauna cineva aproapiat să mi le reproșeze. Chiar să mi le vâneze, creîndu-mi *à propos* de ele o permanentă senzație de vinovăție și rușine. Și, într-adevăr, cum să-ți vie a plânge citind ordonanțele regale pe care lucizii le critică în fel și chip, iar mulțimea le ignoră, alergând, fiecare, zăpăcit printre cobilițele oltenilor sau la coadă la brutărie?

Astfel, orașul arăta destul de straniu, fiind aproape lipsit de mijloacele obișnuite de circulație. Abia seara mi-am dat seama cât am fost de norocoși, aflând că nenumărate automobile, trăsuri, chiar și taximetre, au fost rechiziționate în stradă și trimise spre Turtucaia. Semn că totuși lucrurile nu sunt chiar în regulă, acolo. În așa liniște, zgomotul mașinilor militare ce goneau părea și mai strident. La mari intervale de timp trecea câte un tramvai, atât de aglomerat, încât unii oameni ajunseseră a merge pe scară! Trotuarele în schimb debordau de lume ce își ducea în brațe pachetele, o adevărată panică a cumpărăturilor pe care ușor o poți înțelege, mai ales că deodată o serie de lucruri – carne, ouă, lapte, dar chiar și pâine – nu se mai găsesc.

În această clipă m-am oprit și mi-am recitit însemnările, constatând cu nemulțumire că par a fi scrise, prin stângăcia și naivitatea lor, de un gimnazist. Veșnica dramă – una simți, alta iese pe hârtie! Voi continua totuși, deși sunt conștient că esențialul îmi scapă.

De pildă, senzația că fețele ce le-am întâlnit îmi transmiteau uimirea lor: această neșansă a istoriei ni se întâmplă chiar nouă! Chiar suntem o generație de sacrificiu! N-au fost numai vorbele mari cu care ne-am obișnuit atât încât nu le mai luam în seamă! Aceeași uimire o trăiesc și eu, oră de oră, de când în noaptea de 14 august m-au înfiorat clopotele bisericilor, anunțând mobilizarea generală! Cuvinte pe care până acum le-am rostit de atâtea ori în fața tinerilor – *destin colectiv, soartă, istorie* – le simt acum în cu totul alt mod, aș spune religios și întunecat; iar gândurile ce-mi trec cel mai des prin minte nu sunt doar ale mele: temându-ne fiecare doar pentru noi și ai noștri, dorim, așteptăm, sperăm toți același lucru... De aceea mi s-a părut că și pe fețele ce le întâlneam citeam lucruri asemănătoare: uimirea că totuși s-a întâmplat, neliniștea față de răul ce ne așteaptă, neîncrederea și răbdarea – acea atât de binecunoscută putere a noastră de a răbda care, totodată, poate să ne deservească.

Înainte ca să fi căzut în asemenea reflexii banale, ajunseserăm însă la Gara de Nord, intrând într-o cu totul altă stare – de exaltare. Solemnitatea ce mi s-a părut că totdeauna o degajă această construcție modernă, sonoritatea pașilor noștri, pierzându-se în sonoritatea celorlalți pași, vibrația sufletească a mulțimii ce se adunase mi-au ridicat obișnuitul nod în gât, deși abia apucasem să văd uniformele verzi-albastre și chipiele ostașilor – unii în picioare, alții așezați pe muchiile vagoanelor de marfă, deschise. Noi, ce venisem ca să-i conducem, nutream convingerea că asistăm la un moment solemn, total deosebit de cele ordinare, astfel că starea cea mai obișnuită era uitarea de sine. În acele clipe mi-a trecut prin minte să merg să fac diligențe speciale spre a fi mobilizat, deși știam prea bine că e o imposibilitate. Dovadă că n-am ajuns încă la puterea de a-mi accepta locul

de margine, în care viaţa m-a împins şi mă va împinge tot mai mult de acum înainte.

Împrejur se cânta *La arme* cu lacrimi în ochi, aceeaşi îndrăzneală a unor voci ce se ştiau puternice, melodioase, aceeaşi şoaptă jenată a celor afoni şi timizi, ca în noaptea de Paşte. Cântam şi eu, bineînţeles, cu glas scăzut. Mulţi veniseră cu flori şi le dădeau acestor oameni obişnuiţi, pe care închipuirea noastră livrescă îi sacraliza, coborând asupra capetelor negricioase şi nebărbierite, nimbul idealelor. Cântând, am privit mai atent împrejur, trecând de la ochii curaţi ai unui licean, pe un obraz plin de coşuri şi sub nişte sprâncene îmbinate, apoi la o doamnă corpolentă, cu un decolteu veşted şi stacojiu, împins de strânsoarea corsetului, apoi la un (probabil) profesor de liceu cu creştetul ros de chelie şi privind afectat prin monoclu, apoi la o familie respectabilă, ţinând în jurul ei copilaşii, în cele din urmă la două drăgălaşe demoazele, care ciripeau sub umbreluţe... Dar la ce servea un asemenea fastidios inventar uman în care la nesfârşit mi se fărâmiţa privirea? Cum se putea naşte un suflet colectiv, din trupuri atât de diferite? Iată mirarea mea, aceeaşi ce mi-o trezesc lucrurile cele mai simple! Şi, totuşi, ceva mai mult decât întâmplarea ne unea pe toţi (am simţit pe peron, acolo), nu numai *destinul,* ci şi resorturile unei mentalităţi, pulsând în noi cu aceeaşi viclenie discretă, dar şi cu aceeaşi putere ca foamea, ca dorinţa de împerechere...

Să las însă divagaţiunile la o parte! Trenurile militare erau arhipline, iar altceva nu mai circula; pe liniile din cap erau trase două trenuri sanitare, cu acoperişul vopsit în alb, şi pe acoperiş o uriaşă cruce roşie – probabil pentru a fi văzute şi ocrotite de avioane. În lungul peronului, madame Nicolaid şi Margot au trecut pe sub ferestrele trenului, întinzând ţigări şi pachete de alimente soldaţilor: în urma lor venea servitoarea cu coşurile, iar noi le acompaniam, de la o anumită distanţă. Cum pachetele doamnei Nicolaid s-au sfârşit mai devreme, ea a început a împărţi bani, dar, neavând mărunte schimbate, a cam bulversat spiritele, scoţând o hârtie de douăzeci de lei şi voind ca cel ce o ia să o împartă cu câţiva încă. Bineînţeles, s-au repezit mai multe mâini, eu! eu! eu!, şi ea, intimidată de cererile tot mai imperioase, a dat-o la întâmplare celei mai grăbite. Comentariile triviale ale celor dezamăgiţi, care mi-au ajuns la ureche, eu venind chiar în urma doamnei, m-au mâhnit. Chiar m-au revoltat, în acel mod în care de obicei mă revoltă viaţa, de câte ori, coborând brusc din nori, mă izbesc de ea. Şi tocmai atunci Margot a mai provocat şi ea un mic incident regretabil: părându-i-se, cum a explicat mai târziu, că s-a dat semnalul de plecare, a aruncat pachetele de ţigări ce-i mai rămăseseră. Bieţii oameni au sărit fiecare pe unde erau, s-au repezit să le apuce, îmbrâncindu-se, luându-se în gură, chiar strivind mâini, degete sub cizme. O busculadă ce am reg-

retat-o întrucât strica tot ce arătase atât de frumos înainte, iarăşi dând pe faţă sărăcia şi primitivismul ce ne stăpânesc. Starea mea psihică fiind labilă şi înclinată spre melancolie, deodată am văzut spectacolul eroic de mai înainte descompus în scene cotidiene, unul scobindu-se în nas, câţiva jucând barbut, altul uşurându-se aproape la vedere, un grup aruncând vorbe deşucheate generoaselor noastre doamne, altul tratând cu nişte servitoare unguroaice... În continuare, binecunoscuta năuceală de când compar spectacolul vieţii şi imaginea ei ideală. Dar propria mea cenzură, introdusă o dată cu cea a lui Duca, din prima zi a stării de asediu, a funcţionat prompt de astă dată: nu-mi era permis să văd nimic josnic în comportamentul acestor oameni ce plecau să moară pentru o idee, în vreme ce eu urcam în confortabilul automobil al d-lui Nicolaid, urmând să facem obişnuita promenadă pe Calea Victoriei şi să luăm obişnuita *café glacé* la Riegler, lăsând în urmă rumoarea Gării de Nord şi vagoanele înţesate pe care tot aceste mâini muncite (se vedea după litera stângace) scriseseră: *Unde-s tigrii din Carpaţi? România Mare – şi alte asemenea.*

Dispoziţia moralistă se vede că nu este doar apanajul meu, pentru că, apropiindu-ne de centru, văzând câtă lume ieşise să se plimbe, cum de la mesele aşezate pe trotuar sub umbrelele obişnuite, doamnele şi domnii îşi aruncau unii altora semne de recunoaştere discretă, bezele, ridicau pălării etţetera, iar cele mai frecvente comentarii erau provocate de nemulţumirea generală că o dată cu starea de asediu guvernul a interzis consumul băuturilor spirtoase, văzând deci acest spectacol frivol, onestul domn Nicolaid (infirm din cealaltă campanie) s-a indignat. Cum, a spus, în ziua când s-au anunţat primele pierderi, peste cinci sute de răniţi, iar morţi, desigur mai mulţi de câţi ni se spune, este posibil ca aici să nu se fi schimbat nimic? De-a dreptul neruşinată mi se pare această dorinţă de petrecere! Bine, a râs drăgălaşa doamnă Nicolaid, dar noi ce căutăm aici, *chéri?*

În automobil, la întoarcere, d-l Nicolaid mi-a povestit avatarii sorei sale Nathalie (căsătorită acum nici o lună cu magistratul Creţeanu). Surprinşi *en voyage de noces* la Sinaia, la hotel Caraiman, pe lângă neliniştea că frontul este atât de aproape (ah! ce şoc să-ţi dai seama deodată că în orişice clipă ţi se poate întâmpla orice, nemaiexistând acele legi şi obişnuinţe care să te apere! a plâns *pauvre* Nathalie, căreia în înghesuială îi smulseseră pălăria), s-au trezit cu toate trenurile suspendate, afară de unul singur, la care era o îmbulzeală de nedescris. Bietul Creţeanu, băiat de familie, nelovit de viaţă, a dat în dreapta şi în stânga şi a făcut zeci de intervenţii pentru a reuşi să-şi suie bagajele într-un vagon anume, care însă deborda. De circulat au circulat într-un vagon de marfă până la Ploieşti şi, sub ameninţarea cu arma, o brută de soldat i-a silit să se aşeze pe jos, chiar în băligarul de cai, oameni de bună condiţie amestecaţi cu lume

proastă, un aer irespirabil, o beznă perfectă, teamă de păduchi, de râie, de ce ai fi putut să iei, atingându-te de toți nespălații. Apoi o noapte întreagă în gara din Ploiești, neavând nici măcar o bancă pe care să te așezi. La venirea trenului o disperare atât de mare, încât erau gata a fi călcați în picioare. L-am rugat stăruitor să-și repete istorisirea și la dejunul pe care l-am luat împreună, dar Sophie nu a arătat prin nimic că și-ar aminti motivul atâtor certuri – vilegiatura – iar după plecarea lui m-a budat în continuare.

După-amiază am încercat să nu țin seamă de atmosfera neprielnică și să lucrez. Simt că orișice pagină întârziată este o vină, viitorul fiind atât de nesigur. Iată cinci ani, cel puțin, de când nimeni nu s-a mai așezat asupra a ceva important, fundamental, simțind deasupra tuturor capetelor sabia lui Damocles – războiul inevitabil! Deși așa ceva intenționez prin lucrul meu, nu sunt scutit de spinii culpabilității pentru că dau frâu liber firii mele încete, utopice și laborioase, în loc de a sluji cultura printr-o carte ce s-ar putea publica repede. Mai exact, s-ar fi putut! Până la ora cinei am rămas în cabinet, fiind scutit de grijile corespondenței, ce s-a rărit mult. Starea generală surprinzător de bună. Nimic important nu a intervenit până la această oră, când îmi termin însemnările. M-am decis a-mi păstra calmul cu orișice efort, iar pentru îndepărtarea sufletească a Sophiei voi căuta soluțiunile într-un moment de acalmie.

23 august 1916

Vreme încă bună. Izolare totală, din care m-a scos Victor Apostoleanu, ce demult amenința cu o vizită. A trecut astăzi, pentru că tot nu s-a deschis tribunalul, iar prohibiția băuturilor spirtoase îi strică tabietul cu aperitivul la bodega Mircea. La 11 și jumătate a sunat la ușă. Soneria nu s-a auzit, pentru că de ore întregi treceau coloane de artilerie. Geamurile zăngăneau de tropotul cailor pe pavajul abia terminat și de huruitul chesoanelor. Victor însă nu a riscat a nu fi observat, cadența cizmelor soldățești scoase la geamuri tot personalul feminin al casei. El a fost cu ideea să le împărțim soldaților apă, idee inspirată, pe care o vom aplica și de acum înainte. Victor, ca multă lume de altfel, este agitat de ideea nenumăraților informatori și spioni strecurați printre noi și cea mai bună dovadă îi par a fi bombele ce au vizat casa lui Take Ionescu, la piața Lahovary, colț cu strada Atena. El tocmai de acolo venea și cercetase atent ravagiile. Curiozitatea bucureșteanului a făcut spectacol și din locul bombardat, devenit loc de promenadă. Amicul Victor spunea că trecerea pe acolo a lui Marghiloman (un spirit atât de banal, de *quelconque* – a spus – ce afișa o atitudine impresionată, dar țeapănă, scontând a-și scoate de aici efectele, ca un actor învechit) ar fi trezit reacții de ostilitate în public;

rămâne de văzut câtă exagerare cuprind spusele lui, el fiind în genere tipul de om orbit de partizanatul politic.

Tot astăzi fusese de față la altă scenă: trecând regele cu automobilul prin centru, i s-a făcut o manifestație spontană de simpatie. Trecătorii, în plus cei de prin prăvălii, chiar edecurile care nu se lasă a părăsi crâșmele și se mulțumesc cu o limonadă cu lămâie și Vichy, au ieșit toți, ovaționându-l, agitând pălăriile, strigând: *Trăiască armata română!* Comparase spectacolul cu cel de la 10 Mai, când bietul Ferdinand a trecut prin mijlocul unei mulțimi, mută și nepăsătoare. Amicul Victor a avut chiar un moment de grandilocvență, mărturisind că sentimentele lui coincideau perfect cu ale populațiunii și că fusese, până în ultima clipă, convins că *neamțul n-avea să intre.* Altfel umoarea lui era, ca de obicei, cât se poate de rea, mai ales *à propos* de guvern și de Brătianu. Nu mergea însă chiar până acolo unde au mers alții, ale căror comentarii le auzise în această dimineață: că este de preferat o înfrângere în care să alegem oameni noi, decât o victorie, păstrându-i pe cei de ieri! (Nu voi nota dinadins numele ce mi le-a citat, cândva desigur îmi voi publica aceste însemnări și nu vreau să măresc cu nimic gloria ticăloșilor).

Dar până unde poate ajunge lipsa de solidaritate românească! Am avut o strângere de inimă amintindu-mi acel atât de *mal à propos* discurs pe această temă ce l-am ținut în obositoarea după-amiază de acum doar zece zile, dinaintea sindrofiei. Penibilă nu mi-e amintirea celor rostite ci a auditoriului ce îl găsisem...

Privind harta pe care am instalat-o în salonaș și pe care seara, de obicei, fixăm cu stegulețe înaintarea în Transilvania, ne-am neliniștit amândoi deodată, sărindu-ne în ochi imensa lungime a frontului românesc. Ce armată să ai ca să poți apăra *singur* o graniță atât de mare? *Singur,* pentru că Saraille, iată, nu face nici o mișcare la Salonic, deși intrarea noastră a ajutat atât de mult Verdunul, luându-se trupe germane ca să fie trimise la noi! *Singur,* pentru că rușii nu-s atâția câți s-au cerut, și nici nu se fac simțiți – dovadă Turtucaia, unde s-ar părea că luptele crâncene continuă.

Singur, cu un asemenea front lung, și tocmai noi, abia treziți ca popor la viață, cu acele defecte de organizare pe care ni le știm prea bine! Și dacă tot ceea ce Brătianu s-a silit să calculeze, nelăsând hazardului nici o breșă, va sări în aer pentru că nu se va respecta convenția ce s-a făcut? Dacă Aliații au să se dezintereseze de noi? Dacă au să ne abandoneze în mâna unui dușman atotputernic?

Același gând l-a avut și amicul Apostoleanu. Dar ce prilej ca să puie toată nenorocirea acestei ipoteze în spatele lui Brătianu! Cum se spune în popor, făcea spume la gură!

După masă am lucrat cu destul spor, cu toate că o neliniște mi se insinuase, fie de la situația generală, fie de la cea a casei. Temperatura ușor crescută, și în mod nejustificat. Coborând la ora cinci, s-a întâmplat ca atunci când a sunat telefonul să fiu doar eu pe aproape. Domnul Ialomițeanu, voind să verifice dacă obișnuita partidă de tenis cu Margot mai este cazul să se facă! Decis să nici nu-i spun nimic micuței (este de altfel foarte aferată pentru că noul ei flirt, Geblescu, se află chiar în linia întâi), am deconsiliat o asemenea joacă, riscând să par ușurătate. Apoi rămânea problema drumului până la Cișmigiu, în condițiile în care tramvaiele se reduc tot timpul și sunt supraaglomerate, iar trăsurile și automobilele particulare nu numai foarte greu de obținut, dar putând fi rechiziționate în orișice clipă și trimise spre Turtucaia! Cum pot eu, ca tutore, autoriza unei eleve o plimbare atât de departe de casă, în asemenea condiții? El a rămas până la sfârșit în linia comportării lui obișnuite, deși trebuie să fi observat că nu i-am lansat nici o invitațiune, fapt ce, până acum, nu s-a mai întâmplat. Aș fi ușurat să fi înțeles mai mult decât i-am spus și să fie ultima noastră convorbire, pentru că după aceea mi-am dat seama de consumul meu de nervi, cu totul disproporționat. După cină, febra mi-a crescut, am avut un frison puternic al musculaturii, oribile dureri de cap, ce nici acum, când scriu, nu au trecut, greață și stare de slăbiciune. Sophie, care făcuse dimineață o scurtă vizită unei amice (continuând să fim *en froid*, nu mi-a dat detalii), a stat toată ziua la pat, nepermițând nimănui să intre la ea, în afara madamei Ana. Am insistat să fiu primit și aproape am forțat-o pe madama Ana să-mi deschidă. Nu aveam de fapt nimic să-i spun, în afara veștii despre telefonul domnului Ialomițeanu pe care i-am și dat-o, poate cu o intonație neplăcută și silindu-mă să-i prind expresia feței. Era teribil de palidă (de fapt, mai degrabă pământie) și m-a privit *comme une bête traquée,* ochii ei având însă aceeași expresie de încăpățânare ce mă înverșunează. Mă înverșuna în plus atmosfera de mister din jurul acestei boli (ce nu am nici un dubiu că este femeiască), leacurile primitive la care probabil recurge, nevoind să se arate doctorului, neputința mea de a stăpâni situația altfel decât prin strigăte și egoismul ei ce îmi adaugă noi suferințe la cele datorate bolii. Nu a scos până la sfârșit nici un cuvânt! A trecut o oră de atunci, mi-am terminat însemnările, m-am culcat, dar nu pot să dorm. De jos, de la camera ei, percep zgomote ferite, ce îmi atestă că totuși situația nu este în regulă, uși se închid, se deschid, neobișnuit pentru această oră. Cum nici nu pot măcar să fumez, așteptarea este insuportabilă. De ce oare, Doamne, Dumnezeule, viața ia atât de ușor această agitație nefirească? De ce când nu mi-am dorit decât liniște, mi-e dat să trăiesc o asemenea consumare a nervilor?

27 august 1916

Zilele trecute am fost incapabil a scrie vreun rând, catastrofa de la Turtucaia venind să se suprapuie peste cea de acasă. Pot spune că Jorj Athanasiu a avut o inspirație fericită, dându-mi telefon de dimineață: simțind după voce cât sunt de distrus, și-a făcut timp în cursul zilei să treacă cu automobilul. M-a găsit singur, Margot fiind dusă cu madama Ana la Școala Centrală, unde se adusese un mare transport de răniți; cu internarea Sophiei, bineînțeles, nu era la curent și nici eu nu i-am dat detalii. Lui i-a plăcut totdeauna să fie ocupat până peste cap, de data aceasta însă nu l-am suspectat de poză, mai ales când mi-a spus ce pregătiri se făcuseră pentru o posibilă evacuare a Bucureștiului, panica trecând fulgerător după căderea Turtucaiei, de la Oltenița la capitală! Ieri se renunțase, dar el încă se resimțea: nu-i deloc ușor în aceste zile să te afli în guvernul care a declarat războiul! Ca totdeauna, tensiunea mea, insuportabilă, a mai scăzut când m-am văzut silit să ies din mine și să privesc în afară. Jorj era și el într-o stare de nervi cum nu l-am mai văzut în acești treizeci de ani de când ne cunoaștem și, implorându-mă să nu o spun nimănui, mi-a mărturisit că vede foarte pesimist lucrurile. Dezastrul de la Turtucaia este în primul rând material: pretinde a nu se ști nici acum exact câți prizonieri au căzut, dar foarte posibil să fie 20.000! Plus tunuri, mitraliere... Foarte gravă este însă demoralizarea, ce s-a văzut unde duce! Vor trebui, a spus (de nervos ce era își aprindea țigaretele una după alta), luate trupe de pe alte fronturi și aduse aici, așa că mă tem să nu compromitem astfel și înaintarea în Transilvania! Bine, am exclamat, dar cineva trebuie să poarte vina! El a spus că generalul Aslan și generalul Teodorescu se învinuiesc reciproc. De altfel au și fost destituți. Este cert însă că armamentul nostru nu este pe măsura războiului modern, artileria, în primul rând, foarte slabă în comparație cu a inamicului, care în plus are și aeroplane pentru recunoaștere și pentru reglarea tirului, ba chiar și un balon captiv. Dar lipsa de rezistență morală a atârnat greu în balanță. Inițial trupele noastre aveau și o inferioritate numerică, ulterior s-au trimis ajutoare, 16 batalioane de infanterie din rezerva strategică a Bucureștiului, și două baterii de obuziere, dar ele au ajuns prea târziu, și au fost prost utilizate, în condițiile haosului, în care comandanții de sectoare aproape nu comunicau cu comandantul apărării. Tocmai pentru că se știa că întăririle sunt pe drum, s-a dat de la Marele Cartier acea dispoziție cu cele mai nefericite urmări ca garnizoana să reziste până la ultimul om. Pentru că nici atunci când s-a văzut că situația este pierdută nu s-au luat măsuri pentru retragerea acestei armate, aflată pe pământ străin, cu Dunărea în spate, dar fără un serviciu de transporturi! S-a ignorat cu

desăvârşire posibilitatea unei retrageri spre Silistra, deşi soluţia se găsea în instrucţiunile pentru apărarea cetăţii. Astfel, în armata inegal instruită, ce abia primise botezul focului, şi slab comandată, a intrat panica, iar comandantul ei, intrând într-o panică tot atât de mare, a condamnat-o la prizonierat şi la moarte, trecând Dunărea pe o vedetă.

Aceasta ar fi situaţia pe care încă o dată m-a rugat să nu o comentez cu nimeni. Am spus şi eu că nu este cazul ca Lisette să treacă pe la spital, la Sophie, ea urmând foarte curând să iasă. În ciuda lucrurilor tragice ce le vorbeam şi a nesiguranţei ce o simţim împrejur, mi-a făcut bine conversaţia cu el. Eram aproape unul de altul, ca în juneţea noastră. Uneori, mai ales de când este în guvern, aud lucruri rele sau muşcătoare despre el; de obicei nici măcar nu încerc să văd dacă conţin un sâmbure de adevăr în ele. La ce mi-ar folosi? Când am reuşit să păstrez atâţia ani o prietenie, încerc să nu mai judec omul, aşa cum încerc să nu mai judec în familie. Mă îndoiesc că m-aş mai împrieteni, dacă ne-am întâlni astăzi: am bănuiala că nu mi-ar mai plăcea deloc omul matur care este. Dar el pentru mine va fi mereu cel care acum treizeci de ani... acum douăzeci şi şase...

Cum acestea sunt însemnări ale prezentului, nu memorii ale trecutului, îmi refuz amintirea. De altminteri nici nu m-ar ţine puterile. De trei după-amieze febra mea trece de treizeci şi opt, iar cauza o ştiu prea bine. Abia astăzi, dobândind ore de indiferenţă, am putut să mă hrănesc cum mi-a pretins doctorul. Dejunul l-am luat singur şi am fost incredibil de liniştit. Margot a exagerat cu entuziasmul pentru răniţi şi i-am făcut observaţii în acest sens madamei Ana, când s-a întors cu ea abia după-amiază. Incredibil de rezistente sunt aceste delicate *jeunes filles* ce altfel leşină dintr-un nimic, iar astăzi se îmbulzesc printre mutilaţi şi răni deschise. Bineînţeles, era exaltată, plină de un avânt romantic, şi la cafeaua ce am luat-o amândoi pe terasă (de când am deschis uşa, aici ieşim după-amiaza) mi-a povestit de un căpitan Feraru sau Heraru (comandantul unei baterii, am presupus eu), ce a luptat la Turtucaia până în ultima clipă şi s-a sinucis, împreună cu alţi câţiva locotenenţi, pentru a nu fi luaţi prizonieri. Era foarte afectată de întâmplare şi pretinde că pe unul dintre ei, Ioachimescu, l-ar fi cunoscut la patinaj, iarna trecută. Dincolo de exaltarea copilei, se pare că n-a existat numai panica generală, dar şi fapte de eroism individual mişcător la Turtucaia. Găsesc totuşi că locul ei nu poate fi între atâtea suferinţe, în plus viaţa arătându-i în felul acesta, dintr-o dată, acea parte de vulgaritate şi de absurd pe care o copilă încă nici nu o presupune. În acest sens a vorbit şi madame Nicolaid, ce a trecut pe seară, cu soţul ei. Sunt nişte oameni afectuoşi sau poate puţin singuratici, ca şi noi, de vreme ce se ampresează să ne cultive. Ei înşişi erau teribil de impresionaţi de ceea ce văzuseră şi auziseră, mai ales Lucia Nicolaid, ce stătuse printre răniţii aduşi de la

gara Obor cu tramvaiul şi apoi ţinuţi pe un loc viran până s-au făcut toate pregătirile pentru a fi primiţi. Tot ceea ce istorisesc de la Turtucaia sunt imagini de infern, de pildă acea halucinantă poveste despre un bac pe care s-au încărcat răniţi, dar, chiar în clipa când s-a desprins bacul de mal, cei rămaşi pe pământul bulgăresc, seceraţi de focul duşman neiertător şi neavând în faţă decât imensul fluviu, într-o pornire de groază animalică s-au repezit, urcându-se peste răniţi, împingându-i, călcându-i, strivindu-i în picioare. M-am înfiorat, imaginându-mi vaietele, urletele, acel mal al infernului plin de oameni deznădăjduiţi, unii aruncându-se în apă, alţii luptântu-se pentru o nenorocită de barcă găurită, alţii încercând să plutească agăţaţi de câte o scândură, o ladă, şrapnelele şi gloanţele inamice vânându-i şi aici, cadavre umflate plutind... Ce distrugere, ce risipă! Apoi acele nume ce circulă despre diverşi ofiţeri eroi care au încercat să reziste într-o panică generală, într-o mulţime ce nu mai vedea nici o scăpare şi nu mai vroia decât să-şi scape pielea! Ce exemplare reuşite de oameni avem, şi cum îi sacrificăm de uşor! Şi cum şi amintirea lor piere, călcată în picioare de animalica mulţime! Ce se întâmplă cu noi? Şi cine poartă vina acestui blestem? Ce-o să se mai întâmple cu România?

Am simţit obişnuitul nod în gât când mi-a pus domnul Nicolaid întrebările, una după alta.

7 septembrie 1916

Mai mult de o săptămână nu am mai scris, trăind într-o stranie amorţeală sufletească; numai din când în când mă mai împungeau ghimpii ruşinii şi amărăciunii. Paradoxal pentru acest timp, agitat şi de destule alarme, am lucrat cu spor. Atunci (stranie utopie!) îmi vedeam viaţa scurgându-se înainte la fel, în această linişte după care de multă vreme jinduiam, şi *ea* rămânând mai departe în spital. Poate la altul un asemenea gând mi s-ar fi părut crud, meschin, dar, pentru tot răul pe care mi-l făcuse şi îşi primise pedeapsa divină, eu nu-mi doream decât s-o ştiu *(pendant des mois)* la distanţă. Deodată mi-am dat seama cât a fost de chinuit sufletul meu, şi m-am mirat că suportasem, aproape fără să bag de seamă, proporţiile chinului. M-am mirat şi că lipsa ei n-o resimţeam decât ca o uşurare. Incredibil! Nici un regret, nici o nostalgie! Dar cum este posibil să suferi atât pentru o persoană a cărei lipsă îţi face de fapt bine, care, deci, nu îţi aduce nimic prin prezenţa ei? Nu am vrut totuşi să mă las pe panta întrebărilor care ar fi fost, o simt, periculoase. În acest răstimp am plecat de acasă de câteva ori, cu diverse invitaţii şi prilejuri ce altădată le refuzasem, şi, deşi oraşul este pustiu, întunecat, m-am simţit neaşteptat de bine! *J'avais la coeur léger,* ba chiar şi speranţa nedesluşită a unui început (ce mi s-a mai întâmplat s-o trăiesc de câteva ori), luptându-se cu durerea

rușinoasă din suflet. Am ajuns din nou la concluzia că, dacă firea mea convențională nu m-ar fi decis, într-un moment ce și așa îl consideram a fi destul de târziu, să-mi întemeiez o familie, să o respect etc., livrându-mă astfel unui sentiment destul de modest la începuturile lui, cu mult mai potrivit mi-ar fi fost un mod liber de a trăi, desprins de servituțile inimii! Ah, mult visată indiferență!

Recitind pagina scrisă, mă întreb dacă nu cumva această ușurare o datoram nu unei indiferențe veritabile, ci, dimpotrivă, faptului că o știam în fine într-un loc izolat, nemaifiind silit să o păzesc. Venindu-mi acest gând, nu m-am putut decide dacă este așa sau nu. De mult am observat, și la mine, și la alții, impuritatea afecțiunii, repede împletită cu ostilitate, plictiseală, dorință de evadare, sau reapariția unor emoții legate de sentimente demult pierdute; nemaipunând la socoteală dorințele (uneori violente), ce cheamă atât de des în afară, ca și nevoia firilor visătoare pentru frumoase idile. Rareori se vorbește despre această încâlceală a sentimentelor: ea se bucură de tratamentul rezervat lucrurilor necuviincioase, ce știm toți că există, dar nu le aducem în discuție.

Astăzi m-am întors la jurnal, pentru că, aducând-o acasă pe Sophie, liniștea mea dintr-o dată a dispărut; *mais c'etait à prévoir,* chiar dacă, aparent, lucrurile s-au petrecut la început cum se cuvine. Cât am ajutat-o, cu toată gentilețea, să urce în automobil etcetera, am avut grijă să nu dau celorlalți posibilitatea de a-mi citi pe față ce simțeam: pentru că o uram teribil, cu un dezgust care nu mă împiedica, totuși, la fel de teribil să sufăr. Simpla ei vedere îmi declanșase o suferință fizică, la fel cum o rană învechită își trimite otrava în tot corpul. Am intrat amândoi în casă, *en grande pompe,* cum n-ar fi fost cazul, și ea a cerut să nu se desfacă valizele, pentru că intenționează să plece la Buzău, împreună cu madama Ana. *Pas possible,* i-am răspuns, laconic. Dacă timpurile ar fi fost normale, aș fi condus-o chiar eu acolo, așa cum erau conduse la mănăstire domnițele ce au greșit. Dar acum! Când este aproape imposibil a mai părăsi Bucureștiul în condiții convenabile, în plus existând riscul să rămâi despărțit pe vecie de cel care pleacă! Insistențele ei îmi apărură ca un șantaj stupid și de prost gust. Pe un ton de falsă veselie, însă, ea tot continua, madama Ana bineînțeles văicărindu-se, și din toate înțelegându-se că eu sunt călăul nebun. Enervat de neadevărul situației, m-am retras repede, cu pretextul că ea trebuie să se odihnească. Două ore însă m-am tot plimbat prin cabinet, fără să pot lucra nimic. Poate începând ar fi mers, dar de unde puterea să mă așez pe scaun când vibram într-un asemenea hal, iar în gând continuam cu încăpățânare discuția? Astfel n-are să mai meargă, am spus, de câteva ori, printre dinți. În plus, sufeream și din cauză că nu puteam să fumez. Fiind chemat la dejun, am reușit să îndepărtez ispita

unei țigări, tocmai când eram pe punctul de a-i ceda. După o întrerupere de cincisprezece luni! Pe drum, încă înainte de a da ochii cu ea, am hotărât să evit să o mai vizitez în camera ei, nici să nu mai angajez vreo conversație, bineînțeles în afara situației când avem martori. Altfel aparențele trebuiesc păstrate măcar de acum înainte, pentru că unul dintre motivele ce mă fac să sufăr sunt bârfele servitorilor. Câtă umilință când îmi dau seama că madama Ana știe, dacă nu chiar adevărul (adevărul?!?...), în orișice caz, incomparabil mai multe decât știu eu! În dimineața când m-am întors de la spital, dându-mă jos din trăsură și bătrâna ieșindu-mi înainte cu văicărelile ei, nu m-am putut abține să nu-i arunc: erai cât pe ce să o dai gata! În zilele următoare însă, m-am întrebat dacă nu cumva arunc o vină atât de mare asupra bătrânei (la urma urmei, o făptură ignorantă!...) pentru a o dezvinovăți pe *ea,* pe care am dese clipe când continui a mi-o imagina, ca și până acum, inocentă. Dar ce face mai insuportabil totul este inevitabila vulgaritate a situației și a oamenilor, ce se varsă și asupra mea, ca un lighean de lături pe care îl primești, trecător nevinovat, de la cine știe ce fereastră de mansardă. Sufăr, fiindu-mi silă de mine, cu mult mai mult decât de ceilalți, fiind totuși conștient că prin slăbiciunea mea întrețin trivialul conflict. Dovada: în ciuda hotărârii luate, când după dejun ea mi-a adresat, pe un ton destul de sfios, rugămintea să o acompaniez la o mică promenadă prin grădină, m-am învoit imediat. Scuza singură ce o pot invoca este că Margot se afla și ea de față. Apoi dragostea pentru grădină este probabil unicul sentiment pe care nu i l-aș contesta. În timp ce ne plimbam pe aleile ei de trandafiri și mă aplecam din când în când să-i tai cu foarfeca pe cei ce mi-i arăta ea (care începuseră să se ofilească) și îi așezam cu grijă în paner, făceam mari eforturi să port cea mai dezangajantă conversație, fără a atinge vreunul din punctele vulnerabile. Din păcate, nu am fost în stare să păstrez această conduită până la sfârșit. Deși se apropiase mult, încât mâinile ni se atingeau, nu încercam nici cea mai mică dorință (din cauza sfiiciunii și a răcelii ei feciorelnice, nu m-a stăpânit prea mult niciodată). Totuși, apropierea ei m-a tulburat, încât am călcat peste ceea ce îmi propusesem! Mi-a trecut fulgerător prin minte că răspunsurile la întrebările ce m-au chinuit (oricât m-am străduit a le alunga, în această ultimă lună nefericită) se aflau la doi pași de mine, în ființa ei, ce se sprijinea de brațul meu! Și atunci, nemairezistând torturantei curiozități, i-am spus: Dacă aș putea înțelege de ce a fost nevoie de atâta mister între noi, ce ajunseserăm atât de apropiați... Nu s-ar mai putea invoca nici pudoarea exagerată, nici...

Cum ar fi reacționat orișice ființă rațională, nevinovată, la o asemenea delicată interogare? Ar fi răspuns desigur în două cuvinte, *voilà de quoi*

il s'agit, şi totul ar fi fost (cât mai poate fi!) bine. În loc de aceasta, însă, ochii ei au început a arunca scântei de furie. Şi pe un ton înţepat a pretins că se aştepta la un asemenea *atac. Qu'est-ce que cela veut dire?* am îngăimat, uluit, neplăcut impresionat de noutăţile ei lexicale. Şi i-am repetat, mai rar şi mai explicit, fraza mea, fiind în acel moment aproape convins că nu înţelesese bine. *C'en est trop!* a ţipat ea şi, cu acea nestăpânire a nervilor ce mă irită, a azvârlit coşul cu trandafiri, ce s-au risipit, nemaipăsându-i că oricând şi oricine ne putea vedea de la vreuna din ferestrele casei ce le aveam în spate. *C'en est trop! C'en est trop!* ţipa, gesticulând, încât zadarnic mă mai sileam a păstra aparenţele, aplecându-mă printre straturi să culeg trandafirii zvârliţi, ca şi când din greşeală ea ar fi scăpat panerul. Mizam pe faptul că vocile nu se auzeau la o asemenea distanţă. Dar, tot înţepându-mă când îi culegeam am renunţat la întreprinderea mea. Mi-am scos enervat batista să-mi şterg picăturile de sânge; mă ancombra şi nefericitul paner ce-mi rămăsese pe braţ, mă enerva şi noroiul de pe alei, pentru că azi-noapte plouase tare (aşa se vede că am scăpat şi de alarme), dar, mai ales, mă scotea din minţi isteria ce sau era jucată, sau era pură nebunie, şi absurditatea celor ce ea pretindea, ţipând: că dinadins am adus-o de la spital acasă şi o ţin sechestrată şi-i interzic plecarea la casa din Buzău, pentru a o interoga zi şi noapte, până va ajunge să-şi piardă minţile! Astfel că prefera a pleca la Buzău, cu riscul foametei şi al morţii... *À votre aise!* I-am tăiat vorba scurt, atrăgându-i atenţia că ne expunem din nou comentariilor servitorilor. *J'embrassais des yeux le jardin, la maison, ses innombrables fenêtres, avec une croissante anxiété,* şi cred că grija mea pentru aparenţe a înverşunat-o mai tare. Drept care s-a năpustit cu ţipete şi lacrimi asupra mea, reproşându-mi egoismul şi răceala mea ce ar fi stricat totul, cauzându-i răni în suflet chiar dinainte de căsătorie, etţetera, etţetera... (Atunci de ce a insistat atât pentru căsătorie? pentru copil?) Înspăimântător mi s-a părut nu că aş fi săvârşit atât de multe rele (mai toate datorându-se interpretării ei răuvoitoare, chiar dacă în parte le recunoscusem altădată ca vini ale mele din silă de ceartă şi slăbiciune de caracter), ci faptul că, deşi mi le mai reproşase de atâtea ori, reproşul nu se uzase. Ca şi când ar fi scos armele dintr-o panoplie şi le-ar fi folosit, punându-le apoi cu grijă la loc pentru data viitoare, şi data viitoare, şi data viitoare... Furia desfigurând-o, arăta cu zece ani mai bătrână, faţa îi era pământie şi deschizând gura prea tare i se vedea dintele lateral ce-l pierduse după naştere şi neglijase până acum să puie unul fals. Chiar lipsa ei de cochetărie faţă de mine m-a supărat în plus; *les poings serrés,* am rugat-o să înceteze, ceea ce nu a făcut decât să o dezlănţuiască mai tare; *sa mauvaise éducation,* în ciuda pretenţiilor, era prea evidentă. Ţipa că

acum este prea târziu, puteam evita, dar nu să-i cer acuma etc., etc. Isteria stupidă la care ajunsese, dar mai ales fața ei buhăită, răutatea buzelor subțiri și a nasului cu vârf ascuțit, schimonoseala grotescă a plânsului care îmi stârnea milă, furie, remușcare, dezgust, toate deodată, insuportabile, m-au făcut să îmi pierd cumpătul. Parcă o umbră roșie mi-ar fi alunecat pe față. Mi-am simțit creierii aprinzându-se, și, *fou de rage,* probabil făcând o figură teribilă, mi-am încleștat mâinile pe umerii ei, zguduind-o. Taci, taci, taci, cred că i-am strigat, simțind o nevoie adâncă să o lovesc, tremurând chiar de această nevoie. Nedându-mi voie să fac așa ceva (gândesc că e înjositor să bați o femeie), doar am ciupit-o, uimit singur de violența dorinței de a o lovi: sigur că dacă aș fi început, cu greu m-aș mai fi putut opri. Am și văzut-o în fața ochilor, *terrassée,* implorând cu privirea, iar slăbiciunea ei înverșunându-mă mai tare. Câtă cruzime zace în mine fără să știu nimic despre ea, în afara acelor primi ani ai copilăriei, când mă minteasc chinuind fără emoție râme? (Bine aș fi făcut să nu-i confesez un asemenea lucru *ei,* care mereu profită, nepierzând prilejul să facă de aici cele mai supărătoare acuze.) A fost ca și când printr-o ușă întredeschisă întrezărisem ceva ce nu vroiam de fapt să văd, așa că am închis-o repede. Asemenea abisuri de cruzime să zacă în orișice om cultivat și inofensiv ca mine, sau trăiesc umilința de a fi un exemplar degenerat al umanității? Gândindu-mă pe urmă, nu am știut ce să-mi răspund. Totuși puterea de a-mi stăpâni pornirile mi-o dovedește chiar acest moment când, în absența oricărui gest (aș fi neconsolat să nu mă pot ține în mână), contemplam uluit spectacolul cruzimii mele imaginare. Dar reacția ei pur animalică, ce m-a dezamparat și pe care nu o mai descriu, de silă? Neavând deloc scrupulele mele și purtându-se firesc, s-a repezit, nepăsându-i deloc că dacă un bărbat deseori ridică mâna ca să lovească, o femeie în această postură contrazice chiar imaginea sexului ei! În plus, s-a repezit și să strige, mințind că aș fi lovit-o, astfel că replica dezgustată ce i-am dat-o, mai tare decât cele ce obișnuiesc eu a da, era pe deplin meritată.

Nu mai am puterea să scriu și nici cheful să adaug toate amănuntele ce au mai rămas de adăugat la această ignobilă scenă. A fugit spre casă, *les yeux hagards,* pradă unei crize de nervi, plângând în hohote și țipând că-mi interzice s-o acompaniez, ceea ce nici nu intenționam. Am înțeles însă, în vreme ce am mers mai departe, spre chioșc, că a sta, de-acum înainte, alături de ea nu mai înseamnă decât înjosire și suferință: ceea ce resimțeam față de noi amândoi, aproape fără a discerne între mine și ea, era numai dezgust. În schimb, cu obtuza ei minte, se înverșunează să creadă că ea este victima, iar eu călăul! Într-atât de strâmb și de pătimaș judecă, încât nici măcar nu o mai suspectez de viclenie. Dacă ar face cel

mai mic efort, lucrurile s-ar drege, dar nu! Cu o orbire de neînțeles, ea merge în aceeași direcție a distrugerii, încât am început să mă gândesc serios dacă nu este într-adevăr nebună. Gândindu-mă, am ajuns să fiu aproape sigur că moștenește o formă de neurastenie. Dar ce se mai poate spera când ne tratăm unul pe celălalt de neurastenici?

În chioșc era neplăcut. Un miros de muced provocat de umezeala celor câteva zile de toamnă, pânze lipicioase de păianjen peste tot, praf cât vrei, frunze uscate! O pasăre mi se găinățase în creștet, probabil când am trecut pe sub nuc, și încă mă mai ștergeam, deranjat, cu batista; mi-am amintit în fugă ce ne distra un asemenea incident când eram copii și credeam că de aici ni se va trage norocul. Imediat am fost apucat de un acces înfiorător de tuse și, spre stupoarea și rușinea mea, m-am surprins regretând că m-a apucat aici, singur, și nu sub ochii ei, la dejun, la cină... Deci chiar suferind, dezgustat cât se poate de ea, încă aș mai fi ținut să o șantajez cu boala mea, și ca să obțin, ce?

Consecința acestei plimbări de un sfert de oră împreună a fost deci o zi ratată pentru amândoi. Când m-am mai liniștit, am mers în cabinetul meu și până la cină am umplut Papierkorbul cu foi stricate. Singurul timp cu adevărat plăcut în această zi de infern a fost jumătatea de oră dinainte de cină când, pe lumină încă, am pornit cu Yvonne de mână spre Șosea, pe străduțele dosnice pe care tot așa, cândva, mergeam cu tata. Se întâmpla probabil cu un an sau doi înainte să moară, el era mulțumit ca niciodată în viață, mai ales de casa ce abia o terminase, nu doar de construit după modestele lui planuri, dar și de amenajat înăuntru. Era plăcut și liniște și, nemaidând ochii decât rar cu felinarele vopsite în albastru, mi s-a părut deodată că nu mai există război; și, bineînțeles, nici drama mea intimă.

La cină, Sophie nu a venit, trimițând vorbă că se simte rău. Am avut impresia că și Margot afecta o anume răceală față de mine, dar se poate să mă fi înșelat hipersensibilitatea mea. Totuși, calmat de scurta plimbare, am mers după cină ca de obicei amândoi în salonaș să mutăm stegulețele pe hartă și, oftând, am lăsat inamicului Petroșanii cuceriți. Oprirea în fața Sibiului continuă și este la fel de nefirească. Singura presupunere logică ce o pot face este că s-ar fi trimis o parte din trupele necesare în sud. Ofensiva lui Mackensen pe linia Rașova-Cobadin-Tuzla pare să se fi împotmolit într-un gen de victorie. Clipele când am urmărit situația, parte cu mândrie, parte cu îngrijorare, au fost și ele aproape normale. Temperatura crescută, dar mai puțin decât ar fi fost de așteptat într-o asemenea zi.

În această clipă, terminând de notat, îmi apare deodată aceeași îndoială ce o suport mai ales seară, când nervii îmi slăbesc: dacă totuși este

nevinovată? Dacă este vinovată, lucrurile sunt în mare *à peu près*, cum le-am descris. Dar dacă este nevinovată?

11 septembrie 1916

Astăzi a fost rândul lui Spiridon să iasă din spital. Ar urma deci să se reîntoarcă la regimentul lui, ceea ce o face pe madama Ana să se zbată, de o săptămână de zile, cum spune poporul, ca în gură de şarpe. Pe lângă bocetele ei, au urmat rugămințile lui Margot. Chiar Sophie a venit după dejun să ne sfătuim ce se poate face... Deşi ea neagă, sunt convins că boala lui Spiridon a fost un fals, ticluit cu domnul Ialomițeanu, ca şi permisia de 3 zile, ce trebuie să fi fost foarte dificil de obținut, odată ce se anunțase mobilizarea. De altminteri, singură a mărturisit că pentru permisie a lucrat domnul Ialomițeanu, şi de aceea ea l-ar fi cultivat atât de insistent în după-amiaza dinainte de sindrofie. Acum însă, doctorilor, asaltați cu răniți şi bolnavi adevărați, li s-a făcut frică (presupun) a-l mai ține pe Spiridon internat. Nu mai rămâne aşadar decât să se facă iarăşi apel la domnul Ialomițeanu. Dar ea, care a promis să nu mai aibă nici o întrevedere cu respectivul domn, cu toată dezlegarea ce i-am dat-o, refuză a mai face vreun demers şi presează ca să fac eu.

Dar de ce să fiu eu mai dispus să-l fac? Am propus să apelăm mai bine la ministrul Jorj Athanasiu. Ea însă mi-a adus pe loc argumentul imbatabil: nu te va servi, pentru că nu a făcut-o nici în ocazii mai simple! Atunci nu voi mai apela la nimeni, am replicat eu, având senzația că mi se forțează mâna. A urmat o zi rece de ambele părți. Simt cu câtă neînțelegere sunt privit, ca un om foarte egoist, fără inimă şi, desigur, în plus răzbunător. Cine se gândeşte cât mă poate costa pe mine acest demers? În primul rând chiar ideea unei intervenții, un fapt ce lor li se pare atât de firesc – viața însăşi! Iar pentru mine înseamnează degradare şi umilință. În plus, a apela – la cine! La presupusul ei amant! După clipele de hotărâre: nu!, au urmat cele de şovăială, mai ales astăzi, când l-am văzut pe bietul vlăjgan, nu prea arătând convalescent, dar destul de întunecat. Deşi e tânăr şi voinic, detestă armata şi războiul, dar eu pot spune că le-am iubit? Mi-am amintit cum a crescut printre picioarele noastre, ca un mic animal al casei, şi m-am înduioşat chiar de răutățile lui: a refuza să fac orice pentru el este ca şi când eu am semnat ordinul lui de mobilizare. La urma urmei, nu mi se cere decât să încerc. În plus, un argument pozitiv, invocat, culmea!, de Margot, mi s-a părut de bun-simț: de când a fost mobilizat Grigore, în afara mea, care sunt atât de şubred, nu mai există în casă nici un bărbat; în schimb viața devine tot mai dificilă. *Bref*, m-am trezit deodată ducându-mă întins la telefon, la ora pe care o ştiam a fi cea mai potrivită ca să îl găsesc pe domnul Ialomițeanu. În

gestul ce-l făceam exista multă neplăcere, dar şi o josnică atracţie, un gen de joasă curiozitate, disipată în blocul refuzului meu de a mai avea de-a face cu el. Nu era însă decât o atracţie foarte slabă, şi la care, dacă nu ar fi fost argumentele sentimentale şi pozitive de mai înainte, aş fi renunţat foarte uşor. A merge mai departe pe drumul analizei acestor fleacuri îmi pare cu adevărat un non-sens. Respectivul domn nu se afla în birou, dar lăsându-mi numele, am primit extrem de repede telefonul lui. S-a repezit să se scuze pentru acest lung răstimp etc., invocând mulţimea trebilor ce l-au copleşit. Astfel am aflat că lucrează şi la Cenzură, ceea ce nu ştiam, şi m-a mirat. Limbagiile înflăcărate ţinute în salon până acum, învinovăţind guvernul pentru ocaziunile de *intrare* pierdute, îl desemnau a fi în opoziţie, aşa că am fost acum foarte mirat văzându-l *om al guvernului*. Ce căuta deodată printre persoanele de încredere ale zeflemisiţilor liberali, într-unul din acele posturi ce presupun confianţă deplină? Repet, i-am auzit deseori filipicele contra oficialilor liberali, cu toate argumentele ce le produceau antantiştii opoziţionişti! În plus, cunoşteam, din mici aluzii, relaţiile personale ce se străduia a lega cu Filipescu, suferind din cauza firii aristocratice şi capricioase a acestuia. Un asemenea post nu se poate da, în această clipă, decât unui om devotat partidului liberal. Filipescu e prea bolnav pentru a mai intra în guvern, iar Take Ionescu, deşi va intra, a păstrat partizanilor lui aceeaşi stare de mefienţă şi rivalitate *à propos* de oficialitatea brătienistă. Şi atunci, ce caută acest mic opozant de salon al guvernului, adică domnul Ialomiţeanu, la serviciul Cenzurei, într-un loc-cheie al secretelor politice? Lumea noastră oferă totdeauna ştiutorilor explicaţiuni pentru mistere de acest gen. M-am gândit deodată, *à propos* de anticul nostru, că acele mici întrebări stupide ce se aşarna să le puie în toate ocaziunile mondene, pot să nu fie deloc gratuite! Posibil să fi oploşit pe lângă noi *un mouchard*, ca s-o spun de-a dreptul! Pentru cine exact spionează (dacă nu-mi încarc cumva sufletul cu bănuieli nedrepte, hrănite de resentimentele mele)? Totul pentru mine pluteşte în vag şi se rezumă la presupuneri. Pentru cine – vom mai trăi şi vom mai vedea! Pentru binele său, în orişice caz.

Viaţa aduce încetul cu încetul argumente în plus, mult prea rar însă şi probe palpabile. Fără să comentez neaşteptatul său post de cenzor, i-am transmis rugămintea doamnelor casei de a acţiona pentru Spiridon în sensul dorit de toată lumea. Ampresat ca totdeauna în a mă servi, a promis că va încerca, cu toate că, bineînţeles, ne dăm seama amândoi cât este de greu, în acest moment neprielnic. Trebuie doar să fi auzit şi eu despre raziile ce se fac în stradă de câteva zile pentru a-i depista pe cei ce s-au sustras, uneori fără nici măcar o acoperire legală, mobilizării, profitând de haosul şi dezordinea noastră obişnuită. Simţind o plăcere în a fi grosier,

l-am întrerupt întrebându-l dacă aceste razii nu-l deranjau și pe el, trebuind în orișice clipă a avea cu sine actele doveditoare... Cu puținul ce-l poți simți prin telefon, am avut impresia că întrebarea nu i-a căzut deloc bine. S-a grăbit să-mi răspundă că însărcinări destul de întâmplătoare îl mai rețin în Capitală, dar este o situație provizorie, ce nu va mai dura multă vreme. Vagul în care pluteau explicațiile mi-au accentuat bănuiala că e ceva *louche*, și chiar și faptul că imediat a trecut, cu abilitatea sa mecanică, la zvonurile cele mai recente ce circulă. Cu tot afrontul ce i-l făcusem, nu era nimic, din nou, schimbat, nici în vocea, nici în cuvintele sale. Pare sfiicios, la prima vedere, în fapt fiind capabil *să îngroașe obrazul* până la limite neimaginabile, *înghițind* orice și oricât, ca și când o tactică superioară l-ar face să-și reprime orișice reacții omenești demne. Este și aceasta o armă eficientă cu oamenii de tipul meu, care într-un asemenea caz văd ridicolă tentativa de jignire a adversarului. Iar cât îl privește pe el, presupun acum nu că este bun, cum într-o vreme am crezut (iertându-i de aceea inteligența modestă), cât capabil într-un mod aproape diabolic de a-și ascunde resentimentele. Dar ajunge! Am pus la punct modalitățile practice în privința demersului, alegând să duc eu cererea și certificatele la departament (deși se oferise, cu insistență, să treacă el să le ia, am refuzat, nemaivoind să mă las mereu manipulat). Părea a nu fi la curent cu boala Sophiei; între multele noutăți strecurate, nimic de luat în seamă, în afara veștilor de înrăutățire a bolii lui Filipescu.

12 septembrie 1916

Infernala zi de astăzi păruse a începe sub auspicii bune. Atmosfera din jur s-a mai însănătoșit, dar la modul la care se însănătoșește un trup căruia i s-a amputat membrul ros de cangrenă. Indiferența ce domnește acum în relațiile noastre se poate în orișice clipă transforma în ostilitate. Aceasta cel puțin este starea mea sufletească, ce s-ar putea să o împrumut artificial și Sophiei, care, încă fiind convalescentă, se aferează teribil cu treburile casei. Poate din recunoștință pentru tentativa ce m-am decis s-o fac pentru Spiridon, *pour mettre fin à cette permanente querelle*, ea se manifestă cu deosebită amabilitate, dându-mi diverse semne că mă afecționează. A devenit iar grijulie și astăzi chiar (voi povesti) mi-a probat grija ei. Nu este desigur cazul a-i reproșa acest lucru, *elle fait de son mieux, mais ça ne me fait ni chaud, ni froid.* Nu-i prima oară când observ că oamenii care îți păstrează cu ranchiună în suflet mii de reproșuri și ajung chiar la neplăcute manifestări față de tine, sunt capabili să treacă a doua zi cu buretele, privindu-și cu lejeritate faptele proprii grave, iar a treia zi să ia *da capo* totul, negăsindu-și în această comportare haotică nici o vină.

Nu doar la femei (la care n-ai a aştepta nici logică, nici consecvenţă), ci şi la bărbaţi am observat acest lucru, care îmi inspiră dezgust.

Uneori mă încearcă însă gândul că viaţa este astfel (Sophie însăşi îmi apare uneori ca o alegorie a vieţii!), iar dorinţele mele de ordine şi curăţenie sunt rigide şi artificiale. De aceea arborez şi eu o mină convenabilă, dar dezordinea şi impuritatea la care au ajuns relaţiile noastre continuă să mă roadă. Teamă mi-e să nu se fi petrecut chiar ceva ireparabil: pentru că după întâmplări prea grave (sufletul meu le cântăreşte gravitatea!), voinţa şi logica mea nu mai au nici o putere asupra sentimentelor modificate. Teamă mi-e, repet, să nu se fi petrecut de astă dată un asemenea fapt. Din fericire, *ea* nu are deloc intuiţia sufletului meu, ceea ce a ajuns să îmi convină. Dar o insistenţă pe această temă, în vremea aceasta de alarme şi bombordamente neîntrerupte, ce face să ne aflăm *en danger de mort*, în orice clipă, cu veşti ale unor morţi apropiaţi, este o impardonabilă frivolitate. Spuneam, deci, că eram decis a interveni pentru Spiridon. Convenisem cu domnul Ialomiţeanu ca, dacă ajung la Minister prea târziu şi el a fost nevoit să plece, să uzez de numele lui, pentru a facilita lucrurile. Am plecat mai târziu de acasă, chiar pentru a nu da ochii cu el, dar întârzierea mea a fost mai mare decât intenţionasem, pentru că un drum până în centru a ajuns o adevărată aventură. Din ce vorbisem cu d-l Ialomiţeanu înţelesesem că această audienţă, direct la ministru, era ca şi confidenţială, oferind mari şanse de rezolvare tuturor petiţiilor. Dar, fie că dumnealui a exagerat, fie că, la fel ca totdeauna, excepţiile fiind în ţara noastră mult mai multe ca regula, şi intervenţiile curgând gârlă, m-am trezit în faţa unei anticamere pline! Deşi convenisem să nu stau la coadă ca orişicine, ci să intru de cum voi vedea că se deschide uşa, înăuntru aflându-se secretarul al doilea, cu care vor fi aranjate lucrurile, nu m-am putut hotărî a avea acest tupeu. Sfiiciunea firii, laolaltă cu principiile, m-au oprit şi, cu plăcerea de a-l contrazice pe incorectul meu sfătuitor, m-am aşezat pe o canapea încă liberă, alături bastonul, mănuşile şi pălăria, şi m-am pus pe aşteptat. Dar fiecare, odată intrat, nu mai părea a avea gând să iasă, şi am început a mă panica, având tot astăzi de mers şi pentru lemne. Cealaltă lume n-avea desigur motivele mele de grabă, pentru că se complăcea, făcând conversaţii şoptite, spunându-şi motivul ce-i adusese aici – acelaşi la toţi, ca şi la mine, am dedus, adică scutire temporară de front. Numai modul de a-l spune diferea, unii îşi tot argumentau cazul, confuz şi detaliat, alţii vorbeau prin gesturi şi tot priveau temători împrejur, ştiind că mişună spioni de toate felurile printre noi. Eu, tot mai enervat, scoteam ceasul din buzunarele vestei, numărând minutele cât stătea fiecare înăuntru şi încercând a stabili un mic calcul: inutilă încercare însă. În plus, nenumărate persoane intraseră dezinvolte, sau conduse de câte un

funcționar (așa cum fusesem și eu sfătuit să fac), protestele fiind inexistente, pentru că dacă te apucai să protestezi, cum mai puteai aștepta un răspuns afirmativ la cererea ta, ce solicita o favoare? Și ce greu de obținut favoare! Și cât de importantă pentru fiecare solicitant!

Ca să mă mai calmez, m-am silit a fi atent măcar la aceste conversații, gândindu-mă că poate voi găsi în ele ceva interesant de notat în jurnalul meu. Din păcate, conversațiile celorlalți m-au plictisit totdeauna peste măsură, încât și de astă dată m-aș fi ascuns să nu le mai aud, iritându-mă prin platitudinea lor. M-am uimit de complicarea relațiilor sociale unde s-a ajuns, pentru că o audiență atât de confidențială se dovedise a fi la îndemâna unei lumi atât de pestrițe. Ori să mă fi mințit domnul Ialomițeanu? Cei din jur invocau diverse excepții ce se făcuseră pentru fiul lui X, pentru nepotul lui Y, pentru ginerele lui Z, cu o mare lăcomie de amănunte, și cu tonuri revendicative. Oamenii aveau dreptatea lor, X, Y, Z erau nume cunoscute care ceruseră insistent războiul (dinadins nu le notez, știind că odată și odată aceste pagini vor vedea lumina tiparului și eu nefiind un Saint-Just din fire), iar acum își puneau rudele la adăpost. Dar și noi, din această anticameră, ce altceva vroiam cu actele noastre doveditoare? Același lucru, poate cu mai multă îndreptățire și cu mai puține șanse, de aceea, cu mai mult venin. O excepție este firesc să antreneze încă zece, și tot așa mai departe, desigur trebuia făcut acest război pentru întregirea țării, dar fiecare dintre noi avea dreptul să-l scutească pe cel drag de pericolul lui! Nu puteam să nu observ această defecțiune de logică, așa cum nu puteam să nu scot tot mai des ceasul din vestă și să mă uit la el, deși nu-mi servea la nimic.

Între timp lângă mine venise să se așeze un tânăr cu o alură de copist la tribunal, având chiar degetele pătate de cerneală violetă și unghiile necurățate, cu un cap cu trăsături mari și dizgrațioase și ochi de imbecil, visător, așezat puțin strâmb pe gâtul înclinat spre umărul stâng. Posibil să fi fost student și să copieze acte doar pentru a se întreține, pentru că, din buzunarul lăbărțat și ros al hainei ce avea pe piept câteva pete unsuroase, a scos mai întâi ziare împăturite, astfel ca să li se vadă manșeta (*Adevărul*, *Steagul* etc.), apoi *Thaïs*, și pe urmă (tot din buzunar?!!) *La lutte des races* a lui Gumplovicz, un exemplar vechi de douăzeci de ani și jerpelit. Oare avea să citească din toate? m-am întrebat.

Deocamdată, a pus teancul pe banchetă și s-a mulțumit cu *Thaïs:* citind, capul i se lăsase încă și mai tare spre stânga, spre mine adică, pentru că percepeam un iz neplăcut al gurii, ieșindu-i prin buzele întredeschise și de un indecent roșu-vânăt, ce se amesteca, însă, într-un mod inimaginabil, cu un parfum *Heliotrope blanc*, cu care își îmbibase batista și reverele.

L-am recunoscut, amintindu-mi că se dădeau în vânt după el liceenii în junețea mea – *hélas!* – îndepărtată.

Când și când scutura capul ca să-și așeze pletele, foarte negre și foarte lucioase, scuturându-și pe umeri mătreață. Sila mea îmi făcea plăcere, ca un gest de cruzime, trezindu-mi totuși ecoul unei vagi îndoieli: nu s-ar fi cuvenit să-l privesc cu mai multă îngăduință pe acest tânăr cultivat, de o politețe indiscutabilă? Am tranșat, trăgându-mă mai departe de el, având justificarea că el tot nu observă, fiind cufundat în lectură, dar tocmai în acel moment am auzit: pardon? Se poate? Junele politicos și-a adunat ziarele și *La lutte des races* și le-a îngrămădit pe genunchii pantalonilor șifonați, iar eu a trebuit să mă trag spre el ca să fac loc unei doamne corpolente și destul de trecute care s-a așezat în stânga mea, înecându-mă cu un parfum violent, ce nu l-am putut recunoaște.

O vreme atenția ei a fost doar la imensa pălărie ce, așezându-se, se deranjase și, ca să și-o puie la loc, a scos acul pălăriei și apoi l-a vârât înapoi în cocul umflat, cu un gest atât de decis, încât eu, cu nervii mei sensibili, m-am înfiorat: am trăit halucinația că și-l înfigea în creieri... Deși strâns în corset, pieptul mare deborda și întindea nasturii mulți, prinși cu greutate în bride. Peste cârlionții cărunți de la ceafă și spatele ce se rotunjea de o cocoașă de grăsime ținea cu afectare o etolă de blană (cât se poate de nepotrivită la această vreme, mi s-a părut, zărind prin draperia trasă de la fereastra anticamerei cerul albastru, ca într-o zi de vară). Când a finit cu pălăria, a început a povesti unui domn cu cioc alb ce stătea pe un scaun alături cum s-a zbătut ca să obțină concesiunea chioșcului de ziare, pentru că fie-iertatul a răposat în februarie și erau mulți doritori ce voiau să încalce dreptul unei văduve, iar acum, când l-a obținut, toată lumea vorbește că n-are să mai renteze și, ce-i mai rău, băiatul nu a mai putut fi scutit de mobilizare, deși a fost declarat odată inapt. Astfel că tot ea a venit, mămușorule, du-te tu, a rugat-o bietul băiat, du-te tu, că eu nu mă descurc! Dar ea? Atâta e de timidă, că e gata a leșina când trece pragul unei audiențe... Dar având casă grea, și fată de măritat, și alta mare, dată de suflet, măritată mai demult după un oltean din Pantelimon, ajunsă de nevoi și cu o droaie de copii atârnați de poală...

Am scos iarăși ceasul și m-am uitat la el, ajuns în culmea enervării! Cum să iubești umanitatea, plonjat fiind în anturajul din care nu ai cum te smulge? A mă ridica pentru a scăpa de bieții mei vecini ar fi însemnat să rămân în picioare, cine știe cât timp de-acum înainte, ceea ce sănătatea nu-mi permitea. Un ghimpe în plus mă înțepa, simțind că avusese dreptate domnul Ialomițeanu. El n-avea a ști ce comparație se făcea în mintea mea, stând într-o balanță principiile mele și în cealaltă, atârnând cu mult mai greu, priceperea sa practică, imorală. Și nu puteam să nu văd că principiile

nu mă duseseră decât în același loc cu toată lumea: în afara faptului că mă argumentam mai subtil și îi priveam cu un ochi „străin și rece" pe cei din jur, de parcă nu am fi fost totuși legați unii de alții, pe aceeași corabie blestemată, care era deosebirea dintre mine, teoreticianul non-intervenției, și practicanții empirici și convinși ai intervenției? Ședeam toți pe aceleași canapele cu plușul bine întreținut, pândind aceeași ușă cu oglinzi de sus până jos, și în nenumăratele ei careuri, împărțite de muchiile aurite, ne zăream unii la alții fețele neliniștite. Având această viziune, mi-am replicat că eu nu pretind călcarea legii pentru mine, ci pentru altul: pentru un copil de văduvă, făcut la bătrânețe, și așa mai departe... Dar nu e mai de iertat intervenția unei mame, chiar cu o înfățișare ridicolă, precum vecina mea, nici o mamă neputând înțelege o lege care i-ar amenința copilul, decât generozitatea discutabilă a unui altruist ca mine? Sau nu e mai de înțeles spaima de moarte a unui tânăr, chiar dacă nu are un obraz dizgrațios, hainele mototolite și îi miroase gura?

Țintearn acum cu disperare ușa cu careuri de oglinzi care se încăpățâna să nu se deschidă, încercând să ignor dorința mea, aproape permanentă, de a mă vedea într-o lumină favorabilă. Pur și simplu nu mai vroiam să mă văd deloc, și nici pe restul oamenilor! Nu mai aveam nevoie nici să mă uit la ceas ca să știu că, dacă nu rezolv în următorul *quart d'oră*, nici nu voi mai reuși să o fac astăzi; cât despre mers și la lemne, nici o vorbă!... Văzându-mă deodată cum continui să stau, ca un nevolnic și un infirm, pe canapea, călcat în picioare de cei mai înfipți, am sărit în sus atât de decis, încât am strâmbat pălăria vecinei mele, care o mulțime de vreme s-a tot silit să și-o așeze, scoțându-și și vârându-și acul în creieri. Eu însă m-am scuzat nepăsător, mi-am luat bastonul, mănușile și pălăria, și cu o îndemânare (chiar pentru mine) neașteptată și cu aplombul despărțirii, am acostat pe secretarul al doilea, care – *o, Fortuna!* – tocmai ieșise și traversa anticamera de audiență.

Rezultatul: în cinci minute cererea mi-a fost luată, împreună cu certificatele medicale, cu promisiunea că se va avea grijă de ea. Mulțumit de cât am fost de descurcăreț (eu, care disprețuiesc descurcăreții!), ca o damă virtuoasă ce a reușit și ea să flirteze la bal, am pornit-o spre depozitul de lemne cu o trăsură apărută, din fericire, ca din pământ. Norocul începuse să-mi surâdă într-un mod de-a dreptul primejdios și starea mea sufletească se înseninase și ea. De obicei mahalaua mă deprimă prin sărăcia ei monotonă, astăzi, însă, nu! Chiar bojdeucile cu geamul de-o palmă, cu curți noroioase prin care mișunau purcei, câini, găini și copii mucoși, îmbrăcați ca vai de lume și la care striga acrită câte o femeie ofilită de treabă, cu părul adunat neglijent într-un conci soios, fluturându-și fustele în jurul pirostriilor pe care fierbea bulionul sau săpunul – chiar și această

vulgară privelişte stârnea o duioşie adâncă în sufletul meu. Bietele de ele, rămase singure cu droaia de copii, aşteptându-şi bărbaţii, poate mobilizaţi de cine ştie când, unele de pe-acum nemaiavând ce să aştepte! Fără s-o ştie!

Şi astfel ne apropiasem destul de mult de depozitul de lemne încât să pot vedea coada interminabilă, făcută, mi s-a părut, mai mult din femei. Din când în când câte o siluetă mai gârbovită. O mulţime cu mult mai mare şi mai disperată decât la audienţă, astfel că am înţeles că nu mai merge să mă aşez între ei şi, după o aşteptare oarecare, să mai încerc să intru pe uşa din spate. Lumea aceasta care aştepta resemnată s-ar fi transformat pe loc într-o hidră ce m-ar fi rupt în bucăţi, cu atât mai mare plăcere cu cât nu eram de teapa lor. Am început să mă silesc să-mi amintesc numele unui funcţionar ce mă servise prompt cu alt prilej. *Je lui donnerai sa pièce* de la bun început, dar cum îl chema? Îmi aminteam împrejurarea, chipul lui, dar tocmai numele, nu. Tot gândindu-mă, respiram cu plăcere aerul freş, ca de ţară (chiar dacă şi cu un iz de gunoaie), coşul trăsurii era ridicat, şi lumina moale a prânzului sclipea în copacii roşii şi galbeni, care atârnau peste gardurile strâmbe de lemn. Apoi casele au rămas în urmă. De-a lungul şoselei era un şir neregulat de plopi şi un vânticel plăcut îi despuia de frunzele care plouau, ţepene, fără oprire. Am rămas cu ochii la una dintre ele, ce nu mai reuşea să cadă, şi doar se legăna în văzduhul luminos, prinsă de-un fir de păianjen. Şi deodată mi s-a părut că în spatele ei, cerul, foarte albastru, de septembrie, se schimbă: am ridicat capul, privind atent, da, începuse a se umple de norişori albi şi a trebuit să treacă câteva clipe până să îmi dau seama că aceşti norişori ce se umflau ca băşicuţele, de un alb verzui, catifelat şi intens, erau cu totul altceva decât inofensivi nori de vreme bună. Şi în coada ce o vedem tot mai de aproape lumea observase că se întâmplă ceva, se agitau, îşi arătau unul altuia, priveau cu mâna streaşină la frunte, din spate, din curţile ce le lăsasem în urmă se auzeau strigătele încântate ale copiilor şi mulţumirea generală a crescut când au apărut, sclipind pe cerul festiv, cele cinci jucării argintii – cinci avioane Taube.

Înainte de a avea chiar şi eu gândul pericolului, pământul s-a zguduit de un zgomot asurzitor! Tot nu am intuit unde se afla primejdia şi m-am spăimântat doar de calul care, turbat, o luase razna pe câmp, în direcţia opusă exploziei – mi-am dat seama pe urmă – gata să răstoarne trăsura, aruncându-mă cu atâta violenţă înăuntru, dintr-o parte în alta, încât mă mir că nu m-a azvârlit afară. Auzisem că în asemenea situaţii salvează cineva care prinde frâul şi, cu toată gravitatea momentului, îmi amintesc că am mai gândit acest lucru, cu disperarea că nimeni nu era primprejur

ca să facă gestul. Și într-adevăr, cine? Un fum negru umplea aerul și țipete îngrozite și urlete, dându-mi, toate laolaltă, senzația iadului.

Cât a durat? Nu știu. Instinctul birjarului sau al calului a oprit totuși trăsura, ajunsă ca vai de ea. O roată îi sărise. Birjarul tremura tot, ca și mine, în plus, am înțeles că am cucuie și vânătăi, de undeva din obraz îmi curgea un firișor de sânge, dar nu mi-a mai păsat. Calul era plin de spume; birjarul îl tot lovea cu palma pe crupă, ca să îl liniștească, și pe urmă a scos o pătură zdrențuită și l-a învelit: parcă începuse să adie o răcoreală.

Îmi dădeam și eu cu părerea, întrebam, făceam inutile tentative ca să-l ajut, mișcându-mă și vorbind excesiv, agitat de o stranie nervozitate: eram șocat desigur, dar infernala zi nu ajunsese la finișul său! În această stare m-am grăbit să plec pentru a vedea dacă nu găsesc pe cineva dispus să dea o mână de ajutor birjarului. Am scrutat cerul mai întâi cu atenție, jucăriile ucigașe dispăruseră și am pornit, șonticăind, spre ulicioarele mahalalei, dar, o dată ajuns acolo, mi-am dat seama că era inutil: cu mic, cu mare, bătrâni, copii și femei alergau spre depozitul de lemne, unde (acum abia am înțeles clar!) căzuse bomba. Curțile erau pustii. *J'étais encore plongé en mes pensées,* și am luat-o în urma lor, cu capul gol, cum pornisem, nemaipăsându-mi de cum arăt, șchiopătând parcă din ce în ce mai tare, dar purtat de această irepresibilă chemare, ce nu e nici curiozitate *à l'état pur,* nici milă: înspăimântătoarea fascinație a catastrofei ce te atrage, precum abisul. Multă vreme nu am văzut mare lucru, oameni îngrămădiți ascunzând trista priveliște. *Tout à coup, j'ai demeuré pétrifié,* înțelegând pericolul la care aș fi fost expus dacă ajungeam la vreme, și cruzimea destinului care, dintre noi toți ce ne aflam pe acolo, își alesese victimele, amestecând întâmplarea și fatalitatea la fel ca atunci când extragi din urnă lozurile câștigătoare.

O parte a clădirii era dărâmată, iar suflul exploziei, spărgând geamurile, îi rănise pe funcționarii dinăuntru. Unul dintre aceștia a fost prima victimă ce am văzut-o. Primise lovitura în față, un ochi i se scursese și cu găvanul însângerat, cu obrazul șiroind de sânge nou peste cel vechi, închegat, cu mâinile bâjbâind prin acel întuneric dureros dimprejurul lui, înainta, împins și târât de niște femei, spre locul unde așteptau cei ce aveau să fie duși la spital, scoțând gemete înfiorătoare.

Picioarele mi se muiaseră și m-am sprijinit de un biet prunișor chircit, *j'étouffais mes sanglots,* aș fi plecat, dar nu mai eram în stare, și cu mâinile ce să-mi astup mai întâi: ochii? urechile?

Cei ce veniseră dinspre mahala în goană – bătrâni, copii, femei – îi strigau pe ai lor cu disperare și strigătele se pierdeau în neliniștitoarea întindere a câmpului. Era o foială necontenită, unii înaintând, alții întorcându-se: rar auzeai vreun strigăt de recunoaștere, zăreai unii

îmbrățișându-se, în lacrimi. Ochii tuturor se opreau magnetizați asupra nefericiților ce îi recunoșteau pe ai lor printre victimele ce încă mai erau scoase și trase într-o parte pentru a fi duse la spital. Nu mai vorbesc de spectacolul din partea opusă unde erau depuși morții ce nu îi ridicase până acum nimeni, oameni veniți din tot orașul și unde am evitat să mă uit. Mai erau destui care nu găseau pe al lor nicăieri și se îmbulzeau, tot mai înnebuniți, *l'appelant par son nom*, îmbrâncind, orbi și tremurânzi și tot întorcându-se spre locul unde căzuse bomba, foarte aproape de unde mă oprisem eu: acolo, pe pământul scurmat, negru de sânge și cu urme albicioase de creieri împrăștiați, rămăseseră încă niște resturi neridicate, și, la prima privire, reținusem ca într-o teribilă halucinație un picior de bărbat, încălțat cu bocanci soldățești, o mână, un trunchi de femeie, tăiat oblic și cu sânii dezgoliți, o masă însângerată ce putea să fi fost un copil mic, un băiețandru cu corpul subțire rămas întreg, numai capul complet turtit, fără dinți și mânjit de creier.

Ah, cum se învinovățea biata maică-sa că îl trimisese pe el și nu mersese să stea ea la coadă!... Acești nefericiți, cele mai lovite victime, se aflau chiar în capul cozii, lângă peretele ce îl dărâmase bomba. Câțiva încercau cu lopeți, cu mâinile goale să desfacă dărâmătura, cei din jur strigau încet! încet!, atrăgând atenția că mulți ar fi îngropați înăuntru. Și într-adevăr, după un timp am văzut chiar eu două mâini ieșind la iveală din molozul îndepărtat. *Apercevant l'affreux spectacle, j'ai serré mes lévres,* dar abia mă mai țineam: zguduit de convulsii, am început să vomit, nemaipăsându-mi cine sunt, cine m-ar putea vedea: toate convenientele existenței civilizate dispăruseră și aveam în față rânjetul nud, cinic, al vieții.

Cu această senzație fluturând prin fața ochilor minții – că modul obișnuit în care trăim este o artificială iluzie – cu picioarele tremurând, m-am tras într-o parte, pentru că apăruseră un camion și două căruțe de cercetași, să ducă răniții la spital, și nenumărații morți neidentificați la morgă. Întorcându-mă cu spatele, ca să nu mai văd, mi-am trecut palmele pe față: urme de lacrimi, sânge închegat, resturi impure, vânătăi, trebuie că arătam îngrozitor și, crezându-mă desigur una dintre victime, dar mai norocoasă, o femeie ce trecea cu donița cu apă s-a oprit lângă mine.

Era dintre multele ce veniseră în ajutorul bieților nefericiți cu apă, cu cârpe curate, cu lumânări ce se aprindeau tot mai des, ici și colo. Mi-a întins o căniță de tinichea, m-am spălat, mi-am clătit gura, apoi am băut însetat. *Épuisé*, am pornit-o împleticit, înapoi, dar după câțiva pași m-am oprit îngrozit: o femeie ce am crezut-o moartă în prima clipă, era culcată la pământ, întreagă, nici gemând, nici văitându-se, numai respirând precipitat, cu ochii holbați. O bătrână ce putea să-i fie la fel de bine rudă sau doar un suflet milos o veghea, ținând în poală un copilaș care, cu fața

plină de lacrimi și muci și sugându-și două degete, adormise. Doi cercetași veniți chiar în urma mea au încercat să ridice femeia. S-au oprit însă, fie îngroziți de sângele ce i-a izbucnit deodată gârlă de sub fuste, fie de răcnetul ei neomenesc. Tot chinuindu-se să aprindă o lumânare pe care mereu i-o stingea vântul, bătrâna a trezit bietul copil care, privind nedumerit în jur, a început iarăși să urle. Am mers mai departe, pierzându-i din raza vederii mele, cu sufletul sfâșiat și tremurând mult mai tare decât când venisem.

De ce, Doamne? De ce? îmi venea să urlu spre cerul de un albastru strălucitor și sărbătoresc. Astfel am ajuns înapoi la birjarul care se descurcase fără sprijinul meu: își găsise, el știe cum, un ajutor și meștereau împreună la roată, ceea ce părea să mai dureze. Dar am rămas pe loc, așteptându-l să termine, pentru că, dacă nu mergeam cu el, ar fi urmat să plec de aici cu vreuna din funebrele căruțe. Ce birjă se mai putea rătăci în asemenea vremuri până aici? Deși ziua fusese caldă ca vara, răcoreala serii a venit repede; dincolo de câmp, la depozit, zarva continua, dar mai slabă, oamenii mahalalei se trăgeau încet spre casele lor și, până să reușească birjarul să urnească trăsura, urmele nenorocirii rămăseseră înfipte doar în zid și în pământ. Întristătoarea pustietate a câmpului...

În trăsură, zgâlțâit de frigurile emoției și oboselii, străbătând străzi ale orașului neatinse de bombe, am avut brusc senzația că simt cum se țese pe neobservate la loc păienjenișul care face lumea convenției și a iluziei. Ah, nu știu să exprim acest sentiment teribil, ce l-am avut în clipa marilor nenorociri, când am înțeles deodată că acesta este adevărul din tot ceea ce trăim! Era spre seară, trecut de cinci, când m-am coborât, năucit, din trăsură: am auzit uși, strigăte, și, pe terasa cu clematite, printre frunzele admirabil colorate, roșu și verde, de iederă, am zărit chipul Sophiei, luminându-se. *Elle bondit de joie, comme un enfant.* Știau că orașul fusese crud bombardat; de două ore casa era în alertă, și ea mă așteptase pe terasă, cu o broderie în mână, ca altădată. Mi-a ieșit înainte aproape alergând. *Quand on s'y attend le moins,* a spus râzând, repezindu-se în brațele mele, fără a mai ține seama de martorii dimprejur.

Am mângâiat-o pe obraz, prima oară după o lună întreagă de depărtare; în suflet încă îmi mai rămăsese, cum am spus și când am început să scriu, o stranie răceală. Am cinat cu toții mai devreme, eu am vorbit mult, dar cred că fără șir, treceam de la una la alta simțind o nevoie ardentă să povestesc: efectul șocului, de bună seamă!

După cină am mers împreună în salonaș, am răsfoit cu toții ziarele și am comentat după obicei situația, mutând stegulețele pe imensa hartă: este o hartă militară, pe care Sandu Geblescu i-a adus-o lui Margot înainte de a pleca. Despre Averescu aud din zvon public că ar avea intenția unei ofensive în sud. Mărturisesc că făceam eforturi, citind ziarele, pentru a

mă interesa de altceva decât de bombardamente. Se vorbește că ar fi 500 de morți și o mie de răniți ce au toate șansele să se prăpădească, rănile fiind foarte grave. Au mai căzut bombe în multe locuri, între care pe Covaci, pe la Piața de Flori, Piața Sf. Anton. Văzând cu câtă tulburare primesc veștile Sophie a insistat să merg să mă odihnesc, pentru că nu se știe cum ne va fi noaptea. Un timp a rămas și ea cu mine și m-a silit să-mi iau temperatura. În vreme ce stăteam de vorbă, ea mi-a atras atenția că venisem acasă fără baston și pălărie. Mă ținea bine minte cum arătam când m-am dat jos din trăsură, numai că emoția ce a resimțit-o, văzându-mă, a determinat-o să uite pe loc amănuntul. Deși fusesem atât de tulburat, nu cred că le-am uitat în trăsură, ci că mi le-a șterpelit acel ajutor al birjarului, pripășit în câmp. M-am silit să o consolez pe Sophie, căreia îi părea rău de bastonul cu măciulie de corn. După ce ea a plecat, am început să scriu în jurnal, atât de amănunțit ca niciodată. Teama de cele ce voi ajunge să le povestesc la sfârșit m-a făcut să mă întind în atâtea detalii. Dar iată, tocmai în această secundă, când am isprăvit, aud clopotul Mitropoliei și inima îmi sare în piept cu totul altfel decât înainte.

15 septembrie 1916

Năuciți după trei zile de alarme continue: noaptea bombardează Zeppelinul, ziua bombardează avioanele. Coborâtul în pivniță nu-mi mai dă toate asigurările, amicul Victor confirmându-mi ceea ce mai auzisem: că există bombe ce străbat și trei etaje de beton armat! În asemenea condiții nici după ce sirena de la Arsenal anunță încetarea pericolului nu ne mai liniștim, ci stăm tot la pândă că va începe iar. Pentru că acum știm ce înseamnează bombardament.

Pe de altă parte, este foarte clar că se posedă toate datele despre Capitală: că e lipsită de mijloace de apărare, că tunurile au bătaie scurtă, că avioanele sunt în acest moment la Sibiu, unde lucrurile se pare că nu merg deloc bine. Nenumărații spioni ce circulă printre noi au spus tot, dovadă bombele ce au căzut lângă casa lui Filipescu, a lui Take Ionescu, lângă proprietatea Brătianu, etțetera. Marie-Liliane (știind de la doamna general Averescu) mi-a povestit astăzi de intenția generalului de a-i scrie o scrisoare personală lui Mackensen pentru a protesta contra bombardării: iată logica militară nedistingând între teatrul de război și teatrul politic, bazat adică pe intervenții!

Astăzi, arătând mai puțin desfigurat, am ieșit din nou în oraș. M-am decis fără nici o plăcere a merge încă o dată pentru Spiridon. În afara ordinului de a se prezenta în patruzeci și opt de ore, nu a mai primit nici o altă hârtie. Deși toată casa este convinsă că am făcut tot ce se putea, conștiința îmi amintește că nu am avut răbdarea să dau cererea așa cum

se cuvenea. Am decis deci a vedea dacă totuşi nu există *une porte de sortie*, nemaivoind să am nici un scrupul *pour graisser la patte de quelqu'un*, dacă astfel este jocul. Domnul Ialomiţeanu, ce s-a întrecut pe sine în amabilităţile obişnuite, mi-a spus că nici una din cererile prezentate la audienţă nu ar fi fost primite, deşi s-au exercitat din unele părţi presiuni mari, astfel fiind şi cazul lui Spiridon, pentru care personal ar fi pledat. Mărturisesc că sunt total sceptic cât priveşte intervenţia sa, având impresia că dintr-un motiv sau altul nu-l mai interesează casa noastră; poate are pentru misiunile sale alte relaţii de cultivat. Altminteri mi-a confirmat presupunerea mea că Statul Major se află într-o alertă continuă şi neajungându-le trupele, iar ruşii boicotându-ne în permanenţă, cum se sparge într-un loc frontul, se ia din altă parte, ca să-l întărească; drept care e firesc să dea cu mare dificultate scutirile.

Domnul Ialomiţeanu arbora obişnuita sa mină veselă din momentele când face profeţii sumbre şi atunci când l-am întrebat cu maliţie ce motive speciale de bună-dispoziţie găseşte în aceste zile, s-a justificat că ar fi doar o veselie nervoasă. În continuare, mi-a prezis că certamente situaţia va plesni în cele mai diverse puncte, ajungând cât se poate de critică. *Bref*, va începe retragerea, vom fi încet-încet ocupaţi, şi se va ajunge a ne refugia în Rusia, ceea ce va fi sfârşitul. Ca de obicei, nu avea răbdare a sta mai mult pe un scaun, tot mergea prin biroul gol, vorbind în şoaptă, şi privind cu nelinişte în toate părţile. Dar de ce se aşarna a duce această conversaţie periculoasă? M-a tras apoi afară: *„Savez-vous ce qu'on m'a raconté? Et de source sûre, quelqu'un de très haut placé...»* Şi a început a-mi spune că cea mai mare parte a răniţilor din aceste zile ar fi victimele propriilor noastre proiectile. Obuzele cu care am tras în aeroplanele nemţeşti fiind proaste, cum toată lumea o ştie, au explodat doar în clipa când au căzut la pământ, rănind tot oamenii noştri! Ce neplăcere mi-a provocat această ştire, ce mă tem că e adevărată! *Il connaît toujours le dessous des cartes...*

Tot timpul vorbind cu el am avut senzaţia *qu'il y a là du louche*, fără a-i putea înţelege pozitiv jocul, asupra căruia nu mai am acum nici un dubiu... Dacă înainte părea interesat a afla ceva de la mine, acum, am avut impresia că îmi servea el informaţiile, eventual pentru ca eu să le difuzez – toate fiind demoralizante şi catastrofice. Altfel ce rost mai avea a-şi risca situaţia actuală, de om devotat al guvernului, – el, prudenţa în persoană! – numai pentru un mic bavardaj?

Vestea că nici una din cererile prezentate atunci nu s-a aprobat mi-a liniştit totuşi sufletul. Am plecat, *le coeur léger, pauvre Spiridon il n'a d'autre à faire que plier l'épaule*, dar nu-i nici o plăcere să aduci în casă o asemenea veste! Prevedeam cum va începe madama Ana a se boci, *qu'elle allait*

pleurer toutes les larmes de son corps şi, pentru a amâna trista privelişte, am hotărât să fac o mică promenadă prin centru.

Astăzi fiind revenite avioanele noastre, am fost scutiţi de alarme. Aspectul oraşului era iarăşi modificat: deşi găuri rânjite arătau locul unde căzuse bomba, împrejur se simţea acea specială stare de energie pe care o degajă orice catastrofă, mobilizându-i pe supravieţuitori prin frica unită cu bucuria că deocamdată, cel puţin, ei au scăpat. Camioane şi căruţe cărau moloz. Lume proastă şi vagabonzi scormoneau prin dărâmături, pe care fluturau zdrenţe, stofe sfâşiate, zburau hârtii, ca să apuce din ce rămăsese. Ciocane şi fierăstraie se auzeau din toate părţile, sub liniştitoarea impresiune de stabilitate pe care o degajă totdeauna munca normală.

Mergeam melancolic prin lumina, iarăşi moale şi caldă, a prânzului. Câte un zid dărâmat oferea, cu indecenţă, intimitatea sfâşiată a caselor. Am ieşit spre Covaci şi deodată m-am oprit: între două case rămase întregi, un loc gol, curăţit de moloz – ca o gură ştirbă, după o extracţie. Şi pe acel maidan nou apărut ardeau lumânări înfipte în pământul proaspăt afânat, puse în formă de cruce. Ici şi colo, ulcele de lut, cu dalii şi cârciumărese. Trecătorii căpătau deodată o expresie obtuză şi îngrozită, probabil la fel cu a mea, ce rămăsesem în loc, pironit, intuind că nu pe lângă un loc gol treceam, ci pe lângă morminte. Deodată a oprit o trăsură, o doamnă elegantă, *qui portait du noir,* a coborât şi s-a apropiat cu un pas graţios: am ajutat-o să puie buchetul de camelii albe ce-l avea în mână într-una din ulcele, scoţând nişte cârciumărese ofilite. Doamna mi-a mulţumit cu un glas *rauque,* rămânând la fel cu faţa acoperită, şi probabil ar mai fi stat nemişcată acolo dacă un domn în vârstă (chipul îmi părea cunoscut, dar n-am mai reuşit să-mi amintesc de unde) nu ar fi ieşit din trăsură; apropiindu-se, i-a oferit braţul antrenând-o. S-a lăsat dusă fără a schiţa nici un gest, iar eu am plecat, încercând o morbidă plăcere, imaginându-mi drama.

Ajuns acasă, mare emoţie. Profitând că eram lipsă, Margot a ieşit într-o mică promenadă la Şosea, pe bicicletă. *A-t-on jamais vu pareille chose?!* Necuviinţa gestului echivalează pericolul la care s-a expus: pentru că, dacă eşti prins de alarmă în oraş, prăvăliile trag imediat oblonul ca să-şi apere geamurile, astfel că rămâi în stradă. În plus, aici, la Şosea, mitraliera instalată pe noul Muzeu, ce ţăcăne cu înverşunare, poate aduce o primejdie în plus! Apoi, o domnişoară la promenadă, neînsoţită! Şi încă pe bicicletă! Nu s-a răsturnat lumea chiar cu capul în jos, oricât am fi toţi oameni cu concepţii moderne! Astfel că i-am anunţat pedeapsa: două zile claustrată în odaia ei, ceea ce îi displace cât se poate, nefiind pregătită sufleteşte pentru a suporta singurătatea.

Pe seară, vizita d-lui Ioachim, fostul meu student, om timid și devotat, lăsat deocamdată încă la vatră din cauza periculoasei sale miopii. Lucrează la Crucea Roșie, cu Marghiloman (eu i-am făcut recomandația, prin Marie-Liliane).

Ca urmare, ne-a adus noutăți din cercul germanofil, care coincideau, uneori, cu informațiile ce mi le strecurase de dimineață d-l Ialomițeanu. Ceea ce am auzit de la d-l Ialomițeanu (că victimele bombardamentelor ar fi propriile noastre victime!) d-l Ioachim o auzise și el de la d-l Marghiloman, ce o auzise de la Petre Ghica; Ioachim nu părea deloc înclinat să-o creadă. Cu cât ziarele au devenit mai laconice, cu atât zvonurile înfloresc: unele se dovedesc a fi adevărate, pe altele eu le-aș suspecta că ar fi puse dinadins în circulațiune, pentru a crea anume reacții și stări colective: de panică, de îngrijorare excesivă etc. Sigur, chiar la un zvon pe care spiritul meu critic refuză să îl primească pot analiza cui convine a-l transmite, și cum prinde pe obișnuita noastră mentalitate, autodisprețuitoare, aș spune. Fiind zvon, rămâne acea îndoială a oricărei minți echilibrate: nu cumva totuși este adevărul? Împărtășindu-i Sophiei interpretările mele, chiar *à propos* de acest zvon, prima oară auzit la d-l Ialomițeanu, ea a formulat o explicațiune ce m-a derutat și m-a tulburat: că el ar fi *au mieux* cu d-l Marghiloman, prin relații vechi de la Buzău. Poate chiar stipendiat de Legațiunea germană, mi-a trecut mie atunci, într-un mod total absurd, și fugar, prin minte. Nici atitudinea lui veche, de pledant *pentru intrare* cu Aliații, și nici actuala poziție de funcționar de încredere al guvernului nu susțin însă atare ipoteză! Judecând mai apoi lucrurile la rece, Sophie mi s-a părut înverșunată în această judecată, în care cred că fantezia și resentimentele lucrează mult prea tare. Afecta o mină disprețuitoare în ceea ce îl privea pe fostul amic al casei noastre. Asemenea modificări de concepție radicale mărturisesc de obicei mai mult decât o prietenie. Din toate amănuntele rezultă un singur lucru: *ils ont rompu l'amitié* și, dacă sufletul meu ar fi cu adevărat iertător, mi-ar ajunge. Dar este?

Nemaifiind dispus a mă pierde în bănuieli greu de verificat, m-am silit a lua noua ei atitudine față de el ca o nemulțumire provocată de lipsa lui de intervenție în cazul Spiridon. Atâta s-ar fi cuvenit să facă o dată ce l-ai rugat! mi-a spus Sophie, în clipa când bietul lungan s-a desprins din brațele mamei sale și a luat-o spre poartă cu ranița în spate, bocănind pe peron cu greoii lui bocanci soldățești. Cu toate diligențele ce am mai făcut, nu am putut afla nimic despre el.

Atmosfera *maussade* la cină, lipsind Margot pedepsită. Trecând apoi în salonaș, la tabietul de seară, Sophie a observat singură că momentul, în lipsa micuței, devine plicticos. Neîndurându-ne să-i luăm plăcerea jocului

cu steguleţele pe hartă, am graţiat-o. A răsfoit cu febrilitate şi ziarele străine, nu doar ale noastre, pentru a căuta amănunte despre micul locotenent Geblescu ce se află în zona Sibiului. Conducător suprem al operaţiunilor din Transilvania este celebrul Falkenhayn, fostul şef al Statului Major german, înlocuit acolo de curând cu Hindenburg. În acest timp de două săptămâni, cât ai noştri au stat în faţa Sibiului (cruţat nu numai de bombardament, dar şi de ocupare), Falkenhayn şi-a pregătit se pare o adevărată ofensivă, aducând de pe toate fronturile europene trupe contra bietei Românii: un război de pedeapsă, *Strafexpedition*, ce va fi, mă tem, *sans pitié*.

Comparând ziarele noastre cu cele nemţeşti, situaţia vedem că e mai mult decât dramatică: apoi ştim că nu suntem pregătiţi pentru un război de munte, înspre Austro-Ungaria, că ne lipsesc armamentul şi mijloacele necesare, de la artileria de munte până la aeroplane, aşa că nu ne rămâne decât să privim cu sufletul la gură acest loc de pe hartă unde am auzit că ai noştri luptă cu un disperat eroism să scape din încercuire. De pe acum umblă prin oraş zvonul că trăim o a doua Turtucaie şi bineînţeles se acuză întârzierea în faţa Sibiului. Din parea Aliaţilor (în afara micii mişcări spre Monastir), nimic. D-l Ioachim spunea astăzi că Brătianu ar fi atât de nemulţumit de pasivitatea şi dezinteresul ruşilor, încât ar fi ameninţat cu pace separată dacă tot nu i se trimit ajutoare.

18 septembrie 1916

Azi victime multe ale bombardamentului spre Filaret. M-a întristat în plus aflând că a murit şi fetiţa de 11 ani a lui Şt. O. Iosif, autorul îndrăgitului *La arme!* Sigur că sfârşitul bătăliei de la Sibiu şi dramatica retragere au mărit pesimismul general, chiar dacă încercuirea s-a spart şi grosul armatei s-a salvat, cu inerentele pierderi de oameni, armament şi aprovizionare.

De la răniţi am auzit cât de îndârjită a fost rezistenţa; în rest aceleaşi plângeri că n-avem armament, faţă cu teribilele mitraliere, aeroplane, proiectile, etţetera ale nemţilor. Că în lipsa telefoanelor noi folosim călăreţi, lungind trimiterea ordinelor. Adăugându-se obişnuita noastră dezordine, nimic mai firesc decât ca rezultatul recunoaşterilor să nu apuce să fie transmis, la fel ajutoarele. În rest, aceleaşi comentarii de uimire că alpinii bavarezi (o întreagă armată!) au putut să se furişeze astfel în coasta armatei noastre, pregătind încercuirea grupului nostru de Olt, fără a se şti nimic până în al doişpelea ceas. Sigur că ajunşi într-o asemenea situaţie, mai mult decât o salvare prin retragere nu mai puteam spera.

O nădejde încă îi animă pe unii: ofensiva în sud a lui Averescu. Dacă lovitura reuşeşte, întreg teatrul de război (spune amicul Victor, de pildă) se va modifica: Dobrogea degajată, armata lui Mackensen împinsă tot mai

spre Sud, noi pe urmele ei, până vom face joncţiunea dorită cu Armata de la Salonic. Şi iată astfel deschizându-se cu adevărat şi frontul din Balcani, care întârzie! Ce visuri nebuneşti! Din superstiţie, mă şi tem acum că le-am aşternut pe hârtie.

19 septembrie 1916

O zi specială în calendarul războiului. Cu toată stricarea vremii, m-am văzut de dimineaţă obligat a porni pentru umilitoare tratative de aprovizionare. Este primul an când eu personal mă zbat cu aceste lucruri, altfel riscând să rămânem însă fără lemne în această iarnă ce are să fie (nici un dubiu aici!) cea mai grea din ceea ce ne-a fost dat până acum să cunoaştem. Neliniştea generală îngreunează şi ea demersurile. Între prânz, înviorat de promisiuni, sătul de umbletul de colo-colo (nu găsisem birjă), în vreme ce turna cu găleata, străbăteam Mihai-vodă, decis a mă întoarce acasă, când deodată îmi sare în ochi agitaţia din jurul vânzătorului de ziare, aflat *vis-à-vis*. Ce strigase el, n-auzisem, cufundat fiind, ca de obicei, foarte adânc în gândurile mele. Ajunsesem chiar în faţă la Café de Paris. O secundă am şovăit, grelotând sub umbrelă, temându-mă de umezeala ce numai bine nu-mi face, de pantofii uzi, de rigolele debordând de apă: apoi m-am decis şi am traversat.

Îmbulzeala se făcea tot mai mare, lumea aproape smulgând ziarul din mâna vânzătorului, râsete, strigăte, am văzut chiar doi amici ce s-au sărutat! Deşi oarecum la curent şi înţelegând despre ce este vorba din exclamaţiile şi comentariile ce scăpau celor din jur, m-am retras într-un gang, mi-am pus ochelarii *pince- ez* şi am citit cu ochii mei:

Trupele noastre au trecut Dunărea între Rusciuk şi Turtucaia.

Atât! Obişnuitul laconism al d-lui Duca! Rămâne doar imaginaţia noastră să vagabondeze... În fine, mult discutata ofensivă în sud a lui Averescu! Ah, dacă Dumnezeu ar fi cu noi măcar de acum înainte!

Era mai mult de ora două când am ajuns, în fine, ud şi tremurând, acasă. Sophie era lipsă, plecată de dimineaţă la Societatea Damelor Ortodoxe, şi tot aşteptând-o, scuturat de frisoane, am strănutat interminabil. Îngrijorat de starea sănătăţii ce din imprudenţă o riscasem, ieşind într-o asemenea zi, am dat dispoziţii să se servească dejunul numai pentru noi. După ce am sfârşit şi siesta, refreşisat de somnul după-amiezei, Sophie tot nu venise. Starea de nervi îmi era însă mai bună şi, apărat de haine călduroase, am ieşit pe terasă: aerul avea o frăgezime dulce, foarte sănătoasă, de care am gândit că e bine a profita. Am cerut să se aducă măsuţa şi fotoliile de răchită, ca să luăm aici cafeaua. Ploaia se oprise şi picături diamantine scânteiau pe trandafirii care au înflorit zilele acestea pentru a doua oară. Cea mai sublimă privelişte o oferea însă nu grădina

– cu tot covorul de frunze galben-verzi, smulse de torentele de ploaie – ci modesta noastră perdea de iederă care îmbracă zidul casei și întreaga terasă în culori cu nuanțe de-a dreptul divine – roșii, portocalii, verde striat cu galben. Cum să poți crede că această frumusețe a înflorit din apropiata desfrunzire și moarte? S-au că oricând, pe cerul limpezit, pot apărea deodată ucigașele Taube?

Margot a venit să se așeze alături de mine, cu acea nouă expresie de melancolică resignare ce o poartă pe chip de când grozăviile ce se aud despre lupta de la Sibiu au convins-o că acolo a pierit cel pe care, fără prea multe motive, a început a-l considera *son fiancé* – Sandu Geblescu.

Comentam amândoi evenimentul zilei, când zărim un automobil oprindu-se în poartă: o delicată mână înmănușată în alb imaculat, făcându-ne semn prin portiera deschisă. Apoi o siluetă voinică, pășind incredibil de grațios, zulufii poznași sub borul pălăriei, binecunoscutul zâmbet prietenos, ironic – Marie-Liliane! În același moment se deschide cealaltă portieră și radioasă, fluturând jurnalul îndoit – Sophie!

Și iată-mă înconjurat de sexul slab ce nu acceptă a fi servit decât cu cafea și prăjiturele și se lansează imediat în cea mai însuflețită conversație de război, dând detalii strategice și descrieri naturaliste de cumplite răni, din care nu se opresc decât în clipa când își aduc aminte de bomboniera Meissen: o clipă de tăcere când apucă o bombonică și o vâră în gură, redevenind pentru un moment doar lacome copile. Bineînțeles, s-au grăbit a-mi da în primul rând detalii ce se știu de la doamna general Averescu, despre trecerea Dunării: aceasta s-a făcut pe un drum construit chiar de noi prin lunca de la Flămânda (cam mlăștinoasă), trupele noastre trecând în bărci și pontoane. Podul pare să se fi terminat, numai că, după câte se aud, ne-ar cam fi bombardat, noi, ca de obicei, ducând lipsă de aeroplane... Însă ascultând, m-a izbit frivolitatea situației, în care bineînțeles îmi aveam rolul meu comic, completându-mi harta războiului din bavardajul damelor – un personaj neputincios și grotesc, stând în marginea unei tragedii adevărate!

Bulversat de propriul meu spirit autocritic, mi-am lansat sarcasmul spre cele două doamne ce împart inima mea, invitându-le din nou să dejuneze, chiar și atât de târziu. Se vede că ați dejunat la popotă și curând veți primi și uniforme! am ricanat, în fața refuzului lor. Neatentă Sophie continua *récit*-ul de război, foarte favorabil generalului Popovici, care ar fi pregătit cu atenție retragerea de la Sibiu, pe Valea Oltului. Ascultând-o, iarăși mă iritase oarba dăruire, pe care i-o recunosc după tonul entuziast ce de acum i l-am învățat atât de bine, auzind-o la fel vorbind pe rând despre Meyer-Lübke, Grigorescu, Kimon Loghi, Anatole France, Paul Bourget, Wagner, votul universal, discuțiile din Senat, modificarea

Constituției. Acum mortiere austriece cu motor, război de mișcare, monitoare – câtă energie proaspătă în această cheltuire de sine! Am avut meschinăria geloasă să mă întreb cine i-a provocat ultima lubie... *Je n'entrais pas dans les rages folles d'autrefois*, însă pornii o strânsă argumentare, spunându-le că, după opinia unui bărbat, nu chiar demodat, ca mine, spectacolul ce-l oferă răniții este mai dizgrațios și mai indecent decât se cuvine a fi contemplat de ochiul nevinovat al unor doamne; cât despre activitatea lor, îmi pare mai degrabă inutilă, pentru că asemenea distinse doamne și domnișoare nu ajung *(et Dieu nous en présèrve!)* a face acele trebi umile și respingătoare pe care le-ar reclama mizeria umană a unor bieți oameni, cei mai mulți de joasă extracție și ajunși într-o jalnică stare... Nu mai rămâne atunci decât o mondenitate, ce permite contacte în lumea cea mai înaltă, și toată această acțiune se datorează desigur, în primul rând, Primei Doamne a Țării ce s-a lansat în domenii unde trebuiesc lăsați oamenii pregătiți anume ca să-și facă meseria.

Ettetera.

Să fi fost o egoistă ieșire de gelozie? Cine știe ce a înțeles Marie-Liliane din spusele mele, pentru că de atunci și până când s-a ridicat să plece, am avut impresiunea că o umbră întristată i-a apărut în privire. Sophie, mai puțin subtilă, deosebit de atrăgătoare însă (așa bine arată de când a ieșit din convalescență), *fut celle qui me répondit, et pas un moment n'entra en colère, comme elle avait l'habitude.* Diferența era însă numai în tonul drăgălaș. Altfel, a eludat cu totul argumentarea mea. Dacă ai vedea teribilul spectacol, chiar tu m-ai trimite! a exclamat. Apoi, râzând spre Marie-Liliane, a mărturisit că asemenea acuze de absentare la datoriile unei *femme de foyer* a mai primit de multe ori, atâta doar că acum – *hélas!* – sunt îndreptățite.

Și tot așa a mers discuțiunea, eu simțindu-mă din ce în ce într-o postură penibilă. M-am gândit că Sophie este chiar incapabilă să înțeleagă orice reproș. Apoi, a adus amănunte plicticoase despre cum au dat ele dispoziții de organizare pentru instalarea unui punct sanitar într-o biată școală din Bariera Vergului, spitalele nemaifăcând față nenumăraților răniți. Astfel, am înțeles și cum de s-au întâlnit amândouă, și de ce au întârziat atât de tare: numai cine a avut inițiativa vizitei nu am înțeles...

Conversam fără antren. Ne-a animat doar o veste alarmantă, confirmată și de ziarele de azi: că au fost aruncate pe străzi obiecte infestate cu culturi de microbi sau otrăvuri. Marie-Liliane m-a întrebat care este opiniunea mea: aeroplane dușmane ori chiar mâini ucigașe, ascunse printre noi, risipesc așa ceva? Nu pot ieși din senzația că suntem năpădiți de spioni și trădători, i-am mărturisit. Privindu-le alături, trăiam o acută neliniște, ce aproape îmi dădea crampe: și totuși, mai mult ca sigur, nu riscam nimic.

O teamă obscură, născută de firea mea convențională, pentru că, scrutându-mi altminteri sufletul, am fost conștient că nu-mi resimt în nici un fel vinovăția. De fapt, răul exista în alăturarea celor două doamne, pe care doar eu o știam exact ce înseamnă. Brusc, mi-am amintit o neplăcută întâmplare a primei mele tinereți, când doar prea marea inocență mă împinsese într-un alcov devenit faimos în Bucureștiul acelui timp. Ani în șir mi-am refuzat amintirea penibilelor tandreți, a grațiilor veștejite ce nu reușeau să mă inspire și a semiadulterului silnic ce a întinat stima morală și intelectuală pe care o purtam soțului *ei*. Mă înspăimânta teribil gândul că urâtul fapt ar fi devenit public. În schimb (o, inocență!) mă uimeam descoperind că un fapt jenant și după toate normele reprobabil nu-mi trezise nici o remușcare (în afara spaimei lașe că s-ar putea afla ceva) și nici cerul nu-și arăta intenția de a mă pedepsi: zi după zi trecea, monotonă, și pământul nu se grăbea să mă înghită – pe mine, teribilul Don Juan!...

În ultimele minute dinainte să plece, Marie-Liliane a devenit tot mai tăcută. *Affranchi,* după plecarea ei, i-am făcut Sophiei reproșul ce i-l pregătisem (perfide legături ale căsniciei!): că, știindu-se culpabilă de întârziere, s-a întors acasă cu o amică. Meschină viclenie, făcută doar pentru a înțelege rostul acestei vizite, și care a și primit răspuns: că Marie-Liliane și-ar fi exprimat dorința de a sărbători această zi în care poate soarta războiului nostru se va schimba; *par conséquent, Sophie se fait un devoir de l'inviter.* Răspunsul m-a măgulit, cu toate că la plecare n-am putut să nu observ cu strângere de inimă obrazul lipsit de frăgezime al lui Marie-Liliane și silueta ei, tot mai greoaie. A urmat o plăcută după-amiază de familie; *je me fait illusion?...*

Seara, toropeală, și – de la ploaie sau de la emoții – temperatura mult peste 37°.

23 septembrie 1916

Descurajarea a pus acum stăpânire pe toate inimile!... Tabloul dezastrului de la Sibiu devine tot mai complet, pe măsură ce aflăm amănunte de la cei ce au scăpat de încercuire, unii trecând Făgărașii, prin Suru, în marșuri istovitoare, târând cu ei și răniții, ceilalți, grosul armatei, cu armamentul greu, cai, aprovizionare, riscându-și fiece pas prin defileul Oltului, în care dușmanul tot mai ascunsese, din loc în loc, atacanți îndrăzneți.

Despre această noapte fioroasă am avut astăzi povestirea unui martor ocular: neastâmpăratul Sandu Geblescu, flirt oficializat de-acum al lui Margot, trimis la Statul-Major cu stofa zdrențuită a drapelelor unor regimente descompletate și desființate pentru a primi descărcare, și cu un plic pentru care a trebuit să aștepte răspunsul câteva ore; răgaz ce l-a petrecut făcând

vizite la cei mai apropiaţi amici (casa lui părintească fiind la Craiova). Am fost martor al tuşantei întâlniri a celor doi copii, apoi junele ce a isprăvit studii de Drept şi Economie în Anglia ne-a făcut să avem în faţa ochilor noaptea de coşmar de acum o săptămână când, istoviţi după zile de lupte, neprimeniţi şi cu picioarele împleticindu-se, au mărşăluit în beznă având drept acompaniament vuietul apelor Oltului, veşnic întrerupt de răcnete sălbatice şi strigăte de agonie, de zgomotul carelor prăvălindu-se cu un înspăimântător uruit în valuri, de mugetul bietelor animale (şi tunurile şi chesoanele erau trase de perechi de boi, ajungând până la opt perechi), de bubuitul armelor de foc. Pereţii înalţi şi strâmţi de stâncă ai defileului făceau ca sunetele să se audă bubuitor şi întreit, în această noapte de iad din care micul locotenent a fost convins că nu va mai ieşi. Nedormit de trei nopţi decât pe fugă, i s-a întâmplat să meargă dormind cu ochii deschişi, dus numai de gândul de a găsi un loc unde valea se mai lărgeşte. Găsind aşa ceva, de câteva ori s-a aşezat în margine pe o piatră, voind să aţipească doar o jumătate de oră. Ar fi fost poate sfârşitul, dar nu îl mai interesa nimic şi ar fi dat totul pentru o clipă de somn. Totul?! i-a reproşat micuţa cochetă şi a urmat un intermezzo de *marivaudage*, în care – îndrăzneaţă generaţie a ultimilor tineri! – s-au schimbat priviri tandre şi surâsuri cu subînţeles, ce făceau perfect abstracţie că mă aflam şi eu de faţă. Şi cum de n-ai adormit, deci? l-am întrebat eu, cu tact. Ordonanţa mea, devotatul Ion, care m-a ridicat cu forţa, eu însumi purtându-mă cu o brutalitate la care instinctul contrazis şi nebunia somnului mă împingeau: a doua zi abia, înţelegând, am regretat-o.

Acest moment al povestirii ne-a fost întrerupt de o alarmă; coborând în pivniţă, Sandu Gebelescu ne-a povestit despre nefericiţii refugiaţi, români ardeleni, ce au luat calea nesigură a exilului, zona Câinenilor fiind plină de aceşti bieţi dezrădăcinaţi ce şi-au părăsit în asemenea timpuri dramatice toată agoniseala, riscând a ajunge aici muritori de foame...

Imediat după alarmă, oaspetele nostru a plecat, pretextând urgente drumuri ce-i mai rămân de făcut; în fapt, mergea să dejuneze la Enescu, împreună cu un bun amic ce-l întâlnise la Statul-Major (după cum mi-a mărturisit confidenţial în vreme ce îl conduceam cu gentileţe până la poartă). Gestul lui mi-a părut nepermis de frivol (respinsese invitaţia noastră la dejun) pentru cineva abia ieşit dintr-o asemenea grozăvie, şi m-a şocat neplăcut lăcomia de viaţă ce o respira întreaga lui fiinţă. Apoi m-am gândit că am fost nedrept, cum deseori mi se întâmplă: nu merita să se bucure poate pentru ultima oară de un *Jambon de Prague sauce madère* şi de un *Dindon veau truffé*, la care visase în zilele când rămăsese doar cu uscaţii pesmeţi soldăţeşti? Un mic chef, scăldat cu *Champagne Pommery,* şi o *chanteuză* picantă erau un păcat atât de mare pentru un

locotenent ce se dovedise brav, rămânând singurul ofiţer în tot batalionul, silit a-şi asuma toate dificultăţile comenzii, cu nişte oameni zdrobiţi fiziceşte şi demoralizaţi?

Desigur, nu a făcut mărturisirea dejunului la Enescu faţă de Margot, dar nu-i aceasta esenţa iubirii: plăcerea de a vedea reflectat idealizat propriul tău chip în sufletul îndrăgostit de tine, şi ca atare ascunderea lucrurilor prozaice?

După plecarea lui, m-au obsedat întunecatele imagini ale povestirii, dar mai ales sensul întreg al acestei bătălii pierdute. O dată cu ea a început retragerea noastră din Transilvania! De trei zile ne tot retragem, cedând scumpul pământ pentru care s-a suferit atât în o sută de zile. Se aude de răzbunări faţă de acei dintre fraţii noştri ce ne-au primit cu bucurie. Acum, când ziarele nu mai pomenesc despre operaţiunea de la Flămânda nimic, iar eu ştiu pozitiv de aseară prin Marie-Liliane că s-a renunţat la ea, iar diviziile respective şi Averescu au fost pornite degrabă spre nord, să apere Predealul, cum să nu-ţi laşi şi tu inima, ca şi ceilalţi, pradă descurajării? Nu ne-au rămas decât deprimarea, speranţele înşelate şi victimele!

În aceste câteva zile s-a vărsat destul sânge la trecerea Dunării prin minele ce se descărcau singure, prin monitoarele vrăjmaşe, dar mai ales prin groaznicul bombardament al aeroplanelor inamice. Au suportat bombardamentul şi cei ce au lucrat la pod şi trupele înghesuite vizibil în spaţiul lipsit de apărare al luncii pe care ploaia din noaptea următoare, inundând-o, l-a obligat pentru moment pe Averescu să suspende acţiunea. Apoi a venit dispoziţiunea Statului-Major să desfacă podul şi să pornească spre defileul ameninţat al Prahovei, în marş forţat...

Mi se rupe inima de sângele risipit în zadar. Cum am avut şi câteva mici victorii strălucite, în care s-a luptat cu baionetele împotriva unei artilerii dirijate de aeroplane, sau scoţând cavaleria în faţa unui câmp şi în bătaia tunurilor, ocupându-se, deci, cu o generoasă vărsare de sânge, o poziţiune ce trebuia de fapt părăsită, numai că, dintr-o târzie trimitere a ordinelor şi dintr-o permanentă lipsă de simţ al realităţii, ordinul nu ajunsese şi se declanşase inutila ofensivă! Sosind apoi ordinul, prea târziu, lăsam în urmă inutile cadavre, inutile inimi de mame şi soţii pe veci neconsolate, şi abia victorioşi, istoviţi şi decimaţi, începeam fără zăbavă retragerea.

Cum să mai ridici capul, prins într-o asemenea plasă de fatalitate, şi cum să mai învinuieşti cerul, când învinuirea tot asupra noastră se întoarce? După câte am auzit, astfel s-ar fi petrecut şi la Porumbacu, şi la Bărcuţ, poziţii cucerite, cum am spus, greu, şi abandonate din proprie iniţiativă.

Teama lui Brătianu că va fi atacat de bulgari şi cerinţele lui (taxate la noi drept meschină negustorie şi hotărâre) de a i se da destui ruşi ca să

ne apere Dobrogea s-au dovedit a fi fost întemeiate. Ruşii aducând mult mai puţine trupe decât s-a promis şi, manifestând o mult prea suspectă inerţie, am rămas a fi apăraţi în sud cu trupele noastre, puţine şi nu dintre cele bune. Aşa văd eu începutul înfrângerii. Acuzele însă tot asupra Brătianului plouă, încă mai înverşunate decât în vremea când nu ieşea din neutralitate. De ce a intrat în război, mi-a spus ieri amicul Victor, dacă ştia că România nu va putea să reziste? Este el vinovat şi pentru toate defectele naţiei? i-am răspuns. Şi pentru defecţiunea Aliaţilor?

Sunt printre puţinii care se gândesc tot mai des la el, în vreme ce blestemele şi sarcasmele la adresa lui curg. Câtă batjocură a îndurat în gazete şi în toate marile cuvântări ale adversarilor – un adevărat martiriu al ridicolului ce, fără alegere, este aici dăruit deopotrivă şi celor ce-l merită, şi celor ce nu! Mod obtuz de gândire al unei ţări provinciale, ce nu se dovedeşte în stare a trata diferenţiat politicianul demagog, incapabil şi agramat, şi cel ce gândeşte de zece ori fiece pas pentru binele ţării!... Cu riscul de a rămâne singurul în această poziţiune, nu voi arunca asupra lui răspunderea unei posibile catastrofe.

Dar poate exagerează, iarăşi, ca şi altădată, spiritul meu pesimist. Poate totuşi retragerea noastră se va opri aici – pe linia munţilor – unde acum, seara, Margot a înfipt steguleţele. Poate se va rezista în bietele şi precarele noastre fortificaţii şi poate că, pornindu-se, în fine, mult promisa ofensivă a Aliaţilor, ne vom permite iarăşi să înaintăm spre Transilvania. Ce altceva mai putem spera când am rămas singuri să apărăm o asemenea imensă frontieră? Atacaţi cu asemenea forţe din toate părţile, cum să ajungem a muta tot timpul trupe de la sud la nord şi invers, obosindu-le şi aducând ajutoarele tocmai atunci când se arată a fi prea târziu? Cum să nu stăm întorşi cu disperare spre Aliaţi, de la care primim îndemnuri exagerate sau critici usturătoare şi mai ales promisiuni neonorate? Ce fac Aliaţii? ne întrebăm noi, dar Aliaţii nu dau semne că ar intenţiona să ne ajute cum au promis. Intrarea noastră a ajutat Verdunul, a uşurat atâtea fronturi de unde trupele sunt întoarse şi îndreptate contra bietei Românii. Şi Aliaţii ce fac, în schimb? Ce se întâmplă cu ofensiva rusească? Ce face frontul de est din Balcani?

Au început de vreo două zile zvonuri despre un refugiu în Moldova, o panică pe care o întreţin oameni cu situaţie şi cu stare, încărcând trenuri, automobile. Că băncile demenajează, aceasta pare-se e sigur.

X MARGOT

1

– ...bietul Niki! Ce bucuros este când iese în oraş şi are ocazia să mai întâlnească o cunoştinţă! Un bărbat încă tânăr şi în putere... este chiar teribil, madam Delcă, să-l vezi, cu energia care mai clocoteşte în el, cum suferă de inactivitate... Înainte, până la vârsta aceasta, şi-ar fi făcut o clientelă... Un renume în barou... Şi-ar fi consolidat o situaţie în politică... Deputat, subsecretar de stat, poate chiar ministru, ceea ce, ţi-aminteşti, pe-atunci însemna ceva! Era un titlu pe care îl puneai toată viaţa pe cartea de vizită: CUTARE, FOST MINISTRU!... Uşor să ajungi, bineînţeles, nici atunci nu era. Nu! Să fim drepţi... Dar altfel reuşeau oamenii în viaţă, altfel! Nu stătea nimeni să-ţi pună piedici la tot pasul, până te blazezi... Nu stătea nimeni să-ţi dea la cap... Ei, bietul Tudor!... Bietul Niki!... Bietul domnul Delcă: să se chinuie, săracul, la bătrâneţe, pentru o pensie de mizerie! Bieţii de noi! De multe ori îmi spun aşa, dragă madam Delcă, când văd câte îndurăm... Ce fire optimistă eram, şi cum nu mai am nici o speranţă. Nici una! În tinereţe m-am gândit că voi voiaja, avusesem o bursă pe care am pierdut-o din cauza războiului, Muti s-a opus categoric să plec. Am cedat pentru că începuse flirtul cu Niki. Am fost sigură că mai e timp destul, ce înseamnă un an, doi la tinereţe, când ţi se pare că eşti etern? Eram convinsă că voi putea oricând pleca, ştii doar că aşa credeam toţi! Şi la fel de convinsă eram că Niki va face carieră! Cu talentul lui de a vorbi, cu talentul de a se purta cu oamenii! Puteam uza şi de relaţiile lui nenea Sandu Geblescu, categoric îţi spun că Niki avea şanse, dacă n-ar fi venit vremurile care au venit... Iar acum, ar fi fost momentul ca să pro-fi-te! Să pro-fi-te cin-stit de pe urma eforturilor lui! În loc de asta, o pensie de batjocură, după ce toată viaţa a tras, fără o satisfacţie, cât de mică, şi toţi care se uită la el ca la un om terminat... Nu, nici pentru femei nu-i uşor când se pensionează, dar la bărbaţi este o adevărată dramă... Uite inginerul Cristide, un om corect şi un bun specialist de televizionare, chiar pot să ţi-l recomand. Însă tocmai acest lucru îmi spunea ieri dimineaţa când ne-am întâlnit pe stradă: că suportă pensionarea mai greu decât se aştepta! Şi ţine totuşi seamă că mai activează! Că i se întâmplă

destul de des să fie chemat, sigur, nici el nu merge la oricine, numai oameni de încredere. În felul acesta mai are însă ocazia să mai activeze... Pe când bietul Niki... Dar, *à propos* de Niki, dacă el tot întârzie cu cunoştinţa lui, ce-ar fi să bem şi noi o cafeluţă? Nu, te rog, nu te deranja, vii de destulă vreme în casă la noi ca să ştii că la cafea îndrăznesc să mă măsor cu oricine! Chiar Niki declară, cafea ca la noi acasă n-am băut nicăieri şi la nimeni! Şi doar nu s-ar putea spune că Niki nu a umblat, sigur, n-a voiajat cât era normal, ca noi toţi, dar este un om umblat!

Eee-tee, că mare scofală-i să umbli! Şi uite la bleaga de Ivona cum l-aşteaptă cu masa întinsă d-o oră şi numai de el turuie, Niki-n sus, Niki-n jos... Când o auzi, stai şi te cruceşti; păi ce vremi să fie alea s-ajungă el ministru? Parcă-i ia Ăl-de-Sus minţile când e vorba de el, şi numa aşa o vezi cât e de zurlie! Că suflet rău n-ar avea, uite-o ce se mai dă acu de ceasu morţii să mă împece... Atâta că nu mai zice nimic de cinzeci de leii-ăia. Poate când o fi gata cafelile, poate-atunci să-i vie şi gându-ăl bun că nu mai zice nimic de cinzeci de leii-ăia. Ei, săraca Ivona!... Zurlie, zurlie, da uite-o cum vine cu ceştile de cafea, puse pe tavă, ca la musafiri... Ba încă a mai scos, ea ştie de unde, pişcoturi!...

– Lasă, madam Ivona, lasă! Lasă că viu io, nu mai urca tot dumneata cu ele! Eee, Ivona, Ivona, mânca-o-ar mama pe ea, c-o ştiu de când era atâtica! Murise tatăl dumitale, şi m-a trimis madam Geblescu să-ţi arinjez rochiţa! Chiar că-notai în ea, că erai pricăjită, şi ţi-am făcut câteva pense, da' i-am luat şi dân tiv. Am stat noi amândouă singure, numa cu nemţoaica dumitale, şi nu scoteai o vorbă, numa te uitai chiorâş şi aveai ochii umflaţi cât pumnu şi roşii. Vezi, m-am gândit io, sărăcuţa! Ce casă are, cu de toate, o casă ca un palat, da' uite, că e şi ea amărâtă! Că io ştiam ce pâine amară mănânci dacă ajungi orfană!

Cum zic asta, parcă şi văz iarna d-atunci când a murit mămica. Dacă zic că ştiu io ce pâine amară mănânci dacă ajungi orfană, odat-auz vântu d-afară că suflă, şi-năuntru frig, frig şi întuneric, gaz la lămbi, nu, lumânări, nu, numa candela ce mai arde, că ce-i? câteva luni, nici atât, de când s-a prăpădit biata mămica. Şi cum mă rup din somn când auz bătaia-n geam, haidi, Vico, haidi, fată, scoală, şi cum merg buimacă, pe bâjbâite, până-n bucătărie şi ridic capacu la doniţă, la găleţi, şi sparg pojghiţa de gheaţă c-o coadă de lingură, şi-mi torn cum pot, c-o singură mână, orice-o fi, tu să nu pleci din casă dimineaţa până nu-ţi dai apă pe ochi, aşa mă-nvăţase biata mămica. Şi apa şi-acu o simt cum mă taie-n obraz şi-n palmele rebegite, haidi, Vico, haidi, fată, nu te mai moşmondi atât, biata vecina Tincuţa, ce frică i-era să plece singură la drum, noaptea, ea-mi bătea în geam şi tot pe bâjbâite mă-ncotoşmănam cu flendurile rămase de la biata mămica. La urmă, m-aplecam să-mi înfăşur ghetele-n cârpe, mă lasase pingelile şi, copil-

copil, da știam că dacă nu-mi am singură de grijă, nu mai e cin-să-mi aibă. Și mă văz cum închid încet-încet ușa la casă, să nu trezesc toată liota care doarme, și tot într-un clănțănit o duc pân-la brutărie. Acolo, și mai frig, și mai întuneric, șade toți ciuciți, care poate, mai moțăie, care nu, nu-i mai tace gura, că s-a prăpădit și cutare, că ălălantu zace, că p-ăla îl îngroapă azi, că p-ăla mâine, că aia dân colț care are un neamț la ea face rost de permis de vândut țuică, face rost și de lemne, dacă dai ceva, poa-să-ți facă ea și să-ți dreagă, ce mai turuie, ce mai e la gura lor... Și io dârdâi, mă lipesc cât pot de vecina Tincuța și mâinile mi le vâr la piept, da tot îmi îngheață, sloi, și de ger îmi dă lacrimile, îmi curge de parc-aș plânge, d-aia, când zic că io știu ce pâine amară mănânci dacă ajungi orfană, tot la coadă la brutărie mă văz, tot întuneric, tot frig, tot iarnă, ee-heee, și d-atunci, câte și mai câte cozi, parcă tot la cozi am stat, toată viața... Și numa când se crapă de-a binelea de ziuă mă văz cu pâinea-n brațe, ce pâine rea, plină de tărâțe, bolovan, nu pâine, înghețată și ea de ger, și-mi atârnă, tare ca piatra, în brațe. Și io, cu pâinea-n brațe, într-un zor o duc pân-acasă, că știu ce m-așteaptă acolo, că s-a trezit toată liota, și urlă, și se-ncaieră, și mă strigă, care de care, că nici nu mai nemeresc pe ce să pui mai întâi mâna. Spală-i, dă-le să crape la toți, p-ormă deschide ușa să se ducă putoarea casii, să intre-o gură de aer, p-ormă cară lemnele de la magazie să aprinzi focu, tot cu mâinile-alea, parcă le văz și-acu, alea e mâini de copil, crăpate și rebegite? Numa tu să duci greu' casii la unșpe ani, numa tu să ai grija de lemne, că a-nceput devreme iarna, și zăpada, și zloata, d-aia tot stau să le număr în magazie, și dacă văd că iar s-a mai dus un rând, și-afară nămeți și viscol, îngheață inima de grijă în mine. Și vecinele, azi una, mâine alta a-nceput să dea jos ba un gard mai vechi, ba o ulucă, ba un coteț, p-ormă o să intre și-n pomi. La ormă s-aude că e lemne câte vrei la schelele din oraș, la casele care n-a ajuns să le puie acoperișu, și ăi de le-a făcut e plecați, hai toți, liotă, care la Mihai Vodă, care la Vama-Poștii, hai și io după ei, și parcă și-acu le văz pe ăle două cucoane, în blană de astrahan, și cu pălării pe cap, și cu-o mână vârâtă-n manșon, și cu ailantă cum trage de sfoară o grindă. Târa amândouă cu sfoara o grindă pân toate hârtoapele din Iancului, ele știa de unde-o găsise. Și după ele un domn mai bătrâior, da un domn bine, cu cotleți, cum se-mpleticește pân nămeți, c-un par în brațe. Și io, când îi văz, mă opresc în loc, și mă socotesc: dacă ei abia le duce, ce să mai bat drumul pân frig, degeaba?

Așa mă văz la colțu din Iancului, cum stau și mă socotesc, ce-mi plăcuse mie-nainte să trec iarna p-aici, cu tăticu și mămica, scotea mămica paraua și io alergam să-mi cumpăr castane coapte. Da acu nu mai era nici mangal, nici castane coapte, nu mai era nici mămica, era numa un om, rezemat de

un gard, om cu stare trebe să fi fost înainte, că-l vedeam cum stă cu mâna-ntinsă, şi-i era ruşine să mai deschiză şi gura să ceară.

Aşa că îi las pe toţi să se ducă-n oraş, şi io mă-ntorc fuga-fuga, acasă, şi-acu mă văz cum alerg cu sufletu la gură, s-ajung înainte să se întunece, mi-era frică să trec pe-ntuneric pe lângă biserica Capra, tot scotea dinăuntru coşciuge, tot atârna la poartă prapuri de mort, după biserică venea la rând cimitiru, plin de cruci noi, eee, ce frică mi-era! Merg pe lângă zid cu ochii închişi şi-mi fac cruce în gură cu limba, mi-e frică de cimitir, măcar că ce a trecut? o lună, două, poate nici atât de când a dus-o acolo pe biata mămica, p-ormă câţi a mai dus după ea, cin-să mai ştie unde e fiecare? Şi când s-a-ntors tăticu n-am ştiut să-i spunem unde o fi, biata de ea, nici dacă are, dacă nu are cruce...

– Că asta e ce nu-ţi mai dă nimeni înapoi în viaţă, părinţii şi sănătatea, astea dacă le-ai pierdut, înapoi nu ţi le mai dă nimeni! Şi aşa rămâi, să n-ai cin' să te apere şi la cin' să te plângi, şi cin-să te crează! Ş-acu, cât mă vezi de bătrână, da' dacă-mi vine asta în gând, odată mă pornesc... Ce faci, Vico, dai apă la şoarici? zice-al meu când mă vede. D-aia te ţiu şi pe dumneata aşa bine minte, du-te, Vica, mi-a spus madam Geblescu, du-te şi potriveşte rochia nepoatei mele, că nenorocirea a venit pe neaşteptate, a murit bietu-cumnatu-meu Ştefan Mironescu, şi nici tualetele nu au fost pregătite!...

– Dar ce nenorocire vine anunţată? Ei, biata Margot! Parcă nenorocirile ei i le-a anunţat cineva? Dar ce-ai făcut, madam Delcă, ai adus aici fotografia? De ce? Uite aşa mi se întâmplă şi mie, să duc un lucru în mână de colo-colo, şi habar să n-am de el! Vârsta, draga mea, vârsta! Scleroza! Şi, totuşi, memoria deloc nu mi-am pierdut-o... De pildă, pe Margot de atunci parcă o văd, tunsă *garçonne,* cu un aer picant, excentrică, cum se purta după război... O iubeam teribil, şi pe ea, şi pe nenea Sandu! Nenea Sandu Geblescu era un perfect om de lume, dar avea răbdare să se joace şi cu mine! Când îi auzeam motorul automobilului, alergam să-i sar de gât! Ce frumos mirosea obrazul lui, neted şi mângâietor, proaspăt ras, totdeauna, şi părul creţ, care se ondula sub briantină! De la el şi de la tante Margot am primit cele mai frumoase jucării, după ce n-a mai fost Papa. Totdeauna urca scările la mine cu cartonul de prăjituri, cu ciocolată Suchard şi fructe glasate. Iar eu mă ţineam după el ca o umbră şi chicoteam la toate glumele lui, de care Muti pretindea că nu sunt prea reuşite. N-a fost niciodată Muti sensibilă la genul de bărbat *chic,* şi în privinţa aceasta nu a avut deloc tact...

– Ei, nu! Odată n-am auzit la madam Ioaniu un cuvinţel de domnu Geblescu! Ba chiar nu vorbea de el niciodată. Nici cum s-a lăsat ei, madam Margo şi cu el, nici asta nu mi-a spus-o...

– Nu s-au lăsat, madam Delcă! Adică s-au lăsat, dar nu cum înțelegi dumneata. El a trebuit să fugă dincolo, aflase că urma să fie arestat, și a reușit să fugă. N-ai știut?...

– Am știut, n-am știut, mai țiu io minte? Da' poate nici madam Ioaniu să nu-mi fi zis. Și ce nu mi-a zis, n-am întrebat. Că nu sunt io omu ăla care...

– Dar ce-ai spune de un coniac mic, madam Delcă? De un coniac mic lângă cafeluța asta, ce-ai spune?

– Vrei, calule, ovăz? Ha-ha-ha! Da mai las-o morții de țigară!

– Ei, madam Delcă, ce vrei, asta e slăbiciunea mea. Și rar om fără o slăbiciune. Așa... Uite îți torn foarte puțin... Vezi, eu, cu mintea mea de femeie matură, înțeleg altfel lucrurile, când mă gândesc azi la ele... De pildă, de ce nu o impresiona pe Muti nenea Sandu, care, oriunde apărea, își exercita puterea de seducție. Clark Gable, cam în genul lui a fost Alexandru Glebescu... Toate femeile simțeau în fața lui o adevărată fascinație, ca pentru un mascul de rasă!

– Eee-te, scârț! Îmi plăcea și mie de Clark Gable, și-mi plăcea și de Jean Marais, da' nu să țiu așa ceva în casă...

– Ba nu, madam Delcă, te rog să mă crezi că nu toate femeile judecă astfel! Mai există și *sex-appeal*-ul, și șarmul... Ce șarmant era unchiul meu, Alexandru Geblescu! Toate femeile erau fascinate! Dar mai ales tante Margot, care pentru el a renunțat la afecțiunea statornică a domnului care-o curta... Da, domnul Ialomițeanu, despre care am auzit că a fost teribil de afectat când i-a cerut mâna și a fost refuzat! Nu s-a mai consolat niciodată! Altfel știau să iubească bărbații de altădată! Iubeau o singură femeie până la moarte! Bineînțeles că mai aveau și viața lor de bărbați, și cunoștințe la *Café chantant,* și flirturi prin saloane, uneori făceau și un mariaj, dar dacă își dăruiau inima unei femei, și-o dăruiau pe toată viața! Lucrul acesta se vede și în romane! Și oricât de târziu se reîntâlneau, el o iubea la fel ca în prima zi, așa ca domnul Ialomițeanu pe tante Margot. Ea, însă, aceasta este opinia mea, nu și-a iubit decât bărbatul! După mariaj i-a trecut cu vederea atâtea! Câte chefuri de care vuia Bucureștiul! Îl găseai mai sigur la Hôtel Boulevard (era mort după bucătăria franțuzească) decât acasă. Dar în privința distracțiilor, ca și în privința femeilor, n-avea prejudecăți. Puteai să dai de el și la un chef de mahala, cu lăutari care îi cântau la ureche cântece de inimă albastră, iar el le lipea sutele pe frunte.

– I-o ce-ți spui? Curvar și fălos! Unu d-ăsta nu trebe să-l ții nici trei zile la ușă! Ducă-se, învârtindu-se, cu șarmu lui!

– Ba tante Margot îi ierta tot! Și chefurile, și amantele... Are dreptate Niki când susține că amândoi erau niște originali... Semănau în anumite

privințe, de pildă și ea era cheltuitoare, și fără sfaturile lui Muti n-ar fi făcut nici o investiție, cu toți banii ce i-au trecut prin mână... La sfatul lui Muti și-a luat vila și via de la Otopeni, deși mai bine nu le-ar fi luat. Dar fiecare are o șoartă; aparent și-o face singur, prin faptele lui negândite, dar de fapt eu cred că Cel-de-Sus te lasă să-ți urmezi, orbit, drumul stabilit de dinainte...

Adevărul este – dar asta doar n-am să i-o spun ei! – că probabil lui Margot ajunsese să nu-i mai pese de ce face nenea Sandu, că-și avea și ea compensațiile ei. Ei îi plăceau probabil banii, cum altfel să scuzi o femeie de condiție, care se apucă de o meserie? Casa ei de Modă era selectă și restrânsă ca clientelă, totuși, ce idee! La situația lor, de altfel, alt soț i-ar fi interzis categoric! Poate el gândea mai liber decât ceilalți bărbați? Și indiferența menajului lor lăsa fiecăruia câmp liber de acțiune? Aceasta era opinia lui Muti. Dar eu înclin tot lui Niki să-i dau dreptate! Am ajuns și eu la concluzia că acea Casă de Modă i-a convenit lui nenea Sandu pentru afacerile proprii – niciodată îndeajuns de lămurite! Prea călătorea des tante Margot, prea multe legături avea cu atâtea case străine de modă! Și el s-o însoțească în fiecare călătorie?! Să se poarte deodată ca un soț foarte atent, cum în celelalte privințe demult uitase să fie?... Așa ceva n-am spus însă până acum la nimeni și bineînțeles că ea ar fi ultima persoană căreia să-i destăinuiești asemenea ipoteze... Cetitudinea tot nu poți s-o ai... Iar în timpurile de-acum e mai sănătos să știi cât mai puțin.

– Dar spune drept, madam Delcă, te rog, spune drept: îți mai torn un deget?

2

– Ei, da, mă uit din când în când la ceas, pentru că diseară trebuie să mergem la o cununie. Și când a plecat, i-am spus lui Niki: Să nu uiți de biserică! Dar ceva în expresia lui mi-a sugerat că este aglomerat de treburi. Știi foarte bine, după ce ai stat o viață cu un om, îl citești dintr-o privire...

– Asta-așa-i! Io, numa ce-mi strâng țoaștele, că lighioana bătrână și-ncepe să se foiască-n pat! Ș-uite-așa se uită după mine! Săraca lighioană bătrână, deloc nu-i mai place de la un timp să mă vază că plec! Pleeeci, și mă lași singur, începe. Ai grijă să nu vii târziu, că mă sperii!... Și-odată, ce să vezi: mă-ntorceam de la Niculaie, pâș-pâș, cu picioarele mele, ce-mai, se făcuse noapte. Și la colțu străzii mă trezesc cu lighioana bătrână: ieșise să m-aștepte! N-am mai avut răbdare să stau în casă, zice, m-am gândit să nu fi dat tramvaiu peste tine, auzi, ce să-i dea pân cap! Și dacă mai întârzii vodată, zice, să știi că nu te mai las să pleci d-acasă! Că uite ce-mi

bate inima! Haidi, haidi, lighioană bătrână, i-am zis io. Da chiar aşa era: îi bătea inima ca nişte ciocane. Aşa s-a făcut de fricos de când a îmbătrânit! Haidi, haidi, lighioană bătrână, i-am zis, acu ţi-e frică să nu mor, şi toată viaţa ce rău de clanţă ai fost! Lasă, face, că e alţii mai răi, că altfel am fi stat patruj-nouă de ani împreună? Ei, să vă dea Dumnezeu la fel, şi dumitale, şi lu domnu Niki! Că orice-ai zice, şi dumneata, numa cu ochii la ceas eşti, las' că te văz de mult, şi dumneata, tot ca lighioana bătrână...

– Mă gândesc doar că n-o să mai aibă vreme să se odihnească. Nu, la petrecere nu trebuie să mergem! Doar la biserică! A fost punctul la care Clemenţa, o ştii? Clemenţa Vrăbiescu! Ea e soacră-mare, şi aici nu a cedat în nici un chip: cununia religioasă la Boteanu! Acasă se face într-un cerc restrâns, mult tineret, şi deranjul, şi cheltuielile, totul îl suportă părinţii fetei, aşa încât Clemenţa nu şi-a permis să lanseze invitaţii. Cel puţin aceasta i-a fost scuza. Eu, una, am înţeles-o şi am aprobat-o, Niki, mai puţin, ştii şi dumneata cum sunt bărbaţii, nu s-ar da în lături de la un chefuleţ... Aşa că până vine Niki, chiar n-ai de ce să te grăbeşti, madam Delcă...

N-avea tu grijă, că nici nu mă grăbesc! Nici pân cap nu-mi trece să plec, c-aşa mi s-a muiat picioarele de la afurisitu ăla de coniac, că nici să vreau cu tot dinadinsu, şi tot n-aş putea să mă mişc! Da' nici tu nu te-ndemni să scoţi cinzeci de leii-ăia... Aşa că nici io nu mă mişc, că cum eşti de zurlie, poa' să-ţi vie-n minte să mi-i dai când oi fi ieşit pe poartă! Că la ce să nu mi-i dai acu, dacă mai e o săptămână şi tot mi-i pui la poştă? La ce să mai dau şi la factor cinci lei, că stă ş-ăla cu mâna-ntinsă? Eee, că ce-mi arde faţa, de parcă-s toată un foc, şi-aşa un vâjâit am în urechi! Mai bine-aş lua un hiposerpil, să nu mă lovească aci, Doamne-fereşte, damblaua! Că-mi vâjâie urechile, de nici nu mai ştiu de mine, şi asta, uite-o ce toacă-nainte! Uite-o ce nu-i mai tace gura! Că d-aia şi pramatia de Niki nu stă p-acasă! De gura ei, care nu-i mai tace, d-aia fuge-mpuşcat!

– ...Nu sunt îngrijorată, pentru că ce i-a mai rămas, altceva, săracul, decât partidele de tenis şi puţinele momente, ca cel de azi, când mai stă la o şuetă? Să te trezeşti pensionat, când tu încă mai...

– Ba omu meu a zis bodaproste când a scăpat! Acu, zice, să se mai scoale ş-alţii la patru jumate, că la şase intra în schimb. Şi să-nghețe în staţie până-i ia dracu! Acu altă grijă decât să pândesc factoru, zice, altă grijă nici că mai am...

– Ei, madam Delcă, dă-mi voie, te rog! Te rog dă-mi voie să-ţi spun că e altă situaţie! Cu totul alta! Sigur că domnul Delcă abia aştepta să se pensioneze, şi avea dreptate bietul om, pentru că, nu? depunea, ca să spun aşa, o activitate inferioară pregătirii sale. Altceva făcuse o viaţă întreagă, altceva s-a văzut silit să facă, nu la bătrâneţe, dar la o vârstă matură... Pe când cazul lui Niki sau cazul de care ţi-am vorbit mai înainte: inginerul

Cristide. De treizeci de ani, dacă îmi arunc ochii pe geam şi îl văd, pot să-mi potrivesc după el ceasul! Ce vrei, madam Delcă, studii de inginerie în Germania, doctorat, a şi lucrat pare-mi-se acolo o vreme, de aceea a avut necazuri... El nu vorbeşte niciodată nimic, i-a ajuns ce-a păţit, şi ani de zile, după ce s-a întors de la închisoare, erau cu ochii pe el, mie mi-a sugerat-o! I-au făcut propuneri, cum se fac, să fie informatorul lor, el, om de onoare, nu a marşat, dar nici n-a povestit nimănui. I-a povestit însă ei, care a umplut lumea! Da, ea e mai simpatică, el, însă, este i-re-pro-şa-bil... Eu sunt singura căreia el i se mai adresează, când ne întâlnim uneori pe stradă. Mie îmi face unele confesiuni: are impresia că există între noi o comunicare... Ei, madam Delcă, ei! Şi dumneata, ce presupuneri! Nu, fii serioasă, vaai, ce hazlie eşti! N-are de ce să fie gelos Niki, cum n-a avut niciodată! Ha-ha-ha, ce nostimă eşti, madam Delcă. Hai, încă puţin coniac, încă puţin, numai un strop! Bineînţeles, îmi torn şi mie, se poate? Dar ce vorbeam? A, da, de inginerul Cristide. Îmi spunea că a trebuit să iasă la pensie, el ar mai fi vrut să prelungească, dar cu restructurările acestea, ei, nu ştii dumneata, madam Delcă, doar nu ai fost o zi în câmpu' muncii! Luni înainte să se pensioneze, îi făceau ceilalţi socoteala ce-o să se întâmple cu postul... Cum, cine? Colegii, conducerea, cei ce vânau postul! Aşa că bietul de el, vrând-nevrând, s-a pensionat. Şi mi-a mărturisit că, deşi se aştepta să urmeze o perioadă psihică dificilă, până se va acomoda, realitatea a întrecut toate aşteptările!

– Eee-tee-na! Să-i dea el pensia lui la omu meu şi să vezi ăsta ce-o să se mai acomodeze! Să vezi ce-o să zică mersi, şi-o să dea din coadă! Că e-n stare să lase meciu cu *Steaua* la televizor, ca să alerge să dea iama-n bani! Să se-ndoape cu pateuri şi cu Cico la plăcintăria din colţ şi să vie acasă cu cine ştie ce prostii în braţe, c-aşa a făcut toată viaţa! Dacă n-aş fi io acu mână de fier, prafu s-ar alege şi de pensie, numa că vezi, că prea târziu mi-a venit mintea la cap! Că mai are dreptate şi caţa de cumnată-mea, la câţi bani v-a trecut vouă pân mână, Vico, şi s-ajungeţi să n-aveţi o căsuţă a voastră, la bătrâneţe... Uite, c-aşa am ajuns! El dă-i p-o parte, să arate că-i galanton, eu dă-i p-alta, dă-i şi lu ăla, dă-i şi lu ăla, şi la fraţi şi la nepoţi, pune masă-ntinsă care cum vine, să fi zis omu meu o vorbă numa, îi scoteam ochii! Da' cât e el de rău de clanţă, lighioana bătrână, n-a deschis pliscu! Aşa c-am rămas tot în cojmelia asta, să mă chinui la bătrâneţe cu lemnele şi cu cărbunii, şi iarnă-vară, du-te-n fundu curţii, şi stai şi-nghite toate mojiciile la moapsa de proprietăreasă... La scârba...

– Lasă, madam Delcă, lasă! Ai rămas că aşa au fost vremurile, dar aşa a fost şi soarta. Eu cred, draga mea, ţi-am mai spus şi adineaori, că fiecare om are o soartă. Câţi au avut moşii şi case, şi le-a luat statul! Câţi au

murit ca vai de ei, și-n casele lor se lăfăiau alții! Câți au strâns ban peste ban, și s-au lipsit de orișice, ca să-și facă o casă după gândul lor, și-acum iar strâng ban peste ban, s-o cumpere a doua oară! Ce sa te mai gândești cum ar fi fost să fie, după câte ne-a fost dat să îndurăm, toți, madam Delcă, toți... Afară de lichele, cine dintre cei de vârsta noastră n-a suferit? O generație, pot să spun, de sacrificiu... Două războaie, averi pierdute, cutremur, arestări, pușcăriile pline, teroare și sărăcie!... Când mă gândesc cum eram în iarna lui '52 – mai ții minte iarna aceea teribilă? Ne-a prins fără lemne... În timpul acelei ierni de pomină am fost, țin minte, cu Muti la depozitul de lemne, ne-au lăsat să adunăm vreascuri, ce-om mai găsi, să le încărcăm într-o sanie. Scormoneam cu mâinile în zăpadă, până nu le-am mai simțit, zile întregi n-am mai putut nici să le mișc, de umflate ce erau și de durere... Dar Muti, draga de ea, înțeleaptă, Muti – Mama Grachilor – ne-a ținut curajul: trăim unii pentru alții, spunea, n-avem dreptul să ne gândim la moarte! Chiar dacă pentru noi ar fi mai ușor, trebuie să ne gândim doar la cât ar suferi cei care ne-ar pierde... Așa că, să-ți dea Dumnezeu să trăiești, madam Delcă, să trăiești, că ai pentru cine! Pentru cine ai dat toată viața! Că sentimentele contează mai mult decât averile, ascultă-mă pe mine, așa că n-ai risipit degeaba! Îl ai pe fratele care trăiește, ai cumnata, nepot, îl ai pe domnul Delcă, un soț atât de bun, care ți-a lăsat în mână frâiele casei și el s-a mulțumit să stea deoparte! Spui că ți-au trecut destui bani prin mână ca să-ți fi cumpărat o căsuță? Dar câți i-au trecut lui Margot? Și-a ajuns să se prăpădească într-un subsol...

Sărăcuța de ea, cum ajunsese s-arate! Cu căciulița de copil, roz-murdar, flaușată, înfundată până la sprâncene! În zăpușeala aceea îngrozitoare de iulie, ea cu căciulița pe cap! De mirare că n-am gafat, că n-am îndemnat-o s-o scoată! A, da, fusesem avertizată de Muti, care venea la ea în fiecare zi... Muti îmi spusese să nu mă mir dacă o văd prea slăbită, să nu mă mir nici de culoarea feței ei... Era de un alb-gălbui, ca parafina... Doamne-Dumnezeule, ce boală îngrozitoare... Dar și ea, cum de se putuse lăsa! O femeie inteligentă, o femeie cultivată, până în ultima clipă să nu se ducă la doctor... Când orice picătură de sânge, după menopauză, e semn suspect, cum a putut să se lase așa, până au început durerile? Și radiațiile care au distrus-o: i-a ars pielea, i-au căzut dinții, părul. Biata tante *Margot! Poate știuse despre ce este vorba dar nu vrusese să intre direct din închisoare în spital... Ar fi, nu? ceva de înțeles...*

– Ce ai întrebat, madam Delcă? Când a plecat soțul lui Margot? A plecat prin 47. De ce le-a lăsat pe ele aici, pe Margot și pe Riri? În 47 nu mai putea să le scoată. Nu, Margot n-a știut până în ultima clipă nimic! Te rog să mă crezi, acesta este adevărul: Margot n-a știut!

Uite-o că nu mă crede. Nimeni nu crede, nimeni nu a crezut că Margot n-a știut nimic în afară de cei ce își închipuie că el nu i-a spus de teamă că are să-l denunțe! Și nu-i adevărat! El obișnuia să-i dea în ultima clipă veștile neplăcute. Poate intervine ceva, poate lucrurile capătă alt curs, și atunci te indispun degeaba dacă te anunț din vreme. Iată cum se scuza! Da, pentru o profesiune tracasantă, cum era a lui, putea fi o scuză. Și sunt convinsă: nu de teamă că Margot ar putea să-l denunțe a tăcut el până în ultima clipă!

– În ultima seară a anunțat-o că se vor despărți definitiv, nu i-a explicat însă exact cum! A anunțat-o și că nu-i va scrie, pentru că n-ar mai putea să le facă decât rău. Și-au luat adio la acest mod și, într-adevăr, niciodată n-aveau să se mai vadă! Uneori el mai trimitea vești prin câte cineva, foarte rar, dar scrisori sau pachete, ca alții – nu! Niciodată! Ea? Nu! Nu l-a blamat niciodată pentru plecare! N-avea altă soluție! A stat și așa prea mult pe gânduri până s-o facă, față de ce risca aici – parc-o aud! Afecta totdeauna un aer nemulțumit ori de câte ori cineva își manifesta intenția să îl acuze și așa închidea pe loc orice discuție...

Biata Margot! Oamenii au plăcerea să rănească în situațiile delicate... Și ce rost ar avea să-i spun ei cât a trebuit să suporte Margot anchetele securității! Toate acele interogatorii, la care o chemau și pe Riri, și încercau s-o tragă de limbă... Bineînțeles că n-au aflat nimic, pentru că nici nu știau!

– Margot s-a mutat la Otopeni, noi am crezut că vrea să schimbe casa, prea mare, prea costisitoare... Muti ar fi dezaprobat-o teribil dacă ar fi aflat că s-a mutat ca să îl țină acolo ascuns pe domnul Ialomițeanu. Da, domnul pe care îl vezi aici în fotografie! Evident, Muti îl cunoștea! Îl cunoștea și nu-l prea agrea, din tinerețe, când el i-a cerut mâna lui Margot și a fost refuzat. După război, Alexandru Geblescu, cel mai tânăr deputat din Cameră, reprezenta o partidă mult mai convenabilă decât domnul Ialomițeanu, căruia i se creasе în jur o atmosferă destul de proastă! Imediat după război cariera domnului Ialomițeanu a stagnat o vreme din cauză că fusese filogerman, unul dintre *filoboși,* cum li se spunea pe atunci. Se pare că în timpul ocupației domnul Ialomițeanu a avut o funcție importantă, în administrație... După ce au ocupat nemții Bucureștiul, în toamna lui 1916. La un moment dat, se părea că pierdusem definitiv războiul; rușii nu numai că ne părăsiseră ca aliați, dar umblau și să-l aresteze pe rege... Regele era în Moldova, atunci, nu știi? Guvernul, și familia regală, și toți cei care au putut s-au refugiat în Moldova. În octombrie sau noiembrie toamna, atunci a fost refugiul în Moldova...

– Toamna?! Iarna! Dacă-ți spun! Las-că dumneata le-ai citit în cărți, da io cu ochii mei am văzut! Și-ncolo oi ține, n-oi ține minte, da ce-am trăit de copil, toate parc-a fost ieri!... Știi cum s-auzea tunurile d-aproape? Ziceai că e la o stradă, două! Se tot văita biata mămica noaptea că nu

poa-să-nchiză ochii de ele și de grijă, că ce-o să mai fie! Bătea tunurile și ziua, da una e să le-auzi pe-ntuneric, și alta e pe lumină! Eeee, noi, copii zbânțuiți, cum puneam capu jos, ne și răzbea oboseala, da mămica, tot la gard sta, noaptea târziu, cu vecinele... Și-acu zicea că i-a prăpădit pe nemți, și gata de-acu, se face pace, s-a terminat cu războiu, acu zicea că e tocma pe dos, că i-a bătut p-ai noștri, și vine nemții. Cum cine zicea? Lumea, femeile din mahala, ce știa ele! Ce știa ele, ce știam io, copil de unșpe ani! Că să fi știut câte zile mai avea de trăit biata mămica, nu m-aș fi dezlipit de lângă ea, să se sature de stat cu mine, da așa, numa noaptea ne mai adunam de pe maidan. Și-odată tocma la Gară, la Obor, am ajuns, cu nebunu de Niculaie, și d-asta țiu minte că era iarnă. Că bătea vântu, și era un frig, și-o zloată! Și până să plecăm din Gară zloata a trecut în ninsoare, mai știu io cât om fi stat? Am stat ceva, că așa trenuri ticsite nu mai văzusem! Atâția oameni pe scări, pe acoperișuri, unii numa-ntr-o mână, alții numa-ntr-un picior, alții-și scotea capetile-afară pân geam, că abia putea să răsufle. Păi ce crezi, câți din ei o fi murit acolo, striviți! Așa vorbea p-ormă lumea, c-a murit femei, c-a murit copii, de căldură, de frig, de tifos, ei știe de ce-o fi murit pân-s-ajungă unde vrea ei s-ajungă! Și dac-a murit cin-să stea, și cum să stea să-i îngroape? Zice că i-a scos pe geam, și i-a aruncat în câmp, afară. O fi fost, n-o fi fost, io așa o vând, cum am cumpărat-o. Io numa d-asta po-să bag mâna-n foc, de ce-am văzut cu ochii mei, unii peste alții, în tren, grămadă, și jos, lângă șine, mulțime de disperați, că lăsase tot, vraiște, în urma lor, numa să fugă-n Moldova, și-acu n-avea cum să urce... Și uzi ciuciulete, vai de sufletu lor, și noi, pântre ei, de colo-colo, și-odată dăm d-un tren de marfă, cu vagoanele deschise, și-n el, să vezi ce era! Numa lucruri scumpe, că uite-așa am rămas, cu gurile căscate! Numa canapele de pluș, și fotolii, și măsuțe, claie peste grămadă, ș-între ele butoaie de vin, și oglinzi, și cuști de păsări, și oale de bucătărie, și cutii de pălării, și covoare făcute sul, ce bogăție! Ce de-a lucruri scumpe, puse cum dă Dumnezeu! Ce de-a bani aruncați pe gârlă! Cine-o fi avut parte de ele? Și ce-o mai fi rămas, că încă din Gară avea d-asupra stratu de zăpadă d-o palmă! Ce prăpăd, ce risipă, madam Scarlat! Da asta abia acu mă gândesc, cu mintea mea de femeie trăită-n lume! Că atunci nici habar n-am avut! Atunci numa căscam gura, că nu mai văzusem pe nicăieri așa lucruri scumpe! Și cum stam noi așa, odată s-aude un bubuit, c-am zis că e sfârșitu lumii! Cu bombele ne-nvățasem noi, da asta nu era bombă, era mult mai rău! P-ormă vorbea lumea c-a aruncat în aer Pulberăria, și d-aia s-a auzit așa, că ce era de la Dudești pân-la noi? Păi știu io cine? Ai noștri, nemții, ei știe care a aruncat-o, io țin minte numa că așa vorbea lumea, c-a sărit în aer Pulberăria! Și-odată

am luat-o la goană și numa într-o fug-am ținut-o până acasă! Că biata mămica pân toată mahalaua ne căutase, cu Sile în brațe, și cu gemenii atârnați de poală! Da și când ne-a văzut teferi, nu po-să-ți spui ce ne-a pățit pielea noastră! Poate și d-asta țiu minte pân-acu ce de-a lume era în Gară atunci... Ce de-a lume nebună...

– Da, dacă ai văzut cu ochii dumitale, este altceva. Eu, bineînțeles, nu știu decât din poveștile lui Papa și de la el am înțeles că a fost o mare aglomerație în momentul refugiului în Moldova! Povestea Papa că cel mai comod mijloc de a pleca era să fii trimis oficial, pentru că o dată cu guvernul au fost mutate și instituțiile. Au fost trimiși și oameni care să le însoțească. Deci, dacă aveai un protector, puteai fi pus la adăpost, ca slujbaș în Moldova. Numai că nu toată lumea se bucura de asemenea privilegiu! Doar și familia noastră a rămas aici, cum a rămas și a dumitale, și atâta lume, care a trăit sub ocupație... cât? Cred că în jur de doi ani. Și acesta trebuie să fi fost și cazul domnului Ialomițeanu. Rămânând aici, ce era să facă? A intrat, ca și alții, în noua administrație. Situația generală fiind dezastruoasă – domnul Ialomițeanu, la fel ca și alții, trebuie să fi crezut că vom rămâne sub nemți. Așa a ajuns, probabil, să-și pună candidatura pentru noua Cameră, și a fost deputat. Evident, atunci când, după 1918, s-au întors ai noștri, a fost privit un timp cu suspiciune. Dar foarte repede el s-a reabilitat! Foarte repede spiritele s-au calmat și s-au uitat vechile lucruri!

Pe urmă, numele celor cumpărați cu bani nemțești nu au fost niciodată publicate, au circulat numai zvonuri. Deși au existat dovezi! Uite cum: la Iași, în refugiu, s-au descoperit, întâmplător, într-un seif, într-o casă de bani, actele secrete ale unui agent german. Günter... da, parcă Günter... Ce era în ele? Numele celor cu care colaborase și suma cu care fusese plătit fiecare... Bineînțeles că români! Și unele nume cunoscute, da, da... Cum să nu crezi așa ceva, madam Delcă? De ce să fie scorneli? Dumneata crezi că astfel de lucruri nu se întâmplă și în viață? Crezi că ele există numai în filme? Ei, dă-mi voie să-ți spun că aici greșești! Păcatul este numai că aceste acte secrete nu au fost date publicității, mai totdeauna așa se întâmplă! Așa încât totul s-a rezumat doar la zvon... Fiind zvon, cum să blamezi pe cineva numai în baza lui?

Așa au făcut însă Papa și Muti, de pildă, cu acest domn Ialomițeanu, care nu mai era primit, după război, în casa noastră, pentru că fusese înalt funcționar și deputat sub ocupație! Dar tot Papa povestea că, după ce guvernul și regele se refugiaseră la Iași atunci când se aștepta intrarea nemților în București, de la ceas la ceas, domnul Marghiloman, trebuie să fi auzit despre el! Șeful acelora care insistaseră să intrăm în război alături de Germania! Ei, dacă n-ai auzit, auzi acum! Domnul Marghiloman

era deodată asaltat de lume. Avea anticamera plină! Atâția care în ultimele luni îl ocoliseră, alții care nici n-avuseseră ocazia să-l cunoască, alții care îl bârfiseră sau îl atacaseră direct, acum îi solicitau ajutorul! Dinainte încă să aibă nevoie! Era indignat, bietul Papa, povestind. Între cei ce se ampresau la ușa lui erau și foarte multe doamne... Domnul Marghiloman, excedat, i-a spus uneia, mai stăruitoare: „Dar ce putere credeți că am eu, stimată doamnă?" Și aici, ai puțină răbdare, văd că nu te amuzi prea mult, dar aici este *clou*-ul. „Ai, domnule Marghiloman, putere, cum să nu ai? i-a răspuns doamna. Tocmai dumneata să nu ai putere, de care toată lumea vorbește că ești omul nemților?" Ha-ha-ha... Ai înțeles, nu? Bietul de el, a înghițit-o, cum se spune mai popular... Dar îți dai seama și că, atâta lume apelând la el, putea cu atât mai mult să apeleze și domnul Ialomițeanu. Domnul Ialomițeanu provenea dintr-o familie cândva influentă în Buzău, și îl cunoștea de acolo pe domnul Marghiloman. De ce atunci să nu fi apelat și el, ca și alții, într-un moment greu? După opinia lui Margot, aceasta era explicația carierei lui în anii de ocupație! Ceea ce, evident, nu înseamnă deloc că ar fi fost o persoană dubioasă... Dar nu prea pari interesată de politică, madam Delcă!

– Eeee-tee, dar-ar dracu-n ea! Când auz telejurnalu îi zic la lighioana bătrână: da' mai închide-l odată, că-i arzi lămbile, și iar vine hoțu ăla și scoți suta! Pă Ialomițeanu ăsta l-a ținut Margot ascuns la Otopeni?... Atunci când m-a trimes cu damigenele după vin și habar n-aveam că peste cine-aș putea să dau? Zici că habar n-avea nici madam Ioaniu? Și io care-am ținut-o de rău, că putea să mă vâre-n bucluc!

– Nu, Muti n-a știut că Margot l-a ținut ascuns pe domnul Ialomițeanu, după plecarea lui nenea Sandu! Muti a fost atât de șocată când a aflat! Considera că Margot făcuse o imprudență de neiertat! Nici domnul respectiv nu i se părea de calitate, ți-am spus că rămăsese cu o impresie proastă despre el din anii războiului. Muti era patrioată, ca și Papa, și fusese de părere că trebuie să luptăm alături de Franța! Pentru Ardeal! În timpul ocupației, Muti a lucrat la spital, ca infirmieră. Cum ai noștri s-au retras în mare grabă, au rămas spitalele pline cu ofițeri și soldați răniți, care n-au mai putut fi evacuați. Apropo de asta, Muti își amintea mereu o scenă impresionantă: cum, în clipa când s-au auzit afară cântecele de război și comenzile nemțești, răniții din salon, bărbați în toată firea, aveau ochii în lacrimi! Nu mai puteau să mai facă nimic de-acum înainte, decât să aștepte să fie vindecați, pentru ca să fie trimiși în lagărele de prizonieri germane! Unii dintre ei au reușit totuși să fugă în Moldova, printre ei aflându-se și Jorj Ioaniu... Nenea Jorj... Doamnele de la spital le dădeau o mână de ajutor în asemenea cazuri... Erau multe doamne care făceau oficiul de infirmieră, dar puține își luau ocupația atât de în serios ca Muti!

Muti pleca de la cinci dimineața, pe întuneric, întovărășită de madama Ana, pentru ca să fie în spital la ora când se cântăreau zahărul și rațiile pentru răniți. Știa ea ce mult se fură! Într-o vreme se ducea tocmai la Azilul de bătrâni, unde instalaseră contagioșii de tifos exantematic. Povestea că veniseră bieții soldați cu păduchi și în gene, și în sprâncene! Ce să le facă? Îi puneau să se spele! Se spălau în căzi de lemn și pe urmă turnau apă cu creolină, să se ducă păduchii la canal! Cum să nu fie periculos! Era! N-a murit așa o prietenă a ei, o domnișoară de foarte bună familie, Marie-Liliane Botescu? A făcut tifos de la răniți și-a murit! Uite că n-au putut s-o salveze! Pe atunci nu existau dezinfectante...

Muti povestea că își făcuseră bonete de mătase, pentru că pe mătase nu urcau păduchii... În spital nu aveau de nici unele: nici păcură pentru calorifer, nici benzină pentru stația de lumină, nici vată, nici fețe... Era atât de frig încât doctorii operau cu paltoanele pe ei, la lumina lumânărilor... Din cauza aceasta i-a interzis Papa lui Muti să mai meargă la spital, după moartea domnișoarei Botescu! Dar Muti, deși teribil de afectată de pierderea prietenei ei, la munca de spital n-a vrut să renunțe! Papa a trebuit să accepte, și, de altfel, a și fost, foarte repede, luat ostatic de nemți. Cine știe cine l-o fi denunțat că era prieten cu Jorj Athanasiu, ministrul liberal? Când era foarte pornită, Muti spunea că denunțul trebuie să fi fost opera domnului Ialomițeanu. Pentru că Papa nu făcuse cu adevărat politică! În schimb alții, care se bătuseră cu pumnul în piept, vrem Ardealul, vrem Ardealul, și scriseseră articole chiar insultătoare la adresa nemților în gazete, acum declarau că dintotdeauna fuseseră adversari ai războiului, și se plimbau liniștiți pe stradă! Vezi că așa ceva se petrece în toate timpurile! Papa, care, din cauza bolii, din cauza firii, nu se manifestase aproape nici într-un fel...

– Pe el a căzut măgăreața!

– Din acest motiv îți spun că eu cred că a fost un denunț. Însă cine să i-l fi făcut...

– Lumea rea, cine? Ca ăia de l-a pârât pe Spală-Varză, cum ar veni, fratele lu-tăticu. A venit nemții, ș-uite-așa s-a dus, întins, tocma unde-avea el un șopron. A dat la o parte lemnele și s-a pus să sape. A săpat ce-a săpat pân-a dat de o boltă, făcuse Spală-Varză o boltă de cărămidă și acolo ascunsese sacii. Tot ce-avea pân prăvălie, și căpățâni de zahăr, și orez, și câte și mai câte vârâse-n gropi, acolo. Vecinii, cine altcineva să i-o facă? Vecinii, care-a văzut când a zidit bolta. Nemții a-ncărcat sacii, a luat ce-a găsit, l-a luat și pe Spală-Varză... Abia peste vrun an jumate s-a mai întors...

– Mi-amintesc o întâmplare pe care o tot pomenea Papa... În 1918, în zilele când nemții se pregăteau să plece în mare grabă, și lumea îi aștepta

pe ai noştri şi pe francezi, Papa s-a aflat, cu nu ştiu exact de motiv al lui, la Comenduirea germană. Poate cu vreunul din certificatele medicale pe baza cărora, boala agravându-i-se, îi fusese permis să stea, cu domiciliu forţat, acasă. Papa ştia foarte bine nemţeşte, o parte din studiile lui de romanist le făcuse doar în Germania, şi stătea de vorbă cu un ofiţer neamţ, cel căruia trebuie să-i fi dus de obicei certificatele. În acest timp, ofiţerul îşi tria actele, Şi de-odată neamţul a început să tragă sertar după sertar de la biroul lui, sertare burduşite de hârtii, pe care a mers să le răstoarne în mijlocul camerei. Uite, a spus la sfârşit, arătând cu vârful cizmei mormanul de hârtii de toate calităţile, umplute de cele mai diverse scrisuri. Uite, i-a spus lui Papa, toate sunt numai hârtii denunţătoare! Cum să nu vă fi luat ostatici, cu atâtea reclamaţii primite, tot de la dumneavoastră, tot de la români? Şi, de fapt, pe cele mai multe dintre ele, nici nu le-am luat în seamă! Asta i-a spus ofiţerul neamţ lui Papa.

De altfel, Papa nu a mai trăit destul ca să vadă că domnul Ialomiţeanu îşi redresase încet-încet situaţia şi că nu i se mai reproşa nimic... Averea (că domnul Ialomiţeanu s-a însurat târziu cu o urâtă, de neam prost, dar cu bani). Se pare că îl ajutaseră şi devenise oarecum influent, deşi nu ştiu exact ce fel de politică a făcut. O politică tot pro-germană, cred. Aşa că sub Antonescu situaţia lui nu a dat cu nimic înapoi... Sunt chiar convinsă că a progresat. Şi măcar pe Antonescu ţi-l aminteşti, sper... Mai ţii minte că erai la noi în timpul rebeliunii?

– Asta, da! Îi ştiu şi p-ăia de i-a ţinut împuşcaţi, aici, la Dealu-Ţăcăliei, şi n-avea nimeni voie să îi ridice... Şi bărbatu lu Moapsa a fost în lagăr, c-a fost legionar, şi ce-a mai tremurat Moapsa pân l-a văzut înapoi! Da' el mi-a povestit mie pe urmă că făcea jocuri de şah – din lemn, din pâine, din dracu ştie ce – şi le schimba pe ţigări şi pe ce mai primea alţii pachete. Mai îi trimitea şi Moapsa, şi el aşa zice, c-a dus-o bine. Da' p-ormă a mai intrat odată, tot p-asta c-a fost legionar. L-a dibuit comuniştii, târziu, da' l-a dibuit, şi a tăiat la stuf o vreme... Ş-atunci, a doua oară, a fost mai rău, aşa zice...

– Da, a păţit-o multă lume. Chiar şi nevinovată... Chiar Margot, sunt convinsă că l-a ascuns pe domnul Ialomiţeanu numai pentru că rămăsese singură şi era dezorientată...

Ochii ei, care deveniseră imenşi, pe faţa cât un pumn...

– Te rog, nu te deranja! i-am strigat când i-am văzut expresia de scuză de pe faţă: o gazdă care nu îşi făcuse datoria! Ce încet păşea, cu câtă greutate a deschis uşa bufetului... Şi pe urmă, castronelul acela cu bucăţi de rahat... Parcă le văd verzi, roşii, portocalii, tari ca piatra şi cu zahărul pudră de deasupra întărit şi el... Evident, erau ţinute anume pentru mosafiri... Demult ţinute... Şi numai acest mic efort a istovit-o! S-a întins, sfârşită, pe balansoarul

care nici nu s-a clătinat sub greutatea ei... Şi pe urmă m-a rugat pe mine să scot din bufet paharele şi să iau apă rece din răcitor.

– Avem apă rece, Riri cumpără gheaţă la două zile, mi-a spus.

Şi era adevărat: cumpăra regulat, pentru că ea stătea toată ziua cu pungi de gheaţă, doar-doar i s-or opri hemoragiile... Cine ştie ce efect dezastruos au mai avut şi pungile acelea de gheaţă! Dar n-a vrut să mai renunţe la ele, cât a fost conştientă...

Am căutat în bufet, am adus paharele care erau îngrozitor de pline de praf, şi aşa mi-am dat seama că nimeni nu le călca pragul. De când se mutaseră aici n-avuseseră probabil nici o ocazie să le mai scoată... Le-am şters cu nişte şerveţele, îngălbenite, şi cu greu am înghiţit o bucăţică de rahat întărit... Mă dureau dinţii... Ea s-a grăbit să se scuze, când m-a tratat, că nu-mi poate ţine companie, pentru că n-are deloc poftă de mâncare... Ştiam de la Muti că nu mai înghiţea de multă vreme nimic, aşa că n-am mai insistat... Ca să îi fac plăcere am adus iar vorba despre nenea Sandu, ce frumos, ce şarmant era, şi ea deodată s-a înviorat... Mi-a povestit cum în primul război, când el era tânăr locotenent, îi lăsase o hartă militară pe care o ţineau în salonaş şi însemnau cu steguleţe, mai întâi înaintarea, pe urmă, retragerea. Cât despre povestea plecării lui, am observat că se modificase: el şi-ar fi riscat viaţa, întârziind să plece, până în 47, pentru că nu se putuse despărţi de ea şi de Riri! Să fi fost aşa? Nu-mi vine totuşi să înţeleg de ce un om cu clarviziunea lui nu plecase suficient de la timp, cât fuseseră graniţele deschise, pentru ca să-şi poată lua cu el şi familia...

Aşa cum au făcut atâţia...

Biata Margot! Peste tot ce rămânea nelămurit, ea pusese nişte explicaţii neconvingătoare, sentimentale. Pentru că, de ce plecase nenea Sandu atât de târziu? Cine ştie? Un lucru e cert: că îşi dăduse seama din timp de cum avea să se termine războiul şi că avusese spre sfârşitul lui un rol pentru care a sperat că va fi altfel recompensat. Iată o posibilă explicaţie pentru întârziere, căci existaseră într-adevăr destule momente când ar fi putut să le scoată, pe Riri şi pe tante Margot. Să fi împins până la ultima limită spiritul lui de aventură, obişnuinţa de a trăi la întâmplare? Să nu fi vrut să părăsească ţara? Să fi sperat, până în ultima clipă, că lucrurile nu vor lua o întorsătură atât de defavorabilă? De la o vreme începe să mi se pară că fiecare gest al lui era premeditat! Posibil ca şi impresia de mână spartă să fi fost eronată, de vreme ce Margot i-a găsit, după plecare, acele caiete în care îşi nota sumele cheltuite. Evident, cu un cifru secret, cu iniţiale... Nu degeaba fusese într-un timp ministru de Interne.

– Dar ce faci, madam Delcă, ce faci? Cauţi ceva?

– Caut ţoaşca, să iau un hiposerpil, c-aşa arz toată, şi-aşa se-nvârte toate cu mine...

– Stai liniştită, băuturile tari nu fac rău la tensiune! Şi dacă eşti ameţită, uite, mai fac o cafea... Dumitale una mai mică, mie una mai mare, eu mai fumez şi o ţigară la ea. Bem cafeluţa, te simţi şi dumneata altfel, i până atunci apare, în mod categoric, Niki!

3

– Lasă, madam Delcă, lasă, că vin tot aici cu tava!... Cred că ţi-am povestit că aici, cât a trăit Papa, a fost salonul, unde la ora cinci se servea ceaiul... Nu! Nimic nu mai seamănă! Din vechiul salon s-au făcut două camere, Muti, practică, s-a gândit că după ce mă voi mărita să continuăm să stăm împreună, unii la etaj, ceilalţi la parter. Veniturile lor nu erau atât de mari încât să anvizajeze cumpărarea unei alte case. Numai că de fapt a pregătit casa pentru faimoşii noştri chiriaşi! Degeaba a dus Muti atâta vreme tratative cu Petruţa! Parcă văd cum începea Muti, pe departe: „Măsuţa aceea cu rotile, şi servanta din camera dumitale sunt o amintire la care ţin... Dacă ai avea dumneata grijă..." Vroia de fapt să o atenţioneze să nu mai pună sticla cu ulei, şi vasele şiroind de apă, şi crătiţele abia luate de pe foc pe ele! „Şi mneatale, ca mămica mea! Mămica mea nu se-ndură de toate troacele de le are, dă-le morţii, mămico, îi zic, dă-le focului, mămico, că nu mai e bune de nimica! Nici nu poţi să-ţi ţii curat de ele! Da, da, zice mămica, şi tot ce ştie ea face! Bătrânii aşa e, ţine la toate care le-are-n casă, aia că-i aduce-aminte de ceva, ailaltă de alta..." Asta era replica Petruţei. Ai fi putut crede că de proastă creştere răspunde aşa – nu! Au ei un mod de a-ţi închide gura, făcându-se mai proşti decât sunt! Au ei un gen de şiretenie, care le ţine loc de deşteptăciune... O vedeai şi la el; îşi avea glumele lui cu Muti, îi spunea Coană-mare. Deşi, poţi să ştii dacă într-adevăr o agrea sau dacă era în misiune? Poate credea că ar mai fi ceva de aflat! Dar uite că au plecat până la urmă! Uite că stăm iarăşi în vechiul salon, unde eu făceam, se pare, tot felul de pozne... Se pare că mă repezeam la măsuţa cu rotile a madamei Ana şi începeam s-o împing! Dar nu ştiu dacă pe madam Ana ai mai apucat s-o cunoşti... Da, atunci era bătrână, şi distrusă, ştii care i-a fost tragedia: băiatul ei, Spiridon, a căzut prizonier şi ea l-a tot aşteptat... A fost prizonier la bulgari, prima oară! A îndurat foame, frig, a avut febră tifoidă, dizenterie, a stat şi-n lazaret... Şi totuşi, uite, că atunci a scăpat...

– Păi scapi, de! Scapi dacă ai zile...

– El a avut S-au trezit cu el, slab şi zdrenţăros, ca o umbră: au crezut că e un cerşetor! Era peste tot o teribilă debandadă, se termina războiul, plecau nemţii, veneau trupele aliate, o formidabilă sărbătoare! Lume pe

străzi, de dimineaţa până seara, flori, drapele, ardeau depozitele şi tot ce mai incendiau nemţii la plecarea lor, se vindeau pe mai nimic lucruri luate de prin case, lucruri furate... Lumea cânta, striga, îi aşteptam pe ai noştri... Bineînţeles, eu ştiu doar din auzite...

– Ba io chiar ţiu minte! Io chiar ţiu minte, ştiu ce nebunie a fost la noi în mahala!... Şi într-o noapte, a venit bagabonzii şi-a spart dugheana lu Spală-Varză. A venit ăia, cine-o fi fost ei, a spart, a luat, şi la urmă a pus foc, şi-a plecat! Eeee, nu-ţi spui ce-a putut să fie! Că ieşise oamenii cu găleţile, turna, turna, şi focu pălălae, mai rău se-ntindea, de parcă turna gaz, nu apă! Am zis că s-aprinde mahalaua şi ardem ca şoarecii!

– Da, aşa îmi amintesc şi eu din poveştile lor, c-a fost o mare agitaţie în acele zile! Poliţie nu era, armată nu, peste tot o bucurie!... Oamenii, de dimineaţă ieşeau pe străzi, fluturau tricolorul, cântau... Papa a ieşit şi el, nu se putea, aşa bun român cum era, să nu se bucure cu populaţia entuziastă! Iată, în sfârşit, dimineaţa României, striga, şi, de emoţie, făcuse febră. Dar şi-a luat bastonul şi pălăria şi a plecat pe jos de acasă. Se zvonise că au venit francezii şi că intră şi armatele noastre. S-a întors târziu, bietul Papa, cu hainele în neorânduială, fără baston sau pălărie... Veniseră nemţii, ieşise o busculadă, şi Papa, erou!, a scăpat, ascunzându-se într-un gang... Şi în timpul cât erau în casă numai femei au văzut un zdrenţăros care tot dădea târcoale. Ce să facă, să-i dea ceva de pomană, o pleca? Să nu mişte nimeni, să creadă zdrenţărosul că-i casă părăsită? Pentru că, aşa cum spui şi dumneata, madam Delcă, toată lumea trăia în zilele acelea cu spaima jafului, şi cu ideea că au să dea buzna mahalalele în casele mai avute. C-au să fie tulburări. Dar n-a fost nimic. Deci ele se tot frământau: să alerge să încuie poarta? Şi bietul Spiridon, pe de-altă parte, se temea să intre, să nu fie nemţii încartiruiţi. Pe urmă, după război, Spiridon a intrat funcţionar, făcuse Şcoala Comercială, s-a însurat cu o domnişoară care lucra la Telefoane, au avut un copil... Bietul copil a murit la bombardament şi asta a fost o altă lovitură a soartei pentru madam Ana. Ea locuia tot la noi, era ca un membru al familiei... Spiridon nici nu cred că a mai apucat să afle de moartea copilului, pentru că a căzut prizonier a doua oară. Sau a apucat, totuşi? Da, am impresia că a mai avut timp să afle... da, dacă fac o mică socoteală, bombardamentul, deci, a fost la 4 aprilie, iar armata de la Iaşi a fost făcută prizonieră pe 25 august. Sau, poate, chiar la începutul lui septembrie... Da, madam Delcă, se semnase armistiţiul cu ruşii... şi ce-i cu asta? N-ai auzit de cazuri cu oameni care mergeau liniştiţi pe stradă şi s-au trezit luaţi prizonieri de ruşi şi apărând după ani şi ani? Nu ştii ce a fost atunci?

– D-apăi cum! D-apăi cum să nu ştiu! Că toate ăle mai tinere se dedea cu funingine pe obraz, şi se-mbrobodea care mai de care s-arate babă că

știa ce pățește dacă dă rusu dă ele! Și nu mai știa pân' ce gaură să să vâre, și un' să s-ascunză! D-apăi și io! N-am tras obloanele la prăvălie, și n-am stins toate luminile, să crează rusnacii că-i casă părăsită? Da' ce crezi că ei s-a lăsat? A bătut toată noaptea-n obloane cu patu puștii, și striga, ei știe ce striga, pe limba lor! Ce hărmălaie! Ce zaveră! N-am închis un ochi pân' la ziuă, și dimineața m-am închinat la toate icoanele, și-am zis bodaproste că am scăpat, și io, și omu meu. Da' ei, de plecat d-aici n-avea gând să mai plece, și dac-am văzut asta, la orm-am deschis. Să fi fost în dimineața aia? Să fi fost peste vo săptămână? A zis omu meu: deschide și dă-le să bea! Or plăti, n-or plăti, deschide și dă-le să bea, să ne lase-n pace! Și-am deschis, și-am ascuns toate ceasurile, că poate s-o rătăci vunu pân sală ș-o da de ele. De rătăcit nu s-a rătăcit nici unul, da' de pățit, tot era s-o pățim! Că omu meu purta ceas cu brățară, și dacă era vară-i rămăsese dungă de la soare. Era omu meu negru tuci, numai dunga de la brățară-i rămăsese albă. Și să nu crezi că rusu s-a mișcat două ore cu pistolu de lângă el! Rusu cu pistolu la el, *davai ceas* și *davai ceas.* Da-l dedeam, dar-ar dracu-n el de ceas! Da' ăsta al meu, loghioana bătrână, catâr! Dacă vrei să-ți meargă-nainte, trage-l de coadă! Ăsta-al meu, tot făcea semne că l-a vândut, că l-a dat, rusu nimic! Rusu știa una și bună, *davai ceas!* Și cu pistolu!... Io dă-i, că sucită, că învârtită, dă-i la rusnac să bea, învârte-te pe lângă el, dă-i cu șosele, dă-i cu momele, rusnacu o ținea pe-a lui! *Davai ceas!* Și!... Eee, Ivona! Eee, madam Scarlat! C-am zis, că n-oi uita pân-oi închide ochii, ce ape-ape mă trecea, vară și căldură, și-uite-așa, ape-ape mă trecea, eram toată fleașcă... Zic: acu asta a fost! Și, ce să vezi? Apare doi, și cu tartoru lor, și cu puști, cu mitraliere, ei știe cu ce, și ăsta, odată s-a-ngălbenit ca ceara! Odat-a lăsat pistolu, și tartoru lor se zborșește la el, ce i-o fi zis, pe limba lor, el știe. L-a luat, și duși a fost. Cum nu i-ai mai văzut dumneata, nici io... și duși a fost...

– Vrei să spui că tot de-ai lor l-au arestat?...

– D-apăi cum! Asta cu ochii mei am văzut-o! Da' ce-a fost și cum, asta nu pot io să-ț spui! Cum d-a știut ăia!? Să-l fi pârât tot ai lui? Să-l fi pârât dintr-ai noștri, oameni de pe stradă, că toți mă iubea, toți mă aprecia, și la câți am dat pe datorie!... Uite, vezi, asta poți să mă tai, că n-am habar... Păi, și ce i-o fi pățit lui pielea p-ormă asta numai el știe! Unii zicea că-i împușcă, alții zicea că-i bate cu curelele de la puști...

– Cu ceasurile, pe vremea rușilor, a rămas de poveste... Nu-l ții minte pe bietul Tănase, cu toate ceasurile atârnate de mâini și de gât, și el! *Tiiic! Taaac!* Cu degetul la buze! Și pe urmă: *Greu a fost cu derdiedas dar mai rău cu davai ceas.* Câte drame n-a mai adus războiul! Și uite cum a trecut timpul și s-au uitat...

– Eee-heei, viața merge înainte! Și timpul rezolvă toate! Cum îi ziceam și lu madam Ioaniu...

– Da, viața merge înainte și nimeni nu-și mai amintește decât ce s-a întâmplat în micul lui cerc de cunoștințe! Așa știm noi anumite lucruri din cauza madamei Ana. Când s-a terminat războiul și toți s-au întors la casa lor, numai băiatul ei nu, ne-am trezit cu ea din zi în zi mai rău! Dintr-o dată, s-a prăbușit! Ajunsese ca un copil mic...

– Las' că asta știu! Las' că asta mi-aduc aminte... Că dormea în sălița de sus, din mansardă, și peste tot era o putoare de pișat! Și pișatu de copil miroase a lapte, da' pișatu de om bătrân e mai rău ca al cotoiului! Degeaba-i pusese madam Ioaniu mușama dedesubt, că putoarea intrase-n toate, eee, mie să-mi fi dat aur, și n-aș fi ținut-o! Și când ți-era lumea mai dragă, numa ce te pomeneai cu ea! Numa ce-o vedeam c-apare, într-un cămeșoi, uite-așa, și cu trei fire alea albe-n cap, câte-i mai rămăsese, vâlvoi, și cu ochii holbați, ptiuu! Să nu dai cu ochii d-așa arătare, noaptea, că te lovește pe loc damblaua! Sofiiico! făcea. Sofiiico! făcea la madam Ioaniu. Vino și mă schimbă, că am făcut pe mine... Da' la ce-o mai țineți, Doamne, iartă-mă, la ce-o mai țineți, că nici pentru ea, nici pentru dumneata asta nu poți să zici că mai e viață! i-am zis lu madam Ioaniu. Asta nu poți să zici că mai e decât chin! Da' duceți-o la vun azil, da' duceți-o undeva! i-am zis lu madam Ioaniu. Săraca! făcea madam Ioaniu. Săraca! Nu mă-ndur, că ea m-a crescut! Da' am văzut-o io că abia mai răbda, lasă, madam Ana, lasă! făcea printre dinți. Lasă că vin-acum, ai răbdare, urcă la tine și ai răbdare... D-apăi io-n locu ei de mult îmi luam câmpii! Data când am mai venit, era Leana, spălătoreasa, și ea mi-a zis că madama Ana murise, o îngropase, gata! Așa că nu știu, pân' la urmă ați dus-o? N-ați dus-o?

– N-am dus-o, cum s-o ducem? Muti mereu spunea: poți să știi cum va fi sfârșitul fiecăruia? Ce femeie a fost madama Ana, destoinică, să țină șapte case, și ce ajunsese! Muti s-a necăjit cel mai mult cu ea, bineînțeles că și eu o susțineam în fața lui Niki, care, știi cum sunt bărbații! Mai comozi... El gândea ca dumneata, mai practic, dar noi am păstrat-o, și la noi a murit, biata madama Ana. Și cât avea mintea de răvășită, ce crezi? Încă își mai aștepta băiatul! Că ea știe că el trăiește, că simte... Bineînțeles, nimeni nu o lua în seamă! Și ce crezi? Cam la vreun an după ce a murit, primim o vizită. Un om pe care când l-am văzut de la fereastră: scund, îndesat, mai vârstnic – ne-a intrigat, pentru că atât de bănuitor s-a uitat în jur până să se hotărască să sune! Și tot așa când l-am poftit sus; eram înghesuiți în mansardă și nu ne făcea plăcere să primim în asemenea condiții, iar el, pe de altă parte, nu voia să spună cine este și ce vrea, doar cerea detalii despre madama Ana. Chiar în acele vremuri, un om

atât de bănuitor nu-mi fusese dat să văd... Era locotenent din Armata de la Iaşi. Ajunsese cu Spiridon în acelaşi lagăr, apoi lucraseră la aceeaşi mină. Când i-au despărţit şi i-au dus pe fiecare în alt lagăr şi la altă mină, şi-au schimbat între ei adresele de acasă şi şi-au promis solemn: că dacă unul dintre ei va ajunge iarăşi liber, în ţară, să meargă să ducă veşti şi la familia celuilalt. El se întorsese de câteva luni: mai întâi căutase la adresa lui Spiridon de acasă, dar nu mai găsise pe nimeni, şi atunci căutase adresa mamei. Auzind toate acestea, ne-am mai destins, pentru că şi noi eram atât de crispate! La acea vreme, nu, madam Delcă? te trezeai cu destui, unii care doar auziseră că ai pe cineva închis şi voiau să profite – o masă, o haină, chiar ceva bani, pentru că erai gata să dai oricât pentru o veste bună! Alţii, trimişi de securitate să te tragă de limbă, aşa am crezut că e şi acest domn, şi de aceea, la început, eu şi Muti am fost mai circumspecte. Pe urmă, cum îţi spuneam, ne-am mai destins, când a spus că la adresa familiei n-a găsit pe nimeni: nevasta lui Spiridon se recăsătorise, într-adevăr...

– ...păi ce să facă femeia? Să stea ca o cucuvea? Parcă şi dacă stetea, mai putea să-l întoarcă? Aşa, baremi, să aibă şi ea casa ei, omu ei...

– Da, dumneata, mai practică... dar nu toată lumea...

– Eee, că şi dacă se prăpădea ea, el nu se însura?! Bărbaţii încă şi mai repede se-nsoară! Uite la fratele lu Reli-vecina: a stat treij-de ani cu nevasta, şi la trei luni după ce-a vârât-o-n pământ, şi-a adus alta. Ce să facă şi el, madam Delcă, face Reli, trebe cineva să-l spele, să-l calce? Să am eu grija lui? Nici nu aş putea, am şi eu o vârstă...

– Aşa a gândit şi nevasta lui Spiridon! Poate că avea dreptate, dar eu, madam Delcă, eu sunt convinsă că n-aş avea puterea... Alt bărbat, alt copil! Doamne-fereşte, nu! Dar ea a putut! Auzindu-l, deci, am devenit mai încrezătoare şi l-am poftit la dejun. A trebuit să insistăm teribil până l-am convins să rămână! Vorbea în şoaptă, se uita în toate părţile şi, ştiind că noi suntem supravegheaţi în casă, nu i-am pus nici o întrebare. La dejun a povestit ce-a vrut el, ce să-l mai întrebi când pentru un cuvânt scăpat făceai ani grei de puşcărie?! Nu voiam să îl vârâm în cine ştie ce pe bietul om şi, într-adevăr, despre viaţa lor de acolo nu ne-a povestit nimic. Câte ceva doar despre lagărele în care stătuseră: mai întâi un lagăr de la Roman în care după ei au adus ţărani. Ţăranii au povestit cum îi chemase preotul la un miting politic şi cum de-acolo au fost aduşi în lagăr. Lagărul în care i-a mutat pe urmă era de nemţi şi de unguri: la început fuseseră 1300 şi până să-i aducă pe români ajunseseră 350. Ei doi se împrieteniseră cu un ungur, un arhitect bătrân: un bărbat de vreo 60 de ani, înalt, cu guşă. Fusese cu soţia lui la teatru şi la ieşire ruşii i-au luat. Au spus: doamnele acasă, domnii – *siuda*. De multe ori mi l-am imaginat:

înalt, impecabil ras, paltonul cu guler de blană, pălărie chic, între degete o ţigară de foi... Domnii – *siuda*...

– Eee-tee, lucruri d-astea am mai auzit! A fost şi la noi pe stradă unu care tocmai pân 49, pân 51, târziu s-a întors de la ruşi. Şi el parc-aşa zicea, că unii tot acolo e, unii la ce să mai plece? S-a-nsurat, are altă nevastă, are alţi copii... D-aia zic c-a fost proaste care-a stat să-i aştepte, şi ei, acolo... Aşa e bărbaţii...

– Bieţii oameni, madam Delcă! Parcă de plăcerea lor erau acolo? Cred că şi Spiridon e printre ei... Eu am mai auzit însă de cineva care s-a întors în 69... Lucrase în mină, tocmai lângă graniţa cu China. Şi cât au stat acolo, ei credeau că războiul nu s-a terminat. Dar au fost ciocniri, cum ştii, la frontieră, au intrat chinezii, şi aşa s-au întors şi ei acasă. Asta mi-a spus-o altcineva, nu prietenul lui Spiridon. Prietenul lui s-a mai destins după un timp şi a mai spus câte ceva. Când povestea, râdea aşa, într-o parte, de unul singur. Făcuse puţină burtă, era, cum se spune, *trapu,* stătea cu picioarele desfăcute pe scaun, râdea şi-şi tot trăgea părul peste chelie. Numai o meşă, numai câteva fire îi mai rămăseseră, şi le trecea dintr-o parte într-alta să-şi astupe chelia! Îşi irosise anii cei mai buni, se întorsese aproape de bătrâneţe...

– Îţi spui c-am mai auzit io d-astea! Şi-ţi spui de unde: de la Cristidoaia... Că ce mă mai înnebunea de cap, şi ce se mai ruga, vino şi la mine, madam Delcă! Vino, te rog, şi la mine şi nu mă ocoli! Că ce-mi place să stau cu dumneata, cum stai cu Ivona şi cu madam Ioaniu! Şi io nu prea mă-ndemnam, că cliente aveam destule! Şi m-am dus de vo câteva ori, da' mai mult nu m-a mai prins! Păi că sun la uşă, să tot fi fost zece, sun şi sun, ca la dumneata azi, sun, şi nimic! Nu răspunde nimeni! Când îmi luasem gându şi ziceam să plec, o auz: Intră, te rog, şi scuză- mă, madam, Delcă! Eee-tee, să te scuze Ăl cu coarne! Că dormi de te-mpuţi pân' la amiază! Şi când intru, ce să vezi? Întuneric beznă! Să-ţi rupi gâtu, să-ţi rupi picioarele, să nu mai scapi viu d-acolo! Bâjbâi io, mă lovesc de toate alea, mese, scaune, bâjbâi toţi pereţii şi dau să aprinz lumina, ei, să vezi atunci ce-ncepe să răcnească Nebuna! Nuuu! răcneşte Nebuna. Nu aprinde, te rog, madam Delcă!

– Ei, da! Aşa doarme madam Cristide! Are insomnii noaptea, de la menopauză, dar nu vrea să ia nimic, şi doar spre dimineaţă aţipeşte. De aceea camuflează toată casa. Întunericul îi face bine, şi la nervi, şi la insomnie...

– Ştiu io la ce-i face bine! La puturoşeală! Asta să crezi dumneata, că d-aia stă pe întuneric şi n-aprinde lumina! Stă ca să n-o vază nimenea cum arată neboită... Da' io am văzut-o pân casă cu nişte pantofi scâlciaţi şi c-o treanţă de cămaşă soioasă, de nu-ţi vine nici să ştergi pe jos cu ea.

Haidi, madam Cristide! fac io la ea. Haidi, vin și-mi desfă mașina de cusut! Haidi și-mi dă toate alea! Da' ea dase puțină lumină la ea-n dormitor, și-și dedea cu pudră. Dac-a văzut că io tot o zoream, a lăsat boitu și-a-nceput să umble pân dulapuri și pân sertare! Și-avea niște draci în ea! Uite-așa le pocnea, de îndrăcită ce erea, că n-o lăsasem să se boiască! Și-a venit cu ele-n brațe și mi le- a trântit! Dac-am văzut-o că e cu fundu-n sus, nu i-am mai zis nimic. Dacă turnase atâta pudră pe ea, nu mai era gălbejită, da parcă era unu d-ăla la circ! August-Prostu!... Gâtu, uite-așa îi atârna, sprâncene nu mai avea... Și iar merge la oglindă, și dă-i și dă-i cu vopsitu! La urmă-ncepe să se strâmbe-n oglindă, făcea așa, făcea așa...

– Ha-ha-ha! Ce vrei dumneata! Încerca în ce fel îi stă mai bine...

– Las' că și ce mi-a adus la lucru! Ce putrejiciuni! Toate coapte, că numa ce le-ntindeai și pârâia! Că am tot înnădit, și-am tot peticit, da' la primu spălat crez c-a pleznit toate! Păcat numa de muncă! Eee, am zis io, agâp! Că nu mai pui tu mâna pe mine! Mâncare tot pe sponci, și-ncolo, vorbă și vorbă! C-atâta mi-a turuit, d-am plecat și-mi vâjâia și cap și urechi și toate... Și ce nu mi-a spus, și de ăla, și de ăla, și de toată lumea...

– Chiar așa, madam Delcă? Ți-a spus despre noi?

– Mi-a zis de cumnatu lu-aia din colț, de-a fost legionar mare. Și-a fugit din țară o dată cu nemții, da l-a prins americanii. Și americanii l-a dat la ruși, și rușii l-a dus la ei, în Siberia. Ei, *Balada Siberiei!* Ce film! Ce-am mai plâns la el! Duduiam la mașina de cusut și cântam *Balada Siberiei!* Și Cristidoaia zice că acolo în Siberia l-a pus p-ăsta de-a tras la plug. Acolo unde zice că l-a dus, în Deșertul Foamei! Și-n 54 când s-a întors, i-a văzut ea dungile care rămăsese de când l-a pus ăia la jug. Io asta nu crez, odată cu capu, madam Cristide, i-am zis și ea nu și nu, că el i-a arătat dungile pe spate și a văzut ea, cu ochii ei. Eee-te-a dracului, zic, în gândul meu. Și tu, ce i-ai arătat? Farfuza?

4

Ivona deschide ușa și, din semiîntunericul hallului, pătrund sunetele pendulei. Amândouă numără bătăile: Vica de pe scaun, Ivona stând în picioare, cu ochii la ceasul vechi de pe bufet. Un ceas cu cadran de email albastru, înconjurat de o dantelărie aurie. Aurii sunt și limbile, și cifrele romane care indică ora.

– Două!

– Două? Imposibil! Imposibil să fie numai două! N-ai numărat bine...

Ivona iese, i se aud pașii repezi pe scară. Pune pe bufet un deșteptător rusesc, al cărui ticăit alarmat umple deodată camera.

– Ăsta da, ceas! Unu d-ăsta am şi io acasă. Ăsta când sună, te scoală şi din morţi. Alălantu e bun numa aşa, de frumuseţe!

– Ba să ştii că încă mai merge, madam Delcă. Câteodată, însă, se opreşte fără motiv sau rămâne în urmă, chiar dacă este întors.

– Ceas vechi, ce vrei! O fi el frumos p-afară, da pân-năuntru e o vechitură! Astea ţine ce ţine şi p-ormă, la gunoi cu ele!

– Vaaai, cum să-l dau la gunoi! Ceasurile vechi sunt preţioase ca bijuteriile, madam Delcă!

– Am zis şi io, aşa, gunoi! Adică să-l vinzi la Consignaţia, sau la care-l mai ia. Că dacă nu mai e bun să meargă, numa să-l ţii aşa, să umpli locu...

Ivona învârte mai departe rotiţele din spate ale ceasului, strângând buzele a atenţie şi nemulţumire. Nu şi-a pus ochelarii. Când îl aşează la loc pe bufet, vede dârele de praf pe care le-au lăsat degetele. Se duce până la bucătărie, se întoarce cu o cârpă în mână şi şterge la repezeală bufetul. Pe urmă întoarce iar ochii la ceas.

– Ceasul copilăriei mele!...

– Vezi c-a mai rămas! Uite, vezi, colo, la colţ, c-a mai rămas praf! Şi acolo! Şi io fără ochelari, parcă-s oarbă, ce mai las după mine când dau cu mătura! Ce de-a mai musteţile soacrei... Ei, nu ştii, c-aşa se zice, că dacă laşi pe de lături, alea ce laşi, e barba şi musteţile soacrei...

– Mai dă-l încolo de praf! Mi-e tot mai greu, te rog să mă crezi, să le fac faţă la toate!... O casă mare, madam Delcă, şi mai ales o casă veche, neamenajată demult, se întreţine greu în zilele noastre, când nu mai beneficiem deloc de ajutoare.

– Da' mai bine-o laşi dracu şi te muţi la bloc!

– Dumneata ca Niki, iarăşi! Dumneata, mai practică! Să nu crezi că n-a avansat Niki şi această propunere. Să vindem casa, şi cu banii să luăm un apartament la bloc, două camere...

Ivona ia o ţigară din pachet şi scapără bricheta zâmbind silit: amintirea îi e neplăcută.

– De la un timp, îi şuierase, atentă să nu ridice tonul, ca nu cumva Muti să îi audă de sus, certându-se, de la un timp pari pregătit să lichidezi totul în câteva ore. Casă, familie, trecut...

– Astea-s vremurile, ce vrei!

Râsul lui, neliniştit. Ochii, ferindu-se s-o privească în faţă, la fel ca de fiecare dată când simte aluzia ei la acea persoană al cărei mod de comportare el şi-l însuşeşte tot mai mult...

– Astea-s vremurile sub care trăim şi, la un moment dat, trebuie să începem să ne adaptăm. Cât de târziu, şi totuşi... Ce Dumnezeu! Mereu şi mereu, aceeaşi discuţie!...

Aluzia și ieșirea ei nu i-au adus alt rezultat decât că el se îndreaptă acum spre ușă. Curând au să i se audă pașii în hall. Va întinde mâna să ia din cuier geanta de sport cu racheta. Iar ea va rămâne să lupte cu binecunoscuta senzație de iritare și umilință: după ce ani de zile ți-ai impus o conduită discretă, nu poți lăsa să-ți irupă nemulțumirile, așa cum nu te poți hotărî să pui cărțile pe față. Oricât de mare este hemoragia internă, buna-creștere te obligă să nu lași la vedere nici un strop de sânge.

Stă pe loc, enervându-se din ce în ce și luptând cu panica inexplicabilă. Bufeurile fac să-i ardă obrajii, și mecanic începe să se scarpine – pe brațe, pe gât – nemaipăsându-i deloc că astfel își agravează inexplicabila alergie. Trece, de vreun an, printr-o perioadă dificilă, și el, care prea bine știe acest lucru și s-ar cuveni s-o ocrotească, n-o ocrotește, la fel ca de obicei. Niciodată n-a ocrotit-o, dimpotrivă, în anii ei cei mai grei, atunci și-a ales și el momentele de dezerțiune. Și acum și-a găsit să vină cu o asemenea alarmantă propunere: să vândă casa pentru care s-au cheltuit ani de viață și așteptare! Nu poate fi decât sfatul persoanei din umbră, ce își dorește de mult mașină: cu diferența de bani el are s-o cumpere, și va fi acasă încă și mai puțin decât este acuma...

– De altfel, nu m-am gândit la avantajul meu, ci la Muti și la tine, care vă luptați cu focurile... Pentru ca vouă să vă fie viața mai comodă. Îți înțeleg scrupulele, dar această situație e pretutindeni. Pretutindeni lumea a optat pentru comoditate...

– S-o muți pe Muti la bloc, exact ce detestă? S-o sufoci în căldura de-acolo? S-o lași să tremure? Să ajungem cu toții la mâna lor, să ne dea prea multă, prea puțină căldură?...

– Mă rog... avantaje și dezavantaje...

Surâsul lui ironic, în vreme ce își controlează cheile. Și exasperarea ei, care o face să fie patetică. Ridicolă. Patetică.

– Las-o cel puțin să-și petreacă în liniște ultimii ani... Ultimele luni, poate! Măcar să moară împăcată, în casa aceasta, la care ține...

– Ești atât de convinsă că ține...? Nu cred că e cazul, oricum, să vezi aici o dramă... Mi-am exprimat doar un gând, cred că un asemenea delict mi se poate permite și mie...

Vocea ironică. Mâinile neglijent înfundate în buzunarele sweater*-ului, un picior puțin mai înainte. Doar afară, în lumină, au să se vadă ochii prea congestionați ai lui Niki, care, din senin, lăcrămează.*

Să lichidezi un întreg trecut în 24 de ore, când știi că suntem atât de legate... Să dai cu piciorul la tot și să te vâri într-o cutie de bloc. Să te înfunzi într-unul din cartierele unde nu se mai poate spune că locuiești în București! Acolo să meargă cei ce acum au pus prima oară piciorul aici! Cei ce au umplut orașul!... Dar noi stăm de o sută de ani tot pe strada, tot în casa

aceasta, și o sută de ani înseamnă ceva pentru... Dar nu, pentru tine nu înseamnă. De la tine nu aud altceva decât să ne adaptăm! Să umplem cutia de bloc cu mobilă în rate, eventual și flori de plastic... Da, formidabil gând...

– Lasă... Nu te mai ambala. Iei așa repede totul în tragic! Faci din orice o dramă! Ai o asemenea pornire de-a exagera... Renunțăm, sau discutăm altădată... Te rog, nu merită, ți-am spus: un gând numai...

Într-o clipă va și fi în stradă, înainte ca ea să fi găsit replica următoare. Înainte ca să fi ajuns să-i spună totul în față, direct, el va închide ușa hall-ului, va păși în vestibul, va întinde mâna spre sacul de sport, din cuier... Tocmai acum, când ea și-a călcat în picioare toate reținerile și se lasă dusă de această bruscă enervare ce i-a făcut glasul strident și i-a urcat în ochi lacrimi, el renunță la discuție și pleacă. Îl cunoaște însă prea bine ca să știe că va aștepta un moment mai propice și va da altădată asaltul. Să fi avut totuși în prealabil o discuție cu Muti pe această temă? Să-și fi dat Muti acordul la un asemenea aberant proiect, Muti care nu mai e Muti de când a plecat dragul de Tudor?

Totuși, greu de crezut...

Se va duce să o consulte pe Muti, dar nu în această clipă, ci după ce se va fi calmat.

– Te rog, te rog, fără crize la mine! Te rog, nu la mine să-ți faci crizele!

Nu vrea să-i audă glasul disprețuitor și autoritar, care se încheie cu o tuse tabagică, răgușită. Tușind mai departe, Muti va continua să își șteargă apăsat cu acetol fiecare unghie ciobită; se va întoarce apoi la țigara gata să se stingă, rezemată de marginea scrumierei, va trage un fum și apoi va deșuruba capacul sticluței cu lac roșu, românesc și ieftin. O să-și dea cu atenție fiecare deget, o dată, a doua oară, ștergând, din când în când, repede, pasta care nu s-a așezat bine, cu ghemotocul de vată, pregătit alături. Mișcări precise, economice, deși nu poartă ochelari: vederea i-a revenit, de câtăva vreme.

Și, când va începe să-și fluture mâinile noduroase, cu pielea subțire, vineție și pistruiată deasupra venelor umflate, pentru ca lacul de pe unghii să se usuce mai repede, va ridica în sfârșit capul și-și va privi fiica cu obișnuita ei expresie – deloc mirată, discret dezaprobatoare.

Se plimbă repede, tot mai repede în sufrageria care, cândva, a fost salon. Un colț al gurii îi zvâcnește de enervare, și capul și-l simte pulsând. Ar vrea să poată striga, să poată trânti ușile, să poată plânge în hohote, împinsă de furia ce tot crește în ea, o dată cu această căldură nemotivată. Neașteptată. Cald, îngrozitor de cald! Numai picioarele, reci ca gheața. Niki a plecat, a plecat, i se aud pașii, atât de cunoscuți, pe pavajul din curte și ei îi vine să deschidă geamul, să-l strige. Să vină pe loc înapoi, să discute cu adevărat, pe față. Nu face însă nimic, se plimbă prin sufragerie și se scarpină, cu

unghiile ei, ascuţite şi tari, tăiate oval. Prin uşa rămasă deschisă, din hall se aud bătăile pendulei, şi ea se scarpină, tot mai repede, tot mai apăsat, cu o plăcere tot mai mare, în care s-a topit durerea. Dâre roşii, mustind din loc în loc de sânge, rămân pe carnea moale şi albă a braţelor, pe picioarele înalte, lăptoase şi ofilite, care încă îşi mai păstrează linia, în ciuda venelor ce s-au spart, inundând ici şi colo albul uscat, de atâta timp nemaivăzut de soare. Picioarele ei impecabile, înalte, de fostă patinatoare, de fostă jucătoare de tenis, de fostă... Inexplicabil, valul de căldură a trecut, îi este chiar frig acum, îşi aude dinţii ciocnindu-se unii de alţii. Se opreşte, împinge un scaun cu spătarul învelit în piele, se aşează, îşi aprinde o ţigară şi trage primul fum cu nerăbdare. Şi deodată, din adâncul ei urcă foarte limpede, foarte clar, tot ce va mai fi. Atât de neplăcut este ceea ce vede – ceea ce ştie – încât desigur nu ea îl gândeşte, ci o privire atotputernică şi atoateştiutoare care s-a pogorât în ea. Ştie ceea ce a evitat să ia în seamă de când a plecat Tudor; că de-acum ea va trebui să ia locul lui Muti. Ea va trebui să ocrotească lucrurile şi casa, aşa cum şi pe ea singură va trebui să se ocrotească.

Viaţa alături de Niki va fi tot mai dificilă, pornirea lui spre dezerţiune va fi tot mai mare, şi se va arăta tot mai puţin dispus să poarte orişice greutate pe umeri. Nu va mai fi aici nici măcar Tudor, a cărui simplă prezenţă mai ţinea situaţia în echilibru. Nu va mai fi, după o vreme, nici Muti, ce şi-a folosit totdeauna cu tact ascendentul. Va rămâne doar ea cu acest bărbat egoist şi lunecos, lângă care, din păcate, va trebui nu doar să trăiască, dar şi să moară.

Va fi nevoie să decidă de-acum ea în toate, şi pe el doar să-l consulte... În rest, să-şi ducă împreună cu el traiul – independent şi echilibrat. În ciuda neliniştii nedumerite pe care comportarea lui o stârneşte în ea, să se poarte ca şi când nu s-ar petrece nimic, niciodată.

Calmă, deci. Calmă, să urce scara de lemn, să bată grijulie la uşă şi să se apropie de fotoliul mare de piele în care, desigur, la această oră Muti îşi face unghiile.

– N-ai să crezi, madam Delcă, în câte rânduri a trebuit să lupt cu ei! Spun ei, pentru că, spre uimirea mea, Muti şi-a dat acordul. Da, închipuieşte-ţi, să vindem casa şi să luăm un apartament la bloc! Sau, mai exact, nu s-a mai împotrivit la propunerea lui Niki, ceea ce însemna acelaşi lucru: doi contra unu!

– Păi ce s-o fi gândit madam Ioaniu, care, de! era femeie cu cap. S-o fi gândit că dacă nu mai e aici băiatu, dacă n-ai pe ce mâini să mai laşi casa, la ce bun să te mai canoneşti cu ea? C-aşa şi noi: să fi avut copii, poate-am fi pus ban peste ban, ne-am fi gândit că are cui să rămâie, şi n-am mai sta azi în cojmelie, să-ndur toate mojiciile lu Moapsa şi să mă duc, una-două, pe frig, până-n fundu curţii. Aşa zic io că s-o fi gândit şi

madam Ioaniu... Că să stai la bloc, am văzut io la cumnată-mea, e raiu-pe pământ, nu alta...

– Poate să se fi gândit așa, într-adevăr, nu spun nu... Este drept că era și rezultatul pledoariei lui Niki. Nu degeaba n-a pierdut el nici un proces, în toată cariera! Încetul cu încetul, a convins-o pe Muti că va fi în avantajul tuturor. Că voi avea mult mai puțină bătaie de cap cu gospodăria, ceea ce a tușat-o pe Muti, care știa că eu detest să fac mâncare, și celelalte! Dar suport acum neplăcerile acestea, din zi în zi tot mai mari, pentru că nu mă pot despărți de casă! Acum țin eu la ea, așa cum a ținut Muti! A trebuit, îți spun, să lupt cu ei amândoi, și n-a fost ușor! Am fost teribil de prost impresionată că Muti s-a coalizat cu Niki și, când am rămas între noi, pentru prima oară în viață am ridicat glasul la ea... Mai târziu mi-a părut rău, pentru că, sărăcuța, era atunci în prag de pneumonie, dar eu de unde să fi știut?

N-am știut decât când a venit doctorul, dar și atunci m-am înfuriat pe ea, ca pe copiii care îți fac pozne...

– Pneumonia e boală de bătrâni, ți-am spus totdeauna să te ferești singură de frig! Ți-am spus să te îmbraci bine, să eviți oamenii gripați, să iei vitamina C, să bei citronade...

Pe fața îmbujorată de febră, înconjurată de părul alb, decoafat, ochii ei mi-au părut deodată foarte albaștri... A avut o privire de vinovăție: pentru că, în loc să-mi ușureze viața, așa cum orice părinte este dator să o facă pentru copilul său, ea mai mult mi-o complică...

– În timpul bolii a delirat, a fost inconștientă. O dată am și împărtășit-o, convinși fiind că se sfârșește. Întâmplător, Niki lipsea în acel moment și eu a trebuit s-o țin cu forța pentru ca părintele să-i poată da împărtășania: nu mai înghițea de mult nimic...

...momentul acela de confuzie, când, cu mâinile încleștate în umerii ei subțiați, am simțit-o că renunțase să se mai opună. Desigur, însă, nu cu autoritara Muti aveam acum de-a face, ci cu un biet copil, silit să ia o doctorie neplăcută... Și scena îmi dă și acum un vertij și o impresie de artificialitate, pentru că o mai trăisem într-adevăr de multe ori până atunci! Același zăngănit al linguriței lovindu-se de dinții încleștați, același îndemn mieros, hai hai, deschide gura, nici n-ai să observi cum, și s-a dus..., *ca în timpul nenumăratelor boli ale lui Tudor. Cine era această făptură, neștiutoare, neputincioasă, mai slabă și mai neapărată decât putea fi orice copil? În orice caz, altcineva decât Muti. Altă, cu totul altă persoană... Și pe urmă acele momente când privirea ei – straniu întinerită, depărtată, misterioasă – mă făcea să întrezăresc un obraz tânăr și visător pe care, cu o înfiorătoare cruzime, o mână atotputernică îl desfigurase...*

– Biata Muti! Sunt convinsă că atunci avusese presimţirea că n-are s-o mai ducă mult, pentru că, la fel ca şi animalele, oamenii îşi presimt sfârşitul... Cum, nu crezi aşa ceva, madam Delcă? Eu nu sunt o fire superstiţioasă, dar când s-a prăpădit Muti, au fost tot felul de întâmplări... În primul rând, uşa de la camera ei a căzut din balamale. Pe urmă, ceasul acesta, dintr-odată, a stat. Pe urmă, bucătăria s-a umplut de gândaci roşii, ceea ce noi n-am avut niciodată...

– E, dar-ar dracu-n ei de lighioane spurcate! Că io numa cu gazu ce-i ţiu la respect, altminteri ce-ar mai da ei năvală! Da' io gâlgâi cu sticla pân toate colţurile unde-i ştiu că s-aciuiază. Numa capra de cumnată-mea tot strâmbă din nas, nu şi nu, că gazu miroase, păi a ce miroase,-i zic io. A ce? A gaz! Las' să miroasă, zic, că gazu nu lasă putoare, şi în el am bază, că n-am nici picior de lighioană spurcată. C-altminteri, ce mă făceam cu casa asta putredă a lui Moapsa? Că lemnăria toată e putredă, de veche...

– Cu gaz? Eu am folosit insecticidele noastre, dar... Ba parcă le mergea chiar mai bine... După ce te tot uiţi? Parcă iar ai căuta ceva... Cauţi ceva, madam Delcă?

– Ţoaşca mea! Tot după ea mă uit, să iau un hiposerpil, să iau un carbaxin, c-am băut la cafele peste cafele şi mi-e că... Lasă, nu te deranja, mă duc să-mi iau io apă din bucătărie.

Vica lasă ţoaşca pe un scaun şi se duce, gheboşată, ţinând bine strâns în pumnul stâng pastila, spre bucătărie. Se aude zăngănitul unui pahar, apoi uşa frigiderului.

Vica se întoarce înapoi, mestecând.

– L-ai luat, te-ai liniştit? Aşa, despre ce vorbeam? Da, gândacii roşii care au apărut când s-a prăpădit Muti! Desperată, am plecat la Tudor în vara aceea şi când m-am întors – nici un gândac! Dispăruseră! Ceasul acesta se oprise tot înainte să se prăpădească Muti... Am încercat să-l pornesc, nici pomeneală! Nu s-a mai uitat apoi nimeni la el. Odată, însă, eram aici, în sufragerie, cu Niki, ne beam, ca de obicei, cafeaua, şi eu, într- o doară, l-am întors. Şi ce să vezi? Pe urmă a tot mers, fără întrerupere. De atunci, mărturisesc, mă deranjează când îl văd că se opreşte. Pe de altă parte, când îl privesc îmi retrăiesc toată copilăria. Pe el am învăţat să citesc ora, şi ah, cât mi se părea de dificil! Cât mă încurcau literele romane! Mai ales mi-amintesc o după-amiază anume când aş fi dat oricât să-l pot citi. Fusesem pedepsită să stau închisă până la ora 6. Mă închiseseră în camera mea, care era fostul budoar al lui Margot, o cameră deosebit de ancombrată: dormeza plină de perniţe, taburete, vase de flori mai mari şi mai mici, veioze ale căror *abat-jour*-uri cu ciucuraşi, pe măsură ce se întuneca, îmi păreau forme tot mai ameninţătoare... În plus, oglinda, o ştii, cu sidef încrustat în ramă... O oglindă în semiîntuneric pare ciudată,

amenințătoare, nu? Dumitale nu ți se pare? Ei, poate mie, care eram un copil deosebit de sensibil. În clipa în care au întors cheia, camera a început să-mi inspire teroare. Aș fi dat oricât să pot citi ceasul, să știu cât mai am de îndurat, dar nici până la sfârșit nu am reușit. Și nu m-au scos decât când s-a împlinit timpul, pentru că eram cu adevărat vinovată...

– Nu, chiar nu mai știu cum să procedez cu ea! Iar gestul de azi... cu totul anormal! Și de jucat se joacă tot anormal, am observat-o: deși are atâtea păpuși, preferă să se joace cu frunzele, le mișcă și nu știu ce le spune... De fapt, vorbește singură...

Ei, în schimb, vorbeau de față cu mine! Încă și acum mă mai dor vorbele lui Muti, deși nu știam ce înseamnă anormal, *așa cum nu știam să citesc ceasul... Și totuși, printr-o ciudată concentrare a minții, am înțeles exact ce a vroit să spună...*

– Mă jucam cu frunze, ceea ce nu aveam voie să fac! Îmi făceam cu ele povești, așa cum își fac copiii cu imaginație. Nu-ți aduci și dumneata aminte, trebuie și dumneata să-ți fi făcut!

– Ce-mi aduc aminte e numa când mă jucam pe maidan și-a venit să mă ia acasă, că se prăpădea biata mămica. Da ce-oi fi făcut p-acolo, nu știu. Eee, ce făcea ș-ăilalți draci de copii, că p-ormă am intrat la greu și-am uitat de toate...

Erau perdele de zorele și mă jucam cu frunzele lor: în fiecare frunză deosebeam alt chip de om. Mă simțeam pândită tot timpul și dacă auzeam pași mă trânteam deodată pe frunzele mele, perișorii lor aspri îmi înțepau pulpele goale și verdele se întindea pe albul rochiței... Și-atunci am urcat încet-încet scara și am intrat în cabinetul lui Papa eram singura care aveam voie să intru fără să ciocăn la ușă și ce conștientă eram de privilegiul meu! Și de-abia mă luase în brațe, că Muti a intrat, grăbită, tot fără să ciocăne la ușă... M-a contrariat că n-a certat-o! Stai puțin, te rog, mi-a spus Papa și m-a dat jos din brațe. Am stat, dar nu puțin, am stat mult, îmi pierdusem răbdarea... Papa s-a dus grăbit la ea, a sărutat-o pe frunte și pe urmă au rămas în picioare, unul în fața altuia, de vorbă. Evident, uitaseră de mine. M-am tot învârtit în jurul lor, nici măcar nu băgau de seamă că mă atingeam de picioarele lor, că făceam tot felul de tentative ca să mă vadă. Muti își dusese amândouă mâinile la spate, și îi povestea ceva, aplecată mult în față, înecându-se de râs. M-am uitat multă vreme la mâinile ei împreunate la spate, la palmele roz, la degetele cu unghii atât de frumoase și deodată mi-am înfipt dinții în degetul mic, pe care îl ținea puțin depărtat. Ce tevatură! Muti plângând de rușine că are un asemenea copil! Toată lumea pusă la curent și comentând! Iar bietul Papa, el, atât de palid de obicei, cum se îmbujorase, și ce glas nesigur avea! Se simțea desigur ambarasat, un om atât de inteligent ca el nu putea să nu-și dea seama că fusese o mică criză

de gelozie, din pricina lui!... Sperând că probabil așa va da mai puțină amploare incidentului, se învârtea în jurul lui Muti, o consola, o aproba... Da, trebuie pedepsită... da, îi răspundea, și arunca priviri atât de disperate în jur, de parcă el ar fi fost vinovatul!

Ce abandonată mi s-a părut că sunt! Și ce rușine de neșters se abătuse pe capul meu! Probabil de aceea mă purtam în continuare atât de prost, aruncam priviri înrăite în jur și a fost imposibil să fiu convinsă să-mi cer iertare.

– Uite-l, fir-ar să fie! Uite-l, că iar s-a oprit!

5

Bine că și-a găsit acu de lucru! Bine că și-a găsit acu pe ce să piarză vremea, ca să nu se ducă să scoață banii! Că după ce că-i moangă, și toate alea-i scapă din mână, se găsi ea să meșterească ceasu! Și dă-i, și dă-i, păi cât e de când îl moșmondește?

– Da mai lasă-l morții de ceas, madam Ivona! Ce-ți bați capu cu el atâta! Vine el, domnu Niki, și vede ce-are... Sau ceasornicaru...

Io zic, io auz! Că ea moțăie din cap și-și vede de moșmondeala ei! Eee, că mai stau ce mai stau, și-o să i-o zic de-a dreptu! Că știe că mai e o săptămână și tot trebe să-mi dea banii, dar se face că n-are habar... Și-mi ghiorăie și mațile de foame, auzi-le numa cum face, eee, să se strice un car de mațe pentru o zgârcită și-o cărpănoasă! Că de cărpănoasă ce e toarnă-n ea la cafele peste cafele, și pufăie din țigare, și n-are nici pe dracu!

– Da mai las-o morții de țigare, madam Ivona! Mai las-o morții, că numa adineauri ai stins-o p-ailaltă! Văz io că ți-ai făcut draci că nu mai apare domnu Niki, da'ori pufăi din țigare, ori nu pufăi, tot dracii ăia-i ai! Ascultă-mă pe mine, că multă lume...

– Vaaai, madam Delcă, așa crezi? Că sunt nervoasă din cauza întârzierii lui Niki? Aș!... Doar acesta e obiceiul la noi: nici unul să nu se îngrijoreze dacă celălalt mai întârzie! Detest familiile în care unul este terorizat: omul are nevoie și el să se mai aerisească, să mai răsufle! Chiar așa, cioc în cioc, la vârsta noastră e o aberație, nu găsești, madam Delcă?

– Păi chiar așa! Io-i spui de la obraz la lighioana bătrână: mai du-te și tu până-n Cișmigiu, mai uită-te la ăia cu șahu, nu mai cloci la televizor, și tot cu gura la mine! Io să fiu ca el, aș plezni, tot în casă și tot în casă! Așa, stau ce stau și la urmă ies să mă vântur: o zi la ăla, o zi la ăla, mai schimbi și tu o vorbă, mai auzi una, alta...

– Bine faci, madam Delcă, bine faci! Trebuie să ne cheltuim și noi într-un fel energia, pentru că totuși mai avem destulă! Mai avem încă

energie, dar n-avem cum s-o cheltuim – la cozi, la cumpărături, la aprovizionare, şi cam atâta! Dar e păcat! Nu se poate! De aceea cred că măcar faţă de soţ, faţă de soţie se cuvine să manifeşti înţelegere, dacă regimul n-are. După ce bietul om a fost stors ani la rând, fără să primească în schimb vreo satisfacţie, nici măcar acasă să nu se bucure de înţelegere? Nici măcar nevasta?!...

– Înţelegere pe dracu! Parcă bărbatu ştie de vo înţelegere! Bărbaţii e ca copiii: ei ştie numa de frică...

– Ba nu, madam Delcă, un bărbat are şi el, totuşi, personalitatea lui! Totuşi! Eu, chiar când eram tânără, tot la fel am gândit. Totdeauna am încercat să fiu raţională şi totdeauna m-am pus şi în postura celuilalt. Eu asta încerc mereu, ceea ce n-aş putea spune că e pentru mine bine. Pentru celălalt, da, pentru cel în postura căruia mă pun, s-ar putea să fie! Dar pentru mine... Mă gândesc, de pildă, cum se gândeşte Niki: iată-mă dat la marginea societăţii, deşi mai există atâta putere în mine! Iată-mă redus la trista condiţie de pensionar – tristă şi în sine, dar mai ales tristă pentru că astfel este la noi, madam Delcă! Ieri încă erai cineva, cât de cât căutat. Astăzi, nu mai contezi pentru nimeni! Chiar şi copiii tăi te iau de sus, se jenează dacă stai prea mult printre prietenii lor, sunt atenţi ce spui când deschizi gura, să nu-i faci de ruşine... La policlinică aştepţi ore întregi şi, când intri, te expediază, deşi abia se ivesc bolile care trebuiesc tratate... În spital nici nu se mai uită la tine, pentru că aşa au indicaţii, cunoştinţele care înainte se înghesuiau să te sune, când aveau nevoie să apeleze cu ceva, acum îţi uită numărul, nici de sărbători, nici de onomastică nu-şi mai amintesc de tine... Dacă nu mai ai o situaţie, măcar să ai bani!... Era multă înţelepciune înainte, când averea nu se împărţea decât după moartea bătrânului. El rămânea cu o prestanţă, era curat, era îngrijit... Pentru că banul impune...

– Biata madam Ioaniu, Dumnezeu s-o odihnească! De câte ori nu mi-a zis: din ce, din nece, tu, Vica, pune-ţi un ban deoparte! Şi-aşa am strâns ăi şapte mii... Da când am rămas în pensie, vorba dumitale, n-am mai pus un leu d-atuncea...

– Ei, da, la banii dumitale, şapte mii, într-adevăr, un efort! Ce, crezi că noi avem mai mult pus pentru un caz de nevoie? Şi nici nu putem spune că ne distrăm! Ne-am blazat, înainte de vreme... Pe când dincolo, când ies la pensie, cei de dincolo au o teribilă poftă de viaţă! Teribilă! Sunt decişi să facă tot ce n-au putut face la tinereţe, pentru că au trebuit să muncească! Şi la noi se munceşte, nu spun nu, totuşi, s-o recunoaştem, e mai lejer! Acolo eşti bine plătit, dar munceşti, nu glumă, pentru că după ce ai reuşit să pui mâna pe un post, nu-ţi dă mâna să-l pierzi! Nu, acesta este adevărul! Nu-i nici o propagandă în ce-ţi spun, madam Delcă! Dar,

odată ieşiţi la pensie, se pot şi ei relaxa! Se pot destinde! Se pot distra! Şi au şi cu ce s-o facă! Voiajează tot globul, pentru că la ei nu există nici un fel de restricţii...

– Eeee-teee! La ce să umbli atât? La ce să strici banii?

– Vai, madam Delcă, şi dumneata! Cum de ce? Să vezi! Sunt atâtea de văzut: atâtea ţări, atâtea oraşe, atâtea obiceiuri... Dar te cultivi, dar te amuzi...

– Să umbli la bătrâneţe, n-are nici un chichirez! Las' că nici când eram tânără nu mă omoram io să umblu! Şi la ce să mai umblu, dacă le văz la televizor pe toate?...

– Una este televizorul, madam Delcă, alta este în realitate! Şi pe urmă mişcarea face bine, întinereşte! Şi psihic, şi fizic îţi face bine! Oamenii de vârsta noastră merg la baluri, la petreceri...

– Asta ar mai lipsi! Să i s-aprinză călcâiele la lighioana bătrână după cine ştie ce matracucă! Că era mare dansator, şi ce valsuri dansam când eram tineri! Se oprea toţi, numa să se uite la noi! Da acu, la ce să te fâţâi, dacă ce face tinerii, tu, boşorog, tot nu mai eşti în stare să faci? Asta numa lu nebuna de Reli i-ar place, să meargă la baluri şi să se dea la bărbaţi, că ea zice că are nevoie de bărbat, şi al ei, la cinzeci de ani, n-a mai putut...

– Nu-i vorba neapărat de viaţa sexuală, madam Delcă, deşi acolo ei au o cu totul altă concepţie! Teribil de liberă! Şi eu, cât sunt de îngăduitoare, uneori tot am fost şocată...

– Să fie la ei, acolo!... Că de distracţii nu duce lipsă lumea!

– În fine, dacă mă pun în postura dumitale, îmi dau seama că e ceva ce mai greu ai accepta... Îţi înţeleg reţinerea, dar nu m-am referit doar la asta! M-am referit la o viaţă de om încă tânăr, la sport, pentru că acolo toţi joacă tenis, înoată în piscină, urcă pe munte, da, da, de ce nu! De ce nu, şi-aici ai găsit un cusur? Dă-mi voie să te contrazic, madam Delcă! Adică de ce crezi dumneata că e mai bine să te îmbraci ca o cioară în negru, să umbli numai pe la parastase, şi să păzeşti nepoţii, fără ca nimeni măcar să-ţi mulţumească? De ce preferi acest mod de viaţă? De ce, tocmai pentru că la bătrâneţe eşti mai urât, să nu fii cochet îmbrăcat – un masaj, o îngrijire cosmetică? De ce nu încerci să te întreţii, să faci un sport mai uşor...

– Chiar că numa asta ne mai lipseşte! La omu meu, la o sută douăzeci de kilograme cât are, numa un sport îi trebuieşte! Că mai sport decât s-aducă lemnele şi cărbunii din fundu curţii, de la magazie, ce vrei mai sport ca ăsta? Şi-ncă nici să se-ncheie la şirete, nici de asta nu mai e în stare singur! Aşa că io una am sport destul! Altele n-oi avea, da' de sport nu duc lipsă!...

Şi mai dă-te dracu cu aiurelile tale! Că nu vezi cum arăţi, gălbejită, şi numa piele pe os, cu cosmeticile şi cu distracţiile tale! Mai dă-te dracu', şi lasă hodorogu ăla de ceas şi du-te sus şi adă banii! Adă banii, că-mi vine-un leşin de la lingurea, şi văz negru naintea ochilor, de foame... Că io rabd cât rabd, da şi când n-oi mai răbda, i-o zic de-a dreptu! Că dacă nu-i zic, cine pierde? Nu pierz tot io? Ş-atuncea?

– Nu! madam Delcă, nu! Dumneata n-ai invocat decât prejudecăţi! Pentru că unde scrie că domnul Delcă trebuie să aibă o sută douăzeci de kilograme, la vârsta lui? Uite un lucru la care, te rog să mă ierţi, n-ai fost atentă! Şi de câte ori nu ţi-am spus, şi eu, şi Muti: nimic prăjit! Numai pasăre şi vită – fiartă. Porc – la grătar! Nu prăjit în tigaie! Nu te supăra pe mine, te rog, pentru că la fel ca la o soră îţi spun: regimul alimentar şi apoi mişcare! Nu macaroane! Nu pâine! Nu ciorbe! O friptură, nu fruct, mişcare, pentru că numai sedentarismul...

– Haida, de! Păi ce spui dumneata, madam Ivona, asta e peste poate! Păi po' să-ţi jur că e trei luni de când n-am mai pus carne-n gură! He, he, păi ce posturi fac io şi omu meu, poa' să mă puie d-acu în calendar, cu sfinţii! Păi la astea ce spui dumneata fac pensia praf în două zile! Fără ciorbe, fără macaroane, fără o mâncare de cartofi, fără o iahnie – păi astea e la mine baza, şi altminterea, nu se poate! Nu se poate, şi gata! Păi, două suflete, şase sute cinzeci de lei, şi chiria, şi lumina, şi televizoru?...

– Da, dacă mă pun în postura dumitale, da, e mai dificil. Nu pot să nu recunosc că este, de aceea, de multe ori ţi-am spus: te admir, madam Delcă, pentru cum conduci gospodăria, cu veniturile pe care le ai... Totuşi, dacă ai evita prăjeala, dacă...

– Ei, io numa aşa am mâncat, şi n-am mai murit! Şi i-am dat şi la omu meu, şi uite că nu s-a lipit de noi nici o boală! Că ăla care e slab, e nervos şi e lingav, şi de el se lipeşte bolile şi toate relele pământului! Şi regimu, asta e pentru oameni bogaţi! Asta-i ce i-am spus şi lu madam Ioaniu; ai şi tu dreptate, Vica, a zis. Că dacă ai patru-cinci mii pensie-mpreună, poţi să te-ndopi cu ce vrei, da' din şase sute ori mănânci cartofi şi pâine, ori rabzi de foame. La patru mii pensie iei şi carne, iei şi cico, iei şi căpşuni, iei şi pateuri, ce vrei iei...

– Da, madam Delcă... Pe lângă biata pensioară a soţului dumitale, ţi se poate părea că noi... Dar în realitate, să ştii că diferenţa nu este atât de mare!...

Uite ce înseamnă neamul prost: tu îi întinzi un deget, şi el îţi ia toată mâna! Eu o tratez de la egal la egal şi mă arăt cât se poate de drăguţă cu ea; dar dacă îi dai nas lui Ivan, uite unde ajunge: că nu mai ştie de nimic şi ţi se urcă în cap! Îşi permite să ne şi judece! Ne şi judecă, şi ne face socoteala la bani, pentru că oamenii din popor aşa sunt: la ei interesul

practic primează! Ei nu se pierd ca noi în idealuri, ei sunt tot timpul cu picioarele pe pământ, și oricât le-ai da, sunt nemulțumiți: găsesc normal să le dai, asta e datoria ta, și anormal să ai ceva și tu! Îți discută pensia ta și pensia bărbatului ei de parcă ai avea tu vreo vină că ai făcut o facultate, și ai mai mulți ani în câmpu-muncii! Când numai tu știi câte ai înghițit pentru amărâta asta de pensie! Tu nu ți-ai permis să stai acasă, deși ai fi avut ce face, dar ea spune, sus și tare: nu mi-a plăcut mie să am stăpân pe cap! Ei, dacă nu ți-a plăcut, atunci vezi-ți de lungul nasului!

– ...fără să compari cu pensioara dumitale! Fără nici o comparație! Da ia banii noștri, pune pe hârtie cheltuielile și obligațiile, și ai să vezi ce rămâne! Pune încălzirea și întreținerea unei case atât de mari, pune telefoanele cu Tudor și pachetele care costă enorm, pentru că și acum tot noi trimitem, pune doctoriile, apoi orișice reparație – un pantof, o haină, o cumpărătură... Pe urmă obligațiile, pentru că nicăieri nu intri fără o floare, o atenție, o bomboană... Ei, nu, madam Delcă, nu, să nu ți se pară un fleac: orice vizită te duce spre cincizeci de lei! Sigur, îi dăm cu plăcere, pentru cei apropiați dai cu plăcere, dar vezi! Se adună! Una peste alta, se adună! Dar, *à propos!* Dacă tot ai făcut drumul pân-aici, să-ți dau de pe-acum și cincizeci de lei ce s-ar cuveni să ți-i dau luna următoare!

– Eee, lasă! Lasă, că nici dumneata n-ai! Ai și dumneata cheltuielile astea, de tot ziseși... Mi-oi trimite, dacă oi putea, când o fi, pân poștă...

– Este drept că m-ai prins puțin în pană, și știi de ce? Pentru că mâine îmi vine pensia, și înainte de pensie sunt strâmtorată, totdeauna. Eu cu banul meu, Niki cu banul lui, am considerat că e mai sănătos așa, să nu existe discuții. Punem împreună pentru cheltuielile comune. Aș putea însă să iau din banii de boilăr și, când îmi vine pensia, să îi pun la loc. Niki nici n-o să aibă vreme să știe...

– Lasă, madam Ivona! Lasă, dacă-ți spui! Că tot voiam să plec, uite, tot îmi strângeam țoaștele! Ce să mai iei, ce să mai pui, ce mai atâta daraveră... Mi-oi trimite, când oi putea dumneata, pân poștă...

– Nu-i nici o daraveră, e ceva foarte simplu! Avem de multă vreme bani puși deoparte pentru boilăr, și la fiecare pensie punem, fiecare cât poate. Vara trecută Niki, având nevoie de atâtea înainte de plecarea la Tudor, a cam lichidat banii... În toamnă am început iar să strângem, și atunci i-am spus: e ultima oară când îi mai ții tu, pentru că ai tot timpul tentația să intri în ei! Și, uite, acum eu sunt cea care intru, prima...

– Lasă, madam Scarlat, dacă-ți spui! Iote am și plecat! Și-mi trimiți când o fi, când oi putea...

– Ba te rog, madam Delcă, să stai, să-ți dau acum! Mă duc imediat și îi aduc și pe urmă, dacă vrei, poți să pleci. Dar, te rog, cât lipsesc, uită-te la ceas... Uită-te și vezi dacă merge...

Aşa! Măcar să-i dai puţin peste nas, să-şi dea seama că a depăşit măsura! Să-şi dea seama care îi e locul, şi că tu faci un sacrificiu când îi dai banii! Un mic sacrificiu pe care nu are să găsească pe altcineva dispus să-l repete. Pentru că te-a adus în situaţia să te scuzi tot tu în faţa ei, tu, care din pură filantropie te-ai oferit să-i faci o mică pensioară în fiecare lună! Mai are dreptate şi Niki când spune: Asta, ce faci tu, nu e filantropie... Tu te laisses faire...

Dar ce-ar comenta Niki, dacă ar şti că am fost în stare să-mi justific veniturile în faţa ei! Şi chiar a fost o eroare, cum mie deseori mi se întâmplă, pentru că am o fire atât de naivă! Atât de credulă! Aici iarăşi are dreptate Niki când spune că orişice copil mă duce de nas dacă vrea! Singura consolare este că, tot justificându-mă, i-am dat peste nas! De o oră mă tot gândesc: să-i dau banii astăzi, înainte de pensie? Să iau din banii de boilăr? Să-i dau cu o săptămână înainte, deci cu riscul să vină mereu mai devreme? Dar dacă nu, înseamnează peste numai o săptămână să trebuiască să bat drumul până la poştă – altă corvoadă, alt deranj, în acest început de primăvară în care, nu ştiu de ce, mă simt teribil de istovită! Uneori, şi să mă ridic din pat, şi doar atât, mi se pare chin! Şi atunci, de ce să-mi ofer un prilej în plus de oboseală? Când i-am auzit obrăzniciile, dintr-o dată m-am decis: îi dau, dar îi spun foarte clar ce-i cu banii aceştia! Ca să nu fie nici o confuzie! Că şi aşa mi-am pierdut toată dimineaţa din cauza ei! O dimineaţă pierdută! Să simtă că şi-a luat nasul la purtare: pentru că eu vorbesc cu ea de la egal la egal, şi ea îmi răspunde ca animalul! Şi toate vulgarităţile ei, pe care Muti le suporta, uneori chiar am avut impresia că limbajul şi modul acesta jos de a gândi o amuzau, nu pot deloc să spun că ar fi şi pe genul meu. Nu pot deloc să spun că mi-ar face plăcere.

Ivona pune ceasul la loc, pe bufet, şi iese pe uşă, cu şurubelniţa în mână. Vica aşteaptă până aude parchetul trosnind la etaj, pe urmă scotoceşte prin ţoaşcă, ia un carbaxin şi se duce cu el spre bucătărie. Se întoarce înapoi mestecând. Vede pe un colţ al mesei albumul învelit în piele grena, îşi pune ochelarii şi se uită la primele pagini, fără prea mare chef. Sus se aude o uşă închizându-se, pe urmă scara trosneşte sub paşii Ivonei. Ivona intră şi, fără un cuvânt, îi întinde o hârtie de o sută. Vica lasă repede ochelarii în albumul care rămâne deschis pe masă şi se îndreaptă, greoaie, spre ea, să i-o ia din mână.

– Asta ce-i? O sută? Apăi n-am schimbat, să ştii! Io mai caut pân toaşte, da' nu se-ntâmplă niciodată să fie mai mulţi decât ştiu io! Nu se-ntâmplă să uit de bani vodată...

Ia ţoaşca şi scoate pe rând tot ce are înăuntru: pungile goale de plastic, apoi portofelul. Ivona bâjbâie neatentă cu mâna pe masă după pachetul de ţigări, scoate una, o aprinde...

– Dooj-de lei știu c-aveam la mine, dooj-de lei, și ceva mărunt, da' mai mult, nu... Da' ce-ai de tot taci așa, madam Scarlat? Te-ai supărat de ceva?

– Ei, asta-i! De ce să mă supăr?

Ivona se ridică, se uită la cele două ceasuri: cel vechi merge, dar a rămas cu cinci minute în urmă. Ține țigara aprinsă în colțul gurii, până îl potrivește.

– Do-o-ș-trei, do-oș-patru... Nu, ți-am zis io că n-am! Asta-i tot, și în plus, nici o lescaie! Nu există, să am io bani la mine, și să nu știu că îi am! Orice, da' asta nu! Las', madam Scarlat, că mi-i trimiți dumneata pân poștă! Las' că nici dumneata n-ai, și dumneata ai luat din banii de boilăr...

– N-am luat din banii de boilăr... Am luat dintr-ai lui Niki... Și până să se facă boilărul!... Ia-i, madam Delcă!

– De ce să nu se facă boilăru? Cum să iau toată suta, madam Scarlat?! L-as' că mă duc să schimb...

– Unde să te duci?

– Cum unde? La alimentara...

– E închis până sâmbătă, e inventar... N-ai unde să te duci.

– Ee-tce-acu, că n-am un' să schimb! Doar n-a-nchis la toate. Mă duc la tutungerie...

– E trecut de patru, vezi și dumneata, a închis. N-avea grijă, că dacă aveai unde să schimbi pe aproape, te trimiteam. Dar n-ai. Ia toată suta și gata. Pentru următoarele luni.

– Atuncea-i las păștia dooș-patru și... Când o fi, viu și-mi dai restu, că ce să mai trimiți pân mandat... Viu io, și...

– Hai, madam Delcă, nu lăsa nimic! Nu lăsa nimic, ia și suta, că mă supăr! Dacă îți spun eu să-i iei, ia-i! Ia-i, că cine știe ce-are să mai fie?!

– Adică ce vorbă-i asta? Ce te-ai întors așa? Nu-mi spune mie, că te cunosc! Nu erai așa când ai plecat!

– Cum să nu fiu?

– Haidi, că nu mă duci pe mine! Doar te știu de când erai atâtica! Pe mine nu mă duci cu una, cu două, haidi, spune ce-ai! Că-s gata să plec, mi-am strâns țoaștele, da' cum să plec și să te las așa? Eeee, dar-ar dracu-n ei de bărbați! Dar-ar dracu-n ei de bărbați, că numa de rele se ține...

XI NIKI

1

– Nu, îți repet, nu sunt îngrijorată, cum o ții întruna, de întârzierea lui! Iar cu banii de boilăr, chiar dacă a împrumutat pe cineva fără să-mi spună, acesta nu este pentru noi motiv de supărare. Sunt convinsă că nu este așa de cheltuitor...

– Nu-i place la bărbat să iasă în oraș lefter și cu buzunarul gol! I-o fi luat cu el, și tot cu ei o să se întoarcă! Acu auzi cheia-n broască și... domnu Niki! Domnu Niki, cu banii!

– Să iasă cu mii de lei la el! Doamne-ferește, madam Delcă! Ce-ți trece prin minte! Nu, trebuie să fie în camera lui. În alt sertar, în altă parte decât obișnuim noi să-i punem! Poate special să-i fi ascuns, să nu dau eu de ei, dacă îmi vine cumva ideea. Dar n-a fost nici o dificultate să iau suta dumitale, am luat-o din banii lui de cheltuială. Cunosc locul, dar de obicei nu apelez la banii lui. Bineînțeles, dacă îi găseam pe cei puși pentru boilăr, preferam să iau din ei, pentru că sunt banii noștri comuni. Ba chiar contribuția cea mai mare este a mea. Eu am cheltuit mai puțin, ieșind din casă mai rar ca el; pot spune și că eu sunt mai interesată de boilăr, pentru că sunt friguroasă. Când vine iarna, simt că mor, pur și simplu! Iar încep cu focurile, și până în mai n-o mai termin! Iar cenușa, iar economia la lemne! Și cărbunii care ard atât de prost! Dar mai ales baia înghețată...

– Păi te mai miri ce-ai! Te mai miri, și-ți mai trece pân cap toate prostiile! Ai răcit, asta-i, Că tot te duci să te speli, și baia rece!

– Bine-ar fi să fie, madam Delcă! Bine-ar fi, dar nu știu!...

– Păi, da, vâră-ți la gărgăuni în cap! Haidi, liniștește-te, nu vezi cât ești de nervoasă? Io, de câte ori n-oi fi avut așa, da' cin' să vază? Că la noi n-ai cum să vezi! Și-asta numa de la răceală vine!

– Tocmai aici e! Că nu vine numai de la răceală! Și mai degrabă nu de la răceală, dragă Vica...

– O ții una și bună! Dacă-ți spui c-ai răcit! C-așa casă mare, și câte focuri ai? Păi vezi? Și una-două-n baie, să te tot speli, las' că-ți știu io năravu! N-ai, și-așa, o usturime? Nu te ia cu frig?

– N-am nimic. Nici usturime, nici frig, n-am nimic. E drept că nici nu pot spune că mă simt prea bine...

– Că te-ai speriat, d-aia! Că-ți trece numa prostii pân minte! D-aia nu ți-s nici boii-acasă. Să-ți pui diseară un săculeț cu sare-ncălzită pe burtă, și-o sticlă de apă fiartă la picioare, și chiloți d-ăia groși, încă să-ți pui două perechi, ascultă-mă pe mine! Ascultă-mă pe mine, că io de câte ori n-am pățit-o! Că frigu-i ăl mai mare dușman al omului pe lume, d-aia umblu și io cu șapte cojoace! D-aia Gelu, nepotă-miu, îmi zice Baba-Dochia! Eee, ce băiat deștept și-nvățat și cuminte! Asta zic că pân-acu n-a umblat cu vo fată!

– Crezi?...

– Io crez, da' dracu știe? Că așa e de mutulică! Ăștia care e muți, ăștia tace și face, nu trebe să te-ncrezi în ei, când ți-e lumea mai dragă, îți face pocinogu. Așa e mă-sa lui, o mută și-o încuiată, și el cu ea seamănă, da' și cu frate-meu, Ilie! Că e deștept ca el, și cuminte! Norocu lu bietu Ilie a fost când m-am măritat io și-am deschis prăvălia în Coriolan! C-acu ajunsesem să am banii pe mână, văram mâna-n tejghea și scoteam banii și-i plăteam lu Ilie taxele. Și la internat – că stetea la internat. Și la ce să mai bată drumu din capu Pantilimonului pân' la Școala comercială? Văram mâna-n tejghea și-i plăteam lu Ilie taxele, ce mă mai certasem cu tăticu să-l lase la carte! N-am bani, bre, n-am! Dacă n-am, ce vreai să fac? făcea ăla bătrânu. Oltean apucător! Și tot ce-a avut, și case, și prăvălie, și bani, a lăsat la copiii d-al doilea, la ai Mârlancii, de s-a ales prafu de toate! Da' pe Ilie io l-am dat la Școala comercială! Ce bine c-ai găsit tu școala asta pentru Ilie, de nu trebe să dai nimic! se bucura tăticu. Că așa-i zisesem. Că e o școală unde nu dai nici un ban, tot ei îți mai dă, să te ție. Și io plăteam, da aveam și de ce: era băiat bun Ilie. Așa și fi-su: deștept de n-are pereche, și tot cu nasu-n carte! Că mai las-o morții de carte-i mai zic io, când îl văz tot așa. Mai ieși și tu și mai umblă! D-aia toți are drag de el, și fetile, și directoru, și șefii lui, toți, morți după el! Cum era și după băiat, după Tudor...

– Nu prea erau ei morți! Dacă ar fi fost, cred că și-acum tot aici ar fi Tudor...

– O fi! Da' ăștia e morți... Da' și el, tot ca Tudor... Nu vede, n-aude... Numa az, când să plec, îmi pui io cojoacele, îmi pui basca, mă leg cu alea ale mele toate, da' el de colo: Parc-ai fi Napoleion în Rusiia, mătușă!

– Mă gândesc că n-am căutat cum trebuie plicul cu banii pentru boilăr... M-am indispus deodată teribil și n-am avut destulă răbdare să-l caut. Pentru că, totuși, acolo ar trebui să fie... Dar m-a indispus în plus că parcă toată ziua... Poate și că am vorbit despre biata Margot... În plus, ceasul care s-a oprit...

– Astea e, toate, prostii. Mai zic să crez io în ele, da' dumneata, care eşti femeie cu carte! Uite, madam Ioaniu, o dată n-am auzit-o cu alde astea. Încă se mai şi plângea la mine: nu pot să cred, Vica, nici în Dumnezeu, nici în draci, nici în altă lume. Eee-tee, îi ziceam io, ce să crezi? Că nu s-a dus şi nu s-a-ntors nimeni d-acolo, să ne spuie cum e şi nouă.

– Ba, madam Delcă, eu cred! Eu am crezut de copilă! Câte lumânări am mai aprins la Sainte-Vierge, patroana Nôtre-Dame-ului, şi cât m-am mai rugat să se întoarcă Papa acasă... În mai multe rânduri, în viaţă, mi s-a părut că simt mâna lui Dumnezeu deasupra mea – chiar şi în timpul nenorocirilor. Nu sunt superstiţioasă, dar lumea îmi pare plină de semne, şi de aceea, când s-a oprit ceasul vechi, m-am indispus...

– Păi nu vezi că merge-acu? Nu vezi că l-ai făcut? Haidi, Ivona dragă, că tot scorneşti şi scorneşti! Da' ştii că m-ai dat gata: n-aş fi zis că eşti aşa pricepută să faci să meargă o vechitură! Iote-l ce merge, ptiu, ptiu, să nu-l deochi! C-astea vechi e ca pânzile alea coapte, când ţi-e lumea mai dragă se taie.

– Da, ştiu că nu-i vine nimănui să creadă, dar nu sunt lipsită de spirit tehnic. Primul care şi-a dat seama a fost Tudor! Ivona, îmi spunea, tu ţi-ai greşit cariera! Şi după ce a plecat el, care repara în casă totul, greul acesta a căzut pe mine. Dintre noi doi, dintre Niki şi mine, n-are să-ţi vină să crezi, dar el este poetul! El cu ideile, cu vorbele, eu cu reparatul...

– Heee, hee, păi nu ţi-a făcut el şi poiezie?

Nevasta mea când vede acu
Parcă vede pe dracu!

Dac-a râs şi muta de cumnată-mea când i-am spus-o!

– Sssstt! Taci, te rog, puţin, madam Delcă! Parcă se aude cineva prin curte...

– Domnu Niki! Haidi, că plec d-acu şi io, c-am stat numa să nu te las singurică! Da acu po' să-mi strâng ţoaştele şi s-o iau din loc, că mă prinde pe drum noaptea.

Iote ce-a sărit în sus şi s-a repezit să-i deschiză! Ce vrei, bun, rău, e bărbatu ei! Stau ei de-o viaţă-mpreună? Că hâr, că mâr, da' stau? Şi mult timp d-acu-nainte tot n-o să mai steie, că nu ne uită moartea aici pe nici unu! Doamne, iartă-mă, să nu fie-ntr-un ceas rău! Că-ţi vine-aşa pân cap şi pe limbă ce nici n-ai gândi să-ţi vie! Şi-o fi ea zurlie, o fi ea apucată, da' vezi că din ei doi, tot ea e cu baza! N-o fi ea pricepută la gospodărie, da' femeie de casă tot e! Păcatu ei că se repede, da' io ştiu s-o ţiu în frâu, şi cu mine e mieluşică! N-are suflet rău, că ea s-a gândit să-mi dea ăştia cincizeci de lei! După ce-a murit mă-sa, ea s-a gândit să mi-i deie, în loc

să facă la colive și la parastase și să-ndoape pân cimitire toți țiganii! Toată liota de nespălați care sare pe tine cum te vede-n mână c-o farfurie! Și bine-a făcut, că măcar am pomenit-o! Că dacă era să mi-i fi dat mă-sa, păi i-aș fi văzut de la ea când mi-oi vedea ceafa! Eee, că mă-sa era mai strânsă la pungă, și mai cărpănoasă! Mai îmi vâra ea-n toașcă un pateu, o prăjitură uscată, da' bani?! Să scoață ea bani? Ferit-a sfântu! Îmi dădea ea dooș-cinci, da' steteam pentru ei de dimineața și plecam înțepenită seara! Da vezi ce s-a repezit Ivona în vestibul să-i deschiză lu putoarea de Niki? De, bărbatu ei, omu ei! Așa o să sară și lighioana bătrână când m-o auzi pân curte! Biata lighioană bătrână! Că ursuz, că mut, că rău de clanță, cum e, da știi că poți să ai în el o bază! Că s-a dus și el cum a putut, s-a sculat cu noaptea-n cap, la patru jumate se scula și pleca, c-alfel n-aveam amândoi nimic, acu, la bătrânețe... Și ce se mai scărpina pe mâini de râia aia d-o făcuse la fabrică, dar-ar dracu-n otrăvile alea cu care umbla, c-ajunsese pe mâini tot o rană. Da' la chenzină, uite-așa venea, cu toți banii! Na, ia-i! zicea. Și mi-i punea toți în mână! Păi unde-l vezi pe pramatia de Niki să facă asta? Vezi că mai are și lighioana bătrână dreptate: tu știi numa să te plângi de mine, zice, da' dac-ai vedea ce face alții! Că venea el cu chenzina-n mână? Venea! Na, ia-i, făcea. Și io-i număram, io-i socoteam: care la televizor, care la chirie, care la lemne. Și din ce, din nece, așa am pus ăi șapte mii deoparte. D-aia tot poți să zici c-a făcut un lucru bun pe lumea asta și madam Ioaniu! Și d-aia nu po' să m-apropiu de casa asta, și s-o văz în halu-n care e, și cu chioșcu dărăpănat, și cu păru ăla uscat, de l-a umplut omizile, și cojită p-afară, și s-o văz și pe Ivona asta, slabă și gălbejită, și numa oase-nșirate, că parcă nu știu ce-mi vine... Parcă nu știu ce-mi vine, c-abia mă țiu să nu mă pornesc, că nici nu știi cum trece vremea și toate se duce, și nu mai rămâne nimica... Și-acu s-o iau din loc, c-auzi cum scârțâie-n hol parchetu.

2

– Nu, nu era Niki, madam Delcă... Totuși nu m-a înșelat auzul: era poștașul, cu o scrisoare de la Tudor. Mai stai puțin, mă duc până sus după ochelari și-ți spun și dumitale ce scrie...

Iote-l, că n-a apărut! Da avu noroc Ivona, că-n loc să vie-napoi cu coada-ntre picioare, veni cu scrisoarea lui fii-su! Și pe dată i-a trecut toate! A uitat de Pramatie, a uitat de gărgăunii ei... Păi ce s-a prăpădit și ea, și mă-sa ei, după băiat! Se lăsa pe ele, și tot ce avea mai bun, pentru Tudor! Și ăla, un mofturos și un lingav... Nu era lacom, de felu lui, cum este unii. El cu cartea avea ce-avea! S-așeza toți, și el, repede-repede, săru mâna pentru masă!

Dacă tot termina, îi da mă-sa mare voie să plece. Și se scula el de la masă și se repezea iar la carte. Tot dă-i și dă-i, și citește, și desenează, și scrie, el știe ce făcea la el, acolo, la cucurigu, că le mai dase o cameră mare și-una mică jos, și sus, la cucurigu-l lăsase numa pe băiat. Pe Tudor. Acu era mai mulțumite, mai se chinuia ele cu baia, cu bucătăria, da' era mai mulțumite, că se făcuse băiatu mare, și-avea camera lui, un' să-nvețe. Și p-ormă, seara-ncepea să vie prietini d-ai lui, colegi de la școală, ei știe de pe unde venea toți, grămadă. S-aduna liotă sus, și punea muzică d-a lor, numai niște ciocane – să dai să n-o mai auzi! Dacă nici mă-sa mare nu putea să o sufere, și tot urca la ei s-o puie mai încet, c-aude dia de jos și-și aprinde paie în cap! Și mai o oprea, mai îi dedea iară drumu, era și fete cu ei, ba una, ba alta, așa o venit ș-aia d-a luat-o Tudor de nevastă la ormă. Anca. O, o mâță nemâncată, când a venit mai era elevă, mi-a spus chiar madam Ioaniu că familia ei avusese niște probleme, mai cum avusese și ei, și se întreba madam Ioaniu, adică o fi știut mă-sa la fata asta unde vine? Adică la un băiat? Da' ei era toți grămadă acolo, și băieți, și fete, și mă-sa fetii o fi știut, da' ce și-o fi zis: las' că-i băiatu bun, las' că are mă-sa și bunică-sa casă, și-o mai avea și cristale și covoare, las' să-l îmbrobodească! Și l-a-mbrobodit că, pân' la ormă, a luat-o! Da pân' s-o ia, a mai urcat ea, Anca, mult și bine la cucurigu. Sta ei, vorbea, râdea, ei știe ce prostii mai făcea p-acolo.

– Nu fac nimic, madam Delcă, zice madam Ioaniu. Nu fac nimic, fumează ca șerpii, toți, și aduce unul dintre ei o sticlă, și beau băuturi tari, cum e moda de-acum, americănească, și mai vorbesc ce mai vorbesc, dar mai mult tac și ascultă muzică. Ce muzică-i asta care-o ascultați voi? l-am întrebat pe Tudor, și el a râs. Muzică barbară, i-am spus eu, ne întoarcem la barbarie. Și eu cred că nici lui și la nici unul dintre prietenii lui nu le place, că de plăcut n-are ce să-ți placă, nici melodie, nici nimic n-are, doar îți sparge timpanul. Dar ei o ascultă pentru că așa este moda...

Asta-i ce nu suferea madam Ioaniu la nepotă-su: muzica asta care-o punea ei, și că pleca vara toată liota cu sacu-n spinare pe munte. Ei știe pe unde dormea, pe la ciobani, pân corturi, ei știe ce mânca și ce mai făcea p-acolo, că pleca cu niște saci burdușiți, doar că nu mergea de-a bușelea, și cu haine ponosite, ca vai de lume.

– Ce plăcere mai poate fi și asta, să umbli cu asemenea povară? În loc să te odihnești, să te îmbraci frumos, să admiri peisajul... spunea madam Ioaniu.

– D-apăi că nu m-aș duce nici să mă tai! îi țineam io isonu. Să fiu io în locu la fetile astea, nu m-aș duce, nici să mă pici cu ceară!

Da' vezi că ele, măciucile, abia așteptа! Păi cum altfel să-i îmbrobodească pe proști!

– Da' să-mi dai și aur și nu mi-aș rupe cocoașa pentru ei, le ziceam.

Și ce mai râdea Tudor! Nu era el băiat rău, numa cam mutulică, așa sunt băieții, că la Anca lui, ce-i mai mergea gura! Și Ivona-n sus, Ivona-n jos, se-nvățase și ea să-i zică pe nume – d-aci am văzut că nu-i lucru curat! Și la urmă-a și luat-o de nevastă Tudor. Ce se mai ținuse el de fusta mea, când era mic! Da' și-acu, când mă vedea, îi râdea ochii, uite-așa avea niște ochi râzăreți, nu era nici urât, nici frumos de pică, trăgea spre Ivona și spre neamu ei, frumos nu era, dar era deștept, eee, că bărbatu tre' să fie un pic mai frumos ca dracu, se știe... Și cel mai urât a fost când și-a lăsat barbă. Uuuuu, că urât mai ești cu barbă! făcea madam Ioaniu. Și el, tot așa râdea, da' pân' la urmă-a tăiat-o. N-a tăiat-o el de gura măsii-mare, a tăiat-o când a vrut să intre în partid. Îi mergea lui bine p-atunci, era morți după el toți, și șefii lui, și toată lumea, nu mai vrea să recunoască Ivona, acu, da' așa era într-o vreme. Îi mergea lui bine și-ncă-l trimisese ăștia și-n Franța, în Germania, el știe pe unde fusese. Să vezi c-o să rămâie, a zis madam Cristide. C-o să rămâie, și-o să rămâie! Și n-a rămas! A venit la mă-sa și la mă-sa mare acasă! Și p-urmă i-a scris ăia, unde fusese el, că să mai vie și-a doua oară. Ori ăia, ori alții care auzise de el, i-a scris să vie, c-are cu el o treabă. Și-a umblat să plece, el știe pe un' să umble, da' pân' la urmă, de plecat n-a plecat. Și-n locu lui a plecat altu, care ăla era membru de partid. Și-atunci, dac-a văzut, ce și-a zis: hai să mă bag și io. Da' când să se bage, ăștia cu gura pe el:

– Tu te-ai găsit? i-a zis. Tu te-ai găsit, care-a murit tat-tu mare vitreg unde-a murit? Și ălălalt a avut moșie, și mătuși-ta a stat la zdup, că l-a ținut p-ăla ascuns într-un dulap, la Otopeni?

Și-ncă, câte și câte nu i-a mai zis! Că la ei de toți și de toate se știe. La ei, de fiecare stă totu scris, care ce-a făcut, și ce-a făcut care e ruda lui, toți până într-a noua spiță.

Și el, ce să mai zică? A-nghițit-o în sec și-a tăcut mâlc, și-a zis: las' că v-o fac io! Și dup-o vreme, când i-a căzut bine, a-ntins-o. Da' io de un' să știu toate astea? De la madam Cristide? Da' de știut le știu, că toate alea se știe. A-ntins-o cu nevastă-sa, și-a lăsat ei tot: casă, covoare, cristale, a lăsat tot, c-acu o să le ia Statu. Tu stai și-ntinzi de șase sute cinzeci de lei, două suflete, și-atâta avere se duce pe gârlă, păi să nu-ți vie dracii? Încă să fiu în locu la proasta asta de Ivona, aș toca tot; tot-tot, să știu că nu rămâne de mine nici atâtica! Da' vezi, că nu-ți vine să toci, că nu știi cum ți-o fi, Doamne ferește, sfârșitu! Așa și Ivona: d-aia s-o fi făcut mai cărpănoasă! Că-i merge ei gura, și Niki-n sus, Niki-n jos, da' știe că Pramatia o duce de nas! Păi că tu pui deoparte, să ai d-un boilăr, d-o boală, Doamne ferește, d-o nenorocire, și el, o-ntinde cu banii, la Matracucă!?! Că asta pui capu jos că a făcut-o! Da ce-o face Ivona că stă atâta pe sus și nu mai vine? Că

stai puțin, că viu acu, ș-uite cât a trecut, și de coborât, nu mai coboară! Că io am milă de ea, că s-a speriat, și hai, să n-o las singurică, da ea nu se gândește...

– Te-ai plictisit singură, madam Delcă? Ei, ce tresari așa, eu sunt! Te rog să mă scuzi, dar când am ajuns sus am avut un vertij și a trebuit să stau întinsă două minute, ca să-mi revin...

– Eee, te-ai speriat, d-aia! Și io, dacă mi se-ntâmplă ceva, odată mi se taie picioarele și toată ziua nu mai sunt bună de nimica. Și-acu tot așa: de dimineață am plecat în mare zor, pe inima goală, și parcă tot îmi vine leșin... Da' dumneata bag mâna-n foc că n-ai pus az nimica în gură...

– Poate, dar nici foame nu-mi e... Nici să înghit n-aș putea. Dar știi ce propunere am? Hai să iei mai întâi o gustare, și am să-ți citesc pe urmă...

– Lasă... Citește-mi, că văz ce scrie Tudor, că ce dor mi-e de el! Haidi, dă-i drumu la scrisoare, că e ani de când nu l-am mai auzit! Parcă-l văz, cum intra, cu ochii ăia ai lui râzăreți...

– De la el, scrisă cu mâna lui, e numai cartea aceasta poștală, pusă de când au fost la ski. A venit o dată cu scrisoarea, care a făcut teribil de mult. Cartea poștală, dacă vrei, uită-te și dumneata la ea...

– Mă uit, mă uit, da' nu știu unde-mi e ochelarii... Hai, citește până dau io de ei. Cine zici că scrie?

– Anca. Ea este responsabilă cu corespondența. Nu o iau chiar de la început, pentru că sunt lucruri, mă rog... Chiar s-ar putea să nu te intereseze... Da, uite, aici:

Nu știu ce tot facem de nu-ți scriem mai des, dar cu gândul să știi că suntem mereu la voi. Vorbim în fiecare zi, iar eu de câte ori îmi pun dimineața cerceii, fie pe cei de la mama Linica, fie pe cei de la tine, mă gândesc la voi. Pe aici totul e bine, suntem veseli și extrem de mulțumiți. Eu am lucrat în noiembrie câte trei zile pe săptămână, dar n-am fost mulțumită, așa că am continuat să caut ceva mai bun și acum aștept un răspuns de la un serviciu de turism. Roagă-te lui Dumnezeu să se realizeze, pentru că ar fi într-adevăr splendid, și ca salariu, și ca tot.

– Da' ea ce face, nu-i profesoară acolo?

– E mai greu să intri în învățământ. Acum încearcă să-și schimbe profesiunea, stai puțin, ai răbdare, că scrie:

Am rămas față de toată lumea în întârziere cu scrisul, pentru că sunt din ce în ce mai ocupată cu cursul de științe economice pe care-l urmez, pentru care am de citit și de pregătit lecții. La asta se adaugă și faptul că suntem în plină mutare în apartamentul nostru. Îți voi face o descriere a apartamentului, căci cred că te interesează: blocul în care vom locui se găsește într-un grup de blocuri împrăștiate pe o colină, printre pomi mari, alei umbrite.

Blocul nu este mare, are doar cinci etaje, parter și subsol, unde avem o boxă mare și un loc în garajul subteran al clădirii. Cu mașina putem intra pe o ușă automată. Apoi direct în ascensor (sau pe scări) până sus. Apartamentul propriu-zis este format din două camere, un salon mare, care are un perete de sticlă, jumătate fix și jumătate o ușă care alunecă pe rotițe. Pe acolo intră multă lumină. Afară, în fața salonului este un balcon mare (lung cât holul și foarte lat) cu vedere asupra unui grup de pomi care seara sunt luminați de reflectoare. Bucătăria este mare, luminoasă, avem și un crematoriu chiar acolo. Pe coridorul care pleacă din vestibul avem un dulap mare în perete, două băi, uși spre toate camerele. Pe scurt, apartamentul este foarte frumos și bun (revopsit de zidari înaintea venirii noastre). Am montat perdelele la salon și sufragerie. Le-am luat de aici pentru că trebuiau să fie lungi până la pământ, că avem uși-ferestre. Imediat ce aranjăm, vom face poze cu interiorul și-ți vom trimite. Am reușit să reparăm scaunele cu fundul de pai și acum sper să putem da tablourile la înrămat. Am pus și icoanele pe perete. Din țară am primit foarte multe felicitări și urări de bine, care ne-au făcut mare plăcere. De Crăciun am fost la Sandra și la Șerban, unde au venit și nașii lor din Germania. S-au împărțit cadouri și am petrecut foarte bine. Eu am făcut sarmale cu varză acră cumpărată de la un magazin armenesc, care are produse de băcănie, gen oriental: murături, brânză de Brăila, măsline, nenumărate soiuri de halva (bună de tot), nuci, stafide. Sarmalele mi-au ieșit grozav, Tudor spunea că erau la fel de bune ca ale lui Muti. Da... aici nu mai sunt lucruri interesante... pentru dumneata mai ales... Pentru mine contează orice mic amănunt. Eu când citesc văd totul, și de aceea Anca îmi scrie cât se poate mai mult. De altfel și dintre noi doi, eu scriu, Niki doar câte un rând, câte o urare – așa sunt bărbații... Ei se rezumă la esențial. Uite ce îmi răspunde: *Scrisoarea ta, impregnată de încredere în viitor și de dragoste pentru noi, ne-a făcut o plăcere imensă. Ca de altfel și telefonul de 18 ianuarie, aniversarea zilei mele de naștere. Tot mare bucurie ne-a făcut și felicitarea de Anul Nou, semnată de diverșii musafiri pe care i-ai avut, cărora le mulțumim și le urăm la rândul nostru numai bine și fericire. Ne gândim mult la voi și ne pare tare rău că nu suntem cu toții împreună. Mulțumim pentru toate scrisorile, așa de afecționate, pe care ni le trimiți regulat! Te iubim și te stimăm enorm...*

– Ei, ce faci, madam Scarlat, ce faci? Hai, lasă, că ei e bine acolo, și noi suntem bine aici... hai, lasă, ce-ți veni? Eee, că ce-are ei acolo n-avem noi aici, și-abia ai fost și i-ai văzut! Și-acu-n vară mergi iar, sau când ziceai că mergi? Haidi, Ivona dragă, ce tot dai apă la șoareci... Lasă, că ei e bine, vezi ce scrie...

– Nu știu, De emoție, nu știu... Și mi-e milă, de el mai ales. Nu-i ușor pentru Tudor, draga mea! Pentru ea, da, ea face cursuri, așteaptă, dar el

duce greul... Să nu crezi că e ușor până îți faci o situație acolo... Trebuie să muncești, și iar să muncești, nu ca aici. Și el, bietul, când ajunge acasă, se apucă iar să învețe, că una a învățat aici, alta a găsit acolo... Că pe degeaba nu-ți dă nimeni nimic, acolo, și mă gândesc că aici, uite, avem casă plină, și ei trebuie s-o ia de la început cu toate.

– Ee, lasă, că pe degeaba nu ți-o da nimeni acolo, da' nici acilea nu-ți dă... Ș-acilea, cât ai să dai, ești bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată. Că io, la câți am dat pe datorie, aș fi femeie bogată, ș-acu nu-i unu să-l vezi și tu că vine: Ce faci, coană Vico, mai trăiești? Nu mai trăiești? Na și ție dooșcinci de lei, că ți-o prinde bine... Ș-acolo, ș-aici, așa-i acu... Așa a ajuns vremile... Haidi, lasă, nu te mai amărî, că e bine ei, măcar d-am fi și noi ca ei! E bine ei, că e tineri și viața merge-nainte, și timpul rezolvă toate, cum îi ziceam și lui madam Ioaniu. Da' nu vezi unde e ochelarii mei? Că vreau și io să mă uit ce scrie pe cartea poștală băiatu...

– Ochelarii? Nu... Parcă nu-i văd, dar știi ce? S-a făcut atât de târziu, încât nu are rost să-i mai păstrez lui Niki dejunul. Haide să guști și dumneata ceva, încerc și eu să gust, și ne mai uităm la scrisori pe urmă...

3

– Formidabil! Nu mi-aș fi închipuit că exagerează chiar într- atât! Nu!... N-am să-i spun nimic, fii liniștită! Întâi pentru că nu e deloc în genul meu. Apoi, pentru că nu vreau să ai neplăceri, chiar dacă nu prea mai aveți ocazia să vă vedeți... Dar, poate, cine știe, când mai vii pe aici, dacă dă Dumnezeu să fie toate bune...

– Păi, cum? De ce să nu fie? Eeei, Ivona, Ivona! Ce bătaie ai merita, că numai la prostii te gândești!... Da' lasă, că de mine nu scapi! Că io stau ce stau, și-odată o iau din loc... Ia să văz ce mai face madam Ivona! Ce mai face domnu Niki!... Și te pomeni că-n stradă dau nas în nas cu ea. Io: ce mai faci madam Cristide, că sucită, că învârtită? Da' ea: va să zică umbli cu vorba de colo-colo? Le-nflorești...

– N-avea grijă! Doar ne cunoaștem de atâția ani! Iar ea, cu stilul ei... S-au schimbat timpurile, a îmbătrânit și ea, dar stilul și l-a păstrat: tot rochiile colante, culori criante, pălării cu boruri imense, eșarfe lungi, *mauve*, bijuterii sclipitoare și ieftine – când o singură bijuterie, veritabilă și pusă discret, ar fi suficientă... Acest stil excentric și l-a păstrat și la o vârstă la care se cere sobrietate... Trezește senzație, e criticată, eu, însă, totdeauna i-am luat apărarea! Este un stil și acesta, am spus, și, de ce nu? Dacă îi stă bine! Dacă o prinde! Tânără era dulce, dulce, i-am văzut fotografiile. Pe urmă a adoptat stilul vamp, modul de a vorbi foarte pe

şleau, o modă şi aceasta, pentru că multă lume bună are plăcerea cuvintelor tari... Uite, mai e puţină supă, ţi-o pun dumitale, e bine? Lasă că poţi, lasă că poţi! Nu, eu nu! Şi aşa a fost mai mult decât intenţionam! Să nu fi fost dumneata, te asigur că nu luam o înghiţitură! Îl serveam doar pe Niki. Dar dumneata ai atâta putere de convingere... Ai o plăcere de viaţă contagioasă, deşi ai avea şi dumneata motive de îngrijorare destule...

– Le ştiu io, da' nu-mi bat capu cu ele! Da' noaptea, de ele nu mă prinde somnu! Că n-am pus doparte banii de lemne, că amărâta de cumnată-mea bate toată ziua drumu la cimitir şi băiatu ăla stă, singur-cuc, acasă, şi dă-i, grijile, dacă văz aşa, ei, lasă, că v-arăt io vouă, zic! Şi iau carbaxin, şi iau diazepam, şi iau ale mele-care-le-ştiu, şi dorm buştean până la ziuă! Că ce m-aş face dacă nu m-aş linişti singură! Poţi tu să te dai şi cu capu de pereţi, că tot ce e să se întâmple, se-ntâmplă!

– Aşa este cum spui... Ai dreptate, dragă Vica! Vrei şi un păhărel de vin?... Noroc, să fii sănătoasă şi să trăieşti, că ai pentru cine.

– Noroc şi sănătate, şi toate ce vă doriţi... Şi s-aveţi parte de domnu Niki! Că ce bărbat frumos, şi deştept, şi cuminte...

– Frumos a fost, deştept poate este încă şi mai mult ca în tinereţe, cuminte – aşa şi aşa... Pentru că, uite, are obiceiul acesta prost să întârzie... Cât sunt eu de calmă, din principiu, mi se întâmplă uneori să mă neliniştesc, aşteptându-l. Astăzi, însă, nu! Astăzi sunt atât de liniştită! Presimt că n-am de ce să mă agit... Dumneata ai dreptate, de fapt, tot ce trebuie să se întâmple, se-ntâmplă... Dar iar îmi amintesc ce spuneai că ţi-a povestit madam Cristide. Formidabil ce le-a înflorit, vorba dumitale... Lucrurile au stat cu totul altfel! Este drept că ceva-ceva tot a fost; că din cauza dosarului, Tudor nu şi-a putut susţine teza! N-a primit aprobarea ca să-şi susţină teza de doctorat, înţelegi ori nu, madam Delcă? Dacă e ceva care nu înţelegi, te rog, spune-mi... Deşi avea lucrarea făcută şi chiar publicată aproape toată, nu a putut să şi-o susţină pentru că nu i se dădea aprobare. Şi-atunci, de câte ori s-a scos în concurs postul următor în grad, el era în dezavantaj faţă de ceilalţi şi nu putea să participe. Chiar de la concursul de acte, era practic eliminat. Mai mult decât neplăcut, mai ales pentru un om de seriozitatea, cu pregătirea lui... Să vezi mereu că tot felul de neisprăviţi ţi-o iau înainte, şi tu degeaba te străduieşti... Să fii mereu o oaie neagră, şi chiar postul să-ţi fie ameninţat, pentru că aceste titluri şi examene se cer, şi din an în an posturile la facultăţi se reduc... Rabzi ce rabzi, şi pe urmă... Acesta a fost adevărul, şi nu ce ţi-a spus dumitale madam Cristide, c-ar fi vrut Tudor să intre în partid! Dacă există, totuşi, o fărâmă de adevăr în spusele lui madam Cristide, situaţia de fapt a fost alta. Situaţia, nu ştiu, dacă ai înţeles...

– Las' că-nţeleg io! Înţeleg io, ce nici pân cap nu-ţi trece că înţeleg! Da mai bine zi din scrisoare...

– Stai atunci puţin, madam Delcă, scuză-mă, să aduc scrisoarea, că am lăsat-o în sufragerie...

Te scuz, te scuz, că d-aia nu mai poţi tu, de scuzele mele! Tot scuză-mă, tot stai să vezi! Fată bună Ivona asta, da' prea de tot zurlie! Şi fi-su, la fel, po' să zici că nu era băiat rău, da' tot avea o zmintealǎ! Că-n partea la Ivona s-a aruncat, şi d-aia şi cu nasu-n carte, şi cu gărgăunii la cap! Că şi asta e o zmintealǎ, să tot stai cu nasu-n carte! Păi dintr-asta nu mai scapi cu mintea-ntreagă! Nu mai ajungi om judecat! D-aia a şi lăsat să să dărăpăne casa, şi el călăreşte lumea! Eee, mai bine că n-am mai avut io copii! Alte griji, alte necazuri, de pomană toate! Mai bine că nu mi-a dat Ăl-de-Sus copii, el care ştie ce face! Că dacă ai copii, ai belele... Da' acu mai e că are şi copiii belele cu părinţii, c-a ajuns de păţeşte copiii pentru tot neamu. Din neam în neam trage, şi până într-a noua spiţă, asta e la comunişti lege. Doar că cine ştie pe cin' să mai ai care să puie o vorbă bună, să mai treacă de la ei: că şi d-astea se-ntâmplă. Astea le ştiu de la Zahareasca. Ştii ce, madam Delcă, zicea ea, ştii ce? O mână mai spală pe alta! Ehei, că era şi-asta vicleană şi rafinată, şi materialistă, şi dată dracu şi numa pentru ea... Aşa că mai bine că n-am mai avut io copii, că cine ştie ce mai nebuni ieşea! Şi să te amărăşti cu ei să-i creşti, să te laşi pentru ei pe tine, şi când o fi la o adică, să vezi că tot aia e! Ca Ivona, păi că n-o vezi! Singură-n toată casa pustie, c-afară se face noapte, şi-aici trozneşte toate de zici că Doamne fereşte, umblă strigoii! Da' ea stă, şi-l aşteaptă pe Pramatie cu masa-ntinsă! He-he-he, mai bine-aş zice că l-a aşteptat! Da pân' la urmă tot şi-a luat seama! Pân' la urmă tot a zis: Să te-nveţi minte, Pramatie, dacă stai cu Matracuca şi nu te-nduri de ea, şi nu mai ştii c-ai şi tu pe lume o casă şi o nevastă! Că te duci acolo, trap-trap, da p-urmă vii tot la mine, io să te spăl, io să te calc, io să-ţi dau să crăpi! Eee, mai crapă tu, crăpa-ţi-ar ochii în patru! Poftim, madam Delcă, la masă, poftim în capu mesei, în locu lu Niki! Poftim, să-ţi torn supa lui în farfurie! Asta, o dată-n viaţă o văz şi io pe Ivonna că e femeie cu cap! Că dacă mai stai cu ea, mai zici tu una, mai zice ea alta, şi vezi că se dă şi ea pe brazdă...

– Venişi? Haidi, şezi colea lângă mine, şi zi! Zi din scrisoare!

– De Sainte Epiphanie am fost invitaţi la sora Sandrei, căsătorită Morand, ţi-am scris totul despre ei în cealaltă scrisoare. S-a servit la fondue, *un fel de mâncare elveţiană cu brânză topită, urmată de tradiţionala* galette des rois, *în care se pune o* fève, *un mic obiect, iar cel ce o găseşte în bucata lui devine rege. Dintre toţi, cine crezi că a găsit-o? Bineînţeles Tudor, care este norocosul familiei!*

– Norocos, mânca-l-ar mama! Da' mai norocoasă ea, c-a pus laba p-așa băiat, și frumos, și deștept, și toți morți după el, pe un' se duce! Haidi, zi-nainte!

– *După cum vezi, mondenități sunt destule pe aici, timp să avem, că distracții sunt infinit de multe: spectacole, filme, muzee. Dar numai dacă ieși pe stradă și te distrezi, că nu cred să existe pe lume oraș mai frumos. Îl parcurgem uneori seara cu mașina și nu ne săturăm privind combinația de lumini și mai ales construcții de piatră (case sau biserici) luminate savant. E frumos, ce să mai vorbim! De Crăciun, însă, cum ți-am scris, a fost cea mai mare splendoare, globuri și beculețe în toți pomii, magazinele pline de jucării superbe, într-un cuvânt, o euforie, căci aici Crăciunul are o mare importanță. Era splendid, și noi teribil de încântați, Tudor tocmai aflase vestea angajării lui definitive. Acum e perioada soldurilor și e o minune să vezi cum în tot orașul magazinele se întrec să ofere îmbrăcăminte și încălțăminte frumoasă, la prețuri derizorii. Mi-am luat două bluze și o pereche de pantofi Bally superbi.* Dar ce neatentă sunt, madam Delcă! Stai de atâta vreme cu farfuria goală, și nu spui nimic! Hai să-ți pun și felu' doi! Pui cu mazăre... Nu, nu, l-am încălzit. Carne nu prea este, uite, îți dau o aripioară. Lasă, că ai timp destul, mănânci și pleci, la vremea aceasta se face întuneric devreme, așa că, deși începe să se întunece afară, nu e totuși târziu. Încep să mă mir însă de Niki, este drept, nu este punctual niciodată, dar când promite, totuși... Sigur, am să-l aștept până în ultima clipă, dar dacă nu, va trebui să merg singură! Imposibil să absentăm amândoi! Va trebui să merg singură, ceea ce, dragă Vica, îți mărturisesc că nu-mi convine! Nu-mi convine chiar deloc să merg singură la biserică. Pentru că știi cum este lumea: interpretează orice fleac!

– Eee, gura lumii cine-o astupă! Ale lumii să le pui toate-n ciur și să le-așezi sub cur...

– Nu, dragă Vica! Din păcate nu totdeauna poți face abstracție de ce spune lumea. Și mai ales când este în joc Clemența! Da, cred că acum nu ai mai recunoaște-o, s-a schimbat teribil de când a luat obiceiul să nu mai iasă din casă. Are apartamentul la etajul trei, bloc vechi, etaje înalte și fără lift, și fiind hipertensivă, fiind și atât de grasă...

– Mai grasă ca mine?

– Ei, dragă Vica! Nu e posibilă o comparație! E un om bolnav! Și dacă nu i-aș fi spus: fii atentă că e un cerc vicios! Cu cât te îngrași, cu atât te complaci în acest mod bizar de existență! Și chiar în situația de-acum, i-am spus, în locul tău m-aș interna pe loc. Ei, parcă nu m-am internat de atâtea ori! începe ea. Te-ai internat, dar cum? Ia să te internezi, îi spun, fără să iei nici un ban la tine! Să n-ai decât fise de telefon! Să n-ai

ce da la infirmiere, la portar, la nimeni care să-ți aducă pe furiș de mâncare...

După internare, cum aș mai da ceva kilograme jos, pe loc m-aș apuca să vând apartamentul. Aș profita că mă simt mai bine și aș urmări zi de zi toate anunțurile! Doar ai abonament la *România liberă!* Doar și așa pândești poștașul și, cum îl vezi, cobori pe fereastră, în stradă, sfoara cu cârligul. Da, da, madam Delcă, cum vede poștașul, cum coboară pe fereastră sfoara, de sfoară e atârnat un cârlig, de cârlig o pungă goală de plastic. Și poștașul, conform înțelegerii, pune ziarul și corespondența în pungă, punga, înțelegi, atârnată de cârlig, Clemența trage de sfoară și pe urmă se instalează la masă. Mănâncă dulciuri și se delectează parcurgându-și curierul... Ora corespondenței...

– Multe dihănii și lighioane mai e pe lumea asta! Da' știi ce, Ivonna dragă, știi ce? Acu du-te dincolo și bea-ți cafeaua și lasă-mă să spăl vasele io... Lasă-mă, că termin vasele și viu! Stai și dumneata, că toată ziua te-ai obosit... viu și io acu... Ia scrisoarea dacă nu mai e nimic...

– Nu, nu mai e nimic. Ajunsesem la sfârșit: *Poimâine dimineață plecăm în Elveția, la Alpes-des-Chaux. Plecăm odată cu copiii, în* vacances de neige, *să ne perfecționăm skiul. De acolo o să-ți trimitem o ilustrată.* Și ilustrata e dincolo, ai spus că vrei să te uiți dumneata la ea. Da, ai vrut să te uiți dumneata la ea, dar nu știai unde ai pus ochelarii...

4

Dacă, așteptând să se răcească puțin cafeaua, te așezi pe canapea și îți lași pleoapele să coboare – te miri singură cât de repede începe mintea să ți se împăienjenească a somn... Da, o oboseală atât de mare... O istovire pe care o simți în fiecare fibră, în vreme ce gândurile își încetinesc rotirea – fibre haotice, care vibrează zvâcnit, strânse spasmodic de o gheară neagră. Gândurile, rupându-se, lipindu-se, mișcându-se tot mai lent, până când nu mai ești un ghem bine strâns, ești doar o pată care suge, se întinde și se lățește, și în mijlocul ei nodul ce adună fibrele. Firele. O gheară neagră se închide și se deschide cu un bocănit surd, trăgând, prin camera ta istovită, firele. Curentându-te de neliniște, ritmic. E târziu, e foarte târziu, și oricât te-ai zbate să nu te mai gândești, măcar o clipă să uiți că n-a venit, că e târziu, bocănitul surd al sângelui în tâmple, în urechi, în mijlocul ghemului, trage firele până la capătul lor depărtat, curentându-te. E târziu, e târziu, dar acum-acum-acum-acum are să vină, ai să-i auzi pașii prin curte, acum-acum-acum îi auzi? îi auzi? are să vină? n-are să vină? Acum, acum, ai să-i auzi pașii prin curte, pe scară, în hall, în fața ușii, nimic, decât tic-tac-ul

pendulei din hall, ca o răsuflare străină, egală, ca o prezență străină, mereu alături, mereu nevăzută, care te urmărește, e atât de ușor să se ascundă printre mobilele vechi, în penumbra prăfuită a casei, ca să te urmărească, și inima, care va plesni sub strânsoarea neagră și firele care se trag ritmic, care se strâng, curentându-te de neliniște până în vârfurile unghiilor, până în adâncul moale și întunecat al creierului, uită. Uită, uită, nu te gândi, nu te gândi, uită, tic-tac-ul egal al pendulei în hall, în mijlocul ghemului, o răsuflare disperată sub gheara neagră, un gâfâit disperat, și bocănitul sângelui, mereu și mereu, geamul ce dă afară în curte lucește de noapte și nici un bocănit pe pavaj, pe trepte, în hall, doar cineva care stă nevăzut alături, care te urmărește, și nici telefonul nu sună măcar. Trosnește doar boazeria casei, doar scara, e târziu, e tot noapte, tot liniște, tot n-a venit, și, desigur, nici nu va mai veni vreodată...

Pleoapele grele s-au lăsat tot mai jos, tot mai jos, genele rare nu s-au lipit. A mai rămas o mică deschizătură prin care ochiul, orb și mort, privește sufrageria fără s-o vadă. Și, totuși, în spatele pleoapelor, tot sufrageria o vede, tot înșirarea solemnă a scaunelor în jurul mesei olandeze, rotunde, în mijlocul căreia abureste ibricul cu cafea, prea fierbinte încă. Înșirarea solemnă a scaunelor, dacă ai fi mai puțin istovită ai descifrat-o, iar irezistibila alunecare te poartă mai departe cu ea, o clipă dacă te-ai opri, numai, ai ști-o. Ce însemnează această solemnă invitație a scaunelor, pline de simț al datoriei, care, în orice caz, n-au să permită... O așteptare demnă, gravă, ascunzând în nemișcare neliniștea, greu de crezut că vom mai ieși vreodată de aici, păziți de șirul strâns și solemn al scaunelor, pătrunse de simțul dezordinei și al datoriei, greu de crezut că vom mai păși vreodată în hall, că picioarele noastre se vor mai auzi vreodată sunând pe pavajul crăpat al curții, pe cele trei trepte de la intrare, fiecare mergând pe rând, la boteanu, desigur, vom pleca spre boteanu, desigur, dar nu amândoi, nu deodată, de mult, ah, suport țăcănitul acesta supărător de vase din bucătărie, supărătorul gâlgâit al apei de la chiuvetă, mugetul înspăimântător al animalului acvatic ce se zbate zadarnic să mai iasă din țeavă, cu apa, prea fierbinte, opărindu-i țeasta lucie și chealã, sub o căciulă roz-murdar, flaușată. Gâlgâitul muget al apei, și mereu gheara neagră care strânge firele cu disperare, și supărător-liniștitor cineva care spală vasele în bucătărie, cineva spală în chiuvetă crătiți și farfurii, și gonește din hall pendula – Muti. Muti își șterge răbdătoare degetele înnegrite de la curățatul cartofilor cu o jumătate de lămâie storcită și o aruncă pe teancul de farfurii spălate, ultima e plină cu un morman de oase, neglijent curățate de carne; de acolo se hrănește păianjenul care coboară din cuibul lui fumuriu, agățat deasupra chiuvetei. Muti apasă cu vata oja ciobită de pe unghii, în colțul gurii țigara i s-a stins, dar ea nu știe, spune-i.

Nu-i spune! Nu-i spune! În situația aceasta, celui în cauză niciodată nu-i se spune adevărul!

– Până când zugrăvim, înainte de Paște, va trebui să-l ajutăm să-și întindă pânzele în fiecare cameră, și pentru etaj, să-l conducă discret cineva pe scară...

Cu degetul în sus, Muti arată firele de păianjen care tremură delicat. A și țesut între timp tot tavanul. Muti strivește în scrumieră țigara care răsuflă, uite pe unde răsuflă țigara, uite unde s-a dezlipit hârtia, uite! Să fie acesta un simptom periculos? Un semn grav? Posibil să însemne ceva grav, vreun... doctore?

– ...dacă insistați, vă voi dezvălui temerile mele de medic, spune șovăitor doctorul. Dar dați-mi asigurarea discreției dumneavoastră, pentru că dacă va afla Niki, va afla și madam Cristide, unde Niki totdeauna întârzie...

Și tu vezi foarte clar că și acum Niki este acolo: *stau în bucătărie toți trei la masă, împreună cu madam Delcă. Bucătăria este bucătăria noastră, așadar, este adevărat: Niki se află acolo, ca totdeauna, de altfel, la madam Cristide!*

– Fiți pe pace! spune doctorul. După operație vom merge amândoi cu trăsura și-l vom lua pe Niki de la madam Cristide! Cât privește diagnosticul, din experiența mea, urinatul cu sânge, constipația, balonarea, toate îmi par simptome a... Dar veți avea oare puterea să suportați diagnosticul?

Te-ai ghemuit în scaunul de dentist, lampa rotundă e aprinsă pe ochii tăi, ai mâinile reci de neliniște și îți e, atât de frig! Faci însă semne încurajatoare că vei avea puterea să suporți, pentru că doar de aceea ai venit la el: să te consulte și să-ți spună tot adevărul. Da! îi strigi. Da! strigi din toate puterile, dar, într-un mod insuportabil, de enervant, doctorul nu te aude. Și oricât te străduiești, nu poți să strigi, pentru că ți se lucrează la un dinte din față cu bormașina.

– E drept oare să vă spun deschis, à l'américaine, *adevărul? se întreabă doctorul, plimbându-se cu pași mari prin salon. E normal, e uman, e drept, nu e drept? Nu știu! Vă voi spune, totuși, pentru că trebuie să aflați la vreme, nu ca Margot, opinia mea de medic: sunt aproape convins că vi s-au umflat gâlcile...*

Ce ușurare! E grav, dar întorci ușurată capul. Parcă ceva putea fi mai grav – ceva, dar ce? Nu-ți mai aduci aminte! Ai întors capul mai înainte ca el să deschidă gura, așa că o vezi pe Margot făcându-i domnului Ialomițeanu semne discrete, da, e Margot, chiar Margot, chiar căciula ei roz-murdar, flaușată, înfundată până la ochi. În același timp îi vezi foarte bine și capul chel, rotund, lucind ca o bilă. Margot face domnului Ialomițeanu semne discrete, mutește, să nu spună, dar domnul Ialomițeanu pare că nu o vede.

– Gâlci, spune domnul Ialomițeanu. Așa că să ne preparăm pentru...

Te ghemuiești de frică, de frig, în scaunul înalt, cu spătar, sunteți numai voi aici, în acest demisol plin de mobilă desperecheată, un lit-de-repos, *fără un picior, o măsuță de toaletă cu o gaură neagră în ovalul unde ar trebui să fie oglinda, niște foteluri puse unele peste altele, o comodă masivă care sprijină ușa ca să rămână închisă, pentru că și ea are o gaură neagră în loc de clanță. Ce* bric à brac! *Ce frig îți este! Și dacă Niki n-ajunge mai repede, mai repede, ce-ai să te faci tu? Cum ai să te mai dai jos de pe scaun? Cum ai să scapi de operația pe care domnul Ialomițeanu și Margot o pregătesc? Dacă ar veni Niki acum-acum-acum-acum! Întors cu spatele la tine, doctorul umblă nervos pe măsuța cu rotile, mutând de colo-colo ceștile de porțelan și lingurițele de argint suflate cu aur pe care, acum ți-amintești cu precizie, că ai reușit, da! Ai reușit să le treci dincolo, pentru Tudor! Dintre atâtea lucruri vechi și dragi, măcar atât! Cu efort, ai reușit! Cu efort însă, cu ce efort! Desigur, de aceea ai urinat cu sânge! Iată și explicația liniștitoare! Iată ce va face inutilă orice intervenție, trebuie, deci, să i-o spui doctorului cât mai repede, spune-i! Spune-i! Dar ce enervant, tocmai acum glasul nu-ți iese din gât, și cât de mult te forțezi! Ochii îți ies din orbite, saliva îți curge pe gulerașul de școală și ți-o ștergi cu discreție, preocupată cum ești să strigi, să strigi, înainte de toate! Din gâtlejul forțat nu iese nici măcar un gâjâit, oh! Nu mai are nici un rost să te chinuiești! Renunță! Și renunți, pentru că brusc ți-ai amintit ceea ce e absolut inexplicabil că ai putut să uiți: nu mai ai glas, pentru că nu mai ai nici dinți! Din cauza radiațiilor ți-au căzut dinții, dar nu-i nimic! Îți plimbi, împăcată, limba pe gingiile goale și moi, important este că trăiești! Că vei mai trăi ani și ani! Un an și jumătate, slavă Domnului! Slavă Domnului, se poate trăi și fără glas, așa de ușor și de bine te-ai obișnuit! Numai că doctorul încă umblă pe măsuța cu rotile, auzi tot felul de clinchete ascuțite, și Niki, ah! Niki! Dacă s-ar deschide ușa și ar intra Niki! Doctorul a găsit ce căuta: o cutie nichelată, lucitoare, iată că o deschide și începe să scoată chiurete, bisturie, pense, furculițe, solnițe, tampoane de vată, buiote, și tu te uiți disperată la ușa proptită de comoda masivă. Ți-e frig și ți-e frică! La chiuvetă, cu mănuși* glacé *în mână, domnul Ialomițeanu spală crătițele de sosuri și sânge, iar deasupra capului său tremură cuibul fumuriu de păianjen. Și deodată, domnul Ialomițeanu își arată zelul față de tine:*

– Până când, strigă, să mai tot așteptăm aici, într-un asemenea demisol incomod și friguros? Până când va fi prea târziu, așa cum s-a întâmplat cu Margot?

– Încă puțin, îi strigi tu, disperată, dar numai mici sunete gâjâite îți ies din bietul tău gât forțat. Încă puțin! Acum are să vină Niki! Are acest obicei prost să întârzie, dar de venit, vine întotdeauna...

– Gata, strigă doctorul, înaintând spre tine cu un cuțit ieftin de alpaca.

Încerci să cobori de pe scaunul înalt, dar picioarele abia îți trec de marginea lui, ce mică ești! Ți-au pus trei pernițe sub popou ca să ajungi cu bărbia la masă, ah, Niki, dacă ar veni Niki acum! În penumbra hall-ului, cu liseuza pe umeri, Muti își duce palmele la urechi, ca să nu te audă cum țipi.

– De ce țipi dacă nu te doare? Te doare ceva, spune? întreabă doctorul cu severitate.

Nu te doare nimic și te simți vinovată că te porți atât de prost și stai în cămașă de noapte, aici, sub ochii severi și acuzatori ai Mosafirilor. Mosafirii stau toți, solemni și gravi, în jurul mesei olandeze rotunde. Ați rămas numai voi singuri aici, tu și domnul Ialomițeanu, și vă vorbiți în șoaptă, pentru că tu îl ții aici ascuns. Sssst! Să nu vă audă de alături Mosafirii! Ce frig! Ce liniște! Ce lumină neplăcută! Nu ți-e foame, dar te străduiești să mănânci cuviincios, îți mesteci fără chef torta și nu-l pierzi din ochi pe domnul Ialomițeanu. De ce oare l-ai mai ascuns aici, când știi că Niki acum-acum are să pice și întotdeauna se indispune când îl găsește în casă? Nu, Niki nu-l agreează, pe bună dreptate! Pentru că uite-l pe acest domn cum își vâră degetul în gură, cum scormonește cu unghia într-o măsea și scoate de acolo un fir de carne. Oribil! Ce lipsă de maniere! Ce educație proastă! Dar nu vei putea să mai spui nimănui, pentru că nimeni n-are să te creadă, doar tu singură l-ai ascuns aici! Asta nu-i filantropie, tu te laisses faire, *spune Niki, și are, ca totdeauna, dreptate!*

Stai nemișcată, și-ți rezemi ceafa pe spătarul înalt, pielea lui coaptă a plesnit de veche și din ea îți curge în păr rumeguș muced, dar nu te mișca, nu! Mosafirii care spală vasele în bucătărie au să te audă! Mesteci torta tot mai greu, din conștiinciozitatea ta obișnuită, pentru că tot n-ai cum să ieși, păzită cum ești de scaunele din jurul mesei. E un chewing-gum *care îți lipește dinții, limba, mesteci, simțind cu disperare cum gâtul a și început să-ți vibreze spasmodic, mesteci, luptându-te cu lacrimile care îți urcă din gât, cu strâmbătura care a și început să-ți încleșteze, ca o paralizie, obrazul, cu micul grohăit care zvârle înghițitura cleioasă în mijlocul mesei, orbitor de albe, pe care sclipesc cristalele, argintăria. Orăcăi, vomiți și plângi în farfurie, și lacrimile, și resturile acre îți strâng obrazul ca o mască astringentă...*

– Luați-o de aici! Mai repede! Mai repede! strigă Muti și-și întinde degetul alb, pe care se cunosc, umede, urmele proaspete ale dinților tăi.

Eee, ce-i asta? Ce vârtej! Ce încurcătură! Doar a trecut atâta vreme de când ai mușcat-o de deget pe Muti! Nu cumva visezi? Nu cumva ai adormit, trezește-te! Slavă Domnului că te-ai trezit! Slavă Domnului că mergeți cu trăsura să-l luați pe Niki, trăsura merge prea încet, tu stai pe banchetă și n-ai cum să-l zorești pe vizitiu, dar acum-acum-acum o să ajungeți! La picioarele tale sunt comenzile de la Dragomir Niculescu, făcute pe toată

săptămâna – ciocolata Suchard, icrele negre în care, din greşeală, ţi se înfundă piciorul, pssst! Pssst! Să nu vadă Muti că ai călcat cu sandaua în icre! Să nu vadă Muti că ciorăpelul tău ajurat e plin de murdărie de câine! Bietul pechinez al lui Margot s-a ascuns în trăsură de când a rămas singur pe lume! De când Margot s-a ascuns la via ei din Otopeni ca să nu o vadă Ialomiţeanu că e cheală şi poartă zi şi noapte o căciulă roz-murdar, flauşată.

– O luăm şi pe Yvonne la teatru? întreabă Nenea Jorj, ca şi când tu nu ai fi de faţă.

– E rêlache! *spune plictisită Muti.*

Şi pe urmă, cu totul alt ton, spre tine:

– Stai dreaptă şi nu te mai tot uita aşa! Când se uită aşa, am impresia că luşează!

– Atunci întoarce spre teatru! strigă Nenea Jorj şi împunge în caftanul muscalului cu vârful bastonului.

– Dar cu Niki? Ce facem cu Niki? Nu mai mergem să-l luăm pe Niki de la madam Cristide? vrei să strigi, disperată, tu.

Deschizi gura, te apleci spre ei – iarăşi, iarăşi? parcă da, parcă s-a mai întâmplat la fel, dar când? – iarăşi nici un sunet nu îţi iese din gură. În schimb în jur e o atât de mare gălăgie! Trompetele automobilelor, bătăile pendulei, tropot de cai, de la celelalte trăsuri.

– Patru cornuri la un ban! strigă vânzătorul de ziare care aleargă cu teancul de gazete sub braţ.

Şi trăsura întoarce. Şi tu stai pe banchetă, deschizi gura, te forţezi, strigi, dar nici un sunet nu îţi iese din gură, funda, grea, neagră, de catifea îţi apasă creştetul, agrafele ascuţite îţi pătrund adânc în pielea capului, în creieri, Niki! Niki! Dar nici un sunet nu se aude, o fetiţă gălbejită, cu nasul prea lung, cu picioare prea lungi, stă pe bancheta unei trăsuri şi peste ea se varsă toată plictiseala unei duminici...

– Lasă, mai stai! Închide ochii la loc şi mai stai, că ai destulă vreme! Eee, Ivona, Ivona! Mânca-o-ar mama pe ea, că e şi ea obosită... E şi ea o fetiţă mică şi obosită! Las-aşa, că-ţi pusei paltonul meu, când am intrat şi te-am găsit ciucită, că trage p-aici din toate părţile, şi dacă aţipeşti te ia cu frig...

– Am aţipit? Da, parcă... Dar ştii cât? Cinci minute! În nici un caz nu mai mult! Nici să visez n-am apucat! Dar frig, într-adevăr, cred că mi-a fost, asta parcă îmi amintesc, şi mulţumesc că m-ai învelit! Sunt aşa amorţită! Hei, ce bună o să fie cafeaua! Dar ce tot cauţi acolo?

– Ochelarii-i caut, dar-ar dracu-n ei!

– Poate i-ai uitat acasă! Atunci vezi să nu-i fi uitat prin bucătărie! Şi adu-ţi şi dumneata o ceşcuţă pentru cafea! Ei, lasă, numai o gură!

Uf, ce miros dezgustător! De muced, de gaz! Săraca a avut intenţie bună, dar... Din păcate, toate hainele ei miros aşa, după ce pleacă trebuie să aerisesc în urmă! Este şi ea o biată bătrână, şi n-a mai găsit alte soluţii ca să lupte cu mizeria! Soluţia ei higienică este gazul, *soluţia ei medicală e carbaxinul, şi aşa mai departe! De fapt, dacă te gândeşti bine, este o originală, probabil de aceea ţine la mine, de aceea a ţinut la Muti, pentru că nu se poate nega o anume afecţiune! De aceea poate şi vine mai des decât trebuie, dar cine ştie de câte ori va mai avea ocazia să vină? Cine ştie ce are să-i mai rezerve viitorul – bine, în orice caz, nu! Nu mai ai ce bine aştepta de la această vârstă! Şi, ca şi alţii atâţia, ar fi meritat mai mult de la viaţă, pentru că are o fire devotată...*

– Nu e, şi nu e! Dar-ar dracu-n ei, că parc-a intrat în pământ! Că nici habar n-aveam că nu-i am, dar am vrut să văz şi io ilustrata! Să văz ce scrie băiatu! Da' bine c-am vrut, că plecam şi-i lăsam aici... M-am uitat peste tot, pân-am ameţit, da' ei, parc-a intrat în pământ! Parcă i-a luat Ăl-cu-coarne! Numa Ăl-cu-coarne, care şi az dimineaţă m-a umplut de draci, că tot aşa mi-a ascuns portofelu!

– Stai, Vica dragă! Stai, s-o luăm metodic! Întâi: cu ce ocazie ţi-ai scos dumneata din poşetă ochelarii?

5

– ...Cu ai mei nu mai văz deloc, şi ăştia e a lu lighioană bătrână... Acu trebe că se dă de ceasu morţii că nu-i găseşte! De când am început să-mi strâng ţoaştele, ce faci? zice. Iar o iei din loc? Da' să nu te prinz, zice, că îmi iei şi ochelarii! Ş-uite-aşa sta, numa cu ochii pe mine! Ce-ai, zic, ce te-apucă? Ce treabă am io cu ochelarii tăi? N-am p-ai mei, zic? Ce-mi trebe, zic, gioarsile tale, legate cu sfoară? Dacă vede el că tot îi dau cu gura, tace, şi, cum întoarce capu, io bâşti! Vâr ochelarii în ţoaşcă! Eee, de luat i-am luat, da' de văzut mare lucru nu văz cu ei! E prea tari pentru mine! Mai adineauri i-am pus, când erai sus după bani, ce să fac io? zic, să mă uit pân poze. Da n-apuc bine să deschiz albumu, că intri! Şi-aşa o faţ-aveai c-am uitat şi de album, şi de ochelari, şi de toate! Da' să ştii că nu pot! E ochelarii tari, e şi poza mică, aşa că habar n-am cine e ăştia d-aici... Nu văz... Cine e, ei ştie... Numa asta de stă în fotoliu parc-ar fi madam Ioaniu...

– Chiar ea e! Şi domnul corpolent de alături este nenea Jorj! Iar picioarele acestea superbe sunt ale lui tante Margot! Şi uite-l şi pe nenea Sandu! Ce spui? Uite-mă! Ce tânără eram! Parcă nici nu-mi vine să cred că am putut fi atât de tânără... E toată familia în fotografia aceasta...

numai familia... Ba nu, mai este aici, în colț, cineva, o femeie, dar nu-mi dau seama cine... E prost scoasă, vezi? Numai Niki era în stare de așa perfomanță, numai el ne scotea tot timpul fără mâini, fără picioare... Fotografia e ca și semnată de Niki, nimeni în afară de el nu ar mai fi reușit o încadrare atât de proastă! Dar dacă aș ști cine este această persoană...

– Da' mai dă-o 'ncolo, altă treabă n-ai acu decât să-ți bați capu?! La ce? Și baremi dacă s-ar vedea ceva, da' așa, numa să pughinești la ea, cât e de mică...

– Ai și dumneata dreptate: fotografia este mult prea mică! Știi ce, madam Delcă? Pe bufet, acolo, da! În dreapta, mai, mai, se află o lupă. Lupa lui nenea Jorj, da, dă-mi-o te rog. Acum totul mi se pare clar! Sunt acum mai mult decât sigură că ea este: Larisa Peșel! Larisa Geblescu! Am să ți-o arăt și în alte fotografii, s-o vezi mai bine... Cu buclele ei vopsite roșu-acaju, cu pielea foarte albă și cu ochii negri, frapa! Ei îi datorez că m-am făcut blondă, și așa am rămas până acum, mă vezi! Ea m-a sfătuit, m-a încurajat... Larisa! Nu poate fi altcineva decât ea! De altfel îi țin foarte bine minte bluza aceasta de voal. Avea volănaș la mânecă și din volănaș îi ieșeau mâinile – cu unghii foarte roșii și foarte lungi, fără nici cea mai mică podoabă... Nici inel, nici brățară, nici măcar verighetă! Pretindea că le lăsase în păstrare și nu i s-au mai restituit. Regreta că s-a temut să le ia cu ea în momentul refugiului...

– Refugiu? Ce refugiu?

– Când au venit trenurile cu refugiați, nu-ți mai amintești? Din Basarabia. Prima oară!

– Nu știam io d-astea p-atunci, ți-am spus!

– Sunt convinsă că măcar ai auzit, de la domnul Delcă, sau de la clienții din prăvălie... Eu îmi amintesc atât de bine vara aceea îngrozitoare! Și sentimentul meu că trecem cu toții printr-un moment dificil... Eram idealistă, cum sunt tinerii, patrioată, cum fusese Papa, și de altfel, întreaga noastră casă era afectată de ce se petrecea. Iar într-o zi, nenea Sandu a trecut cu automobilul și m-a luat la Gara de Nord. Veneau trenurile cu refugiați și fusese anunțat că va sosi și vărul său, magistratul Geblescu, din Chișinău.

Ce impresionată am fost în vânzoleala Gării! Fețele acelea derutate, neajutorate... Să te trezești deodată în voia soartei! Parcă am avut o presimțire rea pentru tot ce va urma! Ce-o să se întâmple cu noi? m-am întrebat, trezindu-mă în mijlocul acelei mulțimi care nu mai vroia să știe cine ești... Gata să te calce în picioare. Și parcă ghicindu-mi gândurile, nenea Sandu s-a aplecat spre mine, n-o să scăpăm de război, asta e sigur! Să avem și noi o asemenea neșansă? mi-a trecut prin minte...

– Biata noastră rudă, magistratul Geblescu, s-a simțit teribil de rău când a coborât din tren! Era cardiac și îl afectaseră emoțiile, călătoria lipsită de confort, căldură... Eu îl vedeam atunci prima oară și, ca să spun drept, l-am găsit destul de plicticos. Mult mai mare succes a avut soția lui, Larisa, pe care o vezi aici... Mult mai mare succes, la aproape toată lumea...

La toată lumea, afară de Muti care, fără motiv, de la început nu a agreat-o. Și avea mai tot timpul mici răutăți față de ea, pe care Larisa, cu tactul ei, se făcea că nu le observă! Scena aceea, de pildă, după vreun an și ceva, când Larisa s-a plâns că și bijuteriile, și covoarele, și argintăria, și tot ce lăsase în momentul plecării ei precipitate, nu-i mai fuseseră restituite. Noi îl auzisem pe nenea Sandu spunându-ne că la momentul oportun fusese cât se poate de atent ca vărul lui să-și recupereze absolut tot avutul. Dar, după firea mea, am tăcut, ba chiar am privit în altă parte. Muti, în schimb, în primul moment a avut doar aerul că nu înțelege. Cealaltă a repetat, cu tupeu, și atunci Muti i-a răspuns, sec: lasă, ai primit oricum mai mult decât ai avut.

Sau ceva de acest gen.

– La foarte puțin timp după ce pusese piciorul pe peronul Gării de Nord, Larisa se acomodase perfect! Soțul ei refuza orice invitație, pretextând că sănătatea nu-i permite să se obosească, așa că nenea Sandu și Margot o luau pe Larisa cu ei peste tot: la petreceri, la restaurante, la grădini de vară, la partide de poker, la conacele prietenilor, unde erau invitați... Începusem să fim convinși că bietul magistrat este un ipohondru și un personaj foarte comic, când, deodată, a murit! Cred că a murit prin iarnă, da, pentru că mi-amintesc că la înmormântare Larisa avea un superb astrahan! Și o tocă ce îi venea foarte șic. Ei, dar ce mai vorbesc, dragă Vica, ce-am mai vorbit în după-amiaza aceasta! Un timp să știi că mi-a făcut plăcere, dar acum vorbesc mai mult din cauza nervilor, pentru că spune și dumneata! Cum să nu fii nervoasă când tot aștepți, tot aștepți! E normal pentru un om ca Niki să se poarte ca un copil? Și de fapt, ce copil?! De fapt, niciodată Tudor nu și-a permis atâtea pozne câte și-a permis taică-său. Este însă un subiect care nu-mi face nici o plăcere! Vroiam doar să-ți spun că numai din cauza nervilor povestesc – nu, nu sunt neliniștită, dar nemulțumită sunt! Și ce vorbeam? A, despre moartea bietului Geblescu! Ca să fiu sinceră, cred că l-am nedreptățit cu toții... Uite o situație pe care o întâlnești câteodată chiar în familie... Dumneata n-ai întâlnit-o?

– Păi dacă mă gândesc numa la mine... Dacă mă gândesc la mine, numa io știu câte nopți n-am dormit de grija la ai mei... Da crezi că și ei tot așa? Crezi că și ei tot așa se omoară de mine? Eee, Ivona, Ivona!

Fiecare-şi vede d-ale lui! Că mai are dreptate şi lighioana bătrână, când mă vede că o iau din loc: tot pleci, tot pleci, face. Da numa tu, numa tu... Ei nu vine niciunu! Haidi, gura, fac io la el, da ştiu că-i aşa cum zice... Dacă mă duc io la ei, bine! Dacă nu mă duc, şi mai bine, încă!

– Acum exagerezi, dragă Vica! Şi fraţii, şi nepoţii ţin la dumneata, din povestirile dumitale mi-am dat seama... Dar oamenii din ziua de azi sunt atât de ocupaţi încât neglijează relaţiile de familie, care altădată... De pildă, ce atenţi am fost noi cu toţii faţă de Larisa, după ce s-a prăpădit magistratul. Şi eu, dar mai ales Margot, care ieşea cu ea peste tot, făceau vizite, vedeau spectacole împreună... Ajunseseră nedespărţite... Este drept că Larisa avea marele talent de a se face oricui agreabilă! Apoi, se vedea că primise o educaţie îngrijită şi era fată de familie. Prezentabilă, siluetă, picior, scoasă din cutie, totdeauna... O voce minunată, în plus! La petreceri avea un succes monstru!

– La petreceri? Cânta? Păi nu ziseşi, madam Ivona, că murise bărbasu?

– Murise, da... Şi ce dacă murise? Vocea Larisei i-o auzisem cu toţii, dinainte să intre în doliu... Păi cât timp trecuse de când venise cu trenul de refugiaţi? Poate un an... Poate câteva luni... Stai să socotesc... Geblescu şi Larisa au venit în iunie, pe urmă noi am plecat la Balcic, ne-am întors precipitat din vilegiatură, din cauza zvonurilor rele... Care s-au şi adeverit... A fost, da, ultima vară petrecută la Balcic... Când s-a cedat Ardealul eram sigur în Bucureşti, şi atunci am fost convinşi că va fi război... De asta nu se poate să nu-ţi aduci şi dumneata aminte!

Aici, în Bucureşti da... Poate chiar în această cameră... Şi nenea Jorj care se plimba nervos, cu mâinile la spate... Mersul lui ţeapăn, de militar de carieră... Şi cum tresăream toţi când auzeam telefonul. Şi cum se plimba el mai departe, tot mai nervos că nu venea ordinul. Niciodată nu a avut armata un asemenea elan... Toţi nu aşteaptă decât un semn... Da, chiar aşa vorbea, dar atunci nu ni se părea că sună teatral... Radioul deschis, manifestaţia de la Cluj, vocile celor strânşi în Piaţa Unirii scandând Nici o brazdă... *Şi pe urmă, când am cântat* Deşteaptă-te, române, *şi am plâns cu toţii, a plâns şi Muti... Cel mai tare a plâns bineînţeles Larisa, care pe urmă s-a dus să prepare un cruşon veritabil, cu care a avut succesul obişnuit... Bietul nenea Jorj! Niciodată nu a avut armata un asemenea elan... Nu ştia să spună alte fraze, dar tensiunea lui era atât de adevărată, încât ne-o transmisese... Semnul pe care îl aştepta nu s-a dat, dar atunci, pentru prima oară, în acest bărbat corpolent, cu o fire posacă şi care toată copilăria nu ştiuse să se apropie de mine, l-am întrezărit pe generalul Ioaniu, despre care auzeam vorbindu-se cu respect în cercurile militare...*

– Nu se poate, dragă Vica, nici asta să nu-ţi mai aminteşti! O zi de doliu naţional, o ţară întreagă o ţine minte! De fapt după atâta vreme, nici eu nu mai sunt sigură: s-a decretat, într-adevăr, atunci zi de doliu naţional, sau numai în mintea mea a rămas aşa?

– Eee, că nici nu prea înţeleg ce spui... Doliu? Doliu ştiu c-a pus când a murit Ferdinand... P-ormă ştiu când a pus mov în loc de negru, pentru Maria... Ce zurlie şi-asta, Dumnezeu s-o ierte... Astea e care-am apucat io zile de doliu... p-ormă când a murit Stalin şi Gheorghiu-Dej. Cel mai bine ţiu minte când a murit Gheorghiu-Dej, c-am văzut la televizor înmormântarea. Săracu, ce l-am mai plâns! Io nu po' să văz mort, că mă pornesc! Ce-ai, Vico, dai apă la şoareci, face ăsta al meu. El e tare animalu, tare ca piatra! În patruj-nouă de ani o dată nu l-am văzut că plânge! Astea ţiu minte c-a fost zile de doliu... Dacă spui c-a fost ş-atunci, o fi fost, da' io n-am ştiut...

– Cum să nu ştii, madam Delcă? Cum se poate aşa ceva, să nu ştii? Ţin minte şi cei care erau copii vara aceea!... Nu se poate să nu ţii chiar nimic, nimic minte...

– Ţi-am zis că io n-am vrut nici să ştiu, nici s-auz de politică... Că e asta, că e ailantă, io n-am vrut nici să văz, nici să ştiu. Că dacă nu-mi port io de grijă, nu-mi poartă nimeni... Nu-mi trebe mie belea pe cap şi politica e belea, asta todeauna am zis-o! Te vâri în politică, pierzi clienţi, că ăla-i cu ăia, ăla cu ăilanţi, tu trebe să fii cu interesu tău! Tu trebe să fii cu toţi şi cu nici unu! De câte ori i-am zis astea la lighioana bătrână! Tu n-ai nimic de-mpărţit cu nimeni! Ei să fie cu cine vrea, tu eşti cu mine, şi-atât! Mai scapă unu o vorbă, mai se-ncinge tărâţa-n el la băutură, tu n-auzi şi nu vezi nimic! Dacă nu se-mbată să spargă, dacă nu se bate-ntre ei, dacă nu borăşte ca porcii şi plăteşte cinstit, atunci tu n-ai treabă cu ei, nici ei n-are treabă cu tine! Lasă-te de politică, dacă nu vrei să te laşi de clienţi! i-am zis la lighioana bătrână. Că şi ăsta, într-o vreme, începuse s-o ieie razna. Şi p-ormă, nu mai ştia cum să se facă mai mic şi pe un să s-ascunză...

Nu, nu ştie, şi este de tot hazul ce enormităţi spune... Dar ca să fiu dreaptă, există atâţia oameni cultivaţi care nu sunt prea departe de ea! Contează şi firea moştenită, dar şi educaţia pe care ai primit-o, şi anturajul... La noi în casă era ceva cu totul special, iar cât priveşte interesul meu pentru politică, sigur că îl datoram lui nenea Sandu... Cu aproape doi ani înainte de vara aceea îngrozitoare l-am tot auzit profeţind: acum, după Cehoslovacia, va urma la rând România...

Acum, după Polonia, va fi România la rând... Îmi amintesc vocea lui, mâinile îngrijite, tot felul de amănunte inutile, pentru că de fapt nu ştiu despre el mai nimic... Sunt convinsă însă că a lucrat pentru tron şi pentru

țară... *Pentru ultima parte a războiului, atunci, cel puțin, sunt convinsă că, folosindu-se de călătoriile lui Margot, a dus și a adus mesaje de la Maniu pentru englezi. Unele presupun chiar cu asentimentul lui Antonescu... presupun. Nimic nu este sigur! Dar ce avea altfel Margot de călătorit atât? Ce avea nevoie să meargă în Spania, sau în Suedia, doar nu ținea cine știe ce Casă de Mode! Nici vorbă!*

Ivona se uită la ceasul rusesc, își aprinde o țigară:

– Dar ce târziu s-a făcut! Teribil de târziu... Și oricât sunt eu de îngăduitoare, de data aceasta Niki a întrecut orice măsură! Ar trebui, desigur, să mă duc acum sus, să mă aranjez, să fiu pusă la punct când vine, dar nu am nici un chef!

– Lasă, stai aici cu mine, mai vorbim una-alta, și acu ne pomenim cu el că sună la ușă! Că io toată viața am ascultat la povești, și în prăvălie, și pe la cliente! Zi ce-a mai fost cu aia... Care murise bărba-su...

– Larisa... Da, cu Larisa chiar că este o poveste... Nenea Sandu îi aranjase o pensie convenabilă, dar cu răsturnările de după război, cu devalorizarea banului și toate care le știi, a găsit că nu strică să-și ia servici... La început a vârât-o la un economat de instituție, dar ei ceva nu i-a convenit, și atunci a ajutat-o să intre la Banca Națională... Și aici, la Banca Națională, Larisa a cunoscut un elvețian care a făcut pentru ea o adevărată pasiune. Sigur, nu era un om tânăr, avea copii mari, căsătoriți și cu situația făcută, în Elveția... Dar era un om serios, văduv sau divorțat, nu s-ar fi putut ceva mai convenabil... Mariaj rapid... Însă tocmai atunci apare dispoziția prin care li se cere străinilor să părăsească țara. Nu-și puteau lua soțiile sau soții români, decât dacă erau căsătoriți măcar de cinci ani... Toate demersurile elvețianului au fost inutile și atunci, în disperare de cauză, a venit la nenea Sandu, propunându-i o sumă fabuloasă de bani, dacă prin relațiile pe care le mai avea la Interne, o ajută pe Larisa să plece... Probabil că la acea dată nenea Sandu fusese și el avertizat că vor începe arestări masive și că propria lui situație este amenințată...

– Și?

– A luat pașaportul elvețianului, i-a schimbat fotografia cu a lui, făcută din profil (se temea ca nu cumva, prin cine știe ce întâmplare, la graniță totuși să-l recunoască), și a plecat, în modul cel mai comod și legal, cu Larisa. Ca soț și soție.

– Păi nu ziceai că ea n-avea voie? Nu ziceai...

– Ei, n-a contat! Mai avea nenea Sandu destule relații la Interne ca să o poată trece pe ea. A trecut-o.

– Și ăla?

– Care ăla?

– Bărba-su! Elvețianu!

– Elvețianul a mers la autorități a doua zi și a anunțat că soția lui îi furase pașaportul și fugise cu altcineva. Poate fusese între ei o înțelegere în acest sens. Poate nenea Sandu nici nu-l pusese la curent cu manevra... Nu știu decât că, fiind cetățean străin și pentru că el personal nu făcuse de fapt nimic, elvețianul a primit învoirea să plece... Dincolo s-a întâlnit cu Larisa și poate a achitat fabuloasa sumă de bani.

– Adică n-a luat-o... Bărbatu lu madam Margo! N-a luat-o de nevastă p-asta d-a fugit cu el!

– Aaa, nu! Nu, nu! Nici o secundă în planurile lui nu a fost să o lase pe Margot cu Riri în țară, ca să se poată însura dincolo cu Larisa!... Nu, nici poveste! Lucrurile au fost mai complicate... Larisa a rămas în continuare cu soțul ei în Elveția, ceea ce știu din scrisorile pe care le-a mai primit mama ei. Puține. Mama Larisei a mai trăit aproape un an, paralizată și într-o mizerie neagră...

Ivona se ridică de pe scaun și, păstrându-și țigara în colțul gurii, se apropie de bufet și potrivește ceasul vechi, care a rămas iar în urmă...

– Și madam Margot?

– Margot? Câteva luni, poate și mai mult, au tracasat-o cu interogatoriile, pe urmă s-a mutat la Otopeni, unde... Ți-am spus. L-a ascuns pe domnul Ialomițeanu. Soția lui i-a denunțat, a fost proces...

– Și el?

– El, care?

– Geblescu! Bărba-su!

– Ce-i cu el?

– Ce face acolo? S-a-nsurat? Cu ce se ocupă?

– Cu ce se ocupa, mai bine spus, pentru că, între timp, a murit. Cu ce se ocupa – dacă ai ști, dragă Vica, de câte ori am mai auzit această întrebare! Absurdă! Pentru că de aici n-ai cum să știi ce face dincolo cineva, așa cum nu știi ce se petrece pe lună!

– N-ai, n-ai! D-aci, n-ai! Da' Tudor? Tudor poa' să meargă să vază... Și dumneata, când ai fost anu trecut, în vară...

– Dar ți-am spus că a murit, draga mea! De când a murit! Fă socoteala și-ai să vezi că avea și el o vârstă... Nimeni dintre noi nu a apucat să-l mai vadă în viață, iar corespondență, ți-am spus! Nici măcar cu Margot n-a purtat!

Doar n-am să-i spun că la prima lui ieșire, Tudor a mers să-l caute, și doar așa am aflat că murise! Chiar portăreasa i-a spus că murise de infarct, cu două-trei luni înainte, și că nu se păstrase nimic... Nici acte, hârtii, nici acele memorii ce se știe sigur că au existat, puținii lui prieteni erau la curent, văzuseră pagini briante, pare-se, și cu amănunte senzaționale, privind demersurile diplomatice din anii războiului. De ele îmi pare cel mai rău, și nu pot

înțelege cum de nu au ajuns a fi lăsate prietenilor în păstrare, așa cum se întâmplă curent în asemenea situații! Și din ce trece timpul, ipoteza lui Tudor, ce mi-a părut prima oară atât de extravagantă, o fantasmagorie de copil, pasionat de romane polițiste, îmi pare tot mai posibilă... Dar ce poți să știi de aici despre ce se întâmplă acolo? Numai presupuneri...

– De aici, dragă Vica, nu poți să știi nimic din ce este acolo... N-am aflat decât că locuia la Paris în arondismentul XIV, că avea mașină, un câine imens și o amantă de joasă extracție, tânără, pe care o dresase să nu deschidă gura. Că se ținea incredibil de bine pentru vârsta lui reală, care acolo nu era știută, și arătase excelent până în ultimele zile. Dar pe asemenea date nu se pot face decât presupuneri...

Presupunerea lui Tudor despre tentația jocului dublu, care i-ar explica și prea desele călătorii, și dispariția actelor, a memoriilor, a câinelui și a amantei de joasă extracție, cu mașină cu tot... Sau presupunerea...

– Auzi? Sună!

– Niki! În fine! Dar ce spui de stilul acesta comod al lui? Niciodată nu se deranjează să-și caute în buzunar cheia... N-ai cheie? îl întreb de fiecare dată, degeaba. Ei, numai puțin, scuză-mă, madam Delcă, să-i deschid lui Niki...

6

Niki pe dracu! Nu e Niki, că e glas de femeie! Da' cine-o fi, că de auzit am mai auzit-o! Acu, dacă veni și-asta, o să-mi cam iau tălpășița! Da' cine dracu-o fi răgușita asta, d-o știu? Și Ivona, auzi-o cum o tot invită: dar poftiiiim! Te rog, te rog, poftiiim! Da bine că-mi pusei dinții, că cine știe cu cine mai dau acu nas în nas! Iete cine intră! Vorbești de lup, și, când colo, lupu! Și tot cu demiul de i l-am întors io, și i-am făcut eșarfă, că ce m-a nebunit de cap, fă-mi, și fă-mi, madam Delcă eșarfă, că ce mi-a venit mie cu cravate și cu eșarfe! Hai, înnădește, ia de colo, pune colo, fă ce știi dumneata, numa mie să-mi scoți la demiu eșarfă! Și i-am scos-o, că altfel mai scăpam de Nebună? Tot cu eșarfa, tot cu pălăria cât roata carului, tot cu hanțile-alea d-o știu, și tot văpsită ca o brezaie! Și tot cu obiceiu prost, să te pupe-n bot!

– Ce surpriză! Ce surpriză și ce bucurie! Pe cine mi-e dat să văz azi? Care nici pân gând nu-mi trecea!

– Bonjurică, dragă Vica! Vica îți spunea madam Ioaniu, nu? Parcă te văd cum stăteai cu madam Ioaniu!

– D-apăi, io! Nu trece zi de la Dumnezeu să n-o pomenesc! O mână de om, cât ajunsese, da' fără ea, parcă-i pustie casa! Şi ce mai zici, ce mai faci, madam Cristide?

– Vezi că te-a pătat cu ruj! Nu acolo... Mai la dreapta, Vica, mai...

– Scuză-mă! Asta ca să vezi ce prost e rujul de la Niculeasca! Niculeasca din Brezoianu, o ştii, Ivona, scumpo! Cu cap de păpuşă, ten splendid, alb-alb, fără un rid! Trecută de patruzeci, bine trecută! Ei, nu se poate să n-o ştii! Are şi pudre, şi rujuri, şi oje, şi creme, foarte convenabile... Şi eu, care toată viaţa i-am făcut economie bărbatului! Îi şi spun, câteodată: Puiule dragă, nici habar n-ai tu cum toacă altele banii bărbaţilor lor! Numai Helena Rubinstein! Numai Elisabeth Arden! Numai Max Factor! Lucruri din pachete! Eu cu zdrăngănelele mele ieftine şi cu rujurile de la Niculeasca! M-am mulţumit cu ele, pentru că aşa este firea mea: modestă şi populară! Şi dacă m-ai fi văzut la şaisprezece ani! Să-mi fi spus pe-atunci cineva că am să car plase cu zece kilograme în fiecare mână, am să stau la cozi şi am să fac cu mâna mea parchetul... De-asta am ajuns de nici nu mă mai recunosc în oglindă! Şi sunt femei care îşi trimit bărbatul la cantină, copiii la creşă, gata, le spun! Eu n-am timp de pierdut cu aşa ceva! Eu trebuie să-mi trăiesc viaţa mea! Şi ele sunt cu adevărat femeile inteligente! Aşa cum trebuie să fie o femeie! Nu ca mine, care m-am sacrificat pentru ai mei... Pentru că alta era natura mea adevărată, dar mi-am sacrificat-o, după ce am fost închisă în turnul de fildeş! Şi Puiu e cel care m-a închis, Puiu e cel care metodic, perseverent, mi-a creat noile deprinderi! Noua natură care nu este natura mea! S-a ţinut de capul meu, până n-am mai avut încotro, şi am făcut ca el! Asta de când m-a văzut prima oară. Era subţirel, corect îmbrăcat, politicos, cu buze frumoase... Drăguţ, altfel nu-l luam! Ştiind teribil de multe şi cu o minte matură! Care îmi impunea! Îmi impunea, dar prăpădită după el n-am fost! Aveam flirturile mele cu care mergeam la baluri, la patinaj... Dar Puiu, metodic, din umbră, i-a dat pe toţi la o parte! Până m-a închis în turnul de fildeş! M-a scos din anul doi de la Litere şi m-a făcut nevasta lui! Şi aşa, tot stând cu el, am început să-l iubesc, că doar era bărbatul meu! Am început să duc plasele, să fac economie, să mă mulţumesc cu rujurile Niculeascăi. Dar, Ivona dragă! Nu mai tot sta şi mă asculta! Nu mă ştii ce gură am, şi dacă mă pornesc, nu... Ivona dragă, te implor, du-te şi te aranjează! Haide, să ajungem din vreme, să putem totuşi vedea... Dar, iartă-mă, dragă Vica! M-ai întrebat ceva şi am uitat ce...

– Că mare brânză te-am întrebat! Ce mai faci, ţi-am zis. Ce mai faci, ce mai zici, madam Cristide... Ce mai face domnu...

– Mersi, bine... Nu-l ştii dumneata pe Puiu cât e de scârţâit şi de bolnăvicios? Acum îşi schimbă lucrarea din faţă şi n-a vrut în ruptul capului

să-l vadă lumea aşa ştirb cum e... Totuşi, mi-am spus, nu pot să-i fac o asemenea figură Clemenţei! Şi m-am gândit la Niki şi la Ivona. Când colo, dumnealui nu-i acasă, dumneaei nehotărâtă... Să nu pierdem ocazia, îi spun eu, să fi scăpat şi noi odată de ei. Să ne aerisim puţin! Mergem amândouă! Dar uite-o că se codeşte! Asta fac, madam Delcă, asta fac, şi nimic altceva. Afară numai de necazul pe care l-am avut cu moartea fratelui meu... N-ai ştiut? A fost şi în *România liberă*... De când rămăsese singur, luase în apartament o nepoată, cu bărbatul ei, ştii cum se face! Ca să nu fie, bietul de el, singur... Ca să aibă şi el...

– Cin' să-i dea un pahar cu apă!

– Exact, madam Delcă... Dar de fapt, acum sunt convinsă că mai bine i-ar fi fost dacă rămânea singur! Totuşi, teama de singurătate...

– Ei, cum, madam Cristide, dar în ultima vreme spuneai că nu s-a mai putut scula din pat... Că avea dureri, făcea morfină...

– Uite-o, o vezi? Eu îi spun Ivona, ea îi dă înainte cu madam Cristide. E drept ce spui, Ivona dragă, dar el îi luase pe ei cu trei ani înainte în apartament. Oameni de condiţie, rude ale noastre. Dar ce-a fost...

– Numa bătrân să nu fii şi s-ajungi la mâna altora!

– Să n-ajungi, da, dragă Vica, numai că vezi, viaţa te-aduce! Rămâi cum a rămas văduv fratele meu. O mai înşelase pe nevastă, îşi mai făcuse de cap, dar ea, înţeleaptă! Nu lua în seamă asemenea... Şi când a rămas fără ea, a suferit! I se mai şi ura, tot singur, şi singur... Ţi-e urât şi când eşti tânăr, dar la aşa o vârstă când să faci treabă nu poţi, să citeşti nu, toate încep să te lase... Ce să mai faci la optzeci de ani? Ce să mai faci, spune şi dumneata...

– Nu-i bine nici aşa, să tot trăieşti! Nu-i bine nici s-ajungi să faci umbră pământului...

– Da, madam Delcă, dar nu dumneata hotărăşti cât şi cum... Ştii bine ca nu de noi depinde... Şi te rog Ortansa – Ortansa, m-ai auzit? Te rog fă-te comodă, scoate-ţi paltonul, deşi aici e cam răcoare...

– Loc iau, mersi, că mi-a interzis doctoru să mai stau în picioare, dar demiul nu-l scot, pentru că dacă-l scot, gata! Ne-ntindem la vorbă şi nu mai ajungem la biserică. Şi nu merită Clemenţa aşa ceva! Nu merită nici Ţuţulică, dragul de el! Îl ştiu de când era un nod! Nu-ţi place Ţuţu, Ivona?

– Cum să nu-mi placă? Băiat silitor, devotat mamei lui! M-am bucurat când Clemenţa s-a decis să-l lase să se căsătorească... Poate am influenţat-o puţin şi eu, la început avea unele rezerve, dar eu am pledat... Când ai un copil, i-am spus, la el trebuie să te gândeşti, nu la cum ţi-ar fi ţie mai bine...

– Tu, Ivona, gândeşti cum am făcut toată viaţa eu! Sacrificiul! Deşi ai avut serviciul tău, viaţa ta, văd că susţii ceea ce am făcut eu: să mă las pe

mine pentru familie... Şi, pe de altă parte, eu, care m-am sacrificat, de câte ori nu i-am spus Clemenţei: regret că nu sunt în serviciu, cu banul meu, să-mi fac singură viaţa!... Aşa că am înţeles şi rezervele Clemenţei atunci când Ţuţu a venit cu logodnica lui la ea... Am înţeles-o, şi i-am dat dreptate în ce le-a spus. Dragii mei, le-a spus Clementa, vă văd decişi, pentru că pe mine nu m-aţi întrebat ce părere am! M-aţi anunţat numai! Dacă m-aţi fi întrebat, sfatul meu ar fi fost: să mai asteptaţi! Da, eu vă spun, eu, care m-am măritat la optsprezece ani! Pe vremea mea însă se acceptau mai greu anumite lucruri. Dar acum fetele mai întâi trăiesc cu băieţii, apoi se căsătoresc – lucru normal, de vreme ce nu mai există acele case unde se putea merge altădată! Mentalitatea, şi ea, s-a schimbat şi băieţii de obicei sunt corecţi şi se însoară cu fetele cu care au trăit. Dacă nu, ele se mărită cu alţii, care presupun că nu le reproşează, pentru că nu se mai întâmplă scandalurile de altădată... Poate credeţi, din ce am spus, că le condamn pe fetele din ziua de azi, nu, dimpotrivă! Dimpotrivă, dacă aş fi tânără, aş face şi eu la fel! Ba chiar nu m-aş mărita deloc!... Căsătoria înseamnă corvoadă, copii, aşa că, deşi m-aţi anunţat, nu m-aţi întrebat, eu vă sfătuiesc să vă mai gândiţi încă o dată bine la ce aveţi de gând să faceţi.

– Da, ştiu, ştiu! Mi-a povestit şi mie conversaţia, de aceea m-am simţit obligată să-mi spun părerea. Nu contam însă că o va lua cum a luat-o! Te-ai obişnuit să te arăţi îngăduitoare în orice situaţie, mi-a spus, dar nu îţi dai seama că ce e valabil pentru tine, nu-i şi pentru altul...

– Chiar dacă a depăşit măsura faţă de tine, Ivona, dragă, dezarmeaz-o tu! Mie, de pildă, mi se întâmplă să călătoresc uneori cu tramvaiul, cu care merge lumea mai proastă, şi, fiind mai cochetă, aşa cum mă ştiţi, sunt momente când mă simt cu adevărat în pericol... Ei, bine, insultele lor, parcă nici nu le aud! Sunt în continuare drăguţă, sunt populară cu ei, şi asta îi dezarmează!

– Dar m-ai înţeles greşit! Ce să dezarmez? Nici vorbă!

– Ştiu, draga mea, ştiu! Am făcut doar o comparaţie, tu, care eşti fată cultă, înţelegi! De aceea insist: treci tu peste insinuările Clemenţei, şi haidem!

– Dar m-ai înţeles greşit... Nu m-am supărat... Doar ne cunoaştem, eu şi Clemenţa, de atâta vreme...

– Ştiu că nu faci tu un motiv din aşa ceva! Tu, Ivona, scumpo, eşti o fată prea inteligentă ca să... Dar o mică supărare a reieşit din tonul tău faţă de Clemenţa, o supărare justificată! Nu, fii sinceră faţă de mine, şi recunoaşte-o! Şi acum, să ştii că nu se mai poate sub nici un motiv... Trebuie să urci să te aranjezi puţin, că eşti palidă, urcă, aranjează-te puţin, eu rămân şi mă conversez cu Vica. Să ştii că faţă de Niki iau eu totul

asupra mea! Să se supere pe mine, am să-i spun cât a trebuit să insist şi să trag de tine, şi că nu eşti deloc atât de independentă şi cu programul tău, ceea ce crede Clemenţa şi pe tine te-a supărat...

– M-a supărat? Dar ţi-am spus că nici vorbă de-aşa ceva...!

– Ei, dacă nu te-a supărat, măcar te-a deranjat! Te-a deranjat, recunoaşte! Şi nu ştiu de ce te-a deranjat, pentru că de fapt nu spusese ceva rău. Doar o opinie a ei – cum te vedea ea pe tine! Clemenţa nu-i fată rea, dar anumite lucruri nu e capabilă să le înţeleagă. O şochează mai ales cum suporţi tu depărtarea de Tudor, mi-a spus-o şi am discutat-o! Eu n-aş putea în ruptul capului să-l ştiu pe Ţuţu dincolo, cum îl ştie Ivona pe Tudor! Să-l văd o dată pe an, o dată la doi ani, să tremur mereu că primesc, că nu primesc viza! Ivona, îi tot explic eu, este o femeie modernă! Ea s-a consolat cu gândul că lui Tudor îi este acolo mai bine decât i-ar fi aici... S-a consolat cu situaţia lui de acolo, despre care nu prea ştiu amănunte, decât câte ceva de la Niki, pentru că dintre ei doi el este cel vorbăreţ. Dar presupun că este o situaţie bună, pe care, oricum, n-ar fi avut-o aici... Eu aşa îi explic...

– Mă rog... dacă este cazul să... Nu ştiam că există asemenea interes pentru...

– Vezi cum o iei? Eşti o femeie inteligentă, Ivona, deosebit de inteligentă, dar, după opinia mea, dificilă... Di-fi-ci-lă, omului îi este teamă să deschidă gura în faţa ta pentru că interpretezi. Pentru că tu vezi fiecare nuanţă, fiecare... Şi mai eşti şi suspicioasă, da, da, eşti, eşti! Nu nega! Uite-o cum ai luat-o şi acum! Că ne-am interesa de persoana ta! Nici pe departe, te rog să mă crezi! Nici pe departe! Despre plecare, însă, despre plecări, trebuie să recunoşti, discută toată lumea! Este un subiect care... Şi atunci ajungi, fără a avea intenţia. Dar ajungi, n-ai cum să ocoleşti... Eu, de exemplu, i-am spus Clemenţei, eu nu-mi doresc să plec, decât dacă am pleca cu toţii! O dată ce m-am sacrificat pe altarul familiei, să ştiu pentru ce... Dar toţi odată, este foarte dificil! Şi dacă am avut o vreme gândul, acum se poate spune că am renunţat... După cincizeci de ani e mai greu să găseşti ceva acolo... Se preferă oamenii tineri... Şi în modul acesta, nu cum bănuieşti tu, de la cazul meu, ia seama, am ajuns la tine... Eu, spune Clemenţa, dacă aş fi în locul Ivonei, de mult aş fi murit! Sau aş sta toată ziua în poartă la Iorga, să-mi dea mai repede drumul. Şi atunci eu îi spun: nu uita că Ivona e o fată inteligentă! Ea şi-a avut totdeauna viaţa ei, nu s-a aservit ca noi doar familiei! Cu vremea, dacă ar fi Ţuţu plecat, după un timp te-ai consola şi tu! Eu? se repede Clemenţa. Eu, care i-am amânat armata, eu, care l-am chemat din concediu cu telegramă? Nici o săptămână n-am putut să stau fără el! Şi aici, dragă Ivona, ca să

vezi cât de prost mă cunoşti, aici eu îţi dau dreptate ţie! Adevărul este că Ţuţu e un martir! Martiri au fost şi bărbaţii Clemenţei, şi acel Nanu, pe care nu am avut ocazia să-l cunosc, şi Barbu Vrăbiescu... Şi totul are o explicaţie, cu care, sunt convinsă, că vei fi de acord: Clemenţa a rămas şi acum tot atât de răsfăţată şi de egoistă, ca la optsprezece ani!... Numai că atunci în jurul ei se învârteau câţiva bărbaţi şi acum a rămas să se învârtă numai nefericitul de feciorù-său! Dar nu din răutate face ea tot ce face! Ea nu se gândeşte că îi face rău chiar copilului ei, şantajându-l ca să nu se căsătorească, ceea ce poate tu nu ştii! Eu ştiu cât l-a şantajat şi câte certuri teribile au fost! Dar din egoism, ajunge, până la urmă, să-şi facă rău şi ei! Pentru că, până la urmă, a rămas singură, şi cu un copil de crescut pe cap, şi fără serviciu! Şi vinovată numai Clemenţa este!

– Păi dacă pleacă bărbatu, musai, tot femeia-i de vină! Că de bine nu pleacă nici unu!

– Da, madam Delcă, aşa-i cum spui dumneata! Eu pe Nanu nu-l ştiu, dar Barbu Vrăbiescu, tatăl lui Ţuţu, a fost prieten de-o viaţă cu Puiu. Aşa ne-am şi cunoscut, prin bărbaţi. O vreme am fost într-un grup, cu toţii. Dansatoarea, bineînţeles, eram eu – foxtrot, conga, charleston, tangoul argentinian – tot ce era nou prindeam... Din aer! Iar partenerul ideal era Barbu Vrăbiescu! Clemenţa, în schimb, avea un gust artistic desăvârşit, care se vedea imediat! Chiar dacă orna o salată! O salată *boeuf*, un tort de şocolată ornat de Clemenţa era o încântare! Ce bluze, ce rochii îşi picta, numai aşa, din amuzament! Dacă s-ar fi ocupat, ar fi ajuns desigur o pictoriţă mare... Mare, ca ce să spun? Mare! Ca Grigorescu! Ca Luchian! Nu ştiu să fi avut nici o asemenea pictoriţă mare cum putea fi Clemenţa! Din păcate este leneşă! Şi eu mă scol dimineaţa târziu, pentru că toată noaptea stau cu ochii pe pereţi, dar nu s-a întâmplat să intre Puiu pe uşă şi casa să nu fie aranjată, masa pusă. Pe când la Clemenţa, cum putea arăta casa! Ce harababură! Iar bietul Barbu, veşnic mâncând prin birturi, ca să n-o deranjeze... Aşa trebuie să fi ajuns să se încurce cu secretara, tot mergând pe la restaurante, tot... De când l-am cunoscut, bietul Barbu era şi fată în casă, şi bonă la copil în ziua când astea erau învoite... Mai ţii minte, Ivona, ce prăpădit era Barbu după fiu-său?

– Ei, cum!

– Prăpădit! Prăpădit! Parcă îl văd cu oliţa în mână! Parcă îl văd lătrând şi umblând în patru labe, numai ca să-l facă pe cel mic să râdă! Dar cât ar fi un bărbat de modest în pretenţiile lui, dacă tu nu-i satisfaci nici una, nu te poţi plânge în ziua când rămâi fără el! Clemenţa singură povesteşte că pe Nanu nu-l scotea din „omul pădurii" pentru că era dintr-o familie

mai umilă. E de-nțeles să te deranjeze anumite maniere, dar de ce a acceptat să-l ia? Până la urmă, într-o zi, și Nanu, și Vrăbiescu și-au făcut valiza și-au plecat, cum spui și tu, Ivona dragă...

– Eu?!? Am spus eu așa ceva? De bărbați, de valize? Nu-i genul...

– Poate să nu fi spus-o, dar se subînțelegea... Sau, dacă nu se subînțelegea, o spun eu, poftim! O spun, pentru că spun adevărul, nu vorbesc ca s-o critic pe Clemența. Puiu știe că eu nu-mi critic niciodată prietenele, sunt prietenele mele, și orice-ar fi, orice-ar face, eu țin la ele! Dar adevărul este adevăr! Bărbații Clemenței și-au luat într-o zi valizele, și n-a mai rămas decât bietul Țuțu la șmotru!

Sună telefonul, Ivona tresare, se stăpânește să nu alerge, merge cu pași măsurați spre ușă.

– Vezi, dacă e Niki spune-i să vină direct la biserică! Asta-i, dragă Vica! Îți povestesc dumitale pentru că eu și Ivona știm și prea știm lucrurile acestea. Dar să fim drepți: nici pentru Clemența nu a fost o viață!... Se întâmplă de aceea să fie mai răutăcioasă, cum a fost cu Ivona. Dar nici Ivona nu o agreează... Este ceva ce te rog să nu-i pomenești Ivonei...

– Nu fac io d-astea! Știu io ce trebe să spui, ce...

– Da, dumneata ești o persoană discretă. Tocmai de aceea îți și spun, ca să nu faci vreo gafă... Niki a curtat-o pe Clemența în tinerețe... Clemența se despărțise de Nanu, era liberă și Niki a curtat-o! Dacă nu ar fi apărut Barbu Vrăbiescu, Niki ar fi acum soțul Clemenței! Și de aceea Ivona se poartă corect, dar... Nu vezi ce greu se lasă să meargă la biserică? Dar eu insist și insist!... Și ce-i cu fotografia asta de pe masă? Cine spui că e? Profesorul Mironescu? Tot am auzit pomenindu-se de el, dar este prima oară când mi se întâmplă să-i văd vreo poză... Le cam ascundea madam Ioaniu, ca să nu le vadă bărba-su, generalu... Doar fusese rivalitate între ei... Dacă-ți spun, madam Delcă! Jumătate din București știa că madam Mironescu trăia cu Ioaniu, e-hei, de când... Lucruri vechi... Îți mai spun ceva ce, în orice caz, te rog... Se spune că Ivona n-ar fi... Că ar fi făcută de fapt cu Ioaniu...

– Asta io în ruptu capului nu crez! Păi uite-te la madam Ivona, uite-te la ta-su: ăsta slab, chel și cu nasu lung! Uite- te, vezi! Bucățică ruptă! Cap tăiat...

– Da, seamănă... Nu pot să neg... Și Ioaniu avea alt fason... Ei, poți să știi? La urma urmei, cine le-a ținut lumânarea? Eu numai să văd cu ochii mei, știi cum se spune, să nu treacă ața... Ha-ha-ha... Deci așa arăta madam Ioaniu în tinerețea ei... Prezentabilă, da, frumoasă, hm, hm... Mai puțin. Totuși ceva-ceva avea. Da, păcat, n-a moștenit-o Ivona... Asta-i sora, da,

cu povestea! Şi tânărul de pe scaun... Stai puţin, nu-mi spune, că am să-ţi spun eu! Îţi spun eu, pentru că, formidabil! Titi Ialomiţeanu! Titi Ialomiţeanu – ca să vezi! Câte am mai auzit şi despre el de la soacra mea! Soţii Ialomiţeanu erau în vizită cu socrii mei. Păi cum altfel să-l fi cunoscut eu pe Titi Ialomiţeanu, aşa tânăr cum e aici în fotografie? Nu te gândeşti că la vremea aceea eu nici nu eram născută? L-am recunoscut pentru că de multe ori mi-l mai arătase soacră-mea în fotografii şi m-a frapat ce mult se schimbase: în pozele de tinereţe era blond şi subţirel, dar eu îl ştiam un bărbat corpolent, alb – cu totul şi cu totul altă persoană! De ce tot apărea în poze cu soacra mea? Vrei să întrebi, madam Delcă, dacă n-o fi fost şi între ei ceva? Posibil, îţi spun numai dumitale, pentru că eşti discretă... Biata soacra mea a fost cam fâşneaţă, bineînţeles. Puiu nu suportă să audă asemenea..., dar cred că socrul meu a cam purtat în viaţa lui coarne... Le-a purtat, dar nu i-au cauzat cu nimic! Ca dovadă, trăieşte şi acum... Dar Titi Ialomiţeanu, ce om şarmant! Ce complimente graţioase făcea! Ah, madam Delcă! Tinerii din ziua de azi nu mai fac două parale! Ce mai ştiu ei ce înseamnează dragostea? Şi nici bărbaţii noştri nu au mai fost bărbaţi, cum erau cei de altădată! Care ştiau să aprecieze femeia! Daţi dracului erau! Ştiau cum s-o-ntoarcă, s-o sucească, s-o ameţească, s-o... Ha-ha-ha, ce hazlie eşti madam Delcă! Mai vino şi pe la mine când ai vreme! Mai stăm de vorbă ca acum, mai... Şi de ce spui că a pus Ivona fotografia aici?

– Păi io ştiu! A dat de ea şi...

– Ca să vezi întâmplare... Cum să dau eu ochii de Titi Ialomiţeanu! Îl ţin minte când a lucrat la Explora, câştiga foarte bine, situaţie înfloritoare până au venit comuniştii... Atunci a avut un moment de derută şi s-a ascuns la amanta lui... Amanta lui, ţi-o spun, madam Delcă, sigur! Ivonei nu-i convine să recunoască, pentru că aşa este firea ei... Dificilă fire, ai auzit că i-am spus-o! Dificilă, şi foarte puţin potrivită cu Niki! Aşa te potriveşte viaţa cu cine nu te potriveşti! Niki, ce bomboană de băiat! Spiritual şi cu temperament, eu cu Niki ne înţelegeam de minune! Cu Titi Ialomiţeanu la fel, deşi altă generaţie, altă fire. Dar îl tot întâlneam prin parc mai acum câţiva ani, plimba un pechinez mic, foarte bătrân şi foarte nervos, care muşca pe furiş. Trebuia să fiu atentă să nu mă apropii pea mult, şi din cauza aceasta era mai greu să conversăm... Totuşi, conversam multe! Făcuse închisoare, dar ieşise destul de repede. Profitase de nişte împrejurări şi se întorsese la nevastă... Se încadrase, acum primea pensie, dar, fiind modest, n-avea nici o plăcere să vorbească despre el. Însă câte ştia, câte văzuse! Ce inteligenţă! Rară! O încântare să-l asculţi, o ocazie

a vieții! I-l tot dădeam de exemplu lui Puiu, și cu asta nu cred că am făcut bine. Vezi, îi spuneam, și el a fost unde ai fost tu, și e și cu douăzeci de ani mai bătrân, și nu se mai văicărește atât! Poate de-asta Puiu să nu audă de el! Ca să-l evite, era în stare să născocească tot felul de istorii pe seama bietului Titi! A fost Puiu toată viața de-o gelozie... Într-o vreme căşunase pe domnul Ialomițeanu: că prea e abil, că până la urmă s-a aranjat și cu comuniștii, că de unde i se dă așa ușor viză la plecări și lui, și nevestei... Lucruri care sunt spuse îndeobște de oamenii invidioși... Te rog, la mine să nu vii cu asemenea porcării, numai ca să mă ții pe mine închisă în turnul de fildeș – i-am retezat-o! Tot de la voi îl cunosc, din casa mamei tale, și ce rău facem că ne plimbăm și noi prin parc? Ne mai aerisim, mai schimbăm o vorbă! Pentru că asta era tot ce făceam, madam Delcă! Ce altceva să fi făcut cu el, la vârsta lui? Dar îmi plăcea pentru că era mereu informat, despre toți și despre toate, o calitate pe care eu o apreciez! Numai un exagerat ca Puiu putea să facă o ditamai gogoașă din asta! Îți interzic, spunea, să-i mai povestești despre noi orice! Mai ales cum ești tu vorbăreață, și el, care toată viața n-a făcut altceva decât să tragă oamenii de limbă și să escrocheze... Că nu știu ce ar fi făcut pe vremuri, la societatea unde lucra, că el știe sigur, a văzut și rapoarte, dar totul s-a mușamalizat... Prostii de-ale lui Puiu, gelozia care îi întunecă...

Sus, la etaj, se aude iar telefonul.

– Uite, madam Delcă, dumneata mă știi ce femeie de treabă sunt! Ce drăguță, ce apropiată! Și cu Ivona azi, câtă răbdare am putut să am! Pe când ea, tot timpul strecura... Și pe urmă cum se uita! Dar să schimbăm vorba, pentru că nu vreau să-și închipuie că o critic... Vorbeam de fapt despre domnul Ialomițeanu, omul cu cele mai multe relații din câți am cunoscut! Nu există om pe care să-l fi întâlnit în viață și să nu-l intereseze ce-a făcut în continuare! Așa este felul lui, un om curios și o fire afectuoasă... Tandră... Cu cei care nu mai sunt în țară a păstrat legătura. Are corespondență cu fiecare, mi-a arătat scrisori, teancuri de fotografii colorate! Știa despre fiecare ce face, unde e. Cu mașinuța cumpărată din economii, a colindat cu nevestica lui toată Europa. La ultimele călătorii luaseră cu ei un nepot, pentru că totuși, aveau de-acum o vârstă! Atunci când îl întâlnisem eu trecuse de șaptezeci, asta ca să-ți dai seama ce absurdă e gelozia lui Puiu! De la o vreme nu l-am mai întâlnit, să fie cumva bolnav? Ei, slavă Domnului! Vine, în sfârșit, Ivona! N-o auzi? Coboară scara! Da, totuși eu cred că trăiește, în *România liberă* nu l-am întâlnit... De Titi Ialomițeanu vorbeam, Ivona dragă! Am văzut fotografia pe masă! Dar să știi că dacă nu plecăm în cinci minute, putem să și renunțăm...

– Păi atunci stați acasă! Ce atâta zor-nevoie să mergeți! Dacă era să fie restaurant, înțeleg! Da' numa să-ți bați pân-acolo picioarele...

– E vorba de o obligație... Hai, Ivona dragă, decide-te!

– N-aş vrea să te încurc, nu... Dacă Niki apare la cinci minute după ce am plecat noi? Totuşi, ne-am înțeles într-un fel când a plecat. Aşa că mai bine tu du-te! Scuză-mă că te-am făcut să mă aştepți degeaba...

– Ei, scumpa mea, nu-i nimic că am aşteptat! Nu-i nimic! Eu vreau ca până la sfârşit să iasă lucrurile bine! De aceea, dă-mi voie să-ți mai spun încă o dată: tocmai pentru că te-a indispus Clemența, la ultima voastră convorbire, tu, ca fată cultă...

– Bine, dar e ceva care chiar mă exasperează! Eu mă străduiesc să-ți spun că vorbele ei nu au contat, şi inutil mă străduiesc! Tu ții să dai amploare...

– Uite, vezi, exact ceea ce nu fac! Exact că nu dau nici o amploare! Dar eşti pornită să mă suspectezi, ştiu şi de când, ştiu şi de ce, şi foarte rău faci! Pentru că totdeauna eu te-am ridicat în slăvi şi te-am apărat când se mai întâmpla ba unul, ba altul să spună că li se pare greu să se înțeleagă cu tine. Şi acum acelaşi lucru l-am făcut, insistând, pentru că nu eu dădeam amploare micului incident, nu eu... Ceilalți însă i-ar putea foarte bine da! Tu nu mergi acum pentru că îl aştepți pe Niki, dar, în afară de mine, cine este la curent cu această explicație? Nimeni! Ceilalți toți vor observa doar absența, pe care au s-o comenteze...

Ivona se repede iar la telefonul care sună.

– Dacă e Niki, spune-i să vină direct! Pentru că trebuie, totuşi, madam Delcă, să mergem! Gândeşte-te doar câtă bătaie de cap pentru biata Clemența, ca să arate cât de cât prezentabilă! Eu, care sunt atât de cochetă prin natura mea, nu pot înțelege cum o femeie se poate delăsa atât! Pentru că este delăsare! Lene, moştenită din familia ei! Ar trebui să vă puneți aici telefonul, Ivona, uite câte drumuri... Tot nu a fost nici acum Niki?

– Ba Niki... Niki, era... Pleca spre casă şi mi-a spus să fiu pregătită.

– Excelent! Cum apare Niki, plecăm...

– Nu, Ortansa, nu, dragă... Tu n-are sens să aştepți, noi desigur o să întârziem... Şi aşa, dacă nu te-aş fi întârziat eu, erai acolo...

– De fapt, cât este ceasul? Da, ai dreptate... Poate totuşi să mai stau puțin, şi dacă Niki nu vine în cinci minute...

– Nu! N-ai să reuşeşti decât să te enervezi! Şi nu ai plecat ca să-ți strici dispoziția...

– Nu mă enervez eu, Ivona dragă, dacă stau şi aştept degeaba... Dacă sunt drăguță cu cineva care nu-mi plăteşte cu aceeaşi monedă! Nici măcar

dacă nu sunt înțeleasă bine în ce vreau să spun... Am devenit înțeleaptă cu vârsta, știu că nu trebuie să iau așa ceva în seamă! Sunt atâtea necazuri pe lume – boala, nenorocirea! Necaz e ce-a pățit bietul fratele meu și necăjită am fost toată toamna și toată vara! Și dacă mi s-ar fi întâmplat să mă întâlnesc cu mincinoasa și hoața de nepoată-mea, nu știu ce-aș fi făcut! Nepoata care l-a îngrijit pe fratele meu, de ea vorbesc! Când bietul fratele meu a fost toată viața lui un om cochet, și ei doi s-au pretat să-l îmbrace cu hainele cele mai proaste, și cu pantofii purtați, ca să le rămână costumele! Și chiar atunci dimineața dau telefon și îmi răspunde ea: îmi spune că fratele meu se simte mai bine. Știam că seara îi fusese rău, dar auzind-o, m-am liniștit... Mă duc mai târziu și-l găsesc mort, pe masă, aranjat, îmbrăcat! Și ea, mincinoasa, auzi ce-a putut să spună! Că a murit subit, și ea l-a spălat, ea l-a îmbrăcat, că bărba-su nu era acasă... Bărba-su, vă spun eu unde era: la cec, să scoată banii!

Din hall se aude pendula. Ortansa Cristide sare de pe scaun, își încheie demiul.

– Asta e, dragele mele! Astea necazuri, nu... Păcat, Ivona dragă, păcat că nu mergem împreună, îmi place totdeauna să stăm amândouă de vorbă. Dar te rog, fă-mi și tu mie pe plac și promite-mi că faceți un sacrificiu, luați un taxi, numai ca să ajungeți! Merită și bietul Țuțulică, care și-a făcut atât de greu o situație! Pentru că el a mers mai greu cu examenele, nu ca Tudor al tău, ceea ce era într-un fel explicabil!

Ortansa își deschide poșeta, scoate dinăuntru un portfard jerpelit și își retușează buzele.

– N-ai de ce, dragă Ivona, să te miri că Țuțu nu a învățat în școală la fel de bine ca Tudor! Că mai avea câte o corijență, că n-a intrat din primul an de facultate...

– Doamne, Ortansa! Dar nu cred că am făcut niciodată o asemenea comparație!

– N-ai făcut-o, pentru că nici nu e posibil de făcut! Dar chiar dacă ai fi făcut-o, nu era nimic neadevărat...

– Dar nici prin cap!

– Ei, bine, sigur, sigur! Doar nu spune nimeni! Eu am făcut comparația! Și cum să n-o fac, când ea îți vine automat în minte? Dar este o comparație numai și numai în favoarea fiului tău, așa că nu văd ce ar putea să te deranjeze...

– Ei, asta-i acum!

– De ce, Ivona, de ce? Adevărul... Trebuie să ne străduim în orice situaţie să... Puiu, cu logica lui de matematician, de inginer, m-a obişnuit să fiu obiectivă totdeauna... Adevărul...

Ortansa Cristide îşi pune cu gesturi repezi fardurile în portfard, îşi aranjează geanta pe umăr, îşi trage mănuşile, îşi potriveşte borul pălăriei cu mâna înmănuşată – mai jos, mai sus.

– Însă, n-avea grijă că natura, obiectivă şi ea, compensează: pe una pocită o face în schimb inteligentă, alta e frumoasă şi temperamentoasă, numai că e prea modestă, şi pierde... Şi tot aşa... Ţuţu n-a avut mintea şi puterea de muncă a lui Tudor, în schimb cât devotament faţă de maică-sa! Ce suflet grijuliu şi tandru! Şi de altfel, ştiţi ce-am observat eu cu acei copii care n-au fost menajaţi de părinţi? Că ies mai buni şi mai atenţi decât ai noştri, cei pentru care ne-am sacrificat! Cei pentru care ne-am omorât toată viaţa, ei, bine, de obicei nu au nici respect, nici sentiment! Nici asta nu crezi, Ivona dragă, nici aici nu-mi dai dreptate? Dar gândeşte-te... Şi tu te-ai sacrificat pentru Tudor, iar el, când a fost cazul, s-a gândit în primul rând la binele lui... La binele lui, al nevesticii lui...

– Mă rog, interpretarea ta... Nu pot să te împiedic să interpretezi...

– Iarăşi te-ai şifonat? Am să ajung, să ştii, să nu mai spun nimic din ce gândesc faţă de tine... Nimic, dar absolut nimic! Ştim toţi ce băiat excepţional ai, ce pregătit, ce... Vorbeam numai de suflet aici, şi că părinţii care se arată mai egoişti faţă de copii primesc mai mult de la ei... E un simplu fapt ştiinţific, şi uite, de acum să fii atentă şi să-l observi... Da, da, să-l observi, să-l observi! Poate atunci ai să te răzgândeşti, şi ai să-mi dai dreptate... Ei, bonjurică! Bonjurică, dragă Vica, aşa-ţi spunea madam Ioaniu, nu? Stai să te pup, uite, te pup, dacă se ia puţin, nu-i nimic. Uite ce bine-ţi vine! La tenul care-l ai... formidabil ten pentru vârsta...

– Aşa-aşa, mă făcuşi şi pe mine mai arătoasă... Poate-mi găsesc vun moş pân tramvai şi-l duc acasă...

Râd toate trei...

7

– Ei, spune! Spune şi dumneata dacă ai mai văzut aşa ceva!

– Parc-acu o văz prima oară! N-o ştiu io, ce zurlie şi ce apucată e?!

– Dumneata râzi! Da, poţi să te amuzi! Dar eu – uite diferenţa! – eu tremur de enervare... Şi n-aş fi crezut să fiu silită, tocmai într-o asemenea zi îngrozitoare, la atâtea eforturi... Ah! Am şi o durere de cap înfiorătoare...

Ivona se lasă pe un scaun și își apasă palmele pe tâmple.

Vica umblă prin țoașcă, foindu-și pungile goale de plastic. Se duce târșâit până la bucătărie și vine cu un pahar cu apă.

– Haidi, haidi! Ia-o, dacă-ți zic! Haidi, înghite-o, și dacă peste-o juma de oră mai ai ceva, să... Haidi, Ivona, ascultă-mă și ia-o... Trebe să m-asculți, că io-s mai mare cu unșpe ani...

Ivona își masează tâmplele cu ochii închiși.

– Ce zi stupidă, ce zi îngrozitoare! Și cum am observat mai demult: dacă ziua începe prost, nu poți s-o mai redresezi, oricâte eforturi...

– Așa e unile zile! O iei cu stângu de dimineață! Și dracii ăștia de bărbați, dă-i aia, fă-i aia! Și de ce-i faci, d-aia mai mult scoate coarne...

– Despre asta să nu mai vorbim! Cât sunt eu de îngăduitoare, dar astăzi Niki a depășit măsura! A bulversat totul, și programul lui, și al meu, totul! Să ajungem la biserică eram obligați! Nu să mă expună la toate afronturile pe care le-ai văzut... le-ai auzit... Ei, cum să nu observi? Dar nici un cuvânt n-a fost rostit la întâmplare! Numai înțepături veninoase...

– Lasă, stai jos, ce te scoli, te așezi? Stai și te liniștește! Și nu mai pune toate la inimă! Să le fi pus io p-ale mele – toate câte le am –, de mult eream la biserica Capra, lângă mămica! Da' când văz că mă-ncing, iau una d-asta, iau două, și-odată mă liniștește!... Dumneata ești femeie cu cap, păi te amărăști d-o nebună...

– Bine-ar fi să fie nebună... Dar grija asta să vadă tot, să știe tot... nu, dragă Vica, nu! Asta nu-i nebunie! Câte eforturi, și nu pleca, nu pleca!

– E, că și io tot așa stau, ș-încă d-azi dimineață! Las' că-i și târziu, iote ce noapte-i afară, și orbecăi pân gropile de la Puișor... Și să vezi ce-mi pățește cocoașa când oi intra în casă! M-așteaptă lighioana bătrână în capu străzii cu reteveiu...

Vica începe să-și strângă lucrurile de plecare.

– Așa că dă Dumnezeu și o iau din loc, că tot trebe să pice domnu Niki... Acu auzi soneria și-l vezi că intră, cum e dumnealui fălos și repezit, sărut mâinile, madam Delcă, sărut mâinile! Ce plăcere să vă văd! Ce plăcere!...

– Lasă-l pe Niki, te rog, lasă-l, nu-mi mai aminti, că iar m-apucă durerea de cap și puțin-puțin îmi mai trecuse! Lasă-l, că astăzi, ți-am spus, a depășit orice măsură! Dar suntem amândoi la o vârstă, te trezești că ți se face rău, uite, cum a fost accidentul de azi cu mine, te indispui, ai nevoie de o încurajare, dacă nu de mai mult... Ai, ai nevoie, prezența dumitale, numai simpla dumitale prezență, să știi, mi-a făcut foarte bine! Și acesta este doar unul dintre aspectele problemei, cel mai important și cel care se

poate rezolva simplu: cu un telefon. Pentru că, te rog să mă ierți, dar Bucureștiul e plin de telefoane... Până la urmă tot găsești unul care să meargă, dacă vrei să dai... Dacă vrei, asta e, însă, dacă vrei...

– Ei, bietu om! Da' ce-ai căşunat aşa, odată, pe el? Ce-ai, madam Ivona, ce-ai? N-oi vrea tot pe ace să stea, unde-o sta, cu cine s-o fi întâlnit, cu cine s-o fi-ncurcat, cum se-ncurcă, ei, de! Că îi știu io, de când țineam prăvălie... Da' unde-o sta să stea cu grijă că trecu ora şi nu dădu telefon la nevastă! La ce să dea omu telefoane peste telefoane, la ce? Numa aşa, să stea cu ghiața-n suflet și să strice banii?

– Ei, da, chiar cu gheața-n suflet stă Niki! Chiar și este el omul care... Știi că ești nostimă, dragă Vica? Crezi că am așa pretenții mari? Șapte telefoane pe zi? Dar când ai promis că vii la două-trei și se face șase și n-ai apărut, o minimă politețe față de celălalt te obligă, să suni măcar o dată...

– Păi o dată te-a sunat, bietu om! Adineauri te sună, pân' să plece Zurlia...

– O dată? M-a sunat Niki în după-amiaza aceasta?

– Ce-ai, Ivona dragă, ce-ai? Că mă și bagi în sperieți! Nu venişi când era Zurlia aci, să spui c-a sunat domnu Niki...

Ivona se uită enigmatic, puțin teatral, la ea, pe urmă bâjbâie după pachet, își aprinde o țigară.

– N-a sunat Niki deloc! Au sunat două prietene ale mele pe care le-am expediat, și un telefon pentru Niki, un domn, care nu s-a recomandat... Asta a fost tot...

– Păi, da' cum? Da' spuseși...

– Dumneata ești o fire fără complicații, fără ascunzișuri... Doar ți-am spus că nu mai pleca și nu mai pleca...

– Cristidoaia?

– Dar cine?

– Aaa, și i-ai zis așa...

– În sfârșit, ai înțeles! Numai ca să plece și cu toată neplăcerea pe care o am când mint!... Dar ceea ce m-a adus la exasperare pe urmă a fost că degeaba i-am spus: nu vroia nici atât să se lase dusă!

– Se lipise, de! Ce să mai ia drumu-n picioare...

– Așa crezi?! Nici poveste! Doar de când i-am deschis i-am spus că îl aștept pe Niki! Putea să renunțe, dar nu! Și pe stradă mă acostează, se invită singură, fără nici o jenă, la mine, pentru că așa este genul ei: să intre peste tot, să vadă, să audă, să spioneze... În plus, are și plăcerea să mă indispună stând, pentru că nu o agreez, ceea ce este reciproc...

– Vrei să spui că nu te place? Aşşş! Nu mi s-a părut! N-ai văzut ce te linguşea...

– Înţepăturile ei – linguşeală? Eşti naivă, dragă Vica! Naivă sau neatentă, una din două! Păi n-ai auzit câte mi-a turnat? *À propos* de Tudor, *à propos* de firea mea... Câte obrăznicii *à propos* de Niki, pe care-l tot aducea fără rost în discuţie...

– Astea e numai prostii! Nu se uită domnu Niki la una ca asta...

– Se uită, nu se uită, îl priveşte, dragă Vica. Îl priveşte! Ceea ce mă deranjează pe mine este că a dat nas acestei femei de care e practic imposibil să scapi. Pentru că de atâta vreme de când îl curtează pe Niki şi nu se lasă... O alta s-ar fi lăsat, dar ea nu dezesperează...

Ivona stinge apăsat ţigara, uitându-se încruntată în scrumieră. Vica se scoală de pe scaun şi se aşază mai aproape de ea.

– Şi io care ziceam că te place! Încă parcă şi-acu aş zice... Da' nu se uită domnu Niki la una d-asta! Păi n-o vezi cum arată, boită ca o brezaie? Care e bărbat serios, nu se uită la...

– Nu ştiu, dragă Vica, nu ştiu... Noi îi credem capabili să reziste, ne facem această iluzie, dar adevărul e că puţini rezistă când li se face în asemenea grad curte... Puţini, ca să nu spun nici unul...

– Din partea mea, n-are decât să facă ce vrea! Da' nu e ei proşti... Şi domnu Niki e om cu carte...

– Este, este, dar are momente de slăbiciune... Lasă, nu protesta, dragă Vica, pentru că mai sunt şi fapte cu care nu eşti la curent, deşi vii în casa noastră de atâta vreme... Pentru că eu sunt o persoană discretă, lucru de care unele profită... Nu la dumneata m-am gândit, dar se poate? Nici vorbă! Unele – m-am referit la madam Cristide! Crezi că şi-ar mai fi permis să intre aici în casă dacă n-aş fi fost eu cum sunt?... Când am primit nu ştiu câte telefoane ca să mă avertizeze? Da, referitoare la ea şi la Niki, cum altfel? Nu, nu acum, nu! Cu ani în urmă, ani, numai că ea, n-o vezi? Nici acum nu s-a potolit! A fost ceva, n-a fost, eu nu ştiu, madam Delcă! Şi dacă vrei să mă crezi, nici nu mă interesează... Eu n-am spus nimic nimănui, dumneata, iată, eşti chiar prima persoană, pentru că ne ştim de atâta vreme, şi astăzi, o zi atât de grea pentru mine, ne-am acomodat amândouă... N-am spus şi n-am întrebat nimic pe nimeni, dimpotrivă, tot ea... Tot ea îşi permite apropouri, tot ea îşi permite afronturi, dar vina, bineînţeles, numai a lui Niki e! Niki, care este şi acum amuzat să dea cu ochii de ea, să o converseze, deşi i-am atras atenţia cât este de periculoasă, dar el, îl ştii! El spune tot felul de lucruri în joacă, şi femeile îl iau în serios... Asta-i... Şi în ciuda avertismentelor mele continuă să vorbească

vrute şi nevrute în faţa ei, iar ea, tot ce află, vine imediat la mine şi mi le strecoară... Ah, ce viespărie! Exact ceea ce detest!

– Prostii! Ce-ai să-ţi faci sânge rău pentru nişte vorbe goale? Aşa mi-am făcut io cu vipera de Moapsa, care tot cu intrigi umbla, de la mine la Reli, şi tot să mă spioneze. Fă-ţi draci, plângi, fă tensiune, până-ntr-o zi, când am zis: Agâp! Şi d-atunci, dac-o văz, de departe trec pe partea ailantă! Dacă dă cu râtu să-mi intre-n casă, îi arăt uşa! Alta, nimic! Nici bonjur, nici pupă-mă-n cur! N-am treabă cu dumneata, n-ai treabă cu mine! Şi-aşa m-am potolit, şi-am scăpat de Viperă. D-apăi cum! Să n-am tihnă nici între patru pereţi ai mei, că acu-acu dă buzna?!... Da' aşa, nu cum făcuşi: că poftim, că intră, te rog, că sucită, că învârtită! Nu!

– Uite la Vica, drăguţa de ea! Ai dreptate! Numai firea mea indecisă este de vină! Numai neputinţa mea de a spune în faţă omului lucrurile neplăcute! Dar, mai ales, ştii ce regret?

Ivona trage pachetul de ţigări mai aproape, scoate una, o aprinde.

– Regret teribil tot ce i-am spus despre Clemenţa! Pur şi simplu nu-mi dau seama ce m-a apucat! Doar ştiam cu cine am a face, dar parcă uitasem! Ei, şi cu asta am alimentat-o pe multă vreme! Ai să vezi ce va ieşi, mai ales că dacă nu se întâmplă o minune! Dacă nu apare Niki într-un sfert de oră, cel mult, dusul la biserică este compromis! Şi-atunci, va da amploare... Aş putea merge singură, bineînţeles, dar uite că n-am s-o fac! În primul rând pentru că toată ziua nu m-am simţit bine şi am acum o teribilă, dar teribilă oboseală... Apoi dispoziţia mea este la pământ! Sunt un adevărat pachet de nervi! Şi de când sunt cu Niki, de atâţia ani, tot aplanez situaţii în urma lui, tot dreg gafe, tot fac faţă la situaţii penibile... Am obosit, am o-bo-sit de când păstrez aparenţele!... Iar el nu are nici o grijă, nici o nelinişte, pentru că ştie că eu sunt la postul meu! El e liber să facă ce vrea, pentru că eu... Ei, astăzi va avea surpriza să vadă că nu... Cu orice risc, n-am să mă duc la biserică, deşi riscul este cât se poate de mare, ştiu... Pentru că *ea* îi va transmite Clemenţei tot ce m-am apucat să spun azi, şi să vezi de aici ce-are să iasă!... Să vezi!

– Lasă! Ce-ai spus? N-ai spus nimic! La ce s-o mai iei din loc acu noaptea, ca să stai în picioare, să?... Numa să nu zică ăia una şi-alta? Or zice, n-or zice, d-aia nu mai poţi dumneata!

– Nu, îţi spun sincer, dacă ar fi fost Niki aici, făceam efortul să... Şi pe urmă dacă totuşi dă telefon? Dacă îmi propune să ne întâlnim sau cine ştie ce altă versiune?... M-am decis acum, şi oricât sunt de nehotărâtă din fire, n-am să mă schimb! Dar vei vedea ce-are să iasă! Da, da, pentru că

o cunosc... Tocmai acest lucru este uluitor, cum de am putut vorbi atât de liber în fața ei... Doamne, Dumnezeule, ce inconștiență!

– E, las', potolește-te! A fost, s-a dus, gata! Și mie Ăl-de- Sus îmi ia mințile câteodată, că stau la urmă și mă mir ce m-o fi apucat?! Asta-i... Ăl-de-Sus, Ăl-cu-coarne, ei știe care...

– Ha-ha-ha, ce nostimă ești, dragă Vica! Chiar așa mi s-a întâmplat, de fapt, pentru că parcă am uitat dintr-odată cu cine am de-a face...

– Telefonu! Haidi, dă fuga!... Lasă asta și fugi! Și până vii, îmi strâng și io toate-ale mele care le am, că-s în mare zor...

Vica înghesuie pungile goale de plastic în țoașcă, își pune paltonul, basmalele, basca, se leagă pe deasupra cu fularul, controlează suta de la Ivona în portofel. Pe urmă, așa încotoșmănată cum e, intră în bucătărie, se aude ușa frigiderului. Vica se întoarce înapoi, mestecând. În sufragerie dă cu ochii de Ivona pe care n-a auzit-o coborând de la telefon.

– Ce-ai, Ivona dragă, ce-ai? Haidi, zi! Că nu erai așa când plecași... Haidi, zi, că ce zor e pe mine, da' nu po' să plec! Nu po' să te las așa! Haidi, Ivona, zi! Haidi, zi, că uite, mi s-a tăiat picioarele, stai puțin, stai să scot un carbaxin – unu dumitale, unu mie. Ia-l, ia-l fără apă și hai, zi odată. Haidi, zi, a pățit domnu Niki ceva? E, las, stai liniștită! Las, dacă e acolo, po' să zici c-a scăpat! Mai grav ca ăla de conducea? E, piază rea, cine-o fi fost! Bărbat! Femeie! Piază rea!...

XII GELU

I

Ce strâmtă e curtea! Atât de strâmtă încât dacă întind brațele în lături, cu dreapta ating gardul dinspre Reli, unsuros de parcă ar fi dat cu motorină, cu stânga – zidul de pe care curge tencuiala coșcovită. Totuși, pe alunecuș lor le-a prins bine că e așa de strâmtă: se țineau de gard, se țineau de zid, și așa reușeau să ajungă până în fundul curții. Iar alunecuș tot e, de prin noiembrie până prin martie. E de-ajuns să plouă, e de-ajuns să se topească zăpada rămasă pe lângă gard: apa se adună între cărămizile vechi și strâmbe cu care e podit pământul și, cum dă frigul, curtea e numai polei. Așa a fost și în noaptea când și-a rupt Vica mâna. Sfârșit de iarnă, ziua a plouat, când a ajuns ea acasă, târziu, pe jos înghețase. Era sticlă. Oglindă. I-a ieșit pe nas venitul târziu, cât s-a chinuit: și dreapta! Și pusă prost! Degetele se umflaseră, se învinețiseră, durerile nu se mai opreau, n-au avut ce face: i-au rupt-o și i-au pus-o a doua oară. De atunci pare și mai grijulie să toarne sare și cenușă pe ghețuș. Ce-i prost e că pe urmă se cară pe tălpi în sală și, cu toată înghesuiala de-acolo – aragazul, lampa veche cu gaz, dormeza, mașina de cusut Singer, scaunele, bufetul, lavoarul, cutia cu creme și perii –, e mai mare chinul să tot faci curățenie. Dacă mă gândesc așa, parcă aș înțelege că vrea să scape dintr-o dată de lucruri.

– Numa troace! La ce să mă mai împiedic de ele?

Le-a dat cu grămada, pe câteva sute de lei. Câteva sute de lei, ș-ăia plătiți în rate! Le-a luat Oița, vară d-al doilea cu Delcă. Nu pentru ea, că n-a ajuns să-și umple casa cu lucrurile Vicăi, dar pentru ăia de la țară. A venit bărba-su și le-a cărat cu mașina. Ultimul a cărat televizorul. Avea treișpe ani, da' de mers mai mergea.

– Ține-l, dragă, p-ăsta! a spus toată lumea. Mai îl deschizi și tu seara, mai vezi un film, mai știi ce e pe lume... Mai vine câte unul, se uită și-ți ține și ție de urât...

– Dac-ar fi fost după mine, nu stricam banii pe el! Da' m-am pomenit că-l aduce-n brațe! L-am răbdat treișpe ani să-mi meargă-n cap... Trebuia să aibă o ticneală și lighioana bătrână, că unu are una, altu are alta... Și

plăcerea lui asta era pe lume: să stea în pat, la televizor, încotoșmănat, să nu-l ia frigul, să vie vecinii, să șază și ei – făr' să râdă, făr' să vorbească tare... Să șază și să se uite... Să vie și rudele, să le dai și lor ceva să ronțăie, că din toată sărăcia tot ai ce să vâri în gură, să ședem cu toții la televizor... Să vază și vecinii că are cin' să ne calce pragu.

Acum (spun vecinele) s-a obișnuit Vica să dea, dar nu prea mai are ce. A ajuns că umblă prin casă și tot ce vede ar da. Umblă prin casă și pune mâna pe câte un lucru, la întâmplare:

– Cât îmi dai p-ăsta? face.

Se tocmesc, până când Vica mai scade din preț. Sau spune chiar:

– Mi-oi da și tu cât oi putea! Oi vedea tu cât îmi dai, mai încolo!

După ce pleacă Oița, îi pare deodată rău că a vândut așa de ieftin! Cu prima ocazie, i-o spune de la obraz:

– Mi-ai luat pe nimic cutare lucru...

– Cum, tanti, eu? începe Oița.

Se tocmesc iar, și câteodată rămâne la cât a cerut Vica. Dar până să vină rândul să-i dea banii, la rata lunii următoare, se cam uită ce s-a convenit...

Așa mi-au strecurat vecinele...

Dar eu, ce pot să fac?

Mă uit nehotărât la umbrele înnegrite, prăfuite, decolorate, care desenează pe perete, pe podea locul unde mobila a stat, zeci de ani, nemișcată.

E ca la o mutare...

Zidul din stânga e crăpat tot, de sus până jos – a rămas așa de la cutremur. Și la plafonul din sală a căzut o bucată mare de tencuială – dedesubt se văd cărămizile, lemnăria.

Nea Delcă n-a mai ajuns să repare, n-a mai ajuns nici Vica... Nu mai ajunge ea nici să ia cuiburile de păianjeni care se adună prin colțuri...

Se trezește de dimineață (așa spune) și stă în pat, cu ochii în tavan. Tavanul înalt, demult înnegrit. Cândva a fost dat cu vernil și suflat cu praf de mătase, poți să-ți mai dai seama din câte o pată, rămasă, cine știe cum. Numai că ea ține minte. Ține minte toate, la rând, cum au fost (așa spune). Altminteri, degeaba se trezește devreme, pentru că rămâne tot în pat, între cearșafurile verzi. Verzi – c-așa țin mai bine, n-ai la ce să le schimbi, una-două, n-ai la ce să te omori cu ele... Nici după boala lui nea Delcă nu le-a schimbat imediat – le-a mai ținut vreo lună...

– ...deloc n-adorm, o clipă nu-nchid ochii, toată noaptea! Ce zice astea că dorm, și dorm întruna? Las' c-am auzit-o io pe intriganta de Moapsa, doarme-ntruna, face, ia pastilele alea ale ei, și doarme ca o beșniță! Și io

n-apuc nici două ore pe toată noaptea! Numa stau în pat, numa mă gândesc, numa țiu toate minte, la rând, numa am grijă de toate! Uite-așa-mi merge mintea, și toate-alea le știu, și stau așa, pân' se face lumină... Când se face lumină bine, mă duc în sală, mă spăl, îmi fac toate ale mele care le fac de-o viață, p-ormă o iau din loc... Merg până-n piață... Mai sun la telefon, mai cumpăr niște roșii...

– Da' ce-ai, Doamne, iartă-mă, de cumperi atâtea deodată? Aici, dacă nu-s cinci kilograme... Cinci kilograme, pe căldură, fără frigider, uite... Au început să se cofleccască, să facă musculițe, uite... Așa cum ești singură, poți să mergi în fiecare zi, să-ți iei câte puțin, exact numai cât îți trebuie, mai faci și puțină mișcare...

– Io toată viața am cumpărat angro!

Râde, încântată de gluma ei, cu gura mare, cu gingiile știrbe (a renunțat să-și mai pună dinții, așa cum făcea când da ochii altădată cu lumea străină). Broboane mici de sudoare, rotunde, îi umplu fruntea albă, obrajii neașteptat de cărnoși; e cald aici, cu toate că a lăsat transperantele. Cineva – vecinele, desigur – au tuns-o, și în locul nodului care îi strângea la ceafă părul creț, așezat singur în cute ondulate pe tâmple, șuvițe, inexplicabil de rare și de drepte, îi atârnă, retezate lângă lobul urechii. Cărarea, trasă chiar prin mijlocul capului, lasă la vedere țeasta, veșted-roză.

– Ai dat și ligheanul alb, de faianță? Aveai un lighean alb, de faianță, cu flori roșii și mari și o cană la fel, înaltă... Le țineai pe lavoar, în sală... Le-ai dat? P-amândouă? De ce, tanti Vica?

– Mai dă-le naibii! Mai dă-le naibii, că era crăpate! Da' să fi știut că le vreai, nu le dedeam... I-am tot zis mă-tii când mai trecea p-aici, ia-le și ia-le... Ia-le tu, la voi, ia-le pentru băiat... Ia și-aia, ia și-aia, ia pentru copii, i-am zis... Ia-le și dă-le lor... Ce să iau? făcea mă-ta. La tineri nu le plac vechiturile. La tineri le plac lucrurile noi... Și-au luat ei ce-au vrut, s-au încărcat de rate – treaba lor, eu nu-mi dau nici o părere, făcea mă-ta. Eu nu mă amestec... S-au încărcat de rate, au întins de bani, acum au să le împartă – cum? Ei știu cum au să le-mpartă! Eu nu mă bag să-i spui lui, să-i spui ei, ia aia, sau aia! Mie-mi pare rău c-a ieșit cum a ieșit, ce să mă mai încurc și cu lucrurile tale? Uite, asta mi-a zis mă-ta de câte ori am vrut să-i dau ceva pentru voi... La urmă, știi ce mi-a zis? Că tot ce bagi d-acu în casă, se-mparte, dacă ea ridică pretenții... Dac-am auzit una ca asta, mi-am luat gându! Doar n-o să dau lucrurile mele de pomană la o măciucă! C-așa bărbat bun ce-a avut ea, așa noroc ce-a avut ea și să-i dea cu picioru... ce-ai? Ce-ai de mormăi, ce-ai de pufnești? Ce-ai de sări așa? Păi, nu? Să vedem dacă se mai găsește vunu!

Linişte. Mă zăresc în oglinda garderobului, într-un nimb de infuzori de praf, pe care i-a trezit raza aurie şi înăbuşitoare, strecurată pe lângă cartonul transperantelor. Mă zăresc cu neplăcere în oglinda garderobului...

– ...da' cum vine hoaţa aia de Oiţa, că tre' să vină, mai are să-mi dea obzeci de lei, şi de când mă duce cu vorba! Cum vine hoaţa, îi zic să facă bine s-aducă-napoi astea de ziseşi tu... ligheanu şi cana... Că să nu crează c-a pus ghiara pe ele, să facă bine şi să le-aducă! Şi zi ce mai vrei, c-o pui să le aducă toate... Zi, băiatu mamii...

– Nu vreau nimic, fii serioasă! La tine îmi plăcea să le văd, aici, nu la noi! Nu la mine! Nu, nici prin cap să nu-ţi treacă! Să ştii că n-o să le iau! Dacă-ţi spun că e nu, e nu, înţelege!...

Încă mai clatin cu încăpăţânare din cap, în timp ce privirea mi se opreşte pe rana din tencuiala cenuşiu-verzuie, în colţul unde, treisprezece ani, televizorul s-a tot atins, s-a tot ciocnit de perete. Ce ciudată mai e şi viaţa, îmi spun, fără să ştiu bine ce spun, şi mă uit la săliţa pe care se lăfăie preşul de cârpe, de o curăţenie îndoielnică... Ce ciudată mai e viaţa, şi mă feresc să trag prea adânc în piept mirosul de cărbuni, de gaz şi de roşii coflecite, chiar lupt cu mine ca să uit că totuşi trag în piept duhoarea prea bine ştiută a casei, în care intră şi-un iz de cartofi stătuţi, şi-un iz de lemne depozitate, şi-un iz de lături... Ce ciudată e, şi-mi las privirea să alunece peste săliţa pustie, şi peste faţa întrebătoare, de câine credincios, a Vicăi...

– Haidi, stai şi-mbucă şi tu ceva! Am, uite, stai să vezi ce-am! Mâncare de cartofi, care era moartea ta! Haidi, că-ţi pui să mănânci aici, pe colţul biroului... Ştiu că nu-ţi mai place în prăvălie.

– Nu pot! Zău, nu te supăra, dar nu pot! Abia am mâncat înainte să vin...

Şi chiar nu pot! N-aş putea nici să înghit o dată! Totuşi, cum de puteam acum zece-cincisprezece ani? Era mai slab mirosul casei? Nici nu mi-l mai amintesc, mi-amintesc muşamaua roşie, tăiată cu cuţitul, ici şi colo, lemnele stivuite în jurul bufetului, găleata de zoaie trasă decent într-un colţ şi acoperită.

În rest, rafturi, cărbuni, îngrămădeală.

Atunci? Era mai slab mirosul? Eram eu altul?

– Haidi-atunci să vezi ce frumos îmi creşte florile! Haidi, să-mi vezi şi zmeura... P-ormă, mergem să stai în curte, pe bancă, sub pom... Io merg seara, m-aşed pe bancă, şi stau... Doamne, ce bine e! Ce minune! Acolo parcă-i raiu pe pământ, nu alta!

– Bine, haide...

E strâmtă curtea, dar uite Vica a găsit loc unde să pună flori! Printre cărămizile strâmbe, cu colţurile tocite, ale curţii, ies tulpinile, ca nişte vrejuri alburii, ale florilor de piatră. Flori mov-roz, galbene – frunze înspicate. Florile colorate se întind ca o ciudată iederă pe treptele plesnite de la uşa Vicăi. Ce mândră e Vica de ele şi de zmeura pe care a pus-o lângă gardul unsuros şi maro! Şi de copacul din fundul-curţii – o plută uriaşă care, la sfârşitul primăverii, cum e acum, umple cu puful lui curtea.

– Du-te şi sărută mâna lu Neguleasca...

Vica mă-nghionteşte la fel ca atunci când eram mic. Când mergi înspre fundul curţii, uşa următoare după uşa Vicăi este uşa Neguleascăi. Proprietăreasa. Stă ca totdeauna pe scaun, sprijinită în baston, şi mi se pare că are, încă şi mai mult decât dăţile trecute, aerul unui înalt prelat. Hainele negre şi lungi îi flutură în jurul trupului imens, părul alb, tăiat drept şi lung, nu reuşeşte să-i îndulcească faţa bărbătoasă. Mă aplec şi sărut mâna pergamentoasă, care mi se aşază apoi, iertător, pe creştet, în vreme ce cealaltă rămâne să se sprijine mai departe, ţeapănă, în cârjă.

– Să-l sărut şi eu pe băiat! Ce mare! Ce frumos s-a făcut! Ptiu, ptiu, să nu-l deochi! Uite ce frumos e! Uite ce bine-i stă cu firele astea albe care i-a ieşit! Aşa-i la tinerii din ziua de azi, şi la nepoţii mei am văzut, ce devreme albesc! Da' le şade bine! Nu, mămico?

E linguşitoare vocea Moapsei. Când îşi apropie botul ei mops, cu nasul scurt şi mustăţile cărunte, de obrazul meu, simt o înţepătură uşoară şi un mic gol în mijlocul corpului, acolo unde ar trebui să fie stomacul.

Prin uşile larg deschise se vede înăuntru mobila sufrageriei, lustruită ca nouă, fără un fir de praf. Tişlaifăre apretate sub vaze cu flori, bufeturi încărcate de bibelouri. Incredibil ca în această cameră, lipită de cea a Vicăi, să miroasă a flori! Totuşi, n-am intrat niciodată înăuntru. Arată ca o casă îngrijită, dintr-acelea în care n-ai voie să intri încălţat. N-am intrat şi probabil n-am să intru niciodată, deşi vocea îngroşată a Moapsei, ce s-a şi repezit să-mi aducă o dulceaţă, mă invită, ca totdeauna:

– Da, intră! Intră, te rog! Intră...

Nu intru... Mă scuz, mă bâlbâi, îmi contorsionez corpul, zâmbesc silit, explic că tocmai astăzi... (Chiar treci cam prea rar! mi se răspunde, cu un zâmbet care nu îndulceşte reproşul.) Explic că am venit doar puţin, doar să stau puţin cu mătuşa Vica şi, cu ochii înăuntru, la camera lipită de-a ei, simt deodată prin parfumul de bujori acelaşi miros – doar mai diluat. Ceva îmi vibrează în gât şi-mi umple de lacrimi reci ochii în vreme ce toată fiinţa mi se încordează, ca să reziste greţei.

– Ce urâtă era Moapsa tânără! Urâtă și lingușitoare! Uite-așa umbla, *ni-ni-ni*, pe lângă Neguleasca, s-o ia Mișu Negulescu. Și uite că a luat-o! Și de-atunci umblă numa cu intrigi, să mă facă pe mine să mă cert cu Neguleasca...

– Ce-ai cu ea, tanti Vica? Pare o femeie harnică...

– Ia mai dă-o dracu'!

Dacă nu se înțelege cu Moapsa, măcar se înțelege cu Reli, vecina de dincolo de gardul maro. Anii trec peste vecina Reli fără să o atingă, uite-o și-acum, tot blondă, oxigenată. Tot cu fața albă, cu cele trei riduri din colțul ochilor, lucind de alifie, cu sprâncenele îngrijit pensate, și gura veștedă, rujată în formă de inimioară, și moațele ascunse cochet sub basmaua legată sus în două colțuri. Și ochii mereu triști. Are ochii triști vecina Reli pentru că s-a despărțit de Mișu Negulescu și el s-a însurat cu Moapsa, și curțile lor, care trebuiau să se unească, s-au despărțit prin gardul de lemn foarte înalt, fiecare bârnă bine lipită de cealaltă, să nu rămână nici o crăpătură prin care să vezi ce se petrece dincolo?

Și dat, în plus, cu motorină unsuroasă?...

– Mai dă-o dracu' și p-asta! Dă-o dracu' de curvă! șoptește Vica. E și asta o curvă și o prefăcută! Trăiește cu văr-su, care toată viața lui nu s-a însurat. Merge-n garsoniera lui, că zice că ea nu poate fără, și-al ei de la cincizeci de ani a-nchis taraba... Mai dă-o dracu' și p-asta și pe toate. Haidi, să șezi să te odihnești în grădină... Știi, cum făceai când...

Vica se învârte în jurul meu, greoaie și importantă, în vârful picioarelor. Iar eu, ca pe vremea când eram prea înghesuiți acasă, toți într-o cameră, și veneam aici să învăț, stau pe banca din fundu-curții, sub uriașa plută.

– Liniștește-te odată și stai și tu, îi spun...

Frunzele lucioase, tari ale plutei foșnesc deasupra noastră, lovindu-se între ele, lovindu-se de marginea zidului. În fața băncii e aceeași masă de bucătărie pe care îmi sprijineam altădată cărțile și caietul – acum numai coatele. Îmi proptesc fața în pumni. Zidul zgrunțuros, alb și înalt înconjoară din toate părțile curtea, abia mai scapă din el sus, într-un colț, o bucată decolorată de cer. Zidul e proaspăt văruit, ca totdeauna, curtea de curând măturată. Totul e ordonat și curat: Fundu' curții este de fapt domeniul Moapsei, chiar dacă eu și Vica stăm amândoi pe bancă, cu ochii explodați de albul peretelui ce ne înconjoară, din trei părți. În partea cealaltă e un acoperiș de țiglă învechită, un coteț mai înalt. În față e magazia de lemne a Moapsei, și lipite de ea, closetele gemene: closetul Negulescu și closetul Delcă, făcute din aceeași scândură geluită, la fel cu *OO* scris pe ușa de

lemn maro. Foraibărele închid bine uşa. Pe jos un preşuleţ de cârpe, de perete agăţate pătrăţele de ziar, atârnate într-o sfoară.

Fiecare îşi ţine cheia.

Stăm amândoi pe bancă şi ne destindem. Încercăm să zărim bucata de cer, privim apoi în jos, spre curtea măturată. Curtea e cheală, nu creşte iarbă. Mă ridic primul de pe bancă şi pietrişul scârţâie sub paşii mei. O luăm înapoi, trecem pe lângă intrarea Neguleascăi, nu mai e nimeni afară, a rămas doar uşa larg deschisă.

– ...aşa o ţine, să vază ea cine trece, cine intră, cine vine la mine... Să vază, să ştie ea tot, c-aşa e Moapsa: şpioancă şi intrigantă...

Aşa i-a văzut desigur şi pe cei care au venit să-l ia pe nea Delcă. Au venit punctual, la ora fixată, cu sicriul lor, un sicriu încăpător, cum se ceruse, lucios şi cu ornamente date cu bronz. Cu capac lucitor. Au dat să intre cu sicriul în casă, dar n-au putut, e prea strâmtă curtea. Nu au putut să-l vâre pe uşă nici aplecându-l, nici ţinându-l de-a curmezişul. Nici să spargi uşa nu poţi, nici să-l îndoi...

– ...o pătură... au cerut ei, atunci.

L-au coborât doi dintre ei din pat, în vreme ce eu, cu ceilalţi câţi mai eram, ţineam pătura atent de cele patru colţuri. O pătură obişnuită, mirosind bineînţeles a gaz şi a cărbuni şi a lături... De pe pat l-au coborât cu cearşaful. Le-a fost destul de greu să-l ridice şi să-l târâie, cu cearşeaful verde cu tot. Aşa l-au pus în pătura pe care o ţineam noi de cele patru colţuri, şi pe urmă au tras, uşor, de sub el, cearşaful. Ţineam de pătură la fel ca atunci când mă aruncau pe mine în sus, ei doi, mătuşa Vica şi unchiul Delcă. Mă aruncau cu pătura în sus şi strigau:

Hai la groapa cu furnici
Ba-i aici, ba nu-i aici...

Altfel, de ce să ţii o pătură de cele patru colţuri şi să vâri un om în ea? Şi cum să-l pui înăuntru, cu asemenea gesturi fireşti – când pleoapele lui deja s-au lipit, moi, aproape lunecoase, la fel şi buzele s-au lipit...

– Numa să ţie covertura, zice unul.

Nu numai lui, la toţi le este teamă că n-o să ţină sub trupul uriaş şi greu pe care îl târâie în cearşeaf până la muchia patului, şi pe urmă îi dau drumul jos, în cuvertură. Şi ceva ciudat s-a ghemuit în răsuflarea mea, n-am lacrimi în ochi, mă uit pe furiş la Vica – plânge, nu plânge? Trupul uriaş s-a frânt în cuvertură, s-a frânt, moale, impresia că moartea l-ar fi

înțepenit e o impresie falsă, toate impresiile sunt false, și în dosul a orice văd (cred că văd) cu ochii mei, lumea e cu totul alta.

Mai simplă, mai firească, desigur...

Numai eu nu reușesc să mă obișnuiesc cu firescul ei, numai pe mine, dintre toți de aici, mă îngrozește firescul... Cât de firesc atârnă grămădit, moale, strâmb, gâtul unchiului Delcă în pătura pe care oamenii o duc, cocoșați sub greutatea lui. Trec cu grijă prin sală, să nu se lovească de nici una din ușile larg deschise, ducând corpul acela muiat, ghemuit în cuvertura care, în ciuda temerilor, ține.

Rușinos ghemuit (suflă în mine o voce străină), ultimă umilire... Mai simte el această ultimă umilire, că e lipsit de demna înțepeneală a morții, de acea înfiorătoare înțepeneală demnă?

Și așa îl duc prin curtea pietruită cu cărămizi bătrâne, printre care se strecoară tulpinile viclene și alburii ale florilor de piatră. Jos, peste cărămizile tocite ale curții, peste florile mov-galben-roz, este sicriul lucios, în care-l întind. La fel ca și cu cearșaful, acum trag de sub el cuvertura. Capul i se bălăngăne, rămâne strâmb, i-l așează decent în sicriul împrumutat, urcă sicriul pe umeri și-l duc spre camionul drapat, al cărui motor hârâie de mult în poartă.

2

– Eeei, cum? Io? Dacă-l cunosc io – pe el?... Auzi! Spune și tu! Spune de când ne cunoaștem noi! De când ne cunoaștem noi și ne iubim! Păi cine-i făcea lui baie în albioară?! Seara trăgeam mai devreme oblonu, puneam albioara în sală, și dă-i, și întoarce-l, p-o parte p-alta, ce mai orăcăia! De când ne știm noi, să fii dumneata sănătos! Și io, și dumneata, și toată lumea! Să nu mai fie nimenea bolnav, să nu mai intre nimenea în spital! Așa... că te găsiși tu... altă grijă... Și ce dacă bombăn? Nu m-aude, el, n-are cum, a trecut tocma la patu din colț... Nu-i el ăla... nu... Doctorul ăl mare nu-i ăsta! Ăl mare vine cu târla după el, bărbați, muieri, el merge-nainte, el e generalu! Ș-ăștia, tot *ni-ni-ni* pe lângă el, care de care să-l lingușească... Și nu vine în toate zilele, vine când îi năzare... Da' ăsta d-adineauri, nebunu ăsta, toată ziua e pe capu meu!... De ăsta nu mai scap! Poate și unde s-a învățat la bani... Ce mă sâsâi? Las' că nu vorbesc tare, ești tu speriat! Și p-ormă, ce-am zis? Am zis că vine toată ziua – ce-i rău în ce-am zis? Vine toată ziua, și, ce mai faceți? cum apare. Ce mai faceți, ce mai ziceți, cum vă mai simțiți? Ăsta, ca doctoru meu de la Spiterie:

sunteţi clienta mea număru unu! Da' la cap crez că-i cam... Lasă, nu mai tot sări! Cine crezi că se uită la noi? N-are nimeni vreme de noi, toţi îşi vede de-ai lor, n-auzi ce hărmălaie? Aşa e-n zi de vizită! Înc-am stat mai întâi la uşă, să-i ies înainte la ăl care vine, nu mă gândeam c-o să fii tu, ştiam că ai treabă, ştiam că eşti ocupat. Da' ăilanţi, zic, o veni vunu... Tot stau, stau, tot vine lume, la ăla, la ălălantu. La mine – nimeni... Ce să mai stau aci ca un par? Dacă văzui aşa, ieşii afară...

– De ce să ieşi? Ţi-am spus să fii atentă! Pavilioanele astea seamănă unul cu altul şi poţi să te rătăceşti...

– Mi-a trecut mie pân' cap că po' să mă rătăcesc... Că aleile-astea o ia-n toate părţile, drace, zic. Dacă n-oi mai găsi p-ormă drumu? Numa la chioşc aş fi mers să-mi iau o prăjitură, că pân-acolo ştiu – ştiu şi să mă duc, şi să viu înapoi... Da' când ieşisem, nu-mi luasem banii la mine, la ce să-i fi luat? Io zisesem că ies înainte la ăl care vine! Da de venit nu venea nimeni. Numa că tot a fost mai bine-aşa, că prăjituri mi-ai adus! Da' să nu mai strici banii, că nici tu n-ai, lasă, că n-ai nici tu... Şi io, din ce mi-ai lăsat data trecută, poate să fi cheltuit vo doi lei cincizeci, păi la ce, c-aici ai de toate! Nu fac io mofturi, bună-rea, ei ştie cum dă mâncarea! Da' io-mi moi pâine-n sos şi... E câtă vrei pâine, dacă nu-ţi ajunge, te lasă să mai iei! Pâine, dacă mai ceri, pâine-ţi dă... Încă o dată mi-a mai dat şi ciorbă! Da' bine că n-avusei banii la mine, îi stricam degeaba! Că tu tot mi-aduseşi prăjituri... Că dac-am văzut că n-am bani, mi-am luat şi gându să mai merg la chioşc, mai venea şi lume puhoi, să nu mă rătăcesc p-aci, Doamne fereşte, zic. Venea grămadă de lume, să fi văzut ce de lume venea! La unu venea şi câte patru, cinci, venea, de nu se mai termina... Venea la toţi, la mine – nimeni... P-ormă, m-a luat şi grija: dacă ăl d-o veni intră p-altă parte? Ăl d-o veni la mine! Dacă intră p-altă parte, în curte, p-ormă intră în salon p-altă uşă şi nu dă de mine? Păi nu vezi câte uşi mai e, câte uşi, câte alei, câtă lume... Intră-n salon, şi ce face dacă nu dă de mine? Ce face? Pleacă! Şi-atunci, rămâne c-a bătut degeaba drumu! Cum cine, cum nu înţelegi? Ăl de venea, ţi-am zis! Nu ştiam c-o să fii tu ăla, nu ştiam c-o să vii tu, da' mă gândeam: nu se poate să nu vie nici unu! Aşa că treci la coteţ, madam Delcă, zic, treci la coteţ, ha-ha... Mă duc io, pâş-pâş, la locul meu, m-aşed pe pat, şi şed, şi şed... Toţi cu-ai lor, unii nici nu-ncăpea, nici n-avea un' să mai şază, sta şi pe pat, şi-n picioare. Toţi cu ai lor, numai io – singură-cuc... Stam, stam, şi nu mai puteam de grijă... Ce-o fi cu mă-ta, mă gândeam, de nu vine... De stau io aşa, singură-cuc. Ce-o fi cu Niculaie, cu măciucile lui – ce-o fi, de nu vine nimeni? Când, odată, nu ştiu cum mă uit la uşă şi te văz c-apari! Şi doctoru ăsta, Nebunu, hop şi el, să intre-n vorbă! Că-l cunoşti pe dumnealui? face.

Că de când, că nu știu ce... Bine că-și luă tălpășița, să putem vorbi și noi de-ale noastre! Să vorbim ce trebuie! Să-mi mai zici ce-i pe la voi, mă-ta tot așa? Păi de când o știu tot îi zic să nu mai umble-așa dezbrăcată! Da' ce să te-nțelegi cu catâru? Las că-i trece! Da' când îi dai bulinele, stai și tu lângă ea, că știu io ce nărav are: cum te vede că-ntorci capu, ascunde bulinu sub pernă, și p-ormă, se scapă de el! Și tu? Cu serviciu? Las-că n-o să te dea ei pe tine-afară! Cum, de ce nu? Păi așa băiat deștept, unde mai prinde ei? Haidi, lasă! Ce dacă zic, ce? Te mănânc? Zi mai bine ce e, zi ce mai face ăilanți... Nu i-ai văzut, nu i-ai văzut, da de vorbit tot ați mai... Niculaie? Măciuca de fie-sa? Ziceai că se desparte și-aia? Nu? Nici vorbă? Mai face un copil? Da mie-atunci cin-mi-a zis? Nu tu? Atunci cin-să-mi fi zis? Niculaie? Da când?... Că pe Niculaie, uite, s-a făcut anu de când nu l-am mai văzut la față!... Dacă-ți spui! Las' că nu le-ncurc io! Păi de când s-a prăpădit bietu unchi-tu cât e? Numa opt luni, zici? Numa opt luni... ca să vezi... Eee, las' că-i bine, las' că-i mai bine-aici. Acasă stam, stam, și dacă nu-nghițeam nimic, odată m-apuca... Și de făcut ce po' să faci? Da' să mai fi fost și el pân casă, să mai zică o vorbă, să mai... Mai te legi tu de pastilele mele!... Mai dedea mă-ta cu clanța că să nu le mai iau! Păi fără ele ce m-aș fi făcut!? Că-ți vine-așa, te-apuc-așa, și nici n-ai ce să faci. Că n-ai nici o putere... Că nu poți, ditamai omu, să te-așezi și să urli, ca lupu... Și-asta zic, să nu fi fost pastilele mele, crez că plezneam... Da' așa, luam bulinu, luam unu, luam două, luam câte trebe, și p-ormă, stam liniștită... P-ormă, habar n-aveam... Că așa mi se făcea dor de el, să mai fie și el pân casă, să mai zică ce-o zice, să mă bodogăne, să zic și io... Ce n-aș fi dat să mai fie și el pân casă... Da' ce să faci? Că nimic nu po' să faci, n-ai nici o putere... Și cui să spui? La ce să spui? Și ție, la ce să-ți fi spus? Tu ești tânăr, tu ai pe-ale tale. ...Și p-ormă, mă mai spuneai la mă-ta, și mă-ta mă certa iar, ce-ai de te omori de el atât, făcea mă-ta, că destul te-a supărat cât a trăit! Acu ai scăpat, acu poți să stai și tu liniștită! Vezi, asta nu-mi plăcea s-auz de la ea! D-aia nu-i spuneam, să nu-nceapă și ea să mă certe, cum mă certa toate! Să stai liniștită, da' cum să stai? Și casa goală, așa urât mi se făcea! Și mai erea și-ăia de sărea noaptea gardu, și venea peste mine, venea, venea, las' că nu știi tu! Nu știi tu toate! Tu o ții una și bună, că nu venea nimeni și că mi se năzărea mie de frică, lasă, că nu-i așa! Lasă, că nu-i toate cum crezi tu, ascultă mai bine la o femeie bătrână, că ea știe, că ea a trăit pe lume... Da' vezi, că nici tu nu crezi, vezi, că nici ție nu poa' să-ți spuie omu! Vezi, asta-i, că n-ai cui să spui, și n-ai crezare la nimeni... Și Reli, și Neguleasca: potolește-te, făcea! Vino-ți în fire! Că destul te-a necăjit cât a trăit! Păi ce știe ele! Că bietu de el n-a călcat pe de lături o dată! Și ce se uita lumea la noi când dansam vals amândoi, când l-am cunoscut pe Niculaie

cu măciuca lui! Nu asta, aia dintâi! Ce-am mai dansat, ce-am mai petrecut, ce ne-am mai veselit! Şi când mă lua unchi-tu la vals sta toţi şi se uita! Era nalt, era ditamai omu-n putere, da' ce uşor era la vals, sta toţi cu gurile căscate! Păi la câţi ani am stat noi împreună, şi să nu-l mai văz niciodată?!... Spune şi tu... Tot stam, stam, şi casa goală, şi-aşa un dor mi se făcea, eee, ce n-aş fi dat să mai fie şi el pân casă!... Da' noroc că io toată viaţa am fost mână de fier! Şi cum simţeam că m-apucă, mă repezeam şi îmi luam pastilele... P-ormă, m-apuca, nu m-apuca, stam liniştită, n-aveam habar! Că ce po' să faci? Nu po' să faci nimic, n-ai pe lumea asta nici o putere, şi nici nu poţi, ditamai omu, să te-aşezi jos, şi să urli ca lupu... N-ai nici la cin' să te plângi, n-ai nici la cin' să spui, asta o ştiu de la biata Ivona, n-ai, dragă Vica, făcea, după ce s-a prăpădit bărba-su, n-ai cui să te plângi! Şi n-ai nici la cine, pentru că nu te-nţelege nimeni! Eee, care Ivona! Ivona Scarlat! Ivona lu madam Ioaniu! N-o ştii tu, da' vezi că ea te ştia pe tine! Te ştia, că ce-am mai vorbit amândouă, şi de tine, şi de fii-su, care-i plecat! E plecat cu nevasta – câţi ani să se fi făcut de când e plecat? Poate zece? Poate cinci? Ei ştie câţi e, că io altă treabă n-am mai avut decât să le ţiu lor socoteala! Da' de vorbit de ei tot vorbeam cu Ivona! Ce mai beam la cafele, ce mai stam de vorb-amândouă! Ce fată bună, Ivona! Şi ce femeie cu carte, ce femeie deşteaptă! Ce de-a mai cărţi a citit la viaţa ei! Şi ce mă iubea, ce mă aprecia, ce mult ţinea la mine! Ai mâini de aur, făcea, mâini de aur ai, madam Delcă! Dumneata, dragă Vica, dumneata, cu optimismul dumitale, mă remontezi, făcea! Şi tot am zis să te iau şi să te duc la ea o dată, şi ea, tot aşa, hai, adu-mi-l, să-l văd şi eu pe Gelu dumitale, zicea. Hai, adu-mi-l, să-l văd şi eu, zicea, când vorbeam de tine şi de fii-su... A vrut ei, şi fii-su, şi noru-sa, s-o ia la ei, da' pân s-o ia, pân' să-i dea drumu să plece, n-a mai avut ce să ia, că s-a prăpădit... Că a vrut să ia şi din lucruri, nu s-a-ndurat să lase o casă-ntreagă, cu de toate în ea, că ce vechituri era acolo! Da' ea nu se-ndura s-arunce nici un cap de aţă! Şi dacă nu s-a-ndurat, a rămas lucrurile de ea, că ştii cum ajunsese? Da' ce-ţi veni cu dinţii? Păi dracu mai ştie pe unde e?!... Mi i-o fi luat ăia de vine noaptea şi sare gardu, vine! Dacă-ţi spui! Ăsta-i năravu care l-ai luat, că tot nu vrei să crezi ce-ţi spune omu! Noaptea vine ăia, şi dacă e poarta încuiată, spre gardu!... Bine, haidi, haidi, lasă! Lasă astea, vorbim altele, vorbim ce trebuie... C-acu zice ăştia să pleci, şi noi nici n-am apucat să vorbim! Şi nu m-am săturat şi io de tine! Da' ca să vezi ce-i veni iar să mă-ntrebe! Eee, cui! Păi noi de cine vorbeam? De Nebunu! Stam aşa, singură-cuc, toţi, grămadă, cu-ai lor. La mine la pat – nimeni... Şi-aşa mă luase o grijă, ce-o fi cu ei, mă-ntrebam, ce-o fi de nu vine nimeni? Când, odată, numa te văz c-apari! Şi Nebunu, hop şi el, să se vâre-n vorbă! Ho, Nebunule, ce te-apucă? Da' lasă-mă! Păi cum să nu-i

zic Nebun, păi ce-ntrebă el asta e întrebare de om cu cap? Păi data trecută, când te văzu la mine, tot așa: Îl vezi pe dumnealui? face. Îl cunoști, cine e, de când... Trăznelile lui! Și io d-atunci i-am zis: nepotă-miu! Iote, i-am zis, ăsta-i nepotă-miu, și rar așa băiat deștept, și frumos, și cuminte! Încă prea cuminte – și-ăștia prea cuminți rămâne de căruță! Nu prea are noroc! Norocu-i la ăla de știe să dea cu râtu! Ce te-apucă? Prea ești nervos, prea-ți sare țandăra din toate, prea... Mai lasă, mai ascultă și de alții, nu mai tot da tu cu... Haidi, lasă, să vorbim de-ale noastre... C-acu se face ora să pleci. Să vorbim ce trebuie, că toată noaptea n-am liniște și mă perpelesc! Ce-o mai fi? mă gândesc. M-o mai ține Nebunu ăsta, aici? Nu m-o mai ține?...

– De ce să te perpelești? Stai liniștită! Te ține, de ce să nu te mai țină?

– Da' plicu ai apucat să i-l dai? Lu ăsta, lu Nebunu, ai apucat să-i dai plicu? Plicu cu bani, cum ne-am vorbit noi! Lasă, nu mă mai tot sâcâi, că nu vorbesc tare! Lasă, că știu io cum trebuie să te porți în lume, nu mai tot... Nu vezi ce-ncet zic? Da' trebuie să te-ntreb, că am grijă de plicu cu bani... D-aia nici nu po' să dorm, și toată noaptea n-am închis ochii și m-am perpelit... O fi apucat băiatu să-i dea plicu? mă gândeam. O fi apucat, n-o fi apucat...

– Ei, Doamne! Doar ți-am spus că i-am dat... Ți-am spus de data trecută... Ai uitat, vezi! Ți-am spus cum i-am dat, și ce l-am rugat, ți-am spus, și ce mi-a răspuns el... Ce motiv aveai să nu dormi, să te perpelești? I-am dat, s-a rezolvat, gata!

– I-ai dat, zici?

– I-am dat, i-am dat!

– Și?

– Cum și? Și ce?

– Și ce-a zis? Tu i l-ai dat, da' el ce-a zis? A zis că mă mai ține?

– Te ține, te ține, stai liniștită! Doar ți-am spus ce-a fost, ți-am spus tot, de data trecută, dar, dacă mai vrei, uite, îți mai spun iar... Ei, oi fi uitat și tu, ce mare lucru! Să vezi eu ce le uit, ce le-ncurc... În primul rând, stai liniștită, că te mai ține! Pe urmă? Pe urmă vom mai vedea... Și pentru mine am renunțat să-mi mai fac planuri pe lungă durată... De ce? Uite de ce: pentru că nu poți să știi de azi pe mâine, ce se va mai întâmpla... Așa că o vreme te mai ține, o vreme, până se mai încălzește, până mai scapi de focuri... Pentru că nici să cari, nici să te obosești n-ai voie, nici să te-apleci, nici să faci efort... Hai, fii liniștită, că eu i-am explicat despre ce este vorba... I-am spus cum e casa, cum ești singură, că iarna a început devreme, și nu mai ai nici lemne, nici cărbuni, că pensia e cum e... Și știe

şi el, mai bine ca mine, că eşti încă slăbită... Ştie că nu poţi să pleci acum... I-am spus tot, i-am dat şi plicul, până am reuşit să i-l dau l-am pândit, m-am învârtit... Bine că i l-am dat... Tot era cineva de faţă, tot nu...

– Nu eşti înfipt, asta-i! E alţii care uite-aşa... Da, pe tine prea te-a cocolit... E alţii care vine din fundu pământului şi să vezi ce le merge gura... Să vezi ce se-nfige!... Da' pe tine mă-ta, tac-tu, io, toţi, prea te-am cocolit de mic...

– Poftim! Mai te miri că mă tot enervez! După ce că... Poftim, vorbă la ea! Ei, bine, dacă vrei să ştii, află că nu-mi place să fiu înfipt! Află că nu-mi plac înfipţii! Auzi la ea: te-am cocolit... Nu-mi place, asta e! Şi dacă vrei să nu mă mai enervez, ţine minte, şi nu-mi mai spune... Şi nu vorbesc tare deloc, vorbesc normal, şi ce spun nu mă deranjează că se aude! Nu-mi plac, asta e...

– Eee, ho! Că te pornişi ca o moară stricată! Ce-ai de strigi aşa, ce te-apucă? Îţi place, nu-ţi place... Că se uită cineva la ce-ţi place ţie! Că viaţa e ca să-ţi placă!... Nu ţi-o plăcea ţie, da, de... În viaţă nu e după cum îţi place... De te-aş vedea liniştit odată! Liniştit cum e alţii, scăpat de griji, scăpat de necazuri... Că de-aia-ţi tot sare ţandăra, tot... Lasă, fii înfipt, trebuie să fii înfipt, că io te văz că tot copil ai rămas... Tot mintea aia de copil o ai, tot nu te-ai copt... Da' trebuie să fii înfipt, trebuie, că tot pentru tine e bine...

– Eu spun, eu aud... Pentru asta mi-am rupt din timp, ca să aud sfaturi...

– Sfaturi, da'... Că io am trăit o viaţă de om! Şi oi avea tu carte, da' io am şcoala vieţii! Şcoala vieţii, curs seral, cum îi ziceam şi lu madam Ioaniu... Şi ce mai râdeam amândouă! Da' de ce să-ţi vie să sări aşa? Dacă mai vorbim şi noi, una-alta, ce-i rău într-asta? Vorbim, de! Că d-aia ne-a dat Ăl-de-Sus gură! Haidi, lasă astea, să vorbim ce trebuie, că acu zice ăştia să pleci şi nu... Spune-mi cu pensia... ce-a făcut poştaşu? A vrut s-o lase la Reli? Ei, parcă mi-ai zis, parcă nu mi-ai zis data trecută, nu ştiu... Şi dacă-mi zici de două ori, ce? Şi ăia cu demolarea a mai venit? N-a mai venit, sau nu ştii tu? Dacă n-a venit acu, vine ei, cum se mai moaie geru... Da haidi, mai stai, lasă-i, lasă-i să plece p-ăilalţi d-a venit devreme...

– Stai liniştită, că nu plec acum... Şi ai răbdare, că vin din nou joi... Vezi, a cam plecat lumea... Dar data viitoare, am să mă silesc să ajung la timp... Stai liniştită până atunci, vezi-ţi de sănătate, dormi...

– Ce să dorm! Că nu se lipeşte somnu de mine! Mi-e grijă! Mi-e grijă de Niculaie, că e şi el bătrân, mi-e grijă de mă-ta, că uite, tot boleşte, mi-e grijă de tine, că ai necazuri, acu zici că ai şi la servici... Zici că te dă afară...

– Cum am zis? Am zis că i-a dat pe unii și la fel de bine putea să mă dea și pe mine... Nu poate omul să spună ceva, că tu gata: mi-e grijă! Da' ce faci cu hârtia asta igienică? De ce o ții sub pernă? Bine-bine, dar chiar atâta! Ia uite, ia uite! Și lasă-mă să trag sertarul, să vâr în el prăjiturile... Ei, uite și aici! Ei, nu!...

– Ssssst! Vezi că te-aude ăștia? Vezi că tot cu urechea ciulită stă, tot s-auză ei ce zicem... tot să vază ei ce facem... Și lasă hârtia acolo, las-o, cum de ce-o țiu? O țiu s-o am când îmi trebuie! Dacă p-ormă, când am nevoie, n-o să mai fie? Mă fac de râs! E-te-na! Că știe ei ce fac io! Pâinea e aici în sertar! Pâine, ce alceva? Ce altceva să fie? Păi unde vrei s-o țiu? Ce faci? De ce golești sertaru? Lasă sertaru, lasă toate-ale mele cum le știu io! Lasă, că știu io ce fac! Și pâinea, dacă tot rămâne la masă, de ce s-o arunc? De ce s-o ia ei? De ce să le-o dau tot lor înapoi, spune și tu! De ce să se piarză? Ce gândaci, care gândaci? Nu e gândaci deloc... Nu-i nici picior de lighioană spurcată... Păi cum să fie, dacă io dau cu gaz pân toate colțurile pe unde știu că se face, dau cu gaz și-acasă, dau și-aici, și lighioanele spurcate una nu îndrăznește... Dau și-acasă, dau și-aici, da, da, ce te miri... Dau și-aici, păi dacă n-aș fi io să dau cu gaz, ar fi plin tot salonu! Da' ce crezi! Așa că lasă-mi toate ale mele care le știu io, lasă-mi hârtia unde e, și lasă pâinea, că-mi prinde bine! Că nu știu dacă mâine... Lasă, că nu te fac de râs, și nu mă fac nici io, nu mai fi așa speriat! Că uite la Moapsa ce noroc a avut, și de surori, și de nepoți, se-ntrece care ce să-i mai aducă! Și ce nu-i cară, și struguri, și vin, și păsări, și tot ce vrei, d-acolo, de la ferma unde e ei, să-i vezi ce vine-ncărcați! Și p-ormă se strânge-ntre ei de sărbători, și șade-ntre ei și petrece! Ei, fură! Nu fură, ia! Ia de la ferma unde e ei, d-acolo! Și Moapsa pe toți îi învârte pe degete și pe toți îi comandă, ea le-a zis și la ăia de-a venit noaptea peste mine!... Cum n-a venit? A venit, dacă-ți spui! A sărit noaptea gardu, că era poarta-ncuiată, io o-nchisesem, și cheia era la mine, da' ei a sărit gardu și-a venit și-a luat mașina mea de tocat. Cum a intrat în casă! Auzi întrebare! A intrat, că e hoți, de! Ăștia are șperacle, are... Și i-a trimis intriganta de Moapsa, ea e capu răutăților, duceți-vă, le-a zis, acu e timpul să vă duceți la madam Delcă! Mergeți la madam Delcă și luați-i mașina de tocat, le-a zis. Și ei a sărit gardu noaptea, a deschis cu șperaclu, a venit peste mine, și-a luat-o... Dacă-ți spui! Cum să fie la locu ei? Cum să fie mașina de tocat la locul ei? Haidi, lasă! Lasă astea, să vorbim mai bine ce-avem de vorbit! Să vorbim ce trebuie, să vorbim ale noastre, c-acu vine ăștia și te dă afară... Și nu m-am săturat și io de tine...

POSTFAŢĂ

CENZURA ŞI AUTOCENZURA

Literatura - ca miză a vieţii şi ca problemă personală

Mi-am scris romanele într-un fel în tihnă, vreme de 5 ani. La început am bâjbâit printr-o necunoaştere (totală) a regulilor scrisului: facultatea de filologie nu te ajuta mai deloc să scrii, cenaclurile le-am detestat întotdeauna pentru că prima mea imagine asupra unui cenaclu provincial mi-a dat spaima ratării, mă îndoiesc de utilitatea work-shopurilor care pregătesc scriitori în universităţile americane. Eram încă o pasionată cititoare la vremea aceea, dar scrisul avea, încet încet, să-mi coclească patima lecturii.

Şi, chiar dacă mi-ar plăcea să spun altceva, trebuie să recunosc că am scris, esenţial, "din instinct".

Am scris pentru că viaţa mi se părea tot mai ternă şi în acelaşi timp sufocantă. Pentru că nu-mi doream condiţia de scriitoare (în schimb mi-am dorit să fiu critic literar şi, într-o altă lume, liberă, pe care nu ştiam s-o visez, mi-aş fi dorit să fiu ziaristă) am trăit multă vreme cu sentimentul că am ajuns să scriu proză fiindcă "nu m-am ţinut bine în mână". Deci, pentru că am cedat unui moment interior de slăbiciune.

Datorită lui însă am găsit forme diverse de libertate, m-am reconstruit interior şi am rezistat unei vieţi şi lumi grele.

Am avut o relaţie personală intensă cu literatura şi cei care mă întreabă, pur şi simplu, ce scriu acum, de ce nu scriu etc. mi-au părut şi continuă să-mi pară deplasaţi şi indiscreţi. Cînd literatura mi s-a revelat, destul de brusc, la 28 de ani, nu aveam anterior nici o tentativă artistică serioasă, deşi părinţii mă diagnosticaseră devreme drept "copil cu înclinaţii literare şi fără simţ de observaţie"; dar proba înzestrării nu mă grăbisem s-o trec.

Deficitul de ambiţie literară aveam să-l păstrez în permanenţă: un relativism, o îndoială, un gust al derizoriului, un idealism naiv, nelalocul lui în nici o lume literară, din nici o lume.

Acest amestec greu de numit m-a determinat să încerc, în sinea mea, să părăsesc literatura după fiecare carte şi să las, ca urmare, pauze mai mari între cărţi decât de obicei, lucru de altfel observat de către critici. Probabil, în parte, lui îi datorez şi lunga vacanţă literară pe care mi-am luat-o - şi, iată, durează încă şi azi - după 1989. Cei ce au observat pauzele mari de ani între volumele mele nu au ştiut însă cu ce sentiment interior am scris fiecare carte: ca şi când ar fi fost singura. Ultima. Aşadar, o concentrare în "a spune acum tot", în a mă apropia de ceea ce însemna pentru mine perfecţiune.

Formule de narcisism

Când am spus că am scris în tihnă m-am referit doar la intervalul de 5 ani de la o carte la alta, în care am avut răgazul necesar să mi-o recitesc, să mi-o regândesc. Altminteri, împovărată de un serviciu de 8 ore, de drumuri de la un capăt al Bucureştiului la celălalt, de dificultăţi familiale inerente etc., mi-a fost dat să scriu în condiţii întrucâtva neobişnuite colegilor de vârsta mea care, obţinând statutul de scriitor mai devreme, erau mai protejaţi. (Prima perioadă a epocii ceauşiste a respectat vizibil mai mult statutul de scriitor decât ceauşismul târziu, în care eu "m-am afirmat"). Am scris "în cap" în birouri, în autobuze încărcate, în bucătăria unei familii mari şi chiar pline, mergând pe stradă. Aveam la vremea aceea o memorie care îmi permitea să fixez pasaje întregi în cap, dacă mă concentram într-un anume fel pentru a le reţine puteam să le transcriu peste câteva ore, acasă: o facultate care îmi pare acum miraculoasă şi pe care am pierdut-o între prima şi a doua carte. Probabil tocmai acest lung răgaz de timp în care l-am scris şi capacitatea de memorizare specială au făcut să-mi învăţ, pe dinafară, în mod firesc, fără să vreau, bineînţeles, *Drumul egal al fiecărei zile*. Aveam un suflu foarte scurt de scris la început: câteva paragrafe, doar, o jumătate de pagină, cel mult. De fiecare dată reciteam ce fusese înainte şi corijam, stilizam etc.

Şi aşa am ajuns să-mi recit romanul în cap.

Un "perfecţionism" aliat cu narcisismul este, bănuiesc, caracteristic multor prozatori. Mai târziu aveam să observ că şi aici existau două categorii: cei care, după ce au scris, nu suportă să mai lucreze pe textul lor, nici măcar să şi-l recitească aşa cum trebuie la fiecare corectură şi cei care se recitesc la infinit, ba chiar îi "agresează" şi pe ceilalţi cu rugă-

minţile de a-i citi. Eu fac parte, evident, din cea de a doua categorie, ba chiar s-ar putea să fi fost un caz limită: jurnalismul m-a mai temperat pînă la urmă, m-a mai disciplinat şi m-a făcut să întrezăresc caracterul relativ al oricărui text, chiar şi al celui "perfect". Astfel că mă amuz şi eu acum, amintindu-mi că oricând m-ai fi trezit din somn puteam să-ţi recit întregul meu roman de debut, fără greşeală. "Nici poeţii nu-şi ştiu poeziile aşa, ăsta nu este obicei de prozator, prozatorul scrie o pagină în fiecare zi", mi-a spus dezaprobator unul dintre "mentorii" mei de-atunci, Paul Goma. Inutil m-a luat însă peste picior. Mi-am recitit totdeauna textele la nesfârşit, cu o plăcere şi o atenţie imensă, numai că, memoria deteriorându-mi-se, nu le mai ţineam la fel de bine minte pe dinafară.

"Mutaţia valorilor estetice" mai valabilă ca oricând

Cât de durabilă a fost "perfecţiunea" pe care am încercat s-o ating la fiecare din cărţile mele, dar mai ales la romane? (La primul, pentru că eram convinsă că după el nu voi mai scrie, ci doar voi trăi, la ultimul, pentru că am fost conştientă, în timp ce-l scriam, că este o carte care va rezista?) "Perfecţiunea" este doar limita de sus pe care o poate atinge scrisul tău, prin concentrare şi acurateţe. Timpul o deteriorează în mod neaşteptat, aşa cum moliile sculptează o surprinzătoare broderie în hainele pe care le distrug. Cea mai definitivă formă de distrugere a timpului o face viaţa care, prin noi sisteme de valori, scoate în evidenţă falsuri iniţiale, invizibile la prima apariţie, pe scurt, face ca acea carte "să nu mai intereseze în noul context". Pentru că acesta este "challenge-ul" inevitabil al fiecărei cărţi: confruntarea cu "noul context", - sute de mii, milioane de chipuri tinere care se ofilesc, dispar, ca să fie înlocuite, la rândul lor, de altele, de un "nou context".

Câţi dintre autorii de succes ai deceniilor 6, 7 şi 8 (perioadă incontestabil bună a literaturii române, cu toată funcţionarea ei nenaturală în mecanismul constrângător al cenzurii) sunt pregătiţi să accepte, şi psihic şi public, că moliile au intrat în volumele lor, că s-a petrecut între timp un cutremur, cărţile s-au amestecat şi nimeni nu mai ştie care trebuie pusă acum pe raftul întâi (pentru că este foarte cerută), care în raftul doi, care în raftul trei şi aşa mai departe. Că tinerii de azi, care oricum citesc mult mai puţin decât cei de-acum 10 ani (la fel adulţii, la fel bătrânii), nu mai sunt motivaţi de nimic să-ţi citească romanul ori povestirile vechi de 10-20 de ani? Şi, dacă din cine ştie ce curiozitate anemică îţi deschid cartea, o lasă repede din mână şi deschid televizorul?

Ca autor nu-i uşor de înfruntat astfel de imagini, chiar dacă eşti convins că tu ai scris totdeauna doar pentru tine. Este mult mai uşor să

respingi violent ideea de "revizuire", (valorile nu se revizuiesc, ele sunt bătute o dată pentru totdeauna în cuie, umblă unii, ştim noi cine, cu această "epurare politică" în literatură, cât eşti viu şi în putere trebuie să te împotriveşti etc. Şi te împotriveşti cu un succes mai mare sau mai mic, în această economie de piaţă a tranziţiei literaturii. Se reeditează cărţi care merită şi care nu, important este să găseşti un sponsor, o subvenţie, o relaţie ca totdeauna, o funcţie de răspundere prin care să te propulsezi în traduceri, să ajungi într-o emisiune de televiziune, nu pe criterii politice, cum se plâng unii şi alţii, ci pe grupuri de interese, despre care nu vorbeşte nimeni. Dar toate aceste cârpeli nu schimbă faptul că *literatura-ficţiune* s-a mutat din cartierul ei rezidenţial într-un modest semi-central, cu deschidere spre periferie, iar data viitoare când o vom mai căuta s-ar putea s-o găsim într-un select, elitist ghetou.

Consideraţiile banale de până acum, cu care, măcar în principiu, toată lumea este de acord, devin cu adevărat acute doar când este vorba despre tine, ca autor. La 17 ani după ce apăruse cea de a doua ediţie a romanului *Drumul egal al fiecărei zile*, am început să-mi recitesc romanul de debut pentru ediţia a treia cu o nelinişte care s-a risipit, încet-încet, pe măsură ce citeam.

Trebuie să spun de la bun început că în ciuda faptului că orice text îmi pare mereu perfectibil, nu-mi plac romanele revizuite de autor la fiecare ediţie. Sentimentul mi-a fost creat, ca cititor, de moda marilor scriitori care în anii '50 îşi rescriau cărţile interbelice, revizuindu-le potrivit dogmelor realismului socialist: *Nicoară Potcoavă* a devenit altceva decât *Şoimii*, dar pe mine nu m-a convins că a devenit ceva mai bun. Era şi un sentiment de "profanare" a credinţei cititorului pasionat în autorul care intervine cu o crasă indiferenţă în destinul personajelor: din făpturi vii ele devin pe loc simple marionete. Mi-a displăcut şi când, nu ştiu de ce, în ediţia a doua a *Risipitorilor*, Marin Preda a schimbat traiectoria unor destine. Un cititor pasionat nu poate înţelege cum de mai poţi schimba la un moment dat mersul prin viaţă al personajului care nu mai aparţine, dacă este un "personaj adevărat", voinţei autorului, ci legilor interioare ale ficţiunii. Cititorului care se lasă, de bună voie, furat de ficţiune, modificarea într-o ediţie ulterioară pe care şi-o permite autorul îi apare ca un artificiu simplist: în spatele ambiguităţii pline şi vii el vede, dintr-o dată, cu dezamăgire, cartonul.

Cenzura

Am făcut, totuşi, în mod spontan, la lectură, modificări în ediţia a treia, în ciuda faptului că în ochii mei romanul *Drumul egal al fiecărei zile* a trecut la

examenul lecturii după 17 ani. De ce? Încercând să mi le justific mie însămi, am ajuns la concluzia că va trebui să scriu o postfaţă a cărţii, explicând, din punctul meu de vedere pentru prima oară, câte ceva din mecanismul cenzurii şi autocenzurii. Dar până să termin eu de scris acea postfaţă, cartea, într-unul din impulsurile editoriale neaşteptate care îi surprind pe autori, a apărut. Mai mult decât atât, a apărut cu specificarea că textul celei de a treia ediţii este însoţit de o "postfaţă a autoarei" care, însă, lipsea din text. O cronichetă apărută ulterior aduna, între reproşurile făcute cărţii şi pe cele referitoare la modificările autoarei la ediţia a treia. Ca să fiu foarte sinceră, nu mi le mai aduc aminte, la lectură mi s-au părut cam nedrepte, dar după părerea mea treaba unui autor care se respectă nu este să polemizeze cu cei ce scriu despre cartea lui. Postfaţa aceea însă, m-am gândit, trebuie scrisă şi publicată măcar cu ocazia unei alte reeditări. Încerc să prind acum acest prilej.

În privinţa cenzurii am fost (ca şi în alte privinţe, a solidarităţii colegiale, de pildă) o autoare norocoasă. (Care, este drept că nu şi-a provocat ori forţat norocul).

Din prima ediţie a *Drumului egal al fiecărei zile* a fost scos la cenzură o jumătate de capitol, în care se descria o noapte de Paşte. Scoaterea m-a afectat, astfel încât am păstrat paginile, sperând că le voi pune "data viitoare". Data viitoare a fost următoarea ediţie, apărută la editura Eminescu, peste trei ani, în 1978, dar nu mi-a fost acceptată întregirea capitolului; dimpotrivă, el a mai fost încă puţin "ciupit". Viaţa religioasă era un tabu serios al vechiului regim: excesul mediatic de azi este tot o formă de tabuizare a ei, inflaţia, kitsch-ul şi dorinţa de a seconda noile puteri riscă să anuleze "fiorul" autenticităţii, mutând religia fie în sectorul "consum", fie în cel de "propagandă". Privit cu ochiul de azi, jumătatea de capitol cenzurat din *Drumul egal al fiecărei zile* este tot ce poate fi mai benign. Ce o fi fost cenzurabil, de fapt? - m-am întrebat la ultima lectură. Până la urmă totuşi am înţeles: amploarea acelei sărbători semi-sacre, semi-profane, parte a unei existenţe paralele faţă de cea oficială.

Tot o jumătate de capitol mi-a fost cenzurat şi din *Dimineaţă pierdută*. Era un subiect rămas tabu încă şi mai multă vreme, şi anume condiţia de prizonier la sovietici după al doilea război. Nu ştiu să fi apărut între timp pe această temă o carte de memorii mai importantă decât *Drumul crucii* de Aurel State, care a văzut lumina tiparului datorită poetei Ileana Mălăncioiu. În raport cu tragicul adevăr memorialistic, o relatare ca cea din cartea mea devine utilă pentru congruenţa ei, dar neesenţială pentru cititor. Semnificativ că alte "ciupituri" ale cenzurii la *Dimineaţă pierdută* s-au referit la amănuntele îngrozitoare ale morţii lui Iuliu Maniu şi Gheorghe

Brătianu în închisoarea de la Sighet. Aici ceauşismul târziu, care a utilizat istoria cât a putut, permiţând amestecuri insalubre de adevăr şi minciună, "s-a demascat", arătându-şi solidaritatea profundă cu regimul Dej.

Autocenzura

Parte din modificările pe care le-am operat asupra textului iniţial din *Drumul egal al fiecărei zile*, pur stilistice, au fost făcute într-un singur sens: de reducere a verbiajului şi a lirismului. Erau însă insignifiante în raport cu ansamblul cărţii. La toate ediţiile ulterioare ale cărţilor mele, modificările (în afară de completarea paginilor cenzurate) au fost în sensul reducerii, al "tăierii" textului. De regulă, orice text câştigă, după părerea mea, prin pierderea lestului.

Diferenţa dintre reeditarea *Drumului egal al fiecărei zile* şi cea a *Dimineţii pierdute* a fost că la ultimul roman n-am putut face nici o modificare stilistică. Au fost porţiuni care mi s-au părut prea lungi faţă de răbdarea cititorului de azi, dar în privinţa stilului meu îmi atinsesem "perfecţiunea".

Pasajele în care am intervenit cu mărunte completări la *Drumul egal al fiecărei zile* erau cele în care am putut percepe clar cum funcţionase autocenzura! Am încercat s-o atenuez, decent, refăcând o informaţie minimală pe care o aveam la acea dată, dar n-am avut curajul s-o utilizez. A retuşa autocenzura este o experienţă discutabilă, de laborator literar, care înfruntă riscul de a fi citită drept oportunism. Nu mi s-a părut leal (şi pentru scriitoarea de atunci şi pentru cititorul de azi) să fac decât cele mai superficiale retuşuri. Dar chiar să fi vrut (ceea ce nu era cazul) să completez cu experienţa (de viaţă, de literatură) pe care o am azi, nu aş fi putut să schimb cine ştie ce în cartea cu care am debutat. O carte este un corp organic, viu, care respinge transplantul. Nimeni nu va mai putea remedia, de pildă, cel mai şocant aspect al autocenzurii şi cenzurii din literatura română de până în decembrie 1989: absenţa lui Nicolae Ceauşescu (şi a Elenei). Absenţa a ceea ce s-a numit "dictatura". Cărţile sunt coerente în raport cu ele însele, sunt parţial coerente şi cu realitatea timpului, lipseşte însă (şi din *Dimineaţă pierdută*) personajul principal al trecutului nostru.

Există şi alte forme de inadvertenţă pe care le poţi sesiza la o lectură târzie şi asupra cărora nu mai ai cum interveni. Voi exemplifica acum cu *Drumul egal al fiecărei zile*. Marginalizarea unchiului Ion este explicată ca datorându-se excluderii sale din partidul comunist şi faptului că s-ar fi declarat "simpatizant legionar" ca să apere o colegă persecutată. Era o explicaţie care atunci mi s-a părut firească (acum nu mă mai convinge,

pentru infirmarea ei aş avea alte date istorice), dar era şi un clişeu frecvent în romanul anilor '70. După Alexandru Ivasiuc, după Augustin Buzura excluderea din partidul comunist era cea mai avuabilă dintre experienţele persecuţiei politice.

Ceea ce a fost un clişeu comod atunci, acum se vede cu ochiul liber.

Carenţă de informaţie în cel mai bun caz

A adăga în romanul, în povestirea de atunci ceea ce a adus pe această temă *literatura-document* din ultimii ani este discutabil, însă, sub raportul onestităţii literare şi imposibil de realizat sub raport practic. Nu poţi racorda tot timpul o operă literară la informaţia ştiinţifică, supusă şi ea, de altfel, deteriorării, chiar într-un grad mult mai mare. Dar riscurile pentru coerenţa interioară a literaturii acelei epoci sunt mult mai mari ca de obicei pentru că noi am scris într-o lume în care informaţia curentă fusese prohibită. Voi da un singur exemplu, făcând o mărturisire. Nu-mi place să fac raportări (inevitabil simpliste, care distrug farmecul lecturii) la prototipurile ficţiunilor mele. Mărturisesc însă, de dragul acestui exemplu, că oraşul de provincie evocat în *Drumul egal al fiecărei zile* (de altminteri oraş de provincie cât de cât standardizat, utilizând elemente din altele asemănătoare) era Piteşti, în care am locuit continuu 14 ani. Mă aflam deci în anii copilăriei mele în preajma celei mai sinistre închisori comuniste, nu doar din întreaga Românie, ci din întreaga Europă. Dar nu am ştiut niciodată nimic despre ea câtă vreme am locuit acolo. Păstrez amintirea plimbărilor de familie pe la marginea oraşului de unde ea se zărea. În mintea mea de copil intoxicat de poveşti o asemuiam cu un castel, dintre cele în care se petrec lucruri misterioase, probabil fiindcă în jurul ei nu se zărea viaţă. Târziu am realizat această suprapunere a imaginaţiei peste realitate: noi am trăit într-o lume a închisorilor, visând castele. Tipic pentru familiile burgheze, cum a fost şi cea în care am crescut eu, era că nu se vorbea în "faţa copiilor", pentru a-i lăsa să se apere de discriminarea politică din şcoală, minţind cu inocenţă. Eu, de pildă, am absorbit doar neliniştea părinţilor, doar spaima lor de arestări, un fond de anxietate pe care foarte târziu, abia acum pot să-l descifrez. Acum când, prin cărţile de memorialistică apărute în ultimii şapte ani, se developează tot mai clar cealaltă faţă a existenţei monotone în care mă sufocam - un univers negru care te putea absorbi oricând, dacă te trezeai ţipând de-adevărat.

Obsesia literaturii, obsesia politicii

Scriind mai târziu decât colegii de generaţie biologică, nu am astăzi de înfruntat riscul nici unei fraze de complezenţă la adresa puterii comuniste, pentru ca volumul "să treacă" de tipar. "Se poate să scrii fără să minţi?", a fost de altfel una dintre întrebările pe care mi le-am pus frecvent până când am scris; după, răspunsul era clar: "Da, se poate". Abia în ultimii ani, cu ocazia reeditărilor, am contabilizat absenţele datorate autocenzurii: un "backround" politic fără detalii fireşti, răspunzând uneori chiar unei absenţe a informaţiei. Chiar unui refuz al informaţiei, pe care acum nu-l mai pot explica decât printr-o magică teamă de contaminare, de toxica lume politică în care, ca individ, erai, mai mult sau mai puţin, scufundat. Nimic de făcut aici de-acum înainte: cărţile acelui timp au crescut precum plantele de seră, cu propria lor organicitate, de-acum intangibilă.

Am debutat în ianuarie 1971, prinzând pe ultimii metri trenul "deschiderii". Până în iulie când Ceauşescu, întors din China, avea să dea faimoasele "teze", viaţa mea de scriitor va măsura ani (există luni care măsoară ani pentru că în ele se concentrează experienţe esenţiale, există ani în care nu ţi se întâmplă nimic).

Şi de fapt tezele acelea nu au apucat să fie aplicate până în decembrie 1989, deşi presiunea asupra literaturii şi a scriitorilor a crescut constant.

Eram concentrată să scriu "ceva anume", să transmit propriul meu sentiment ambiguu asupra existenţei, imposibil de numit în cuvinte, ca şi gustul de pe limbă sau sunetul prins de ureche. O existenţă paralelă celei politice oficiale, în care s-au refugiat milioane de oameni. Nu mă tulbura ideea experienţei de viaţă inevitabil limitate, pe care o aveam. Legea de care ascultam, (pentru că era legea mea proprie), îmi cerea să nu mint, să nu scriu despre ceea ce nu există, să nu laud în scris ceea ce dispreţuiesc în gând. Fiecare a trăit acel timp după legea lui proprie şi probabil că acum tot după aceeaşi lege, revizuită sau nu, îşi măsoară trecutul.

O reeditare te obligă să te întorci în trecut. Am fost mulţumită că n-am găsit, la lectura celei de a treia ediţii a romanului *Dimineaţă pierdută*, nici o notă inautentică. Nu am adăugat nici un cuvânt. Am scurtat puţin din discursurile ţinute în salonul profesorului Mironescu: sunt conştientă că ediţia a treia va ajunge în mâna unor oameni care au mai puţin timp pentru citit literatură, pentru că au mai multe lucruri de făcut în viaţă.

Nu doar timpul, nici oamenii nu mai au răbdare.

GABRIELA ADAMEŞTEANU